Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Leerreeden.

https://hdl.handle.net/1874/373090

Lijst der 20 deelen Leerreeden.

Op de Zondagen van den Advent tot den 2. Zondag naa 3. Kon:
I. deel.

Op de Zond: van den 2. Zond: naa 3. Kon: tot den 6 naa 3. Kon:
II. deel.

Op de Zond: van Septuag tot den 14. Zond: in den vaste.
III. deel.

Op den V. Zond: in den vaste tot den 2. Paasdag.
IV. deel.

Op den 2. Paasdag tot 's Heeren Hemelvaard.
V. deel.

Naa 's Heeren Hemelv tot d'Allerh: Drieëenheid
VI. deel.

Van d'allerh: drieëenheid tot den 3 Zond: naa Pinkst:
VII. deel.

Van den 3 tot den 8. naa Pinkst.
VIII. deel.

Van den 8 tot den 14. Zondag naa Pinksteren.
IX. deel.

Van den 14. tot den 20 Zondag naa Pinkst:
X. deel.

Van den 20. tot den Laatsten
XI. deel.

Op de h.h. dagen van Andreas tot 3. Koningen
XII. deel.

Van 3. Kon tot Petrus en Paulus
XIII. deel.

Van Petrus en Pau tot Allerh:
XIV. deel.

Van Allerh: tot Martinus inclus.
XV. deel.

Varia
1. de Primitiis
2. de Installatione
3. de Anniversariis
4. de Confirmatione, et 1a Corone
5. de Ordinibus &c
6. Biddagen

Avond Preeken in den Vaste over Ps. 50. &
I. deel

Over 't Lijden.
II. deel
III. deel
IV. deel

Dus te zaamen 20. deelen

Jchl Glasbergen

Jaar 1798

UIT DE BIBLIOTH[illegible]
[illegible]
UTRECHT
12

Cum videritis abominationem desolationis quæ dicta ē a Daniele propheta stantem in Loco sancto, qui Legit intelligat. Matt. 24-15. — Dom. Ultim Pentecoste 1750. 10.

Wanneer d'Allerhoogste aan Amos zijnen propheet beveelde beide de rijken van Juda en Israël der zelve volkomen ondergang aan te kundigen, liet de Heer zig aldus hooren: Amos. 3-6-
Zal de trompet in de stad klinken, dat het volk niet zal vervaard worden? Zal'er eenig kwaad in de stad zijn, 't welk de Heer niet gedaan heeft? want de Heere God doet niets, of hij zal zijn geheim aan zijne dienaars de propheeten openbaaren.

Hier door wil God te verstaan geeven, dat alle kwaad der straffen, 't welk aan een land, of stad overkomt, van hem word toegezonden, en ook dat hij niet gewoon is een land, of stad met plaagen te bezoeken, of hij zal te voore gewaarschoud hebben zijne dienaars, en door hen de geenen, die hij besloten heeft te straffen.

Om menige voorbeelden (als van eenen Noë, Abraham, Loth, en de Propheeten) voorbij te gaan, laat en wij oogen maar slaan op't huid. h. Ev., en wij zullen deze uitspraake, en gewoonte des Heeren bewaarheed vinden. Chs, die groote Propheet Deut. 18-18. voorzeid, propheteerd, en voorspeld het geene hem door zijne godlijke alweetentheid is veropenbaard, naamelijk eerst Jerusalems, en deszelfs staatsbestierings ondergang, daarnaa van zijne laatste komste ten oordeel, en ondergang van heel de wereld.

Door beide deeze voorwerpen, en der zelve waarschouwingen, leid hij ons kragtig aan, om ons zelven met godvrugtigheid tot zijne komste te bereiden, 't welk voor een ijder in het bezonder naakende is, en als voor de deure, # Nu heeft de Heer Jesus de goedheid om'er ons voor te waarschouwen? 't is onze pligt vooral die voorzeggingen wel in agt te neemen, en, die verstaan hebbende, met eene werkzaame godvrugtigheid ons tot zijne komste te bereiden. Het geene de Heiland ons dies aangaande voorhoud in onze opgenoomene woorden moet eene zaak zijn van 't uiterste gewigt om verstaan te worden, mids de Heer, of ten minste zijne Ev., ons zoo kragtig aanmaand tot 't verstaan dier voortekenen. Die het leest (roept hij uit) zie het te verstaan.

ik zeg zoo naabij als oor ijder is de dood.

Door deze prikkelen aangezet laat en wij onze aandagt
scherpen, onzen ijver aanzetten, om die woorden te verstaan
in den Letterlijken, en geestelijken, of zedelijken zin.

En, om ons naar de kortheid des tijds te voegen, zullen

Propositio wij als nu, den geestelijken zin daarlatende, onze woorden

1o Letterlijk verklaren.

2o in het kort op ons toepassen. Attendite.

Als Jesus dingsdags, drie dagen voor zijne dood
voor de laatstemaal den tempel uitging, om weder naar het
bijgelegen vlek Bethanie te keren, spraken zijne dis-
cipelen onderwegen met elkanderen van de grootte des tem-
pels, van des zelfs schone gebouw, de treffelijke, en rijke
giften, daar hij mee versierd was. Daarop traden zij na
Jesus toe, om hem te doen agtslaan op al het gene waar
zij zig zelven verwonderden.

Marc. 13. 1 Onder anderen zeide een van hen: Meester, zie eens wat
stenen, en gebouwen! Waarop Jesus hen andwoordde: Ziet
gij wel al die grote gebouwen, daar zal niet een steen op
den anderen blijven, die niet afgesmeten zal worden.

Ondertussen voordgaande geraakten zij op den Olijfberg
alwaar Jesus hem in 't aangezigt vlak tegen over den tem-
pel nederzette. Vier van zijne discipelen Petrus, Jako-
bus, Joes, en Andreäs namen deze gelegenheid waar, vraagden
en baden hem in het bezonder: zeg ons dog wanneer die
tempel verwoesting, zo aanstonds van u voorzeid, zal
geschieden; wanneer de wereld zal voleinden, en wat te-
kenen deze grote omkeringen zullen voorgaan, voor-
spellen, en verzellen?

Hierop andwoord hen de Heer in alles. Dog om in dit
andwoord ons niet te misgrijpen, moet men naar de waar-

S. Aug. Ep. 199. schouwinge van den h. Augs, wel toezien, dat men, het gene
de zaligm. zegd van Jerusalems verwoestinge, niet ple-
ge op de voleindinge der wereldo, of het gene hij van die volein-
dinge der wereldo voorzegd niet rekend voor Jerusalems verwoesting.

De zaligm had, om den voorstel zijner discipelen te be-
andwoorden, eerst wijd, en breed van v. 4. tot 35. van Jerusa-
lems verwoestinge gesproken. Welkers tekenen, en waar-
schouwingen, volgens voorname Uitleggers te gelijk passen
op

op de verwoestinge van Jerusalem, en op de voleinding der wereld.

Daarop gaat hij voord, en spreekt in 't lang en breed van die verwoestinge zelfs, en van haren bitreurlijken naasleep, vers 15. tot 4.35., waarmede ons huid. Ev. begint, tot 4.23., of volgens sommigen tot 4.29., van waar hij dan overgaat in van zijne komste ten oordeel begint te spreeken.

De verwoesting van Jerusalem, en des zelfs tempel beschrijft de Heiland in onze opgenoomene woorden met zijne voorteekenen, en reeden, en hij bevestigd zijne zeggen met Daniëls voorzegginge: Wanneer gij den grauwel der verwoestinge, die door den propheet Daniël voorzeid is, zult zien staan in de h. plaatse.

De woorden grauwel der verwoestinge, willen, volgens eene spreekwijze der Hebreën, niet anders zeggen, dan eene grauwlijke verwoesting, of wel eene verwoestende grauwel, gelijk deeze woorden Mammon der ongeregtigheid, zoon des verderfs, kragt van dwaalinge, beduiden eenen ongeregtigen Mammon, eenen verdorven mensch, eene kragtige dwaalinge.

Maar wat is nu die grauwel der verwoestinge volgens den Heiland? die, zegd Jesus, wat door de propheet Daniël voorzeid is.

Wij worden dan van den Zaligm. tot den propheet Daniël verzonden. zoo dan laat en wij hem dan ook beraaden.

De plaats, waarop de Heiland doeld, vinden wij Dan. 9. 27. alwaar d' Engel Gabriël tot Daniël spreekende van den Messias, en den tijd stiptelijk bepaalende, op wat door hem de verlossing der menschen uitgewerkt moest worden, zig dus laat hooren: hij zal zijne verbond bevestigen met veelen in eene weeke. i.e. in de laatste weeke der 69 weeken, die 'er moesten verloopen, weeken, niet van 7. dagen, maar van 7 jaaren, en in de 69.ste weeke, of 69. reeks van 7 jaaren, wat beginnen moest met d' openbaare bedieninge van den Messias, in wat weeke hij zijne verbond met veelen zou bevestigen. en in het midden dier weeke (zeid d' Engel) i.e. in het midden van die 7. laatste jaaren, zullen de slagtoffers, en offerhanden niet gaan, naam met de dood van den Messias. en dan, zal (zeid d' Engel) de grauwel der verwoestinge in den tempel zijn; en de ver-

woestting zal zonder ophouden, en ten einde toe duren.

De godspraak bij Daniël gemeld, waarnaar wij verze-
den worden, hebben wij gehoord, maar wie ziet er zoo duidel
in, dat hij niet moet erkennen het grootste regt, en re
tot de heiland, of ten minste zijne Evt had, om de zijnen
in hen ons allen te waarschouwen.: Die het leest, zie

Door deze aanmaning opgewekt laat en wij wat verder
(en aanmerken wat 't woord Grouwel in de h. Schrifte
duid, en wij zullen bevinden, dat zij daar door d' afgoden of
zelver beelden verstaat. Zoo word onder andere het god

4. Reg. 23-13. beeld van Molchom genoemd de grouwel der kinderen
van Ammon. En dus op andere plaatsen meer. Zou
die grouwel der verwoestinge mogelijk zijn een afgod
beeld geplaatst in den tempel? Het gevoelen van Som-
gen, die dit meenen, zou meer waarschijnlijkheid heb
indien in de geschiedenissen dier tijden gewaagd wierd
eenige afgodenbeeld gesplaatst in den tempel op dien tijd
waar van hier de heiland spreekt. Maar misdien wij
desgelijks vermeld vinden in de nauwkeurigste besch
vingen dier tijden, dewijl ook zoowel Daniël als de Hei
land niet enkelijk van eenen grouwel, maar van eenen gr
wel der verwoestinge spreken, zoo besluiten de voorna
ste uitleggers, dat hier niet enkelijk van eenen afgod,
maar van iet anders word gesproken.

en aanmerken wij deeze grouwel is. d' uitleggers verstaan hier door

En volgens deze uitleggers is deze grouwel der verw
tinge) of wel het leger der Romijnen, of (volgens ande
het woeden der zogenaamde Joodsche ijveraars, en wel w
schijnlijk beide te zamen.

Wat d' eerste uitlegging belangt te weten, dergenen die door d
grouwel der verwoestinge verstaan het leger der Rom
deze word bevestigd door d' uitdrukkinge van den Ev.

Luc. 21-20 die in plaatse van te zeggen: Wanneer gij den grouwel d
zegd: Als gij dan Jerusalem van een heirleger zult o
ringd zien, zo weet dat haare verwoesting gekomen is
waar uit schijnt te blijken, dat de grouwel der verwoe
tinge ziet op dien tijd, als de Romijnen Jerusalem be
legerd, ingenomen, en verwoest hebben.

En dit is voorn twemaal gebeurd, eens in het begin v
hunne oproer onder Cestius Gallus Gouverneur van
rië

te, en 2° onder Vespasianus en Titus, onder dew Jerusalem, en de Tempel zodanig verwoest is, dat d'eene steen op den anderen niet gebleven is.

Van deze laatste belegeringe kan men den gruwel der verwoestinge niet verstaan, want die gruwel der verwoestinge van den Heiland word gesteld als een teken van den aanstaanden ondergang dier Stad, en van den Tempel, en tegelijk tot eene waarschouwinge voor zijne Christenen, om alsdan uit 't Joodsche Land te vlugten, waartoe zij onder Titus, en Vespasianus geenen tijd, nog gelegentheid meer hadden; maarwel in, of na d'eerste belegering onder Cestius Gallus.

Want, zoo als een ooggetuige van deze zake, F. Josephus de Joodsche historie schrijver, aanteekend, als de Gouverneur van Sijrie Cestius Gallus zag, dat de Joden overal in oproer waren tegen de Romijnen, en eene menigte Roomsche krijgsmagt hadden ter neer gemaakt, zoo ging hij hen met een groot leger te keer, verbrandde eenige van hunne steden, en kwam Jerusalem zelfs belegeren op het Loverfeest, wanneer 'er zig eene groote menigte volks in de Stad bevond. Cestius, niet zonder verlies, en grooten tegenstand, wierd egter eene groot deel van Jerusalem magtig, verbrandde twee groote delen van die Stad, bestormde den Tempel, en zou zig van toen af van den zelven, en van geheel Jerusalem meester gemaakt hebben, indien hij niet tegen alle regt en reden, zonder oorzaak, om zoo te spreken, de belegeringe had opgebroken, Jerusalem had verlaaten, en door eenen schandelijken en schadelijke vlugt was weg geweken. Maar d'Allerhoogste bestierde het aldus op dat zijne Christenen gelegentheid zouden hebben van uit Jerusalem te vlugten, ziende nu volbragt worden de voorzegginge des Heilands in onze woorden, gelijk zij die toen ook in 't werk hebben gesteld. L. 2. de Bello Jud. Cap. 22.

Van zoo nabij hebben wij dan hier den gruwel der verwoestinge in het leger der Romijnen, voor d'eerste reis onder Cestius Gallus Jerusalem omringende, en weder opbrekende, gevonden.

Dit leger was een gruwel omdat het bestond uit heidensche zoldaten, bij de Joden, zoo wegens hunnen afgodendienst, als afgoden keizers beelden, gesneedene adelaars

in hunne Standaarden, en banieren verscheidelijk. 't banie-
en Standaarden zijn egter niet gebruikt, als zij in het Joodsche
in garnizoen waren, om geenen aanstoot aan de Jooden te ge-
ven, zoals de Joodsche historie schrijver uitdrukkelijk
tekend. Antiq. Lib. 18. Cap. 4. et 7. vel alias Cap. 5. et 11
't was een gruwel der verwoestinge, dewijl ze Jeru-
en der Jooden ondergang begon te maken.

Ze stond in de h. plaatse, rondom, en zelfs in Jerusa-
'tw meermaals, en onder anderen Matt. 4. de h. Stad word ge-

Dit was een teken der aanstaanden geheelen ondergan-
Ook hadden hier de Christenen gelegenheid om te vlugten, ge-
hen de Heer in 't volgende v. gebood, en zij ook gedaan heb-

> ^ den 4. jaaren daarnaa onder Titus, en Vespas. gevolgd is.

Een moeilijkheid blijft er nog maar over, naam dat d' En-
gel Gabriël aan Daniël betuigde dat die gruwel moest st-
in den tempel, het geen zeker van de Romijnen, onder Ce-
Gallus niet kan verstaan worden, misdien toen de Rom-
niet geweest zijn in den tempel. Waarom veele, en geleerd-
uitleggers door dien gruwel verstaan het geen Flav. Jo-
phus verhaald van de zogenaamde yveraars, op dien tijd

> ^ als Cestius Jerusalem belegerde.

Deze yveraars waren eenige losse, en oproerige Joodsche gezel-
die met een groote partij struikroovers eenen geruimen tijd
geheel Judeën door geplunderd hadden. Zij verschuild-
zig onder den naam van yveraars, kwanzuijs als of zij
Gods volk, en zijnen tempel ijverden, daar zij integen-
de grootste booswigten waren die men kan bedenken.

> En dit is 't twede daar naar de letter door de gruwel der verwoestinge verstaan word.

Gruwelen waren zij dan te regt, gruwelen zo groot,
geweldig, dat Josephus, die hen van nabij kende, dit
hen aangetekend: ik meen (zegd hij) dat, indien de Ro-
nen vertraagd hadden tegen zulke booswigten van on-
eige volk op te komen, d' aarde zig zou geopend hebben
om de Stad in te zwelgen, of wel dat ze door eenen ondvl-
zou ~~hebben~~ zijn vergaan, of door het vuur des blixems, gelijk
Sodoma, en Gomorrha, zou verbrand geworden ~~hebben~~ zijn
want zij heeft ~~een~~ veel ondeugender gebroedsel voort-
bragt, ~~als~~ dan wel die waren, die zoo gestraft geworden zijn

> Lib. 6. de Bello Cap. 16.

Des waren zij ook een gruwel der verwoestinge zoo door
het menigvuldig moorden hunner medeburgeren, en broede-
ren, als door hunne hardnekkigheid, en opstand tegen de
Romijnen, waardoor zij de voornaame oorzaak der verwoes-
tinge van hunne Stad, en volk waren.

De

Deeze grouwel der verwoestinge stond in de H. plaatse
den Tempel, want door hunne gepleegde geweldenarijen,
gebeurde het dat de Jooden eindelijk, met bewillinge van den
Hoogen Priester Ananus, op hen losgingen. dit drong hen
te vlugt te neemen in den tempel, daar zij, gewoon te woe-
den tegen menschen, hunne verwoedheid tegen Gode, en het
godlijke bedreeven; en aldus eene plaatse van heiligheid tot
eenen burg, en schuilhoek van Roovers, en moordenaars maak-
ten. Zooverre zelfs dat dat deel des tempels, hetw. het Hei-
lige genoemd waerd, en alleen van de Priesters mogt betree-
den worden, een stoel des oorlogs, en een bloedbok wierd
zoo van Priesteren, als gemeene Jooden, die zij daar vermoord-
den. (Welke boosheid zooverre ging dat de Romeinsche veld-
overste Titus hen meermaals verzogt afstand te doen van
zulke heiligschenderijen, en met eede openlijk betuigde,
dat hij'er geen deel aan had, of wilde hebben.)
De Joodsche historie schrijver duid Daniëls voorzegginge
op dit laatste geval. En waarlijk d'onmenschelijke wreed-
heden, door deeze ijveraars in den tempel begaan, waren niet
alleen voorteekenen, maar d'eige oorzaak, en reden van des
tempels, en stads verdelginge, die daarop onder Titus, en Vesp. gevolgd is.
(Niet alleen waren de Christenen door den Heiland, maar ook
de Jooden zelfs waren'er van verwittigd; want, zoo als meer Lib. 5. c. 7.
deen historie schrijver aanteekend, 't was al eene oude over-
leevering, dat de Stad dan eerst ingenomen, en 't Heiligdom,
door 't vuur des oorlogs verbrand zou worden, als 'er een
oproer zou ontstaan, en de Jooden met hunne eige handen,
den Tempel Gods eerst zouden onteerd, en geschonden hebben.
Waartoe die ijveraars, schoon zij aan de waarheid dier zaa-
ken niet twijfelden, zig echter tot uitvoerders besteed hebben.)
Ziedaar, A. T., den Grouwel der verwoestinge waarvan
de Heiland gewaagd in onze opgenoomene woorden. Wij hebben,
volbragt waartoe de zelve ons ook vermaanen: Die het leest
Wij hebben den grouwel, door den propheet Daniël voorzeid,
gezien staan in de H. plaatse, het leger, zeg ik, der Romeinen
in Jerusalem, en voor den tempel, of wel de zogenaamde
ijveraars zien woeden in den tempel, beide grouwelen der
verwoestinge, en die te zamen als een grouwel uitmaaken, mids
zij op eenen, en den zelfden tijde, en in Jerusalem, en in den tempel
zijn geworden.

Wij gaan nu tot het 2^e deelijke over, en dit maar kort, omdat de tijd verloopen is, met U. A. te doen verstaan, het wij van daag in 't Ev. lezen van den grouwel der verwoestinge door den Propheet Daniël voorzeid. die het leest, zie het en wel. 1°. hooren wij den Zaligm aan de Jöden voorspelde verwoestinge der h. Stad, en van den Tempel? zoo leerd ons dit, hem gene lighamelijke schoonheid, of deftigheid uit hemzelve behaagd, nog eenige alleen uiterlijke heiligheid aan, maar dat d'innerlijke zielschoonheid hem bevalt, en aangenaam is. Ontbreekt 'er deze aan? dan maakt hij van al uiterlijke, hoe schoon, hoe deftig, hoe heilig het ook schijnen geen werk. Wat was 'er treffelijker bij de Jöden hunne h. tempel, op Gods bevel zelfs eerst gebouwd? Hier op stelden de Jöden al hunne betrouwen, zoo verre zij riepen: Dit is de Tempel des heeren, dit is des heeren tempel, dit is des heeren tempel; maar hierover is 't dat Jeremiäs hen van Gods wegen bestrafte, zeggende: vertrouwd niet op valsche woorden, zeggende: dit is q. d. En zie gelijk Jeremiäs hen voorzeide, zoo doet Jesus ook van daag in 't Ev., en gelijk wij in d'uitlegginge van des heilands voorzegginge hebben gehoord, zoo heeft d'uitslag ook gebleeken. Zien wij dit dan eendig bewaarheed in de Jöden? ei! Dat 't ons tot eenen spiegel dienen, en leeren, dat w' ons tog noit aan 't uiterlijke vergapen. Wel is waar met David moeten wij zeggen, en 't met de werken toonen: Heer, ik heb den luister uws huis bemind; maar allermeest moeten wij liefhebben d'innerlijke luister, en heiligheid van de huizen onzer zielen. Ontziet de mensch zig niet zijne ziele door merkelijke zonden, ik zeg, door doodzonden, ~~zynen~~ te bezoedelen; God ontziet zig niet, niet alleen de huizen, of kerken aan hem ingewijd, maar ook den tempel van des mensche ziele en lighaam te schenden, en te verdelgen. Si quis templum... disperdet. Zie daar wat ~~wat~~ ons de voorzegging, en de vervulling der voorzegginge, die Jesus doet in onze opgen woorden.

2°. Zien wij in ~~den text, en dezelve~~ onze woorden, en der zelve uitlegging uitmunten de goede zorg des heeren voor de zijnen, hen door vooraf voorspellende de tekenen van Jerusalems verwoestinge, opdat zij bijtijds die zouden ontvlugten? ~~dit dient om ons van dee zelve zorge te bedienen~~ wanneer God ons door eenige straffen, komt te bedreigen. ~~Dan~~ ~~van vooral hem~~ vroeg van kerk by tyds te voet vallen, bidden, smeeken, en

Het dit diene om ons in alle kastijdingen, en bezoekingen op des heeren zorg voor de zijnen, te verlaaten. 't Is Gods gewoonte vooraf te waarschouwen, voordat hij koomt met zijne straffen. zoo Noë, zoo Loth, &c. Waaröm te regt david Ps. 59. v. 6. dit moeten wij met dank erkennen. 2. dat dit ook diene, om ons aan te zetten. Jer. 7. 4.

hondel verbeurenen, ~~[illegible]~~ om door deugden, en goede werken zijne verbolgenheid ~~[illegible]~~ te verzoenen, opdat wij zijne beminden den boozen dien hij gespannen heeft, ontslag geene en verlost worden. Ps. 50. 6. en sweerenen of zoo 't zijne godlijke verzieningheid behaagd ons Job, daniel, Tobias en Suzan, d'uiterlyke ~~[illegible]~~ zelven niet te bevrijden, wij egter als zijne beminde kinderen hier zoo geroeg tijd mogen worden. &c.

Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta ē à Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit intelligat Matt. 24. 15. — Dominica 1 Adventus 1750. 70.

De vrees des heeren is het beginsel der wijsheid
zegd de propheet Ps. 110. Hier door wil David ons — NB est prosecutio Dom praecedentis.
leeren, dat die ~~menschen~~ eerst regt wijs beginnen te
worden die den Heere vreezen, en door die vreez aan-
gezet worden om zig voor de zonde te wagten, en om
dus langzamer hand van de vreeze tot de liefde te
komen, en het kwaad te laten nu niet meer uit enkele
vreeze der straffe, maar uit liefde tot de regtvaar-
digheid. Dat voegd de Propheet er ook bij: Wel
verstandig zijn zij allen die er naar doen.

De kerk wegens de nuttigheid dezer zalige
vreeze, zo uit Gods Woord, als uit Gods handel in
't bekeeren van den zondaar, zeer wel bewust,
poogd ons door dit beginsel der wijsheid met 't
begin van 't kerkelijke jaar tot de ware wijsheid,
gelegen in 't onderhouden van Gods geboden, aan
te manen, opdat wij door die vreeze tot de liefde
zouden komen, en door die liefde met een nieuwe
ijver in de geboden des heeren zouden wandelen.

Met zulk een inzigt tragte zij ons voorleden
zondag, op 't uiteinde van 't kerkelijke jaar, met
eene heilige vreeze voor Gods oordeelen te treffen;
zij bediende zig toen niet alleen van 't laatste oordeel,
en de voortekenen van 't zelve, gelijk zij ook nu heden
doet in 't h. Ev, maar ook ~~van~~ bediende zij zig van den grouwel der
verwoestinge de voorboden van Jerusalems ver-
woestinge. Dit hebben wij toen U. A. naar den
letter verklaard, en in 't kort nader toegepast.

Nu zullen wij het zelfde U. A. naar den geeste-
lijken zin uitleggen, en tusschen beide toepassen. Attendite — Propositio

De gruwel der verwoestinge, door den Pro-
pheet Daniël voorzeid, staande in de h. plaats,
naar den letter genomen, was, gelijk wij dit voor-
gaanden zondag verklaarden, was ten tijde van
Cestius Gallus, goeverneur van Syrie, het leger
der Romijnen in Jerusalem, en rondom den tempel
of wel de zoogenaamde joodsche ijveraars woe-
in den tempel, of ook niet onwaarschijnlijk bei-
te zamen, mids zij op eenen tijd in Jerusalem ge-
den wierden, en de voorbode waren der gehele
verwoestinge van Jerusalem, die 4 jaren daar-
onder Titus, en Vespasianus 'er opgevolgd is.

Hoe wel te regt dit een gruwel der verwoes-
tinge genoemd mag worden hebben wij toen
hoord. Maar dewijl deze gruwel over een
volk is gekomen, en nu zoo een menigte van ja-
al verbij is, heeft men 'er dikwils weinig aandacht
van. D' elenden, die men in zig zelven onder
de rampen, die voor de deure staan, of tegenwoor-
dig zijn, doen kragtiger indruk op 't gemoed
met aandoen, schrik, en vreeze getroffen te worden.
Des om 't inzigt der kerke te voldoen, laat en wij
dien gruwel der verwoestinge zoo voor 't toeko-
mende, als voor 't tegenwoordige, ons wat nader
rakende, beschouwen.

Deze gruwel is verscheide naar mate van
den, personen, en zaken die men kan aanmerken
als door dezen gruwel afgebeeld.

En wel 1°. wat 't toekomende aanbelangd,
h. Ireneus, die zeer nabij aan de tijden der Apostelen
heeft geleefd, en naa hem de h. Greg[s] van Nyssa
de h. Hier[s] hebben dezen gruwel genomen als
beduidende den Antekhrist, dien ondeugenden
2. Thess. 2-4. mensch, dien zoon des verderfs, gelijk hij van
den Apostel word genoemd, die de tweede komst
van

van den Heiland ten oordeel voorgaan zal, en ons
in de h. Schriften, en bij de hh. vaders word afgemaald,
als in zig bevattende een kort begrip van al wat er
oit 't grauwlijkste, wreedste, en godlooste geweest is.
(Maar, gelijk de h. Augs. uit de woorden van den
Heiland bij Luc. 23., die wij voorleden Zondag aan-
gehaalden, zeer wel heeft bewezen, de Heiland heeft
in de woorden van onzen ~~text~~ opgenoomene woorden: ten minste naar den
eersten, en letterlijken zin van den Antechrist niet
gesproken, alhoewel d'onheilen, die'er ten zijnen
tijde zullen wezen, zeer wel afgebeeld worden door
de rampen, die Jerusalem zijn overgekomen. Zoodan niet naar den letter, maar in eenen geestelijken zin word'er in den text van de antechrist gesproken, en is hij die grauwel der ...)
En indendaad wel een grauwel verdiend hij ge-
noemd te worden, zoo om zijne eigen boosheid, als om
de vervolginge, die hij den goeden zal aandoen.
1. Die ondeugende mensch, die zoon des verderfs, 2. Tess. 2-3
die booswigt, gelijk hem Paulus noemd, zal zig te-
gen stellen, en verheffen boven al wat God genoemd,
of aangebeden word. Hij zal komen volgens de v. 9.
werkinge des Satans met alle kragt, en tekenen, en
leugenagtige wonderdaden. En met alle verleidinge
tot ondeugd den genen, die verloren gaan, omdat
zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben
om zalig te worden.
2. Hij zal ook gemagtigd worden, om tegen de hei-
ligen oorlog te voeren, en dezelve t'overwinnen,
zoo als'er van hem, volgens velen, onder de hoeda- Apoc. 13-7.
nigheid van het beest voorzeid is. En aldus zal
hij ook zijn.
Een grauwel der verwoestinge. Hij zal laster-
taale tegen den allerhoogsten spreken, en de heili-
gen des allerhoogsten vertrappen; en hij zal zig Dan. 7-27.
laten voorstaan, dat hij de tijden, en wetten veran-
deren kan. ook zullen de heiligen in zijne hand
overgelevered worden: voor een tijd, voor tijden, en
voor de helft van een tijd, zoo als de Godspraak bij Dan. 7.

van hem schijnt te melden. Die het beeld de[s]
beests niet willen aanbidden, zullen gedoo[d]
worden, een ijder zal des zelfs merkteken mo[eten]
dragen, niemand zal mogen koopen of verkoo[pen]
Apoc. 13-15 dan die 't merkteken, of den naam van het bee[st]
of het getal van zijnen naam heeft.

In deze grouwel der verwoestinge zal sta[an]
in de h. plaatse, zoo als des heilands uitdrukki[ng]
is in den tempel, zoo als die van Gabriël aan de[n]
2. Thess. 2-4 propheet Daniël luid; want volgens den Apost[el]
deze ondeugende mensch zal in den tempel zitt[en]
zig aanstellende als of hij godt was.

In deze booswigt zal, met de verwoestinge di[e]
hij te weeg zal brengen, gelijk d'Apostel leerd, d[e]
voortekenen, en waarschouwing zijn van d'aanst[aande]
omkeeringe der geheele wereld voor de komst [des]
heilands ten oordeel, even gelijk de grouwel [der]
verwoestinge van 't leger der Romijnen, en de [zoo]
genaamde ijveraars voor Jerusalem een teken [was]
van hunnen aanstaanden ondergang, die 'er 4 ja[ren]
daarna opgevolgd is.

Grouwlijke tijden voor de genen, die onder d[e]
grouwel der verwoestinge zullen leeven! Grouwl[ijk]
waren d'eerste vervolgingen, die de Christenen [on]
van de heidenen hebben geleden, grouwlijk die
de kerk ten allen tijde van de ketters, of valsche b[roe]
ders heeft onderstaan, maar deze zal de grouwlijk[ste]
„ van alle wezen. D'eerste vervolging die de kerk
„ heeft uitgestaan (Aug.) was geweldig! nam die
der tijrannen, dewe door 't geweld der pijnen, de Ch[ris]
„ tenen van 't geloof wilden doen afvallen. „ De twe[ede]
„ vervolging der kerke is bedrieglijk, „ zij word ha[ar]
van de ketters, en valsche broeders aangedaan.
„ daar is nog een derde overig; deze zal de gevaar
„ lijkste van alle zijn, want zij zal te zamen gewel
„ dig en bedrieglijk zijn. „ nam de vervolging ten
tijde van den antechrist.   In-

Indien wij dan wijnig zijn aangedaan door d'eerste voortekenen van Jerusalems verwoestinge, omdat die de joden alleen aangaet, en reeds zoo lang verbij is, zoo moest ten minste deze gruwel ons treffen, omdat die op de gelovigen, en de verwoestinge der kerke ziet.

Maar wat geschied'er? geene van beide ontroerd ons naar behoren; niet d'eerste omdat die verbij is, en ook niet de tweede, omdat de zelve volgens onze gedagten nog verre schijnt af te wezen.

Des moeten wij nog naderkomen, en dien gruwel beschouwen in zaken, die onze tijden, en ons zelven wat nader treffen.

Dewijl de Heer op alle tijden zijne regtvaardigheid oeffend over den mensch, alhoewel op den eenen tijd meer met luister, dan op den anderen, zoo zullen wij in alle tijden vinden het gene ons door dezen gruwel word afgebeeld. En wel een driederleiden gruwel kunnen wij ten onzen opzigte aanmerken, nam 1o. buiten de kerke, 2o. in de kerke, 3o. in eenen gelovigen zelfs.

1o. Buiten de kerke is de ketterije die gruwel der verwoestinge, waarvan wij spreken. „alle kwade leer (zegd de h. Hier. hoc loco) kan men een gruwel der verwoestinge noemen."

Een Gruwel kan men die noemen; want zijn volgens de h. Schrift d'afgodsbeelden een gruwel, zoo zijn 't ook de ketterijen en wangevoelens der onkatholijken. „De ketters (zegd de h. Hier.) maken tot afgoden al wat zij in hun herte verdigten. Immers volgens den h. Aug. behalven den bekenden uiterlijken afgodendienst, is'er nog een ander waardoor de menschen hunne inbeeldingen aanbidden, en al wat zij, dolende door hunne hovaardige gedagten denken waar te zijn, onder den naame van godsdienst opvolgen. Gruwlen zijn dan de ketterijen, en dwalingen. in Ezech. c. 38

en grúwelen der verwoestinge, die zij v…
zaken naar 't tijdelijk zelfs in landen, Stede…
menschen, in de kerke, en in de zielen der men…
De ketters (zeide al een der oudste Vaders) d…
de kerke geen minder nadeel door hunne verk…
leeringen, dan de mensch der zonde d' Antek…
die grúwel der verwoestinge in de laatste tijd…
„ door zijne vervolginge zal doen. „ Zien wij
„ dagelijks (zeide Tertulliaan de praescrip. C. 4.)
„ dat de vervolging Martelaars, maar de ke…
„ afvalligen van 't geloof maakt? „
En deze grúwels staan in de h. plaatsen
Landen, zeg ik, Steeden, tempelgebouwen, …
in te vooren het zúivere geloof, de waare god…
en heiligheid plagt te bloeijen. Menige …
deze grúwelen der verwoestinge heeft de ker…
gezien, en ziet zij nog in onze tijden.
Die 't leest van zoo nabij, en in zulke gro…
letters, zie het te verstaan. Zien wij deze g…
welen staan in de plaatsen te vooren den waare…
dienst toegewijd, wat zijn 't dan kragtige v…
maaningen, en waarschouwingen van Gods ver…
gentheid tegen zijn volk ontstoken? Zulke …
sen, en gebouwen zijn als zoo veele stemmen, e…
monden, die ons toeroepen: Wagt u van God…
heere nog verder door een onkhristelijk leeven…
vergrammen; wagt ú vooral voor die zonde…
zulke onheilen veröorzaakt hebben, als de h…
ligschenderije, kleinägting voor den Godsdi…
walg van Gods heilig woord, op dat de verwoe…
niet ten einde dúure, en ú ook berove van 't …
zentlijke van den Godsdienst, 't w. de heer on…
zoo genadig, en vrijmoedig laat behoúden.
2°. Bij deze grúwel der verwoesting…
die wij rondom ons zien, is 'er nog een tweede in
Christús kerke zelfs. Het schijnt dat God … nog
zijne dienaars roept, het gene hij eertijds Ezech…
beväl: den Menschen kind, maak Jerúsalem ha…
grúwelen bekend; jaa 't schijnt dat wij met …

Ezech. 16.

el mogen uitroepen: ik zie een afschuwelijke Ose. 6-10.
aake in 't huis des heeren, aldaar is Israël veront=
einigd. Immers wat al afgodsbeelden van ziel=
erderfelijke Leere hebben deze latere tijden opge Recentc Jesui=
esierd? hoe smadelijk worden de nuttigste, en turum errores.
eiligste kerkregten, en regels met den voet getree=
en? de goeden verdrukt? de stigtigste Luiden
ervolgd? In wat klijnagtinge is godsh. Woord?
oe gaat 't met 't ontvangen, en bedienen der hh.
akramenten? Wat zijn dit anders dan Grouwelen?
En Grouwelen der verwoestinge voor de zielen,
n waarop d' eewige verwoesting dan volgd?
En Grouwelen staande in de h. plaatse Gods
uis, kerke, en tempelgebouwen van Chs.
Des die het Leest, zie het wederom te verstaan;
ant wat staat 'er op zulke waarschouwingen anders
e volgen, dan Gods uiterste wraak? dan dat
Gods rijk ons zal afgenomen, en gegeven worden
an een volk, 't w 'er vrugt mee zal doen, gelijk de
eer Jesus den Jooden bedreigde, en hen ook over=
ekomen is. Als de Jooden Gods Woord verstieten, Act. 13-46.
dan keerden d' Apostelen zig tot de heidenen. D'
oostersche kerken, wel eer de doorlugtige scholen der
waarheid, zijn nu door de grouwelen van den Alkoran
ontheiligd. God verkiest een volk niet om de plaats,
maar wel eene plaats om 't volk, en daarom deeld die
plaats, hoe heilig die ook wezen mag, van de zonde des 2. Mach. 5.
volks medes. de heiligheid van d' arke des verbonds
tegen de Philistijnen in 't veld gebragt, bewaarde
nog Priester, nog volk; maar d' ondeugd der twee
priesteren, en des volks leverde d' arke zelfs in
de handen der Philistijnen.
En om alle deze gedreigde onheilen t' ontwijken
moeten wij wel toezien van tog geen deel te
nemen in alle die grouwelen van Leere, of zeden;
en dus vermeiden den 3den grouwel, die in eenen geloovigen

zelfs gevonden word. hiervan met een woord ..
3°. Deze grauwel is de zonde, d'ong..
tigheid, die de ziele dood, een grauwel waar..
ijder gelovige met een David moet kunnen zeg..
Ps. 118. H. 163. ik haat d'ongeregtigheid, en ik heb'er een gru..
van.

Z is een grauwel der verwoestinge. Beschou..
maar alle verwoestingen van de wereld, zoo die..
geweest zijn, nog zijn, of zullen volgen, en gij..
bevinden, dat zij voordkomen uit de zonde. Wa..
vandaan, dan door de zonde, de verwoesting d..
afgevallene en verstotene Engelen uit den hem..
Waarvandaan die droevige verwoesting in d..
gelukkigen staat van onze eerste ouders, dan ..
de zonde? van waar de zondvloed, die d'aarde..
verwoest heeft, dan omdat alle vleesch zijnen w..
bedorven had? van waar de regen van solphe..
van vuur over Sodoma, en Gomorrha, dan omdat..
geroep tot den hemel kwam? van waar d'oorlogen..
ziektens, pest, en andere plagen, waarvan die..
dan van de zonde? de bezolding van de zonde is..
dood.

En zulke grauwelen staan in de h. plaats, in..
eene ziele, in een lighaam gode toegeheiligd do..
den h. doop, vernieuwd, en vermeerderd door 't ge..
bruik der andere hh. Sakramenten. Templum Dei..
Die het leest, zie hoe te verstaan.
Conclusio. Wel aan dan A. F. ..

Et erunt signa in sole, & Luna, & stellis. Luc. 21. v. 25.

Dominica 2 Adventus 1744.55.

Onder andere regelen om de h. Schriften te verstaan, en
voornamentlyk de prophetiën, is zeker geene van de minste die de h.
Ireneus ons geeft in zijne vierde boek tegen de Ketters, Cap. 43. A. A.
Omnis prophetia (ait) priusquam habeat efficaciam, ænigmata et
ambiguitas sunt hominibus, cum autem venit tempus, et evenerit quod pro-
phetatum est, tunc prophetiæ habent liquidam, et certam expositionem;
Dit is eene waarheid zoo in 't O. als N. V. aan ons bekend. Dus
O. V. wie zou zig in 't O. V. verstout hebben naar eisch te verklaaren
de 70 zeven weeken van Daniël? (integendeel wie is'er die na de ver-
vullinge door de komst des Messias, zoo bot, die niet ten volle van
de waarheid overtuijgd is?) Dus ook in 't N. V. hoe donker is nog
ten huidigen dage d' Openb. van Jo: J; (misdien ze nog niet vervuld
zijn) alles is even duister, en als een raadsel ook voor de geleerste ('t zedelijke uitgenomen)
en spitsvinnigste mannen.
Van dit zoort is ook mede ons huid: h. Ev., waarin de heiland
spreekt van 't einde der wereld.
Egter hoe duister deze voorzegging des zaligm.rs in veele deelen
is, ze dient tot troost der vroomen, en schrik der boozen.
Deze voorzegging bevat in zig 3 verscheidene deelen, in 't 1ste
voorzegd Chs het geene op dien dag zal gebeuren: daar zullen te-
kenen zijn in zonne... In 't 2de deel troost Jesus de vroomen:
His fieri incipientibus &c. En in 3de geeft hij verscheidene vermaa-
ningen aangaande dien laatsten dag.
In 't eerste dezer 3 deelen spreekt Chs van de tekenen die zijne
komste zullen voorgaan, en die ze zullen ~~volgen~~ verzellen.
Die zijne komste zullen voorgaan, steld hij drieder hande, eenige
die boven ons zullen geschieden in de lugt, andere die in ons zul-
len geschieden, viz. de benauwdheid en verbaasdheid onder de
volkeren, en de derde die rondom ons zullen geschieden, viz: d'
aardbevingen en 't gedruis der zee.)

Propositio

Wij zullen ons alleen volgens onzen ~~Text~~ opgenoomene woorden met d'eerste
van alle deze tekenen bezighouden, viz die boven ons in de lugt
zullen geschieden. d' Ev. Lukas beschrijft z' ons met te zeggen:
En daar zullen tekenen in zonne, en maane, en sterren zijn.
Deze woorden zullen wij en Letterlijk, en Zedelijk verklaa-
ren. Attendite.

En daar zullen tekenen &c

4 onze opgenoomens woorden. — tweeledig hebben ~~[illegible]~~ ‖ 't eerste is de tijd wanneer, 't
tweede de tekenen zelfs dieer zullen gebeuren.

1mo Wat aanbelangd den tijd, 't is een gebruijk der
vers dikwils op donkere maniere den tijd te bepaalen, of
tijds met één enkel woordtje, maar onbepaald, aan te w[ijzen]
Dus Lukas ~~[illegible]~~ verhaalende de gruwelijke voorzeg[ging]
laatste tijden, drukt den tijd uit met 't woordtje En, zegg[ende]
En daar zullen &c

D' Ev. Matt. geeft ons, zoo 't schijnt, meer opening van
tijde: En aanstonds na de verdrukkinge van die dagen.
Markus zegd alleen: In illis diebus.

Waarlijk geene kleine zwarigheid hebben deze woorden
van d' eenenkant d' Ev. sprekende uit den naame van Jes[us]
tijd schijnt aan te wijzen; en van d' anderenkant Jesus el[ders]

Matt. 24-36. Niemand weet van dezen dag of uure, zelfs niet d' engelen der
dan mijn Vader alleen. Egter word deze zwarigheid door d[ie]
‖ misdien zij zeggen, dat Gods hier geenen tijd bepaald. Dus — zeggers weggenomen, ‖ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ als Markus zegd: In diebus illis [...]
wij dit niet van eenen zekeren bepaalden, maar onbepaal[den]
verstaan, niet als of die aanstonds op de verwoestinge [van Je]
^ maar onbepaald daarnaa zal volgen — rusalem zou volgen ^. Zoo gebruijkt Matt. die zelfde wo[orden]
c. 3. als hij zegd: in diebus illis venit Joes Baptista pr[edicans]
met w. woorden hij niet wil zeggen dat dit aanstonds ge[schied]
is op 't geene hij effen te vooren verhaald had, viz. dat Jes[us]
derom gekomen uit Egijpten, te Nazareth woonde, maar
dat 't onbepaald na dien tijde geschied is. Markus dan al[s hij]
zegd in die dagen, wil niets anders zeggen, dan na die dag[en]
het geene hij ook zelfs tekenen geeft met er nog bij te voeg[en]
Na de verdrukkinge, viz. van de verwoestinge van Jerus[alem]
in die dagen. En dus komt Mar. overeen met Matt. die [den]
onbepaalden tijde uitdrukt met te zeggen: En aanstonds [na]
de verdrukkinge van die dagen zal de zon &c

Wel is waar 't woordtje Aanstonds na die dagen sch[ijnt]
te beteekenen, als of Jesus bij Matt. wilde zeggen, dat die d[...]
dag aanstonds op de verwoestinge van Jerusalem zou volg[en]
daar wij egter zien, dat er reeds ~~omtrent~~ over de 1700 jaaren na
verwoestinge van Jerusalem, door Vespasianus verloopen.
Dog Egter is 't evenwel waar dat d' onbepaalde tijd van
der gang der Wereld aanstonds na de verwoestinge van [Jeru]
salem zou volgen, niet volgens ons begrijp, maar volgens [be]

Ps. 89-4 — grijp van Gods, voor wiens godlijke oogen, duizend jaaren [zijn]
als de dag van gisteren, die verbij gegaan is.

daar en boven. zoo kan men ook zeggen, dat Chs hier op eene propheetische, of voorzeggende wijze spreekt; gelijk hij wel eer zijne oude propheeten gewoon was te spreken, die van over verre toekomende zaken spraken als van zaken, die al voor de deure waren, en dat wel voorn als zij van dien gruwelijken dag waagden. Zoo sprak eertijdts Mojses van dien dag. de dag van verderfs is nabij; en de tijden haasten zig aan te komen. Deut. 32-35
zoo Sophoniäs: De groote dag des Heeren is nabij, hij is nabij, en naderd sterke. Soph. 3-34
Chs dierhalven, als hij voorzegd van dien dag als of z'aanstonds stond te komen, volgd hierin de propheeten na, die van eene zaake, die verre af is, omdat zij ze voorzien, spreken als of z'aanstonds zou gescheiden.
En vervolgens zoo is die dag daar Jesus in de opgenoomene woorden van spreekt ongewis en onzeker, gene engelen, gene menschen, jaa Jesus zelfs, naar zijne menscheid alleen, heeft'er gene kennis van, maar ze zal komen als een dief in den nagt, als ten tijde van Noë de zondvloed kwam, met een woord, als'er niemand om zal denken.
2do. Na deze uitbreidinge van den tijd komen wij tot de zaake zelfs die'er gebeuren zal. En (zegd Jesus) daar zullen tekenen.... welke deze tekenen in zonne.... zullen zijn, wijst Matt: de zon zal verduistered worden, en de maan zal haar ligt niet geven, de sterren zullen van den hemel vallen. Matt. 24-29
En wel 1o. aangaande de verduisternisse der zonne, d'oude Origines, die deze tekenen steld te zullen geschieden niet voor, maar ten tijde van d'ondergang van de wereld zelfs, beeld zig in, dat de brandende wereld zulke dikke dampen, en rookwolken zal na den hemel stijgen, dat de zon, daar door als bedekt, en overneveld, geen ligt meer zal geven, alhoewel zij het ligt in zig zal behouden. Dit schijnt eenigzins met de opgenoomene woorden van Matt. overeen te komen, want hij niet en zegd, de zon zal geen ligt meer hebben, maar, de zon zal verduisterd worden. Joannes in zijne openb. schijnt ook hiermeê overeen te komen, als hij zegd, dat, met t'openen van't zesde zegel, de zon zoo zwart wierd als een haire zak. Apoc. 6-12
2. Andere Vaders, als Hier. en Chrijs., meenen dat deze verduisteringe der zonne zal bestaan, niet in eene beroovinge van haaren glans, maar in de komste van Jesus zelfs. zij meenen dat Jesus in zijne tweede komste, niet alleen met pragt en luister, maar ook met zulken grooten glans zal verschijnen, dat door dien glans het zonneligt zal verduisterd worden. Even gelijk de sterren 's morgens haaren glans verliezen, zoo dra het klaarder zonneligt zig boven onze kimmen vertoond. Hiermeê schijnt Isaiäs overeen te komen, als hij zegd: de zon zal beschaamd staan, als de heer der heirkragten. Isa. 24-23.

op den berg Sion, en binnen Jerusalem heerschen zal.
jongere uitleggers beelden zig in dat deze verduistering
zonne door 't tussen stellen van eene dikke wolke zal ge
of wel, dat de Zon niet zal verduisterd worden, maar
zoo zal schijnen aan de menschen, die door schrik en v
alle kanten geparst de zon zelfs niet zullen schijnen te
niet ongelijk aan 't geene eertijds Amos zeide: De Zon
Amos. 8. 9. ondergaan op den middag, en zal 't aardrijk doen verdu
op den ligten dag. 4. Edog hoe waarschijnlijk ook al
uitleggingen schijnen, zoo meenen anderen, dat de zo
alleen zal schijnen te verduisteren, maar ook in derdaad
verduisterd worden: want zeker op dien dag 'er niets m
zal geschieden, dan 'er voorheen wel is geschied; want 'er
niets minder zal gebeuren, dan toen Jesus God en m
tussen hemel, en aarde hangende op den kalvarieberg zijn
gaf. Daar en boven dat zou wijnig schijnen te zijn, in
't op eene van de voorgaande manieren geschiedde (rep
want ook zelfs de heidensche historie schrijvers in voor
den van diergelijke meer gewaagen. Flav: Josephus sp
diergelijke hemelstekens voor de Verwoestinge van Jeru
Daar Chs egter van zulke tekens spreekt, die noit ve
gezien zijn, en die de voorboden zullen zijn van de groo
ellenden, die de wereld oit gesmaakt heeft.

Het zal dierhalven eene waare verduistering zijn, een
duistering, wiens gelijke noit gezien is, eene verduist
en berooving van het Ligt, waardoor d'aanstaande ond
van de wereld bekend gemaakt zal worden, gelijke in
deel in de schepping der wereld opkomst door het lig
bekend geworden. Het zal eene verduistering zijn, terw
die groote hemels Ligten al zidderende, en bevende hun
zullen intrekken, gelijk een schrikkig mensch zijn bloed na
trekt, terwijl hij uiterlijk donker, en bleeke word.

2°. Indien 't zoodanig met de zonne zal gaan
kunnen wij ligt afmeeten, hoedanig het teken in den ma
zal wezen, of volgens Matt. hoedat de maan haar ligt
zal geven: want 't is staal vast bij alle ervaarne ster
kundigen, dat de maan geen Ligt uit zig zelfs heeft, maar
'er ligt van de zonne ontleend. gelijk een spiegel bes
door de zonne zijne straalen wederom stuijt, en dus door
eigen Ligt schijnt te ligten. De Maan zal dierhalven
der Ligt zijn, misdien 't zonne ligt verduisterd is.

3°. Het derde teken zal in de Sterren zijn. De Ste
(dit Matt.) zullen van den hemel vallen. Hier komt w
de zelfde zwarigheid als vooren, in d'andere hemels ligten

de sterren indaad zullen vallen, of wel, dat z'alleen
ar'er Ligt zullen intrekken. 1 Origines, die eertijds de
hool van Plato gevolgd had, wil dit volgens zijne na=
rkunde uitleggen; en meind dat de sterren al'er Ligt
llen verliezen, en dat dus al'er aardsche stoffen zullen
tervallen. 2 Hiero, Beda, en anderen, meenen, dat zij door den grooten glans en Luister
n de komst van Cs'er Ligt zullen verliezen. 3 Eenige
ere uitleggers, meenen dat dit vallen alleen zal geschie=
n onder eene partij staart-sterren, en nieuwe ligten,
dan door den hemel zullen dwaalen, en die alleen ge=
ren uit de dikke zweevende dampen, in die groote ver=
rringe, als de kragten der hemelen, zullen beroerd
orden, op eene kragtige maniere al brandende op d'
rde zullen nederstortten. En inderdaad dat de sterren
s hemels niet zullen schijnen te vallen, maar waarlijk
llen vallen, schijnt Joes genoegzaam te kennen te gee=
n, door de gelijkenisse van den vijgenboom, die hij van dit wonder geeft: En Apoc. 6-13
t Joes) de sterren des hemels vielen op d'aarde, gelijk een vij-
boom zijne onrijpe vijgen afwerpt, als hij door eenen sterken wind
woffen word.
is dan zeker dit ook in weerwil van alle ~~philosophen~~ ~~Wijsgeeren~~ of Filosoofen, dat de ster=
n op d'aarde zullen vallen, dan dat z'alleen maar zullen schij=
n te vallen, midst woord van Cs, en naahem Joes, duidelijk
n vallen spreekt.

Moralia

Twijfele niet of U. A. vat nu ten naasten bij den Letter=
lijken zin van onze opgenomene woorden.
Maar gelijk de weetenschap zonder de Liefde niet is toenut
volgens den Apostel, zoo is ook deeze Letterlijke verklaring on=
t, indien wij de zelve ons niet toepasselijk maken. zonder dit
u't gezeiden weezen als een Lighaam zonder ziele.
En wel 1mo uit des tijds beschrijvinge Leeren wij als Jesus
n dat gene, dat naa zoo langen tijd stond te gebeuren, sprake
s van eene zaake die al naa bij, en voor de deure was, dan, zeg ik,
eren wij, hoe zorgvuldig de Zaligm. is om alle verkeerde ge=
rustigheid uit ons herte te bannen, hij Leerd ons, zeg ik nogmaals,
zig te zijn, en op onze hoede te weezen, als of zoo aanstonds
ie tijde al aanstaande was op den Jesus van ons allen eens ree=
eninge zal eischen, volgens zijne uitdrukkelijke vermaninge. Matt. 24-42
Maar, elaas! al roept Jesus al: aanstonds naa die dagen,
u is'er die uit zijnen zonden slaape ontwaakt? Wie is'er die dien
dag als'er teekenen in zonne, maan en sterren zullen zijn, als al

aanstaande vreesd? Jaa zoo ellendig is 't met 't menschel
geval gelegen, dat de meesten den kwaden knegt van 't Ev.
Matt: 24-48 in zig zelfs zeide: Moram facit Dns meus venire, wij h
noot voor dien dag, Ons heeft dit nu al zoo veele honderd
voorzeid, en 't is nog niet geschied, 't zal onzen tijd nog w
houden. 't gaat nu als ten tijde van Noë voor den zon
alswanneer op al het preken, en bedreigen van den h. Pa
gene de minste agt gegeven wierd, tot dat ten laatsten
keloos volk plotselings op eenen oogenblik van de water
stolpt wierd. En zoo is 't nu ook al met de wereld gest
men drinkt, en klinkt, men speeld, men trouwd, en bo
of 't hier eewig duuren zal, daar egter deze uur heel
is, jaa misschien digter bij dan wij 't misschien eens gissen
't is waar, 't reukeloos menschdom zegd, daar moeten
zoo veele tekens voorgaan, eer die gemeene, en schrikkelijk
komen zal, 't geloof moet over al gepreekt zijn, d' ant
moet nog komen, 't jodendom moet nog in de kerke kom
't is waar dit moet nog voorgaan, maar wie weet hoe dig
al nabij is? Daarenboven zoo digt ons de dood is,
is bij ons de dag des oordeels, agtervolgens de spreuke
lus: Statutum est oibs semel mori, et post hoc judic
„Unde et Aug: „In quo statu quemq invenerit novissimu
„in hoc eum comprehendet novissimus dies.
't was om deze reden, dat de h. Hier:, gelijk wij vo
den zondag hoorden, zoo zeer voor dien dag schroomd
Indien dan zulke heiligen 'er zoo zeer voor vreesde
veel te meer moeten wij 'er dan voor schroomen, als al
de wereld schijnt op zijn eindete loopen, 't trans won
ijder van ons met groote schreden naa zijn eind toe
Dat wij dan ook vreezen, en al dikmaals op 't woord
zaligm: denken: Aanstonds naa die dagen &c
2do Dog doet iemand de tijd nog niet gen
schrikken, dat dan ten minsten d' aanstaande tekens
vermanen. Daar zullen tekenen zijn in zonne, maan, en
En wild gij 'er de reden van weeten? O! zij zullen, om zoo t
als rood, en beschaamd worden, en 'er ligt in trekken o
zonden van d' ondankbaren mensche.
't is eigen aan d' ongevoelijke schepselen, en in 't bes
aan die hemel ligten, op eene zekere wijze 'er blijdschap
'er droefheid over den mensche te toonen.
Eertijds stond de zon stil terwijl Josue voor God
Josue. 10 vogten, als of ze verheugd was dat Josue zou overwinne

…e Zon ging 10 graden agterwaards op Achabs zonnewij- 4. Reg. 20-10.
…terwijl Ezechiäs beterniss beloofde, en van Godt wierd
…hoord.

…Maar dan, <u>aanstonds na die dagen, zal de Zon verduisterd</u>
<u>…worden, &c.</u> als beschaamd over't meenigvuldig kwaad. dat
…voor den dag zal komen; Jaa de Wijzeman 5-28.
…Waarlyk indien wij eens te deeg overtuijgd waren van deze
…tekenen, en dat die waarheit eens wortel geschoten had in
…gemoed, hoe zouden wij dan ridderen en beven zoodra
…dagelijks het zonneligt zien schijnen, of den maang en
…sterren bij den nagt zien flikkeren, denkende dat het die zelfde lighamen zul-
…len zijn, die door'er naargelaat, missebien na een wijnig tijds, de
…voorboden zullen zijn, van eenen aanstaanden regtdag, voorboden
…van eenen dag van gramschap en ellenden, op dewelke geene genade,
…maar enkele geregtigheit zal geöeffend worden?

…Indien een kwaad doender, die nu in hegtenisse zit, ziddert,
…beefd als hij alleen verbij ziet dragen eenige ~~instrumenten~~ werktuigen van't geregt, of die koord
…~~[illegible]~~ rammelen, en dat omdat de dag eens komen zal op dewelke
…daarmeê zal gepijnigd worden? wat reden van schrik en
…vreese heeft dan de zondaar ~~niet~~ zoo dikwils bij de hemelsligten
…te aanschouwd, die een begin zullen maken ~~[illegible]~~ van dien
…dag op dewelke missebien zijne eeuwige ellenden eens begin zullen
…nemen?

…Schrik dan zondaar, schrik; maar nu terwijl't tijd is,
…terwijl gij nog door eene boete en beterniss van leven den toekomenden regter kunt
…verzoenen; schrik nu op dat gij daarna zonder schrik dien
…dag van ellenden moogt aanschouwen. Ten dien einde laaten
…wij al te zamen, al meenigmaal met David bidden: <u>Confige</u>
<u>…timore tuo carnes meas &c.</u> op dat wij op dien dag van dat ge-
…zegend getal mogen wezen, tot dewelke Jesus: <u>Respicite, et</u>
<u>…levate capita vestra, quoniam &c.</u>

1744 In primo sacro Monitum fuit de adventu

Erunt signa in sole, luna, & stellis. Luc. 21. v. 25.

Dominica 1a Adventus 1741

Inter funesta pereuntis mundi spectacula, ... gra hominum exhibet praesens Evangelium A. A. Alios exhibet afflictos & oppressos, & arescentes prae ... ore; alios vero erectos, respicientes, et levantes ca... sua ob spem proximae liberationis.

Non opus est multa indagine, ut causas intelligamus ... differentiae: cum enim duplex judicandorum sit futu... ordo, bonorum videlicet & malorum: his terrorem ... utient visa Judicii praeludia: illis autem laetitiam ... adferent prorsus incredibilem. Et quid mirum? ... enim ex omni parte videantur terrifica; sunt nihilominus ... stis redemptionis ac salutis presagia: impiis vero ... dolorum initia.

Missis porro justis, impiorum eo rerum statu cala... tatis liber expendere, idque ad normam processus ... dicialis, in quo impium Vocatum, Accusatum, Examinatum ... ndemnatum ac supplicio traditum breviter videbi... us. Attendite

Propositio

Quemadmodum caelestis gloriae magnitudo omnem su... erat intelligentiam mortalium, atque orbis cogitatus ... num manet illud Apostoli: Oculus non vidit, nec auris ... divit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis, ... diligunt illum. Ita plane ex adverso fatendum est ... inferorum suppliciis, vix umbram esse, quicquid de ... lis mortales cogitamus. Sane ut de ipso nihil inferno di... m: quis digne exprimat, quis cogitet terrorem supremi ... ius judicii, quod subire coguntur impii, antequam detur... ntur in infernum? Quis cogitare poterit diem adventus ... us (Loquor cum Malachia) aut quis stabit ad videndum,

1. Cor. 2. 9

Malach. 3. 2

eum? Igitur cogitans, coacervans, et exagge
Matt. 24-8 rbs, dicemus merito post Xum: Hae oia initia s

Et quidem ad Evangelium quod attinet, st plen terroris, quae ibi referuntur oia; nec tamen alud quam remota quaedam ipsius damnationis prael Erunt signa in sole &c.

Hae portenta non immerito quis comparaverit multu lictorum, aut militum, quum inopinantem ali malefactorem quaerunt ad mortem. Tunc n indig suam non modo in ipsum reum, sed etiam in oia qua quovis modo ptinent, solent effundere. Sine effrin fores domus ejus, excutiunt fenestras, scrutant tunt, rapiunt, perdunt, incendunt oia.

Ad eumdem modum, res creatae tqm divinae justi tellites mundum hunc spectabilem, tqm impiorum celum invadent, turbabunt, evertent, flammis se

Sap. 5-38-23 ment in odium impietatis. Fiet hic illud Sapie zal di wapenen met yver aenschieten, in de sche wapenen, om over zyne vyanden wrack te nemen de gheele wereld zal met hem tegen d'uitzinnigen

1 Nimirum in suprema mundi regione sidera p obscurata, partim funesta luce horrida prodibun aciem contra peccatoris.

2 In aëre saevient venti ac turbines, horrendi ma fulgura, tonitrua, et pestiferi afflatus.

3 Mare et flumina vertentur in sanguinem: c lisione fluctuum, terribilem edent sonitum, et exundationibus eas, quae littoribus adjacent regi infestabunt atq absorbebunt.

4 Terra variis undiq concussa motibus labascet et avida voracitate deglutiet homines, domos, praedia, mentes et quidquid occurret aliud.

5 Deniq finem hujus velitationis faciet ignis ex alto depluens, sive è cavernis terrae magno im

2. Pet. 3-10 erumpens, quo, ut Petrus scribit, terra, et quae ipsi

...sa st opera, exurentur.
Postqm hoc igne oia redacta fuerint in cineres, ipse
...ps in jussu et in voce archangeli, et in tuba Dei descend... 1. Thess. 4-15
...t de calo, interea feralis tuba sonitu è cineribus ex
...para cadavera redibunt in vitam, et funera aabosis
...nt sese judicis tribunali. oes n nos manifestari opor
...t ante tribunal Xti, ut referat unusquisq propria cor
...ris, prout gessit, sive bonum, sive malum. Erunt qui 2. Cor. 5-10
...rere mallent et abscondi, ac longissimè fugere à con
...ectu judicis; sed frustra; oportet, oportet oio mani
...stari. Ubicumq fuerit corpus, illuc congregabuntur Matt. 24-28
...aquila i. e. sicut cadaver nali quadam necessitate
...ahit ad se etiam ex remotissimis partibus aquilas,
...aliasq ejus gris carnivoras volucres: ita judex qui
...o salute mundi olim fuit cadaver; cum ad judicium
...nerit, oes ad se trahet judicandos; ita ut nolint velint
...mparere cogantur ad illius tribunal.
...Hic vero cum ventum fuerit, subito seperabuntur
...ecti à reprobis, atq illi quidem, Paulo teste, rapien=
...r in nubibus obviam Xto in aera, et sic spr erunt 1. Thess. 4-16
...m Dno. Reprobi vero relicti inferius intolerabili
...n pudore de sceleribus suis undiq accusabuntur, et
...nvincentur: et quod ad Babylonem olim dixit Dns p
...aiam, id longe gravius ad impios tunc dicetur: Uwe Isa. 47-3
...haemte zal ontdekt, en uwe schande zal gezien wor=
...n, ik zal wraek neemin en niemand zal mij wederstaen
...ter autem ista revelatio ab oibs undiq creaturis.
...1o. Ac Angeli quidem (ut a supremo isto spirituum
...rdine sumam initium) sua in reprobos officia ac bene
...ficia proferent in medium: quod illos Dei jussu summa
...m diligentia custodierint in oibs viis suis; quam seriò
...am frequenter pias illis inspiraverint cogitationes,
...t stimulos addiderint ad meliorem vitam; deniq qua
...m benevolentia è diaboli tyrannide studuerint illos
...ripere, et asserere aeternam felicitatem. Ad haec oia

summâ illos cum ingratitudine ac terribili peri
quotidie pejores effectos hac et illa designasse fla
qbs nunc debita poscant à supremo judice suppli
L 147-3... 2º. Angelis si adjungent reliqui sancti oes
qbs David: de Heiligen zullen zig in heerlyk heid
gen, zij zullen zig verblyden op kunne rustplaats
Gods roem en lof zal in kunne mond zyn, en twe
dende zwaerden in kunne handen; om wraecke te
over de heidenen, en de volkeren te straffen; om
koningen in de boeijen te sluiten, en kunne edele
yzere banden; om het beschreven vonnis over hen
ken. Deze glorie is voor alle zyne heiligen
Singulariter autem qbsq reprobis illi sese
nint sancti, quorum isti explis, monitionibus,
bus, ac patientia nimè fuerint abusi. Insurget
Abel, in absorptos diluvio Noë, in Sodomitas
in Esau Jacob, in Pharaonem Moses, in Saulem
in Pharisaeos Apli; in Tyrannos suos Martyr
Sap. 5-1 ne ut semel dicam: Dan zullen de regtvaerdig
met een groote vrymoedigheid staen tegen die hen
en van kunne arbeid beroofd hebben
NB quod Sapiens dan zullen de regtvaerdigen
merito n stabunt, qui hic oppressi jacuerunt: qbs
Isa. 51-23 dicebant impii: Leg daer neer opdat wy over u gaen
gy van uw lighaem als d'aerde moest maeken, en als
om over te gaen. Ita David se oppressum & con
Ps. 55-2.3. tum queritur, et pro auxilio ad Deum clamat: Ont
u myner, O Godt, want de mensch wilt my vertreden
gansch en dag bestryd en benauwt hy my. Myne vyan
zoeken my dagelyks te vertreden, want die my be
zyn menigvuldig. Isti ergo ad hunc modum co
cati tunc stabunt
Et stabunt in magna Constantia. Constanti
perterritum et inflexibilem aum, scat, quo sese
in die judicii opponent justi, ita ut nulla vi, nul
fraudes (ut hic fieri solet) impetus illorum posset
nari. Stabunt q in magna Constantia.

t stabunt adv. eos qui se angustiaverunt. Angus
ha ois gris molestias innuunt, qbs in hac vita bonos
fecere solent mali.
Quod vero di ablatis laboribus additur duplicem hbr
sensum. 1o n auferuntur bonorum labores, cum opibs
..s, aut qbscumq ad hanc vitam necessariis, quae labori
suis acquisiverunt; à potentioribus spoliantur: qa
fructu privantur laborum, perinde ac si o laborassent
2o. Auferuntur labores bonorum eorum praeci
..e, qui laborant in verbo & doctrina; qdo impii calum
..s et detractionibus suis reddunt illos auditoribus et
..bditis suspectos & exosos, ut nullus aut exiguus piis
..boribus respondeat fructus: sicut in Xto videmus cujus
..eros labores abstulerunt scribae & pharisaei.
..: his igitur laborum frustrationibus atq angus
..p accusabunt justi impios; atq acerrimam à supremo
..dice poscent vindictam; zy zullen roepen met luider Apoc. 6-10
..mme, zeggende: Hoe lange, Heere, gy die heilig en
..aerachtig zyt, oordeelt en wreekt gy ons bloed niet
..r de genen die op d'aerde woonen. Zie nu is 't getal on=
..medebroeders vervuld, di tyd is nu dat gy ons
..eer had te moeten rusten. Daerom laet dan onder Ps. 78-10...
volkeren, voor onze oogen, bekend worden de wraeke
..s bloeds uwer dienstknegten, 't welk vergooten is. Laet
..t gezugt der gevangenen voor uw aenschyn komen,
..geef onze vyanden sevendubbeld weder in hunnen
schoot, den smaed, met welk zy u, Heere, gesmaed hebben,
Quid vero ad haec impii? Deze dit ziende, zullen Sap. 5-2...
..t een schrikkelyke vreeze bevangen worden, zy zullen
..rsteld staen over die schielyke en onverwagte zaligheid
..en zullen zy berouw hebben, en in de benauwdheid hunns
..moeds al zugtende by zig zelven zeggen: dit zyn ze
..e wy voor dezen uitgelaggen, en voor het voorwerp
..zer spotterny gehouden hebben. Wy uitzinnigen
..agten dat hun leven een dwaesheid was, en hun einde
..onder eere. Zie hoe dat zy nu onder Gods kinderen
..rekend worden, en hun lot onder de heiligen is.

3°. Sed pergamus ad alios impiorum accusatores in his omnia Dei beneficia, sive ad naturam spectent sive ad gratiam, quibus peccatores abusi sunt. 1 Clamabit aurum et argentum, clamabunt domus et prædia, clamabunt poculа et fercula, clamabunt panni lanei et byssini, atque adversus amatores et corruptores suos supremi judicis implorabunt justitiam. Wee hem (ait Deus) die met snode gierigheid goed voor zyn huis schraept.... want de steen uit de muer zal roepen, en 't hout dat tusschen 't gespan huizen is, zal'er op antwoorden. Adde illud Jacobi

Hab. 2-9...

Jac. 5-3...

dan gy ryken, weent en huilt over d'ellenden, die u zullen overkomen, uwe rykdommen zyn verrot, en uwe kleederen van de motten opgegeeten, uw goud en zilver is verroest, de roest der zelve zal u tot een overtuiginge zyn, en uw vleesch verteeren, als een vuer. Gy hebt u schatten van gramschap vergadert tegen de laeste dagen. Zie het loon der arbeiders, die uwe landeryen gemaeyd hebben, 't welk gy verkort hebt, roept, en hun geroep is gekomen tot in de ooren van den Heere der heirkragten &c. Zie daer hoe dat geld, en goed, en de rykdommen dezer wereld beschuldigen zullen die haer misbruykt hebben, hoe ze daer over wraek zullen roepen &c. 2 Porro ad gratiam quod attinet, erit accusatio illorum, tanto acerbior, quanto super naturam dignior. Accusabit ergo impios Baptismus quem susceperunt, accusabit tribunal pœnitentiæ, accusabit eucharistia, accusabunt reliqua sacramenta, quæ profanarunt (dic singulis particularia) Accusabunt templa et ... Accusabunt sacræ conciones, libri pii.. Tunc liber

Apoc. 20-12 vitæ aperietur et mortui judicabuntur juxta quod scriptum est. Tunc erit qui eos accuset viz Moses, sermo

Joan. 5-45 Mosis. Tunc sermo quem Xtus hic locutus est eos condemnabit.

C. 12-48. Tunc exempla virtutum ab impiis neglecta condemnabunt. Tunc non, teste Xto, viri Ninevitæ surgent in

Matt. 12-41 judicio et condemnabunt judæos, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, cum tamen Xtus plus esset Salomone.... Surget Regina austri &c. Immo ad hunc modum, multi pagani, turcæ, hæretici surgent in judicio cum Xtianis et condemnabunt, quia non obstante infidelitate fuere multo castiores, modestiores, ac justiores ipsis Xtianis &c.

[margin: Tunc, teste Xto, publicani et meretrices pœnitentes accusabunt impœnitentes]

4º. His adde ipsum Judicem C. J. fore accusatorem.

Durante hac vita obit vices advocati, mediatoris, [illegible]atoris ------ at tunc et accusator et justus judex erit.

In nullo humano tribunali id locum habet, quod qui accusator est justus judex sit; at in extremo illo judicio locum habebit, judex ipse et accusator erit.

Variis parabolis id Xus Dns [illegible], ut in parabola Matt. 22.
convivio nuptiali, in qua ipse rex qui judicavit o[illegible]
[illegible]tum veste nuptiali ligatis manibus et pedibus mit[ten]-
dum in ignem aeternum, ipse rex, inquam, hunc con[viv]-
am prius accusarat, quod intrasset o habens vestem
[nu]ptialem. Idem Dns docuit parabola fidelium C. 25.
[et] infidelium servorum, in qua ipse Dns et judicat et
[acc]usat servum infidelem quod talentum suum otiosum
[reli]quisset. Item parabola Gois Regis volentis C. 18
[rati]onem ponere cum servis suis, in qua ipse rex servum
[ob] duritia et immisericordia in conservum accusat.
[Se]rmo deserte ipse judex C. J. se accusatorem fore C. 25.
[tes]tatur. Esurivi n., dicet reprobis, et o dedisti mihi
[m]anducare &c ——

1º. Si angeli futuri sint peccatores accusatores
[st]udebimus eos habere amicos, cavebimus abuti eo-
[ru]m ministerio ... Memores erimus eos adesse nobis ---
[vi]vaciter id nobis ad peccatum tentatis proponemus ---

2º. Si sancti, eorum exemplo animemur ----
[...] ut imitemur eorum preces imploremus — — —

3°. Si ora Dei beneficia ne adeo semus ut eis abutamur in majorem damnationem —

4°. Si ipse Xus, quis hunc o timebit do

Conclusio — Ergo A. A. nunc dum tempus e, dum sum adhuc in via ad aeternitatem, cum parti nostro conciliemur ne tradamur tortori &c.

Dominica
Ultima post
Pentecostin

Erunt signa in sole, luna, & stellis
Luc. 23. v. 25.

Dominica 1a. Adventus 1743

Eadem, qua tempore matituno, verba textus resumimus HA. Hæc verba, Erunt signa & mane in textum sumsimus ut ostenderemus his impleri incipientibus peccatorem ad judicium vocandum fore &

Post hæc diximus peccatorem ad judicium vocatum, etiam judice accusandum fore. Accusandum diximus ab oi quod 1 ab angelis, 2 ab oibs Sanctis, 3 ab oibs Dei beneficiis sive naam, sive graam spectantibus, 4 denique ab ipso Judice Christo Jesu &

Libet nunc eo quo pede cæpimus, pergere, 1o videbimus quibus præterea accusandus erit 2do de qbs examinandus sit, 3o quo condemnandus et suppliciis tradendus. Attendite

Propositio

Matituno tempore peccatorem accusandum diximus ab oi, quod sanctum e, nunc videndum dat hy ook beschuldigd en aengeklaegt zal worden van al wat goddeloos en ondeugend is

Ac 1o quidem ut à capite ois nequitia exordium sumam, ipse diabolus in illa die peccatoris accusator erit.

Quamdiu hoc vivit hic in terris aliter sese diabolus respectu ipsius gerit. Sic circuit quærens quem devoret, ad peccata inducere conatur vel per honores, vel per divitias, vel per voluptates. Cumque hoem in peccatum duxerit officio fungitur consolatoris et advocati; dum n contingit, quod hoc post patratum peccatum graveretur et inquieteretur in se ipso, ne ad pœam recurrat solatur quem tentavit et seduxit peccatorem, idque vel repræsentando ei parvum ee peccatum, fragilitatem humanam, misericordiam divinam, veniæ facilitatem, felicem multorum peccatorum, similium exitum, &

At in die judicii o erit amplius tentator, seductor, aut consolator, sed accusator. Audi S. Augm de hoc accusatore

,, Expectatur, inquit, dies judicii, aderit ille aequissim
,, qui nullius potentis p[er]sonam accipiet; cujus palatium
,, argento nemo corrumpet; stabunt omnes, ut referat
,, secundum ea quae p[er] corpus gessit, sive bonum, sive m
,, Praesto non erit adversarius diabolus. Recitabuntur v
,, professionis nrae (facta in Baptismo) et si tales invent
,, quisque ut debitor ex hac vita migret; exultabit ille
,, tuus in conspectu severissimi judicis, superiorem
,, clamans, agensque talem causam apud talem judicem
,, inquit, judex judica. justitia et judicium praeparatio sedis
,, Judica meum esse, qui tuus esse noluit. Meus est, mecum
,, nandus est. Post renunciationem (factam in Bapt
,, quid invasit pannos meos? quid apud eum impu
,, faciebat, cui ipse renunciaverat? quid intemperan
,, avaritia, quid ira, quid caetera mea?... Si omnia post
,, renunciationem invasit, meus esse voluit, et mea
,, Judica aequissime, quoniam quem tu o dedignatus
,, pretio liberare, ipse mihi sese postmodum volu
,, gare &c. ,, In Concione ad Catechumenos Tom. 6.

En quos ipse cacodaemon in judicio accusatores

2º. venio ad diaboli asseclas ipsos impios
invicem gravissime accusabunt et condemnabunt,
alteri peccandi et pereundi fuit occasio.

Sane praevidebat hoc dives epulo, quando rogal
Luc. 16. hamum, ut mitteret Lazarum ad 5 fratres suos
tes ne et isti venirent in istum locum tormentorum
non putatis hoc illi venit in mentem? o a misericor
instinctu: quam non misericordiam habeat damna
o habuit illam vivus? Unde ergo? utique a justiss
gravioris damnationis, quem illi incutiebat praevig
natio fratrum, quibus ille causa fuerat delinquendi.

Accusabunt igitur sese impii, et alter in alterum
rejiciet sua damnationis v. g. iste filius accusab
tes suos et dicet: o justissime Judex, ecce parentes,
dederas, ut me educarent et erudirent ad virtutem.
nulla habita curâ pietatis, domesticis exemplis me

unt; hi st qui me rerum coelestium ignarum vanissimis erroneosissimis mundi erroribus imbuerunt; hi st qui me pessimis siverunt versari sodalibus &c. si rectè educassent, si monuissent, si corripuissent, si suo exemplo praeissent, ô assisterem hic damnandus. Ipsi, ipsi caa condemnationis meae. Sic et fideles condemnabunt pastores suos et verbi dei praecon:s, dat zy die ? ligt op kandelaer haddin moet:n wez:n, en door haere woorden en werken brandende en schynende fakkels hadden geweest zyn, dat zy en de gelovigen ontstigt hebben door haere woord:n, en de waerheid verswegen, en in ongeregtigheid onder gehouden hebb:n; zy zullen haer aenklaegen dat zy in plaets van gods woord te preken, haer met fabulen en bygelovigheden bedrogen hebb:n. Sic famuli ancillae heros et heras suas accusabunt, quod ô sufficientem eorum curam habuerint, ad Dei servitium ô monuerint, ad hoc tempus ô concesserint &c. Sic uxor maritum, maritus uxorem accusabit dat d'een den anderen in het goede verhindert heeft, tot het quaed aengeleid en gebragt heeft. Verbo tunc oes subditi suos superiores accusabunt et dicent: Tu ô Judex statuisti ut si quis interierit ob negligentiam speculatoris, sanguis ejus exigetur è manibus speculatoris. Hoc ergo justissimè postulo ut meum sanguin:m ex illorum manibus requiras, quorum negligentia caa fuit, ut perirem. Ezech. 33-6

Ad eumdem modum alii alios accusabunt ob scandala, ob occasion:s peccandi, ob indulgentiam nimiam, ob consilium peccandi et similia. Verbo damnati damnatos accusabunt.

3º. Nu zullen de godloozen elkander:n beschuldig:n? zal dat schrikkelyk zyn? hoe schrikkelyk zal ? dan niet zyn, dat ook een yders conscientie en gewisse hem zal aenklaegen en beschuldigen. zoodat er verdoemde ook zelf zyne eige beschuldiger en aenklaeger wezen zal.

Coi proverbio dr: Conscia mille testes. id in die judicii. qm mxè verum erit

Anteqũ Deus Adamum allocutus fuerat de patrat
esse jam modo tremebundus aufugerat; seseq abscon
lebat. Unde hoc? propria eum conscia accusab
Ionas prædicans in Ninive, clamabat: adhuc 40
Ninive subvertetur, nullam de peccatis facit m
Et rao ē qa propria eos conscia accusabat. Su
dicio erit. Licet oes alii accusatores abessent, ip
toris conscia eum accusabit.

Hunc eumdem accusatorem, qmdiu hoc vivit, h
ditur. Enimvero, qm sæpe remorsum conscia su
peccator? Laet de zondaer maer eens gaen in e
zelven, hoe dikwils komt hem zyn quaed niet op
At quid peccator? obturat aures suas, hy zoekt
gewisse uit te dooven, et quo diutius peccaverit, eo m
tam et cauteriatam hbt consciam, obsurdescit
accusationes.

At in die judicii accusatorem illum internum
nolit audire debebit, aures suas tum obturare
tunc sese cum peccatore habebit, sicut cum
vestito veste nuptiali, qui ad introitum regis
convictus de accusationis veritate.

En sic cum peccatore in die illa constitutum
propria eum accusabit conscia.

4° Deniq ipsa opera peccatoris eum ac
Profusus in terra sanguis Abelis suam h
vocem qua clamabat et accusabat impium fra
Cainum. Peccata Sodomorum clamabant et
incolas accusabant. Effusus Uriæ sanguis
habebat vocem qua Davidem continuo accusab
accusao tam gravis et molesta ei erat, ut Deum
nuo supplicaret: Libera me de sanguinibus D
effude fateor innocentem Uriæ sanguinem, p
illud ctra me ē spr, dat vergoote bloed zweef
gestaedig voor myne oogen, wat ik doe of niet
gaet my altyd nawaeren by nagt en by dag
bloed klaegt my aen, dat bloed roept om my
in te regt, want zoo luit uwe wet, o regtvaerdig

cum e fuderit humanum sanguinem, fundetur san- Gen. 9
illius. Libera ergo me Deus a molesto illo accusa-
tore, de rigoroso illo sanguinis mei exactore, gedagtig
de dat gy op myne nedrige belydenisse myner sonden
door Nathan my hebt laeten aenzeggen: Transtulit Dns
... de moord van Abel Cainum, impudicitia So-
domæ ejus incolas, sanguis Uriæ Davidem; sic in
judicio omnia peccata suos operatores accusabunt.
Sicuti opera misericordiæ singularem hbnt vocem,
een voorspraek te wezen, om genade en barmhertigheid
verzoeken in dat oordeel; sic e contra alle onbarmher-
tigheden en alle andere zondige daeden hbnt suam vocem,
ad intercedendum, sed ad accusandum et vindictam
...endum. Unde S. Augus: Opera nostra simul loquen-
dicent peccatori: tu nos egisti, opera tua sumus
non deseremus, tecum erimus, tecum ad judicium per-
gemus."

Itaq merito dicere licet: Beati mortui qui in Dno
moriuntur, opera n illorum sequuntur illos: at in-
felices mortui qui in peccatis moriuntur, opera n
illorum sequuntur illos, niet om haer te doen rusten
van haere arbeid, sed ad accusandum et ducendum in
infernum, ubi numqm requiescent. Goe hoe schrikkelyk
is 't dan daer in dien dag voor den zondaer niet wezen?

2da Pars

Vidimus hactenus quinam impii accusatores
in extremo judicio sint futuri...
Dixit Esau dr Gen. 16-32 Manus omnium contra eum; sed
illo verius erit de omnibus impiis in judicio...
At qmqm multi sint accusatores, o tu in justo tri-
bunali word de schuldige op d'aenklaeginge zyner be-
schuldigers alleen veroordeeld; sed ipse Reus à judice
...rogatur, et examinatur. Sane si accusare sufficiat,
quis innocens erit?
Eodem modo in judicio suo procedet Deus summus
severissimus judex, ipsemet examinabit peccatorem.
Cupidos vos puto A.A scire quinam in illo judicio

justissimus judex sit examinaturus. dicam.
Eccle. 12-14 Eccl. in: Cuncta quæ fiunt adducet Dns in judi[cium]
pro oi errato, sive bonum sive malum illud s[it]

3º. Examinabit peccatorem de peccatis, quorum
memoriam habebat peccator, sed quæ præ pud[ore]
sit confiteri.

Sic sese habet sæpe cum peccatore hic in ho[c]
quod eum ō pudeat peccare, sed pudeat confite[ri]

Hæc mira fraus diaboli, qd dum hoem tentat
peccati pudorem tollat, en de schandelykste zon[de]
ons voor oogen stelt als goed, eerlyk, of geoorlofd
minsten als maer een klyne en geringe zonde, o[f]
ulterum, ita ut peccator ō videat de lelykheid
ligheid, de schandelykheid en onbetaemelykheid
die zonde. Zoo quam Eva tot den val - - - -
David tot het overspel . . . . .

Ast qdo hoc peccatum commisit tunc diaboli
restituit pudorem, quem ante in peccando ei ab[stulit]
tunc eo vivacius repræsentat d' leelykheid, de zw[aarte]
en schande van de zonde, atq. p hoc eum retrah[it a]
confessione. Vix adam et Eva peccarant, quan[do]
duit &c ——— quam multi eos etiamnum imit[antur]

At in judicio extremo de talibus verzwegen [zonden]
rigorosissime judex C. 3. examinabit peccatorem
prædicabitur in tecto, quod hic factum ē in occult[o]

2º. Examinabit peccatorem de iis peccatis, q[uorum]
ipse peccator ō amplius hbt memoriam.

Hoc tractu temporis, vel sæculi negotiis dist[ractus]
obliviscitur multa etiam mala quæ quondam eger[at]
etiam studio ea obliviscitur, idq. tunc præserti[m]
neer 't gelukkig met hem is afgelopen, wann[eer de]
straf hem op de hielen niet gevolgt is.

At reminiscitur sp̃r Deus, et in judicio ille
ciet, et peccatorem de iis examinabit

3º. Examinabit peccatorem de talibus peccat[is quæ]
peccatores ō reputarunt peccata.

Multa faciunt hic hoes quæ peccata ō reput[ant]

...tis revera peccata sint.
Multi ō reputant peccatum, facere quod plurimi
...cunt. Tam multa agit mere[redacted]ator in sua mercatura
...ō putat eē peccata: Tam multa een vrouw in haere
...rshoudinge, conjugati in conjugio: Tam multa
...quia famuli et ancillae licita putant: Tam multa
...tes, quia apud eos st licita: Tam multa opifices......
At deus ea ipsis pro peccatis annumerabit, et
...ete examinabit.
O quantopere ad ea obstupescet peccator videns se ex=
...inari de tam multis, daer hij zyn leven geen zwaerigheid
...gemaeckt heeft? id timebat David. Sic orabat: Ig- Ps. 24-7
...norantias meas ne memineris. Item: Illumina oculos Ps. 12-4
...os ne umqm obdormiam in morte
4°. Examinabit peccatorem ō tt de propriis, sed et
...alienis peccatis.
Erronea multorum ē persuasio dat ijder maer voor
...t zelven hoeft te zorgen. dum de aliis interrogantur
...spondent: Numqd ego sum custos fratris mei. Item
...id ad me? inquiunt, ille viderit.
At errant: unicuiq mandavit Deus de pxo suo.
...charitas postulat - - -
...Ja zondaer in dien dag zullen ten uwen lasten komen
...ele zonden van anderen. Daer zul je aengesproken wor=
...Vader, moeder wegens het quaed gedrag van uwe kin=
...deren, daer zal Heli moeten verantwoorden voor des
...zonden zyner zoonen, daer zullen voor uwe rekening
...men, Vader des huisgezins, alle de zonden van uwe
...de huisgenooten, die zij bij nalaetigheid van uwe zorge
...dreven hebben, si ō frequentarunt sacra, si ō
...dierint conciones, si ad sacra ō accesserint, tibi
...putabitur si de suo officio ō monueris, et ad hoc
concesseris tempus congruum.
Ibi tibi, o hoo! imputabuntur oīa aliorum mede
...enschen peccata. Si alius impudica commiserit, tibi
...putabitur, si impudicis sermonibus tuis ad id in=
...ixeris. Tibi imputabuntur multa aliorum detractio
...s, tot eer roovingen, tot scandala parvulorum,

tot oppressiones simplicium, q̃a aliquo modo vel consilio, vel consensu, vel door ophitzinge ad ista aenleiding gegeven heeft. Ibi pro p[illegible] computu venient commissarum ovium peccata neglectû admonitionis en by verzuim van 2[illegible] pinge begaen zyn.

O dira sors! genoodzaekt te zyn te verantw[oor]den de zonden van anderen. I nunc hoo[illegible] quid mea refert, quae agat alter, aut quod vivat nunc cum Caino: Numq̃d custos fratris mei su[m] tu es, et ẽe dbs, si ô fueris respondere debebi[s] peccatis ejus. Timebat id David: hinc suppl[ex] Deum orabat: ab alienis parce servo tuo.

Ps. 18-14

5º. Examinabit ô tt de commissis, sed et de[illegible] duo exigit vita xana, declinare à malo, et fa[cere] adeoq̃ sicut de patratione mali, sic et de negl[ectu] examinabitur.

Iuxta leges civiles tutor ad utilitatem pup[illi] ô impendens, culpabilis judicatur, et ad resa[rcire] obligatur. sic et similiter &c.

Sic legimus Matt. 25. van een knegt, die d[illegible] gesproken word wegens het verzuym van het aen[leggen] van zyn talent: ibi examinantur alii over haer[e] nalatigheid van de hongerigen te spyzen... —

Itaq̃ ô Sôo! ibi examinaberis ô tt de detra[ctione] q̃m tu commisisti, sed et de ea quam ô impe[disti] Ibi examinaberis ô tt dat ge de bekende waerheid [niet] gesproken hebt, sed et qua, ubi opus erat, ta[cuisti] Ibi examinaberis ô tt quod innocentem oppress[eris] quod, dum potuisti, ô defenderis et liberaveris Ibi examinaberis ô tt de raptis ab aliis, sed et [de non] datis de tuis bonis. Ibi examinaberis ô tt de [illegible] bus et injustitiis commissis, sed et de illis q̃s [illegible] soeius ô impediveris. Ibi examinabitur pate[r et] mater ô tt an proles mala duxeris, sed et [quod] docere neglexeris. Ibi examinaberis paterfami[lias] tt an tu ? de godsdienst waergenomen hebt, sed

pro domesticus tuis neglexeris

6º Examinabit o[mn]i[a] n[on] t[antu]m externas actiones, sed et in[terior]as cogitationes, et desideria cordis

[I]n judiciis saecularibus id locum n[on] h[abe]t: gedagten daer tol vry. At ô sic in judicio divino. de eo [Apostol]us ait: Illuminabit abscondita tenebrarum, [et] manifestabit consilia cordium, n[on] t[antu]m adulterium [sed] et voluntatem ejus, n[on] t[antu]m homicidium, sed et inter[n]am iram, n[on] t[antu]m vindictam, sed et cupiditatem eo[rum] &c. — 1. Cor. 4. 5.

[Quid] quid proderit tibi peccator, hic quaesivisse tene[bras], ad occultanda peccata, insciis q[ue] sociis ve[l] [i]lla fecisse, cum Deus cor tuum inspiciat, et de [arc]anis cordis, de cogitationibus, de deliberatio[nib]us, de propositis, de consiliis, de desideriis [quan]tumvis occultis te interrogaturus sit?

7º Examinabit n[on] t[antu]m peccata, sed et virtu[tes]. Ego justitias judicabo. ait Deus Ps. 74. [I]ta bonum quod fecimus et virtutes ipsas judex [dis]cutiet. perfecta saepe videntur nobis nostra opera [bon]a et virtutes etiam coram oculis aliorum ho[min]um, at imperfecta et defectuosa sunt coram Deo. saepe [ora]mus atchem quam parum cum attentione, manemus [...]a, et cor a Deo elongatum e[st]. assistimus Sacrificio [Mi]ssae corpore praesentes, ast et cogitationibus domi, [in] officina, in culina. ad p[oeniten]tiae sacramentum accedimus [cum] parvo cum dolore &c. accedimus ad S. Synaxin [se]d q[ua]m tepidè, met hoe wynige voorbereiding..... [jej]unia nostra, hoe slap! damus elemosynas, at [h]eu! wat hebben we daer in niet al aerdsche inzigten? [...] coactè illas saepe damus?

[Omn]ia haec examinabit Deus, quod oraveris, quod..... [q]u[a]m multi tunc se deceptos videbunt, quam multos [sua] ora nihil proderunt? &c.

3tia Pars — Vidimus impii accusatores, vidimus de quibus ... ammandus. Quem vero habebit advocatus hic ora num? Omnino nullum, secundum hoc illa Dni verba: Zyn hunne goden op dewelcke zy betrouwden ... dat zy opstaen

Deut. 32-37 — u helpen, en u beschermen inden nood.

Quid ergo ad hoc impii? ipsi damnationem suffragium, testimonium nimirum perhibentes con-

Sap. 5-6-9 — ipsorum. Zoodan wy zyn afgedwaeld (inquient) ... weg der waerheid &c. Ecce confitentes ipsos ...

Et quid superest nisi ut et judex ferat justam sent... Ecce illam: Discedite à me maledicti in ignem ae... qui paratus diabolo et angelis ejus.

O triste divortium! Discedite à me. Een seker ... en een vonnis het in 't menst niet verzagt zal ... worden; daer de zondaer niet van zal verbid...

't Zal dan niet helpen, dat hy zal smeeken ... O Judex, si discedendum est, impertere saltem ... benedictionem; minime vero, discedite, inquiet, ... dicti, gy hebt den vloek bemindt, die zal u ook ... komen, gy hebt den zegen niet begeerd, en die zal ... van u wyken. doet den vloek dan aen als een kleed ... die als water binnen in zyn lyf gae, en als olie tot ... gebeenten.

't Zal dan niet helpen, dat de godloozen zu... gen, si discedendum est, ablega nos ad locum ... tolerabilem. Discedite, inquiet judex, in ignem ... simum qui vos undique penetret, ut imbibitis flammi... ...a, sint veluti candentes prunae

Vrugteloos zal 't zyn dat zy smeeken dat de ... eens een einde mogen neemen. Discedite, inquiet ... in ignem aeternum, ubi vermis vester non morietur ... nis non extinguetur Isa 66

't Zal niet baeten dat zy zullen aen houden op ... medogende engel s'opzigt op haer hebbe. Discedite ... paratus est diabolo ... diabolus praerit ut vos sine ... clementia cruciet in aeternum; angeli sua asse... socii vestri erunt. Discedite ergo, aiet Rex, ...

Conclusio — Si velimus hoc evadere &c. nos ipsos jud... ne cum hoc mundo damnemur. Fiat repetitio ...

Videbunt Filium Hois venientem in nubibus cæli cum virtute multa et majestate. Luc. 22. H.

Dnica 2a. Adventus.
1734. 49.

~~[illegible]~~
NB post summum Sacrum dixi.
Post 3um de Epistola dixi: Hora, e jam nos de summo surgere proprio vide ibid:

'T is heden wederom, gelyk voorgaende Zondag ook de kerk ons het Laeste oordeel in 't ev: voor oogen steld. De reden hiervan is, omdat de gedagtenisse van gods regtvaer oordeel grootelyks diend om den mensch van 't quaed te trekken, tot de deugd aen te maenen.

Om deze reden is 't ook zelf dat god door zijne wonderbaere schikkinge heeft gewilt dat zoo d' eerste als de Laeste dag des werelds eenen dag zou zijn, op dew: hij zijne regtvaerdigheid toonen zoude.

God heeft zijne regtvaerdigheid in 't begin des werelds getoond int d' Engelen t' oordeelen en te straffen, de schrift zegt: Divisit lucem a tenebris, 't geen d' uitleggers op eene geestelyke wijze van de scheydinge der quaeden van de goede Engelen verstaen.

Nu gelyk god op den eersten dag zijne regtvaerdigheid heeft getoont, zoo zal ook de Laeste dag, eene dag van oordeel en gerechtigheid wezen. zoodat en d'eerste, en de Laeste dag ons stof van vreeze geeft.

Immers wie zou niet vreezen, als hij overweegt hoe streng regtvaerdigelyk de engelen zijn gestraft geworden: want heeft godt de zondigende Engelen niet gespaert, hoe zal men denken, dat hij den zondigenden mensch zal spaeren? vervolgens hebben we in 't oordeel en de straf der zondigende Engelen stof om ook te vreezen.

Dog veel overvloediger stof van vreezen verschaft ons dat schrikkelyk oordeel 't geen in 't einde des werelds zal uitgevoert worden. Dan zullen niet d' Engelen maer wij menschen zelf geoordeelt worden. Dan zal godt veel strenger en regtvaerdiger 't oordeel treeden; want hij den mensch in zijne Langmoedigheit verdraegen hebbende, zijne verbolgentheit des te grooter wezen zal; want de zoone gods voor d' ondankbaere gestorven zijnde, godt des te meer vertoornt en verbittert wezen zal. Ja ook zelf de heele toestel van dat oordeel zal schrikkelyk en schroombaer wezen. Dit oordeel zal beginnen met de vernietinge van alle de koningryken des werelds, met de bewegingen van hemel en aerde, met de dagvaerdinge van alle de sterfelyke menschen ten oordeel: men zal daer iets sien, 't geen noit aen eenig hof van justitie hier op aerde gezien is. Daer zal men zien, een mensch schrikkelyk zijn aen alle menschen

de geregtigheid zal daer tegens alle ongeregtigen en ...
digen flyten, en zal ze alle ten onder brengen die ...
haer gezondigd hebben. hoe schrikkelijk is dan ...
alle zondaers niet die voor die vierschaer zig schuld...
erkennen?

Paulus voor den Landvoogd Felix van 't aenstaen...
Act. 24-25. maer eens sprekende, wierd Felix met schrik bevan...
zelfs een heiden zijnde. Indien maer de woorden
zoo doen schrikken, wat zal de zaek dan zelf niet

Utinam! dat 't inzigt van de kerk die ons heden ...
in 't begin van 't geestelyke jaer, gelyk voorgaende ...
in 't einde van 't jaer, dit oordeel voordoet houden, ...
uitwerking had. God gave dat 't geen ik na 't inzigt ...
kerke van dit oordeel heden zeggen zal, ons alle ...
vreeze bevangde.

Propositio Om dan aen ons allen een heilige vreeze aen te jaegen
zal ik uit veele dingen die 't oordeel aen den zondaer schrikk...
maken, dit alleen maer zeggen, Dat de zondaer in ...
zal zien, 't geen hy niet zal willen zien. Attend...
zal wenschen of niet

De zonde is in zig zoo schrikkelyk en mismaekt ...
de zondaer zelf, die 't quaed bedreven heeft, terstont een ...
daer van heeft. De schrift verhaelt van Ammon, dat ...
2. Reg. 13. met zijne zuster Thamar bedreven hebbende, zulken af...
van haer kreeg, dat hy haer nu niet kon zien, en terst...
zig uit de kamer deed verdrijven, & zie daer zoo is 't ...
zondaer gelegen naer 't quaed gedaen te hebben; hy ...
niet aen denken, hy tragt het uit zijne gehuegenisse ...
bannen, en voor d' oogen van anderen te bedekken.

Dog Gods regtvaerdigheid, die op eene wondere wijse ...
van de zondaers neemen zal, die zal op eene heele tegen...
wijse te werk gaen. 't quaed dat de zondaer bedreven ...
en t.w: hy zal wenschen en niet willen zien, dat zal G...
zondaer zelfs ook den heele wereld vertoonen. Dit ...
heeft Paulus ons van den dag des oordeels na gelaeten, ...
Rom. 2-5. dien dag noemt, den dag der gramschap en der openba...
van Gods regtvaerdig oordeel.

Alle middelen spand de zondaer in deze wereld in om ...
eene zonden te verbergen, hy tragt altyd dat ze niet ...
ogen, ~~voor~~ of te kennisse van anderen gedekten. Hy zoekt ...
verbergen 1° voor Gods oogen 2° voor zijne eige ogen, en 3° ...
d' ogen van andere menschen. Edog alles te vergeefs ...

Wat God aenbelangt, het schijnt een dwaesheid en ...
heid te wezen, dat de zondaer hier in dit leven zelf ...
den voor God zoekt te verbergen; en egter zoo zijn alle ...
daerover uit. Qualyk had Adam gezondigt, of hy ver...

voor gods aenschijn, met bladeren bedekte hy zyne
[...]theid, meenende zig met de zelve voor gods oogen te kun[nen]
verbergen. David, van de zondaers spreekende die zegt
weduwe en vreemdelingen hebben zy om 't leven gebragt Ps. 93-6.
de weeren hebben zy gedoot, en zy zeiden: De Heer zal het niet
[...], nog de godt van Jacob zal 'er niet van weeten. Et iterum Ps 72
[...]denken en spreken maer ondeugd, zy spreeken hoog van snoode
[...]gen... zy zeggen hoe zou god dit weeten? en zou er ook wel
[...]nis zijn by den allerhoogste? Et Job des gelijken: dam Job. 22-34.
wolk is zyn schuilhoek, hy geeft geen agt op onze zaeken
[...]. Zoo is 't ook hedendaegs nog met de zondaers gelegen, zy
[...]aken zig zelven geern wijs dat god niet weet 't geen zy doen,
[...] minsten trekken zi 't in twijfel. Zij zijn gelijk de kin[de]
[...]s, die de handen op de oogen leggende, meinen niet gezien te
[wo]rden.

Dog hoe zeer de zondaer in dit leven zig in mag beelden
[...] god zijne zonden niet en weet, in den dag des oordeels zal
[...] dat god de zelve weet. Dan zal god, uit Paulus zeit, het geene 1 Cor. 4-5.
[in] de duisternisse verborgen is aen het ligt brengen, dan zal
de raedslaegen des herten openbaeren. Hoe zeer dat Adam
[me]t vygebladeren zig bedekte, god wist nogtans zijn zonde.
[H]et tegenstaende Cain, na abel zynen broeder gevraegt zijnde,
[...] antwoord gaf: ik weet hem niet. Ben ik de bewaerder van Gen. 4-9.
[mij]nen broeder? God wist nogtans de broedermoord die Cain
[bed]reeven had. Zoo ook ~~[...]~~, hoe zeer de
[zo]ndaer zijne zonden voor god heeft willen verbergen, god
[we]et de zelve reeds, maer swygt, en veinst dezelve te weeten,
[...]er in den dag des oordeels dan zal god toonen dezelve ge[w]
[e]eten te hebben en ook nog te weeten.

Dit heeft de Heer Xtus te kennen willen geeven in de gelijke[nis]
[...]e van den mensch, die zonder ~~bl~~ bruilofts kleed gevon[den]
[...] wierd. niemand van alle die aen tafel zaten hadden ge[...]
[...] dat der iemand zonder bruilofts kleed aen zat; dog
[...]lijk komt de koning in of hy ziet een mensch zonder brui[lof]
[...]s kleed aen te hebben, mede aen tafel zitten. En hierdoor
[wo]rd ons aengewezen, hoe dat de koning ten oordeel zullende
[...]men, bevinden en kennen zal die 't bruilofskleed van den
[...] verlooren hebben, alhoewel zij dit voor anderen hebben
[...] te verbergen.

Hoe schrikkelijk zal dit den zondaer dan niet voorkomen
[al]s hy in dien dag zal zien, dat god zijne regten al zijn doen
[en] laeten kent en weet, ook zelf tot 't minsten toe? wat uitvlugt
[of] verschooninge zal 'er dan wezen? o stom zal hy blijven, en
[me]t wanhoop bevangen wezen. Hier kan de booswigt zijn misdaedt
[lo]oghenen, maer by God zal dit niet wezen. Hoe vrijmoedig en

NB ~~tempus de- creat ad totam [illegible]~~

onbeschroomt Caïn ook was met tot Godt te zeggen, dat
zynen broeder niet en wist, en dat hy des zelfs bewaerder
en was, nogtans terstond zoodra hy zag, dat Godt zyn
dryf kende, zoo haest hy hoorde: De Stemme des bloeds
uwen broeder roept tot mij uit d' aerde, terstond, zeg ik
als hy dit wist, en hoorde, zoo riep hy, vol wanhoope
en zeide: grooter is mijne boosheid dan dat ik genade
Zie daer zoo, zoo zal 't met den zondaer gaen, als hy
dat Godt, alles, ook tot 't minste toe, op 't naukeurigste ken
weet, dan zal hy gelyk eene Caïn, zeggen: Major est [illegible]

Indien David hier nog in 't Leven, daer nog barmhertig
te krygen, en te verkoopen was, nogtans zeide: Si iniquitates
observaveris Dne, Dne quis sustinebit, indien David
zoo sprak, hoe veel te meer zal in dien schrikkelyken dag
zondaer niet denken, en ook roepen: Indien gy heere de boosheden
gaede slaet, en naukeurig kend, heer hoe zal ik bestaen

Schrikkelijk zal dan zyn die dag, om dat Godt alles wel
ontdekken, ~~zal~~, hoe zeer de zondaer zig inbeelden of
mag magen, makem zyn quaed te kunnen verbergen.

Dog niet alleen zal de regter te vreeden zyn, dat hy
weet alle de zonden en misdaeden des zondaers, maer
zal hy de zelve aen den zondaer zelf op 't Levendigste vert
en kenbaer maeken

Gedurende dit Leven wend de zondaar alles aen
om voor en aan zig zelve zyne zonden te verbergen
of wel met er niet om te denken, of vrywillig te vergeten
of met zig uit hoofde van de grote bekoringen en zyn
zwakheid te verschonen. In wel zonderlingen verg
der als ze gelukkig afloopen, en Godt ze niet door [illegible]
of andere straffen kastyd.

Edog hoe zeer de zondaar zig hier zyne zonden [illegible]
en die wil vergeten, hy zal z' op dien dag alle zien
zal Godt hem alle zyne zonden van gansch zyne leven
dagtig maken, en de knaging zyns gemoeds, dien hy
nigmaal heeft willen uitdoven, doen herleven. ô wat
zonden zullen'er dan uit den grond van het gewisse [illegible]
op te borlen?

Dan zal de zondaar niet alleen zien en kennen
ne zonden, maar ook de regte grootheid van 't ong
dat Godt daar door is aangedaan.

Gedurende dit Leven rekende de zondaar zyne zo
kl[illegible]

lypen en gering te wezen, hy ziet of kend niet hoe groot
t is 't ongelyk, dat hy Godt heeft aangedaan, ja hy kan
zelfs hier niet volkomen weten, mits de grootheid van
ongelyk afhangt van de waardigheid van de perzoon
e beledigd is. Nu, hoe groot de waardigheid van Godt is
n de zondaar hier niet weten, want wy Godt hier maar
n delen kennen, en het geloof ons hem maar duister
k verbeeld.

Maar ten deezen dage zal de zondaar de regte groot-
ed van de zonde, en 't ongelyk aan Godt gedaan kennen.
annear 'er ergens ene mensch vermoord is, men is gewoon
n misdadigen, zo men hem heeft, by het gedode lighaam te
engen om hem tot bekentenisse van zyne feyt te brengen,
d' ondervinding heeft meermalen geleerd, dat zulks gro-
lyks diend om ook de hardnekkigste moordenaars tot
kentenisse te doen komen. Nu kan dat 't aanschouwen
n ene dode lighaam doen, wat zal dan niet het zien
n Jesus gedode lighaam doen, om den zondaar zyne
ndenen de grootheid der zelve te vertonen? Ja dan zal
zondaar Jesus gedode lighaam met alle zyne wonden
en, dan zal hy zig bevinden gedwongen te zeggen: Ik
ben het, die die handen en voeten doorstoken heb, die
e zeide gewond heb &c.

O tot wat wanhope zal dat de zondaar niet vervoeren,
s hy dus op dien dag alle zyne zonden voor zyne ogen zal
ien, en duidelyk bevatten wat het is, en hoe zwaar 't is
odt, dat allerschoonste, alleredelste, en allervolmaaktste
ezen, al was 't ook maar eens, beledigd te hebben? hy
al niets hebben in te brengen, alzo min als die mensch,
die zonder bruilofts kleed mè aanzat in de bruiloftszale
n van den Koning aangesproken, stom bleef.

Ja niet alleen zal de zondaar op dien dag zelfs zyne
[illegible]onden kennen, maar ook de gehele wereld.

Alles wend hier de zondaar aan om zyne zonden voor
anderen te verbergen. Ziet 't in ene overspeliger David
n om zyne zonden te verbergen zoekt hy de duisternissen
es hy ze zal bedryven, volgens 's Geelands woord: bes Jois. 3.

qui male agit odit Lucem, et n̄ venit ad Lucem ut n̄ ma
tentur opera ejus. Ook menigmaal weten de groo[t]ste
hier zò te veinsen, dat z' onder den uiterlyken dekm
van deugd en heiligheid de grootste zonden verberg[en]
bedekten de Pharisëen hare hovaardigheid onder 't
van ootmoedigheid, hare gierigheid onder 't uitbazuin
hunne aalmoessen, hunne onregtvaardigheden onder
geven van de tienden van al wat zy bezàten, het ve
van Gods geboden door 't uitbreiden van de zomen h
klëderen, met een woord zy waren van buiten gew
steden die schoon schènen voor de menschen, daar
dertussen vol vuiligheid en onreinigheid waren.

Maar op deen dag zullen zy hunne zonden ver
deren niet meer kunnen verbergen. Laat ene Pilat
zyne handen voor 't volk wassen om zig van Jesus
te regtvaardigen, ten deen dage zal hy van al 't v
der gansche wereld voor ene moordenaar van Jes
kend worden. Laat ene Judas al de zilverlingen
tempel neder smyten, en zeggen dat hy gezondigd
verràdende het onnozel bloed, willende aldus de sch
van 't verraad van zyne schoùderen afschuyvën, in deen
zal hy van de gansche wereld als Jesus verràder ge
worden. Nihil e occultum quod (in illa die) n̄ revel
et nemo erit, cui n̄ revelabitur. Het gene de menschen
oor zullen gesproken hebben, zal op de dàken verk
worden. Die malkander hier gedurende der Leven n
gezien, noit gekend hebben, die zullen malkanders
daar zien en kennen. Hier verwoerd de schaamte den
menigmaal om zyne zonden aan den priester niet t' op
ren, maar op deen dag dan zal zyne zonde, en zyne
de schaamte, en de heiligschenderye, die daarmeê ge
aan de hele wereld geopenbaard worden, dan zal vader,
moeder, zuster, broeder, huisgenooten, bùren, vrien
vyanden, burgers, en vreemdelingen het zelve weten.

O wat eene schaamte en schande zal dat dan voor d
zondaar wezen? Wanneer God hier in zyne genaden en
menigte zyner erbarmingen ons onze zonden bevondig

in steld, en ons doet zien hoe onbetaamlyk 't is dat wy
drèven hebben, O wat enen indrùk geeft dat dikwils op
ze ziel? hoe beschaamd worden w' in ons zelven? foey,
oey my aan, zeggen we; ik schame my als ik bedenk
at ik gedaan heb. Nu kom 't voor ogen stellen onzer
allen zonden, het gene Godt ons heimelyk in zyne gena-
n heer doet; ons doen beschaamd worden by ons zelven,
at zal dan niet doen 't vernyt dat Godt ons in deen dag zal
oen voor zyne Engelen, en alle menschen?

Indeen een vriend of biegtvader ons met de grootste
oetigheid, en megaandentheid onse zonden voor ogen
oud, de grootheid en onbetaamlykheid der zelve ver-
oond, men zou'er van aangedaan, en beschaamd over
ezen, immers hoe beschaamd weird niet ene David
ls Nathan hem onder vier ogen zeide: Tu es ille vir
n kan dat ene heimelyke broederlyke vermaning;
ar zal dan niet doen Gods wreed en onbarmhertig ver-
eit tegen den zondaar ten jongsten dage voor de gehele
ereld? O heel ligt wil ik geloven dat waar zal zyn
et gene Godt van de zondaars ten deen dage heeft voor-
eid, naam dat zy tot de bergen en steenrotzen zullen
oepen: valt op ons, en verbergd ons voor 't aanschyn Apoc. 6-16.
s genen; dee op den throon zit, en voor de gramschap
an het Lam; want de grote dag van gramschap is
ekomen, en wie zal kunnen stand houden?

Conclusio

Zie daar A. T. ene omstandigheid van het laas-
ste oordeel, dee het zelve ten uiterste schrikbaar zal
maken; naam dat de zondaar alsdan zal zien het-
gene hy zal wenschen niet te zien &c.

Ik eindige met allen en eenyder te vermanen; den
schromen van te schrikken en te schromen voor de zondes,
allen zondaar met van stond af aan door ware tranen
van boetvaardigheid, en ene opregte belydenisse zyner
zonden; door vasten, bidden, aalmessen en allerhande
werken van godvrugtigheid zyne zonden uit te kopen
met een woord laat ons allen voortaan zulk ene leven
door Gods genade tragten te leiden, het gene ons overbrenge
tot een leven het gene wezen zal gelukkig in eeuwigh, en eeuwig in gelukzaligh.

Dominica 1. Adventus 1737 45.

61.

Tunc videbunt Filium Hois venientem in nubibus cæli cum virtute multa & majestate.

Luc. 21. v. 27.

Zoodaenig is 't met de zonden gelegen, dat ze haer
e straf en kastijding mede brengt. A. A.
De wroeging des gewisse, en knaging des gemoeds,
e de zonden doorgaens of verzellen, of kort daerna
de hielen volgen, zijn twe wrede beulen, die den
ndaer jammerlijk knellen.
Voorwaer men zoude zeggen, dat deze quellingen, die de
volgen der zonden zijn, alleen konden genoeg zijn om
n mensch van de zonden af te trekken, en tot de deugd
doen overgaen.
Dog het schijnt dat de strelende vermaekelijkheden,
e de zondaer in de zonde zig verbeeld, hem zoo verre
rrukken, dat ze die quellingen, knaging des gemoeds
eenemael in hem verdooven. Sicuti judices (ait
ertull.) auro et muneribus corrupti, sententiam recte
proferunt, et æquitatem lædunt, sic conscia vo-
uptatum, auro excæcata, et depravata, subticet
llam, quam peccatori ad bonum dare debuerat admo-
itionem.
Dum igitur ad peccatorem, à peccato retrahendum,
am parum valet conscia, voluptatibus seducta, aliud
d hoc opposuit medium divina sapia, scil: divinum
udicium, cujus vero et salutari timore oes peccatorum voluptates

et illecebra adeo e sapiunt, ut nauseant et amar-
antur, virtusq pre iis appetatur. Sicut Salomon
Eccli. 7-40 dixerit: In oibs operibus tuis memorare novissima tua
in eternum e peccabis.

Hoc salutari timore istius tremendi judicii
Ecclesia nos percellere initio hujus anni, Ecclesia
hoc novo anno ecclesia nos à peccato deterrere, et ad
tutem exhortari, et eo pp nobis hodie in Ev. trem.
illud judicium ob oculos ponit.

Propositio Lubet hunc scopum piae Matris Ecclesiae sequi
illo judicio loqui. Dicemus solum, qm tremen-
futurum sit ex parte justi judicis quem videbunt
tem in nubibus cœli, cum virtute multa et majest.
quod dum facimus Attendite.

Res obvia e in S. Scripturis, ubi de extrem.
agitur, quod Deus cum extremo rigore tum proce-
Sap. 5-23 sit: Sic Sapiens: Zijne zwaere gramschap zal hij
tot een spies, en de geheele wereld zal met hem tegen
Isa. 13-9. zinnigen vegten. Sic Isaias: Zie de dag des Heeren
vast aenkomen: die wreed, en vol van verbolgentheid
toorn zal zijn, ... om de booswigten te vernielen.
cum Deus hujus vitae tpore usus sit cum hoibs in
gentia et misericordia, in extremo judicio soli
et severitati locus relinquetur. atq hæc Judic.
veritas et justitia tunc in variis consistet:

Ac 1mo quidem in eo quod tunc rejiciet quam
defensionem peccatoris

Hic quod peccator vivit, novit et solet variis
tionibus peccata sua tegere aut saltem minuere.
Et sic subinde hic apud homines defertur aliquid similibus excus.
ad excusationem. At tunc nihil proderit quidquam
texere, sive tum proferat peccator multorum simil.
facientium exemplum, sive imbecillitatem suam
vehementiam ~~pravas~~ tentationis, sive inductionem a

ve ignorantiam, malitia in isto perpetrato opere etente, ve inconsiderantiam juventutis, sive ignorantiam precepti, ve expectatam poenitendi maturitatem, sive efficiendi desiderium; nihil proderit peccatori haec oia praetendere ne quippe ex praesenti statu judicabitur.

Hic apud judices et potestates saeculares saepe valet veniam, dum delinquens in judicio memorare pt aliqua te hac a se patrata laudabia opera, mxe si illa fuerint bonum Reipb: atq in consideraoem istorum werd aen een misdadigen zomtijds de fout vergeeven, en het leven, dat hij anders moest verliezen, schonken. At tunc nihil simile juvare poterit peccatorem, sive tum praetendat toleratos à se labores, ve eleemosynas, sive jejunia, sive eversionem aerum, ve reductos tot errantes in viam bonam, sive fervorem precibus, sive etiam frequentiam sacramentorum &c. hil illa proderunt, si tunc hoo extra gratiam Dei t; nam ex praesenti statu judicabitur.

Hic quoad vivimus pt id etiam juvare apud Deum ad Dei gratiam impetrandam, // Sic Ezechias Rex faciebat id cum fructu: Ik bid u Heere gedenk dog hoe ik voor u gewandelt heb in waerheit, en met een heel opregt hert, en gedaen heb het gene voor uwe oogen goed was.

// dat men zijne vorige goede werken ophaald, en alsaan godt vertoond. Isa. 38-3.

At tunc nihil proderit peccatori.... Hier van verwittigt godt de Heer de zondaers bij Ezechiel. ubi postqm dixerat, qd oium iniquitatum quas operatus e impius o recordabitur si egerit poenam, et averterit se ab impietate sua qua operatus e, statim addit: Indien een regtveerdig mensch van zijne regtvaerdigheid afwijkt, indien hij het quaede doet.... alle de goede werken die hij gedaen heeft zal men niet meer gedenken,... in de zonde die hij bedreven heeft zal hij sterven. Igur......... Ezech. 18-24

Hic dum vivit utile e peccatori quasi te vertoonen Deo quae et qua fecerit ipse deus pro salute peccatorum. valet id movere ad Deum pro misericordia et condonatione peccatorum excitandum. sicq innumeri peccatores hic in vita cum

fructu, et bono et effectu, id fecerunt. Sic Eula[ng.]
V. G. Per nativitatem tuam... per crucem, et passi[onem]
tuam &c. At tunc illud, peccatori inutile erit, im-
mo, ipsum gravaret, et nihil aliud esset, quod ipsi [affer-]
ret testimonia neglectorum à se divinorum medio[rum sa-]
lutis. Sive tunc alleget peccator Incarnationem, [...]
sive ejusdem dolores et angores, sive passionem [acer-]
bissimam, sive mortem ignominiosam, et effusum [san-]
guinem, nihil hæc omnia allegare proderit peccatori, [...]
hæc enim potius aggravabunt.

Igitur quis non videat quam terribile futurum [sit]
judicium, vel solum ex hoc capite dat de regtveer-
van den Regter zoo streng en zoo regtvaerdig [zijn]
zal dat hij zal verwerpen quamcumque defensio[nem]
peccatoris.

2°. Stricta illa Justitia consistet in impossi[bilitate]
obtinendæ veniæ.

Hic in vita peccator potest peccatorum suorum ve[niam]
obtinere. Nulla peccata tot, et tam gravia, quin [...]
Ezech. 18-21 veniam non posset accipere. Sic sonant expressa Dei [...]
Indien de godloze boete doet over alle de zonden die [hij]
gedaan heeft... zoo zal hij zekerlijk leven en niet ster[ven]
alle de boosheden die hij bedreven heeft zal ik niet meer
gedenken. Sive igitur quis injustus sit ut Zacheus, [Sit infamis peccator, ut peccatrix Luc. 7. sive]
sive homicida et adulter ut David, sive perse[cutor]
Xti et fidelium ut Saulus, sive negator Domini [ut]
Petrus, verbo, quæcumque peccata quis fecerit, [...]
dum vivit veniam obtinere potest. At tunc nulla spe[s ve-]
niæ erit. Hic Deus sp. ad preces flexus, tunc inexora-
bilis erit. De Illo tunc verum erit, quod de viro fur[i-]
Prov. 6-34. bita: De jaloersheit en de toorn van den man zal
niet spaeren ten dage der wraeke. Hij zal naer nie[t]
smeeken luisteren, en gene giften al zijn ze nog [zoo]
veelvuldig ter voldoeninge aenneemen.
Rememorate Regem Antiochum, qui humiliter [...]
dimissi[...]

...misse erabat? quam pollicebatur, quam vero, sive accusare? ... tempus misericordiae praeterierat; audi Scripturam, ... abat hic scelestus Dominum, à quo non erat misericordiam ... secuturus. 2. Mach. 9

Cogitate clamores divitis Epulonis, Pater abraham ... amabat / miserere mei quia crucior in hac flamma & ... frustra clamabat, nihil obtinere poterat.

Imo sic sese habebit, o peccator! Nulla ... lacrymae, nulli clamores, nulli ejulatus peccatorem ... juvare poterunt. Audi Sapientem: Als een ... rdloos mensch zal gestorven zijn, zal'er geen hoop ... erig wezen, scil: gene de minste hoop van barm= ... artigheid, of vergiffenisse zijner zonden. Prov. 33-7

Refert Script: de Esau quod audiens benedictionem ... aeternam, sibi debitam, fratri minori Iacob esse colla= ... am exclamarit, Hij brieschte / ait textus / met een groot ... schreeuw, en zeer verslaegen zijnde, zeide hij, zegen ... ij ook, mijn vader. En dewijl hij met groot gejammer ... ende / ait textus / zoo wierd Isaak bewogen, en sprak ... t hem: In de vrugtbaerheit der aerde en in den dauwe ... s hemels van boven, zal uwe zegen zijn. En quod ... precibus suis patrem ad benedicendum eum com= ... averit. At in extremo judicio nullam gratiam expe= ... entes impii, flerent quamquam velint, judicem tam ... flexibilem, et inexorabilem invenient. Nihil aliud ... um audituri sunt quam judicem dicentem, Nescio vos ... Discedite à me maledicti in ignem aeternum, & Gen. 27-34

... Ideo quam terribile futurum est extremum judicium ... ... ex hoc capite dat de Regter, zoo streng en zoo ... regtvaerdig wezen zal ut impossibile futurum sit tunc ... veniam obtinere.

3o. Stricta illa Justitia consistet in eo quod judex ... daturus sit uitstel en tijd om dit alles ~~te kunnen~~ ... ~~verbeteren~~, waerover hij den zondaer zal oordeelen ~~zal~~ ... kunnen verbeteren.

Godt, geduerende het leven, spand zomtijds zijn[e vier]
schaer in, in het gemoed van den zondaer zelfs. Hij be[schul]
digd hem, ~~[illegible]~~, en vertoond aen den zondaer zijne [zonden.]
Hij steld hem de leelijkheid, en afgrijzelijkheid, en on[dank]
melijkheid der zelve voor oogen, en drukt hem in de[n]
voor zijne oordelen. Dat doet Godt in zijne gena[de]
op dat de zondaer daerdoor geraekt, en in zijne gewi[ssen over]
tuijgd zijnde, dat zoude verbeteren, waeraen hij [zich]
bevind pligtig te wezen.

En zeker, zoo lang de zondaer leeft, kan hij de[zen]
die genaedige vierschaer belet dat niet, mala q[uae] [fecit]
p[ro]t[er] emendare / Particulariza. Vide Serm. d. 39. ...
Et sicuti mala quae fecit p[ro]t[er] emendare, sic et bon[a quae]
neglexit p[ro]t[er] p[er]ficere.

Sic de multis legimus id eos post gratiosum [illud]
tribunal fecisse. Sic David, postq[ua]m Deus, [me]
medio propheta Nathan, tribunal coram ipso ere[xit]
fecit.... sic usurarius Zacheus... sic Paulus.

At in extremo judicio t[em]p[u]s o[mne] concedetur, o[mnis] pote[stas]
errata corrigere... tunc quidem vellet, sed o[mne]
Apoc. 10 - 6. Tempus o[mne] erit amplius

Conclusio Videte A. A. q[ua]m terribile futurum si[t]
extremum judicium, ex p[ar]te Justi judicis / Rep[ete]
et adhortare

1745.

Monitum de Epist. ex serm. 1739.

Tunc videbunt Filium Hois venientem in nube cum potestate magna & majestate.

Luc. 23. v. 27.

Dominica 1a Adventus 1738.

NB alia ouaoe dici poterit de qbs judicandi examinandi erunt. vide ibid. x

NB. Secundum annusarorum omisi.

Observatione digna e Sententia, Eccles. 8-11. Ad Eccles ibidem, sprekende van de zondaers hoe wynig dat zy Gods straffen en oordeelen vreezen, etiam addit caussam cur tam parum illa vereantur. Omdat (ait Eccles) het vonnis tegen de godloozen, niet ten eersten geveld word, zoo is 't dat de kinderen der menschen zonder eenige schroom zonden bedrijven.

Hoe waeragtig dat deze spreuk is van den Prediker of Eccles clarè patet ex iis quae Dnica proxima diximus. Wy hebben alsdan verhandelt waer dat het uit voorkomt dat veele menschen Gods oordeel niet en vreesen, ~~en~~ de reden hiervan toonden wy dat was, omdat zij zig verbeelden dat zulks nog ver afgelegen is, of om met den Prediker te spreken, omdat het vonnis tegen haer niet ten eersten geveld word.

Dog hoe dwaes dusdanige menschen te werk gaen, ostendimus ex eo quod, quamvis extremum judicium longe à nobis sit, tamen uniuscujusq judicium cuique prope sit, ja niet verder als de doodt van een ijder is, vervolgens dat het niet verre van ons, maer na by ons is. Adeoqe meritò judicium Dei ab unoquoq timendum.

Hoc noodzaeckelijk dat dit is Eccla, satis ostendit
cum in hunc finem, decursu totius anni, saepius talia
Evangelia praelegat, quae vel aperte, vel sub similitudi
ne de isto judicio loquuntur. Fecit id Eccla Dnica
praecedente / ultima anni Ecclae / facit id hodie Dnica prima
ma anni /

Propositio

'T is dan mijn inzigt ook, agtervolgens het inzigt
van onze Moeder de h. Kerke van dit laeste oordeel
spreken. Dog miedien alles in een predikatie niet be
vat kan worden, 't geen hieromtrent al te zeggen valt,
zullen wij nu alleen maer, hoe omzigtig dat de Regter
voord zal gaen in 't vonnissen, en wel voornaemelijk
zullen w'ons hieromtrent maer bepaelen, wie onse be
schuldigers en aenklaegers weezen zullen. Attendite

Quamquam in omnibus negotiis, die de mensch by der hand
neemt, utilis et necessaria sit circumspectio, maxime tamen necessaria
est judici, quando sedet in tribunali, om te vonnissen, en wel
voornaemelijk in een crimineel proces, daer het gaet
voor het leven of de doodt van een misdaediger, dien hij
tegen moet vrijspreken, of ter doodt verwijzen.

Ut autem in tribunali circumspecte procedatur, antequam
ad sententiae pronuntiationem judex deveniat
primo audiuntur testes et accusatores, deinde examinatur
reus, 3° convincitur, et tum demum sententia pronun
tiatur. Hoc in judicio saeculari.

Deus summus ille judex sicuti justissimus et cir
cumspectissimus est in suis judiciis, sic et haec tria in
extremo ejus judicio observabuntur.

Ut autem nunc de primo loquamur, antequam
Deus ad sententiae contra impios pronuntiationem veniat
audientur testes seu accusatores. Magnus erit in
judicio illo contra impios accusatorum numerus. Sicut

sicuti multum juvat malefactorem nullos aut paucos habere accusatores, zoo maeckt het integendeel zyn proces zeer swaerlyk en hachelyk, wanneer'er vele beschuldigers tegens hem opkomen.

Atq sic sese habebit cum impiis in die illa. Magnus erit accusatorum numerus, qui ctra eos exurgent. Atq hac ipsam modo primum erit, quod eos faciet cogitare et desperare dat ze in dit oordeel niet zullen bestaen kunnen, noch hunne zaeck goed maeckin.

Cupidos vos puto A. A. scire quinam futuri sint accusatores in illa die.

1mo Magnus et gravis ctra impios accusator erit S. Scriptura. Sic Joes testatur, actum iri in illo judicio Het boek des levens wierdt geopend (ait) en de dooden wierden geoordeelt, uit het geen in de boecken geschreven stond, volgens hunne werken. Xus Dnus ait Judaeis: Est qui accusat vos, Moses, i.e. liber legis p Mosin conscripti, et iterum: sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die. En igitur, quis accusabit et condemnabit impios in novissimo die. Apoc. 20-12. Jois. 5-45 ibid. 12-48

Et recte Deus dedit nobis S. scripturam, divinum suum verbum, ut p lectionem et auditum hujus S. libri sciremus divinam ejus voluntatem, utq juxta illam, utpote solam actionum nostrarum regulam, vitam nostram instituiremus, et actiones nostras dirigeremus. Cum itaq quis durante hac vita coram divino hoc lumine oculos clauserit, regulas et praescripta ejus rejecerit, et ctrarium qui jubet, egerit, liber iste erit accusator, liber iste qui locutus ante fuerit ad nos docendos et dirigendos, vocem suam elevabit in die illa, ad nos aentecklaegen en te beschuldegen.

Scripo. refert 2. Reg. 15. quod, Davide fugiente e Jerusalem à facie Absolonis, adduxerint sacerdotes ad eum arcam Dni in protectionem. Ad quos David

Reportate arcam Dei in urbem. Cur quaeso noluit David secum habere arcam Dei? In arca erat Lex Dei, quam transgressus fuerat David adulterio et homicidio, atque ideo ait: Reportate arcam Dei in urbem. Q. d. inquit Theodoretus, Sanctam Dei legem conculcavi, nolo accusatorem meum deferre mecum.

Nu indien Gods wet reeds nog in dit leven David aenklaegde en beschuldigde, hoe zal Gods h. woordt ten jongstin dagen des zelfs overtreders aenklaegen en beschuldigen? Atque hic primus accusator.

2do. Ipse diabolus tunc accusator erit. Quamdiu homo vivit hic in terris, aliter diabolus se cum ipsius gerit, hic circuit quaerens quem devoret, ad peccata inducere conatur vel per honores, vel per divitias, vel per voluptates. Cumque in peccatum hominem perduxerit, officio fungitur consolatoris et advocati: dum enim contingit quod homo post admissum peccatum gravetur, et inquietetur in se ipso, ne ad poenitentiam recurrat diabolus solatur, quem tentavit et seduxit peccatorem, vel ei repraesentando parvum esse peccatum, fragilitatem humanam, misericordiam divinam, veniae facilitatem, felicem multorum peccatorum successum etc.
At in die judicii non amplius erit tentator, seductor, aut consolator, sed accusator.

3tio. Omnes Sancti et Electi Dei erunt in die illa accusatores peccatoris. Sancti sive hic in terris, sive jam in coelis, sunt res hominum quamdiu hic in terris in vivis sunt, voorspreakers, ze bidden voor hun, adjuvant eos per suas intercessiones. Caritas numquam excidit, atque ideo eis ex amore opitulari conantur.... Et quia etiam gravissimis peccatoribus, quoad vivunt, spes salutis est, ideo non cessant Sancti pro ipsis et pro ipsorum conversione Deum orare.

At in die illa judicii Sancti non erunt amplius intercessores sed contra accusatores peccatoris. Abraham intercessit pro Gen. 18 Sodoma et vicinis civitatibus hic in terris, at postea rogatus

rogatus à defuncto Epulone ut ei aliquod auxilium praeberet Luc. 16
scil: mittendo Lazarum, illud ei recusavit, immo et eum
remisavit de prioris vitae voluptatibus, dicens: Recepisti
bona in vita tua. Quoo abraham cum divitis Epulones, sic
et oes sancti in die judicii, sese gerent cum peccatorum,
dan zullen ze hen niet voorspreken, maer integendeel
dan zullen ze hen aenklaegen beschuldigen en veroordeelen

4to Oes hoes in die illa, accusatores erunt, d'eene
mensch zal een beschuldigen en aenklaegen van zijne mede
mensch daer wezin, ja d'eene zondaer van den anderen,
Di zondaers van Ninive Viri Ninivitae, inquit Xus, surgent Luc 11
in judicio et accusabunt peccatores judaeos. Publicani
meretrices paenitentes accusabunt impaenitentes peccatores.
In die illa viduae et orphani accusabunt illos, die hun hier
verdrukt, verstooten en onregt hebben aengedaen. Ibi exur
get maritus in propriam uxorem, uxor in maritum en el-
kanderen aenklaegen en beschuldigen.... Ibi parentes ac
cusabunt proprias suas proles over haere ongehoorzaemheit
en wederspannigheid.... Ibi proles exurgent in parentes
et accusabunt eos dat ze voor haer geen zorg genoeg gedra-
gen hebben, dat ze altemael en te toegevende met haer gehan
delt hebben.... Ibi pastor accusabit suas oves, dat ze
na hem niet hebben willen luisteren.... Ibi fideles accusa
bunt verbi dei praecones, qood zij in plaets van haer gods
h. woordt te preken, met fabelen en bijgeloovigheden bedro-
gen hebben.... Ibi servi et ancillae et domestici oes accu
sabunt heros et heras suas, qood o sufficientem curam
eorum habuerint, ad Dei servitium o monuerint, et tempus
ad hoc o concesserint.... Ibi pauperes accusabunt divites
qood viscera misericordiae clauserint.... Daer zal de arme
ambagtsman klaegen en beschuldigen zijn baes en heer-
schap, qood mercedem suam, met het zweedt zijns aen-
schijns zoo zuer verdient, tam iniquè beknibbelt, verkort
ja onthouden heeft. Daer zal 't heerschap zijn werkvolk

beschuldigen, dat zij zoo luij in, agteloos haer werk waergenoomen, hebben. Ibi oes innocentes et simplices accusabunt illos, daer ze mede te doen gehad hebben, dat zij hun, in koophandel of anderzins bedrogen hebben. Verbo ibi, peccator, suum complicem, accusabit, verwenschen in vervloeken door hem tot quaedt verlydt te zijn... Ibi damnati oes suos medeverdoemden, accusabunt. O qm dura, hae in illa die erunt! quot accusatores peccator tum habebit?

5to. Zullen de godloore elkanderen beschuldigen, zal dat schrikkelijk? hoe schrikkelijk zal 't dan niet zijn, dat ook een ijders gewisse hem zelf zal beschuldigen. Coi adagio dr.: Conscia mille testes. Id ibi veritatem hbbit. Ante qm Deus Adamum allocutus fuerat de patrato peccato, ipse jam modo tremebundus aufugerat, sese abscondere volebat. unde hac? propria, cum Conscia accusabat. Jonas predicans in Ninive dicebat: adhuc 40 dies et Ninive subvertetur. Non facit mentionem de peccatis. propria, eorum, conscia, eos accusabat. Ita in extremo judicio erit. Licet abessent oes alii, accusat ipsa, peccatoris conscia, cum accusabit.

Hunc eundem, accusatorem, sepius, qmdiu hic vivit, peccator, experitur. Enimvero qm sape remorsum conscia sentit peccator? Laet de zondaer maer eens gaen in zijn zelven, hoe dikwels heeft hem, zijn quaedt niet komen opborrelen?... at quid peccator? obturat aures suas, hij zockt zijn eige gewisse te verdooven, eo quo diutius peccavit, eo ma. obturatam, et cauterisatem hbt conscia et obsurdescit ad ejus accusationes.

At in die illa judicii, accusatorem illum internum audire debebimus, ō poterimus obturare aures ad ejus accusaes. Tunc sese cum peccatore hbbit, sicuti cum hoc illo oo vestito veste nuptiali, op het verschijnen van den regter, obmutesceet, convictus in se ipso de veritate accusationis

accusationis. En, En, sic cum peccatore in die illa, con
stitutum erit, propria ejus conscia accusabit eum.

6to. Immo praeterea, ipsa opera nostra, accusabunt
nos in illa die. Profusus in terra, sanguis Abelis, suam Gen. 4.
hbbat vocem qua clamabat et accusabat impium illum fratrici
dam Cain. Peccata Sodomae et vicinarum urbium, suam ha Gen. 18
bebant vocem, qua clamabant et apud Deum, quasi accusabant
impios illarum civitatum incolas. Effusus Uriae sanguis 2. Reg. 12
suam hbbat vocem, qua accusabat Davidem, qua accusao
ei tam gravis en lastig viel, ut suppliaret Deum, Libera
me de sanguinibus Deus. q. d. effude fateor, innocentem
Uriae sanguinem, peccatum illud meum contra me est semper,
dat vergoote bloed sweeft my gestaedig voor myne oogen,
wat ik doe of niet het gaet my na waeren, by dag en nagt,
dat bloed klacgt my aen, dat bloed roept om myn bloed, en
te regt want zoo leit uwe wet, o regtvaerdige Godt! Qui-
cumque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis Gen. 9
illius. Libera me o Deus a molesto illo accusatore, de ri-
goroso illo sanguinis mei exactore, gedagtig zynde quod,
ad humilem peccati mei agnitionem, door Nathan my hebt
laeten aenzeggen, transtulit Dnus peccatum tuum non morieris.

Sicuti de moord van Abel Cainum, hic accusavit, impudi
citia Sodomitas, sanguis Uriae Davidem, sic in die illa
judicii, omnia peccata, operatores suos accusabunt.

Sicuti opera misericordiae singularem hbnt vocem
om een voorspraek te wezen, om genaede en barmhertigheit
te verzoeken in dat oordeel; sic contra, d' onbarmhertig
heden, en alle andere zondige daaden, hbnt vocem suam
non ad intercedendum, sed ad accusandum, et vindictam
exigendum. S. Augus. ait: „ Opera nostra simul loquentia
dicent peccatori, tu nos egisti, opera tua sumus, non te de-
seremus, tecum erimus, tecum ad judicium pergemus„

Itaque merito dicere licet: Beati mortui, qui in dno
moriuntur, opera enim illorum, sequuntur illos. At infe-
lices moram, qui in peccatis moriuntur, opera enim, et

peccata, illorum, sequuntur, illos; niet om hun te doen rusten van hunne arbeid, sed ad accusandum, et ducendum in locum, ubi numquam requiescent. Hoe schrikkelyk zal't dan in dien dag voor den zondaer niet wezen — —

7mo. Ja, nog des te schrikkelyk zal 't wezen, om dat ook de regter zelf J. C. getuyge en beschuldiger zal wezen. Durante haec vita, obiit vices Advocati, mediatoris, salvatoris et redemptoris (dilata si libet) at tum et accusator, et justus judex erit.

In nullo humo tribunali, id locum hbet quod quis et accusator sit et simul judex. At in extremo illo judicio id locum hbbit, judex ipse et accusator erit.

Variis parabolis id Xus Dnus indicavit. Id fecit parabola de convivio nuptiali, in qua ipse rex qui judicavit o vestitum veste nuptiali, ligatis manibus et pedibus mittendum in tenebras exteriores, ipse illum convivam prius accusavit, quod intrasset o habens vestem nuptialem. Idem docuit parabola fidelium et infidelium servorum, in qua ipse Dnus et judex etiam accusabat servum quod talentum in sudario abscondisset. Idem parabola hominis regis volentis rationem ponere cum servis suis, in qua ipse rex et accusator erat, accusabat enim servum de duritie et immisericordia in conservum. Immo diserte edixit quod ipse judex in die illa accusator futurus sit, quum ipse dicet: Esurivi et o dedistis mihi manducare, sitivi

Matt. 22.

Matt. 25.

Matt. 18.

Conclusio

Wil dan A. A. hoe schrikkelyk zal't dan ten jongsten dagen voor den zondaer niet wezen, van zoo veelen en verscheyde beschuldigt en aengeklaegt te worden! Ae Esau dag ... manus omnium contra eum. Sic et se hbbit res impiorum in extremo judicio. Daer alles opstaen tegen den godloozen, (Repete accusatores) zal 't en zoo zoo toegaen in dien dage? O A. A. tempestive illum diem timeamus. Laeten w'' t hier zoo aenstellen, dat w' in plaets van zoo veele beschuldigers te hebben, integendeel zoo veele voorsprekers mogen vinden. Laeten we tragten hier zoo te leven, dat de Heere Xus in plaets van onze Regter en beschuldiger, integendeel onze regter en vergelder zal mogen wezen, opdat daer hy van de godloozen zeggen zal werpt hen in d'eeuwige duisternisse, integendeel als een regter en als een vergelder, tot ons mag zeggen, Euge serve bone et fidelis, intra in gaudium Dni tui

Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate. Luc. 21. v. 27.

Dominica 1ª Adventus 1742 7.

53.

Inter alia saepius Christus Dominus de suo ad judicium adventu in Ev: locutus est. A. A.

Missis variis parabolis, quibus ad hunc finem usus est, apud solum Matthaeum tria quatuor diversa loca invenimus in quibus apertissime de hoc suo adventu praefatus est. Sic Matt. 16-27. 25-31 26-64. et 24-30. quae ultima locutio eadem est, de qua Lucas in hod: Ev:

Quid mirum ergo, si et Eccla saepius de hoc Christi adventu mentionem faciat? facit autem hoc ura.

Ut ergo Christi et Eccla monitum obsequamur, animus est hodie de hoc Christi adventu ad judicium disserere, atque in eo textum nostrum, ut via ducem sequemur. Tunc, ait ipse Dominus in textu, videbunt &c

Hoc verba 1mo ad litteram exponemus
2do Moralia deducemus Attend — Propositio

1º Tunc, postquam praecesserint quae Christus Dominus praedixit adventui suo praecessura (refer ex 24.)

2º Videbunt, sed qui? omnes homines nemine excepto Matt. 25-32. 2. Cor. 5-10. Nemo se huic tribunali substrahere poterit. Confer Sap. 6-6-9.

3º Filium hominis i.e. den twede persoon der aldirh. drie-eenheid voor ons mensch geworden. eene benaminge zeer gemeen in de h. Schriftuer, en wel bezonderlijk op die plaatzen alwaar van 't laaste oordeel, endes zelfs regter gesproken word. Sic Dan 7-13. Joes. 5-27 Matt. 26-64

Verúm quidem ẽ júdicandi potestatem ad oẽs SS. Triados ptinere personas, út quæ uno consilio hom ad imaginem et similitúdinem súam condiderint, eúmdem indiviso quoq decreto aút ad gloriam destin aút ad súpplicium; constat tamen ex varũs s. pagin testimoniis solam alteram è SS. Trinitate person Dei Filiúm (inquam) Dnm nrm J. Chm júdicis nũs visibili specie obitúrúm, et decretoriam illa sntiam totiús SS. Triados nomine pronúntiatúr. Innúit hoc manifestè textús nr cum designatè lium hois ventúrúm asserit. Túnc, inqt, videbúnt Filiúm hois venientem. Húic suffragatúr illúd

Matt. 28 Data ẽ mihi ois potestas in cœlo et in terra. Hú

Jois. 5. 27 et illúd: Pater potestatem dedit Filio, qa Filiús hois

Et vero decebat út præter SS. Triadem invisibilit júdicantem, júdex sit omi malis, qm bonis corporal ter conspicuús, út sententiam súam singúli, atq ipsiús júdicis tum benevolentiam, túm indignationem o ais solúm, sed et sensibús pcipiant. Placúit hæc rao magno Augno serm. 64. de verbis Dni. „Ad jú „ciúm (inqt) Chs in foa hois ventúrús ẽ, qa Pater oẽ „júdiciúm dedit Filio, qa Filiús hois ẽ.... júdex erit „Filiús hois, foâ illa júdicabit, quæ júdicata ẽ, se „debit júdex, qui stetit súb júdice: damnabit verè re „qui factús ẽ falsús reús„.

deinde decebat út is, qui, cúm in foa Dei esset, sem ipsúm exinanivit foam servi accipiens et in simili dinem hoiúm factús ẽ, ad gloriam júdicis úniversal exaltaretúr.

Cæterúm dicendúm 3plici potissimúm de cãa júdi ciariam potestatem competere dei Filio, Filio hoi facto, túm qa gris húmi redemptor ẽ, túm qa cond tor divinæ Legis ac promúlgator, túm deniq qa pr positús fúit oibs in actúúm húmanorúm exemplum Ac 1o. quidem æquúm ẽ, út qui redemptor ẽ, sit et júdex illiús, quem fúso sanguinis súi pretio serv sibi fecit. 2o. æquúm ẽ út qui legem túlit propo

sito morigeris præmio, atq; intentato refractariis supplicio, judicando proborum obediam muneret, et impiorum puniat proterviam 3° Æquum deniq; e (loquor cum Augno in exposit: Ep: ad Rom.) eum venire ad judicium resurgentium, qui processerat ad exemplum, ut qbs placuit explum præeuntis, præmium donetur judicantis, et qui sequi noluerint ducem, severum experiantur judicem.

His igr de cais decet Filium hois ee judicem. Igitur videbunt Filium hois,

4° Et videbunt venientem in nube. Idem sæpius aliis scripturæ locis v. g. Dan. 7-13. Marc. 14-62 Apoc. 1-7.

It qui p nubes illigunt Sanctos, qbscum Cbs Dns ad judicium properabit, Idm illud Juda: Zie de Heer komt met duizenden zijner heiligen om het oordeel aan te regten tegen ijder een: item illud Pauli: Weet gij niet dat de Heiligen deze wereld zullen oordeelen? &c... — Juda. v. 14 — 1. Cor. 6-2

At ut verum fatear de naalibs nubibus Cbs loqui censendus e: id n oia scripturæ loca naaliter innuunt.

1a rao, ob quam Cbs Dns in nube venturus e ad judicium, e, qa sic ascendit cælos, angelusq; prædixit sic eum reversurum. Act. 1-9.

2a rao e ut ipsæ nubes judicis gloriam prædicent, ubi in Tabor nubes lucida Dni gloriam adumbrabat. Matt. 17

Unde David: Looft den Heer, die op de wolken, als op een wagen reid, en wandeld op de vleugelen der winden. Ps. 103.

5° Cum potestate magna et majestate.

Et recte † primo n adventu venit Filius hois o ministrari, sed ministrare, venit in foa servi, quem oia decebant vilia, ut recte ageret susceptam personam. At vero in 2do adventu veniet ut Rex, habens in vestimento, et in femore suo scriptum: Rex regum et Dns dominantium, veniet ut oia sibi subjiciat, veniet ut eos, qui illum sup se noluerint regnare, velut scabellum pedum conculcet, et dominetur in

† nam hoc ipsa qualitas Filii hois, sive mediatoris postulat. — Apoc. 19. — 1. Cor. 15.

in medio inimicorum suorum.

Hac vero majestatem postulare tto rege dignam nemo ignorat. Sane terreni ex hoibs principes, reg atq imperatores, cum dignitatem suam subditis te tatam faciant, nihil pompæ omittunt, quo aliquid sibi magnificentiæ credunt accedere; at vero quid st miseri isti homunciones, nisi vermiculi terræ et splendidum nihil, si comparentur Regi Regum et Dno Dominantium? Quem ergo credere nos po ē, summi hujus Regis fore apparatum? quan majestatem, quantum splendorem? Profecto qui quid cogitaverimus magnificum, quicquid imag ti nobis fuerimus admirandum, nec umbra ē eju pompæ, quâ cum veniet reipsa cœli terræq su premus monarcha ad ~~[illegible]~~ judicium ill summè verendum.

Ut tn aliquid propius de hac potestate et m jestate designemus, utrumq ir se adventum D componamus, nam inde forte rudem aliquam ejus imaginem percipiemus.

Venit ergo Dns prima vice in hunc terrarum orbem alto cum silentio, descendens sicut plu
Ps. 73 via in vellus. Extra ad judicium veniet in ju
1. Thess. 4. et in voce archangeli et in tuba Dei. Hij zal in
Habac. 3 - 12 zijne gramschap d'aarde met zijne voeten trèden in de heidenen door zijne toorn verbaasd màken

In priori adventu socios habuit bovem et a num, et demum infame par latronum. In p teriori regem suum stipabunt universi cœlestis aulæ proceres. Ecce venit Dns (ait Judas) in Sa tis millibus suis facere judicium, Cum venerit
Matt. 25 Filius hois (ait ipse Dns) in majestate sua, e oes angeli cum eo. Huic angelorum satelliti accedet ad majorem pompam ois chorus electo rum hoium, juxta illud Apli: Simul rapiemu
1. Thess. 4 in nubibus obviam Dno in aere, et sic sp cum Dno

Exempla SS.

Iob. 9-28. Ik was bedugt in alle myne werken, wetende, dat gy dengenen, die zonden bedryft, niet zult sparen.
33-34. Wat zoude ik gaan maken als godt opstaan zal om t'oordelen? en wat zoude ik hem antwoorden als hy my ondervragen zal?
Ps. 119-120. Doortreft myn vleesch met uwe vreze, want ik ben beschroomd voor uwe oordelen.
142-2. En treed niet in het regt met uwen dienaar, want geen levend mensch zal voor uw aanschyn geregtvaardigd worden.
1. Cor. 4-4. Alhoewel ik my niets bewust ben, daarom ben ik niet geregtvaardigd, maar 't is de heer die my oordeeld.

Ecli. 1-13. Die den Hr. vreest zal 't wel hebben ~~op~~ in zyn uiterste, en op zyn sterfdag gezegend worden.

34-16. Die den Hr. vreest zal nergens voor schromen, hy zal niet schrikken om dat Godt zyne hoop is. gelukzalig is de ziel die den Hr. vreest.

Prov. 23-17. Blyf den ganschen dag in de vreeze des Heeren, want dan zult gy hoop hebben op uwe uiterste, en uwe verwagting zal u niet ontnomen worden

Dno erimus, atq ita fiet illud quod promisit sui sequacibus Dns, cum dixit: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hois in sede majestatis suæ, sedebitis et vos sup sedes 12 judicantes 12 tribus Israel. Matt. 19.

Nascenti Dno stabulum erat vice palatii, et pro throno præsepium, morienti deinde regia erat mons calvariæ, thronus infame patibulum. At judicaturo cælum in nubibus præbebit magnificum tribunal. In nubibus, inquam, quæ admirando splendore recreabunt electos, sed horrendis tonitruis atq fulminibus terrebunt impios. Thronus ejus flamma ignis Dan. 7

Fusius hanc comparationem extendere possemus, at ex dictis modo patet quanta futura sit Filii hois potestas et majestas venientis ad judicium.

Habetis A. A. textus explicationem. Ad Moralia.

Cum audimus nos oes visuros Filium hois &c discamus jam nunc hunc judicem timere.

Nihil salubrius. Eccli. 1-11. 14-16. Prov. 23-17. Expla sanctorum, Jobi 9-28. 31-14. Davidis 118-120. 142-2. Pauli 1. Cor. 4-4. S. Hiermi sive comedam, sive bibam, sive aliquid aliud faciam, spr vox illa vdr sonare in auribus meis, surgite mortui, venite ad judicium: quoties diem illum cogito, toto corde et corpore contremisco.

Nemo putet judicii diem longe abesse; nam in cujusq morte textus ad litteram impletur 1o. Tunc sol obscuratur &c qa oia pereunt morituro &c 2o. Videbunt oes &c Statutum e oibs hoibs semel mori et post hoc judicium. Heb. 9-27. 3o. videbunt Filium hois, i.e. quid pro hois salute fecerit, et quam parvi hoc illa fecerit &c

Eia! A A. timeamus &c

Tunc videbunt Filium hois venientem in nube cum potestate magna & majestate Luc. 21. v. 27. — Dominica 2 Adventus 1743. 52. 62.

'T is een bekende zaak dat wij dagelijks belijden te gelôven dat Jesus zal kômen oordêlen levenden ende dooden. A. A.

Deze Artijkel des Geloofs steund op verscheide zeer duidelijke plaatzen des N. T. alwaar Godt ons dit geloofspunt heeft geopenbaard.

Matt. 16-27. de Zoon des mensche (ait Chs) zal in de heerlijkheid zijns Vâders kômen met zijne engelen, en dan zal hij elk vergelden naar zijne werken.

Hedirom sprak Jesus van dit oordeel als hij stond voor den Hoogenpriester, en ondervraagd wordende of hij de Chs, de Zoone Gods was, tot antwoord gaf: Ik zeg UL, gij zult den Zoone des mensche eens zien zitten aan de regterhand Gods, en kômen op de wolken des hemels — Matt. 26-64

Zoo ook Petrus betuigende wat Jesus hem bevolen had te prêken. Hij heeft ons (ait) bevôlen aan't volk te verkundigen, en te betuigen, dat hij't is, die van Godt gesteld is tot regter over levenden en dooden. — Act. 10-42

Behalven deze en meer andere plaatzen waar op dit geloofspunt steund, is'er geen plaats daar Jesus zoo omstandig dezen schrikkelijken regtdag heeft beschreven, als in die aanspraak, die hij 2 à 3 dâgen voor zijn Lijden tot zijne discipelen deede, waarin hij van Jerusalems ondergang overstapte tot den ondergang van de gansche Wereld, bij Matt. 24. Marc. 13. in ons hed. h. Ev. w aanspraak beschreven staat. Hij beschrijft aldaar niet alleen dien dag van rêkening in alle zijne omstandigheden, maar ook zijne komste ten oordeel, en dat op't heerlijkste. Onze text zegd'er van: Tunc &c.

Vier dingen zegd de text. 1° Wie'er kômen zal, Filius hois: 2° hoe hij kômen zal, viz. In nube, cum potestate magna et majestate: 3° de tijdt wanneer hij kômen zal, Tunc: en ten laasten, dat allen hem zullen zien Videbunt. Hoc in terrorem impiorum, et consolationem piorum, dum expendimus Attendite — Propositio

2°

T is een zaak gemeen in 't h. Es. dat de Heer Chs, als hij daar iets voor den dag brengt, dat op d'oude Propheten staat hij den plaats in de Propheten aanhaald, of wel gebrùijkt omtrent de zelve woorden, die de Prophèten hebben gebrùijkt als zij voorzeiden het geen, daar de Zaligm van spreken wil.

Dùs schijnt Jesùs hier in den text te willen sloon op de voorzegging van den Propheet Daniel c. 7. alwaar die godsm

Dan. 7-33. dùs ophest: Ecce cùm nùbibùs cœli qùasi filiùs hois veniebat

q. d. Dns: Zie hier mijn komst ten oordeel, zoo als Daniel eertijds zag en voorzeide zal de zelve wezen, de zoon des mensche zal in een wolk ten oordeel verschijnen

Filiùm Hominis

1°. 't moet niemand vreemd voorkômen, dat de Zaligm zig den naam van den Zoone des mensche geeft, als hij zijnen komst ten oordeel beschrijft, Tùnc videbùnt Filiùm hois, terwijl

Matt. 26 hij meer gewend was zig dezen naam toe te voegen. Dùs zeide Jesùs van zig zelven: Qùem dicùnt hoes ee Filiùm hominis Matt. 8-20. 9-6. 10-23. 11-19. et alibi.

Maar behalven deze réden, schijnt hier een groot geheim te stêken. Jesùs was Godt en mensch. daar was geen twijfel of naar zijne godlijke natùùr qùam hem met den Vader en den h. Geest 't oordeel toe over zijne schepzelen. die 't wezen van Godt hadden ontfangen, wâren ook onderworpen aan 't oordeel van hùnnen Vormer en mâker, in wiens magt 't is hen weder om in haare voorgaande nietigheid te lâten vervallen. Maar behalven deze magt, die den Zaligm, als godt, toe qùam, wilde hij ook toonen, dat hij zelfs als mensch deze magt gekrégen had, en ook in zijne menschelijke natùùr zoude oeffenen, vereenigd met 't zelve menschelijke lighaam, dat hij voor ons heeft aangenômen, en waarin hij voor ons geléden heeft, en gestorven is. Van deze magt had Jesùs voor dezen al

Joan. 5-22. voorzeid: de Vader heeft alle oordeel den Zoone gegéven. Et

27. post paùca: de Vader heeft den Zoone magt gegéven, om t' oordeelen, omdat hij een zoon des mensche is.

Dùs dan zal Jesùs ten oordeel verschijnen, als een zoon des mensche, i. e. in zijne menschelijke natùùr, gelijk hij voor ons gebôren is, zoo hij voor ons geléden heeft, gelijk hij zit aan de regterhand van zijnen Vader, nù verheerlijkt ook naar zijne menschheid, met die heerlijkheid, die hij als godt gelijk

met

met den vader in eeuwigheid bezeten heeft. Dit dan aangaande
den Persoon die als Regter ten oordeel zal verschijnen Filius hois.
2°. Wat nu aanbelangt de manier op deeze hij ten oordeel
komen zal, twe omstandigheden voegd Jesus'er daarvan bij,
die zijnen komst zullen verheerlijken 1°. dat hij in eenen wolk
zal komen 2°. verzeld met groote magt en heerlijkheid.
1°. Bij d'Ev: Matt. en Marcus als Jesus zijnen throon nu In Nube
komende ten oordeel wilde beschrijven, zeide hij: in de wolken
des hemels; Lucas in onzen text doet Jesus zeggen: in nube.
egter dit staat wel zamen, want Jesus throon na alle gedag-
ten een glanzigen wolk wezen zal, die hem voor een koning-
lijken vierschaar dienen zal, terwijl ze door een groot getal
van andere wolken verheerlijkt wezen zal, om dus meer glans
bij te zetten aan zijnen heerlijken zetel: of ten minsten
zoo zullen d'andere wolken de mindere zetels zijn voor die
genen, die, volgens Jesus voorzeggen, op 12 throonen zullen Luc. 22-30
zitten, om de 12 stammen van Israel te vonnissen.
En zeker geen heerlijker throon kon de godheid van Jesus
afbeelden, als die van wolken, terwijl hij zijn zienlijk lighaam,
zijne ware menscheid zal vertoonen.
2°. was van ouds de gewoonte dat Godt zig in eenen wolk ver-
toonde, als een ontwijfelbaar teken van zijne magt. Dus als Godt Exod. 16
quakkels en manna aan Israel wilde geven, en hij met Moij-
ses sprak zegd de text: Apparuit gloria Dni in nube. we- C. 19
derom als de zelve Godt beloofde met Moijses te spreken voor
gansch Israel, zeide hij: veniam ad te in caligine nubis.
Item als Godt den tweeden reis zijnen wet in de steene tafelen C. 34.
zoude schrijven, zegd de text: Cum descendisset Dns p nubem.
Dus hier ook de Heere Cbs in den text, om &
Ja zoo ver is't met deze wolken throon, dat Chrijsost. ze-
noemd den zetel des Heeren. Elias (inqt) in curru igneo Serm. de ascen.
ascendebat, Cbs in nube: et qdo servus vocabatur, currus
mittebatur, ut veniret: ergo filius ascendebat dominica
sedes occurrebat, nec tt dominica, sed et paterna. dien
zelven stoel zal Jesus gebruiken, als hij als regter zal
komen in den jongsten dag. dus getuigden de engelen Act. 1
aan d'Apostelen, als Jesus zegen pralende ten hemel was
getoogen, en een blinkende wolk hem had opgenomen: Quem
admodum vidistis eum euntem in cælum, ita veniet. Als hij

opklom ontfing hem een wolk, en een wolk zal hem wederom
dienen in zijne wederkomste

Als Jesús maar een straaltje van zijne heerlijkheid
Thabors berg liet zien, zegd ons d' Ev. Matt: Núbes lu-
Matt. 17. da obúmbravit eúm, maar veel meer zal 't hier geschie-
als Jesús in glorie en heerlijkheid zal kómen.

Eindelijk en ten laatsten, nog een woordtje van die
wolken, viz. dat 'er zijn, die zig inbeelden, en niet zonder
réden, dat het wolken zúllen zijn, die wel van bóven,
daar Jesús is zúllen schitteren van glans en heerlijkh-
maar die egter van onder na't aardrijk vreezelijk don-
der en blikzem-vüer zúllen báren. Dus past 'er op de
David zoo veele eeuwen te vooren heeft voorzeid: Een
Ps. 49-3 vüer zal voor zijn aanschijn branden, en rondom hem een
zware storm. Hij zal dan in de wolken kómen.

cum potestate magna et majestate

2° d' andere hoedanigheid die Jesús bij zijne komste
voegd is, cúm potestate magna et majestate.

Zie hier een onderscheid tússen de komste van Jesús in
de wolken als hij ten oordeel kómen zal, gesteld tegen
de komste van denzelven Jesús, als hij tot ons is nederge-
daald in een stalletje te Bethleem. Toen was zijn komst
nédrig en ootmoedig, zonder eenigen úiterlijken glans en
klaarheid. Maar anders zal't in zijnen laatsten komst
gaan, het zal een komst zijn vol heerlijkheid en deftigh-
cúm potestate magna et majestate.

Daar zijn 'er die door de groote magt verstaan de Enge-
len, die bij Paúlus Eph. 3. de magten genoemd worden,
zoo dat 't is als of Jesús hier wilde zeggen, dat hij met
zijnen engelenstoet zal kómen, omheind met een ontel-
dig getal van die zalige geesten, waar van 'er dúizend
maal dúizend Godt dienen, en dúizend millioenen bij
Godt staan volgens 't gezigt van Daniel. Dús schijnt
Jesús Matt. 25. zelf zijnen komst te beschrijven, als hij
Matt. 25-31. zegd: de Zoon des mensche zal kómen in zijne heerlijkheid
en alle zijne engelen met hem.

Maar we meenen dat Jesús door deze magt en heer-
lijkheid niet anders wil verstaan, als die magt die hij zal
oeffenen in zijn oordeelen, en die heerlijkheid die hij zal
láten blinken uit zijn lighaamlijk wézen.

3 Em

1 in zeker kon'er oit grooter magt geoeffendworden, als Jesús op dien dag zal oeffenen? [1] als hij alle de dooden uit hunnen slaap zal opwekken? [2] als hij levenden en dooden, tegen te zámen zal dwingen om voor zijne vierschaar te verschijnen? [3] als hij door een alwérende magt een ijder zal oordeelen naar 't geen hij gedaan heeft? [4] en als hij alles tot 't verhoolenste toe voor den dag zal brengen, om een ider te vergelden naar het gene hij in zijn ligkaam heeft gedaan?

2 Kan'er ook grooter heerlijkheid zig vertoonen, als in Jesús wanneer hij ten oordeel kómen zal? Indien een straaltje van heerlijkheid op Thabor Jesús zoo verheerlijkte, dat zijn aangezigt blonk als de zon, en zijne klé-deren wit blinkende wáren, als sneeuw; war zal zijne heerlijkheid wel zijn, als hij zijn heilig lighaam de volle heerlijkheid zal géven? [2] Wát zal hij een heerlijkheit vertoonen als hij eenen wolken throon dús blinkende zal beklimmen? [3] als duizenden van zálige geesten hem zúllen omringen, en ten dienste staan?

Met een woord, Jesús zal zoo een magt en heerlijkheid daar toonen, wiens gelijk de wereld noit gezien heeft.

Zie daar dan, de persoon die als Regter ten oordeel koomen zal, viz. Filius hois; als ook de wijze op deen hij zal kómen, viz. in núbe, cúm potestate magna et majes.

Nu zijn'er 2 omstandighéden, ~~[illegible]~~ in de text over, viz. 1 wanneer hij kómen zal; en 2 de manier op deen men hem gewaar worden zal. Van den tijdt zegd Jesús: Tunc dan zal die komst zijn. Van d'andere omstandigheid zegd Jesús: Videbúnt

3º. Videbúnt, zegd Jesús. Sed qui? Oes oio hoes, nemine excepto. 2. Cor. 5-10. Nemo se huic súbstrahere poterit. Sap. 6-6-9. — Videbunt

Zien, zegd Jesús. Geen van alle de 5 zinnen geeft ons zoo een volmaakt denkbeeld van een stoffelijke zaak, als 't gezigt. daar men van gehoord heeft, daar men van gevoeld heeft, of gesmaakt heeft, kennen wij wel, maar noit zoo wel als door 't gezigt, dat drúkt gansch lévendig in ons verstand een denkbeeld van 't voorwerp, of van de zaake.

'T was hierom, dat, al had vader Jacob eenen zekeren tijding van zijnen zoone Joseph, dat die in Egijpte leefde en heerschte, egter zijne genégentheid nog meerder proef

gen. 45-28. wilde hebben. Hij zeide dierhalven: Ibo, et videbo eum. dus zegd Jesus ook: Videbunt Filium hois. zij zullen Jesus komst niet alleen door een uiterlijk gedruijs hooren maar ze zullen hem ook zelfs zien.

Als Jesus eerst quam in de wereld, en vleesch wierd onder ons te woonen, was zijne komst onzigbaar, hij de de heimelijk neder in 't lighaam van d'Alderh: Maagd Maria; maar deze komst zal zigbaar zijn, in 't oog v de gansche wereld. Gelijk hij in 't gezigt van zijne Apostelen optrok van den olijfberg ten hemel, zoo zal hij ook wederkomen. Ita veniet, zeiden de Engelen, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.

Tunc 4°. 't is ook niet zonder reden dat Jesus met korte woorden den tijdt 'er bijvoegd wanneer dit alles zal geschieden, Tunc, dan zullen zij hem zien. In dus breng Jesus te binnen het geen hij voorheen gezeid had, en de wil hij uitdrukken dat onmiddels voor zijne komst zal geschieden, dan viz. zal 't geschieden als de zon verduisterd is, als nu de maan haar ligt niet meer zal geven als de sterren van 't uitspanzel zullen nedervallen, al de zee door een naar geluid de menschen zal doen zidderen en beven, als de kragten der hemelen zullen beroerd worden, als de menschen van schrik zullen verdorren, in 't midden van die zidderinge dan zal Jesus zigtbaar in zijn menschelijke natuur met glans en heerlijkheid ten oordeel komen.

Applicao Ach! of ik bequaam was door 't uitleggen van dien text een levendig denkbeeld van deze komste van den zo des mensche in uwe gemoederen in te prentten, en levendig te doen bevatten, dat wij al te zamen, of tot ons eeuwig verderf, of tot onze eeuwige zaligheid hem zullen zien komen op de wolken des hemels met groote magt en heerlijkheid.

Terror impiorum. Ps. 49-22. 5°. Zondaars dan, die hier zoo wijnig op Godt denkt, en hier zoo leeft als of 'er geen dag van regten zoude komen. U spreek ik met David aan: Verstaat dit wel, gij die Godt vergeet. Gij zult eens Jesus uwen regter zien komen oordeelen in zijne menschelijke gedaante, zoo egter dat zijne glans en heerlijkheid zijne godheid genoeg zal te

te kennen gêven. Ach! of ik genoegzaam ùit kon drùkken, wat schrik en vrees 't den zondaar bâren zal te zien den zoon des mensche kômende op de wolken des hemels met groote magt en heerlijkheid om t' oordelen levenden en dooden.

Schrikkelijk is 't Godt te zien! Als eertijds Samsons oùders hadden gezien eenen engel, die hen de geboorte van eenen zoone verkùndigde, riepen zij van verbaasheid ùit: Wij zùllen sterven, want wij hebben Godt gezien. Judic. 13-22
vreesden zij zoo.... wat zal 't dan zijn, eenen verstoorden Godt te zien in zijne menschelijke natùùr?

Non ē major ùnio qùam carnis et sangùinis. Hinc Adam evigilans et videns Evam: Hoc os ex ossibùs meis Gen. 2.
et caro de carne mea. Abraham Lotho: ik bid ù C. 13-8
laat 'er geen twist zijn tùssen mij en ù, nog tùssen mijne en ùwe harders, want wij zijn broeders. Jùdas ad C. 37-26
fratres: Wat zal 't ons bâten, dat wij onzen broeder dooden en dat wij zijn bloed verbergen... 't is dog onze broeder en ons vleesch.

Maar dit zal al niet helpen op dien dag als Jesùs de zoon des mensche zal kômen oordeelen.

Ja zelfs dat Jesùs de zoon des mensche, vleesch van ons vleesch, en onze broeder, zal oordeelen, dat zelfs zal de schrik en vrees vermeerderen. Exemplùm C. 45-3
in Joseph. Als Joseph zig bekend maakte aan zijne broeders, en zeide: ik ben Joseph ùw broeder, al deed hij hen alle vriendschap, zij waaren zoo veel te meer verbaasd en verslâgen, zij konden hem geen antwoord gêven (zegd de text) zoo geweldig stonden zij verbaasd. Bezwaardde dat de schrik en vrees van Josephs broeders, dat zij hoorden, dat zij met hùnnen broeder sprâken, en dat als hij hen nog vriendschap deed? O! hoe zal 't den schrik en vrees der zondaren ~~...~~ vermeerderen als zij den zoon des mensche zùllen zien? in dat zelve lighaam, ~~dat~~ hij voor haare zaligheid heeft aangenômen en daar hij in gelêden heeft? O! ja dat zelfs dat zij den zoon des mensche zùllen zien, en dat hij hen zijne wonden zal vertoonen, zal tot des grooter schrik en vrêze dienen.

Sed forte tollerabile utcumq esset, si o esset sript tus tta gloria. Sed, heu! cum potestate magna et majestate. idq tto terribilius erit peccatoribus.

Jacob, ~~occurrente fratre suo Esau~~, etiam, actu experiens protectionem dei, ~~tamen~~ als hij hoordde dat

Gen. zijne broeder tot hem quam met 400 man, wierd zeer bevreesd en verlegen: wat schrik en vrees zal dan de zondaar ~~niet~~ bevangen, als de zoon Gods op hem zal afkômen niet met 400 man, maar duizenden van en lin? &c

Matt. 17 Discipuli in thabor videntes radiolum gloriae ceciderunt in faciem suam et timuerunt valde

Als w'eenen vriend zien, dien we vertoornd hebben en die nú in magt verhéven is, wie zidderd niet? &c

Consolatio piorum 2°. David: quando veniam et apparebo ante faciem dei
Job: Scio quod redemptor meus vivit &c c. 19-25.
Jesus apoc. 22-33. Ecce venio cito &c
Respicite et levate capita vra &c

1743 Monitum in 1mo sacro fuit de Epist: Gratia &c

Tunc videbunt Filium hōis. Lúc. 21. v. 27. Dom. 3. Adventús 1758. 63.

De reeden, waarom in de gelykenisse van de goede en quade knegten, de goede zoo vlijtig wâren om de toevertrouwde ponden of talenten wel te bestêden, en 'er zoo winst mêde te doen, doet d' Ev. Lúcas, deze gelijkenis verhâlende, ons dúidelyk aan de hand, mits dien hij zegd: dat de Heer zijne ponden den knegten in handen gêvende, hen zeide: Drijft 'er koophandel mêde; tot dat ik kôme. Lúc. 19. 13. Weshalven de goede knegten gestâdig indagtig wâren dat de Heer wederom zoude kômen, en eens scherpe rekening zoude vrâgen van de gênen aan wie hij zijne ponden had toevertrouwd, om 'er koophandel mêde te drijven, en dús winst 'er mêde te doen.

Het diergelijks heeft die grôte Heer, God zelf, met ons, als met zijne knegten, gedaan, hij heeft ons heerlijke ponden toevertrouwd, en wil dat wij 'er voor hem winst mêde zúllen doen. In hem is 't dat wij lêven, ons roeren, en 't wêzen hebben. hij heeft ons het geloof, en zoo mênigen genâdigen bijstand, door de prijs van zijn bloed verdiend, gegêven. hij heeft ons zelfs een wet gegêven, waar naar ~~deen~~ hij wil dat wij onzen geestelijken koophandel zúllen drijven, en voor hem gewin zúllen doen.

Maar, elaas! hoe wijnigen gaan naar pligt te werk? hoe wijnigen onder de Christenen, als wâre knegten van Jesús, bestêden hunne talenten met geestelijken overwinst?

Willen wij de reeden hier van wêten? daar zijn 'er ook wijnigen die ter deeg bedenken, dat 'er eens een dag van rêkeninge zal kômen, en lâten niet alleen het dierbaar talent, van den Hêre hen toevertrouwd, lêdig leggen, maar verquisten het zelve; dat hen tot winst der euwige zâligheid was ~~toebetrouwd~~ gegêven. Zij denken niet, of niet genoeg, dat 'er zêker eens een dag zal kômen op ~~deen~~ wi wij allen rêkenschap zúllen moeten gêven van al wat Jesús ons genâdig heeft toevertrouwd.

De kerk bemerkt dit met de grootste droefheid, en doet hierom zoo wel met het begin, als in't einde van haar geestelyk kerk jaar dit oordeel aan hare lédemâten voorstellen om hen inte boezemen dat zij verpligt zijn in alle hunne werken, volgens de vermaning van den Wyzen man, op hun uitersten, en dus dan ook op het oordeel te denken.

Wij zullen dan wederom U. A. iet van dien toekômenden regtdag, die onfeilbaar eens zal kômen, voorhouden, nam de zigtbâre komst van den schrikkelyke regter.

Propositio Onze text zegd'er van: Dan zullen zij den zoon des menschen zien. Wij zullen dan 1º op eene lévendige wyze U. A. voorstellen de komst van den regter volgens den letter van onzen text. Dan zullen wij 2º d'uirwerking van deze komste in de goede en quade zienders betragten. Attendite

1. Naadat de Heer Jesus op zijn lévendigste had beschréven de schrikkelyke tékenen die zijne komste ten oordeel zullen voorgaan, om zoo een kragtig denkbeeld voor alle euwen in zijne kerklédemâten van die vervaarlyke komste in te drukken.
2. Naadat hij beschréven had de tékenen die in den hemel zullen geschieden, nam dat de zon zal verduisterd worden, dat de maan haar ligt niet zal géven, en dat de sterren van den hémel zullen vallen.
4. Naadat Jesus beschréven had de tékenen, die in de menschen zelfs zullen geschieden, nam dat zij van schrik en vreze zullen verdorren en vergaan, dat alle geslagten der aarde met een naar gekerm zullen wénen
3. Naadat Jesus de schrikkelyke tékenen in de zee had voorgesteld, nam dat de zee en hâre golven van alle kanten met een groot gedruis zullen loejen

Tune, dan, zegd Jesus, zullen zij den zoon des menschen zien. dan zal hij onze regter kômen in eene wolk met grôte magt, en heerlykheid.

Een ijder van U A. weet genoeg dat onder de nâmen die onze Zaligm. Jesus hier op aarde heeft gehad, en die

die de heiland zig zelve zoodikwils heeft gegeven,
en ons zoodierbaar zijn, alleen van de gemeenste is die van den Zoone des menschen.
Hij was d'eúwige Zoon van den eúwigen Vader, van en
voor alle eúwigheid van hem geteeld (Ante luciferum
genui te) Godt met den Vader, en hem in alles gelijk,
alleen in het persoonschap van hem onderscheiden,
waarom Joes: In principio erat, et verbum erat apud deum
waarom wij in't geloofsbegrip van C. P. belijden: lumen de lumine, deum verum de deo vero. Maar die
eúwige Zoon des Vaders om ons te verlossen word mensch,
en paard zoo zijne eúwige godheid met de waare menschheid in't lighaam van d'allerh. Maagd Maria. En
die dus van eúwigheid een eúwige Godt was, word een
waare Zoon des menschen. En't is onder dezen titel van
den Zoon des menschen dat Jesus zig zelven beschrijft
als hij zijne komste ten oordeel voorhoud, zeggende:
Dan zullen zij den Zoon des menschen zien.

Maar zal iemand zeggen, waarom gebruikt Jesus
dezen naam juist als hij zijne komst ten oordeel zal
beschrijven, zeggende: Dan zullen zij den Zoon des menschen
i. e. dan zullen zij mij, die de Zoon des menschen ben,
zien komen?

R. J. Zoo was de komst van Jesus van Daniel voorzeid
Ik zag (zegd de propheet) als den Zoon des menschen op de wolken des hemels komen, en tot den ouden van dagen naderen.... En hij gaf hem daarop de magt, de eer, en het koningrijk. Dan. 7. 13
Dan zal hij die magt, eer
heerlijkheid tonen aan de gansche wereld als alle menschen van Adam af tot den laatsten mensch voor zijne
vierschaar zullen verschijnen om geoordeeld te worden.
Noit toond een Vorst ontzaglijker zijne magt dan
als hij op zijne regterstoel komt om zijne onderdanen
te vonnissen, zoo zal Jesus, die de hele wereld zal
komen oordeelen, dan zijne magt vertonen, die de
Vader hem gegeven heeft.

2. Jesús noemd zig den Zoon des menschen als hij
van zijne komste ten oordeel spreekt, omdat hij wilde
tōnen, dat de gansche wereld, die dan verschijnen zal
hem zal zien niet in een vreemde gedaante, niet ge-
lijk Moises op Sinaïsberg Godt sprak, wanneer hij
door zijne engelen hem de Wet gaf; niet gelijk Paulus
met Jesús sprak, en alleen de stem hoorde, zonder
hem waarschijnlijk te zien, en hem alleen uit zijne won-
dere werken kende; maar dat hij zig dan aan de wereld
zal vertōnen als een Zoon des menschen i.e. in zijne
zigtbare menschelijke natúre, die hij voor de menschen
heeft aangenōmen, in w hij zigtbaar aan 't kruis tot
smaad en spot is gehangen, en waarin hij zig dan wéd-
om zal vertōnen vol glans en heerlijkheid.

3. Jesús noemd zig den Zoon des menschen als hij
van zijne komste ten oordeel spreekt, om te toonen
dat hij ook waarlijk in de menschelijke natúre onze
regter zal zijn. Hierop sloeg het gene Jesús zeide:
Joh. 5. 22. De Váder oordeeld niemand (nam in eene zigtbāre
menschelijke gedaante) maar heeft alle oordeel den
Zōone gegēven (voor zoo veel hij mensch is, en door w
4. 27. hij zigtbaar zal oordeelen) En wat lāger: de Váder
heeft hem magt gegēven om t' oordeelen, omdat hij
een Zoon des menschen is.

4. Jesús noemd zig den Zoon des menschen &
omdat hij dan als mensch verschijnende zal doen ver-
dwijnen de ergernis, die d' ongelovigen uit zijne scha-
dige kruisdood genōmen hebben q. d. dat wij d' onge-
lovigen mij in dien veragtelijken staat aanschouwen
en bespotten, als een ellendig, gehoond, en vervolgd
Ps. 21. 7. mensch, 't is waar nú ben ik, gelijk David van mij al
voorzeide, een worm, en geen mensch, een spot der
menschen, en de smaad des volks, maar daar zal een
een tijd kōmen, dat de gansche wereld dien Zoon des
menschen zal zien kōmen met magt en heerlijkheid
om het gansche menschdom, te oordeelen #. Sedebit Judex
qui stetit sub júdice, damnabit veros reos, qui factus

De tijd zal kōmen dat die in de menschelijke natúur vernēderd is, dan in de zelve zal verheerlijkt worden

ē falsus reus. S. Aug. Serm. 64. de verb. Dni.

En inderdaad dus is ook Jesus komste ten oordeel voorzeid aan d' Apostelen, die hem in zyne menschelyke nature met zoveele heerlykheid hebben zien ten hemel klimmen om zig te stellen aan de regter hand zyns vaders. Deze Jesus, zeiden de Engelen tot de vergaderde discipelen, die van ú opgenomen is in den hemel, zal alzoo komen, gelyk gy hem hebt zien ten hemel varen. Act. 1. 11.

Zy zullen dan zien den Zoon des menschen.

Als Jesus eertyds nederdaalde uit den schoot van zynen Vader in 't heilig lighaam van Maria, en dus die wondere en euwigdurende band wierd gebonden tussen zyne euwige godheid, en aangenomene menscheid, was het onzienlyk, niemand met zyne menschelyke oogen aanschouwde dit aarts en aanbiddelyk geheim

Als Jesus zegenryk uit het graf opstond, niemand was daar ooggetuigen van, 't was genoeg dat zyne leerlingen hem daarnaa verrezen zagen; maar als Jesus ten hemel opklom, en daarnaa uit den hemel in zyne menschelyke nature zal komen oordeelen, die zal zigtbaar geschieden, dat zal de heele weereld zien, terwyl een yder zal moeten vaardig staan om zyn oordeel van Jesus t' ontvangen, een oordeel waaraan d' euwige zaligheid, of d' euwige verdoemenis zal hangen

Zy zullen dan den Zoon des menschen zien.

2°. Maar wat zal dat zien toguitwerken in de gooden en wat in de quaden? dit is 't tweede dat wy U. L. nu nog, dog maar kort, moeten, en zullen voorhouden.

Gelyk het leven van beiden zeer verschillende is geweest, der godloozen hier in weelde en plysier, der vroomen druk en droefheid, zoo zal dan, als zy beiden den Zoon des menschen zullen zien komen met magt en heerlykheid, dit zien, den godloozen schrik en vrees aanjagen, en integendeel den vroomen vertroosten.

1. Wat aanbelangt de schrik en vrees der godloozen, waarmede zy op 't zien van den Zoone des menschen zullen

bevangen worden, men kan die enigzins afmeeten uit
den schrik en vrees, die ons heest beklemd op 't zien van
een magtig persoon, dien men te vooren beleedigd heeft.
Gen. 45-3 De schrift verhaald, als Joseph verheven in Egypte
zig bekend maakte aan zijne broeders, en zeide: Ik ben
Joseph uwe broeder, dat zij hem geen antwoord konden
geven, zoogeweldig stonden zij verbaasd. Nu vervulde
hen dat met zulkene benauwdheid en vreze, dat zij hoor-
den, dat zij met hunnen broeder spraken // dien zij voor-
heen zoo mishandeld hadden? Was hun hert toen zoo
beklemd als zij nu van dien broeder niet dan vriend-
schap ontfingen? O! wat schrik, vrees, en benauwd-
heid zal den godloozen dan niet bevangen als zij den
zoon des menschen zullen zien komen op de wolken?
als zij hem zullen zien in dat zelve lighaam in 't welk hij
voor hen aan 't kruis is gestorven, maar wiens vergoten bloed zij
door hunne boosheid, en ondeugend leven als onrein geagt
en met hunne voeten vertreden hebben? O ja! dat zij
den zoon des menschen zullen zien, dat zien zelfs zal
hunne schrik en benauwdheid des te meer vergrooten.
v. 26. Zij zullen (Chs) bezwijken van vreze. Dan zullen zij
volgens de voorzegging van den here Chs in zijn lijden,
Luc. 23-30 als zij den zoon des menschen zullen zien, tot de bergen
beginnen te zeggen: valt op ons; en tot de heuvelen:
bedekt ons. Apoc. 6-15.

// met hunnen broeder nu in zulk een eer, en magt verheven, met hunnen broeder

Zie daar wat het zien van den zoone des menschen
ten jongsten dage zal uitwerken in de quaden.

2. Maar gelyk dit zien de quaden van vreze zal doen verdor-
ren, zoo zal dit zien van den zoone des menschen de
goeden vertroosten, en met blijdschap vervullen. Dit
uitwerksel van het zien van den zoone des menschen in
de goeden wijst Jesus ons zelf duidelijk aan; want ge-
zeid hebbende: Dan zullen zij den zoon des menschen
v. 28. zien komen etc zoo zeegd hij 'er terstond bij: Als dan
deze dingen beginnen te geschieden, zoo ziet om hooge
en heft uwe hoofden op, want uwe verlossing nabij is.

Op deze wijze beschreef wel eer de Wyzeman het onder-
scheid der vroomen en der godloozen in 't laatste oordeel. Van
Sap. 5-2... de godloozen zeide hij: deze dit ziende, ziende den zoon
des

des menschen, ziende den gelukkigen staat der vromen
deze, dit ziende, zullen met een schrikkelijke vreze bevan-
gen worden, zij zullen versteld staan over die schielijke
en onverwagte zaligheid, nam: der regtvaardigen, die zij
niet verwagt hadden, dan zullen zij berouw hebben, en in
de benauwdheid huns gemoeds al zugtende bij zig zelven
zeggen &c En dan zegd de Wijzeman H. 5. dan zullen
de regtvaardigen met een grote vrijmoedigheid staan tegen
die hen verdrukt, en van hunnen arbeid berooft hebben.
Dan als de zoon des menschen zal zeggen: ziet ik kom Apoc. 22. 12
haastelijk, en mijn loon is bij mij, om een ijder te vergelden,
naar zijne werken; dan als hij andermaal zal zeggen:
Ja ik koom haastelijk, dan zullen hem de regtvaardigen vol H. 20.
van verlangen toeroepen: Ja dog, koom Here Jesus.

His fieri incipientibus respicite et
Levate capita vestra, quoniam ap-
propinquat redemptio vestra.
Luc. 21. v. 28.

Dominica 3a
Adventus
1748. 60.
73.

Niet kwalyk heeft hy de wereld beschreven, die de
zelve vergeleken heeft bij eene onstuimige zee, waar in de
gemoederen der menschen geslingerd, en gesold worden door
verscheide onstuimige hertstogten, en bulderwinden van
genegentheden.
't is in deze wondere zee daar het gemoed gedurig tussen
hoope, en vreeze moet geballast worden, zal het zonder
schipbreuk komen tot zijnen gewenschten haven. de
vrees moet het nederdrukken, zal het door gene eigenbe-
hagen, en hoogmoed vervoerd worden: De hoop moet 't
opbeuren, zal het door gene mis- of klijnmoedigheid aan
het zinken raken.
De Heiland C. J., en zijne Apostelen, als opperstuur-
luiden in dit woeste element, hebben zig hier van op
zijne pas bediend. Dan jagen zij ons eene heilige vreeze
aan, waardoor wij met schrik, en vreze onze zaligheid
bewerken; Dan wederom beuren zij ons op door de hope,
en doen ons, dat agter ons is, vergeten, en ons uitstrekken Phil. 3-13.
tot het gene voor ons is, ~~en ons~~ om te lopen naa den prijs, tot den w
Gods ons van boven roept door C. J.
Nooit ogter word ons meer stof tot vreze, en hope gegee-
ven ~~als~~ dan in ons voorgelezen Ev.; want war is 'er vreeslijker
~~als~~ dan te horen de schrikkelijke tekenen, die den jongsten
dag zullen voorgaan, en vertellen? Wat geeft ons meer
stof van vreze, ~~als~~ dan dat 'er na dit alles eene regter zal ver-
schijnen, bij wien gene de minste verbidding meer zal gelden?
die een ijder zal vergelden naar het gene hij in zijne lighaam
gedaan zal hebben het zij goed of kwaad? aan wien men
rekening zal moeten geven van het minste ijdele woordje

dat men gesprooken heeft, ja van de heimelijkste gedagten
zelfs? Maar ook integendeel wat voed onze hoope
meêr, dan dat wij hooren dat de loon en vergelding der reg-
vaardigen voor de deure is? Dit belooft ons Kristus &c.

(Wanneer voorgaande zondag het zelve voorwerp in 't
Ev: ons wierd voorgehouden, waren wij bezig om u allen
ène heilige vrees in te boezemen, door de tèkenen die er in
zonne, maane, sterren, en de kragten der hemelen zullen
geschieden, tèkenen die d'n zondaar d'uiterste schrik,
en vrees zullen aanjàgen.

Vandaag zullen wij U. L. voorhouden de hoop, en
troost, die Jesus in dien dag den zijnen toegezeid, en
belooft heeft.) Als dan, zei Jesus, deze dingen beginnen
te geschieden, zoo ziet om hoog, en heft uwe hoofden op,
want uwe verlossing nabij is.

Propositio.

Wij zullen deze woorden 1o. Lett. verklaren,
2o. Ter vertroostinge, en Leere op ons toepassen. Attendite

Gelijk een voorzigtige medicijnmeester, na dat hij
aan de zieken de pijnen en ongemakken heeft voorgehou-
den, die zijne geneesmiddelen zullen veroorzaken, ook
aanstonds daarop de voordeelen ophaald, die d'èlendige
daardoor zal bekomen, zoo gaat ook te werk d'opper
medicijnmeester C. J. als hij in 't huid. h. Ev. aan zijne Apos-
telen een verhaal deed van den dag des oordeels. Na
dat hij hen had verhaald alle de schrikkelijke tèkenen
die dien dag zullen voorgaan, en verzellen, zoo ver dat,
indien die dagen niet gekort waren, geen vleesch zou be-
houden worden, zoo ver, dat de menschen zullen bezwijken
van vreeze in de verwagtinge van het gene de heel wereld
zal overkomen, zoo steld hij ook aan zijne Apostelen, en
in hen aan alle d'uitverkoornen het voordeel voor 't w.
zij in dien schroomelijken dag te wagten hebben. Als dan
zei Jesus, deze dingen beginnen te geschieden &c.

Drie dingen meld Jesus in deze woorden 1o. voorzegd
Jesus, dat dan de zijnen hunne hoofden zullen opheffen
2o. Wijst hij den tijd aan: his fieri incipientibus 3o. de rede
van

van dien. *quoniam appropinquat redemptio vestra.*

En wel 1°. om van den tijde te beginnen, de Heiland zegd: *Als deze dingen beginnen te geschieden*, verscheide is het gevoelen der uitleggers ter oorzake van de verscheide tekenen die den jongsten dag des oordeels zullen voorgaan. eenige tekenen zullen lang voorafgaan, als oorlog, pest, aardbevings, hongersnood; en andere tekenen zullen er effen maar voorgaan, als dat de zon zal verduisterd worden, de maan &c waarop dan aanstonds 't oordeel volgen zal.

Daar zijn dierhalven uitleggers die zig inbeelden dat deze tijdrekening, *Als deze dingen beginnen te geschieden*, slaat op 't eerste zoort van tekenen, die als van verre den jongsten dag voorspellen zullen q. d. CHS: als deze dingen zullen beginnen, als u d' oorlogen zullen overvallen, als de pest, duure tijd, en aardbevingen u naken, als van alle kanten de valsche propheeten zullen opstaan, en roepen: *zie hier is de CHS*, dan is het tijd, dan naken de dagen.

Anderen, als Theophilactus & meinen, dat Jesus, als hij zegd: *his fieri* &c daardoor verstaat alle de tekenen, zoowel die vooraf, als aanstonds zullen geschieden voor 't oordeel // dat Jesus niet anders wil zeggen, ~~als~~ dan, als de zon begint te verduisteren, als de maan ~~geen~~ ligt meer geeft, als de sterren &c dan, dan is het tijd, in plaatse van schrik, en vreeze, die de godloozen dan zal bevangen, dan zoo als die dingen beginnen te geschieden, is het tijd om omhoog te zien, en uwe hoofden op te heffen.

// dog ben onder de laatste, volg dat de text zelf mede brengt &c

2°. twee woorden gebruikt Jesus tot troost van zijne uitverkoornen op dien tijde: *Respicite, et levate.*

Indien iemand, deze woorden van Jesus hoorende, zig inbeeldde, dat de Heiland den zijnen zou gebieden, dat zij alleen met 'er ligchamelijke oogen zullen opzien, en 'er hoofden al rekhalsende moeten opheffen, die zou zeer bedrogen zijn.

Neen! A. T. dit is juist de meining van Jesus niet, de zijnen hier alleen meete troosten. Wel is waar, zoodra zal

Jesus op de wolken des hemels niet verschijnen of di
uitverkoornen zullen hunne oogen, en hoofden opheffen
om dien t'aanschouwen, die altijd 't voorwerp hunner
Liefde is geweest; daar hunne schat is, zullen ook er
oogen naatoe kijken; daar zij hunne bijstand, en beloning
van daan verwagtin, daar zullen zij hunne oogen na toe
slaan; zij zullen hunne oogen met David tot die hemel-
sche bergen opheffen, van waar hunne hulp komen zal
Maar dit is 't alleen niet, dat Jesus wil zeggen. 't
hoofd opheffen word bij de Hebreen in verscheide zinne
verstaan, en 3. is 't een Spreekwijs bij hen, waardoor
zij zooveel betekenin, als groot, en verheeven gemaakt,
en in eenige waardigheid gesteld te worden. Dus als Jo-
seph aan Pharaöos Schenker voorzeide, dat hij in zijne
Gen. 40-13 vorige ampt hersteld zou worden, en hem zeide: de 3
ranken zijn nog 3 dagen, na dew Pharaö uwen dienst geden-
ken zal, en u herstellen in den vorigen staat, zoo zegd de
grondtekst: Extollet caput tuum. Het laatste hoofdst.
van 't vierde boek der Kon: doet ons ook deze Spreekwijs aan
den hand, alwaar de h. Schrijver verhalende hoe dat
Evilmerodach Koning van Babiloniën Joächim den ge-
vangen Koning van Juda uit de gevangenisse verlosten,
en aan zijne tafel deelagtig maakte, dit uitdrukt met
4. Reg. 25-27. te zeggen: Het gebeurde... dat Evilmerodach Koning van
Babel, in 't jaar als hij begon te heerschen, Joächin den
Koning van Juda het hoofd verhefte uit de gevangenis
in deeze zelfde Spreekwijze gebruikt Chs in onze woorden. In-
dierhalven wil hij eerst en vooral voorzeggen aan de zijne
dat in die dagen, als die dingen beginnen te geschieden
de tijden hunner gevangenisse voorbij zullen zijn, dat zij
dan zullen staan tot een hoog ampt verheeven te worden
dat zij, die nu reeds met den goeden, en getrouwen knegt,
over wijnig zijn getrouw geweest, over veel gesteld zul-
len worden, en ingaan in de vreugde des Heeren.

2. Behalven deeze betekening, biet het
hoofd opheffen zooveel als over zijne vijanden zegepraa-
len, en dus word 't in eenen tegenstellingen zin gesteld
te-

tegen het hoofd lâten hangen, ~~eene~~ woord dikwils ge=
bruikt in 't oude testament om te verbeelden, de gênen die
onderdrúkt wâren van húnne vijanden. dus als de Madiâ=
nieten van Gods volke tin onder gebragt wâren, zegd de Schrift:
de Madiânieten, wierden vernêderd voor de kinderen van Iud. 8-28.
Israël, en zij konden het hoofd niet meer opregten.
In zoo een en zin voorzei David, dat Jesus, eerst vernêderd, en daarnaa
over zijne vijanden zou zegenprâlen, en zeide: Hij zal Ps. 109-7.
op den weg uit de bêke drinken, daarom zô zal hij het
hoofd opheffen. En deeze zelfde spreekwijze gebrúikt Chs hier,
~~[illegible]~~, en wil hiermêe den zijnen voorzeggen, dat zij,
die weleer van húnne vijanden verdrúkt, en vervolgd,
van d'eene stad nâ d'andere moesten vlugten nu húnne hoofden zouden
opheffen, en over húnne vijanden zegenprâlen.

3. Ten laatsten hiet 't woord het hoofd op=
heffen zô veel als vrôlijk, en blijde zijn, en word in de h.
Schrift gesteld tegens het hoofd lâten hangen, of zeer
droevig zijn. op dêze wijze beelde de godloose koning
Achab zijne overgrôote droefheid uit, als de propheet
Elias hem van Gods wêgen voorzeide de straffen die hem
bôven het hoofd hingen. Als Achab (zegd de Schrift) 3. Reg. 21-27.
dêze rêdenen gehoord had, zoo scheurde hij zijne kleede=
ren, en dekte zijne vleesch met eenen rúuwen sak, en
hij vastte, en sliep in dien sak, en ging met gebôgen
hoofde. op dêze wijze beschrijft ook Ieremias d' úiterste
droefheid van Sions dogters. Zij hebben (zit) húnne Thren. 2-10
hoofden met asche bestroid, en zig met rúuwe sakken
bekleed, en de maagden van Ierusalem lâten haare
hoofden ter aarde hangen. En in tegenstellinge van de
hoofden úit droefheid te lâten hangen zegd Chs, dat de
zijnen ten jongsten dâgen, als de zondaars van droefheid
húnne hoofden zúllen lâten hangen, en van vrêze, en
benauwdheid als zúllen verdôogen, dat dan, zeg ik, de
zijnen van vreugde, en blijdschap húnne hoofden zúllen
opheffen.

3°. Maar ligt zal iemand denken, wel hoe is
het môgelijk, dat Jesus die zijnen gebiedt in dien dage

hunne hoofden op te heffen, wanneer men tot de bergen, en
apoc. 6-15. steenrotzen roepen zal: valt op ons, en verbergt ons voor
't aanschijn des genen, die op den throon zit, en voor de gram-
schap van het Lam? hoe is het mogelijk dat Jesus die naar
die altoos gevreesd hebben voor dien dag, die met vreeze, en
agterdenken 'er zaligheid bewerkt hebben, hoe is het moge-
lijk, zeg ik, dat zij op dien schroomelijken, en vreeslijken d
als hemel, en aarde beroerd zal worden, van vreugde hunne
hoofden zullen opheffen? Ô ja! dan wil Jesus, dat de zijne
vol moed hunne hoofden zullen opheffen, en met reden;
want voegd hij 'er bij, uwe verlossing naby is.

't is waar dit schijnt eene wondere belofte, dat Jesus den
zijnen toezegd, dat in dien dag hunne verlossing naby zal we-
zen; 't is immers al over lang dat wij door Jesus dood verlost
zijn, hoe kan Jesus dan nog aan de zijnen eene toekomende
verlossinge beloven? Petrus heeft immers al lang van eene
gedaane verlossinge gesproken, als hij zeide, dat wij wel
1. Pet. 1-18. moeten weten, dat wij niet door vergankelijke dingen, door
zilver, of goud, maar door het dierbaar bloed van C. J., als
van 't onbevlekte, en onnozel Lam verlost zijn? de zelfde
1. Tim. 2-5. taale voerd immers Paulus bij Tim. Daar is een Middelaar
tussen God, en de menschen C. J., die mensch is, die zig zelve
tot verlossinge gegeven heeft voor alle menschen.

Maar 't andwoord hierop is, 1o dat alhoewel Jesus voor
allen is gestorven, dat juist niet allen aan die verlossinge
deelagtig worden 2o dat Jesus hier ziet op eene volkomen
verlossinge; want, alhoewel Jesus ons verlost heeft van de
zonde, alhoewel wij ook zelfs door den doop aan die ver-
lossinge deelagtig geworden zijn, 'er egter nog vele elende
overblijven; elenden des lighaams, als honger, dorst, koude
hitte, ziekte, pijn, en de dood: elenden der ziele, als de
begeerlijkheid die in de herboornen altoos overblijft, de be-
koringen, listen, en lagen des duivels, d' ergernissen, van de
wereld, van alle welke elenden Jesus aan de zijnen, toezegd,
dat zij dan ten volle verlost zullen worden. 3o dat Jesus zeggende:
Heft uwe hoofden op, want uwe verlossing naby is. spreekt
van eene volslagen, en volmaakte verlossinge, hoedanig eene
zo naar 't lighaam, als naar de ziele, ver-

verlossinge de grondtekst hier ook eigentlijk te kennen geeft.
dit zal dan d' oorzaak van de vreugde, en blijdschap der
uitverkoornen zijn, in het midden van alle d' elenden, en 't
jammerlijke geschreij ten jongsten dage, naam. dat hunne
volkome verlossing nabij is. Respicite, et &c.

Applicatio.

Zietdaar A. T. d' uitleggingen van de troostelijke
Beloste, die Jesus doet aan de vromen
ten jongsten dage; dog eene beloste, die wij niet moeten
denken, dat alleen maar zal zijn voor de regtvaardigen,
die op Jesus komste ten oordeel nog zullen leven; ô
neen! maar ook reeds van nu af aan word deze beloste al be-
waarheid in alle degenen, die in den heere sterven, en
zal ten eenemaal haar beslag krijgen in het laatste oordeel.
(Zeiden wij voorgaanden zondag, dat niet alleen ten jong-
sten dage, de zon zal verduistert worden &c. maar ook,
dat zulks reeds geschied in een ijders sterfuur; zeiden wij
dat dan op eene droevige wijze voor den zondaar de zon
verduistert word, de maan haar ligt niet geeft &c. zoo volgt
daaruit ook: his fieri incipientibus in een ijders sterfuur
dat dan ook reeds voor de vromen plaats heeft de trooste-
lijke beloste des heilands: Respicite, et levate &c.)
Wel is waar dat de vromen menigmaal # ~~het meeste bedroefd zijn nie~~
~~het~~ oordeel, dat terstond op de dood al zal volgen. dit deed
eenen Job tot gode zeggen: Ik was bedugt in alle mijne
werken, wetende dat gij den genen, die zonde bedrijft, niet zult
sparen. dit deed eenen David den heere zo ernstig smeken:
In treed niet in het regt met uwen dienaar; want geen le-
vend mensch zal voor aanschijn geregtvaardigd worden.
dit deed eenen Paulus zeggen: alhoewel ik mij niets bewust
ben, daarom ben ik niet geregtvaardigd, want 't is de heer
die mij oordeeld. dit maakte den h. Hilarion, eenen man van
80 jaren benauwd en verlegen op zijne sterven, zo verre dat
hij om zig op te beuren aldus tot zig zelven sprak, en zeide:
ô grediere ad mea, quid times? 70 annis Christo servisti, et
mori times? q. d. quid times ad mea? eia! respice, et eleva
caput tuum, quoniam appropinquat redemptio tua.

op 'er sterfbedde in plaatse van vrolijk het meeste bedroefd en verlegen zijn; dog dit laat God dan toe om hen door 't algemene zonde straf, de dood, nog des te meer te zuiveren. daarenboven, het gene de vromen dan het meeste benauwd is 't oordeel niet zo zeer de dood dan wel 't

Job. 9-28

Ps. 142-2

1. Cor. 4-4.

1. hier mee troostte zig eenen Job, hoe bedugd hij ook was in zijne werken. ik weet (zei hij) dat mijne verlosser leeft en etc. Job. 19-25..

2. deze hoop der toekomende verlossinge deed eenen david, hoe barreesd hij ook anders was voor gods oordeel, tot gode zeggen: Gelijk een hart snakt naar de waterbronnen, zoo snakt mijne ziel tot ú, ô godt. Mijne ziel dorst na godt den magtigen levenden, wanneer zal ik daar komen, en verschijnen voor gods aanschijn? Ps. 42-3...

3. dit deed eenen Paulus, anders zoo vol vreeze, met beroemen zeggen: de tijd mijner ontbindinge is naakende, ik heb eenen goeden strijd gestreden, mijnen loop volbragt, het geloof behouden, voordaan is mij de kroon der regtvaardigheid toegelegd, met dewelke mij de heer in dien dag vergelden zal, als een regtvaardige regter, en niet alleen mij, maar ook den genen die zijne toekomste lief hebben. 2. Tim. 4-7..

Zietdaar A. T. hoe dat de vromen op 'er sterfbedde, yder voor zig die troost gevoeld, die Jesus den zijnen toezegd ten jongsten dage: His fieri incipientibus, respicite etc.

Willen wij, willen wij ook A. T. op ons sterfbedde, dien troost erlangen van onze hoofden op te heffen om dat onze verlossing nabij is, of dan naabij zal zijn?

Reeds van nu af aan, terwijl wij nog gezond zijn, moeten wij niet onze hoofden na d'aarde buigen, maar hemelwaarts verheffen. Men buigd, volgens Augs., zijne hoofd na d'aarde met 't aardsche, en 't wereldsche na te jagen, daar zijne plyzier, en vermaak in te stellen, en zijne hert aan te hegten. Integendeel zijne hoofd opheffen, ^ is zoeken de dingen die boven zijn, daar Chs is zittende aan de regterhand gods, daarom dagelijks vragen en bidden: adveniat regnum tuum: cupio dissolvi, et esse cum Chro; en met een andere Heilige: „heu mihi quam terra sordet, dum cœlum aspicio." Zoo, zoo onze hoofden opheffen vermaand ons de gestalte van ons lighaam zelfs, mits godt ons niet met 't hoofd naa d'aarde, maar hemelwaarts heeft geschapen, &c —

^ is de wereld aanzien als een ballingschap, en de wereld gebruiken als of men ze niet gebruikte, gelijk Paulus wil. 1. Cor. 7-31. dat is, gelijk Augs. dit uitleid, met matigheid, en zoo veel het nodig is, en niet als of men daarop verlieft, en aangehegt was. zijne hoofd opheffen

Dominica 3a. Adventus 1736 46.
64.

His autem fieri incipientibus, Respicite & Levate capita vestra, quoniam appropinquat Redemptio vestra.

Luc: 21. v. 28.

Meministis procul dubio A. A. S. Matrem Eclam, Dnica praecedente praelegisse Evangelium, in quo mentio fiebat de judicio Divino. Et nunc ut ex modo praelecto Ev. audivistis, nunc iterum proponit Evangelium, in quo de eodem judicio memoratur.

Dies Dnica praeterita erat (ut tum diximus) Idum Eclae comptum, ultima dies anni Ecli, sicut et hodierna dies prima ejusdem anni dicitur. In prima itaq. et ultima anni dominica, praelegit Ecla Evangelium de judicio Divino, et cum eodem inchoat et finit annum.

Cur ita dicet quis? Rx o sine ratione, o sine mysterio sic agit Ecla. Rao hujus e quod Ecla, p hanc duplicem judicii propositionem, prima scil: et ultima anni Dnica filiis suis indicare velit; continuam nobis ee dbre judicii divini memoriam, et sicut Ecla cum eo inchoat et finit annum ita fideles tempus suum, annos et dies cum jugi istius judicii memoria, inchoare et finire dbre.

Et sane nihil utilius qm judicii istius memoria. Memorare (ait sapiens) novissima tua, et in aeternum o peccabis. Nihil adeo nos praeparat ad festa Adventus humilis et mansueti Jesu, qm memoria adventus irati et terribilis Jesu. Eccli. 7-40.

Et ideo hodie 1a. Adventus Dnica, initio scil: dierum praeparacis ad festa adventus Salvatoris Evangelium de judicio proponit.

Non vacat (ut facile intelligitis A. A.) oia quae hoc judicium concernunt hodie exponere, quare quaedam, tt quae textu assumpto comprehenduntur proponemus. Textus ait: His autem fieri incipientibus Respicite &c. Itaq. quae haec verba, de judicio extremo memorant ad nostram consolacoem, et instructionem latius exponemus. Attendite Propositio

Diem judicii oio terribilem fore undiq satis indicat S. Scriptura. De hac die Loquens propheta Sophonias a

Soph. 1-15. Die dag zal een dag van gramschap zijn, een dag van druk en benauwtheid, een dag van onheil en ellende, een dag van donkerheid en duisternisse, een dag van nevel en onweder, een dag van trompetten en geluid. Sic et

Joel. 2-11. Joel de hac die loquens ait: groot is de dag des Heeren en schroombaer, en wie zal hem uitstaen?

Et sic hi et alii prophetæ de hoc die Loquuntur.

Immò et ipse Xus Dnus quæ in illa die futura sunt p dixit, et hæc p se satis declarant terribilem fore illa diem. Sol enim obscurabitur, et Luna o dabit Lumen, suam stellæ cadent de cælo, virtutes cælorum commovebuntur de graven zullen opspringen, de dooden te voorschijn kom de rotzen zullen barsten, de bergen zullen beeven, de aa zal schudden, de gebouwen, hoe trots en vast ze zijn, z scheuren, de tempeesten zullen zig verheffen, de zee za zwellen, de wateren zullen bruijschen, d'onredelijke bee zullen loejen en huilen, alle geslagten der aerde zull een groot geschreij maken, verbo dicam, armata erit o creatura ad ultionem inimicorum.

Et His, his fieri incipientibus (ait Xus) Respicit et Levate capita vestra... q. d. Læti, bono aio estote

At dicet quis: quoo Xus His signis terribilibus fie incipientibus dicere pt Respicite... quoo in illis die bus ad gaudium animare pt, nonne tunc potius di mittenda essent capita præ angustia, et timore? qu ergò dicere pt: His fieri incipientibus, Respicite &c.

R optime Xus Dnus sic Locutus ē, et ad gaudium aavit, h enim verbis aptos suos alloquebatur, et in eorum persona justos oes alloquitur; Et hi meritò Levant capita sua, cu o sit quod ipsi timeant. Et ideo his terribilibus fieri incipientibus merito ait: Respicite &c

At dicet quis: Licet Xus his verbis justos alloquatur quoo tamen ipsos ad gaudium aare pt, quoo dicere Respicite et Levate &c vermits'er niets zoo gemeen en eigen is a de waere regtvaerdigen, en uitverkoornen, als te vreeze voor dien aenstaenden dag des oordeels?

R sane verius hoc ē qm ut negetur. visne aliquos justos produci in testimonium hujus veritatis? audi Davidem

Ps. 118-120 à judiciis tuis timui. Et alibi orat: Ne intres in judicium

Ps. 142-2. cum servo tuo, qa o justificabitur in conspectu tuo oisvi

et Job: Verebar oia opera mea, sciens qa ō parceres delinquenti. Notum ē de S. Hilarione, quod diem illum judicii timuerit, adeo ut ex istius diei timore aa cunctaretur egridi ex corpore. Audi ipsum Hilarionem, Loquentem: Egredere, inquiebat, quid times? egredere aa mea quid dubitas? 70 annis prope servisti Xto, et mori times? Erat 80 annorum qdo moriebatur, et rigorosè vixerat, et ecce talis vir verebatur judicium. Refert de se S. Hieronijmus quod quotidie sibi audire videretur tubam angeli ad judicium vocantis, qua eum quotidie tremebundum reddebat. Hinc et plerumq depingitur cum angelo tuba canente. Itaq nihil coius qm quod, et sanctissimi istam judicii diem timeant; quos ergo, dices, Xus illis ait: Levate &c i.e. pleni estote fiducia, sine ullo angore et timore? R. Optimè hoc duo subsistunt: ac 3o. qm diu hic in terris justi vivunt, illum diem timent: etenim qm diu hic vivunt nesciunt certò se ee justos, cum Paulo humiliter sentiunt, et dicunt: Nihil mihi conscius sum, sed ō in hoc justificatus sum, &c. Nimis profunde imbiberunt illam sapientis sententiam: Nescit hoo utrum amore vel odio dignus sit, et ideo merito timent. — Job. 9-28. / 1. Cor. 4 / Eccle 9-1

Deinde etsi scirent se pro praesenti ee justos, nesciunt tamen an sint permansuri, et an tales futuri sint dum coram judice illo comparebunt. Norunt sancti illud Pauli: Qui stat videat ne cadat. Paulus vir tam sanctus .... verebatur tamen ne reprobus efficeretur. Hinc et rogabat David, Ne projicias me a facie tua, et sptum sanctum tuum ne auferas à me. item: Ne derelinquas me. (atq et ideo merito timent) — 1. Cor. 10-12. / Ps. 50.

Non autem sic sese habebit cum justis, dum illa judicii dies re ipsa aderit; ô! tunc excusso oi timore Levabunt capita sua, tunc perfecta erit eorum caritas, tunc perfectissimè in ipsis verum erit quod Joes ait sic: Perfecta caritas foras mittit timorem. — 1. Joan. 4-18.

Hanc justorum constantiam, et intrepiditatem in illa die describit sapiens. Tunc, inquit, stabunt justi in magna constantia, &c. De impiis autem ait: Turbabuntur timore horribili, ... prae angustia sptus gementes. Et de iisdem impiis Xus Dnus Loquens ait eos in die judicii prae timore et confusione sese velle abscondere, ac ideo clamaturos: Montibus cadite super nos, et collibus operite nos, et ab — Sap. 5-1. / Luc. 23-30 / Apoc. 6-16.

abscondite nos à facie sedentis super thronum, et ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare?

O! quanta differentia justorum ab impiis in isto die: hi trement et gement, illi autem lætabuntur, et gaudentes levabunt capita sua, stabunt in magna constantia.

Aliter sese hic hbt stante hoc sæculo. Mundus gaudebit (~~[illegible]~~) justi verò plorabunt et flebunt. Justi hic in mundo hbnt variam flendi et tristiæ causam: 1º sua peccandi et labendi pericula 2º difficilis lucta carnis et sanguinis, et conatus victoriæ, quæ oia ô sine dolore et labore fiunt 3º peccata proximi cruciant aam justi 4º scandala in Dei ecla et ejus mala, tangunt et contristant justum (Dilata si lubet et vide serm. super: beati qui lugent 1736.) Hanc sortis differentiam prædixit

Jean. 16-20. Xus: Plorabitis et flebitis vos, mundus verò gaudebit

At tunc in illa die, his fieri incipientibus illorum tristia versa erit in gaudium, horum verò risus in fletum

Ps. 125-5. mutatus erit. Qui seminant in lacrijmis, in illo die in exultatoe metent; econtra, qui hic rident, et hbnt consolacem suam, illo die, lugebunt et flebunt,

Tijpum hujusce differentis conditionis justorum ab impiis o obscurè insinuatum hbms in ægijptiis, et Hebræis. Illi primum fælices, hi miseri. (ostende) tandem illi miseri hi fælices (ostende) eamdem vicissitudinem adumbrare nobis voluit Xus Dnus in historia divitis Epulonis, et Lazari. Hic Lazarus miser et dejectus, et Epulo honoratus et elevatus; sed econtra in die judicii, hic depressus ad infernum, ille ad sinum Abrahæ elevatus. Audi Abra-

Luc. 16-25. hamum: Fili recordare, qa recepisti bona in vita tua et Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.

Sic sic sese hbit in die judicii: erit tunc vicissitudo magna justorum et impiorum. Hi erunt infælices, miseri et deprimentur. Illi verò qui hic sub impiorum pedibus capita sua incurvaverant, eadem tunc levabunt (dilata)

Exod. 14. Dum hanc differentiam diei istius attentius considero o incongruè diem illam mari rubro comparavero. Præbebat illud Israelitis transitum, ægyptios verò demergebat: sic dies illa bonis dabit transitum ad salutem æternam, impiis

vero demerget in profundo inferni.
Itaq in illa die Levabunt capita sua justi. At quare? Ait Dnus: Quoniam appropinquat redemptio vestra. R. Duplex erit illa Redemptio, scil: corporis, et aae. Multa et varia sunt mala, qbs hic premimur tam secundum corpus, qm quoad aam, quis illa oia enumeret? Sed in die illa cessabunt oia illa mala. Audi Joem. Absterget Deus oem Lacrymam ab oculis eorum, et mors ultra n erit, neq Luctus neq clamor, neq dolor erit ultra, qa prima abierunt. Apoc. 21-4.
Duplex festum tunc agetur, aae et corporis simul. Hic utmodo fuit aae et ex pte tt; o autem, corporis, nam dum aa agebat juge convivium, corpus continuo affligebatur: hic corpus quod corrumpitur aggravat aam: Sap. 9-15. hic caro concupiscit adversus Sptum, et Sptus adv. carnem; Rom 7. Sed ibi illa oia finem habebunt; et in Locum malorum illorum multa succedent bona, quae Xus p nuptias designavit. Matt. 25. Luc 12.
Et tunc appropinquante duplici illa redemptione Levabunt capita, adeoq merito ait Xus: Levate capita, &.
Immo nihil tunc erit quod justorum gaudium, etiam in minimo turbare poterit, nec ipsa damnandorum ingens multitudo. Tunc perfectissime impletum erit: Laetabitur justus cum viderit vindictam. Tunc ipsi justi confitebuntur: Justus es Dne et rectum judicium tuum. Ps. 57-11 Ps. 118-137.
Pharaonis submersio o turbavit gaudium Hebraeorum Cantantium Dno (Exod. 15.) Ejectio hois o vestiti veste nuptiali o impedivit nuptialis convivii gaudia (Matt. 22) Non turbabantur virgines illae qae cum sponso intraverunt ad nuptias, licet aliae excluderentur, qin potius ridebant cum illis, dum dicebant: Ite potius ad vendentes et emite vobis (Matt. 25)
Sic et o turbabuntur, nec commovebuntur justi videntes impiorum interitum, et damnarem. Hic dolore tactus erat Abraham, ob interitum Sodomae, hic orabat et deprecabatur Dnum, at in die illa, o commovetur, o deprecatur interitum, tunc sine ullo commiseraois affectu ipsum audis dicentem: Fili recordare qa recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala, nunc autem hic consolatur tu vero cruciaris, et in his oibs inter nos et vos chaos magnum Luc 16-25.

firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.

Tunc ergo justi levabunt capita sua, nec erit qui ipsorum felicitatem, et gaudia vel in minimo turbet.

Conclusio

Quam felices nos essemus A.A. si et nobis obtingeret in illa die levare capita nostra? Immo si et nos tunc levare capita nostra velimus, nunc per veram pœnitentiam illam incurvemus. Audite Jacobum:

Jac. 4-8.

Emundate manus peccatores, purificate corda, miseri estote et lugete et plorate, humiliamini in conspectu Dei et exaltabit vos.

Refer hic historiam Regis Achab humiliantis se coram Dno, quare placatus Dnus non induxit malum in diebus ejus. (3. Reg. 21.)

Sic et nos nunc curvemus pœnitendo.... ut comminatas Dei pœnas evadamus. Cor contritum et humiliatum Deus non despiciet. Exultabunt Dno ossa humiliata, &c.

1746. 64.

Exordium: Drijft 'er koophandel mede, tot dat ik kôme, zeide de Heer, die buiten 's land ging reizen, tot zijne knegten, die hij zijne ponden in handen gegêven had, bij Luc. 19-13. A. A.

Dit woord zette de goede knegten aan, om hunne toevertrouwde ponden zoorlijtig te bestêden, en 'er dus winst mêe te doen. Zij wâren staags indagtig, dat de Heer weêrom zoû kômen, en eens scharpe rekening zoû vrâgen.

Iet diergelijks heeft die grote Heer en Godt zelf met ons als met zijne knegten gedaan. Hij heeft ons heerlijke ponden toevertrouwd, en wel opdat wij 'er winst mee zouden doen. Hij heeft ons gegêven het lêven, en al wat 'er bij behoord. Hij heeft ons geschonken de dierbare gaaf des geloofs en zoo ménige zâligmâkende genâde. Hij heeft ons zelf eene Wet gegêven, naar dewelke hij wil dat wij onze geestelijke koopmanschap zouden drijven, en gewin voor den Heere zouden doen.

Maar, elaas! hoe wijnigen gaan volgens hunnen plicht te werk? hoe wijnigen onder de Christenen als waare knegten van Jesus bestêden hunne talenten gelijk 't behoord?

Willen wij de rêden hier van wêten? Daar zijn 'er ook wijnigen die terdeeg denken, dat 'er een dag van rêkening zal kômen, en lâten niet alleen het dierbaar talent hen van den Hêere toevertrouwd, lédig leggen; maar verquisten het zelve, dat hen tot winste hunner eeuwige zâligheid was toevertrouwd.

De kerk merkt dit met groote droefheid, en doet hierom zoowel met het begin, als in 't einde van haar Kerkjaar dit oordeel aan haare lêdemâten voorstellen, om hen in te boezemen hoe zeer zij verpligt zijn, volgens des Wijzemans vermâning, in alle hunne werken op hunne uitersten te denken.

Eccli. 7-40.

Wij zullen dan ook wêderom volgens 't inzigt, en v. B. der Kerke U. A. iets van dien toekômenden dag zeggen, naam &c.

Cœlum & terra transibunt. Luc. 21. v. 33.

Dominica 1a Adventus 1740. 59.

Auspicamur hodie annum Ecclum: qui nobis exhibet ordinem divinæ circa genus humanum œconomiæ ab orbe condito usq ad ejusdem finem. A. A.

Ac Dum quidem 4 sæculorum decadibus, qbs adventurus in mundum expectatus fuit redemptor, quatuor respondent hebdomades sive Dnicæ adventus.

Tum sequitur Xti nativitas, et quæ illam consecuta st usq ad tempus passionis et mortis ejus, quæ nobis exhibentur à festo Natalis Dni usq ad Dnicam passionis.

Inde usq ad sabbatum Sm passionis ac mortis Dnicæ commemoramus mysteria.

Deinde à paschate usq ad Dnicam Trinitatis eorum agimus memoriam, quæ ad resurrectionem Dni pertinent, eo quæ hanc proximè consecuta st.

Deniq Dnicæ post pentecosten statum nobis exhibent militantis Eclæ, usq ad mundi finem, qm dabit postremus judicis in terram adventus: unde et ultima post pentecosten Dnica Evangelium proponit de isto judicis adventu, et annum Ecclum absolvit.

Ecce hæc e rao anni Eclei, qm hodie auspicamur à commemoratione advenientis in hunc mundum Servatoris. Et hunc primum humilem adventum hodie commemorantibus prælegitur in Ev. secundus adventus terribilis, idq ut caveamus spernere ejus humilitatem, et o incidamus in ejus potestatem.

Cæterum Lubet cum hoc novo anno Eclco de propria mentis nostræ renovatione paululum disserere. Huic serviet ipsa cœli et terræ renovatio, de qua Xus in textu: Cœlum et terra transibunt.

Itaq hunc cœli et terræ transitum ad litteram considerabimus. 2o Inde discemus met dit nieuwe kerkelijk jaer ook ons eigenzelven vernieuwen en veranderen. Attendite

Propositio

1ma Pars

Etsi non defuerint qui mundi hujus somniaverint aeternitatem; nihil tn nobis dbt esse certius, quam eumdem, sicuti habuit initium, ita et habiturum denique suum finem. Cælum et terra transibunt ait in Evangelio Dnus.

Id dicebat Dnus occasione qua discipuli ejus ipsi monstrabant de heerlijkheid van het gebouw des tempels, ad quod respondebat Dnus: De dagen zullen komen dat van deze din[gen] die gij ziet, d'eene steen op den anderen niet blijven zal, die niet afgesmeten zal worden.

Iam sicuti de woorden, en voorzeggingen van den Heere Xti aengaende d'ondergang des tempels, zekerlijk vervuld zijn, zoo moet, en zal ook op zijn tijd vervuld worden ejus praedictio de interitu mundi, de quo tam clare toto isto capite gewag maekt, en die hij met zoo veele voortekenen afmaelt, en op 't laest besluit: Cælum et terram transibunt.

Dit gaet dan zeker, en gewis, dit groot, en zienlijk gebouw van hemel en aerde habebit finem, et peribit. Et licet sacram Scripturam non haberemus id multis locis testantem vel solum de hac veritate convinceremur, dum serio attendimus id quod wij dagelijks voor onze ogen zien gebeuren. Ex ipsa partium singularum interitu, recte docetur interitus totius. Experientia omnium saeculorum docuit, et indies videmus dat veele groote, en aenzienelijke dingen vergaen zijn en vergaen ~~zijn~~. Wij zien de grootste, en magtigste steden, de hoogste, en sterkste gebouwen, in d'assche gewenteld, en in de aerde begraven, en bedolven, de sierlijkste paleizen, de heiligste tempels tot mesthopen geworden. Waer is nu dat groot Ninive? dat pragtig Romen? dat geweldig en volkrijk Jerusalem? die h. Stad, die heerlijkheid der gansche aerde. Wij weeten uit d'historien, dat de magtigste, en geweldigste volkeren, zijn uitgeroeijd, absque eo quod unus superstit, aut vix nomen, et memoria remanserit. Wij hebben gezien de grootste heirlegers verslagen, en de langlevenste patriarchen gestorven. Terwijl dan dus alle deelen zoo vergaen hoe zou 't geheel kunnen blijven en staen? Terwijl deze dingen het een voor, het ander na, voor onze oogen al vallen, wat zijn 't anders als voorbodens van d'ondergang van 't geheel al. Itaque Cælum et terra transibunt.

2. Modum autem istius transitus cœli et terræ, ô tacuit Sacra Pagina, docens nos transitum istum futurum non omnimodæ destructionis; sed mutationis. Ita testatur David. Van den beginne hebt gij Heere, het aerdrijk gegrondvest, en de hemelen zijn de werken uwer handen, zij zullen vergaen, maer gij blijft altijd, zij zullen als een kleed verouderen. Et tum addit hoc dat zij zullen vergaen: Gelijk een opperkleed (inqt) zult gij ze veranderen, en zij zullen verandert worden. Itaq. transitus cœli et terræ, ô erit oimodæ destructionis, sed mutationis. Ps. 102. 26...

3. Et hæc mutatio erit in melius. Sic docuit Paulus hanc mutaonem in melius futuram cum dixit: Ook verwagten de schepselen met groot verlangen, die openbaeringe der kinderen Gods. Want de schepselen zijn d'ijdelheid onderworpen, niet gewillig, maer om den wille des genen, die ze daeraen onderworpen heeft, op hoope dat zij zelfs ook eens zullen verlost worden, van de slavernije der bederfenisse, tot de vrijheid van de kinderen Gods. Transibit ergo servitus corruptionis, et succedet libertas gloriæ ad exlum filiorum dei. Concordat Aplus Petrus qui de transitu cœli et terræ loquens ait: De dag des Heeren zal komen als een dief, in dewelke de hemelen met een groot gedruis zullen vergaen... Maer wij verwagten naer zijne beloften nieuwe hemelen, en een nieuwe aerde, in dewelke geregtigheid woonen zal. Adeoq. cœlum et terra transibunt, sed mutabuntur in multo ~~corr~~ melius et perfectius. Rom. 8. 19... 2. Pet. 3. 10. 13

4. Et hæc mutatio fiet per ignem. D'eerste wereld is door 't water verdelgd en vergaen, de tweede wereld zal door 't vuer verdelgd worden. Id docuit nos Petrus loco mox citato ubi ait: de wereld die toen was, van 't water overstroomt zijnde, is vergaen. Maer de hemel en aerde die nu zijn, ... worden tot het vuur bewaerd, tegen den dag des oordeels, en des verderfs der godlooze menschen. Item: de dag des Heeren zal komen als een dief, in dewelke... de grondstoffen door de hitte smelten, en d'aerde, en de werken die 'er in zijn, zullen verbranden. Item, in dien dag zullen de hemelen branden en vergaen, en de grondstoffen door de hitte des vuers versmelten. v. 6. 7. v. 10. v. 12.

Ex qbs oibs indubitatè concludimus transitum cœli et terræ futurum, ô interitus, sed renovationis et perfectionis; quo mundus deposita oi corruptione et vetustate mutabitur in novum atq perfectum; et hæc mutao erit per ignem.

2da Pars. Nu stelt de kerk ons heden, met d'aenvang van 't Kerke-
lijk jaer deze vernieuwinge van hemel en aerde voor oogen, 't zo
wijst z' ons ook, zelfs stilzwijgende, aen, hoe wij van hert, en
zinnen veranderen, en vernieuwen moeten. Dit is 't lesje
'tw wij uit de veranderinge van hemel en aerde nu heden
met de vernieuwinge van 't kerkelijk jaer ontleenen moet

Rom. 13-11... Huc etiam facit Epistola Dnicæ, dum his verbis nos al-
loquitur: Hora e jam nos de somno surgere... nox præc-
dies autem appropinquavit, abjiciamus ergo opera tenebra-
et induamur arma lucis. Sicut in die honeste ambulemus, et
in sic vult Eccla, nobis Paulum ita loquentem, hodie prop-
nens, ut renovemur. Quid enim hoc e aliud, quam deposit-
vetustate, assumere novitatem?

Plura nobis ejusdem, innovationis exempla, passim ex-
bet sacra pagina. Agri similitudine utitur Ieremias, et
Ierem. 4-3 ait: Bereid voor u nieuw zaeiland. i.e. een nieuw hert en
Ps. 102-5 Aquilæ imaginem, profert Psalmographus: dat uwe jeug-
vernieuwd worden, (inquit) als die van een arend, die zijne
oude veederen uitschud, en wederom, met nieuwe veeren
Matt. 10-16 en jeugdig word. Ipse Xus Dns serpentis exemplum propo-
nit; quod explicat Augus in ps. 57. Denique ipsa nostra
corruptio satis superque nos convincit de illius necessitate.
Sap. 9-15. Corpus quod corrumpitur aggravat aiam, ait Sapiens. Eo
usque sæpe aggravat, ut deprimat in peccatum, ut cum dav-
Ps. 31-3 cogamur dicere: Inveteraverunt ossa mea. Item: Putrue-
Ps. 37-6. runt et corruptæ st cicatrices meæ a facie insipientiæ me-
miser factus sum, et curvatus usque in finem. Itaque quis o-
cognoscit renovandæ mentis nostræ necessitatem? Certe nisi re-
A. novemur identidem, certissime interibimus. A. ut hunc arcea-
mus interitum, frequenti opus e innovatione. Huc perti-
nent tam sæpe repetitæ Pauli admonitiones. Huc spect-
Rom. 12-2 Maekt u niet gelijkvormig aen deze wereld, maer word ver-
anderd door de vernieuwinge van uwen geest, opdat gij moo-
beproeven, w de goede, en welbehagende, en volmaekte wille
Godts is. Ja daer toe zeid Paulus, dat wij met Xus begrav-
6-4 zijn, door den doop, naem. opdat wij in de nieuwigheid des
2. Cor. 5-17. levens zouden wandelen. Huc spectat: Zoo wie in Xus is
die is een nieuw schepsel, d'oude dingen zijn voorbijgegaen
alles is nu nieuw geworden. Huc pertinet quod iterum mo-

Freke

trekt uit den ouden mensch met zijne werken, en doet den nieu- Col. 3-9..
wen aen, die vernieuwd word tot kennisse, naer het beeld des
genen, die hem geschapen heeft. Et adhuc pressius et clarius:
Onderwezen zijt gij volgens de waerheid die in Jesus is: Hoe Eph. 4-23...
gij ten opzigte van uwen voorgaenden wandel den ouden men-
sche moet afleggen, die bedorven word door de verleidende
begeerlijkheden: Hoe gij vernieuwd moet worden in den geest uws
gemoeds, en aendoen den nieuwen mensche, die naer Godt ge-
schaepen is in regtvaerdigheid, en waere heiligheid. His genera-
liter promissis, particularibus exemplis renovationem perfi-
ciendam declarat. Daerom (inqt) legt af de leugen, en sprekt
de waerheid een ijder met zijnen evenaesten &c usq ad finem cap.

En hic vult Paulus ut renovemur &c.

Hac renovatione indigent non solum graves peccatores, sed
et pii, qui sæpe languent, et proximi sunt ut deficiant a vir-
tute nisi spiritu mentis renoventur. Ad hos spectat Xus Dns
noster ad Episcopum Ecclesiae Ephesinae: dit heb ik tegen u dat Apoc. 2-4
gij van uwe eerste liefde geweken zijt. Gedenk dan van waer
gij gevallen zijt, pleeg boetvaerdigheid, en doe uwe eerste
werken. Anders zal ik u too bijkomen, en ik zal uwen kande-
laer van zijne plaetse voeren, indien gij geen boetvaerdigheid
en doet.

Ita ut oibs. oio necessaria sit renovatio mentis nra
de qua nos monet renovatio Cœli et terræ aliquando futura.

Scio difficultatem, quam habet ista, quam proponi-
mus, renovatio. Xus rotunde dixit: Regnum cœlorum vim Matt. 11-12
patitur, et violenti rapiunt illud. Multi ægre ad illam
sui renovationem possunt induci. Hinc stimulis opus est, quibus
segniores incitentur. Ecce illos in Evangelio. Exhibet illud
1o Judicis terribilem adventum. 2o mundi præsentis
interitum.

3o Vetustas nra in peccato sita est, dum mundo huic ita
agglutinamur, ut Deum non vereamur offendere. Novitas
econtra ipsa justitia est, qua mundum et terrena despici-
mus, ut solum Deum super oia diligamus.

Igitur ut detestemur, et deponamus vetustatem nram
cogitemus adventum judicis. Quis enim cogitato hoc ad-
ventu audebit peccare? Quis hunc severum judicem fulgu-
ris ad instar appariturum audebit offendere? Audi, o pec-
cator! forte hodie, hac horâ, proximo momento aderit

terribilis ille judex, audebisne ergo peccare? Viri sanctissi
mi ad solam hujus judicii cogitationem ita perculsi sunt
horrore, ut pene animis deficerent, et peccator satis habe
bit animi ad provocandum hunc judicem? Audiamus
Job. 33-34. Jobum. Wat zou ik doen maken, als godt opstaen zal om
t'oordeelen? en wat zoude ik hem antwoorden als hij mij
ondervragen zal? Hic se comparat luctanti cum fluctu
4.23. et jam jam perituro. Ik heb (ait) Godt altijdt gevreest
als gezwollen zeegolven, die boven mijn hoofd hingen, en
ik heb zijn gewigt (magt) niet kunnen dragen. Audiamus
Ps. 118-120 et Davidem: Doortref mijn vleesch met uwe vreeze, want
ben beschroomd voor uwe oordeelen. ~~[illegible]~~ Au
1. Cor. 4-4. diamus et paulum: Tametsi nihil mihi conscius sum
ō in hoc justificatus sum, qui enim judicat me dominus
Adde de S. Hier^mo &c.
Si tanti viri timent, quid nos facere par ē? timemus
infaustos hujus vitæ casus, timemus cum debitor cedit
foro, cum paries p^xmi ardet, cum sævis tempestas sub
tuis portum, navibus &c. Quare ō timemus judicem?
Luc. 12-4. Ne terreamini, ait Dns; vreest niet voor de genen die het
lighaem dooden, en daernaer niet meer kunnen uitvoeren
Maer ik zal u toonen, wien gij moet vreezen: vreest den gene
die naerdat hij het leven benomen heeft, de magt heeft om
in de helle te werpen. Ja zeg ik u, vreest hem. Sane si
ō pt hic timor extorquere a nobis renovationem mentis
aut saltem ejus initium, nescio quid possit.
2º. Sed pergamus alterum ex Ev: admovere stimulum
Cœlum et terra (ait Dns) transibunt. Modum et Petro
audivimus 2. Pet. 3. Quis hæc serio cogitans dignum am
re sua æstimabit hunc mundum? quis suam in terreni
bus collocabit fiduciam? O quam bene paulus! divitibus
1. Tim. 6-17.19 hujus sæculi præcipe ō sperare in incerto divitiarum, ...
sed thezaurizare sibi fundam bonum in futurum ut appre
1. Cor. 7-29.31 hendant vitam veram. O quam bene idem paulus: de tijd is
kort: derhalven dat de genen, die vrouwen hebben, zijn als of
zij'er geen hadden: en die weenen, als of zij niet en weenden
die blijde zijn, als of zij niet blijde waren: die kooper als of
zij niet en bezaten: en die deze wereld gebruiken, als of zij de
niet en gebruijkten: want de gedaente dezer wereld gaet voorbij.
1. Jo. 2-15.17. Eadem ratione utitur Joas: Hebt dog de wereld niet lief
nog het gene in de wereld is... de wereld gaet voorbij, en
ook

ook haere begeerlykheid. Denique Petrus postquam descripserat veteris mundi interitum, subjicit. Dewijl dan alle deze dingen vergaen moeten, hoedanig behoord gij dan te zijn, in heiligen wandel in godvrugtigheid, wagtende en verlangende na de Komste van den dag des Heeren. 2. Pet. 3-33..
En ut ratiocinantur Apli ex rerum terrenarum interitu. Certè nisi insanire volumus, et nobis ad hunc modum ratiocinandum est.

Sed enim (inquis) quæ hic de mundi transitu proferuntur ad mundi finem pertinent &c. R. Ita est, sed hoc nequaquam impedit, quo minus etiam pertineant ad cujusque hominis mortem. Demus enim, o perire tunc, quem præposterè dilexis, mundum. Certè perit illi. Navim fluctibus absorptam, cum suis mercibus dicimus periisse, cum tamen in fundo maris et navis et merces sæpe incorruptæ supersint. Quare perierunt? quia nullum mercatori præbent usum. Ita omnino in cujusque morte morienti perit mundus, et omnia quæ in illo sunt, quia nullum ei præstant usum, non aliter ac si non essent. Numquid ergo stultitia est his perituris addicere animum? Stulte hac nocte repetent &c. et quid tunc dices? Quid nobis profuit superbia? &c. transierunt omnia illa tamquam umbra. Luc. 12-20 Sap. 5-8..
Hæc nunc seriò cogitemus, et facile spreto mundo nostram unicè in Deo ponemus fiduciam.

Conclusio

Habetis A.A. Renovationis nostræ necessitatem, et motiva. Restat ut his adhibitis renovemur spiritu mentis nostræ.

Quamvis autem numquam non opportuna sit ista renovatio, magis tamen quam alias efflagitare illam videtur hoc tempus adventus, quo nos Ecclesia ad festa ventura præparare satagit. Hoc tempus est ut altera quadragesima ante Pascha. Solebat olim etiam esse jejunium, et hodiedum omnes ~~illos~~ Monachi illud jejunium observant. Itaque &c.
Certè quotidie purgamus domos nostras, semel nihilominus in anno huic operi diligentius intendimus. Pari modo domum mentis nostræ curare debemus &c. Confer Salesium Philoth. p. 5. c. 9.

Cœlum et terra transibunt. Luc. 21. v. 33. Dominica 1 Adventus 1754. 65

Gelijk d'eene dag volgd op den anderen, d'eene week voor, d'andere naar, ja gelijk maand op maand, en jaar op jaar verbijloopt, zoo is dit een vast, en zeker bewijs van 't vergaan van 't geheel-al, of de gehele wereld.

Onze Moeder de h. kerk wil ons dit bezonderlijk doen gedenken met 't einde, en het begin van het geestelijk of kerkelijk jaar, en daarom heeft zij ons voorgaanden zondag, en als nu wederom vandaag in 't h. Ev. voorgehouden de voorzegginge van onzen heiland J. C. aangaande de verwoestinge, of ondergang van de gehele wereld.

Voorgaanden zondag paarde de kerk in 't h. Ev. de verwoestinge van 't geheel-al bij de verwoestinge van Jerusalem, gelijk de heiland beide deze verwoestingen op den zelfden tijd, 2 à 3 dagen voor zijn lijden, in een en de zelfde aaneengeschaakelde redenvoeringe aan zijne discipelen voorspelde.

De volmaakte vervulling der voorzegginge, die J. C. wegens de verwoestinge van Jerusalem heeft gedaan, toond niet alleen aan, dat de zaligm. een ware propheet is geweest; maar is ook te gelijk een overtuigend bewijs, dat alles wat hij wegens het einde der wereld, en zijne komste ten oordeel voorzeid heeft, schoon het zelve niet vervuld is, even zeker, en gewis vervuld zal worden, als de reeds vervulde voorzegging van Jerusalems verwoestinge. Hemel en aarde (dit) zullen voorbijgaan.

Propositio

1° zijn deze woorden, die wij U. A.
1° Letterlijk zullen verklaren
2° zullen wij U. A. de zedenleeringen
in de zelve opgesloten mededeelen.

Attendite

Van ouds zijn 'er onder de heidensche philosophen geweest, die, gelijk zij leerden, dat de wereld geen begin heeft gehad, maar van eeuwigheid is geweest,

alzoo ook hebben gedrèven, dat de wereld altoos zal blijven, en onveranderlijk is.

3°. Maar de goddelijke openbáring verpligt ons Christenen te erkennen, en te gelôven, dat de wereld niet van alle euwigheid is geweest, maar een begin heeft gehad, en uit niet door Gods almagt, en wijsheid is voordgebragt, en dat zij wêderom eens zal vergaan, en een einde hebben. Onze heiland J. C. heeft ons dêze waarheid zoodikmaals op 't allerduidelijkste verklaard, als hij van de voleindinge der wereld heeft gesprôken, zoo dat daar van de minste twijffel niet kan overblijven. Cælum et terra transibunt, is zijn woord in 't huid. h. Ev.

Van dêze zelfde waarheid had al long voorheen de prophect David gesprôken. als hij tegen Gods euwige onveranderlijkheid têgenstelde de veranderlijkheid van hêmel en aarde, en verklaarde dat de zelve zullen verouderen, en vergaan. Hoord hoe hij hier van

Ps. 101-26. spreekt ps. 101. Van den beginne (zeit) hebt gij, heer, het aardrijk gegrondvest, en de hêmelen zijn de werken uwer handen. Zij zullen vergaan, maar gij blijft altijd. zij zullen als een kleed verouderen, en gelijk een opperkleed zult gij ze veranderen, en zij zullen veranderd worden; maar gij zijt altijd de zelfde, en uwe jaaren zullen nimmer eindigen.

Op de zelfde wijze spreekt hier van de prophect Isaïas.

Isa. 34-4 De hêmelen (zeit) zullen in malkander rollen als een boek: al hun heir (of sterren des hêmels) zal afvallen, gelijk de blâderen van den wijnstok, en

c. 51-6. den vijgenboom vallen. En wêderom: de hêmelen zullen verdwijnen gelijk een rook, d' aarde zal slijten als een kleed, en hâre inwoonders zullen met haar vergaan.

Niet min duidelijk hebben ons dêze zelfde waarheid ook verklaard d' Ap. Petrus, en de h. Joes in

2. Pet. 3 / Apoc. 21 zijne openb., gelijk wij dâtelijk nâder zullen hôren.

Zoo dan, geen de minste rêden van twijffel blijft'er voor ons over, en niets is 'er zêkerder, dan dat hêmel en aarde eens zal vergaân. D' euwige waarheid J. C. wiens woord niet kan fâlen, zegd: Cælum et t.

2°. Maar hoe zal hêmel, en aarde vergaan?

M. u. A. is bekend dat d'eerste wereld ten tijde van Noë
door 't water is vergaan, i.e. dat God het water van
den hemel heeft doen nedervallen, en uit d'afgronden heeft
doen opkomen, om de gehele aarde t'overstromen, en al
wat leven had, uitgenomen het gene Noë op Gods be-
vel met zig in d'arke had genomen, door de wateren
te verzuipen, en dus de gansche aarde te zuiveren.

Maar wat aanbelangt het vergaan van hemel en aarde,
daar Chs in den text van spreekt, en 't w nog aanstaan-
de is, zal door het vuur geschieden.

Wel is waar de Heiland, sprekende van 't vergaan
van hemel en aarde, heeft ons niet gezeid hoe de zelve
zullen vergaan; maar zijne Apostel Petrus, die hem
gevraagd had: Zeg ons dog wanneer dit zal geschieden,
en wat het teken zal zijn van uwe komste, en van de
voleindinge der wereld? en die op deze zijne vraag onder anderen tot
antwoord gekregen had: hemel en aarde zullen vergaan,
die heeft naderhand door Jesus Geest geleid ons in
zijnen 2den brief verklaard, en uitgelegd, dat hemel
en aarde zullen vergaan door het vuur. Deze Apostel
aldaar tegengaande de valsche Leeraars, die de Chnen
van de Leere van Chs zogten af te leiden, ~~zeggende:
Waar is dog de belofte zyner komste~~, onder voorwend-
zel dat alle dingen bleven in den zelfden staat, in den
zij van het begin der scheppinge waren, toond hen aan,
dat zulke Leeraars maar verleiders waren, hij toond
dit door 't vergaan der eerste wereld door den zondvloed,
misdien die dus vergaan zijnde, zij valschelijk leer-
den, dat alle dingen van 't begin der scheppinge in
den zelfden staat gebleven waren, en hij voegd 'er dan verder
bij, wanneer Chs belofte van zijne komste ten oordeel
vervuld zal worden, nam. als de wereld wederom
zal veranderd worden. In deze verandering (zegt)
dat dan door het vuur zal geschieden. Hoor hoe
Petrus zoo van 't eene, als van 't andere, zoo van 't ver-
gaan der eerste wereld, als der tegenwoordige wer-
reld zig uitlaat: De wereld, die toen was, is, van 2. Pet. 3-6.
het water overstroomd zijnde, vergaan. Maar
(voegd hij 'er bij) de hemel en d'aarde die nu zijn,
door het zelfde woord hersteld zijnde, worden tot

het vuur bewaard, tegen den dag des oordeels, en des ver-
derfs der godlôze menschen. Uit w woorden van Petr.
duidelijk blijkt, dat hemel en aarde door het vuur zull.
vergaan.

Maar laat en wij den zelfden Apostel nader hôren H. 10.
zegd hij: de dag des Heren zal kômen als een dief, in
dew de hemelen met een groot gedruis zullen vergaan
en de grondstoffen door de hitte smelten, en d'aarde
en de werken, die er in zijn, zullen verbranden.

En wederom van dien zelfden dag des Heren sprekende
zegd hij H. 12. dat in den zelfden de hemelen zullen brand.
en vergaan, en de grondstoffen door de hitte des vuurs
zullen versmelten.

Diensvolgens niets zekerder dan dat, volgens den
Heilands woord, hemel en aarde zullen vergaan, en
volgens den Ap. Petr. dat zij zullen vergaan door het
vuur.

3°. Vraagd nu iemand: van waar zal dat vuur koo-
men? van wat aard, en kragt zal het zijn? hoe zal he
de stoffen, die voor het gemene vuur niet brandbaar
zijn, aansteken? wanneer zal het beginnen te bran-
den, of voor, of na Chs komste ten oordeel?

R/ Dit zijn vrâgen op dew niemand een zeker ant-
woord kan gêven, maar die ons in't minsten niet moo-
gen doen twijfelen aan deze zekere waarheid, dat de
wereld door het vuur zal vergaan.

4°. Vraagd iemand verder: wel hoedanig zal de
wereld door het vuur vergaan? zal hare Gedaante
alleen vergaan? of zal ook haar wezen vergaan?

R/. De h. Schrift is niet ten eenemaal duidelijk
op dit stuk. 1. Daar zijn plaatsen dew schijnen te
kennen te gêven, dat de wereld, wat haar wezen of
zelfstandigheid betreft, zal vergaan. Dus schijnt
d'Ap. en Ev. Joes in zijne Openb. te kennen te gêven
Apoc. 21. 1. als hij zegd: toen zag ik een nieuwen hemel, en een nieuw
aarde; want d'eerste hemel, en d'eerste aarde was
vergaan, en de zee was er niet meer.

2. Ook zijn 'er plaatsen dew schijnen te
kennen te gêven, dat de wereld alleen vernieuwd en
veranderd zal worden, op die wijze gelijk d'eerste we-
reld

reld door de zondvloed is vergaan. Hier voor schijnt
d' ap. Petrus te hellen, die, gelijk wij boven hoorden,
van het vergaan van d' eerste wereld, en van het ver-
gaan der tegenwoordige wereld evenééns schijnt te
spréken. Hier voor schijnt ook te dienen, dat d' ap.
Paulus zegd: de gedaante dézer wereld gaat verbij 1. Cor. 7-31.
2. D' overlévering heeft ons op dit stuk ook géne
volkomen zékerheid nägeläten. 3. Daar zijn' er onder
d' Oudvaders, dew schijnen over te hellen tot het eerste
gevoelen, nam dat de wereld geheel zal vernietigd
worden. 2. Andere integen-
deel leeren, dat het vergaan van de wereld enkel en
alleen in eene veranderinge van häre toevalligheden
en hoedanigheden zal bestaan. Voor dit laatste ge-
voelen strijd de h. Aug., en Leerd, dat het vuur, 't   1. Aug. L. 20. de
in den jongsten dag de wereld zal verbranden, de civ. C. 16.
hoedanigheden der bederfelijke hoofdstoffen zal ver-
anderen, en dat de hoedanigheden der hoofdstoffen,
dienō met onze lighamen, aan de bederfenisse onder-
worpen zijnde, overeenkomen, in andere hoedanighéde
zullen veranderd worden, die met den onbederfelijken
staat onzer lighamen nä de verrijzenis zullen over-
eenkómen. En dit gevoelen van den h. Aug. word
van de meeste Godsgeleerden gevolgd, en als 't waar-
schijnelijkste geagt. Zodan twéderleide is 't gevoelen
5°. Volgens dit twéderleide gevoelen räkende het
vergaan der wereld, is' er ook een twéderleide gevoelen
räkende het géne' er, na het vergaan der wereld zal
wézen. De h. Petrus sprékende van 't géne' er na 't
vergaan der wereld wézen zal zegd in 't algemeen: 2. Petr. 3-13
Maar wij verwagten naar zijne beloften nieuwe hé-
melen, en een nieuwe aarde, in dew de regtvaardigheid
wónen zal. En Joes in zijne Openb. Ik zag een nieuwen Apoc. 21-1
hémel, en een nieuwe aarde; want d' eerste hémel, en d'
eerste aarde was vergaan, en de Zee was 'er niet meer.
Uit w plaatsen der Schriftuur duidelijk blijkt, dat
'er na 't vergaan der wereld, in 't algemeen gesproken,
nieuwe hémelen, en nieuwe aarde zullen zijn.
Dog de génen, die stellen, dat de wereld, wat haar

wezen, en zelfstandigheid aangaat, zal vergaan en vernietigd worden, moeten vervolgens ook stellen, dat God wederom uit niet nieuwe hemelen, en nieuwe aarde zal scheppen, even gelijk hij in 't begin deze tegenwoordige hemelen, en aarde uit niet geschapen heeft.

Maar de genen, die houden, dat de wereld alleen voor zooveel hare toevallig- en hoedanigheden aanbelangt, zal vergaan, deze moeten ook leeren, gelijk zij inderdaad ook leeren, dat de nieuwe hemelen, en nieuwe aarde deze zelfde hemelen, en aarde zullen zijn, maar gezuiverd, veranderd, en vernieuwd, gelijk bij v. B. zilver goud, en andere metalen door het vuur gezuiverd, veranderd en vernieuwd worden, gelijk d'eerste wereld ten tijde van Noë door het water gezuiverd, verandert en vernieuwd geworden is.

Uit het gene wij dus verre tot verklaring van onze text hebben aangehaald blijkt dan duidelijk, dat wij als ontwijfelbare waarheden moeten gelooven, 1º dat deze wereld waarlijk zal vergaan. 2º dat zij door 't vuur zal vergaan, maar 3º 't is geen punt van 't geloof dat de wereld, wat haar wezen, en zelfstandigheid aanbelangt, zal vergaan, gelijk ook het tegendeel, dat de wereld alleen, voor zooveel hare hoedanigheden betreft, zal vergaan: even zoo is 't geen punt van 't gelove, dat God nieuwe hemelen, en aarde zal scheppen of in tegendeel, dat de nieuwe hemelen en aarde, deze zelfde hemelen en aarde zullen zijn, enkel veranderd, uitgebrand, en vernieuwd. Een van beide zal zeker en gewis geschieden, maar wat van tweën is onzeker: en daarom moeten wij hierniet wijzer willen zijn dan het betaamd, maar zoeken wijs te zijn met matigheid, en liever zien wat leeringen, en zedenlessen wij uit deze zekere waarheden, die wij moeten gelooven, kunnen trekken.

Pars 2da

Vraegd dan iemand: wel wat moeten wij uit het gezeiden voor onze zeden leeren?

R. D'Apostel Petrus, dien wij nu menigmaal als een uitlegger van onze text hebben hooren spreken zal ons nu ook als zedenleeraar verscheide lesjes mee

mededêlen, en wel 4.to zoo moeten wij daaruit Gods Langmoedigheid met den zondaar Leeren kennen; en daar door aangespoord worden, om tot zijne barmhertigheid onzen toevlugt te nêmen.

2. is dit besluit, 't welk Petrus wil dat wij 'er zallen uit trekken: want nâdat hij de bedriegers, en bespotters 2. bestraft had, die met de voorzegginge van Chs komste ten oordeel logten, omdat alle dingen in den zelfden stand schenen te blijven, en nâdat hij 3. verzêkerd had dat hêmel, en aarde door het vuur zal vergaan, zoo zeide hij verder: de Heer vertraagd zijne beloften niet, gelijk zommigen dat agten, maar hij handeld langmoedelijk om uwent wille, niet willende dat 'er eenige verlôren gaan, maar dat zij alle weder tot bekêringe kômen. V. 9. q. d. Petrus: schoon alle dingen in den zelfden staat blijven, dit moet niet toegeschrêven worden aan eenige veranderinge in Gods beloften, even als of Godt zijne ~~belof~~ besluiten van 's werelds einde, en ondergang veranderd had, neen | maar de tijd is, en blijft ons onbekend, en indien de tijd nog zoo nâ bij niet is, dit is een bewijs van Gods Langmoedigheid met dewelke hij beslôten heeft de zondaars te verdrâgen, en ter boetvaardigheid af te wagten. Hij handeld (zegd Petrus) &c.

Indien dan Petrus in zijnen tijd het staan der wereld aanmerkte als een bewijs van Gods verdraagzaamheid, hoe veel te groter bewijs is dit nú voor ons ~~niet~~, naa dat 'er nú 17 eeuwen daarenbôven verlôpen zijn. ?

Wel aan dan zondaar! Leid Gods goedertierendheid, in de wereld te lâten staan, en u op de wereld nog te lâten, u ter boetvaardigheid aan? ei! versmaad dan ook niet de rijkdommen zijner goedheid, en verdraagzaamheid, en langmoedigheid; maar heden, terwijl gij zijne stemme hoord &c.

Hier toe maand u bezonder aan, dêze h. tijd van den advent, dien wij heden begonnen hebben. ten dien einde houd u de kerk vandaag voor de komste van Chs ten oordeel en d' ondergang van de gehêle wereld. Hierom spreekt zij u met Paulus aan: Hora e jam nos de somno surgere &c.

Zie daar d' eerste Les, die de h. Petrus, en wij met hem uit 't einde, en den ondergang der wereld trekken

2do. De zelfde Apostel, gesproken hebbende van 't vergaan van hemel en aarde, besluit daaruit den pligt dien wij hebben van heilig, godvrugtig, onbevlekt, en ongeschonden voor Gods

2. Pet. 3-11 aanschijn te wandelen. Dewijl dan (zeide Petrus) alle deze dingen vergaan moeten, hoedanig behoort gij dan te zijn in heiligen wandel, en godvrugtigheid. q. d. aplus: dewijl deze wereld, die eenigermate door de zonde is besmet geworden, dewijl de hoofdstoffen en d'aarde, die van de zondaars eenigermate bezoedeld zijn geworden, door het vuur of ten enemaale zullen vergaan, of ten minste zullen gezuiverd worden; hoe zuiver, hoe vrij van zonde moet gij dan wel zijn, hoe zeer moet gij door een heiligen wandel, en door een godvrugtig leven uitmunten, om 't alverslindende vuur t' ontgaan, en om van de vlammen die eeuwig zullen branden, bevrijd te blijven?

En als of dit besluit uit 't vergaan van hemel en aarde niet genoeg was, zoo herhaald d' Apostel 't zelfde andermaal, en dringt 'er wederom op aan, van tog onbevlekt, en ongeschonden voor Godt te

V. 33. moeten wandelen. Wij verwagten (zit) naar zijne beloften nieuwe hemelen, en een nieuwe aarde, in dewe de regtvaardigheid wonen zal. En dan besluit hij daaruit: Daarom, welbeminden, deze dingen verwagtende, tragt onbevlekt en ongeschonden voor hem gevonden te worden in vrede. q. d. verwagten wij nieuwe hemelen, en een nieuwe aarde, in dewe de regtvaardigheid wonen zal? ei! tragt dan onbevlekt en ongeschonden gevonden te worden; want 'er in de zelve gene anderen dan regtvaardigen, dan onbevlekten, en ongeschondenen zullen wonen.

Ps. 14-1 Heer, riep wel eer uit de Prophect David, wie zal in uwe Tente wonen, of wie zal rusten op uwen heiligen Berg? En zig zelven antwoordende, voegde hij 'er bij: Die zonder smette wandeld, en doet het gene regt is. Daar zal niets besmettelijks (zeide Joes sprekende

apoc. 21-27. van 't hemels Jerusalem) in haar binnen komen.

Conclusio Wel aan dan A. T. willen wij dan eens hopen van in de nieuwe hemelen, en nieuwe aarde, die wij naar Jesus beloften verwagten, met de regtvaardigen mede te wonen? ei! Laat en wij ons nu zorgen, dat wij onbevlekt en ongeschonden gevonden worden. H

Parate viam Dni, rectas facite semitas ejus, Dominica 4ta
ois vallis implebitur, et ois mons et collis Adventus
humiliabitur, et erunt prava in directa, 1748. 57.
et aspera in vias planas. Luc. 3. 4. 4. 5.

(Zy de kerk houd ons heden wederom, gelyk voorgaanden zondag, voor
te daar de vierde en laaste rys dat wy U. A.)
de boetpredikatie van Joes (voorhouden) of liever
ene korte begrip van Joes boetleeringe in Isaias voorspeld, en door den Voorloper van Jesus dien h. Boetgezant aan de boorden van de Jordane gepredikt, om 't volk door boetvaardigheid te bereiden om Jesus hunnen Messias waardig t' ontfangen. Dus wil de kerk aan hare dienaars gelegentheid geven om wederom van de boete te prêken en met reden; (Denkt niet A. T. dat dit te lang gehandeld is over deze woorden. Geenzins;) want indien dee grote Voorloper zig niet te vreden heeft gehouden met eens van de boetvaardigheid te spreken, maar hier van dikwils heeft opgehaald, als hy zyne toehoorders tot de komste van Jesus wilde bereiden, zullen wy dan (ons, met eens daarvan te spreken, vergenoegen?) dit te veel kunnen doen? Joes (ait Luc.) quam in al het land omtrent de Jordane, prekende den doop der boetvaardigheid tot vergevinge der zonden, gelyk 'er geschreven staat in het boek der woorden van den Propheet Isaias: ene stem des roependen in de woestyne, bereid den weg des heeren &. i.e. hy riep tot de scharen, die by hem quamen om gedoopt te worden, 't w niet eens maar zeker op verscheide tyden gebeurde, en bygevolg ook verscheide ryzen, Bereid den weg des heeren, doet waardige vrugten van boetvaardigheid. Indien dan zo ene verhevene predikant, zo ene zielroerende boetverkundiger zig niet vergenoegde met eens het zelve te prêken, zullen wy dan met eens te roepen op dezen tyd onze pligt gequeten hebben?

Daar en boven, wat was hier in 't inzigt van dien h. Boetgezant? Niet anders, als om daar door zyne leerlingen te bereiden, om Jesus hunnen Messias, die zig eerstdaags zoude openbaren, naar waarde t' ontfangen.

Maar moeten wy U. A. van mindere bereidinge

spreken? Wel is waar Gyl. erkend allen uwen Jesus voor uwen Messias en Zaligm., 't welk de Leerlingen van Joës allen op dien tyd nog niet dèden; dog egter moet uwe bereiding om dezen tyd daarom niet minder, maar eer meerder zijn, terwyl gyl. den zelven Jesus niet alleen uiterlyke, maar in uwe herten door de heiligmakende genade zoekt te bereiden, ja meest allen deezelven Jesus en Zaligm. wezentlyk en waarlyk in 't alderh. geheim des Outaars tot ene zielen spys in uwe Lighamen zoekt t' ontfangen.

Wy heffen dan nog al eens op met Joës, en roepen Ul. toe: Parate viam Dni &. Waarop dan ook zal volgen: En alle vleesch zal de zaligheid Gods zien dog hier van namiddag na de Vespers.

De vorige jaren hebben wy U. A. uitgelegen(

Propositio

Nu zullen wy U. A. het Laaste Lid van onzen text en van de boetpreken van Joës voorhouden): En de kromme wegen zullen regt, en d' onessene wegen effen worden. Wy zullen wederom 1° met de Letter beginnen en hier uit 2° in onze toepassinge U. A. aanwyzen, hoe het tot de bereidinge van alle zondaren, die Jesus of geestelyk, of wezentlyk in zig willen ontfangen, behoord, de kromme wegen van hunne herten regt, en d' onessene effen te maken

Nu zullen wy ons omtrent d' opgenomen woorden bepalen, nom

Attendite

Gelyk iemand, wien de zorg is opgeleigt om de weg te bereiden, daar ene magtige Leger door zal trekken, of waardoor ene Vorst van zyne trouwe onderdanen zal ontfangen worden, zig niet te vreden houd met in 't algemeen te bevelen dat de weg bereid worde, en de paden regt gemaakt worden; maar daar en boven gansch nauwkeurig beveeld, hoe dit bereiden der wegen, en regtmaking der paden moet geschieden. Zo gaat 't ook met den text, dien wy U. A. (dezen Advent voor dezen) eerst uit Isaias, dan uit Lucas hebben uitgeleid; eerst uit Isaias toegepast op de verlossinge van Gods volk uit Babilonie, en de wederkeeringe in het beloofde Land Canaän; dan ten dèlen uit dien Propheet, en ten delen uit den Ev. Lucas toegepast op Joës den Doper als hy

hy Gods volk door boetvaardigheid wilde bequaam maken om hunnen Messias t'ontfangen.

De Propheet in dezen text, en daarna Joes houden zig niet te vreden om in het gemeen te roepen, dat de weg bereid en regt gemaakt zou worden; maar daarenboven stellen z'ook op het nauwkeurigste voor hoe deze bereiding in alle zyne delen zou geschieden, en door wat middelen deze ontoegankelyke weg regt gemaakt zou worden. de dalen of vallyen, zeggen zy, moeten op den weg gevuld worden, en de bergen en heuvelen moeten op de zelve geslegt en vernederd worden, zal de weg wel bereid en regt zyn. Maar dit was nog niet genoeg om enen wel bereiden, en regten weg te hebben. de weg kon door dit vullen en dempen op ene zekere manier wel regt, i.e. gelyk, zonder gaten en bergen waterpas zyn, dog met dit stond te zamen dat hy krom, bogtig, en rouw bleef. En hierover wilde de Propheet, en na hem Joes, in onzen text ~~om~~ spreken, hy wilde deze onzierlykheid, of beter dit ongemak ook keeren, en zeide dus: de kromme wegen zullen regt, en d'oneffene wegen effen worden.

Wy moeten hier wederom in het kort zeggen het gene wy voorleden zondag (voor) aangaande het derde lid van onzen text zeiden, naam alle dalen zullen gevuld, en alle berg en heuvel zal vernederd worden, ^ dat het vierde lid onz. text ~~ook~~ verstaan kan worden, of wel als ene gevolg van 't weg bereiden en de paden regt te maken, dat dan dat krom is regt, en dat scharp en rouw is glad en effen zal zyn, q.d. de propheet en na hem Joes: Indien je den weg bereid, en de paden regt gemaakt zult hebben, dan zullen niet alleen de dalen gevuld, en de bergen en heuvels geslegt zyn; maar ook het kromme zal regt, en 't hobbelige en oneffene op den weg zal effen worden. Daarenboven kan men 't ook gebiedender wyze verstaan, als ene nadere en vierde gebod om den weg te bereiden voor den Here, q.d. propheta, en na hem Joes, niet alleen word 'er in 't algemeen geboden den weg te bereiden, de paden regt te maken; maar ook de manier om het zelve te doen; daar word geboden

^ de woorden wy zeiden, dat twezins kunnen genomen worden, of wel als ene gevolg van 't voorgaande, of wel als ene nieuw derde gebod, en zo is 't ook.

vuld de vallyen, slegt de bergen, dat krom en bogtig was legt dat regt, en dat oneffen was maakt dat glad en effen.

Indien men nu op het lid van onzen text wil zien voor zo ver de propheet Isaias dien aanhaald, om daardoor te voorzeggen hoe dat de gevangene Israelieten in Babel met gemak door Gods barmhertige schikkinge na hunne oude wooninge 't weelderige Cana zouden wederkeren; dan ziet men ligt, dat de woorden van den Propheet na den letter moeten verstaan worden, dat hy hierdoor voorzeide hoe spoedig en gemakkelyk Israel zou reizen na hunne land, en men kan de woorden van den Propheet

Verheug u Israel, uwe reis zal kort, en gemakkelyk zyn.

op deze of diergelyke wyze uitbreiden q.d. propheta: Mi dunkt ik hore al ene stemme in de woestyne, door den gy eerlang na uwe erfenisse zult trekken, of wel van uwe Godt gebiedende, of ten minsten van dien genen, die door zyne schikkinge u de wegen zal bereiden, waardoor zy u bevelen zullen niet alleen in 't algemeen, dat de weg voor u bereid worde, en uwe paden regt gemaakt worden, dat de vallyen gedempt, en de bergen en heuvelen geslegt worden, maar daar en boven ook dat alle kromme bogtige en ingekronkelde wegen lyn regt gemaakt zullen worden, en alle hobbelige, rouwe, en scherpe wegen glad en effen gemaakt zullen worden, op dat gy zo in het korte gemakkelyk en met vreugde uwe oude erfenis wederom moogt aanvaarden.

Duidelyker en kragtiger zal men dezen letterlyken zin bevatten, als men daarby steld, en vergelykt de woorden van den Propheet Baruch, met den hy byna den zelven terugreis van Israel uit Babel na Cana voorspelde. dus

Baruch 5-5.

voorspelde hy hier van. C. 5-5. en hunne heerlyke wederkomst tegen hunne gevangelyke wegvoeringe stellende riep hy uit: Pluks op de been, Jerusalem ... zie uwe kinderen gezamentlyk ... op 't woord des Heiligen komen ... als zy van u vertrokken, (uit Cana na Babel) werden zy te voet door de vyanden, voortgedreven; maar als de Heer hen weder tot u zal doen keeren, zullen zy met eere gedragen worden, als koninglyke kinderen; want Godt heeft besloten

tin alle hoge bergen, en altyddurende steenrotzen te ver-
lagen, en alle dalen te vullen en met het Land gelyk te ma-
ken, opdat Israel tot eere van Godt spoedig mag voort-
reizen.

Op zulk ene wegbereiding zag ook Esdras als hy 1. Esd. 8-21.
zeide: Ik schreef er ein vastendag uit van den vloed Ahava
om ons voor Godt te vernederen, en om van hem ene goede ut peteremus ab
reis voor ons, voor onze kinderen, en voor al onze have eo viam rectam no
te verzoeken. bis &

Zo doen de propheet Isaias ziende op de wederkeerin-
ge van Israel uit Babel na Cana, en zeggende: de krom-
me wegen zullen regt, en d'oneffene wegen effen worden
wilde hier door naar den letter voorzeggen, hoe spoe-
dig en gemakkelyk zij dien reis zouden doen.

Maar anders moet men van det laaste lid van onzen
text, gelyk ook van de voorgaande, spreken, als de
Propheet daardoor op ene prophetiesche maniere onder
het zinnebeeld van de Babeloniesche wederkeeringe
voorspeld de komst van Jesus, die zyne volk uit 't hel-
sche Babel na 't hemelsche Cana zoude leiden, ~~en de~~ als hy voorspeld
boetpredikatie van Joes, waardoor hy Israel zou aan-
manen, om, volgens Isaias voorzegging, den weg op ene
geestelyke maniere door boetvaardigheid voor den aan-
komenden Messias te bereiden, als men, zeg ik, het lid
van onzen text aldus aanziet, dan moet het kromme we-
gen regt maken, en oneffene effen geestelyker wyze
verstaan en uitgeleid worden.

De h. Hiero: als hy deze woorden by Isaias uitleide
en op Joes duide, gaf hy'er dezen geestelyken zin van,
hy wil dat Joes door het dalen vullen, en bergen slegten
wilde verstaan (gelyk de leeraars der kerke het nu nog
moeten preken) impleamur virtutibus, et inclinemur
humilitate, en door het kromme wegen regt, en d'on-
effene effen te maken: Prava mutemus in recta, as-
pera vertamus in mollia.

En te regt leid de h. Hiero: de kromme wegen regt
en d'oneffene wegen ~~regt~~ effen te maken, aldus geestelyker

Prava directa fi-
unt, cum malorum
corda per injustitiam
detorta, ad justitiae
regulam diriguntur
et aspera in vias
planas immutantur
cum immites, atq
iracunda mentes
per infusionem su-
pernae gratiae ad le-
nitatem mansuetu-
dinis redeunt.
S. Greg. hom. 20. in Ev.

wyze niet; want wat is de weg der godloozen in enen ge-
telyken zin anders als ene bogtige kromme weg, die
noit ziet op 't einde waartoe hier de mensch geschapen
is, maar altyd door de zonde daarvan afdwaald? 't i[s]
hierom dat David van de godloozen zeide: Impii in cir-
Ps. 11. cuitu ambulant. Integendeel als dezelve Propheet
van Godt zogt af te bidden, dat hy hem volgens zyne
wet zoú geleiden, zeide hy tot Godt: Dirige me in
Ps. 26. semitam rectam.

Dús wil dan Ioes, die niet als boetvaardigheid pre-
te, den enigen weg om zig tegen de komste van den Me-
sias te bereiden, door de woorden van onzen text niet
anders zeggen, als dat de kromme wegen, waardoor
men van het regte deúgdenpad afdwaald, wederom
moeten veranderd worden in de regte wegen, der deúg-
den; dat die menschen, die rouw, trots, en scharp wa-
ren door het zondigen, nú door 't oeffenen van de deugd
saftzinnig, en megankelyk moesten worden.

Met ene woord 't hele boete preken van dien h. voor-
loper, en dús het geestelyke weg bereiden om hunnen
Messias t' ontfangen bestond niet[s] anders in als in
zyne zondige leven dadelyk in ene leven van deúgde
te veranderen.

Toepassing Zie hier A. T. de text úitgelegt volgens Isaias,
en daarna slaande op den boetgezant Ioes.

Nú gebrúiken wij ze ten laasten om U. A. te verman[en]
om uwe herten tog wel te bereiden, om uwen Iesus door
de heiligmakende genade op d'aanstaande feestdage
in úwe herten 2. t' ontfangen, en 3. met waarde vrugten in
't alderh. Saer. Wy roepen dan tot U. met Ioes: De
kromme wegen zullen regt, en d' oneffene wegen effen
worden; alle die kromme zondewegen moeten in regte
deúgdenwegen veranderd worden, &c.

Bedriegd u dan niet, ô! zondaars, die nú door God[s]
genade begint hoop te scheppen, op de barmhertighe[id]
van Iesus, en alzo de dalen en vallyen van mistrouwe[n]
en wanhope begint te delven; die nú niet meer door
vermetendheid uwe bekering wild úitstellen, en aldus
de bergen van ene ydele en verwaande vertrouwen op ene
spa[...]

spade bekeringe begint om vee te smeyten. Bedrieg u niet, zeg ik nog eens, uwe bereiding zal niet goed zyn, zal niet bequaam zyn, tenzy gy de kromme zondewegen waarlyk in deugdenwegen veranderd, en u zonder enige rouwheid gevoegzaam laat geleiden door d'effene wegen van Gods geboden. 't Is maar ene schynbereiding zo'er deze ware verandering niet by is.

Ach! hoe vèlen bedriegen 'er zig dan niet in deze bereidinge, die al meinen dat ze den regten deugdenweg tot Jesus wandelen, dewyl zy de kromme, en oneffene zondewegen nog niet veranderd hebben? Daar is ene weg (zeit Salomon) Prov. 16-26 die den mensche regt schynt, en zyne einde loopt ter dood. En dit is, Godt betèrd! maar al te veel waar by vele Christenen, die maar in schyn den weg voor Jesus bereiden, die zig inbeelden de kromme wegen verlaten te hebben, daar z'ondertussen dezelve nog bewandelen.

't Is om deze reden, dat, als de h. Greg. hom. 34. ~~van~~ het wegbereiden door ware boetvaardigheid wilde beschryven, zig eertyds aldus liet hòren: „Pœnitentiam agere est, et perpetrata mala plangere, et plangenda non perpetrare." 't Is, het gene krom is door de zonde, regt te maken door't beoeffenen van de regtvaardigheid; 't is d'oneffene zondige wegen te verlaten, en d'effene deugdenwegen van Gods geboden te bewandelen &c.

Maar ik voele dat my de voorgaande zonden leet doen ~~u~~ is dat dan niet genoeg?

R/ Kan dat niet zamen staan, met de wille van zondigen? hoe menige zondaar doet de zonden, daar hy zelfs ene afkeer van heeft, en gaat zo voort in de zondeweg, terwyl hy 'er enegermaten van wenscht ontslagen te zyn, maar de vaste wil is 'er nog niet om ze heel te verlaten, en zyne bogtige wegen regt te maken.

Pdirigite Jois 1.1.23. Dom. 3ª
Parate viam Domini. Luc. 3. & 4. Dom. 1ma
Adventus
1748.
55.

T' inzigt van de kerke, als zij ons jaarlyks de hoog-
feesten doet vieren, is niet alleen, om in ons te hernieuwen,
en dus in de kerke te vereuwigen de gehengnis van de voor-
naamste geheimen onzer verlossinge door onzen Heeland
C. J. voor ons uitgewerkt in het Nieuwe Testament;
maar ook zo wenscht, en vereischt de kerk telkens voor
de zelve, dat hare kinderen door ene heilige voorberei-
dinge zig meer en meer bequaam maken, om de vrugten
van die geheimen t' ontfangen, waar van wy de gehengdagen vieren.

Indien'er enige kerkfeesten, of hoogtyden zyn voor
dewelke de kerk zo ene bezondere voorbereiding van hare
kinderen eischt, 't is het Paasch en Kersfeest, voor
den zy enen ruimen tyd tot deze voorbereidinge voor-
schryft; voor het Paaschfeest enen 40 daagse vasten;
voor het Kersfeest, dat wy eerlang zullen vieren, enen
meer als 3 wekigen tyd van den Advent; enen tyd dus
genoemd Adventus Dni, of de toekomste des Heeren,
omdat men zig door ene werkzame betragtinge zou be-
reiden om de gehengnis van Jesus komste in ene stal
van Bethleëm op 't volgende feest met geestelyke
voordeel te vieren. Wy zyn nu reeds 14. dagen in deze h. bereidens tyd gevorderd.
(Dien heiligen bereidens tyd beginnen wy vandaag
voor 't aanstaande feest van kersmis.) Maar ach! of
wy bequaam waren, om U. A. tot zulk ene heilige berey-
dinge aan te sporen, die u door de genade van Jesus
bequaam maakte, om met vele heilige voordelen 't
aanstaande feest te vieren. Ons voornemen is hier
toe ons best te doen, en om uwen pligt hierin bequaam
aan te tonen, zullen wy (in dezen heiligen tyd) aan ons aan 't voorgelesen h. Ev. houden, en uit 't zelve
U. A. die woorden uitleggen, die de grote voorloper
van Jesus, de h. Joës de Doper eertyds gebruikte om
de Joden te bereiden, om den Messias, die tot hen ge-

gekomen was, met vrugtent' ontfangen.

Hoord dan wat kragtige woorden deze h. voorloper van Jesus den Messias gebruikte om de Joden tot zyne komste tot hen te bereiden. Parate viam Dni &c

Propositio. Wy zullen ons voor als nu alleen omtrent 't eerste deel van deze onderregtinge bepalen, en Letterlyk uitleggen wat Joes hier mê wilde zeggen, als hy zeide: Bereid den weg des Heren. Hierna zullen wy aantonen de noodzakelykheid voor ons Christenen om in dezen h. tyd van den Advent tegen 't aanstaande Kersfeest ons te bereiden. Attendite

De persoon, die onzen opgenomen text eertyds by d' Evangelisten uitsprak, was Joes de Dooper, [1] geheiligt in zyne moeders lighaam, [2] verkoren van Godt om de voorlôper en herout van den Messias te zyn, [3] dat brandende en schynende Ligt, [4] die als ene andere Elias voor d' eerste komste van Jesus zoude te voorschyn komen, met enen brandende yver als ene andere Elias bezig om 't volk tot die genade komst bereid te maken, [5] Zie grote voorloper zo heerlyk door den propheet Malachias voorspeld, en waarvan de 3 eerste Evn. Matt. Marc. en Lucas zo ernstig gewag maken, terwyl zy alle 3 deze prophetie aanhalen, en op deen groten boetgezant toepassen, naam: Zie ik zende mynen Engel, die

Mal. 3-1. den weg voor myne aanschyn bereiden zal, [6] ene prophetie door vader Zacharias in de geboorte van deen doorlugtigen boetgezant bekragtigd, als hy zyne verlooren spraak wederkrygende, door enen prophetischen geest aangedreven, uitriep: Et tu puer propheta altissimi &c

Luc. 1. De gelegenheid, waarby dien h. voorlôper onzen text uitte, was deze: volgens den Evn. Joes c. 1. hadden de Joden van Jerusalem ene gezantschap tot Joes afgezonden, misschien de grote raad van Jerusalem, of enege voorname Rabbynen uit de zelve. vele vreemde maaren, of gerugten hoorden zy van Joes, het gansche Joden

Land

Land liep tot hem uit; hy doopte zyne leerlingen
ter boetvaardigheid in de Jordane. Zy wisten niet
wat van Joes denken. Zy zonden dan enegen van hen,
tot hem af, om door hen te vernemen wie hy was. Joes
om deze gezanten, na veel vragen en antwoorden, ten
laastin t'onderregten wie hy was, zeide: Ego vox cla
mantis in deserto, en om hen te doen bevatten wat zyne
geroep in die eenzame plaatse was, zeide hy, dit roep
ik: Dirigite viam Dni.

Dog als Joes hier zyne ampt, en dienst verklaard, en
wat zyne doen is in de woestyne, waar zyne vermaningen
in die plaatse oplopen, moet men niet meinen dat hy al
hier alleen van zig zelven getuigd, neen! maar zo dra
hy hier zyne ampt beschryft, en in het zelven de pligt
waartoe hy Israel aan de boorden van de Jordane aan
maande, doet hy dit volgens de voorzegging van den
Propheet Isaias, en toond zo dat het gene hy nú doet
al voor euwen van dien Godstolk is voorzeid//. Hy wyst
dan op't 40ste hoofdst. van dien propheet, alwaar Isaias
haast de zelve woorden gebruikt, zeggende: de stem des
roependen in de woestyne, bereid den weg des Heren, maakt
de paden van onzen godt in de woestyne regt

// Ik ben, zeide Joes, een stemme des roependen in de woestyne bereid den weg des heren. En dan voegde hy'er by: gelyk de Propheet Isaias gezeid heeft. Isa. 40-3.

Wel is waar de Propheet Isaias, na dat hy voor af had
voorzeid de straffen, die't Jodendom boven't hoofd hingen,
toe zy gevangen na Babilonien zouden gevoerd worden,
voorzeide in deze woorden die gelukkige verlossing, die zy
onder enen medogenden Cyrus zouden verwerven, hier op
slaat ten dele zyne voorzegging, als hy met het begin van
't 40. hoofdst. uitroept: Weest getroost, weest getroost ô
myne volk, zeid uwe godt. Spreekt Jerusalem hertelyk
aan, en roept haar toe, dat hare elende geeindigd is, en
hare ongeregtigheid vergeven, dat zy tweevoudig voor alle
hare zonden van godshand ontfangen heeft. de stem des
roependen in de woestyne etc. q. d. Isaias: troost ú,
troost ú Israel na zo vele drúk, uwe gevangenis zal
eens eendigen, gy zult uit Babel weder na uwe weeldrige
Canaan keren, daar zal geroepen worden door de woestyne

om de wegen des Heeren na zyne Land, zyne Stad en tempel te bereiden.

Maar evenwel, gelyk 't eigen is aan vele oude prophetien onder de Joden, dat z' eens figuurlyk of voorbeeldender wyze onder dat slafelyk volk ten dêlen moesten vervuld worden, en daarna hare volkome vervulling in Cbs den Messias moesten hebben, terwyl volgens Paulus regel: *Omnia in figuris contingebant eis*, zo ging 't ook met deze voorzegginge; zy was afbeeldender wyze in de slakinge van de Babiloniesche overvoeringe vervuld, en kreeg ten laasten hare volle vervulling, als door den waren Verlosser Jesus het geestelyke Israel zyne gevangenes wierd geslaakt, en Gods geestelyke volk wederom gewettigd wierd om na 't hemelsche Canaan te trekken, waar toe hen door Adams smet ~~tot~~ dien tyd toe d' ingang was belet.

1. Cor. 10-11.

En van deze laaste vervullinge spreekt Joes, en verklaart dat hy die dienaar van den gekomen Messias is, die hen aanmoedigd om volgens Isaias voorspelling den weg te bereiden om hem waardig t' ontfangen. Zodat Joes zig door deze of diergelyke woorden aan d' afgezanten van Jerusalem bekend wilde maken: Zoek, zoek niet meer gelukkig Abrahams zaad na mijne ampt, en gedrag. aanschouwd het niet als buitenspòrig, of meend niet verkeerd dat ik de Messias ben, geenzins! Sla uwe ogen maar op de voorzegging van uwen ouden propheet Isaias, en gy zult daar myne ampt en beroep vinden. Ik ben die stem daar voorspeld, die in de woestyne zoude roepen: *Bereid den weg des Heeren, maakt de paden van onzen godt in de woestyne regt.* deze pligt is my van godt opgeleid, ik ben de voorloper van den Messias, dit leer ik, hiertoe vermane ik 't volk van Israel volgens de voorzegging van Isaias *bereid den weg des Heeren, maakt zyne paden regt.*

Dit is dan ene deel van d' ernstige vermaninge, waar door Joes de Joden zogt te bereiden, om hunnen Messias volgens hunnen pligt t' ontfangen, zo klaar voor af door den propheet Isaias voorspeld, en om zo te zeggen, deren

h.

h. voorlòoper in den mond geleid. Dus leerde hij hen dan, en dus moest hy leeren de manier om volgens pligt den gekomen Messias Jesus t'ontfangen, en riep naar 't voorschrift van Isaias: Parate viam Dni

Men kan ligt bevatten, dat de Predikatie van Joes waardoor hy de Joden zogt bequaam te maken om hunnen Messias wel bereid t'ontfangen, en waartoe hy vereischte dat zy den weg des heeren zouden bereiden, en zyne paden regt maken, niet in enen letterlyken zin moet verstaan worden als of Joes sprak van stoffelyke wegen bereid te maken om daarop Jesus t'ontfangen. Neen! A. T. terwyl 't ene geestelyke bereiding, ene bereiding des herte moest zijn, dewelke die grote boetprediker eischtte, zo moet dit ook op enen oneigen, en geestelyken zin verstaan worden i.e. gelyk als men enen koning zal ontfangen, waarvoor men eerbied en genegenheid heeft, de wegen daar hy door zal komen bereid en bequaam maakt om 'er door te reiden, dat zo Israel in hunne herten ene bequame geestelyke bereiding moest maken om hunnen Messias naar den geest wel bereid t'ontfangen: of gelyk ene kregt alles uit den weg red, daar zyne heer zal passeeren, dat zy ook also alles uit hunne herten moesten weg werpen dat Jesus mishaagde, om niet alleen hem uiterlyk, maar in hunne herten wel bereid t'ontfangen.

Joes eischtte dan, dat de Joden den weg tot hunne herten zo geestelyk zouden bereiden, dat zy Jesus als hunnen waren verlosser, als hunnen onfeilbaren leeraar, als hunnen geestelyken koning zouden ontfangen

dat terwyl Jesus ene verlosser was, die quam om de wereld van de zonden te verlossen, en die daarom van Joes genoemd wierd agnus Dei qui tollit peccata mundi, zy den weg voor hem tot hunne herten door ene ware boetvaardigheid zouden bereiden,

dat terwyl zy hem als hunnen onfeilbaren leeraar moesten ontfangen, wiens wegen, als Godt zynde, volgens david alle waarheid zyn, dat zy, zegt, den weg tot

hunne herten door ene nedrige onderwerpinge aan zyne Leeringen zouden bereiden.

En ten laasten, terwyl zy hem als hunnen geestelyken koning zouden aanzien moeten en ontfangen, dat zy den weg tot hunne herten doorene ware aanneminge van zyne bevèlen bequaam zouden maken.

Met ene woord Joes eisehtte dat de Joden niet zonder plegtige bereiderisse Jesus hunnen Messias zouden ontfangen, en zo enen geestelyken weg voor hem tot hunne herten zouden banen.

Maar my dunkt ik hore U. A. hier tegen opwerpen: Maar waarom dit nu zo hoog en omstandig opgehaald! die tyden zyn nu al lang verby? Wat gaat ons aan ene vermàning van Joes eertyds aan de Joden gegeven, om zig bereid te maken om Jesus hunnen Messias t'ontfangen?

Al veel A. F. gaat die vermaning ons ook aan. Wy zullen eerlang vieren de jaarlykse gehengenis dat Jesus voor ons geboren is. Vandaag beginnen wy den Advent i.e. den tyd van voorbereidinge, die ons de kerk voorschryft om dit feest met vrugt te vieren. Gy zoekt alle (zo wy hopen) om deen tyd dat Jesus door zyne heiligmakende genade geestelyk in uwe herten zal geboren worden. Veelen zullen op deen tyd den geboren Jesus, al is't onder geringe gedaante, wezentelyk en lighamelyk in hunne lighamen ontfangen. Zie hier dan wat wy U. A. willen leren, naam, dat gelyk de Joden 'er niet toe konden komen, om waardig hunnen gekomen Messias t'ontfangen zonder zyne wegen tot hem te bereiden, gy ook niet tot dit geluk kunt komen, dat je zoekt ten zy gy u ook bereid om waardig daar toe te genaken

~~[illegible]~~ tot deze zo noodzakelyke voorbereidinge zoekt de kerk ons op te wekken met ons in het begin van den Advent het laaste oordeel voor te houden &c &c

tot deze voorbereidinge maand de kerk ons aan,

als z'ons met dezen Advent met Paulus toeroept: Hora e jam nos de somno surgere &c.

Ten dien einde zal z'ons in den Advent al meermalen den h. Joës den Doper tot ons doen roepen: Parate viam Dni &c.

Helaan dan A. J. &c.

Dominica 2a Adventus 1748. 55.

Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Luc. 3. v. 4.

Wy hervatten heden [byna of omtrent] den zelven text, dien wy voorgaande zond. ..

Het moet niemand vreemd voorkomen dat wy als nu wederom den zelven text opnemen) Wy volgen hierin de kerk na, die door den ganschen Advent alle dagen in de kerkgebeden of getyden [der Geestelyken] ons deze woorden voorhoud; en de 2 volgende zondagen in d'Ev. zal voorlezen. en niet zonder reden, want 't ene tyd is op denw. zy van hare kerkleden ene voorbereiding eischt, die niet anders als door ene ware boetvaardigheid moet geschieden, en hierom gebruikt zy staags die woorden van den boetpredeker Joes, waarin hy in het kort bevat zyne ampt van boetprediken, 't w. hy zo heerlyk verrigtte aan de boorden van de Jordane.

Om dan hierin, zo veel ons toegelaten is, van verre dien heiligen boetgezant na te volgen, zo hebben wy U. A. voor [gaande zondag] middag 't eerste lid van deze kragtige woorden voorgehouden: Bereid den weg des Heeren, en hier uit geleerd dat wy verpligt zyn ons geestelyk te bereiden, indien wy met geestelyke profyt de komste van Jesus op d'aanstaande kersdagen willen vieren.

Ten dien einde hebben wy U. A. te morgen [zondag] getoond, dat, indien men wil dat Jesus door zyne heiligmakende genade in onze herten zal geboren worden, het niet zonder voorbereidinge kan geschieden.

Maar evenwel dit is niet genoeg, ten zy wy U. A. ook aanwyzen, wat zoort van bereidinge wy meest van noden hebben, (indien wy hierin onze pligt willen nakomen, indien wy volgens de spreekwys van onzen text voor Jesus den geestelyken weg tot onze herten willen bereyden. Het tweede lid van onzen text begint ons deze bereiding voor te schryven, en gebied voor eerst, dat die weg, dien wy moeten bereiden, regt moet zyn, rectas facite semitas ejus, maakt zyne paden regt.)

Hierin gaat ons de h. Joes voor roepende niet alleen: Bereid den weg des Heeren; maar daar ook byvoegende: Maakt zyne paden regt. Des kunnen wy niet beter dan den h. Joes hier in wederom na volgen. hebben wy voorgaande zond. met Joes

Propositio

gezoepen: Bereid &c wy roepen heden: Maakt zyne paden
Wy zullen dan U. A. deze woorden, eerst verklaren, en
hieruit in het gevolg volgens de zelve U. A. onderregten, hoe
men des Heeren wegen regt moet maken Attendite

De h. Boetgezant Joes de Dooper, of wel d' Ev. die in onzen
text voorheeft te tonen, hoe dat de Propheet Isaias de boet
predikatie van Joes had voorzeid in het begin van zyne
40 hoofdst., alswanneer hy de verlossing uit Babels gevan
genisse voorspellende in afbeeldener wyze voorzeide de boet-
predikatie van Joes, waardoor hy de wegbereiding zoude
vereischen na het geestelyke Canaan in de komste van C. J.

d' Ev., zeg ik, dit aangetoond hebbende, heft dan aan; en zeid dat deze woorden van Isaias: Parate
viam Dni, op Joes passen, en begint hierop aan te halen
hoe de weg bereid moeten worden, zeggende: Maakt zyne
paden regt.

Men kan deze woorden: Maakt... op 3 loeide wyzen aanmerken 1° als inden mond van Isaias, 2° van Joes, 3° van de kerke, die nog tot ons roept: Maakt...

1° Indien men deze woorden aanziet voor zo veel Isaias de
zelve uitsprak, als hy daar door de weg bereiding na Cana
voorspelde aan het gevangene Israel in Babilonie, zo
staat'er niet alleen: Maakt zyne paden regt; maar: Maakt
z' in de Woestyne regt.

'T is om deze reden, dat enige Uitleggers willen, dat de
woorden van Joes: Ene Stem des roependen in de woestyne
bereid den weg des Heeren, maakt zyne paden regt, enen
anderen order dienden te hebben, naam dat 't woord In
de Woestyne, niet by 't woord: Ene Stem des roependen
moet gevoegd worden q. d. Joes: Ik ben de stem des roe
penden in de woestyne; maar dat 't woord: In de Woestyne
moet gevoegd worden bij de woorden: Bereid den weg des
heeren, maakt zyne paden regt; dat is, dat Joes riep, Ik
ben de stem des roepende, en om te tonen wat hy riep,
dat hy volgens Isaias zeide te roepen: Bereid den weg
des heeren, maakt in de Woestyne zyne paden regt.

Indien ~~men~~ de woorden op dezen order en rang ge
plaast moeten worden, zo kan men dezelve uit Isaias,
die de verlossing van Israel uit Babels gevangenisse
voorspelde, op 2 manieren, verstaan. 1° q. d. Maakt
wederom regte wegen in het Land van Canaan, dat nu
als ene woeste wildernis zal geworden zyn, terwyl
gy

anders als door ene ware boetvaardigheid kon geschieden
dus preekte hen Joës dan, dat zy de paden des Heeren
of tot den Here moesten regt maken, door de boetvaardigheid.

Zie daar A. F. de bereiding; die Joës de Doper van
de Joden eischte om Jesus hunnen Messias t'ontfangen.

3° Wy zullen op zekere maniere Jesus ook nog by ons ont-
fangen, als wy haast zyne geboorte zullen vieren.
voorgaande zondag
dezen morgen toonden wy U. A. in 't algemeen aan, dat
wy niet onbereid dat Feest moeten vieren, zo wy de vrug-
ten van het zelve willen genieten. Zie daar nu volgens
de woorden van Joës d'eerste bereiding die wy moeten
hebben, naam. de wegen des heeren tot ons regt te maken.

Wil U. A. nu weten wat 't is de wegen des heeren regt
te maken?

't is zyne leven, zynen handel en wandel schikken
en rigten naar het regtsnoer van Gods wet en waarheid.
de wegen des zondaars zyn krom en bogtig, dewyl zy
van de regte lyn van Gods wet en waarheid afwyken.
't is hierom dat David van de wegen der godlozen zeid
dat zy rondsom, dat is, kromme wegen wandelen: Impii in Ps. 11-9.
circuitu ambulant. Integendeel de regtvaardigen, die
hunne leven naar Gods wet zoeken te schikken, die niet
als waarheid is, van deze David: Lex tua veritas, gaan reg Ps. 118
te wegen. waarom Isaias sprekende van de wegen der Isa. 26-7.
vromen zeid: Semita justi recta.

Die dan waarlyk voor Jesus den weg tot zyne hert
bereiden wil moet zyne wegen of manier van leven rig-
ten en schikken naar Gods wet, van deze hy is afgeweken door de zonde.
dit is de taal der
Zo lang ene zondaar in zyne zonden blyft, heeft hy h. schrifture en
ja zelfs
ene afkeer van Gods wet, ja hy haat dien onbuigzamen regel vide et prosequere ut in fine.
om zyne wegen regt te maken. waarom de heiland: al Joës. 3-20
die quaad doet haat het Ligt, en hy komt by het Ligt
niet, opdat zyne werken niet bestraft zouden worden
Levendig ziet men dit in die schandige zonden, die van
de wereld zelfs gehaat worden, daar Job van zeid: 't oog Job. 24-15.
der overspeelders bespiet de duisterheid... Indien die

[illegible]
de dageraad onvoorziens aanbreekt, denken zy dat het de schaduwe des doods is. Ja niet alleen is dit eigen aan die schandige zonde, maar ook aan alle zonden want die ze bedryven niet willen, dat men z' aan Gods Wet het ligt der waarheid toetse, neen, dat ligt zoeken zy niet, ja haten het zelve. 't is hierom dat Paulus de zonden in het gemeen noemd Opera tenebrarum, en die ze doen Filii tenebrarum.

Ja men zoekt Leraars, en Leerlingen, die de menschen in hunne quaad wat vleijen, men zoekt'er zulken, die den regel van Gods Wet naar hun zin en het gedrag der zondaars zoeken te buigen, terwyl de zondaars hunne kromme wegens naar Gods Wet niet regt willen maken.

Niemand moet dit vreemd voorkomen, en of dit de zaak wat te hoog was opgenomen. Geenzins A. T. Als Paulus eertyds aan zynen lieven Leerling Timotheus
2. Tim. 4-3. schreef, voorzeide hy dit doen der zondaren al: Daar zal ene tyd komen, wanneer zy de gezonde leer niet zullen verdragen, maar jeukerig van oren zynde, zullen zy zig enen hoop leeraars vergaderen naar hunne genegentheden, en zy zullen het gehoor van de waarheid afwenden, en zig keren tot fabelen.

Ja zelfs in't oude verbond heeft God al over zulke zondaren geklaagd, die de waarheid van Gods Wet niet konden dulden, die ze gedurig overtraden, en zulke leraars zogten, die hen de waarheid wat bewimpelden
Isa. 30-9 en hunne zonden wat verbloemden: Onegte kinderen, en kinderen die naar Gods Wet niet willen horen, die tot de zienders zeggen: ziet niet meer. en tot de beschouwers schouwd voor ons niet meer wat billik is; maar spreekt ons van vermakelyke dingen, en ziet voor ons dwalingen. houd den regten weg uit myne gezigt, laat dat pad van my afblyven.

En zo gaat het tegenwoordig nog by vele Christenen, om dat zy kromme wegen gaan, willen zy de regte wegen niet zien. Delectari volunt, ô compunge, zeide eertyds d'oude Africaansche Bisschop Primasius over d'aangehaalde

gy'er nù al 70 jaren uit geweest zult zyn: en alle des schöne wegen na Jerusalem, na Gods huis, die nù verwoest, verwilderd, en als eene woestyne toegegroeid zyn, maakt die weer öpen, maakt ze weer regt na de verlàten stad.

Ofanders 2°. zo wil de Propheet voorspellender wyze zeggen: haast ù, haast ù om wederom in uwe heilige Land te komen, daar gy door Gods toorn over uwe zonden, uitgevoerd zyt. Maakt de wegen door d'ontoegankelyke woestynen, die'ar tussen Babel en Cana leggen, regt, om zò door den kortsten weg weder te kèren tot uwe erfenis, het beloofde Land.

Ook in derdaad deze laaste uitlegging schynt desto natuurlyker, hoe meer men zig te binnen brengt door wat voor krinkel paden, en bogtige omwegen, de zelve volkeren eertyds uit Egypten in Cana gekomen zyn, dat ene deel van d'oorzàken is waarom hunne Leidsmannen eertyds 40 jaren bezig zyn geweest om hen door verscheide woestynen in dat Land te geleiden. Hierom voorzeid dan Isaias: <u>Maakt de pàden regt in de woestynen</u>, i.e. gy zult door korte wègen, en regte paden wederkèren tot uwe land.

Dùs verre gaat deze uitlegging alleen de woorden van Isaias aan, voor zò verre hy hier door verbeeldender wyze wilde voorspellen, hoe dat het gevangene, en na Babel overgevoerde Israel, ten laasten wederom verlost na Cana zoùde kèren.

En in deze voorspellingen wilde de Propheet onder 't afbeeldzel van de verlossinge uit Babel voorzeggen, hoe dat ten laasten door de komste van den Messias de gevangenen uit 't helsche Babel door hem stonden verlost te worden, en dat Joes de boetprediker zoù zyn om volgens de prophètische woorden de menschen tot de komste van den Messias te bereiden.

2°. dog men kan ligt vatten, zo dra men dùs deze woorden op Joes toepast, dat ze van genen stoffelyken weg regt te maken kunnen verstaan worden, maar van ene geeste-

lyke regt maken, van den weg des herte regt te maken om den Messias met vrugt t'ontfangen, en dat den Israel volgens Joes de wegen zoú regtmaken om den Messias met vrugt t'ontfangen, als zy door de boetvaardigheid alles zouden wegnemen, dat den komenden Messias zoude mishagen.

Om overtuigd te zyn dat dit deregte uitlegging dezer woorden in den mond van Joes is, dat Joes door het regtmaken der wegen in enen geestelyken zin niet anders verstaat als boetvaardigheid plegen, om hiervan, zeg ik, overtuigd te zyn, moet men maar aanmerken het gene 'er essen voor onzen text by Lúcas gaat, naamelyk dat Lúcas zeid: Joes quam in al het Land omtrent de Jordane, prekende den doop der boetvaardigheid tot vergevinge der zonden. En om te tonen, dat dit niet zonder uitdrukkelyke voorzeggenge der propheten geschiedt, toond hy hoe dit penitentie prèken, van Isaias voorzeid is, en voegd'er by: gelyk 'er geschreven staat in het boek der woorden van den propheet Isaias: Ene stem des roependen in de woestyne: bereid den weg des q. d. Lúcas: Isaias heeft dit boeten prediken al lang voor heen voorzeid, als hy de zelve woorden aanhaalde die Joes nú gebruikt, en daar hy zyne boete prediken door staaft, zeggende met Isaias, bereid den weg des heren, maakt zyne pàden regt. Joes wil diethalven in onzen text door het regt maken der wegen niet anders verstaan als de boetvaardigheid

Jazelfs had d' Engel, die aan Vader Zacharias d' aanstaande geboorte van Joes bootschapte, eniger mate deze woorden, van Isaias aan Joes toegepast, als dús uitgeleid, als hy 't ampt van dezen toekomenden zone aanhaalde, en voorzeide, dat hy voor 't aanschyn des Messias zoude gaan, om ene volmaakte volk voor den

Luc. 1-17. Here te bereiden, en vooraf: En hy zal vele kinderen van Israel tot den Here hunnen Godt bekèren, dat niet anders als door ene waaragtige bekèringe, niet

an=

naal de plaats van Paulus. Met ene woord, zy zoeken hunne wegen niet naar den regten lyn der waarheid te trekken, maar wilden wel dat men Gods Wet de waarheid wat boog naar hunne kromme wegen

Zie daar Zondaar, die in zo enen staat zyt, en uwe hert waarlyk wild bereiden, om'er Jesus door zyne heiligmakende genade in t' ontfangen, wat uwe eerste bereiding moet zyn. Gy moet den weg des Heeren, of waardoor de Heer tot u zal komen, regt maken, gy moet ze buigen naar Gods Wet, gy moet uwe leven, al uwe handel en wandel schikken naar de zelve.

Voeld gy uw onvermogen, om dus uwe wegen regt te maken, geef den moed daarom niet verloren, maar mistrouw zo veel te meer van uw eigen zelven, en betrouw des te meer op den Heer wiens wegen gy regt moet maken.
Bidden smeeken ~~den Heer~~, dat hy, die enen regtvaardigen Jacob langs de regte wegen heeft geleid, en hem Gods ryk getoond heeft, ons hier ook geleide langs de regte wegen zyner bevelen, en ons naamals tone het ryk zyner heerlykheid en glorie &c # Laat ons al te zamen den Heer
Sap. 10

Dit is de taal der h. Schrifture Ezech. 38. v. 23. 22. en wederom v. 27. item v. 31. NB pone supra

Hierop ziet die vermaarde spreuk van den h. Augs. "Pœni-
"tentiam certam ō facit nisi odium peccati, et amor Dei, et
"qdo sic pœnites, ut tibi amarum sapiat, quod ante dulce fuit"

Zodat zal een zondaar, die tot nog toe di kromme en verkeerde wegen der zonden 't zy van vloeken, dronkenschap, wulpsheid &c heeft gewandeld, zal hy den weg des Heeren bereiden, die zonden moet hy haten en verzaken, de regenstrydige deugden betragten, zynen handel en wandel schikken naar de regtmatigheid, en geregtigheid, en aldus de wegen des heeren regtmaken.

Misschien zal iemand denken, dit is ligter gezeid als gedaan. Ik beken het, het heeft zyne moeyelykheid dus de kromme en verkeerde wegen regt te maken, ja zo veel te moeyelyker is het, hoe dat men langer de kromme en verkeerde wegen gewandeld heeft. de Schrift zelf wyst ons deze moeyelykheid duidelyk aan: Si pt Æthiops &c zie Jerem. 13
eens waarby de Schrift deze moeyelykheid bypaard &c dog egter denk niet, dat 't onmogelyk is. onmogelyk is

't aan den mensch, als uit den mensch, maar niet by Godt en door zyne genade, op dierzelyke wyze gelyk Chs sprak van 't zalig worden der ryken Luc. 18-25...

Zo dan niet onmogelyk, maar zeer moeyelyk is 't de verkeerde zondige wegen regt te maken

En diensvolgens bedrogen zyn zy alle die zig inbeelden als of dit zo makkelyk gaat, als of het daarme genoeg is dat men zyne zonden belyd aan den priester. O neen, niet minder als dat!

Niet dat de belydenis niet nodig is! dat zy verre! het tegendeel blykt uit de zondaars die tot Joes quamen en die op zyn preken om de wegen regt te maken hunne zonden beleden, niet gelyk d'oncatholyken willen, met in 't algemeen te belyden dat zy zondaars waren, maar ook in 't bezonder als blykt uit de bezondere raad die hy aan tollenaars, aan zoldaten in 't bezonder gaf. het tegendeel blykt uit de magt van Chs aan d'Oposteln en hunne nazaten gegeven Joes. 20-22. zodat wy hier met den Wyzeman mogen zeggen Prov. 28-13

Maar egter hoe noodzakelyk de belydenis zy, alleen is zy niet genoeg. zy bedriegen zig die ...

de H. Greg. gelykt de zulken by den ezel van Balaam die, alhoewel een ezel, sprak als een mensch, en zeide tot den genen die hem sloeg: Cur percutis me? Num. 22 sic et Confitentes, sed ô pœnitentes ... zy spreken de taal van boetelingen, maar zy zyn 't niet, misdien zy, verre van de wegen des heeren regt te maken, hunne oude verkeerde wegen gaan. de his S. Aug. Pœnitentes,
„ pœnitentes, pœnitentes, si tamen pœnitentes, et
„ non potius irridentes.„

Parate viam Dni, rectas facite semitas ejus: ois vallis implebitur, et ois mons et collis humiliabitur. Luc. 3. 4.

Dominica 3a. Adventus 1748.

Wat ontmoet ene zondaar niet al zwarigheid indien hy zig waarlyk tot zynen God wil bekeren! indien hy, die op den weg der zondaren staat, den weg des Heren wil betreden, en zo zynen zaligen door de heiligmakende genade in zyne ziel wil ontfangen? 't is nog niet al volbragt, al begint hy het rigtsnoer van Gods Wet in de hand te nemen, om volgens de zelve zyne leven, zynen handel en wandel voortaan te rigten, en dus zyne wegen regt te maken.
De bedorve natuur weet ons nog schyn redens genoeg in te boezemen, om zo ene heilig voornemen door uitstel te dwarsbomen, en ons wys te maken, dat het nog tyds genoeg is, en gelyk ene Augs., eer hy tot zyne dodelyke bekering quam, redom roepen: Cras, cras.
Ze doet enigen den deugdens weg als onmogelyk dikwils aanzien, voorn de grote zondaars, en leid hen dus wederom op den weg der zondaren, dien zy scheenen te willen verlaten.

Met ene woord daar moet ene heilige vrees zyn van d'ene kant, en ene h. moed van d'andere kant, zal ene zondaar zig regt bekeren, en alle zwarigheden te boven komen, die zyne bedorve natuur in dit werk voorsteld.

Ach! of Godt gave, dat wy alle zondaars, die ons nu horen, deze heilige gesteltenis konden inboezemen, dat zy waarlyk den Here enen regten weg tot hunne herten bereidden!

Wy zullen hier wederom ons best toe doen. Hebben wy u. A. door Joes woorden eerst getoond de pligt om door boetvaardigheid den weg tot Jesus te bereiden

Hebben wy u 2°. getoond, dat die weg regt moest zyn, en
dat ze naar het rigtsnoer van Gods Wet gerigt moet worden
Wy zullen nu 3°. wederom enen stap verder treden, en
volgens Joës woorden leren, wat ene zondaar meer van
noden heeft om Jesus in zyne komste den weg van be
vaardigheid tot zyne herte te bereiden. Hoord hoe Jo
dit de zondaars aan de boorde der Jordane leerde:
Bereid den weg des Heren, maakt zyne paden regt. Alle
dal zal gevuld, en alle berg en heuvel zal vernederd
worden. Zie daar weder ene nieuwe bereiding van den weg
Alle dal zal gevuld, en alle berg en heuvel zal verne
derd worden.

Propositio. Wy zullen I. deze bereiding naar den letter ontvouwen
en hieruit II. in de toepassinge gelegenheid nemen
om wederom ene dubbelde pligt den zondaren voor te stel
len, om geestelyker wyze in zyne herte alle dalen te
vullen, en alle berg en heuvel te vernederen, om dus den
weg voor Jesus te bereiden. Attendite

Wat baat 't al, zal men enen Vorst ontfangen, dat
men de wegen linie regt tot de stad trekt, indien die reg
te wegen door ongrondelyke diepten, en hoge gebergte
en heuvelen onbruikbaar zyn? Die ongemakken moeten
ook weggenomen worden, zal de Vorst langs dien weg toe
gang tot de stad vinden. 't is om deze reden, dat Isaias
en na hem de boetgezant Joës, als hy zyne toehoorders had
aangemaand, dat zy den weg des Heren zouden bereiden
en dat hierin hunne eerste zorg zou bestaan, den zelven
regt te maken, dat hy aanstonds voor dit dubbelde
ongemak, en beletzel bezorgd is, en daarom roept: Alle
dal zal gevuld, en alle berg en heuvel zal vernederd wor
't is twyfelagtig volgens de verscheide gevoelens der uitle
gers, of men dit derde lid van onzen text moet aanzien als ene
uitwerking van 't eerste en twede lid, of wederom als ene
nader bevel, i.e. of men de woorden van den Propheet, en
na hem van den h. Boetgezant Joës dus moet verstaan:
Bereid den weg des Heren, maakt zyne paden regt, en
dat

76

dat'er dan op zou volgen, dat alle dalen gevuld, en alle bergen en heuvelen geslegt zouden worden, q.d. propheta, en na hem Joes: Indien gy dus den weg bereid en de paden regt maakt, dan zal hierop volgen, dat de dalen gevuld, de bergen en heuvelen vernederd zullen zyn: of wel dat door den text wederom als ene nieuw gebod bevolen word, vuld alle dalen, slegt en vernederd alle bergen en heuvelen, i.e. q.d. Bereid niet alleen den weg des Heeren, maakt niet alleen zyne paden regt, maar daar en boven gebied ik u, vuld alle dalen, slegt en vernederd alle bergen en heuvelen

Zodan men kan dit Lid van den text aanzien of wel als ene nieuw gebod, of wel als ene uitwerking, en gevolg van de twe voorgaande.

Indien men nu op onze text woorden wil zien voor zo ver z' Isaias heeft uitgesproken, en vooreerst toegepast op zyne voorzegginge van de verlossinge van 't oude Israel uit de gevangenisse van Babilonien, ziet men wel dat men de zelve naar den Letter zo moet verstaan dat de Propheet hen wil voorzeggen hunne wederkering uit Babilonie na Cana, en dat hy hierom als in den geest voorziende die toekomende vreugde reis hen gebied alles uit den weg te nemen, 'tw hunne doortogt na hunne Land kon belemmeren; of ten minsten dat hy voorzeid dat alle hinderpalen door Godt zullen weggenomen worden.

Maar anders is het met dezen text gelegen voor zo ver de Propheet daardoor voorzeid den optogt van het geestelyke Israel na 't hemelsche Cana door de komste van den Messias C. J., of als Joes de zelve woorden by Lucas uit dien propheet gebruikt om zyne toehoorders tot boetvaardigheid te vermanen, en dus den weg te bereiden om hunnen Messias C. J., zig onder hen veropenbarende, waardig t'ontfangen. Dan ziet men wel dat het weg bereiden, het paden regten, het dalen vullen, de bergen en heuvelen slegten op ene geestelyker maniere moet verstaan worden.

Indien men dan onzen text uit den mond van Joes

met enige uitleggers zo wil verstaan, dat hy voorzeide
als iets dat volgen zoude, zodra zyne toehoorders door
boetvaardigheid den Here den weg tot hunne herten be-
reid, en de paden regt gemaakt zouden hebben, zo kan
men met den ouden Theophylactus op ene geestelyke
wyze aldus verstaan als of Joes wilde voorkomen enige
opwerpingen, die zyne toehoorders hem misschien zou-
,,kunnen doen: ,, Hoe zullen wy den weg des Heren door
,,boetvaardigheid kunnen bereiden, en zyne paden regt
,,maken? de boetvaardigheid, of de deugd in 't algemeen
,,is ene zware zaak, en heeft vele moeylykheden in, de
,,om de magten der vyanden (den duivel) dan om de drif-
,,tige genegentheden die 'er in ons wonen. ,, En aan dezen
zou Joes volgens dien ouden uitlegger in het Lid van
onzen text dan antwoorden: ,, de zaak zal zo zwaar
,,niet zyn, maar zeer ligt, terwyl de dalen gevuld
,,zullen worden i.e. onze natuurlyke genegentheden,
,,tot slegte en nedrige zaken genegen, zullen door de
,,genade van 't Ev. opgeheven worden, terwyl 'er bygevoe-
,,gen zal worden 't gene 'er ontbrak, naam de deugd en
,,godvrugtigheid, de bergen zullen geslegt worden i.e.
,,de vyandlyke magten, die zig door de hovaardigheid
,,berghoog verheffen, die zullen door de magt van Gods
,,geslegt en vernederd worden.,,

Anderen verstaan hierdoor als of Joes de reden gaf
waarom zy zo zeer verpligt waren om den weg des Heren
te bereiden, terwyl hy zo vele wondere veranderingen
zou te weeg brengen, dat hy de nederige dalen zou ver-
heffen, i.e. dat hy de nedrige, onkundige en veragtelyke
zondaren, die by de menschen veragt zyn, zou opvullen
met de genade van 't Ev., en dus mede opheffen tot het me-
degenootschap van 't hemels ryk; dat hy de bergen en
heuvelen zoude vernederen i.e. dat hy de trotse en op-
geblaze menschen, door hare wereldwysheid als bergen
opgeheven, door 't Ev. zou vernederen en beschamen;
of dat hy hunne trotsheid zou doen vernederen als hy
door zyne gratie hunne trotse nekken zou doen

bukken

bokken voor de nedrige Lère van 't Ev., met ene woord dat door Jesus komste zoû geschieden het gene d'alderh. Maagd, na hare heilige groetenes, door ene prophètische lied met andere woorden had voorzeid: De magtigen heeft hy van den throon gezet, en de nederigen verheven. Luc. 1-52.

Maar ziet nu wel hoe heerlyk de woorden van Joes in onzen text ook voorkomen, als zy verstaan worden als ier dat toekomende is, en volgen zal, zodra voor Jesús de weg bereid, en regt gemaakt zal zyn, 't is even wel natuurlyker volgens andere uitleggers, dat men z' op ene gebiedende wyze verstaat, als of Joes gebood als ene deel van de weg bereidinge, dat men dalen zoû vullen, en de bergen en heuvelen vernèderen.

Dùs verstond deze woorden al voor vele euwen dien grote uitlegger van Gods Woord de h. Hier., als hy over „deze woorden by Isaias aldus schreef: Non solum illo „tempore clamabat Joes, qui sermones Dei praecursor „et praevius, rectè vox appellatur, sed usq̄ hodie in „deserto gentium Ecclarum clamant magistri, ut rectas „faciamus vias in cordibus nostris deo, impleamusq̄ „virtutibus, et inclinemur humilitate.„

Joes dan in onzen text gaat in de zelve spreekwyze voort, en toond hoe de weg voor den Here moet bereid worden, naam door 't opvullen van de dalen met de deugd en verheffinge van ene h. hope, en dat men de bergen van menschelyke trotsheid, vermètendheid, en verwaandheid moet slegten door ene ware ootmoedigheid

Toepassing

Zie daar A. F. onze text volgens Isaias uitgeleid, gelyk hy ze toepaste op 't wederkeren van de Joden uit Babilonie; en ten tweeden in den mond van Joes, als hy, door Isaias voorspeld, denzelven text gebrukte om zyne toehoorders t' onderregten, en tot ene ware boetvaardigheid aan te mànen.

Nu is'er nog overig dat wy denzelven text gebruiken om U. A., en voorn de zondaars te bereiden om door

ene ware boetvaardigheid den Here door zyne heiligmakende genade den weg te bereiden tot uwe herten.

Wy toonden d'eerste reys dat'er bereiding van noden is om Iesus op't aenstaande hoogfeest in zyne herte t'ontfangen, als wy tot u met Ioës den Boetgezant riepen: Parate viam Dni.

Wy toonden in onze twede predikatie ene deel van die bereidinge, als wy tot U. met Ioës riepen: Rectas facite semitas ejus; en U. aanwezen de manier om deze paden geestelyk regt te maken, naem met zyne verkeerde, kromme, afgedwaalde zondige wegen, naar Gods Wet en't h. Ev. voortaan te rigten.

Maar elaas! als men eens begint met ernst dus de wegen des Heren te bereiden, en de paden regt te maken, wat vind men nog niet al zwarigheid? daar diepe dalen, daar hoge bergen, die niet toelaten dat Iesus door zyne heiligmakende genade tot ons komt.

Ziedaar dan wederom ons geroep tot u allen, en in het bezonder tot de genen, die tot't versloffen, en enige merkelyke fouten, en quade gewoonte van de zelve vervallen zyn. Wy roepen met den Boetgezant Ioës: Alle dal zal gevuld, en alle berg en heuvel zal vernederd worden.

Wil U. A. weten, wanneer de diepe dalen op den weg tot Iesus worden gevuld? 2. Wanneer de bergen en heuvelen vernederd worden?

1. Dan worden de dalen gevuld, wanneer ene zondaar die in de diepte van klynmoedigheid en wanhope vervallen is, die dieptens op den weg tot Iesus delft door ene heilige hoope en vast betrouwen op Iesus zyne barmhertigheid.

2. Dan worden de bergen op den zelven weg geslegt als ene zondaar zyne schrikkelyke bergs vermetenheid op Gods goedheid begint af te werpen, en zyne bekering niet meer uitsteld

1. Zondaar wie gy zyt, en misschien uit klynmoedigheid, en wanhope uwe bekeringe tot nog toe al hebt uit-

uitgesteld, die gene kans ziende om de dieptens op den weg tussen u, en uwen Godt te delven, missebien al met enen Cain in uwe herte zegt: Major e iniquitas mea quam ut veniam merear; 't is tyd, 't is tyd om deze afgronden toe te delven, en op Gods barmhertigheid u gansch en geheel te verlaten.

Obj: Mogelyk zult jee zeggen: Hoe kan ik elendig mensch wederom van dien Godt vergiffenis hopen? ach! d'afgrond van myne elenden is al te diep, ik ben ene elendig mensch, Jesus dien ik vertoornd heb is Godt zelf.

Sol: Maar is dit reden om te wanhopen? geenzins! integendeel, omdat Jesus ene Godt is, daarom kan hy u helpen, omdat gy ene elendig mensch zyt, wil hy u helpen. Om dit te tonen is hy mensch geworden. Hoor Paulus maartens by eige ondervindinge spreken: 1. Tim. 1-15.
't is ene waaragtig woord, en allezins aannèmens waardig, dat J. C. in deze wereld gekomen is om de zondaars zalig te maken, van dewelke ik d'eerste ben. Om dan dee zondaars de zonden te vergeven, is hy gekomen, om dee zalig te maken, 't welk zonder vergiffenisse der zonden niet kan geschieden.

't is waar het zyn de zondaars die Godt het meeste mishagen van al wat mishaaglyk is, dog egter Jesus verklaard zig zelfs, dat hy om hen gekomen is. Hoord zyne eige woorden, die hy sprak als hy by Mattheus aan tafel zat: Ik ben niet gekomen (zei hy) om de regtvaardigen, maar om de zondaars te roepen. Matt. 9-13.
Zo sprak Jesus als hy met vele tollenaars en zondaars aan tafel zat, als de Phariseen daarover vielen, en dat zeer qualyk namen. Zo wederom als die openbare zondaresse by Jesus quam, in 't huis van Simon den Pharisè, en deze by zig zelven zeide: Indien hy ene propheet was, zo zou hy immers wel weten, wie en wat voor ene deze vrouw is die hem aanraakt, en dat 't ene zondaresse is, dan toonde Jesus ook aan Simon, dat dit zyne eige werk was, dat hy daarom

gekomen was, en daarom zei hy: Haar worden vele zonden vergeven, want zy veel bemind heeft.

Maar my dunkt ik hoore zo enen mistrouwenden zondaar zeggen: ja, maar myne zonden zyn zo groot en zo veel, ik kan met David zeggen: Myne ongeregtigheden zyn boven myne hoofd gewassen, en gelyk ene zware last zyn zy my te zwaar geworden.

Ps. 37-5.

R/ Maar zondaar, die zo denkt of spreekt, meent wel ligt, dat Godt maar ene klyne barmhertigheid heeft. Hoor hoe barmhertig Godt al was in't Oude Verbond, eer hy zyne volle schatten nog niet had opengedaan.

Ezech. 18-23. Indien ene godloze boete doet over alle de zonden, die hy gedaan heeft.... zo zal hy zekerlyk leven en niet sterven; alle de boosheden die hy bedreven heeft, zal ik niet meer gedenken. Is dit in't Oude Verbond het gedrag van Gods barmhertigheid, wat in het Nieuwe?

Eph. 2-4. Godt, die ryk is in barmhertigheid (zeit Paú.) heeft ons door zyne overgrote liefde, met w. hy ons bemind heeft, als wy nog dood waren door de zonden, levend gemaakt in Chs, door wiens genade gy zalig geworden zyt. Hy heeft om zo te spreken, ene onuitputtelyke schat van genade en barmhertigheid geöpend, als Jesus zyne bloed voor de zonden heeft gestort, waar van zelfs ene droppel genoeg was, en de hele wereld konde verlossen.

Wel hoe dan gy mismoedige en mistrouwende zondaar

Rom. 2-4. versmaad gy de rykdommen van Gods goedheid, verdraagzaamheid, en langmoedigheid? Weet gy niet dat de goedertierendheid Gods ú ter boetvaardigheid aanleid?

Heb je mogelyk Chs gedood? ene Petrus preekt de vergiffenis aan Jesus kruissers. Heb je Chs of zyne Kerk vervolgd? zie ene Paulus heeft'er vergiffenis van gekregen. Heb je uwe leven met stelen en moorden versleten? ene Moordenaar aan het Kruis heeft'er vergiffenis van bekomen. Heb j'uwe eer, naam, en faam door ontugt verloren? ene zondares heeft uit Jesus mond gehoord: Remittuntur &c. Wat gruwele of zonden zal ik dan meer optellen, van dewelke men egter vergiffenis

kan

kan krygen.

Dit zy voor den mistrouwigen zondaar, die tot den afgrond van wanhope gekomen is, opdat hy lere zyne betrouwen stellen op Jesus zyne barmhertigheid en dus zyne dälen en vallyen vullen.

2. Behalven deze is'er nog ene andere zoort, wiens weg overal met bergen en heuvelen bezet is, die geslegt moeten worden zal Godt door zyne heiligmakende genade enen regten weg vinden om tot hem te komen. Wy spreken van die vermetene zondaars, die Gods goedheid, verdraagzaamheid en langmoedigheid versmaden, die altoos tyd genoeg hebben om zig te bekeren: cras, cras. die ene verkeerd betrouwen hebben op Gods barmhertigheid die de zelve maar gebruiken tot ene aanleidinge om in hunne zonden voort te varen.

R. Maar de dezen moeten wel weten, dat is Gods barmhertigheid oneindig, zyne regtvaardigheid ook oneindig is. Aug. in ps. 100. „Non dicamus: spe parcit „deus. Ecce feci heri, et pepercit Deus. Facio et hodie, „et parcet. Faciam et cras, quia parcet Deus. attendis ad „misericordiam, et ō times judicium.„ Et in ps. 3. Non „sic deus misericors, ut injustus sit; ō sic justus, ut „misericors ō sit.„

Ja kan je ü wel ene grotere barmhertigheid inbeelden als in Jesus zyne kruisdood? En egter hieromtrent ons moet j'ook de grootste regtvaardigheid. Godt spaard zynen eigen zoon niet, zo mishagen hem de zonden, dat hy voor de zelve de kruisdood van zynen welbeminden zone aanneemt. De goede moordenaar geeft ü hoop ook op üwe laaste levens snik; maar hangt daar ook gene quade moordenaar, die in zyne zonden sterft? Is d'ene ene voorbeeld van Gods onuitputtelyke barmhertigheid? d'andere zy u ene voorbeeld van zyne straffe regtvaardigheid.

Maar ik, zeid de vermetene zondaar, ik zal dan de troost hebben van enen goeden Biegtvader, de h. Sacramenten zal ik dan ontfangen, de gebeden der gelovigen vragen.

R. ô zondaar bedrieg ü niet. de verdoemde Moordenaar aan het kruis had C. J. zelf by zig, hy had hem op

op deen tyd, als de prys zyner verlossinge van alle kanten uit zyne heilige Lighaam vloeyde; Gods Moeder, di alder[illegible] Maagd Maria stond naast hem, Jesus bad voor zyne kruissers zelfs: en egter met dit al ging die moordenaar verloren.

Rom. 2-4. Wel hoe vermetene zondaar, weet gy dan niet, dat de goedertierendheid Gods ù tot boetvaardigheid aanleid! Maar naar uwe hardnekkigheid, en onboetvaardig hert vergaderd gy ù zelven ene schat van gramschap in den dag van gramschap, en der openbaringe van Gods regtvaardige oordeel, die eenyder vergelden zal naar zyne werken.

Maar (zeid de vermetene zondaar) Godt heeft beloofd op wat dag, op wat ùur dat ene zondaar boete doet, dat hy zyner zonden niet meer zal gedenken.

Dog zondaar bedrieg ù niet: Zulke belofte is ene vermàning om het genot van de zelve zig ten eersten te bezorgen. Heeft Godt den boetvaardigen zondaar vergiffenis beloofd? hy heeft aan yder een de boetvaardigheid niet beloofd, hy heeft ook zelfs den tyd niet beloofd om boetvaardigheid te plègen.

Hora est jam nos de Somno Surgere.
Rom. 13. v. 11.

Dominica 1. Adventus. 1735.

Onder alle dingen, op welke dat een voorzigtig man naerstelyk in zyn doen moet letten, is geen van de minste, de toestand ~~des tyds~~ en de gelegentheit des tijdts, in w: hy iets doen moet A. A.

Alle dingen gelyk ze niet voegen aen alle persoonen, zoo passen z'ook niet de zelve persoonen in alle tijden. verscheide tijden eischen verscheide zeden en manieren, en daerom is de tijdt een omstandigheit van groote nadruk, die allenthalven moet in opmerking genoomen worden, gelyk de wijzeman dit ook wil te kennen geven, zeggende: Omnia tempus habent. Eccle. 3.

En voorwaer t'is een wysman, die die tijdt wel raemen kan en deszelfs gelegentheit voorzigtig waerneemen: t'waer onhebbelyk ~~te bagchen~~ in schreijens tijdt te lagchen, t'zou gekkelyk staen te weenen, wanneer men behoort te lagchen, t'waer dwaesheit van den nagt den dag te maken, en dag in den nagt te veranderen.

Deze wijze en voorzigtige opmerkinge des tijdts, en gelegentheits komt niet alleen te staet in onzen werelyken en burgerlyken handel en ommegang, maer ook in geestelyke saeken in de betragting der deugden, en heilige pligten.

Voorwaer: niets is'er zoo kragtig om iemand van iets quaeds af te trekken, als te vertoonen, [...] de tijt dat verbiet, en de toestand en gelegentheit dat niet toelaet. Insgelyks: Niets is'er zoo bequaem om iemand aen te maenen, tot iets goeds als hem te overtuijgen, dat de omstandigheit [...] de tegenwoordige tijt dat noodzaekelyk vereischt, en kragt [...] mebrengt.

Al t'hans den apostel Pau[...] dit middel van een groote kragt te wezen; hy bedient [...] de toestand des tijts om de Romijnen tot het bet[...] heilige pligten aen te maenen Broeders [...] nos de Somno Surgere... De nagt is voorb[...] by gekomen, laet ons dan afleggen de we[...] Alwaer gelyk wij hooren, hij op de gelegentheit [...] bringt, scil: op de uer die aengekomen is, op de voorby ge[...] en d'aenbrekende dag om op te staen uit de slaep

om af te leggen de werken der duisternisse
Een vermaening voorwaer, die Paulus daer geeft aen de Romeinen, welke niet min noodzaekelyk is voor alle Xtenen ~~[illegible]~~ in deze onze dagen: maer voornamentlyk in deze dagen van voorbereiding tot dien dag van Genaede, 'k zeg tot de geboorte van J. C. die nu ophanden en gelyk als voor de deure is.

Propositio

Lubet itaq, ter gelegentheit van deze h. tijt van den Advent, dien wij heden beginnen, hanc Pauli monitionem nobis etiam proponere, et eam assumtis verbis comprehensam explicare. Attente

Hora e jam nos de somno surgere. In his verbis hortatur nos aplus ut ad secundum filii Dei adventum nos preparemus. Et his verbis Ecclia nos hortatur ut ad primum ejus adventum in carne preparemus. Duo sunt Xti Dni adventus visibiles, primus præteriit, 2dus venturus e. Primus fuit in humilitate, 2dus erit in majestate, primus fuit occultus, 2dus erit opertus, primus fuit misericordia, 2dus erit justitia, in primo venit judicandus in 2do veniet judicaturus. in primo venit vocare peccatores, in 2do veniet reddere unicuiq suum opera sua. Et ad hunc 2dum adventum hortatur nos Paulus, et ad hunc primum cujus memoriam proxime tam adhuc præsentis agemus Eccla nos Pauli verbis hortatur. Et recte quidem, nam si nos digne ad unum, etiam digne nos ad alterum Xti adventum præparaverimus.

Itaq videamus quo Paulus velit nos ad 2dum Xti adventum preparemus, ut et sciamus quo nos ad ejus primum adventum in proximis Natalitiis preparemus

Hora, inquit, e jam nos de somno surgere. Tria his verbis Paulus monet scil: 1o Monet a somno surgere, 2o Addit causam, quare cito surgendum sit 3o Ostendit, quo ab illo somno surgatur.

1o Monens ergo nos surgere ait: Hora e jam nos de somno surgere. Atq in his verbis considerandum nobis e 1o quis sit iste somnus, et 2o qua sit surgendi hora.

Somnus triplex e 1o Naturæ 2o Mortis, 3o Peccati. Somnus Naturæ cuique notus e, et quidem melius quam dici posset... de 2do sæpius

1. Thess. 4 - 13. fit mentio in Scripturis. sic Paulus: Broeders wij willen niet dat gij

1. Cor. 11 - 30 onweetend zijt aengaende de genen die ontslaepen zijn. Item, sic eos qui ob indignam corporis et sanguinis D. N. J. C. morte puniti erant, eos dicit dat zij ontslaepen zijn. Ex quo patet coe fuisse Paulo de dood een slaep te noemen. at quare sic? Rs. Mortuos vocat Dormientes quia, quam facile e alicui excitare dormientem tam facile, imo facilius Deo sit mortuum et vita functum ad

Matt. 9 - 24. vitam revocare. Sic et Xus ipse de filia Jairi dixit: Filia

Filia, ō ē mortua, sed dormit. Unde et de Lazaro excitaturus eum, de morte dixit, Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut à somno excitem illum, ... De 3tio Loquitur Paulus: ontwaekt gij die daer slaept, en stae op uit den dooden, en Jus zal u verligten. De hoc peccati somno dixit: Laet ons niet slaepen, gelyk d'anderen, maer laet ons waeken en maetig zijn. De hoc dixit: Ontwaekt als regtvaerdigen, en wilt niet zondigen.......... Joan 11- Eph. 5-14. 1 Tess. 5-6 1. Cor. 15-34.

De hoc peccati somno Lqtr Paulus, et ab hoc nos surgere vult dicens: Hora ē jam nos de somno surgere. Patet hoc ex sequentibus van de werken der duisternisse af te leggen seil: Brasserijen dronkenschappen, twist, twedragt, nijdigheit en alle onzuiverheden de hac somno peccati Lqtr Paulus dicens: Hora ē jam nos de s....

Hora ē, ait: Hora sunt variae. Alia ē tempestiva, alia sera, alia infructuosa. Hora tempestiva ē dum vivimus, dum rectè valemus et peccare possumus: Hora sera ē hora mortis, hora infructuosa ē tempus post mortem.

De qua hora Paulus hic jam Loquatur facile videre ē. Lqtr Paulus de hora tempestiva, vult ut peccare cessemus et à peccati somno surgamus, dum adhuc peccare possumus, vult nos poam agere dum sani et vegetes sumus. Wij moeten niet uit stellen van de slaep der sonden op te staen en de zonden dat maer verlaeten, als men niet meer kan zondigen, als de gelegentheden en jaeren verbij zijn, bij v. b. een jongeling moet niet wagten, op te staen, totdat tot dat de jaeren van de jeugd, de gezelschappen, passien, driften en de bekoringen verbij zijn; hij moet niet denken, wie kan nu die en die zonden verlaeten, de bekoringen zijn nu te groot, naderhant als ik zal oud zijn, als ik in een andere staet zal zijn, dan dan zal ik opstaen, dan zal ik 's bed en den slaep dier zonden verlaeten.... zoo zeg ik, zoo moet noit iemand spreken, zoo lang moet hij niet uitstellen, uit den slaep der zonden op te staen, want (ut ait S. Aug.) si vis agere poam, cum jam peccare ō potes, peccata te dimiserunt, ō tu illa, (sedue paululum)

Non tamen negare possumus quin in fine vitae quis habere possit veram contritionem, quin consequi possit misericordiam, et à somno peccati surgere; poa enim quantumque sera, si modo seria, ō ē infructuosa, Script. enim dicit: Impietas impii ō nocebit ei, in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua, Non nocuit bono Latroni, jam morti proximo...... Ezch. 33-12

At fatendum raro talia contingere, contigit, scriptura testatur, at quoties contigit? semel scriptura contigisse testatur et contrarium plures contigisse testatur, ut de Esau, Saul, Juda Antiocho......

Contingit ergo quod quis sero et serio à somno surgat sed raro contingere fatendum ē. Alius, exigentibus id suis peccatis,

intempestivè morte punitur, alius gravitate dolore morbi obruitur ut vix de salutis negotio cogitare possit, alius in mòbo amittit memoriam, alius loquelam, alius plus dolet quod tporalia nimis ipsi cara, amittere debeat, quam quod Deum offendisse dolet atq; hinc ē quod rarò in fine quis verè poeniteat et de peccati somno surgat. Hora tempestiva surgendum ē, periculosum nimis ē quod hora tempestiva elabatur, periculosum nimis ē quod, hac in horam seram differatur.

Innumeri id fecère, qui nunc poenitent infructuosa hora, qui nunc lugent et dolent post mortem, at frustra; quia infructuosa hora, infructuosa, dico quia tunc nil juvat dolere et poenitere. Sanè damnati in inferno poenitent, et valde poenitent, sed illa poena non erit ad remedium aut levamen, sed ad augmentum poenae de goddeloozen inquit Salomon, zullen met een schrikkelyke verbaestheit bevangen worden, en berouw hebben zullen ze door de persinge van hun gemoet zugten en zeggen
Sap. 5. 3.... Wy hebben gedwaelt van de weg der waerheit, wij hebben de waerheit van Paulus ons geleert in de windt geslaegen, wij hebben zyne vermaeninge niet in agt genomen, wij zijn niet op onzen tydt uit de slaep der zonden opgestaen, wij hebben het wel gelegene en bequaeme uer niet waergenomen, wij dwaeren, wij uitzinnige wij hebben van de weg der waerheit afgedwaelt...... Sic jam clamat Esau... sic judas... sic dives Epulo... antiochus....

Itaq; A. A. dum licet poeniteamus, operemur bonum, a somno peccati surgamus dum hora tempestiva ē.....

2°/ Ad 2dam partem jam transeamus, in qua ostendit Paulus caam quare cito à peccati somno surgere debeamus. Nunc enim inquit, propior ē nostra salus quam cum credidimus. q. d. Surgite fratres, surgite à somno peccati, nu is owre zaligheit nader, nu is de vergelding der eeuwige zaligheit voor gods uitverkoorenen veel nader als toen zy gedoopt zyn. De tydt owrer zaligheit is de tydt of dag van owre doodt op dew: de ziel met d'onsterflykheit word aengedaen, of oot de dag der zaligheit is de dag van gods oordeel op dew: het lighaem met de ziel d'onsterflykheit aen zal doen, nu deze dag de dag van yders doot en van het toekomende oordeel, die dag is naby, want alhoewel de dag van 't algemein oordeel nog verre schynt te weren, nogtans eenyders sterfdag is nabij, ja op wat stond oot iemand sterft zoo vind hij zyn oordeel terstond by den Heer.
Cito itaq; a peccati somno nos vult surgere Paulus, quia hora mortis et judicii nostri prope ē.

Surgamus itaq. A.A. Surgamus è Sordibus peccatorum, tempus enim breve ē, judicium nostrum prope ē. Nemo de juventute, fortitudine aut sanitate confidat. oibs prope ē quosdam eximfüt Ev: monet [?] Deus in prima vigilia, id ē, in pueritia vocat, alios in 2ª vigilia, id ē in juventute, alios in 3ª id ē in virili ætate, et alios in 4ª vigilia id ē in Senectute vocat.

Nemo igitur confidat in juventute et flore ætatis suæ et hinc differat e Somno et peccati Lecto surgere, nemo dicat cum, Senuero poam agam. quis tibi et vitæ Spatium promisit? nonne indies pueros mori vides? et tibi ipsi ō hoo, dum puer es, Sive dum juvenis es mors propinqua ē. oes mortui quos Xum Suscitasse Legimus juvenes sunt.... oes mortui, quos Scriptura in Vet. Test. resurrexisse narrat, qui numero duo sunt, juvenes erant, unus filius Sunamitidis quem Elizeus 4 Reg. 4
et alter ~~[illegible]~~ Sareptanæ quem Elias a mortuis suscitavit. at quare 3 Reg. 17.
Scriptura oes illos quorum suscitationem refert juvenes fuisse dicit? R̷.....

Heu! quam multos subita mors prævenit? quot in Lecto jacent gelidi qui modo sani erant?......

Surge itaq. nunc statim sine mora, sine dilatione, antequam mors te præveniat, nescis enim diem neq. horam, dies Dni veniet sicut fur in nocte, qua hora ō putatis filius hois veniet.... Surge ergo

3°/ Transeamus jam ad 3tiam Partem in qua Paulus ostendit quo à peccatorum somno surgendum sit. Id autem facit dicens: Abjiciamus opera tenebrarum, et induamur arma Lucis. Indicat id surgere a peccati somno consistere in declinando à malo et faciendo bono, in ~~fugie~~ fugiendis vitiis et exercendis virtutibus

Itaq. fratres ut Paulus monet, abjiciamus opera tenebrarum, opera autem illa sunt quæ enumerat dicens: Niet in Brasseryen en Slemperyen, niet in Slaepkamers en ontügtigheden niet in twist en afgünstigheit. Illa, illa sunt opera tenebrarum quæ abjicienda Paulus docet.

Vocat opera tenebra, et rectè: sunt enim peccata verè opera tenebrarum, et varias ob rationes sic vocantur 1°/ Quia pater, autor et principium illorum ē diabolus qui vocatur princeps tenebrarum. 2°/ Sic vocantur quia illa ō committimus nisi per tentationes diaboli ons verstand en reden, eerst verduistert en verblind is, enim vero cur ad impudica currit impudicus, nisi quia obcæcatus cupiditate sua ō videt gravitatem malitiæ, nec suum periculum, nec recognoscit quod pro sperata unius momenti voluptate æternum sibi comparet supplicium

si illa videret et serio recognosceret quod illa patrare
sic avarus inhiat pecuniis, cupiditate sua obtenebratus,
intelligens aut reflectens verba Xti, quid prodest hoi si mund
universum lucretur, aa vero sua detrimentum patiatur?
si videret et recognosceret, iis o inhiaret, et per fas et nef
sibi congregaret.

Sunt itaq peccata opera tenebrarum, ideo (ut supra) atq
ob rationem illi qui ea perpetrant a Davide comparantur equ
L3. et mulis qbs o e intellectus. 3tio sic vocantur peccata
quia qui illa perpetrant tenebras quaerunt, sic Job ait de
Job 24-15 adulteris: Het oog des overspelders bespied de duisternis.
Joan 3- Et Xus de oibs male agentibus: ois qui male agit odit Lu
4° sic vocantur quia sunt leelijk en afschuwelyk, sunt te
nebrae.... 5° quia hoem praecipitant in tenebras exterio
ubi erit fletus et stridor dentium.....

Peccata itaq quae ex tot capitibus recte opera tenebrarum
vocantur vult Paulus quod abjiciamus... ad hoc nos hortat
tur Lecta.....

Conclusio Ergo A. A. Repete, et adhortatio fiat cum appli
catione ad tempus Adventus......

Dom. 4. adv.
in primo Sacro
secutus sum
d. n. Ch. Yader
ab initio, inhae
si et applicavi:
Praedicans bap
tismum pcc.
post summum
Sacrum mutatis
mutandis hunc
serm. 1756.

Dominica 1. Adventus 1739
P. M. 46. 5674.

Hora ē jam nos di somno surgere, nunc enim propior ē nostra salus quam cum credidimus
Rom. 13. v. 11.

Wel te regt heeft de Prediker gezeid Cap. 3. tempus flendi, & tempus ridendi A. A.
De waarheid van deeze Spreuke is ijder een bekend, ook in den burgerlijken ommegang. Hier van is 't dat men zegt: 't is altijdt geen kermis. Item: de boog kan niet altijdt gespannen weezen.
Onze Moeder de h. kerk deelt hier niet mis van, en houd ook dezen grondregel ~~zelf~~. Dan verpligt zij ons vrolijk te viezen, naar den geest, dan wederom maand zij ons aan tot rouwe en droefheid. De jaarlijksche feestdagen zijn hier van gedúurige blijken. Hoe vroolijk doet zij ons ~~nu~~ vieren de Geboorte, Opstandinge en Hemelvaard van C. J.? O! dan is 't dat w' onze kerken van vreugde hoorin galmen! Maar ook in tegendeel hoe treurig viert zij ~~niet~~ den heiligen vastenstijde, als ook dien van den Advent? Zij tragt ook zelfs door haare uiterlijke treurgewaaden haare kinderen tot eene waare droefheid, die om godeis, op te wekken. En geen wonden; want de kerke van boete de treurige dagen voor laat gaan, om ons tot 't vieren van die geestelijke

vreugde feesten bereidt te maaken.

Dus is 't dat de Kerk heden, met 't begin van den Advent, haare vreugdeliederen afbreekt, en door droevige boetgewaaden ons ter boetvaardigheid verwekt, en dus ons zoekt bereidt te maaken, om de vrolijke kersdagen, in geboorte van C. J. met vreugte te mogen vieren.

Tin deze einde spreekt zij ons heden, in de Lesse met Paulus aan, in zegt tot ons nog gelijk Paulus aan de Romeijnen zeide: Hora e jam nos &c.

('t is ook deze zelfde aanmaaninge van Paulus die wij U. L. geduurende de 4 Zondagen van den Advent voor zullen houden, om volgens 't inzigt van de kerke U. L. op te wekken, en tegen d'aanstaende kersdagen te bereiden.

Propositio. Wij zullen heden met 't eerste §. van deze Paulus aanspraake beginnen. Paulus zegt) 't is nu d'uur om uit den slaep t'ontwaken, want nu is de zaligheid ons nader, dan toen wij eerst geloofden. Deze woorden zullen wij dan ook als nu tot onze onderlinge stigtinge, in opwekkinge nader uitleggen, en verklaren, quod dum facio Attinalte.

Naadat Paulus door verscheide reedenen de nieu bekeerde Romeijnen tot de broederlijke liefde had aangemaant, zoo begint hij ten laetsten hen voor te stellen, hoe alle Kbenen verpligt zijn, de zonden te moeten schuwen. En dit doet Paulus voornaamelijk in d'opgenoomene woorden als hij zegt: Nu is 't d'uur om uit den slaep &c.

Grootelijks zou men zig zelven bedriegen bij aldien men zig inbeelde, dat Paulus hier van den natuurlijken slaep gewaagde, in niet anders wilde

dan

dan dat de Romijnen natuurlijk ontwaaken. zouden zij? O neen! want
Paulus, die de zielezorge der Romijnen op zig genomen
had, sprak hier ~~niet~~ van een geestelijken slaap, ik zeg, van den slaap
der zonde.

In deze taal is zeer gemeen in Paulus brieven, dat
hij 't woordt slaapen stelt voor zondigen (en dat hy door
't opstaen uit den slaep niet anders verstaet als de zonden
te verlaeten). Zoo gebruijkt Paulus deze wijze van spreken; 1. Cor. 15-34
Ontwaakt als regtvaardigen, en wilt niet zondigen.
Item; Ontwaakt gij die daar slaapt, en staa op uit den Eph. 5-14.
dooden, en Xus zal ú verligten. Item: Laat en wij ~~ons~~ niet 1. Thess. 5-6.
slaapen gelijk anderen, maar laat en wij ~~ons~~ waaken, en maa
tig weezen. Et sic hic ~~intexit~~ de somno peccati ait:
Hora e jam nos de somno surgere.

(En deze wijze van spreken, mag men ook zeggen dat
Xus zelf schijnt gebruijkt te hebben, wanneer hy eenen
dooden Lazarus of 't doode dogtertje van Jairus van
de dooden zullende verwekken, zeide: Lazarus amicus
noster dormit, en van 't dogertje: Puella, ō e mortua
sed dormit. Nu gelijk wij weeten, beide deze dooden zijn
afbeeldsels van de zondaers, en vervolgens zeide Xus van
hen dat zij sliepen, zoo mag men ook zeggen, dat Xus
op eene bedektelijke wijze, de zondaers slaepers noemde.

't Is ook deze zelfde wijze van spreken die de hh.
Vaders onderhouden hebben.)

Als de h. Chrijs. eertijds onze ~~text~~ woorden van Paulus
verklaarde ~~verhandelde~~ sprak hij zijne toehoorders in dezen Hom 24. in Ep.
voegen aan, en verweet hen dat zij geestelijke slaapers ad Rom.
waaren: Gij zult mogelijk lagchen, zeide Chrijs. (met
't geene ik U nú zeggen zal, maar ~~ègen~~ ik ben 't ver=
pligt te zeggen, wij zijn alle gelijk aan de gene die
in de diepe nagte rusten, en slaapen.

Zoo ook de h. Augs., schrijvende over den 62 ps.,
vraagde zijne toehoorders, wat of slaapen was? en
andwoorde zig zelve ~~en~~, dat'er een tweederleije slaap was

d' eene van 't lighaam, en d' andere van de ziele. wat den lighaamelijken slaap betreft, ait Aug. die hebben wij allen noodig; want anders zou de bezwijkende mensch. Maar dat moeten wij verhoeden, ait doctor, dat dog de ziel niet slaape, want de slaap van onze ziele is kwaad, en zondig, mids zoo een slaap niet anders is dan een vergeetenheid van godes, en onze zaligheid.

Adeoq. er his patet, dat 't een wijse van spreken is die Paulus gebruijkt, die zeer gemeen is aan de h. schriften, en hh. Vaders.

En, waarlijk ook niet onäardig is deeze gelijkenisse dat Paulus de zonde bij den slaap verbeeld, want immers een mensch, die slaapt, hoe zeer 't ligt der zonne ook zou schijnen, 't is voor hem eene geduurige duisternisse, spreekt tot eenen slaapende ook zelf van dingen, die hem eenemaal noodig zijn te hooren, hij hoord 't egter niet; de kragten van de ziele loopen toomeloos zonder dat ze door de reden, of kennisse bestierd worden, hij meint te hooren 't geen hij niet hoord, hij meint te zien 't geen hij niet ziet, te smaaken 't geen hij niet smaakt, en zoo word hij al slaapende met een ijdele droom gepaaijd.

En zoo is 't ook met den geestelijken slaap gelegen; 't ligt der waarheid is voor de oogen der zondaers als verborgen, zij zien nog kennen d' ellende niet daar zij door de zonden in vervallen zijn. Ziet dit maer eens in eenen David, die een jaar lang zat in de zonde zonder zijne ellenden eens te zien, of te kennen; Ziet dit in den verlooren zoon, en ontelbaare diergelijke geestelijke slaapers. 't is met hen, even als met de lighaamelijke slaapers, die hoe zeer 't ligt van den dag ook zou mogen schijnen voor anderen, 't is voor hen eene geduurige duisternisse.
Spreekt gij met eenen zondaer, die slaapt in zijne zonden maand gij hem aan, stelt gij hem gods bedreigingen, en

Straffen voor oogen, hij schijnt ze niet eens te hooren,
't gaat met hem gelijk de Schrift van Loths Schoonzonen Gen. 19-14
zegt, ~~[illegible]~~ als Loth hen van So=
domaas ondergang sprak, dat hij hen al boertende
of maar lagher de scheen te spreeken. Waaröm ook
de Eclus van dusdanige slaapers zegt: die de wijsheid Ecle. 22-9
aan eenen dwaazen (zondaar) verklaard, spreekt met iemand
die in slaap valt, en in 't einde van d'aanspraake zal hij
zeggen, wat is er dit voor een? q.d. 't is met een zondaer,
die in zijne zonden ligt, en slaapt, gelegen, even als met
een slaapenden mensche, spreekt met hem ook van de nood=
zaakelijkste dingen, hij hoord 't egter niet, of, heeft hij 't met d'ooren zijns lighaams al aangehoord, hij zal 't versmaaden, en zeggen: wat is'er dit voor een? &c.
(De kragten van de ziele loopen toomeloos zonder reden
hij meint te hooren, 't geene hij niet en hoort.... en zoo
gaet 't met een slaepende zondaer ook; toomeloos zonder
de vreeze gods loopt hij, en vervalt hij van d'eene zonde in
den ander, hij meint te hooren, 't geen hij niet en hoort,
te smaeken 't geene hij niet en smaeckt, want meinende zyne
lust vermaek te scheppen in de zonden, vinden hij dog
niet als bitterheid, droefheid, en ellende in de zelve. Waarom
David sprekende van deze geestelijke slaepers: dor= Ps. 75-6
mierunt somnum suum, et nihil invenerunt in manibus
suis. q.d. &c

't gaet met alle deze geestelyke slaepers even, als 't
met den slapende Samson ging. Nouwlijks had Sam= Jud. 16
son zyne hooft in de schoot van Dalila gelegen, om te
rusten meinende aldaer al slaepende zyn vermaek
te scheppen, of terstont wierd hem alle zyne sterkte
ontnoomen, zyn verstendom, en magt wierd hem ontwron=
gen, en die te vooren, was de schrik zynen vyanden, was,
wierd toen de spot en slaef der zelven. En zoo
zoo loopt 't eilaes! ook met een slaepende zondaer af,
~~[illegible] slaepende in zyne zonden~~, ten zy Godt hem
door eene bezondere genaede verwekt uit de zonden

Hij die te vooren als Koning heerschte over zijne passien en driften, is nu een slaef derzelve geworden die hem al zoetjes gevangen voert na d'eeuwige doodt.)

Zoodat zeker, niet onäardig is de gelijkenisse, die Paulus ~~in de tex~~ gebruijkt, als hij sprekende van de zonde, de zelve bij den slaap vergelijkt, en zegt: Hora jam nos de somno surgere.

NB quid paulus de hoc peccati somno dicat? ... dit is, broeders 't is tijdt om wakker te worden, 't is tijdt om t'ontwaaken, ^ Wel is waar, zoo luid wel onze Nederduitsche vertaalinge; Maar volgens de grondtaale ~~text~~ of ook de lat: vertaalinge ~~text~~ drukt Paulus zig nog duidelijker uit, en gebruijkt 't woordtje Opstaan, zeggende 't is d'uur om uit den slaap op te staen. Et recte; nam magna e differentia tusschen ontwaken, en opstaan: Een zondaar die ontwaakt, wanneer hij zijn zondig leven begint te zien, en zijne ellenden te erkennen; Maar dan staat hij op, als hij de zonden laat, en door eene veranderinge van leven toondt dat hij waarlijk bekeert is.

^ maar 't is tijdt om op te staan

Dit onderscheidt van een ontwaakenden en opstaanden zondaar, toondde h. Aug.s ons in zijn eige voorbeeldt aan. Ik voelde (in qt) als in eene slaap dat de last van de wereld mij zoetelijk drukte, en de genegenheidt die ik tot u mijnen gode gevoelde, was gelijk de begeertens van een mensche, die wel zoude willen ontwaakt zijn, maar die door den zoeten slaap overwonnen, wederöm in slaap valt.

Confess. L. 8. c. 5.

Dit onderscheidt van ontwaken en opstaan uit de zonden, zien wij ook duidelijk in 't voorbeeld van den verlooren zoone. Hij ontwaakte als hij zijne oogen begon te openen, en te zien, zijne droevige ellenden, hij ontwaakte als hij ~~een~~ eenen inkeer kreeg, en tot zig zelven zeide Hoe veele huurlingen zijn'er, in 't huis mijns vaders, die overvloed van broodt hebben, en ik vergaa hier van

Luc. 35-36.....

van honger, ik zal opstaan, en naa mijnen vader gaan; dog hij
~~[illegible]~~ ontwaakte nog maar alleen, ~~[illegible]~~ en begon maar uit
zijn en zonde-slaap t'ontwaaken ~~[illegible]~~; ~~[illegible]~~ tot dat hij daadlijk op-
stond ~~daarop~~, en 2. ging 3. naa zijnen vader. En dit onderscheid wijst Pau-
lus ons aan als hij niet allen zegd, dat wij uit de zonde ontwâken, maer ook opstaan moeten.

En zoo leerd Paulus ons hier, dat 't niet genoeg is
door de kennisse der zonden, als eens effentjes wakker
te worden, en te ontwaaken, even als een luijaard, die
wakker wordende, zig omkeerd op zijne bed, gelijk de
deure op haare ~~[illegible]~~ karre-draaijd, zoo als Salomon hem beschrijft Prov: 26, 14 en onder te russen op zijne bedde blijft luijeren,
Maar Paulus leerd ons ook, dat men op moet staan,
en alle de gelegentheden der zonden verlaaten, &c.

O! zondaar, bedrieg dan uw zelven niet, stel u niet
te vrêden met zeer aangedaan te zijn, over uwe zonden,
met te zien de ellenden daar gij door de zonden in ge-
vallen zijt, met veele goede voorneemens te maaken, ~~[illegible]~~, goude bergen te beloven, &c.
zeg niet alleen: ik zal, ik zal...., maar staa ook op, en
ontwaak uit den slaap der zonden; want hoe veelen, hoe
veelen zijn 'er, ~~meer~~ die met alle hunne voorneemens
en groote beloften ~~propoosten~~ den deeuwigen dood-slaap slaapen, 't vol, vol zal de hel van zulken zijn.
zijt dan niet, van de genen, van die Salomon zegd: Prov. 33 - 4
vult per o pigen, i.e. ..... Maar staa op, staa op uit
de slaap der zonden, volgens dat Paulus u vermaand:
Hora ê jam nos de somno surgere

NB quid Paulus dicat: Hora ê inquit Paulus.
dit voegd Paulus 'er bij, om nog meer kragt en klem te geven
aan zijne vermaaninge X even als ons gelijk men 's morgens
een slaepend mensch opwekkende, zoo zeggen dat
't al zoo en zoo laet is, opdat hij des te vlijtiger op-
staen zoude: zoo wel Paulus ook ons vermaenen, om
des te vlijtiger op te staen uit de slaep der zonden
en daerom voegt hij 'er by Hora ê jam nos de somno
surgere.

X opdat zij den slaapende zondaar des te vlijtiger op-
staan zoude uit de zonden; En waarlijk noit geeft men meêr kragt aan zijne ver-
maaninge, dan als men aantoont, dat de zaak geen uitstel veelen kan, dat de tijd nu daar is.
En zoo dringt Paulus ook aan; Joapai. Zegt niet alleen: tempus ê,

Maar: Hora ê, hier door te kennen gevende dat een slaapende zon-
daar geen de minste uitstel neemen moet, niet weetende wat uur

de Heer zal koomen, des avonds laat, of 's middernagts, of met het haanegekrai, of in den morgenstond; opdat hij u niet vinde slaapen; aitchs Marc. 13. 35. En Matt. 25. de gelijkenisse der 10 Maagden. besluit hij, zeggende: Waakt dan, want gij weet nog dag, nog uure, gij weet niet wanneer

de Bruidegom koomen zal. Zoodat wij, een geestelijke slaaper, niet met dwaaze maagden sluimerende en slaapende van Jesus gevonden, en buiten d' eeuwige bruilofts zalle gesloten worden, hij nut nu tewijl 't d' uur is op moet staan, uit den slaap der zonden. In dus spreekt Paulus hier even al eens gelijk iemand die eenen slaapende mensche zullende opwekken zeggen zoude, dat 't al zoo, en zoo laat is, opdat hij deste vlijtiger opstaan zoude. En daarom spreekt Paulus niet alleen van opstaan uit den slaap der zonden, maar voegt 'er ook bij: Hora e[st] &c Nunc enim propior est nostra salus qm̄ cum credidimus.

Hae verba, quae Paulus hic subjungit, dupliciter illigi possunt. 1o Aliqui hoc sensu accipiunt, quasi Paulus vellet comparationem instituere tussen den staat des geloofs in dewelke de Romeijnen nu waaren, en den staat der duisternisse en ongelovigheid, daar zij voorheen in geweest waaren, q.d. Paulus: van te vooren wanneer gij nog benevelt waart door de duisternissen van ongelovigheid, was 't zijn moeijlijker om zalig te worden, dan het u heden is, nu gij de gaave des geloofs hebt; want toen kon je niet zalig worden, of gij moest eerst het geloof hebben, dat geloof hebt gij nu, bijgevolg is dan ook de zaligheid, die op 't geloof moet volgen, u heden nader bij, dan ze wel voorheen was, wanneer gij 't geloof niet had.

2o Alii hoc sensu illigunt, dat die gelovigen nu digter bij waaren aan 't einde van hun leven, en bijgevolg ook nader aan dien dag op dewelke zij # hoopten met d'eeuwige zaligheid beloond te worden. In dus wilde Paulus zeggen, dat hoe nader zij aan hun einde waaren, en hoe minder tijde dat zij over hadden om zig tot de zaligheid te bereiden, zij dan ook des te vlijtiger moesten wezen, om op te

nu door Paulus tot 't ligt van 't Evangelie geroepen, en bekeerd waaren; en dus

te staan, uit den slaap der zonden, of flauwheid en onagtzaamheid omtrent 't geestelijke.

De h. Chrijs. heldert deze vermaaninge van Paulus op met 2 gelijkenissen, d'eene van een onderdaan ten aanzien van zijnen koning, wiens komste hij te gemoet ziet, en d'andere van een baanloper, die nu digt aan 't einde van den loop baan gekomen is. Nu hoe de komst van dien koning nader bij is (zegt Chrijs.) hoe wij ook bereidvaardiger moeten wezen, en hoe wij nader bij ons doelwit zijn, hoe w' ons ook meer aanmaanen moeten om des te ijveriger te loopen. En zoo wil Paulus volgens deezen h. Vader zeggen, dat hoe de komst van Jesus nader bij, en d'eindpaal des levens meer den naakt, dus ook zij Romeijnen en alle geloovigen, des te ijveriger moeten waaken, en opstaan uit den slaap van verflauwinge, en der zonden, om dus bekwaam te zijn om den Bruidegom C. J. af te wagten, en de prijs des levens te behaalen, die alleen aan hen zal gegeven worden, die al waakende hunnen Bruidegom C. J. te gemoet zullen geloopen hebben.

En uit deze uitlegginge van Chrijs blijkt, dat Paulus niet alleen de grove groote zondaars aanspreekt, die eenen zwaaren slaap der zonden slaapen, maar ook de regtvaardigen zelfs, die in 't goede eenigzins verflauwen, die slaapen zij juist niet, ten minsten sluimeren, en dus in gevaar ten minsten geraaken van te vallen, of van te hervallen, en den slaap voor goed te slaapen. Sola inutilitas (zegt S. Bern. Ep. 304.) sufficit ad damnationem. de onnuttigheid of ledigheid verzwakt de liefde, vermeerdert allengsjes de begeerlijkheid, is oorzaak van 't verzuimen der wezentlijke pligten, als bij v. b. van 't gebed, van de boetvaar=

digheid, van de dankbaarheid en regte liefde tot gode, ~~van de liefde~~ en tot den evenaasten &c.; en aldus worden zij ten laatsten bloods gesteld aan groote bekooringen onder dewelke zij ligtelijk beswijken. en hierom vermaand de Heere Jesus ook alle dusdaanigen slúijmerende regtvaardigen met de zelfde woorden daar hij den Engel der

Apoc. 2-4. kerke van Epheso mêe vermaande. Dit heb ik tegen u dat gij van uwe eerste liefde afgeweken zijt, gedenkt dan van waar gij gevallen zijt, pleeg boetvaardigheid en doe uwe eerste werken. tot alle deze is 't ook dat paulus zegd Hora e &

Conclusio Wel aan! A.A. wie w' ook zijn, 't zij zondaars, 't zij regtvaardigen, 't zij wij reeds al slapen, 't zij wij nog maar eerst slúijmeren Hora ex

Heden met 't begin van den advent zegd de kerk tot ons allen, Nú, nú is 't d'úur om op te staen, nú is 't de tijd van voorbereidinge voor de feestdagen van de geboorte des zaligm. C.J., w dagen men met regt voor ons dagen der zaligheid noemen mag.

Al over lang, al over 17 honderd en 74 jaaren is Jesus geboorn in den vleesche. Maar veelen berooven zig vrijwillig van de vrugten dezer geboorte door hunne zonden; Anderen, ik zeg, de vroomen, verslappen ook meenigmaal zelf in 't goede, en beginnen gelijk als te slúijmeren.

Nu zoo den eenen, als den anderen, zoo die slaapen als die slúijmeren, wekt de kerk heden op om uit den geestelijken slaap t' ontwaaken. En hoe naaden, en naaden de dagen der zaligheid van de geboorte C.J. zullen naderen, hoe zij ook haare kinderen meên en meên op zal wekken, om deelgenooten te worden aan de vrugten zijner geboorte

Daar óm

Daarom dan, Steenen, Laaten wij van nu afstaan, opstaan uit de dooden, en C. J. zal ons verligten. Laaten wij den Heere ons Jesus zelf te voet vallen, en hem bidden, dat hij, die eenen slaapenden Lazarus verwekt heeft, ook ons door zijne kragtdadige genaade uit onze geestelijken slaap verwekke. Laaten wij met David bidden en zeggen; Heere verligt mijne oogen, opdat ik in den slaap der Ps. 13-4
dooden niet ontvalle &

Dominica 2a Adventus 1739. P.M. 46. 74.

Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum et induamur arma lucis.

Rom. 13. v. 12.

Opposita juxta se posita magis elucescunt. Noit kan men bêter iets bevatten, dan wel als men twee tegenstrijdige zaaken nêffens elkanderen steldt. A. A.

Deeze grondrégel heeft zijne waarheid en in 't wêreldse, en ook in 't geestelijke.

Zoo bij v. b. noit kan men bêter zien, hoe aangenaam de dag is, dan wel als men 'er den duisteren en naare nagt daar nêffens steldt. Dus Tobias c. 5. 11. (noit kan iemand bêter zeggen wat gezond zijn ~~aangelak~~ is, dan wel als hij proeft, en ondervindt wat ziek zijn is.)

Nu gelijk 't is in 't wêreldse, zoo is 't ook in 't geestelijke. Noit ziet iemand bêter, hoe leelijk dat bij v. b. daze, of géne zonde is, dan wel als hij de deugd tegenstrijdige daar nêffens steldt. Noit ziet men bêter hoe groote gaaf dat is 't geloof, en de kennisse des h. Evangelie, dan wel als men daar nêffens paart de duisternisse van ongelôvigheid, en d' onkunde van de waarheid.

Zoo, zoo meette eertijds Petrus 't geluk den eerste

Stenen uit, als hij haen zeide, dat zij uit de duis-
1. Pet. 2-9 ternisse tot 't wonderbaar ligt van Gode geroepen
waeren. Zoo ook Paulus ~~vangelykom~~, als hij tot
Eph. 5 d'Ephesiänen zeide: Eratis aliqdo tenebrae, nunc
autem lux in Dno. Daarom ons niet eens meer
diergelijke v. B. op te houden, ~~Zoo~~ ~~…~~ ook ~~…~~
~~…~~ Paulus in d'opgenoomene woorden ~~…~~
Daar met Paulus af 't geluk der Romijnen, en
ook van ons Stenen, met de nagt van duisternissen
en onwetenheden, te stellen, neffens den dag der
kennisse, en des ligts, en tegelijk wijst hij ook aan
ons aller pligt, die daar uit volgt, met de werken
der duisternissen, die wij moeten afwerpen, ~~…~~ te
stellen neffens de waapenen des ligts, met dewelke wij
bekleedt moeten worden.

(God gave! A A dat wij alle deze Les van Paulus
ter herte naemen, en dat wij voornaementlijk op deze tijde van den Advent, of dagen van voorbereidinge
voor d'aenstaende Feestdagen dezelve wel beoeffenden!

Althans dit beoogt onze Moeder de h. Kerk.
Daerom heeft z'ons ook deze Les van Paulus met
't begin van den Advent voorgehouden, gelijk we
voorgaende Zondag in den Epistel hoorden Leezen
Wij hebben alsdan d'eerste woorden van dien Epistel
afgehandelt.

Wij zullen, als nu heden en de volgende Zon-
dagen daer in voortgaen. En voor als nu ons bepaalen
met die woorden, die we tot text opgenomen
Propos hebben. Paulus zeit) Nox praecessit, dies autem ad.
we woorden wij dan nu ook tot onze onderlinge Stigtinge, en onderregtinge zullen verklaeren. Attendite

onden

(Onder alle dingen, op dewe een voorzigtig man, naerstelyk moet letten, is geensins de minste de toestand des tyds, in dewe hy iets doen of ook laeten moet; want alle dingen gelyk ze niet voegen aen alle personen, zoo passen ze ook niet in alle tyden.

Deze opmerking des tyds, en gelegentheits heeft niet alleen plaets in onzen wereldlyken, burgerlyken handel en omgang; maer ook in geestelyke zaeken, in de betragtinge der deugden, en heilige plegten.

Voorwaer niets is'er zoo kragtig om iemand van iets quaeds af te trekken, als te vertonen, dat de tydt dat verbied, en de toestand, of gelegentheit dat niet toelaet. Insgelyks niets is'er zoo bequaem, om iemand aen te maenen, tot iets goeds, als hem t'overtuijgen, dat d'omstandigheit van den tegenwoordigen tyt dat noodzaekelyk vereescht, en kragtig mede brengt.

Althans d'Apostel Paulus agt dit middel van zeer groote kragt, en hy bedient zig dikwils in zyne brieven van dit middel om de gelovigen af te maenen van d'ondeugt, en aen te maenen tot de deugd.)

~~Zoo~~ 2. hoorden we 3. Voorgaenden Zondag in de woorden die we toen verklaarden ~~vertrandelden den~~ ~~[illegible]~~ 3. Apostel Paulus aandringen, op de gelegentheit des tijds om de geestelyke Slaapers; ik zeg de zondaars, die reeds den Slaap der zonde slaapen, of ook de vroomen zelfs, die verslappende in 't goede, reeds als al sluijmeren, ik zeg: zoo hoorden wij ~~hem~~ Paulus aandringen op de gelegentheid des tijds om, die geestelijke slaapers, of sluijmerende, [obren] ~~uit~~ den slaap op te wekken, zeggende: Hora est jam, nos de somno &c.

Op dien zelfden voet, gaet Paulus nu ook wederom voord, en blijft op de zelfde omstandigheid des tijds aandringen, en zegt: De nagt, loopt ten einde, en de dag komt aan. Laet en wij ~~ons~~ dan, de werken der duisternissen afleggen, en de waapenen des ligts aandoen

(uit 2 hoofdelen bestaat deze text, en yder uit 2 bezondere Leden. 't eerste bevat den gelukkigen tyd, waarin de Romynen leefden, en

1mo

Nox præcessit.

en wy merken door 't zelve geloof. In hiervan zeid Paulus twe zaken: Nox &c.

In 't 2de hoofddeel

Gen. 8-22.

roond Paulus aan den pligt, die dat geluk van de Romynen, en van ons vereischt. In deze pligt bestaat ook hier in 2 zaken, naam. Abjiciamus &c.

In wel 1o wat aanbelangt de gelukkigen tyd, dien de Romynen beleefden, daarvan zeid Paulus: Nox &c.)

Let wel A.A. vier dingen, zegd Paulus in deeze woorden 1o Paulus zegd: de nagt loopt ten einde 2o de dag koomt aan, 3o Spreekt hij van de werken, der duisternisse, die weggeworpen moeten worden. 4o van de wapenen des ligts die aangedaan moeten worden;

Ac 1mo quidem, quantum ad Noctem, plus quam notum est hic esse Sermonem de nocte naturali: nam nox talis sicuti transit, ita et revertitur, et diei succedit in omnibus mundi climatibus, adeo ut per totum hoc universum, sit continua vicissitudo, sicuti incepit cum mundo, ita et durabit in finem ejusdem, juxta illud divinum promissum: Cunctis diebus terræ... nox et dies non requiescent. # Præterea sicuti audivimus Paulum non de naturali somno loqui, sic et hic non de naturali nocte loquitur #

(Ita certum est non hic de nocte naturali agi. Hier dit is een verbloemde wyze van spreken, die Paulus hier gebruijkt, en dit woord van Nagt word hier in eene oneige beteekenisse genomen, gelyk ook zeer dikwils 't woordt van Duisternisse genoomen word, voor d'onwetendheit,

Sciendum tn. Paulum hic etiam non loqui de nocte ignorantiæ mundanarum scientiarum, nam tempore quo Xtus in mundum venit, omnes artes et scientiæ florebant, philosophia lumen suum emittebat, eloquentia vigebat de Letteren taalkunde was in aganige zoo bij de Grieken als Romynen. Deus directrice providentiâ suâ volebat filium suum nasci, et Evangelium prædicari sæculo docto, ne calumniæ pateret locus, ac si tempore stupido doctrinam suam intrusisset in mundum, seseque adorari fecisset.)

Sed intelligendus hic est Paulus de nocte spirituali peccati, seu ignorantia veri dei, et omnium divinorum mysteriorum, talis nox (ait Paulus) jam præcessit

Et hæc nox ignorantiæ veri dei heerschte bij de heidenen, en in zekeren zin, zelf ook bij de Joden

de

de heidenen Laesen, versmoort, crassis tenebris, et densa ignorantiae et peccati nocte. Adde, quod Paulus de gentium ignorantiae nocte dicat: Zij leven sair, als zonder Gode in deze wereld. Et Cap. 4. ait: de heidenen wandelen in d'ijdelheid van hunne zinnen, hebbende 't verstand met duisternissen bevangen, vervreemd van 't leven van gode, door d'onweetenheid die in hen is, om de blindheid huns herte. (De hac eadem ignorantiae nocte lqtr. Paulus dum ait: dat godt in de voorledene eeuwen alle de heidenen hunne wegen heeft laeten wandelen. Zoodat dan met regt gezeit word dat deze nagt van onweetentheit des waeragods, van dewelke Paulus hier spreekt, heerschte bij de heidenen) — Eph. 2 / Ibid. 4-17. / Act. 14-15

Et hac ignorantiae et peccati nox ipsos etiam Judaeos aliquomodo respiciebat, illi siquidem etiam in profunda mijsteriorum Dei ignorantia et peccatis jacebant, # zij bleeven hangen aan de schaduwe van hunne ijdele seremoniën, zonder hunne oogen te slaan op 't lighaam, en de waerheid zelf i.e. op J. C. Waarom Paulus ook van de Jöden zeide: Oia in figura contingebant illis. Item: Lex umbra futurorum. — 1. Cor. 10-11. / Heb. 10

Exceptis Patriarchis, et Prophetis, et paucis fidelibus, qui in Chm crediderant, et salvati fuerant; d'anderen, behalven hunne zonden;

Nox itaq. de qua Paulus ~~[illegible]~~ loquitur, stat tempus ignorantiae et infidelitatis, in qua tam Judaei, qm gentiles sedebant ante adventum Xti. Et hac e explicao SS. Ambr.ii Aug.ni Theodoreti, et aliorum; — Ambr. in ps. 15 / Aug. et Theod. in hunc locum

Idem et autem SS. Patres hic p noctem, illiguur noctem ignorantiae et peccati, qua apud Judaeos, cum et apud gentiles, qualis Romani fuerant, vigebat; sic iidem SS Patres diem, qm Paulus appropinquasse dicit, vocant tempus graae et cognitionis oium mijsteriorum, qua ante obscura et quasi abscondita erant.

2do dies appropinquavit.

Hac dies graae et spiritalis luminis initium sumsit ~~[illegible]~~ habuit in medio noctis, scil: dum Jesus nascebatur, de quo Joes 1-5-9 tunc Lux in mundum venit, tum implevit capit quod praedixerat Isaias: dit volk dat in groote duisternissen — Isa 9-2.

Lat; heeft een groot ligt gezien, en aan die in 't
land van de schaduwe des doods woonden is een
Isa. 60-3 ligt verschenen. Item: Sta op, en word verligt, Jeru
salem, want uw ligt is gekommen, in de heerlijkheid des
Heeren is over u opgegaan

De hoc autem die gratiae et cognitionis p Xtum, Paulus
ait: Appropinquavit, non ait: Venit, sed appropinqua
vit, et p hoc innuere voluit, quod lumen gratiae et cog
nitionis hujus temporis, veri quidem dies dici possit res
praeteriti temporis ignorantiae, at quod idipsum lumen
comparatum lumini et cognitioni, quam postmodum
habibimus in caelis, non dies vocari possit, sed tantum
Appropinquatio diei.

Etenim sunt in appropinquatione diei, dum
sol oritur, lumen videtur, sed adhuc mixtum tene
bris, ita quamdiu hic sumus in mundo, omnes nostra cog
nitiones adhuc mixtae sunt multis ignorantiis, et
1. Cor. 13-9... ut Paulus loquitur, ex parte hic cognoscimus... videmus
nunc p speculum in aenigmate, tunc autem facie ad
faciem. Nullae tunc erunt tenebrae ignorantiae et
erroris, tunc dies non erit naabij, maar dan zal hij ho
ru gantsch gekommen zijn. Et sicuti lumen, quod mane
nos illuminat, dum dies appropinquat, idipsum est, quod
in pleno die nos illuminat, cum hac ~~sola~~ differentia
quod primum minus, secundum majus et fortius sit,
ita et illud ipsum lumen gratiae quod nos hic illuminat
in terra, postmodum illuminabit nos in caelo, cum hac
~~sola~~ differentia, quod hic minus sit, ibi autem majus,
immo plenum, et perfectum futurum sit.

Itaque recte Paulus ait: Appropinquavit. &

Daarom dieswille dat Paulus zegd: Appropinquavit
~~Zoo ist dat~~ maakt de h. Greg. en ook de h. Chrys.mus eene an
dere tijds verdeelinge ~~maaken~~ ~~Seid~~, zij verdeelen
~~geheel~~ den tijd, daar Paulus van spreekt, in drieën
teweeten in den nagt, of tijd, die er is gegaan voor Xtus

in den dag, die aankomst hemelwaerts op dewelke Xtus zal komen oordeelen, en alles aan 't ligt en voor den dag zal brengen, en wanneer hij een beginsel aan dien eeuwigen dag zal stellen, die de gelukzaligen zal verligten in alle eeuwigheid; en ten derden, in den zoeten morgenstonde, of den tijd van 't Ev., welke tijd nog een deel van den nagt heeft, om dat wij nog maar ten deele kennen, en 't volle ligt nog niet hebben, in welke morgenstond nogtans reeds al zeer aangenaam is, om dat ze ook een deel van den dag is, en ~~reeds~~ dat ligt al ten deele heeft, 't welk ten vollen, en op 't volmaakste, zal schijnen in den dag van d' eeuwigheid, die nabij is, en dagelijks al meer en meer voor een ijder nadert.

~~Nu, Xtenen~~, zeide Paulus dan aan de Romeijnen, dat de nagt der onwetenheid, of der joodsche schaduwen, en figuren voor hen verdweenen, en de dag des h. Ev. voor hen verschenen was, wie en ziet dan niet dat Paulus ook 't zelfde tot ons nog zegt? de nagt van 't heidendom, de joodsche schaduwen en zinnebeelden, zijn voor ons verbij, wij hebben allen 't geluk van in den dag des h. Ev. te wandelen. Hinc Xtus discipulos suos filios lucis dixit. Item: Vos estis lux mundi. Concordat Paulus: Gij zijt alle kinderen des ligts, en kinderen des dags. Hinc etiam fideles in Ep. ad Heb. Illuminatos vocat. Welken naam van verligtenen de Gr. kerk ook heden nog gebruijkt, als een eertijtel dien ze aan de nieuwgedoopte Xtenen geeft, noemende de zelve verligtenen. Hierom word bij ons Latijnen den Gedoopte naa den h. Doop door den Pr. een kaars gegeeven, en dus worden wij vermaand als kinderen des ligts te moeten wandelen.

Luc. Matt. 5. 1. Thess. 5-5 Heb. 6. 10.

(Daarenboven, noemt Paulus den nagt, die verby is, den nagt van onwetenheid van God en goddelyke zaken en noemt hy den dag, den dag der kennisse Gods en des h. Ev. O Xtenen, hoe meugen wij ons met regt niet verheugen en verblyden dat wij niet en zijn in den nagt der onwetenheid, daer veele Xtenen hedendaegs ook

In hierom ook d' Apostel gezeid hebbende: dies ... concludit: Abjiciamus ergo &c.

gods kerk zelf in zitten, dese t'ligt van gods h. woordt verboden en uit de handen genomen wordt? Wat reden van blydschap dat wy ons niet laeten vervoeren en mislyden door een blinde gehoorzaamheit? dat wij hier te landen herders hebben die ons verligten, en t'ligt van gods h. woordt de h. Schriftuer voorstellen, dat helden dag ligt, daer

Ps. 118. David van zeide: Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.

Zoodat dan met regt ook op ons past 't geen pastor de Romeijnen zeide, bewesen, de nagt loopt ten einde en de dag komt aen.

3tio Postquam jam talitm, ut explicavimus, Paulus differentiam noctis quae praeteriit et diei quae appropinquavit declaravit, addit etiam quid Romanis et nobis omnibus in opzigt van deze dag te doen staet. Abjiciamus (ait) opera tenebrarum &c) duo dicit paulus abjicienda ee opera tenebrarum, et induenda arma lucis.

3tio abjiciamus opera tenebr:

Opera tenebrarum, quae paulus vult nos abjicere zijn niet anders dan de zonden die hij wil dat wij laeten zullen. Sic paulus hac eadem phrasi utitur dum monet: Hebt geene gemeenschap met d'onvrugbaere werken der duisternissen. Sic alibi, et sic hic.

Eph. 5-11.

Et recte paulus peccata nominat Opera tenebrarum. Etenim ideo sic vocantur 1o. Quia pater, auctor et principium illorum e diabolus, qui vocatur princeps tenebrarum &c 2o. Quia diabolus antequam illa committimus per tentationes, et blandimenta sua ons verstand verblindt, verduistert. Enim vero quis ad impudica currit impudicus, nisi cupiditate sua obcaecatus, o videns gravitatem peccati, et periculum cui se exponit, o recognoscens quod pro sperata unius momenti voluptate aeternum sibi comparet supplicium. Sic avarus inhiat pecuniis cupiditate sua

Suae obcaecatus, o illiginis, nec attendens Xti dicum;
Quid prodest hoi si mundum universum lucretur, Matt. 16.
aiae vero suae detrimentum patiatur. Et sic de
aliis peccatis. Sunt itaque peccata, opera tenebrarum,
ideo..... Atque hanc ob caam, illi qui ea operantur,
à Davide comparantur equis et mulis, qbs non est intellectus. Ps. 31. 9.

(3°. Non tt sic vocantur, qa
obnubelant illectum, antequam ea committimus, sed
et qa obcaecant, mentem ac mentem eos qui ea comittunt. Ideo ob=
scure innuit Joes de peccato irae et invidiae agens: 1. Jo. 2. 11
Die zijnen broeder haat is in duisternissen, en hij wandeld
in het duister, en weet niet waar hij henen gaat, omdat de
duisternis zijne oogen verblind heeft. Sicut Joes de
peccato irae et invidiae lqtur, sic et e de oibs aliis.
Unde Sapiens in quae loquens ait: de wijsheid zal niet Sap. 1. 4...
koomen in eene kwaadaardige ziele, nog haar verblijf niet
nemen in een lighaam, dat verslaefd is aan de zonden;
Want de h. Geest die de wijsheid geeft, zal van de ge-
veinsden vlugten, en hij zal door de zonde, als en die
bijkoomt, verbannen worden. Zoodat dan paulus
met regt sent) 4°. Qa qui illa perpetrant,
passim tenebras quaerunt. Sic Job de adulteris ait: Job. 24. 15.
Oculus adulteri observat caliginem. Sic ipse adul-
ter lqtur: Wie ziet mij? ik ben rondom in de duister- Eccli. 23. 25...
nissen, de muuren verbergen mij, daar is niemand die
naar mij ziet, etc. Videre id licet in Senibus illis, qui
Susannam ad impudica sollicitabant: Zie, zeiden zij Dan. 13. 20
tot Susanna, de deuren van den boogaerd zijn geslooten,
en niemand ziet ons, derhalven wees ons ten wille etc.
Verbo Su Xtus de oibs malè agentibus ait: Ois qui Jois. 3
malè agit, odit lucem, etc. 5°. Sic vocantur, qa hoem
praecipitant in tenebras exteriores, ubi erit fletus
et stridor dentium.

Peccata autem quae ex tot capitibus rectè opera
tenebrarum vocantur, vult paulus ut abjiciamus. Abjiciamus inqt.

Et rectè, want immers gelijk het ons heel onhebe-
belijk, en ongerijmd zoude toeschijnen, indien een
man van ~~fatsoen~~ eere en rang bij dag op straat door de stad ging
in zijn nagt gewaad, ja belagchelijk indien hij ten
deele zijn nagt gewaad, en ten deele zijn dag gewaad
aanhad, zoo ook onvergelijkelijk onbetaamelijker
en onverdraagelijker is 't dat de Xtenen, die zijn
kinderen des ligts, in den dag van genaade + die gods
heer geest, nog in 't nagt gewaad verschijnen, i.e.
adhuc perficiunt opera tenebrarum, vel illa operibus
Lucis intermiscent: His Apostolus: Quae societas &c.
(Si Deus interdixerit filiis Israel portare vestes
diversae speciei, quanto minus permittet, quod nos zijne liverij
en dat des duivels zaemendragen, dat we de werken
van het ligt en den dag mengelen met de werken der
duisternissen: nam ut cum Paulo loquar:) Quae
2. Cor. 6-15. societas Luci ad tenebras, quae conventio Xti ad Beliale
Adeoque rectè Paulus monet abjicienda opera
tenebrarum; Abjiciamus, inquit, opera tenebrarum
NB quid Paulus dicat, et qua expressione usus
sit. Non ait: abstineamus ab illis, sed: Abjiciamus
Abjectio fit cum quadam vi. Atque sic vult Apostolus
innuere, quod cum sancta quadam violentia id
facere debeamus. Sanè dit gaat niet gemakkelijk, et
violentiâ opus est. testari id possunt omnes quotquot
umquam operibus tenebrarum intricati fuerint, eaque
abjecerunt. &c.

4to

Induamur arma Lucis

Abjiciamus ergo .... Sed et: Induamur arma
Lucis, Addit Paulus.
Ante peccatum, homo erat nudus corpore; at anima eo
magnificentius vestita erat veste justitiae et Sanctita-
tis originalis. At post peccatum, heu! quantum mutatum
est? prima Adami cura erat ad tegendam corporis
nuditatem; at de anima nuda per peccatum facta, parum
Solli-

NB Tempore effluas hic conclusi

Sollicitus erat, veste sua vestienda.

Hac eadem negligentia manet in posteris Adami; Ad vestiendum corpus varia ~~nova~~ sibi procurantur vestimenta, et indies nova excogitantur &c, at de vestienda aa pauci Tam vere solliciti st.

Atq. hoc e quod Paulus hic nos vult monere, Scil ~~quod~~, virtutes, seu arma justia induenda esse.

Et recte Paulus virtutes, et bona opera, arma vocat; st enim illa spiritalia arma, qbs armari dbmus ctra inimicum nostrum diabolum, mundum, et carnem, juxta illud Pauli: Accipite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. Eph. 6-11.

Deinde arma vocat, st enim bona opera veluti fortia arma, qua nos in die ira defendent, et protegent ctra iram et furorem terribilis Judicis, coram quo necesse e deficiant, quicunq his armis bonorum operum hic in vivis se esse non munierint. Laat een onkatolijk zig dan maar vleijen met zijn geloof zonder de werken, naamals zal hij zig droevig bedrogen vinden; want zal men ten jongsten dage bestaan voor den regter, men moet hier aangedaan hebben de waapenen des ligts, dat is de ~~werken~~ deugden en goede werken. Zonder die zal Jesus zeggen: Ite maledicti &c.

Itaq recte Paulus monet arma seu virtutes et bona opera nos induere debere.

Et arma haec vocat Paulus arma Lucis. Et recte; Nam virtutes, et bona opera 1o proveniunt à Patre Luminum, juxta illud Jacobi: Alle goede gifte en alle volmaakte gaave, is van boven, afkomende van den Vader des Ligts, bij wien geen veranderinge nog beschevelinge van verwisselinge is. Jac. 1-17 2o vocantur arma Lucis qa qui illa operantur, amant lucem, juxta illud Xti: Qui facit veritatem venit ad lucem, ut manifes= Jois. 3.

tua opera ejus q̃a in Deo facta. It 3o. deniq̃ q̃a perducunt ad lumen æternum, quod splendet in cœlis. Igitur recte Paulus &c.

His armis indui nos vult Paulus, et ait: induamini Arma, n̄ de uno armorum g̃re, sed de tota armatura, om̄ium virtutum; Non enim sufficit, ut q̃s induerit sobrietatem, et interea, tenax, et avarus. Non sufficit quod quis sit liberalis, et interea voluptuosus, et impudicus .... n̄ sufficit quod quis sit pudicus, et interim aliis vitiis sit implicatus &c. sed om̄ium virtutum g̃re instructus sit oportet.

Profecto gelijk het onëigen zoude zijn, voor eenen zoldaat, maar half, en ten deele gewaapend, ten strijd te gaan, et periculo sese exponeret ne coram inimici impetu caderet, et deficeret, sic et n̄ conveniret spiritali militi, dimidiate tt armatum, et periculo se exponeret coram inimico diabolo, ejusq̃ tentationibus succumbendi.

Atq̃ hanc ob caam Paulus monet nos induere n̄ hæc, aut illa arma tt, sed arma lucis i. e. &c.

Conclusio. Agite A. A. Laat en wij dan afwerpen de werken der duisternissen, en aandoen de waapenen des lichts. Laat wij, gelijk Paulus elders wederom zegt, aantrekken de waapen rustinge Gods, opdat wij mogen staan tegen de listige lagen des duivels.

Eph. 6-11-13

Id exigit circumstantia t̃poris adventus

Sicut in die honeste ambulemus, non in Commessationibus et Ebrietatibus, (Dom: IV. 74.) non in Cubilibus & Impudicitiis, &c) Rom. 13. v. 13.

Dominica 3a Adventus 1739. 46.74.

Kort dog bondig, jaa vol van alle Christelijke Leere is de Spreuk van David: Declina à malo, et fac bonum. A A. Ps. 36-27

Op deze Spreuke van David komt uit de heelde Schrift~~uur~~; want, zegt Aug.s, Non precipit nisi caritatem, et ô culpat nisi cupiditatem, 't gene 't zelfde is als of David zeide: de Schrift leerd ze anders niet, dan af te wijken van 't kwaade, in 't goede te doen. (zoodat deze Spreuk van David als een kort begrijp is van de heelde h. Schrift~~uur~~, en van een Xtelijk Leeven).

Op beide deze punten, te weeten, 't kwaade te laaten, en 't goede te doen, draaid ook in 't bezonder de Leere van Paulus ~~met~~ ~~[illegible]~~, die hij de Romijnen, en ook ons alle gelòvigen tragt in te boezemen, in dat deel zijns briefs, 'w wij nu al 2 Zondagen uitgelegd ~~verhandeld~~ hebben. zoo, zoo hoorden wi hem voorgaanden Zondag nog Leeraaren dat een Xten de werken der duisternissen moet afwerpen, en aandoen de waapenen des ligts.

Dog met deze algemene Lesse van, 't kwaade te moeten Laaten, en 't goede te doen, van de werken der duisternissen af te werpen, en de waapenen des ligts aan te doen vergenoegd zig d' Apostel niet in die apostolische

Lesse ~~of Epistel~~, die de Kerk op d'eersten Zondag van den Advent voorgelezen heeft; maar Paulus gaat verder; en wijst ook in 't bezonder aan, w die zonden zijn, die een Xtn bovenal, als werken der duisternissen, moet afwerpen, en w 't goede is, 't w hij moet aandoen. Laat ~~ons~~ en wij, ingt, als in den dag eerlijk wandelen, niet in brasserijen en slemperijen, niet in slaapkamers en ontugtigheden, niet in twist en afgunstigheid, maar doet den Heere J. C. aan.

Propositio. Wij zullen, als nu heden, enkel maar 't eerste deel dezer woorden voordraegen, en hooren, wat Paulus ons hier mè leert, als hij zeit: Laet ons... en ontugtigheden.

Attendite. zoo veel de tijd zal toelaaten, vervolgens deeze woorden tot onderlinge stigting uit te leggen, en 't overige tot den 14 Zondag, enz: bewaaren.

Noit ~~is 't dat~~ de Lessen van eenen Leeraar meer ~~dan~~ klem hebben, en indruk ~~doen~~ op de gemoederen der aanhoorders, dan wel als zijne werken bevestigen zijne woorden. Zoo is 't hoofd aller Leeraaren, alle andere voorgegaan, volgens dat Lukas van hem getuigt: Coepit Jesus facere, et docere. 't Is ook op dienzelfden

Act. 1-1

voet dat Paulus hem nagevolgt heeft. dus is 't dat hij zeide: Imitatores mei estote, sicut et ego Xti. (Broeders, weest myne navolgers, en let op de genen die alzoo wandelen, gelijk gij ons ten voorbeeld hebt.) En hierom is 't ook dat hij de gelovigen zullende Leeraaren zig ~~zijn eigen~~ zelve zoo wel aanspreekt als de gelovigen, en zig niet uitsluit van de pligten, die hij van hen eischte. dus is 't dat hij dit in d'opgenoomene woorden doet. Laat wij ~~ons~~ / inquit, eerlijk wandelen.

1. Cor. 11-1

Phil. 3-17.

Paulus spreekt hier van wandelen. 't Is genoeg bekend dat 't leven van den mensche bij eenen wandel word vergeleeken. (Has analogias e luben... hic ad longum prosequi. Paulus innumeris Locis vergelijkt 't leven van den mensche bij eenen wandel. 1. C. 7-17. 2. Cor. 5-7. gal. 2-14. Eph. 4-1-17. Phil. 3-17. Col. 1-10. 1. thess. 2-12. A...

Paulus wil hier met dit Wandelen, te kennen geven, dat een Xten niet luij, en leedig zijn moet, 't is niet genoeg als 't dag is op te houden met slaapen, het bedde ~~te~~ verlaaten en op te staan; maar daar moet ook wat gedaan worden, ~~het~~ beroep ~~wegen~~ van een Xten, en de pligten van dit leven moeten volbragt worden.

Gode heeft ons allen op eenen weg gezet, en dien moeten wij bewandelen, i.e. hij heeft ons hier op aarde allen in een beroep, of staat gesteld, 't geene zoo wel onze ziele, als 't ligchaam betreft. en de pligten van dat beroep moeten wij allen ieder in 't zijne waernemen; dat is bij Paulus wandelen.

Maar dog hoe wandelen? Men kan fouten begaan in het wandelen, men kan in 't wandelen van den regten weg meenigmaal afdwaalen; Paulus spreekt met traa- Prov: 16-25.
nen in d'oogen van zommige verkeerde wandelaars: Phil. 3
Multi ambulant, quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Xti, quorum finis interitus.

Om dien verkeerden wandel te voorkomen, en dit gebrek ~~[illegible]~~ in 't wandelen te vermijden, zoo wijst Paulus ons in de opgen woorden ~~tekst aan~~, hoe wij moeten wandelen. Laaten wij ~~[illegible]~~ (zegt hij) eerlijk wandelen.

Dit woord eerlijk betekend hier eigentlijk iets dat gevoegelijk, betaamelijk, en wel passende is. zoodat Paulus door dien eerlijken wandel vereischt, een geschikten, en wel geregelde maniere van leven, die niet alleen Gode behaagt, maar ook stigtelijk is bij alle menschen, zoo bij die buijten, als binnen zijn, gelijk Paulus spreekt, 1. Thess. 04-12
Item 1. Pet. 2-12.

En om ons hiertoe aan te wakkeren, zoo voegt Paulus 'er bij sicut in die. i.e. gelijk 't bij daag betaamd, of terwijl wij 't ligt en den dag der genaade hebben.

Ziet daar wat Paulus van de Romeijnen en ook van alle Xtenen vereischt. 't is waar, daar zijn veele beletselen van deze eerlijken wandel, daar zijn ontallijke vijanden van deze eerlijke staatigheid; Paulus teld 'er 6 bezondere en voornaame op, scil: Brasserijen &c. zoodat die

eerlijk wil wandelen moet volgens Paulus, niet wandelen in brasserijen, &c; want alle deze zaaken, regel regt tegen den eerlijken wandel aanloopen, gelijk wij dit nu in 't vervolg, (en toekommende zondag) van ijder in 't bezonder zullen zien.

Ad 1mo quidem Paulus l(oquitu)r de Commessationibus, et Ebrietatibus.

Het woord van Brasserijen tw(elk) Paulus hier onder de werken van duisternisse stelt, betekend een overtollig misbruijk van spijze, een overvloed die nergens toe dient dan maar om geld te verkwisten, zijne grootsheid te vertoonen, en zijnen eet lust voldoeninge te geven.

Niet dat wij dit zoo moeten verstaan als of Paulus hier alle vriendelijke onthaalingen en maaltijden verbied. Neen, gantsch niet; want Paulus niet wil verbieden 't gene X(ristu)s zelf door zijn voorbeeld goedgekeurd heeft; want ook X(ristu)s zelf bij Zacheus, bij Mattheus, bij Lazarus, en zijne zusters onthaald geworden is; want hij ook zelf de bruilofte van Kana met zijn eerste mirakel vereerd heeft; want ook # d' eerste X(risten)en ten tijde der Apostelen gewoon waaren eenige liefdensmaaltijden onderlingen t' onderhouden. # Vervolgens ook zulke maaltijden keurt Paulus hier niet af; Maar Brasserijen, dat is, maaltijden, die zonder eerlijke reeden geschieden, die maar geschieden om 't lighaam met spijze op te vullen en d' overdaad den vollen toom te geeven. En van deze, verre van daan dat zij als eerlijke luiden zouden wandelen, zoo zegt Paulus van hen: dat zij wandelen als vijanden van 't kruis van X(ristu)s, welker einde het verderf, en welkers godt hunne buik is.

gelijk Paulus zelf verhaald 1. Cor. 11 zij, # voor dat 't avondmaal des Heeren naamen.

Phil. 3-18

Nu bij de Brasserijen steld Paulus de slemperijen, of volgens de Gr(ieksche) en lat(ijnsche) # text, de dronkenschappen.

grondtaale, # vertaalinge

Wat door dronkenschappen moet verstaan worden ~~is zekerlijk een ieggelijk wel bekend~~ legt ons net en bondig

2. 2. q. 150. a. 1 uit in Corp. S. Thomas: Ebrietas e(st) inordinata concupiscentia et

et usus vini.

En volgens dezen grooten Schoolleeraar, blijkt 't, dat 't dan, niet alleen dronkenschap is als de mensch door den drank geraakt, en van zijne zinnen als beroofd is. 't is waar zoo zig door den drank vrijwillig te vergaapen, en t' overlaaden, is meer dan beestagtig, en een gruwzaame zonde. Dog zoo wij Gods onfeilbaar woord geloven, zoo zijn die ook dronkaars, die magtig zijn om te drinken, die veel kunnen verduwen, en 't daaröm ook meenen geöorloft te wezen; want immers de zulken dreigt de Schrift met dien Schrikkelijken Wee, dien z'als eenen Schrikkelijken donderslag in d'ooren van groote zondaers doet hooren: Weehen, (ait Deus) Isa. 5-22
Weehen die magtig zijn om wijn te drinken, en sterke mannen zijn om dronkenschappen te vorworderen.
Weehen (ait iterum) weehen die onder de wijnroemers Prov. 23
Zitten, en hun werk maaken van de bekers te ligten.

En bijgevolg zoo zien wij hier uit, hoe godt zelf niet alleen de dusdanige voor dronkaars houd, die door den drank buiten west geraaken, maar ook diegenen daar onder telt, die zig hebben gewoon gemaakt van veel te kunnen zwelgen.

Zoodat paulus, als hij dan zegt: o in Ebrietatibus, hierdoor verbied, allen overdaad in den drank strijdig tegen de Christelijke maatigheid. Waaröm ook de h. Chrijsostomus schrijvende over deze woorden van paulus, zeide: Paulus verbied niet het drinken, maar d'onmaatigheid in 't drinken, hij verbied niet den wijn, maar het misbruijk, d'overdaad van den wijn.

Zoodat dan paulus door deze 2 eerste woorden Non in Commessationibus, et Ebrietatibus verbied de zonde van gulzigheidt, of d'overdaad in spijze en drank.

Is deze zonde die Paulus stelt onder de werken
Gal. 5-20 des vleesches, en van dew hij rondviut zegt: dat de gene
die zulke dingen doen, het rijke gods niet en zullen
bezitten.
1. Cor. 6-9 Deze zelfde taale voert Paulus ook, alwaar hij e
deel van de schrikkelijkste zondaars, en onder ander
ook de dronkaars ~~daar~~ opteldt, en van hen zegt: de
dronkaars zullen 't rijke gods niet bezitten. En op
dit nog des te meerder indruk in onze gemoederen te
doen, ~~zoo~~ zegt hij nog vooraf: Bedrieg u niet, n
hoereerders, nog afgodendienaars... nog dronkaarts
zullen het rijke gods bezitten. q.d. wat de wereld
ook mag zeggen, hoe zeer deze zonden in gewoonte
gekoomen zijn, hoe weinig z' ook geseld mogen worden, ô
Xtenen bedrieg je niet nog brassers slempers of dr
kaars zullen het rijke gods niet bezitten.

Vultis hujus rei vivum exemplum? audi quid
Lucas de divite epulone eenen brasser, en eenen slemper
dicat; de rijke (ait Lucas) stierf en wierd begra
ven in de Helle.

Hoe schrikkelijk kwaad is dan die zonde ~~waar~~
~~niet~~ daar Paulus in onze opgen woorden ~~de text~~ van spreekt? &c.

Jaa om hiervan nog meer overtuijgd te zijn, ziet m
eens wat droevige uitwerkingen, dat deze zonde h

1 Is'er wel een zonde die de gezontheid en 't leven
van den mensche meer krenkt, dan deze zonde? Audi
Luli. 37-34 Ecclum: door de galzigheid is menig mensch al
zijn doods gekomen; maar die matig is zal zijn le
verlengen. Hinc et Salomon monet: Beziet den
Prov. 23-32 wijn niet als hij geelagtig ziet, als zijne kleur in den
roemer blinkt, want hij gaat wel liefelijk in, maar
op het laatste, zal hij bijten als een slang, en vergif
uitspouwen, als een basiliscus! &c.

2 Jaa indien men de grootheid eener zonde maet
leer

Leeren kennen, naade gevolgen der zonden die ze baard,
waar is dan tog een zonde te vinden, die meer onheilen
baard, en andere zonden teeld, dan wel deze zonde
van overdaad in spijs en drank? O! wat aanleidinge
baard ze niet tot d'onkuisheid? Audi Salomonem: prov. 20-1
de wijn is een zaak | inquit | daar veel wulpsheid
in steekt, en de dronkenschap is vol beroerten
Hinc et Paulus tam sollicité monet: Nolite inebriari Eph. 5-18
vino, in quo ē Luxuria. S. Hier.s ait: daar overdaad
en dronkenschap is, daar heerscht ook d'ontugtigheid;
want noit zal ik een dronkaard voor een kuischen houden.

Vultis exemplum? videre id licet in Sodoma, et Go=
morra, et de qbs Ezech: dat, dat was d'ongeregtig- Ezech. 16-49.
heid van Sodoma, de verzaading van spijze, en over=
vloed. etc

En om niet eens van wijd, en zijds meer dus soort
van voorbeelden aan te haalen, waar, waar zeg ik,
hoord men meer ontugtige, onzuivere woorden, ik
zwijge de rest, dan wel onder 't klinken van de
glaasen?

3 Saade tijds zou ons eer, dan wel de stof ont=
breeken, van alle de onheilen op te tellen, die uit d'
overdaad volgen; krakeelen, vloeken, zweeren, vegten, dreigen
met scharp root
doodslaagen zelfs, ondergang van huishoudens
en famieliën zijn alle de kinderen van deze vrugt=
baarige moeder. Hinc Salomon: voor wien is'er Prov. 23-29
wee? voor wiens vader is'er wee? wie heeft'er krakeelen?
voor wien zijn'er diepe kuijlen? wie krijgt'er wonden
zonder oorzaake? voor wien zijn de blauwe oogen? is
't niet voor die onder de wijnroemers zitten, en kun
werk maaken van den beker te ligten?

Zoodat men van d'overdaad wel mag zeggen, Mar. 5-9.
't geene de bezetene van den duivel tot Jesus zeide,
dat des zelfs naam bende is om de onnoemelijke on=
heilen die'er uit haar volgen.

2° Zie wel toe dat gij u door den eet- of dranklust noit tot d'onmaatigheid laat vervoeren. Met nadruk waarschouwd ons allen Kristus Luc. 21-34. Wagt u, zegd hij, dat &c, en d'Ap. Petrus. 1. C. 5-8. Sobrii estote, et vigilate; en voegd hij 'er tot nader aandrang daar bij: quia &c Kerrom in.

3° Tot besluit: Om Gode te danken, en zijne genade tot een maatig gebruik van spijze en drank af te smeeken, begin altijd met David Ps. 141 Oculi &c. Dus zullen wij als in den dag eerlijk wandelen, 't zij wij eeten, &c 1. Cor. 10-33, en naamels &c

Dom. 4. Adv. 1746. 74.

Exord. à Jos. 3.

Ppoo: de reliquis operibus tenebrarum nunc dicemus.

Eph. 5-3

3° 't is waar, veelen hier tegenwoordig zullen bij hun zelven denken, dit raakt mij niet, ik draag daar wel zorge voor, &c is dit zoo &c? dankt Gode, dankt Gode, die u dus verre genaadig bewaard heeft.

(Maar ondertusschen, wie weet hoe lang 't duuren zal, want wie is er godvrugtiger als een Loth, die die schrikkelijke onkuisheit in de dronkenschap bedreven heeft? wie is er sterker als een Samson, die van een vrouw in dronkenschap overwonnen is? En daarom, daarom, die staat zie toe dat hij niet en valt. En bijgevolg zoo moet hier niet alleen de Brassen en dronkaerts maar de zobere en maetige Xtenen zelf leeren wel onthouden dat Paulus zeit: Non in commessationibus et Ebrietatibus.) # Tweeledig zijn onze opgenoomene woorden 1°.... 2°.... En wel 1°.

2do # Paulus (gaat voord, en) zegd: Non in cubilibus, et impudicitiis, En door deze 2 bewoordingen verbied Paulus alle zonden, die tegen de zuiverheid, en kuisheid strijden, 't zij dat die met gedagten, woorden, of werken geschieden.

Dog let wel A. A toe dat Paulus onder die eerlijke benaaminge van slaapkamers, en ontugtigheden uit drukt alle de zonden van onzuiverheid, van dewelke hij elders zegd, dat z' ook onder de Xtenen niet eens behooren genaamd te worden, gelijk 't heiligen betaamt.

De reeden waarom dat Paulus die gruwzaame zonden onder zoo eene eerlijke benaaminge van slaapkamers &c uitdrukt, is eendeels opdat hij de kuische en godvrugtigen ooren niet zoude kwetsen, en anderdeels opdat hij, zoo hij alle die vuile zonden optelde, geene gelegenheid zou geven, dat onkundigen die zaaken zouden leeren, en van den duivel door die kennisse vervoerd zouden worden om diergelijke vuile zonden te pleegen. En

En daaröm, zien w' ook zoo menigmaal als Paulus
van die vuile zonde spreekt, dat hij altoos eenheilige
vreeze, en wederhoudenheid heeft om ze uit te drukken.
Zoo bij v. b. als hij d' Ephesiänen zoû bestraffen over
die vuiligheden, die ze onder elkänderen zommigen pleeg-
den, dan drukt hij die alleen maar uit, met te zeggen: Eph. 5-12.
Wat'er in 't heimelijk van hen gedaan wordt, is ook schan-
delijk om te zeggen.

In dus is 't dat Paulus hier ook onder de benaaminge
van Slaapkamers, en ontugtigheden uitdrukt, en verbied
niet alleen d' ontugtige werken, maar ook zelfs al wat
maar eenigzins aanleidinge tot de daad kan geven.
hij verbied alle onzuivere vrijwillige gedagten, begeerrens, en ontugtige gebaaren, 't stoeiën, en vuile zoenen,
en vooräl alle vuijle godlooze woorden, kwinkslaagen, vuile, of dubbelzinnige
Liedtjes, w' 't kentéken zijn van den vuijlen brand, daar die mensch ziele
uit wiens mond zulke dingen voordkomen, # zijn z' en ontstoken is,
ook brandstokers in de zielen dier génen, die zulke din-
gen hooren, voor al der jongeren, der kinderen, van d'ouders zelf.
Alle déze, en diergelijke zonden dan verbied
hier Paulus, als hij zegt: Non in cubilibus, et impudicitiis.
En te regt; want alle die vuijligheden regelregt aan-
loopen tegen d' eerlijken wandel, die een Xten, wandelende
in den dag des ligts, en genaade, moet houden. En
om dat déze dingen niet saamen staan met d' eerlijken wan-
del van eenen Xten, daaröm zegt Paulus van déze dingen
eeven al eens als van de brasserijën, en dronkenschappen,
dat zoo wie déze dingen doen 't rijke Gods niet zullen 1. Cor. 6-10
beërven.

want 't is uit 't herte, zegd Chs Matt. 15-19, dat de kwaade gedagten, hoererijën, en overspeelen voordkoomen, en dierhalven—

Jaa, jaa niet alleen, dat de génen die déze dingen doen
't rijke Gods niet zullen beërven, maar zelfs ook
reeds van hier af in dit leeven, stort Godt zijn toorn
en gramschap menigmaal over hen uit. Ziet dit Gen. 6. 7.
in d' eerste wereld, die Godt om die zonden door de
wateren versoopen heeft. Ziet dit in Sodom, Gomorra, Gen. 19-5...
en de 3 andere omleggende steeden, dew Godt door

't pik, en solpher van den hemel vernield heeft:
Gen. 34-2.... Ziet dit in de Sichimieten, die om 't schenden, en onteeren van Dina, Jakobs dogter, alle om hals gebragt geworden zijn: Ziet dit in Her, en Onan, die om d'ontugtigheid die zij bij hun zelven pleegden, opsvaanden voet
Gen. 38-7... met de doode gestraft zijn: Ziet dit in d' Israëliten
Num 25-9... van den Gode en op eenen dag vierentwintig duizend dooden om deeze zonden: In de Benjamiten, Judic 20-3... Amon den zoone van David 2 Reg. 13.
In de 7. eerste mannen van Sara Tobias vrouwe Tob 6-14 In de 2 oude boeven, Dan. 13. &c
En hierom, om dat Gode die vuile zonden hier zelfs meenigmaal straft in dit leven, en al thans vast en zeker naamals eeuwig straffen zal, ja straft hij ze hier niet, naamals des schrikkelijken straffen zal, daarom, daarom zegt paulus, sprekende van die vuile zonden:
1. Cor. 3-17. Zoo wie den tempel Gods schend, gode zal hem schenden q. d. &c
Jaa, ag! of ik dit vertrouwen van allen mogt hebben! 't is waar, veelen m.o gelijk hier tegenwoordig # zullen bij hen zelven denken, dat raakt mij niet, ik ben, Gode lof! vrij van die zonde &c 1°. Is dit zoo? dankt Gode die u dus genaadig bewaard heeft; want gelijk Salomon
Sap. 8-21 zegt: Wie kan weezen kuisch, ten zij gode 't geeft?
1. Cor. 10-12. ~~[illegible]~~ 2°. Is dit zoo? ô! die staat zie toe, dat hij niet ~~en~~ valle; want ook zelfs een David, Salomon, Samson, zulke heilige, wijze, en sterke mannen gevallen zijn #. 3°. Is dit zoo voor u zelven? ô! ziet wel toe, waakt, en let op de uwen, gaat ze met loose treden 4° &c &c #
En bijgevolg dat ijder een hier leere, niet alleen d'ontugtige, maar ook de kuischte steenen zelf, wel ont houden, dat een steen, als een kind des ligts in den dag eerlijk, moet wandelen, niet in slaapkamers en

zoo dan: heb geen hooggevoelen, maar vrees. Rom. 11-20. voor u, en d'uwen, dat gij voor u, en d'uwen Gode moet danken? &c!
Is dit zoo bid dan Gere zoo veel te meer dat hij in u, en d'uwen de kuisheid wil bewaren, en zegt naa met een en Salomon: Omdat ik weet, dat niemand kan weezen kuisch, ten zij gode 't geve, daarom zal ik dien Heere ook bidden voor mij, en de mijnen! ik zal met een en David zeggen: Cor mundum &c

en ontugtigheden.

(Welaen dan A. A. wie w' ook zijn over=
daedigen en ontugtigen, of maetigen en kuischen
laet w' ons alle opwekken door de les van paulus
Dient in dee &c.

O 1 Zijn deze zelfde woorden die eertijts een
Aug.^o opwekten ter bekeringe. Leges Confess. Lib
8. Cap. 12.)

2.^e Paulus voegd bij de Slaapkamers, en ontugtighe=
den: Niet in twist, en afgunstigheid &c.

Non in cubilibus, et impudicitiis, Non in Contentione, & æmulatione, (Sed induimini Dominum Iesum Christum.)

In Nat: Dni 74.

Dominica 4a Adventus 1739.

46.74.

Rom. 13. 14. 13.

Zeer aenmerkens waerdig is 't gene de Schrift verhaeld, Josue. 3. 1. 1.

De Schrift meld aldaer, ~~dat~~ dat Godo de Heer, zullende zijn volke Israël droogvoets door de Jordaene geleiden, door Josue vooraf gebood ~~aen zende~~ uit te roepen: Word geheiligd; want morgen zal de Heer onder U. wonder doen.

In 'zeker te regt zeide Godo dat hij wonderen onder de Israëliten zoude doen; want 't geen gering wonderwerk was dat Godo de loopende waeteren der Jordane op eene plaetse stil deed staen, die opswellende gelijk een berg van verre gezien wierden. Jaa zulk een wonder rekende Godo de Heer dit zelf, dat hij zelf gebood, dat al 't volk zig vooraf zoude heiligen, voor al eer zij zulk een wonder zien zouden,

Ziet 't is nu ophanden, de dag ~~die~~ naederende op ~~die~~ Godo, nog veele grootere wonderen onder ons zal doen, ik zeg van die wij de gehengenisse zullen houden; immers Wat een wonder is 't ~~niet~~ dat Godo zoo zeer de wereld heeft liefgehad, dat hij zijnen eenigen gebooren zoone gegeven heeft? Joan. 3. 16. Wat een wonder, dat hij die in de gedaente Gods was zijn zelven vernietigd heeft de gedaante van een dienaer aenneemende, den menschen gelijk geworden is? Phil. 2. 6...

Tervolgens zijn dat de wonderen, die alle wonderen te boven gaen, en van ~~deze~~ die w' eerstdaags aenstaanden zondag de gehengnisse zullen houden? hoe wonder wel gelegen, is 't dan ook heden ~~niet~~ dat wij met Josue zeggen: Sanctificamini, cras (breve)

faciet Dnus inter vos mirabilia. Zoo, zoo heeft onze Moeder de h. Kerk van 't begin van den Advent al geroepen dat wij ons heiligen en bereiden zouden. Dus is 't dat zij ons met Paulus toeriep: Hora e &c. 't is ook deze zelfde aanmaaninge van Paulus, die wij gedurende de zondagen ter voorbereidinge van den Advent voorgehouden hebben &c.

74. Wij zullen nu daar mee vervolgen & Non in cubilibus &c (Nu is'er nog maer alleen over, dat we de laeste woorden van deze Paulus vermaeninge afhandelen

Propositio Paulus zeit: Non in Contentione &c. dit besluit van Paulus vermaeninge zullen we dan als nu, tot onze onderlinge stigtinge en voorbereidinge tegen. 't aenstaende wonderen, naeder uitleggen en verklaeren)

Attendite

2° Paulus voegd bij de slaapkamers, en ontugtigheden: Non in contentione, &c

(Van 2 zaeken spreekt Paulus in onze text woorden

1° Hij spreekt van den twist, en afgunstigheid af te leggen

2° van J. C. aen te moeten doen.

Non in Contentione Ad 1mo quidem Paulus ait: Non in Contentione, et emulatione. Secundum, Interpretes S. Scriptura Paulus hic o lqtr de ois Contentione, i.e. o de tali contentione quae oritur pr absq laesione Caritatis fraternae, v.g. qto oritur pro defensione veritatis, absq passione

Dan. 13 ira, aut odio in personas. Sic Daniel contendebat pro justitia in Caa pudicae Susannae. Sic Lucas de S. Ste-

Act. 6-8... phano ait, dat hij vol sterkte disputeerde met die van de vergaaderinge der vrijlingen, met de Kijreners, en Alexandriners, en die van Cilicien en Asie, en dat zij de wijsheid, en der geest, die'er in hem sprak, niet wederstaan en konden. Sic et Xus Dnus saepe contendit cum Scribis et Pharisaeis &c. Igitur o de tali contentione lqtr hic Paulus; sed ut recte observat S Ambr. de tali contentione lqtr Paulus qua Caritas laeditur, vel etiam rumpitur, et odium paritur. Zoodat dan Paulus als hij den twist steld onder de

de werken der duisternissen, en zegt: Non in contentione,
hier door verstaan, krakeelen, onëenigheden, ~~spitt~~ scherpe
bejegeningen, bittere verwijtingen, en spitsvinnige
woorden, die doorgaans d'onderlinge liefde verbreeken
en niet anders ~~als~~ dan vijandschappen baaren;

Bij den twist stelt Paulus d'afgunstigheid, en zegt: Non in æmulatione
Non in contentione, et æmulatione.

Door d'afgunstigheid, daar Paulus hier van spreekt,
verstaan, d'uitleggers niet anders ~~als~~ dan de zonde van nijdigheid;
een zonde die mede een van 7. vermaarde hoofdzonden,
gerekend word, i.e. een zonde uit dew ontelbaare andere zonden,
gebooren worden,

Deeze zonde nu van afgunstigheid, of nijdigheid is ~~en~~
~~[illegible]~~ een inwendige droefheid over 't welvaeren van
den evenmensche; want dit d'aart is van een nijdig mensch
dat hij niet kan verdragen, dat 't een ander welgaat, dat die
~~hij~~ zegen, of voorspoed heeft, of meer dan hij heeft. en daarom bedroeft zig dan
de nijdige ook wanneer hij ziet dat een ander goed, eere,
of voordeel geniet, of meer dan hij geniet in deeze weereld. En van deeze zonde is
~~[illegible]~~ 't dat Paulus zegt: Non in æmulatione.
in te regt; want 'er niets oneigentlijker is aan de
Xtenen dan elkanderen te beneiden; want behalven dat
de nijd, of afgunstigheid is een van de werken der duis=
ternissen, i.e. een van die zonden, w den mensch volgens Gal. 5.
Paulus buiten den hemel sluijten, zoo strijd deeze zonde
ook regel regt tegen den geest des christendoms, wiens
geest is een geest van liefde, en eendragt, volgens deeze spreuke
~~[illegible]~~ van onzen Heiland C. J.: In hoc cognos-
cent omnes, q^a. discipuli mei estis si dilectionem habueritis Joan. 13-35.
ad invicem. In deeze liefde wil Paulus ook dat de
geloovigen onderlingen zullen oeffenen, en daarom
zegt hij ook: Non in contentione, et æmulatione.

Willen we nu nog verder zien, hoe onbetaamelijk deeze
zonde van twist en afgunstigheid aan een Xten is,
wij hebben d'andere brieven van Paulus maar naategaan,

en wij zullen, bevinden, dat deze zonde van twist, en afgunstigheid zoo klijn, niet eens is als de wereld de zelve teld.

Als Paulus beschrijft de schrikkelijke zonden den heidenschen Philosophen, die d'eer en glorie van Gode veranderd hadden in eene afbeeldinge, of gelijkenisse van een sterflijk mensch, die de schrikkelijkste vuiligheden, strijdende aan d'eerbaarheid, bedreven, die daarom ook van gode aan eenen verkeerden zin, overgelevert waaren, als Paulus, zeg ik, alle deze schroomelijke stukken beschrijft, ~~zoo~~ dan teld hij ook onder anderen op den twist, en afgunstigheid: zeggende dat ze vervuld waaren van twist, en nijdigheid.

Rom. 3-29

Wederom als hij de Corinthiänen, wilde overtuijgen dat ze nog zeer vleeschelijk in hunnen handel waaren dan ~~zoo~~ bewijst hij dit uit de zonde van twist, en onmin, die 'er onder hen, gevonden wierd, Want (inquit) dewijl 'er onder U. afgunstigheid, en tweespalt is, zijt gij dan niet vleeschelijk, en is uwe handel, en wandel niet nog menschelijk?

1. Cor. 3-3

Jaa in den brief tot de Galaten, ~~stelt~~ steld d'apostel, de vijandschappen, twisten, en afgunstigheden onder de werken des vleesches, en besluijt van deze, zoo wel als van de hoererijen, doodtslagen, &c dat die zulke dingen doen 't rijke gods niet zullen bezitten.

Gal. 5-20

NB Tempore effluxo hic Conclusi, exhortando ad mutuam pacem, et caritatem, summé necessariam ad dignam Communionem. 1. Cor. 10-17 deducendo.

Zoo dat wij dan te regt van beide deze zonden zeggen dat ze grooter zijn, ~~als~~ dan men ze gemeenlijk steld, en dat Paulus te regt de Romeinen, als kinderen des ligts vermaand niet te wandelen in twist, en afgunstigheid.

Spreeken we nu van de grond, of oorzaake van deze zonden, ik zeg, van den twist, en nijdigheid, al wederom zal 't blijken, dat die zonden, grooter zijn ~~als~~ dan men wel denkt.

Wat meen gij dog A.A dat d'oorsprong, en 't begin is van twist, en nijd? ô! indien men 't wel beschouwd ~~zoo~~ zijn 'er twee voornaame zonden, onder de 7 hooftzonden die

die de gewoone moeders zijn, van dit kwaad, 1. zeweeten de 3. hoovaardigheid, 2. en de 3. gierigheid.

3o. Immers zoo dra heeft in den mensche geen plaetse d'ongeregelde liefde tot geld, en goed, of ook aenstonds begint de twist, en krakeel gebooren te worden, dat woordtje het hebben, en houden, of 't Mijne, en 't uwe heeft meest van ouds d'eerste vonk geweest waardoor 't twist vuur ontstooken is. Oriuntur 1o. ex Avaritia

Zoo lang als Abrahams schaapherders, zoo wel als die van Loth, overvloed van weijden en landeryen hadden om haare schaapen te weijden, zoo was alles vreedzaamig, en wel; maar zoo dra bragt d' overvloed van teegene schaarsheid van de weijden, of aenstonds, gelijk de Schrift zegt, rees 'er twist op tussen de herders van Abraham en Loth, zoo dat ze zelfs genoodzaakt waren van een te scheiden, dat woordtje 't Mijne, 't uwe was 'er d'oorzaak van.

Zoo, zoo sprak ook ter zijner tijde d'Apostel Jakobus wanneer hij deze sour van twist, en afgunstigheid in de Xtenen bestrafte: Waarvandaan, zeide Jak. komen d'oorlogen en twistingen onder u? is 't niet, zegt hij, uit uwe begeerlijkheid? Gij begeert, zegt Jak. en gij krijgt het niet, gij zijt nijdig en afgunstig, en kunt 't niet bekomen. Jac. 4-3..

Nu gelijk Jak. al ter zijner tijde klaagde, dat de Xtenen door de begeerlijkheid zig tot twist, en afgunstigheid lieten vervoeren, ô! deze zelfde klagten zou hij heden daags nog veel meer mogen doen! immers hoe dikwils ziet men dat de liefde, en eendragt zelfs tussen zusters, en broeders, vrienden, en bloedverwanten door dat woordtje 't Mijne en 't uwe verbrooken word? Laat 'er maer eens 't een of 't ander te deelen vallen, laat 't maar om 't hebben en 't houden te doen wezen, ô! dan is die zoete vrede en liefde verbannen, dan is 'er niet dan twist, krakeel, en afgunst te vinden.

Zoodat we dan met regt ook zeggen, dat d'oorzaak van twist, en afgunstigheid is de begeerlijkheid, en eige baat.

2° ex Superbia

2°. 't is waar; ik bekent, daar zijn menschen, die alte
edelmoedig zijn, dan dat zij om een wijnig tijdelijk
goed zouden twisten, en krakeelen, een hand vol geld
is hen zoo waardig niet, dat zij daarom in krakeel zou-
den leven; maar, dit zoo zijnde, ~~zoo~~ is'er ~~nog~~ nog een
andere baarmoeder daar de twist en nijd uit geboren
word; naamt d'ongeregelde liefde tot eer en glorie
van deze wereld, die vuile hovaardije, die hen gestaa-
dig boven hun evenmensche doet verheffen, die is ook oor-
zaak van geduurige twisten, en krakeelen, en afgunsten.

zoo, zoo getuijgd Salomon oud van zijnen tijde Inter
Prov. 13-10 superbos semper sunt jurgia. Salomon zegd niet 't ge-
beurd somtijds; hij zegd ook niet 't gebeurd dikwils, dat
hovaardigen twisten; maar hij zegd rond uit, dat 't altoos
zoo is, zoo dat hij de hovaardigheid als onafscheidelijk
met den twist en afgunst vereenigd steld.

Vultis hujus exemplum? videte id ad oculum in
fratribus Josephi. Immers wat was d'oorzaak van dien
draevigen twist en afgunstigheid, die'er onder Jakobs kinde-
ren opreest, jaa zelfs zoo verre dat de broeders raadplee-
den om hunnen jongeren broeder Joseph van kant te
helpen? was 't niet omdat zij zagen, dat Joseph van
vader Jakob meer bemind wierd dan wel zij? was 't
niet omdat zij uit 't verhaal van Josephs droomen
begrepen dat Joseph hunne meester worden zoude!
ô! jaa dat was d'oorzaak waarom zij hem nijdig waaren
en met geen goed oog aenschouwen konden, hunne
trotsheid en afgunst kon niet dulden, dat zij hunne jongeren broe-
der boven hen zouden verheven zien, dat baarde den twi-
en afgunst dat deed hen hunnen broeder altoos spijts, en bitsinnig
bejegenen, jaa bragt hen zoo verre zelfs dat zij hem
tot eenen slaaf verkogten.

En zoo, zoo gaat 't ook nog dagelijks bij de kleenen!
omdat zij hoovaardig en opgeblaasen zijn, kunnen zij
zeer wijnig van hunnen evenaasten veelen, 't minst
dat

dat ~~hen~~ in hem maar tegenstaat, baard twist, krakeel, nijde, en afgunstigheid, dikwils één onëffen woordeje, één woordeje niet van pas gesproken, kan de broederlijke liefde breek=n, en de voorige vrindschap, en genegenheid in duijgen gooijen.

Zoodat we dan met regt ook zeggen, dat d'eige baat, ~~...~~ en hovaardigheid d'oorzaak zijn van den twist, en afgunstigheid. En vervolgens, dat wil een Xten wandelen, als een kind des ligts, in den dag van genaede, zoo moet hij ook, gelijk Paulus ons leerd, al s'hans niet wandelen in Contentione et æmulatione; want Paulus den twist, en afgunstigheid te zaamen voegt met de brasserijën, en slemperijën, met slaepkamers en ~~af~~ ontugtigheden, en van alle deze zonden ~~...~~ gelijk zegd: Non Commessationibus.... æmulatie.

Vervolgens dan ziet daar, wat ~~dat~~ Paulus ~~...~~ wil dat w'afleggen zullen, scil: allen twist, en afgunstigheid.

2do Conclusio: Wel aan dan! A. T. &

(Dog niet alleen vergenoegd zig Paulus hier mede dat wij alle twist en nijde zouden afleggen, maar, gaat verder, en voegd'er bij, dat wij den Heere J. C. aandoen zouden. Non in Contentione et æmulatie, sed induimini D. J. C.) D'Ap. zegd in onze opgen woorden: Maar bekleed u met den Heer J. Christus in hoe verband wijst ons de reeden aan van dat woordjen Maar, zeggende: Paulus wil niet alleen dat gij het zondige kleed zult uit doen, maar, dat uit geschud hebbende, wil hij ook dat gij eerlijke kleederen, aandoen zult, naamelijk den Heere J. C.

Ligtelijk begrijpt U. A., ~~dat~~ als Paulus hier spreekt van den Heere J. C. aan te doen, dat hij eene oneigen, of verbloemde wijze van spreeken gebruijkt, eene spreekwijze gemeen bij de Hebreën, eene spreekwijze, die hier regt te pas kwam, want Paulus te vooren verwittigd had, dat de dag nader de, in den ~~...~~ beraande de waapenen des ligts ~~aan~~ aan te trekken. En nu gaat Paulus in die zelfde spreekwijze voord, en zegd alëen over: Induimini & Des zullen wij die kortjes uitleggen, et tempori applaudimus Attend

In Nat: Dni 1774. 106

Onder de 3 hoofd-hoogtijden des jaars heeft dat van 's Heeren Geboorte alëen bezonder, dat ider Pr. 3 maal d'allerh: Offerh: der Misse doet, en ider geloovig de zelve bijwoont, ten zij Pr, of geloovig billijk verhinderd zij.

Deeze plegtigheid geschied om de 3 dubbelde geboorte van Jesus, zijne eewige uit den Vader, zijne tijdelijke uit d'allerh. Maagd Maria, en zijne geestelijke in de herten der geloovigen

2do Pte eetzen #

2do Induimini Dnum. J. C.

In Nat. Dni 1746.

De kerk gedenkt d'eewige geboorte bezonder in de 3de Misse, in wl zij ons tot lesse en Ev voorleest & In de 2de Misse & In d' 1ste Misse & En ter voorbereidinge heeft z' ons op den 1. Zond: van den Advent met Paulus toegeroepen: Hora ē & Wij hebben ten dien einde de 4 zondagen die lesse vervolgd & Nu is 't slot

Induimini Dnum I. C. q. d. paulus: Gij zult mij mis
gelijk vragen, wel ut zijn, die waapenen des ligts, die
w' om, eerlijk in den dag te wandelen, moeten aendoen?
Ôt is niemand anders dan onzen Heere I. C. zelfs, die gij
als een kleed des ligts aentrekken moet.

Dit aantrekken, nu? van den Heere I. C. kan men volgens de
hebreeuwsche spreekwijze tweezins uitleggen.

1°. Induere I. C. ē abundare virtutibus.

1° ~~Zoo~~ betekend dit woord van aandoen in de Schr.
zoo veel als overvloed van iets hebben, en daar van als
overstolpt zijn. In zoo eenen zin, zeide David, van den
godloozen: Hij heeft den vloek als een kleed aangedaan,
willende daar door uit drukken, hoe dat de godloozen over
vloedig zou zijn in den vloek, en daarmede langs alle

Ps. 108-18

kanten als omhangen zijn. En in tegenstellinge van
den godloozen ~~zoo~~ zegt david in dien zelfsden zin van

Ps. 131-16

den regtvaardigen, dat hij met heil bekleed zoude wor
dat is, dat hij overvloed van zegen en genaade ontfan
gen zoude. + En zoo wil paulus hier mee ~~ook~~ zeggen, dat
een Xten niet alleen de zonden moet verlaaten, maar ook
I. C. aandoen i. e. overvloeden van alle Xtelijke deugd

+ In deezen zin gebruikte wel eer de regtvaardige, en God-vreezende man Job deeze spreekwijze, als hij vol betrouwen zeide: Ik heb mij &c. En dus ook d' Apostel in onze opgen woorden:

Job. 29-14

Maar doet den Heere I. C. aan.

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Ik heb mij ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, mij met de geregtigheid bekleed, ik heb mij met
de regtvaardigheid, als met een kleed opgeschikt.

zoo, zoo moet ijder Xten zijn best doen om bekleed
te zijn, dat, dat vermaand ons 't wit kleed tot w' in de
h. Doop ontfangen hebben, dat, dat vermaand ons 't brui

Matt. 22-3...

lofts kleed, daar Jus van spreekt bij Matt., en waarmede
bekleed moet zijn ijder Xten wil hij deelagtig worde
aan 't bruijlofts feest van den hemel. Dat kleed van
deugden en goede werken vermaand Jesus ons, dat w
aandoen zouden: Ik raad u, zeit Jesus ...

Apoc. 3-18

dat gij goud van mij koopt, dat door 't vuur gezuiverd is
opdat gij rijk moogt worden, en met witte kleederen
bekleed

bekleed moogt worden, op dat de schande uwer naakt-
heid zig niet ~~en~~ openbaare.

Igia, zullen wij volgens de vermaaninge van Paulus den Heere
J. C. aandoen, zoo moeten wij tragten, en ons best doen,
dat w' in allerhande christelijke pligten overvloeden, en, met de deugden, die
J. ons met werken, en, woorden heeft geleerd, bekleed zijn, dat is volgens den Apostel den Heere J. C. aandoen.

2°. ~~Zoo~~ Kan men deze woorden van Paulus Doen den Heere J. C. aan, in deze zin verstaan, dat hij wil
dat w' ons best doen zouden, om op 't allernauwsten, met
J. vereenigd te wezen, even al eens gelijk ons kleed 't
allernauwste, en digste met ons lighaam, vereenigd is.

2°. arctissime Xto conjungi

Op zoo eene wijze wil Jesus zelf van ons aangedaan
wezen, daarom zegd hij aen ijden geloovigen: Stelt mij
als een zegel op uw hert, en als een zegel op uwen erm. Cant. 8-6
Waardoor hij wil te kennen geven ~~hoe~~ dat ijden geloovige ziel
op 't allernauwste met hem moet vereenigd wezen, even
aleens gelijk een zegel gehegt is met de zaake daar het
opgedrukt, of gezegeld is.

Op zoo eene wijze zeide de Bruid van 't Hooglied
dat zij met Jesus haaren bruidegom vereenigd is: Di-
lectus meus mihi, et ego illi.

Zoo, zoo had Paulus J. C. aangedaan, en was op 't
allernauwsten met hem vereenigd, waarom hij ook zeide: Gal. 2.
Vivo ego, o jam ego, vivit verò in me Xtus. Ja zoo nauw,
zoo eng was hij met Jesus verknogd, dat hij zelf ook durfde
~~durv~~ zeggen: Wie zal ons scheiden van de liefde van Xtus? Rom. 8-35....
~~&~~

En zoo, zoo wil Paulus ook dat ijden Xten zijn
best zal doen, om op 't allerinnerlijksten met Jesus
vereenigd te wezen, en dat, dat noemd Paulus den
Heere J. C. aandoen. Induimini Dnum J. C.

(Wel aan A. A. zietdaan heb je 't geen Paulus
van ijden Xten, en kind des ligts en genaede vereischt
hij vereischt dat w' afleggen zullen alle twist
en afgunstigheit, als zynde maer werken der duisternissen). Conclusio

D'Apostel vereist dan - - - ~~[illegible]~~, dat wij J. C. aandoen zullen, 1º aandoen i.e. overvloeden zullen van deugden, en als een kleed er mee bekleed zijn, 2º aandoen i.e. op't nauwste met J. C. verknogd, en vereenigd zijn.

(Nu nu A. A. is'er, ort een tydt, zoo is't deze tydt en deze weinige dagen, voor d'aenstaende feestdagen, op dew we deze Lesse van Paulus ter herten neemen moeten,

Eerst daags is't op handen, dat Jesus de Vreede Vorst zal geboren worden, verre zy dan van ons alle twist en afgunstigheit &c.

Eerst daags is't voor de duer, dat Jesus met ons N. zeg met onze menschelyke natuer bekleet zal worden. ô o Laet wij ons met Jesus ook bekleeden &c.

Laet ons Jesus bidden &c.)

Applicatio 1º Nu wanneer voegd't meêr dus met onzen Heere J. C. bekleed te zijn dan heden, als wij in Gods Kerk met vreugde en dankbaarheid gehengen, dat Kristus door zijne geboorte uit d'allerh: Maagd Maria, zig met onze menscheid gewaardigd heeft te bekleeden dan als't eewig Woord des Vaders is vlees geworden en onder ons is koomen woonen? dan als hij, die in

Phil. 2-6... de gedaante Gods was, i.e. dezelfde natuur met God zijnen Vader had, zig zelven vernietigd heeft, de gedaante van eenen dienaar aanneemende, zijnde ons menschen gelijk geworden, en in gestalte als een mensch bevonden, in alles beproefd (Pau) ge-

Hebr: 4-15. lijk wij, egter zonder zonde?

2º Wanneer behooren wij meêr dus met Jesus bekleed te zijn, dan wel op deeze dagen, als wij Jesus door de h: Kommuni bij, en in ons zullen ontvangen? Immers 't geloof der Katolijke leerd ons, dat die zelfde

Jesus, ^uit Maria geobooren^ onder d'allerh: Offerhande der Misse, door de woorden der Consecrati, of heiliginge, die de Priester uit naame, gezag, en magt van Jesus over 't brood, en den wijn uitspreekt, zeggende: dit is &c. 't geloof, zeg ik, leerd ons, dat die zelfde Jesus met zijne Godheid, en menscheid daar tegenwoordig

Induimini Dnm N. J. C. In 3a Missa.
Exord. à Matt. 25-6. et Ps. 18-6. In Nat. Dni
Ppoo: textum explicabimus, et tempori applicabimus. 1746.

dig koomt, schuilende onder de gedaantens van brood en wijn, en dus, als in doekjes gewonden, door de h: Kommuni ons meedegedeeld, word, en geestelijker wijze gebooren tot dat hij in ons zijne gedaante krijge.

O! voorzeker nu altants, zullende Jesus door de h: Kommuni ontvangen, moeten wij ~~den Heere Jesus~~ voor af aangedaan hebben, i.e. bekleed moeten wij weezen met de deugden die Jesus ons met woorden, en werken in zijn h. lv: geleerd heeft. # volgens den Apostel opgestaan zijn uit den slaap der zonde, afgelegt hebben de werken &c wij moeten de maatigheid, de zuiverheid, den vreede, en liefde als een geestelijk kleed voorüi

Dit is t'bruilofts kleed, t'w dien gast ontbrak, w de koning binnen gekoomen zijnde, vraagde: Vriend hoe zijt gij hierin gekoomen &c

Dit zelfde droevig lot hebben zij allen te verwagten die nog slaapende in hunne zonden, nog verslaafd aan d'ontugt, overdaad, twist, en afgunst, of andere grove zonden, zig verstouten dit brood t'eeten (gelijk d'Apostel hier van spreekt) en den drinkbéker te drinken; wont, ait, zoo wie onwaardelijk dit brood zal eeten, of den drinkbéker des Heeren zal drinken, die zal schuldig zijn aan het lighaam, en het bloed des Heeren. 1. Cor. 11-26...

Wat raad dan voor alle zulken? R 1o dat zij den moed niet opgeeven; want Jesus, wiens geboorte wij vieren, is gekoomen om de zondaars te zoeken en zalig te maaken; hier van zeide d'Apostel bij eige ondervinge, om alle zondaars moed te geeven: 'T is een waarägtig woord, en allezins aanneemens waardig, dat J. C. in deeze werreld gekoomen is om de zondaars zalig te maaken, van w ik d'eerste ben. Maar daaröm (let wel) daaröm, voegd hij daarbij, daaröm heb ik barmhertigheid verkreegen, opdat J. C. in mij, die d'eerste ben, i.e. d'eerste, of grootste zondaar, alle langmoedigheid zoude toonen, tot een voorbeeld, i.e. opdat geene zondaars van Gods barmhertigheid zouden wanhoopen, tot een v. B., dan ait A plus, dergenen die in hem zullen gelooven ten eewigen leeven. Ziet daar d'eersten raad, dien d'Apostel aan alle zulke zondaars geeft. 1. Tim. 1-15...

2o zijne tweede raad is, dat zij niet moeten blijven slaapen, maar

opstaan uit hun zondebed, en afwerpen de werken der duisternissen, en aandoen de waapenen des ligts: Probet seipsum homo, zegd hier van d'Apostel ter gem plaatse, waar door 't Conc: Trid: verstaat eene veranderinge van leeven, en goed gebruik van 't h. Sakr. van Boete, of de Biegte. Des, zal een zondaar zig wel beproeven, en de biegtvader hem ook wel beproeven, moet de zondaar zig niet inbeelden, dat 't genoeg is, eens, jaa meermaalen ~~...~~ bij zijnen biegtvader te ~~blijven~~ koomen, o: neen! zijn leeven moet veranderd zijn, hij moet opgestaan zijn uit &c dat hij dan zig dus beproeve, en aldus, gelijk d' Ap daar dan bijvoegd, en aldus van dit &c Want, ait, die'er onwaardelijk van eet, of &c

3°. Een derde noodzaaklijke raad, voor zulken slaapenden, dog voor goed opstaan willenden zondaar, is, dat hij moet blijven aanhouden bij zijnen Biegtvader, luisteren, en naa zijnen raad ook doen, en ondertussen, ziende anderen kommuniceeren, of den Pr in d' Offerh: der Misse, met eene diepe verneederinge des herte zeggen: Dne non sum dignus &c verzekerd zijnde: Cor contritum &c Jaa ik verzeker den zulken, dat hij daarnaa met alle ootmoedigheid, en dankbaarheid de woorden van den Apostel zal gebruiken, en zeggen: Fidelis sermo &c Zoo zal hij den Heere J. C. regt aangedaan hebben &c en bekleed met de deugden, die Jesus ter regtvaardigmakinge vereist, ~~en~~ met de vroomen die uit hunne sluimeringe opgestaan met vertrouwen tot Jesus in de h. Kommuni naderen, ook met vertrouwen zig daar bij moogen vervoegen. Dus zal en de bekeerde zondaar, en de regtvaardige met 't kleed van Jesus bekleed in, en door de h. Kommuni op 't allerinnigste met Jesus vereenigd worden, volgens d' eige

Jois. 6-57. belofte van den Heere Jesus: Die mij mijn vlees eet, en mijn bloed drinkt, blijft in mij, en ik in hem; en

v. 55. ter zelfder plaatse nogmaals: Die mijn vlees eet, en mijn bloed drinkt, heeft het eeuwig leeven, en ik zal hem verwekken ten jongsten dage. Dit verleene ons de Vader door de verdiensten van den Gebooren Jesus in d' eenheid des h. Geest God in alle eeuwigheid

Amen

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Matt. 11. v. 3.

Dnica 2da Adventus 1734. 64.

Aanmerkenswaerdig is 't gêne de Schrift verhaelt Gen: 39.

De Schrift meld ~~verhaelt~~ aldaer hoe Joseph in de gevangenisse gesmeeten is geworden, en hoe hij zig in de zelve gedrogen heeft. Van daeg verhaald 't Ev: de gevangenis van Joes, en wat hij er in deed. ~~Nu~~ Tussen deze gevangenissen van Joseph, en ~~tussen~~ die ~~gevangenisse~~ van Joes, die heden in 't Ev: word verhaeld, is groot overeenkomste, dog ook een onderscheid te bemerken.

~~[illegible]~~ Ni post sum = mum sacrum dixi. Monitum verò post 1um = sacrum fuit, ut infra notatum e.

Wat d'overeenkomste van beiders gevangenisse belangd deze is dat zoo d'eene, als d'andere om de zelfde rêden, in de gevangenisse wierd gesteld. Joseph is in de kerker gesteld om de huisvrouw van Putiphar, aen wiens onzuivere begeerte hij niet bewilligen wilden. Joes legt ter kerker om eene Herodias, wiens onzuiveren handel hij niet dulden konde ✝✝ En zoo kômt de gevangenisse van beiden over een, mits zoo d'een, als ander, om een onkuise vrouw ter kerker was gesteld.

✝✝ rond uit aan herodes zeggende: Non licet tibi habere &c.

Beide deze gevangenissen, verschillen van elkander, uit hoofde dat d'een bekommerd was voor zijne verlossinge; en d'andere niet. Joseph in de gevangenisse doet ~~beval~~ zijne zaek den schenker aen de hand, opdat die ~~zelve~~, volgens de verklaeringe van den droom, verlost zijnde, ook bij Pharaö voor Joseph zoude sprêken. Dog Joes in de gevangenisse denkt niet minder als op zijne verlossinge. Al dat Joes doet, is zijne discipelen onderregten. Hierom zend hij twe van de zelve tot den zaligm, die hem deze vraege deeden: Zijt gij de gêne die kômen moet, of hebben wij een anderen te verwagten?

Deze vraeg, die Joes door zijne discipelen aen den zaligm voordeed, stellen ~~[illegible]~~ wij voorhebben, wat naukeuriger naa te gaen en te overwêgen, met de zelve letterlijk te verklaeren, en onze onderregtingen daer uit te trekken. Attendite

Propositio

Joes ter kerker zijnde, om de rêden, boven reeds vermeld, hoorde aldaer de werken die Jezus deede. hij hoorde die door zijne discipelen, die ~~dewelke~~, volgens dat Lukas zegd: Aen Joes van alles gingen boodschappen; zij gingen Joes boodschappen alle de wonderen en miraekelen, die zij zagen, als onder anderen, gelijk uit Lukas blijkt, de verwekkinge van den zoone van de weduwe van Naim.

Luc 7-18.

Met wat inzigt de discipelen van Joes aen hem van alles
de boodschap bragten, word hier van d' Ev: juyst niet uitgedrukt
maer kan van elders ligt nagegaen worden. De discipelen van Joes
zagen, dat de naem van Xus meer en meer wierd verbrijd, integen
deel dat d' eer en roem van Joes meer en meer verminderd wierd
tw: zij, als benijdende, 't zelfde als uit wangunst aen kunnen me
der gingen boodschappen, als onder anderen blijkt Jois 3. al
waar wij vinden, dat Joes zegt: Zij quamen tot Joes, en zeiden hem
Joan. 3 - 26. Meester de gene die met u over de Jordaene was, den w: gij getuy
genisse gegeeven hebt, zie die doopt nu, en zij gaen alle tot hem
waer uit blijkt dat zij niet kunnende veelen dat Xus door
zijne werken, en wonderdaden z' alle tot zig trok, 't zelve
aen Joes gingen boodschappen, om het te stuiten.
Als dan Joes in de gevangenisse door zijne discipelen der
werken van Xus hoorde, zond hij twe van zijne discipelen
en liet hem vraegen: Zijt gij de genen, die komen moet &c.
Vreemd voorwaer, zal iemand mogelijk deze vraeg voorkunnen
komen, ~~[illegible]~~ hoe dat Joes zulks komt te vraegen; in der
daed dit schijnt zijne moeijlijkheid ook te hebben, misdien Joes
als schijnt te twijfelen of Xus ook wel de Messias was, daer
't nogtans zeker is dat Joes voor zijne gevangenisse vastelijk ge
loofde, en bevestigde dat Xus de waere Messias, en zaligm: der
wereldt was, den w: de wet aen wees, en beloofde.
Dit zeg ik zeker dat Joes wist. want als Joes nog in 't
lighaem zijns moeders was, heeft hij Xus al gekend ook
nog in zijns moeders lighaem gesloten zijnde, en heeft van
vreugde opgesprongen. 't geschiede uit Lucas, zoo haest Eliza
[beth] de groetenisse van Maria hoorde, dat het kind in haer lighaem
opsprong. zoodat Elizabeth zelf tot Maria zeide: Zie zoo
Luc 1 - 44. haest de stem uwer groetenisse in mijne ooren klonk, sprong
mijn kind van vreugde in mijn lighaem op. waer uit klaer
blijkt dat Joes ook zelfs nog niet gebooren zijnde eene zekere
en vaste kennisse van den zaligm: had.
Vorders zien wij meenigmael dat Joes naderhand blijken
gegeeven heeft, dat hij Xus den waeragtigen zaligm: kende.
Dit zien wij als hij uit de wildernisse te voorschijn komende,
prekende, en doopende omtrent de Jordaene Xus aentoonde, en
zeide: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, hic e
de quo dixi, post me venturus e qui ante me factus e. zoo
ook wederom als Jesus tot Joes quam om van hem gedoopt te
worden, toen was 't dat Joes, verligt van de h. geest, tot Xus
Matt. 3. zeide: Ik moet van u gedoopt worden, en komt gij tot mij? op 't
zeggen van Joes de zaligm: geantwoordt hebbende, ~~zoo~~ wierd hij
van Joes gedoopt. En zie de hemelen wierden geopend, en hij zag.

Amen

den geest gods nederdaelen, gelijk een duive, en op hem, kômen, en Zie daer, quam een Stemme uit den hemel, zeggende: Dit is mijn welbeminde Zoon, in wien ik mijn welbehaegen genoomen heb. Waer van Joes daerna zelf sprekende, zeide: Ik heb het gezien, en ik heb getuijgenisse gegeeven dat dit de Zoone gods is. Jo. 3 - 34.

Uit alle dee, en meer andere getuijgenissen 2. duidelyk blykt 3. dat Joes ~~voor~~ zijne gevangenisse een vast, en ontwijfelbaer geloof van Xus hadde. ~~Dog~~ hier uit ontstaet de moeijlykheid hoe dat Joes, ~~die~~ zoo dikmaels getuijgenisse van Xus gegeeven hebbende, nogtans zijne discipelen tot Xus zond, en hem liet vraegen: Zijt gij de gene die kômen moet, of hebben wij een anderen te verwagten?

~~Dog~~ Maer deze zwaerigheid zal van zelver verdwijnen als men maer agt geeft hoe die woorden verklaerd moeten worden. Zeer verscheidentlijk verklaeren de h. vaders deze woorden; ~~[illegible]~~ nogtans zoo dat z'alle zaemen stemmen hierin, dat Joes niet gevraegd heeft, Zijt gij de gene die kômen moet of &c. als of hij eenigzins van Xus twijfel had, want hij van deze zaek zoo zeker was in, als voor zijne gevangenisse.

Dog waerom zal men zeggen, zond Joes dan zijne discipelen met zulken vraeg tot Xus? Een uitlegginge alleen willen wij hier van ~~[illegible]~~ bijbrengen, ~~welke~~ die de h. Chrysos: er van geeft. Deze vader, zegd, dat Joes zulks deede om zijne discipelen, ~~[illegible]~~ opdat hij ~~[illegible]~~ uit hunne dwaelinge zoude trekken, en wegens Xus terdeeg onderwijzen zoude. Immers, gelijk boven aengemerkt is, Joes had veele discipelen, die nog niet ~~[illegible]~~ geloofden dat Xus de waere Messias was, ja zelfs meinden zij Joes beter en heiliger dan Xus te wêren. Dit dagten zij om dat ze 't leven van Joes met dat van Xus vergeleeken, en in dezer voegen als reedeneerden, zeggende: Joes onze meester heeft 30 jaeren lang in strenge boedvaerdigheid in de wildernisse geleefd; hij at geen brood, en dronk geen wijn, zijne spijze waeren de sprinkhaenen en wilde hooning, zijn drank was wâter, zijn bed de aerde, en hij had een kleed van kemelshairen. En hier van, uit dit streng en boedvaerdig lêven, zôgen zij hunnen meester voor den zaligen aen.

Van 't andere kant zâgen zij dat Xus een gemeenzaem leven leide, hij at, en dronk 't gene er wierd voorgesteld, hij hield gemeenschap met alle menschen, hij at, en dronk met tollaers en zondaers, hij, zeg ik, die ten voorbeeld, en tot heil en zaligheid van alle gekômen was, hij voegde zig naer allen, nu zus, dan zoo al nadat de zaek het vereischte; Joes integendeel hield altijd een en denzelfden trand van lêven, en dit was 't gene, zijne discipelen bedroog die zijn lêven voor dat van Xus stelden ~~op diergelyke wijze~~ ~~gelijk 't [illegible] mennigmael geschiet dat er veele bedroogen worden~~ ~~die de [illegible] kap en uiterlijk gebaer, [illegible]~~ ~~[illegible] is van 't inwendige, 't gene in Joes niet en was, die zijk~~

~~diergelyke mirakelen voor heiligen, ja zelfs heiligen rekende dan andere geestelyken, of Leeken onder 't volk. Zoo zegt men op dergelyke wijze gelijk dat heden daegs geschiet, zoo dagten en meenden de discipelen van Joes dat hij heiligen dan Xus was en de waere Messias was.~~

Videns itaque Joes quod discipuli sui hac falsa persuasione essent imbuti, en weetende dat hij haest gedood zou worden, om dan zijne discipelen in hunne ongeloovigheid niet ~~willen~~ te Laeten daerom, uit Liefde voor ~~hen~~, zond hij ~~hen~~ tot Xus, opdat zij ter dezer gelegentheid zouden zien dat Xus werken en wonderdaden deede, die de propheten aengewezen hadden, dat de toekomende Messias uitwerken zoude, opdat zij dus verzekerd en overtuijgt zouden ~~worden~~, dat niet hunne meester Joes, ‖ maer dat Xus de waeragtige Messias was; welke gelegentheid Joes heel wel waernam, als hij de werken van Xus hoorde, dat is, als hem geboodschapt wierd, dat Xus veele mirakelen deed.

‖ die geene tékenen of mirákelen deed,

Vervolgens twijfelde Joes niet, maer nam de twijfeling zijner discipelen op zig, opdat zij uit naeme van Joes vraegen de Jüesx niet beschaemd zouden worden. Nu Xus dit wel weetende, ~~wilde hen niets~~ en ziende twe ~~voor~~ der discipelen van Joes tot zig komen, verre van hen te berispen of beschaemd te maeken, antwoorde op hun voorstel niet ^zoo zeer met woorden, maer door zijne werken en wonderdaden die hij deede, welke mirakelen die ~~géne~~ waeren, die de prophéten tot kentéken van den Messias voorzeid, en aengewezen hadden. En dus is 't dat zij béter en volkomender onderwézen zijnde tot Joes wéderkeerden. Hier uit ziet men hoe verstaen moet ~~worden~~, dat Joes twe van zijne discipelen afzond, en Liet vraegen: Zijt gij de gene die komen moet, of hebben wij een anderen te verwagten?

Applicatio.

Uit dit gezeiden willen ~~wij~~ alleen maer eene zedeles trekken, en bemerken, ~~bewerken~~ hoe Joes voor zijne discipelen gezorgd ~~heeft~~, getragt, en uitgewerkt heeft dat zij uit hunne dwalinge gered, en in de waere kennisse van Xus volkómen onderwezen zijn geworden. En hier in moet Joes aen allen en ijder in 't bezonder tot V. L. dienen. Joes Leerd door zijn V. L. hier niet alleen voor ons zelven, maer ook voor den naesten te maeten zorgen, met in 't stuk van zaligheid ~~op hen~~ te Letten, t' onderwijzen, te Leeren, en uit de dwaelingen te redden.

1º. En dit ziet eerst voor al op die génen, aen wien de zorge van anderen te Leeren, bevoolen is. Géen de minste gelégentheid moeten deze verzuimen om de génen, die doolen, en met een valsche denbeeld ingenoomen zijn, op de regte weg te brengen, 1º zij met Leeren, 2º zij met preeken, 3º zij met vermaenen, of berispen &c.

Hoort hoe Paulus aen den Bisschop Timotheus beveelde:

2. Tim. 4-2 verkündig het woord, hou aen tijdig ontijdig, wederleg, straf

bestraf, in alle verduldigheid en onderwijzinge. want daer zal een tijd kōmen, waer[in] zij de gezonde Leer niet zullen verdraegen &c

Item, hoe præcipit Paulus Episcopo Tito, te[r]weten, dat hij magtig zijn zou om door de gezonde Leere te vermaenen en de tegensprekers te wederleggen; want er vele ongehoorzaemen, ijdele Snappers, en verleiders zijn ... bestraft ze (ait) scherpelijk opdat zij gezond worden in 't geloove. Tit. 1-9-13.

Nu dit geen, 't wat Paulus zoo nadrukkelijk anderen aenbeveelde, volbragt hij zelf met er daed, geen gelegentheid van te kunnen Leeren of vermaenen, Liet hij ontsnappen. dit deed hij zelf gelijk Joes in de gevangenisse. zoo zien' wij hoe hij zelf spreekt Eph. 4-1.
Ik bid u (ait) ik gevangene in den Heere, dat gij den Staet waer toe gij geroepen zijt, waerdiglijk bewandelt. Item, Phil: 1-7.
Ik draeg u (ait) in mijn herte, en in mijne boeijen, en in de verdeedinge en bevestinge van 't Ev: ... want god is mij getuijge hoe Lief ik u allen hebbe met een innerlijke ~~liefde~~ genegentheid van J. C.

Zie daer wat zorg en ijver dat Paulus voor de geloovigen zijne discipelen had. ja, om hier nu alles niet eens aen te haelen, wat zeggen alle zijne brieven anders? wat doet hij in de zelve anders als Leeren, vermaenen, onderwijzen, dwaelingen ontdekken, wederleggen, en tegen de zelve aen kanten. fratres, ait, State in fide. alibi, auditis eum docentem; Nemo vos seducat inanibus verbis, alibi, Quis vos fascinavit o obedire veritati.

Deze zorg van de geloovigen t'onderwijzen, moeten navolgen en betragten, alle de geene die tot herders en Leeraers in gods kerk zijn gesteld. wee, wee den geenen, (ait Paulus de se aicbat) die 't Ev: niet verkundigen. Leeren moeten ze, dolingen moeten ze ontdekken, en de doolenden moeten ze ten regten brengen ... &c || als Joanessen en Paulussen, 1. Cor. 9-16

Nu indien ooit of elders deze pligt de herders aenbevolen is, ik zou bedrogen zijn indien zulks nu en hier te Landen de herders niet verbond. Nu zeg ik, daer er zoo vele discipelen, gelijk aen de discipelen van Joes zijn, ik zeg wederom, Nu daer er zooveele dwaelen en met een valsch gevoelen ingebaerzemd zijn. D'eene mist en dool in dit, de andere in een ander punt. Deze heeft zoo een gevoelen van den Paus dat hij hem d'onfeylbaerheit toewil schrijven die niemand dan goden eigen is. Een ander heeft zulke gevoelen van d'aflaeten, als of de zelve genoegzaem waren om den zondaer hoe erg hij ook is gewaest of nog is met god te verzoenen. Een derde denkt ~~de grootste~~ meester van gods genaede te wezen, en beeld zig in de zelve altijd te kunnen hebben als men maer wil. Een denkt en laet zig voorstaen de Priesters niet te kunnen, de absolutie uit te stellen, daer nogtans zoo de magt van binden, als ontbinden aen de Priesters gegeven heeft. Et sic multa alia.

die Heere Jesus de deze noder verklaaren en 10e pagen ...

Quid, hic et nunc aget Pastor? zal hy stil zitten, en zegg
ik bemoeij m'er niet me, ik houw me stil, wat lyd mij aen die
dingen gelegen, ik spreek noit van zulke dingen, zal een
herder, zeg ik, dan zoo spreeken? Nequaquam. Dan dan is 't
vooral tyd dat een herder toont dat hy eene andere Joes, eene
anderen Paulus is, dan moet hy tydig en ontydig aenhouden
met te leeren te vermaenen en de dwaelingen te ontdekken,
met Paulus moet hy alsdan zeggen, Stae vast in 't geloof; en dat
1. Cor. 16-13. geloof moet uitleggen, en verklaeren; met Paulus moet hy waer
Eph. 5-6 schuwen en zeggen Dat niemand verleide met ydele woorden
Met Joes moet hy zyne dwaelende discipelen tot Xus zenden
tot de waerheit zelf, en dit doen we als we hun tot God sprekende
en leerende in zyn h. woord de h. Schrift naer gaen zenden. Dog
tot Xus tot zyn h. woord daerna toe willen de dwaelende, en in
dwaelingen verleidende geesten de geloovigen niet na toe gezonden
hebben, zy zenden hun niet tot Xus, maer tot hun zelven en
tot de prullen en fabeltjes die zij voor de waerheit stellen en
willen doen gelden, &c. En wie is 'er die ontkennen of loochen
zou kunnen, dat 'er dusdanige niet vele zyn die zoo verkeert te
werk gaen. Dog God heeft ook de zyne Paulussen en Joannessen
nog, die de geloovigen en discipelen tot Xus zenden, een groot ge
luk voorwaer voor de geloovigen, een geluk waervan z' in andere landen
verstooken zyn, alwaer Gods dienaeren met Joes om de waerheit
in de kerker gestelt, of uitgebannen worden. vervolgens een
geluk waervoor men noit genoeg God dankbaer wezen kan.

Behalven dit zoo is hier in Joes ook nog aen te merken
dat hy zig na zyne discipelen weet te voegen, met twyfelende dis
cipelen ~~weetzen~~ schynt de meester ook te twyfelen, met de dwael
schynt hy ook te dwaelen, alhoewel hy in 't minst niet twyfel
of dwaelde. hy voegt zig na hun, opdat hy hun zoo best uit
de dooling brengen en voor Xus winnen zou.

Hoc Pastoribus imitandum est saepe, si sit: expedire judicat
Hoc in re Paulus praeluxit: omnibus omnia factus sum, ut tes fac
1. Cor. 3-1. ik heb u niet kunnen aenspreken als geestelyken, maer als vleeschelyken, als kleine kinderen in Xus. salvos. Item: Ik heb u met melk gevoet en niet met vaste spys
want gy waert toen nog niet bequaem daer toe; ja gy zyt 't nu ook
nog niet, want gy zyt nog al vleeschelyk. hy weet haer gestelte
nisse, en weet wat hun voegt. Item Heb. 5-12.

Hoc in re Paulus imitandus est à pastoribus. huc adfer
historiam Jacob ducentis turbam suam, et dicentis: Sequar
Gen. 33- paulatim vestigia, sicut videro parvulos meos posse)

2º Alhoewel 't V. B. van Joes dus verre alleen tot de herders
en Leeraers is uitgebreijt; niet wijnig ziet dit zelfde V. B. ook
op alle ouders, en vaders des huisgezins ten opzigten van hunne
kinderen, en huisgenooten. Deze moeten ook gelijk Joes niet
alleen voor zig, maer ook voor de Sunnen bekommert wezen,
hunne fouten moeten ze berispen, hunne quaede en verkeerde
denkbeelden wegneemen, en tot Xus zenden.

Elaes! hoe veele verkeerde denkbeelden heeft meenigmael de
jonkheit ~~niet~~? wat valsche verbeeldingen hebben ze van de wereld?
~~niet~~ wat gedagten van hun eigen zelve, en zoo van andere dingen?
voorwaer, geen klijn gevaer, is hierin gelegen, mits dus de geest
van de wereld, van den duivel, in plaets van de geest van Xus,
de jonkheit word ingeplant.

't is de pligt der ouders hunne kinderen in de jonkheid
't tegendeel te Leeren, de valsche, en wereldsche verbeeldingen
te voorkomen, of tijdig weg te neemen. En dit is verre 't beste en voor-
deeligste in de jeugd; want 't een waeragtig spreekwoord van de wijzeman Prov. 22-6.
is: als een jonman eenen weg ingeslagen is, zal hij zelfs als hij
oud geworden is, daer niet van afwijken.

Sur toe, om dit aen de jonkheit des te beter te bezorgen,
moet men de zelve tot Xus, ik zeg tot de dienaers
van Xus zenden, men moet hen wijzen naa gods woord, 't zelve
van den beginnen af doen Leeren, d'ijdelheid van
de wereld voor oogen stellen, eenige V. B. hier toe dienende....
inprenten. En dit is de pligt der ouders, die zij naar 't V. B.
van Joes betragten moeten.

Wat zal men dan van zulke ouders zeggen, die in plaets
van aen hunne kinderen tot de deugd aen te maenen, di in
plaets van de valsche en wereldsche verbeeldingen uit te roeijen,
de zelve in hen vermeerderen, ~~met~~ hen toe te laeten Lietjes, en
Boeken te Leeren waar in 't wereldsop 't Levendigst en 't aanlok-
kelijkst word vertoont, ~~met~~ hen toe te laeten na plaetsen, en
bijeenkomsten te gaen, daer d'ijdelheid, dartel, en wulpsheit
te vinden is, ~~met~~ ook zelf in hun huis met hen, of in hunne
tegenwoordigheit met smaek, en aendoen van zulke zaeken
spreken, en dus van jongs af aen den duivel inboezemen? met, in plaets van
hunne kinderen tot de dienaars van Chs te zenden te zorgen dat zij hunnen biegtvader spreeken, hunne agteloosheid, en verzuim nog verschoonen.
1. Tim 5.

O! zwaer zal zijn 't oordeel dat dusdaenigen zullen onderstaen
(veele dusdaenige ouders nogtans zijn'er. hoe veele zijn'er niet
in welkers huizen 't boek van Cats over 't huwelijk meer behan-
delt word, dan 't h. Ev:, Thomas à Kempis, of eenig ander
godvrugtig boek.)

Dat alle dusdanige ouders deze woorden van Paulus ge-
denken: Si quis suorum, et maxime domesticorum, curam non habet
fidem negavit, et est infideli deterior. Meminerint exempli

dien heere Jesus dede, nader verklaeren in 10e passen. [illegible]

1. Reg. 2. Heli, hoe dat hij om 't verzuim van zijne kinderen met de zelve door eenen ellendigen dood, gestraft geworden is.

Conclusio. Opdat dan aen niemand zulk of diergelijke straffe, en ong- heilen, over mógen kómen, zoo moeten w'ons 't v. G. van Joes meenigmael voor oogen stellen, opdat wij nae zijne v. G. onze kin- deren, en onderdaenen, van jongs af aen van alle de quaede denkbeelden bewaeren of ontneemen mógen, en tot Xus zullen zenden, om van hem en door hem onderweezen ~~en~~ en tot de deugd aengeleid te worden.

3°. Dit moeten niet alleen alle herders en ouders betragten maer ook een ijder ten opzigten van den naesten. Dit leerd ons de plgt, en 't gebod, van Liefde die wij tot den naesten moeten hebben. Dit gebied ons god, die een ijder bevolen

Eccli 17-12. heeft voor den naesten te zorgen. hier toe moeten wij aenge- zet worden, door de beloften en vergeldinge die wij daer voor te verwagten hebben, want waeragtig 't gene Jacobus zegt:

Jac 5-ult. Broeders, zoo iemand onder ú Lúiden van de waerheid afdwaeld en dat hem iemand bekeerd, die moet weeten dat de gene die een zondaer van zijne dwaelweg doet wederkeeren, zijne ziel van de dood verlossen zal, en een meenigte van zonden bedekken. hij zal de zonden uitwissen en bedekken, zoo de zijne als van die hij bekeerd, hij zal zoo zijne als eens anders ziel van de dood verlossen, ~~om~~, hier in de genaedes en ~~[illegible]~~ hiernaemaels te leven in d'eeuwige glorie.

Monitum post 1um Sacrum fuit:

In hodierno Ev: proponitur Joes incarceratus et quid ibi egerit. Explica breviter quare incarceratus fuerit. Deinde quo intelligatur quod interrogaverit Jucs &

Ex his considera, 1° quis incarceratus sit Joes, vir Sanctus et magnus coram Dno & in eo vides quod Deus suos visitet tribulationibus & o semper illas a Deo immitti propter peccata.

Considera 2° quare in vinculis sit conjectus & in eo vides quam verum: veritas odium parit. Sic Xus: Nu zoekt gij mij om 't leven te brengen, een man die ú de waerheit ge- sproke hebbe Jo. 8-40. Sic prophetae & sic oes sancti &

Considera 3° quo instigante vide Marc. 6. Sic Joseph, in- stigante uxore putipharis gen. 39. quid vox mulieris in animo viri o valet? &

Considera 4° Joem occupatum in audiendis miraculis Xti & quam contrarie agunt qui in tribulationibus constituti in rebus mundanis consolationem quaerunt &

Tu es qui venturus est, an alium expectamus? Matt. 11. v. 3.

Dominica 2 Adventus 1759. 67.

Wanneer wij in de wereld een plegtig gezantschap zien, het gene door den eenen vorst, of koning tot den anderen word afgevaardigd, dan zijn de menschen doorgaans met twe verscheiden zaken bezig. De gemeene man, of die wijnig van lands zaken weten, zijn in bewegingen, en komen van alle kanten toegelopen om de gezanten, hunne bediendens, en pragtigen stoet te beschouwen; maar menschen, die, zig aan dien uiterlijken praal wijnig kreunende, wat verder zien, zijn bezorgd om het einde, en de reden van het gezantschap na te vorschen en t'ontdekken, ~~en daarover hun oordeel te strijken~~.

De kerk steld ons in 't huid: h. Ev. een gezantschap voor, 't w Joes de Doper, door den koning Herodes in den kerker gesmeten, van, of uit denzelven tot Jesus heeft uitgezonden; een gezantschap bestaande uit twe van zijne discipelen, naar allen schijn geringe menschen naar de wereld, en ontbloot van allen stoet, en pragt en derhalven een gezantschap, in 't w ~~den vleeschelijke mensch~~ gemene, en slegte verstanden niets, of wijnig zullen vinden, dat hen voldoen kan, want, volgens den Ap. <u>neemt de vleeschelijke mensch niet aan de dingen die van den geest gods zijn, want zij schijnen hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat 'er geestelijk van moet geoordeeld worden; maar de geestelijke</u>, die in 't geestelijk lezen, en in de kennisse van geestelijke zaken geoeffend is, <u>oordeeld van alles</u>, ook van de hogeren verhevenste zaken, die onderzoekt het einde, en de reden van dit gezantschap, en zal het zelve zo gewigtig vinden, dat het wel verdiend met alle aandagt overwogen te worden. 1. Cor. 2-14.

't Is hieromtrent dat wij van voornamen zijn, ons als nu heden te bepalen. ten dien einde zullen wij U.A. de vraag die Joes door zijne discipelen aan den heere Jesus dede, nader verklaren en toepassen. Propositio

Attendite

De h. Joes, zoon van Zacharias, en Elisabeth, door een bezonder mirakel uit hen gebooren, die van zijns moeders lighaam af vervuld was met den h. Geest, die van zijne jeugd af aan in de woestijne in eene groote strengheid was opgevoed, en op Gods bevel de boetvaardigheid had gepredikt, die aan de Jooden de komst van den Messias had verkundigd, en den zelven in de Jordane had gedoopt, en daarom Joes de Dooper geheeten wierd, wierd eindelijk van den koning herodes in de gevangenisse gesmeeten, omdat hij hem berispte over zijn ontugtig leeven, en zeide: 't is u niet &c.
In de gevangenisse zittende boetschappen hem zijne discipelen de mirakelen, die de Heer Chs deede.
Als Joes deze werken van Chs hoorde, zond hij twee van zijne discipelen af, en liet hem vraagen: zijt gij degene die komen moet, zijt gij de Messias zedert zoo veele eeuwen beloofd, of hebben wij een anderen te verwagten?

Ongetwijfeld zal ijder een verwonderd staan over deze vraag, die Joes door zijne discipelen aan den Heere Jesus deede; hoe is dit mogelijk zal een ijder denken? want of Joes wist 't, of hij wist 't niet, dat Chs de Messias was; wist hij 't? waarom dan een gezantschap uitgezonden om te vraagen of hij de Messias was? wist hij 't niet, of twijfelde hij daaraan? wel dan moest hij, die dit van te vooren zoo duidelijk beleeden, en aan anderen verkundigd had, veranderd, en een riet geworden zijn, tw met alle winden waeid, hoedanig een hij egter niet was, volgens de verklaringe en verzekeringe des Zaligm. in 't heid. h. Ev. hoe is 't dan, dat Joes vraagd: zijt gij de &c?

Om hier duidelijk en vatbaar voor ijder een op te antwoorden, moeten wij u. A. twee zaaken aantoonen, 1o dat Joes zeer wel wist wie dat Chs was 2o dat hij twee van zijne discipelen uitzond, niet om dat hij twijfelde of Chs de Messias was, maar om andere gewigtige reedenen.

1o.

En wel 1°. niets gaat 'er vaster en zekerder dan dat
Joes zeer wel wist wie dat Chs was. Om nu niet eens
te spreken van het opspringen van vreugde in zijne Moe-
ders Lighaam, wanneer de bevrugte Maagd Maria haare zwangere
nigte Elisabeth kwam bezoeken, zoo lezen wij nadrukkelijk
... 1°. al als het volk Luc. 3-15
in gedagten was, of misschien Joes de Chs wel mogt weezen, dat
hij (Joes) tot 't volk zeide: Ik doop ú wel met water tot
boetvaardigheid; maar die naa mij komen zal, is mag-
tiger dan ik, wiens schoenen ik niet waardig ben te draa-
gen, die zal ú doopen met den h. Geest, en met vuur. 2°. en Joes. 1-15.
wederom: Joes (zegd d' Ev. Joes) geeft getuigenis van
hem (nam. van 't euwig Woord des Vaders vleesch ge-
worden, van 't w. hij 't H. tevoren had gesproken.) en hij
roept zeggende: Dit was hij daar ik van zeide: die
naa mij koomen moet, is voor mij gesteld, want hij was
voor mij. 3°. En wederom als de Joden van Jerusalem
priesters, en levieten tot Joes zonden, om hem te vraa-
gen of hij de Chs was, antwoordde hij (Joes) rond uit: ṽ. 20
ik ben de Chs niet, maar, zeide hij, hij heeft in 't midden ṽ. 26.
van Ul. gestaan, dien gij niet kend. 't is die dewelke naa
mij koomen moet, die voor mij gesteld is, wiens schoen-
riem ik niet waardig ben t' ontbinden. 4°. Wil u. A.
nog meer blijken hebben, dat Joes den Heer Chs zeer
wel kende, en derhalven zeker niet uit onkunde door
zijne afgezondene discipelen liet vraagen: zijt gij de d—?
Hoor wat Joes 's anderendaags, nadat hij de reeds ṽ. 29
gemelde getuigenissen van Chs aan d' afgezanten van Je-
rusalem gegeven had, als hij Jesus tot hem zag koomen,
uitriep: Zie daar (zeide hij) het Lam Gods, zie daar
die wegneemt de zonde der wereld. Dit is hij daar ik
van zeide: Naa mij komt 'er een man, die voor mij ge-
steld is, want hij voor mij was. Jaa dat meer is Joes
voegd 'er zelfs bij, dat hij hem van aanzien niet kende
eer hij bij hem kwam om gedoopt te worden, maar dat
Gods geest 't hem bekend heeft gemaakt. 't dan ik kende ṽ. 33
hem niet (zeit Joes) maar die mij gezonden heeft om
te doopen in het water, zeide mij: op wien gij den geest

zult zien nederdalen, en op hem blijven, die is 't, w
doopt in den h. geest. Ik heb het gezien, en ik heb ge-
tuigenis gegeven, dat dit de Zoone Gods is.

Zoo dan niets is 'er zekerder dan dat Joes zeer wel
geweten, ja openlyk beleden heeft, dat de Heer Chs
was degene die komen moest, i.e. de lang beloofde
Messias, verlosser, of zaligm der wereld.

2º Vraagd nu iemand: wist Joes dit? wel
waarom zond hij dan evenwel twe van zijne discipe-
len tot Chs, en liet hem vragen: zijt gij degene etc?

R/ 1º Daar zijn 'er die meenen, dat Joes wel niet
twijffelde of Chs de Messias was, maar dat hij niet
wist of Chs zoude lijden en sterven, en dat hij om
dit te weten twe van zijne discipelen afzond. || Maar
behalven dat hier van niet een enkel woordje in 't h. Ev. te vinden is, zoo mag men ook met reeden zeggen, ~~zoo is't donoch veel eer valsch en leugenagtig, dat Joes niet zoude geweten hebben dat Chs zoude lijden en sterven.~~ dat dit 'er tegen strijd. Dit blykt:
1º Joes was niet alleen
een propheet, maar ook zelfs, gelijk Chs hem noemde,
meer dan een propheet; Godt had, gelijk Petrus op
den Pinkst: preekte, door den mond van alle de pro-
pheten voorzeid, dat zijn Gezalfde zoude lijden;
hoe kon dan Joes onkundig zijn aangaande Jesus
lijden en sterven? 2º Daarenboven als Joes meer-
malen getuigde voor al 't volk, dat Jesus was het
Lam Gods dat wegneemt de zonde der wereld, beleed
hij niet anders dan het gene de propheet Isaias zoo
lang van te voren geweten had, als hij zeide: gelijk
een schaap zal hij ter slagtinge geleid worden, en
hij zal stilzwijgen als een Lam voor die het scheerd,
zonder zijnen mond eens te openen. Zoo dan Joes
wist zeer wel dat Chs moest lijden en sterven, en
door zijne dood voor de zonde der wereld voldoen, en
aldus als het Lam Gods wegnemen de zonde der wereld.

|| D'oude Tertull. steld Joes niet ongelijk aan den ap: Petrus, die den Heer Jesus wel kennende, maar van lyden hoorende spreken, zeide: verre zij dat van u, Heer.

Act. 3-18

Isa. 53-7.

2º Hierom antwoorden anderen veel beter,
die zeggen, dat Joes twe van zijne discipelen tot Chs
afzond, en hem liet vragen: zijt gij de gene etc niet
om zig, maar om zijner discipelens wille.

Om U. A. dit antwoord deste beter te doen begrijpen
zal 't niet ondienstig zijn hierop te halen, den aart en ge-
steltenis der discipelen van Joes, wanneer Chs alom
vele

vèle mirakelen dede, doopte, en discipelen vergaderde.
De discipelen van Joes, gelijk het doorgaans gaat, waren zeer ijverig en bezorgd voor d'eigen naam van hunnen meester Joes. Zij meenden, wanneer Chs begon te dopen, en discipelen te vergaderen, dat hierdoor d'agtbaarheid van hunnen meester verkort, en gekrenkt wierd. Des als Jesus in Judeën kwam, en aldaar doopte, de discipelen van Joes kwamen bij hem, hunnen meester, en zeiden: Meester, degene die met u over de Jordaan was, den wij getuigenis gegeven hebt, zie! die doopt nu, en zij gaan alle tot hem. uit w woorden duidelijk blijkt, dat zij met een ijver voor d'agtbaarheid van Joes waren aangedaan, en uit een zoort van nijdigheid tegen Chs waren ingenomen. Nog duidelijker blijkt dit uit 't antwoord 't w de h. Joes hen hierop gaf, om hunnen verkeerden ijver te bestraffen. Joes (zit hs.) antwoordde, en zeide: De mensch kan niets ontvangen, ten zij 't hem van den hemel gegeeven worde. Gij zelf geeft mij getuigenis dat ik gezeid heb: dat ik de Chs niet ben, maar dat ik voor hem afgezonden ben. Die de bruid heeft dat is de bruidegom; maar des bruidegoms vriend, die daar staat, en hem hoord, is verrukt van blijdschap om de stemme des bruidegoms. deze mijne blijdschap is dan vervuld, hij moet aanwassen en ik moet afnemen.
Q: d: Chs is de bruidegom, ik ben maar des zelfs vriend, des verblijde ik mij dat ik uit al hoor dat 't volk met hopen Chs volgd, want hij moet aanwassen, en ik afneemen, ik: mijne aanhang moet verminderen, en tot hem overgaan.

Joes. 3-26.

v. 27.

Edog hoe kragtig dat Joes dit zijne discipelen ook instampte, zij bleven verkeerd gekleefd aan hunnen meester en naijverig tegen Chs, zelfs ook nog als Joes nu al in den kerker geworpen was: want, als zij toen de mirakelen van Jesus hoorden, kwamen zij die al met den zelfden geest aan hunnen meester aandienen. Wat kon dan de h. Joes in de gevangenisse zittende, en de dood dagelijks te gemoet ziende, beter uitvinden, dan dat hij twe uit hen, tot Jesus afzond, en hem liet vragen: Zijt gij degene die? want dewijl zijne eerste berisping hen niet genezen had, was 'er geen beter dan

dat Joes hen zelf tot Chs zond om door 't hooren en zien overtuigd te worden dat hij waarlijk de Messias was.

De h. Joes deed hier als een goeden en voorzigtige meester, die d'onkunde, en twijffelinge van zijne zwakke discipelen op zig neemt, om hen op deze zoete wijze na dere onderregtinge van Chs zelf te doen bekomen, en allengjes aan Chs te doen gewonnen.

Joes deed hier bijna gelijk wij dagelijks doen, als wij iet van iemand gehoord of gezien hebben, en wij dit vertellende geen geloof vinden, als dan zeggen: gaa na den man zelfs, en vraagd hem of dit zoo is, of niet. dit doen wij, niet omdat wij 'er aan twijffelen, maar op dat de genen, die ons niet gelooven, en 'er aan twijffelen, de regte waarheid uit den man zelfs zouden hooren.

Zoo ook Joes, die wel wist dat Chs de Messias was, die hier van dikwils getuigenis gegeven had, die zijne discipelen hier van meermalen onderwezen had, zend zijne zwakke, of ongeloovige discipelen tot Chs, opdat zij dus overtuigd mogten worden, en in Chs als den Messias, en verlosser der wereld gelooven.

Zie daar de verklaringe onzer opgenoomene woorden.

Applicao Wij gaan nu tot 't zedelijke over.

En wel 1mo als wij hier hooren, dat de h. Joes geen zins van gedagten veranderd is, maar standvastig is gebleven bij zijne belijdenisse, dat Chs de Messias was, zoo leeren wij hier uit standvastig te moeten blijven bij 't geloove, en des zelfs belijdenisse. Niets is 'er, 't we ons daar van mag aftrekken, of twijffelagtig maken in 't zelve, misdien Godt, die 't ons geopenbaard heeft, d'eewige waarheid zelf is; van wien Paulus:

Heb. 6-18. *'t is onmogelijk dat Godt zoude liegen*; van wiens

Ps. 92-5. woorden David: *Uwe getuigenissen, zijn geloofwaardig boven mate*; misdien de kerk, door dewelke Godt ons die of die punten voorsteld om te gelooven, *de*

1. Tim. 3-15. *pijlaar, en vaste stijl der waarheid is*, gelijk Paulus haar noemd, misdien Chs ronduit gezeid heeft:

Matt. 18-17. *Zoo wie de kerk niet hoord, houd hem als een heiden en tollenaar*. En hier bij moeten wij standvastig volherden, en niet als rieten, door den wind van,

nieuw=

nieuwigheden, die'er oprijzen, bewogen, en heen en weer geslingerd worden.

Hadden alle ehnen deze vermaningealtoos onderhouden, ô! dan zouden'er zoveelen de catholijke kerk niet verlaten hebben, of in de kerke van de waarheid afgeweken zijn. Edog laat afvallen, wie wil, laat veranderen wie wil, en laat als een riet heen en weer geslingerd worden wie wil, ons aanbelangende A. F. laten wij standvastig blijven, en bij het geloof, den heiligen eens overgeleverd, waar van gene verandering aangetoond kan worden, volherden. Alle vergaderingen buiten de Catholijke kerke moeten erkennen, dat hunne voorouders, van wie zij geboren zijn, voor 100 of ruim 200 jaren hier te lande een ander geloof hadden dan zij t'hans hebben. Een klaar, en duidelijk bewijs dat zij veranderd zijn. Maar wij Catholijken tarten alle andere gezinden, die'er t'hans in de wereld zijn, uit, om aan te tonen, dat wij Catholijken in één eenig punt veranderd zijn, dat wij iet geloven, 't welk onze voorouders, tot d' Apostelen toe opklimmende, niet geloofd hebben. Een zeker bewijs dat ons geloof noit veranderd is. Dus ook tarten wij uit de genen die binnen de cath. kerk twist en scheuring maken, om één eenig punt des geloofs aan te wijzen in 't welk wij niet opregt Catholijk zijn. 't is waar, men schreeuwd, raasd, en tierd tegen ons omdat wij 't berugte Formulier van Jansenius niet willen zweeren, omdat wij de Bulle Unig. niet willen aannemen; maar ik vrage aan die zweerders, en Bullisten: of men niet goed Catholijk zouden zijn geweest bijaldien die stukken noit in de wereld waren geweest? of bijaldien, ~~ab~~ daaromtrent nu nog een eeuwig stilzwijgen gehouden wierd? en of'er wel één eenig punt des geloofs van ons geëischt zoude kunnen worden, 't welk wij niet geloven? Bewijs hier van zij diensvolgens een zeker bewijs dat wij goed, ja beter Catholijk zijn, dan die schreeuwers, lasteraars, en scheurmakers zelfs. Des laten w' ons ook bij 't onveranderlijke geloof en waarheid onveranderlijk houden, en door geen tegenspoed, lasteren en schelden door geene bullebakken van bannen of excommunicatien.

116

Aan daar laten de doorslaande redenen waarom wij zulks volgens God niet mogen doen,

onze kerkvergadering in Sept: 1763 gehouden, waarin Rooma, en onze snoodste vijanden niets te berispelen hebben kunnen vinden

^ des noods zijnde, jaa zelfs door ^geene kerkers, nog gevangenissen daar van afwijken; ~~en~~ ^maar van den standvastigen Joes deeze standvastigheid in 't geloof, en ^het aankleeven aan de waarheid leeren. Dog dit is 't niet al 't geene wij van daag volgens onzen text ^van dien h. Man moeten leeren.

2° Joes was niet alleen standvastig in 't geloove, en de belijdenisse van Chs; maar hij was ook bezorgd, om zijne discipelen, die hem aanhingen, en zoo kragtig op hem gezet waren, van ^deeze banden van aanhankelijkheid los te maaken, en aan J. C. den waaren Leermeester, en Zaligm: te hegten, en te binden.

Ô! wat een schoone Les voor alle herders en leeraars, voor alle meesters en vrouwen, voor alle vaders en moeders? Deeze moeten hier van Joes leeren, hoe zij onophoudelijk moeten bezorgd zijn, en hun best doen om hunne onderdanen, en gemeente, om hunne dienstbooden en huisgenooten, om hunne zoonen en dogteren tot Chs te zenden, ~~aan hem te hegten en te binden~~, en om hen van alle banden, die hen aan de wereld, en ijdelheden, aan vleesch, en bloed vasthouden los te maaken, en aan Chs te hegten, en te verbinden. En dan geleiden, en verzenden wij hen tot Chs, als wij maaken, en te weegbrengen, dat zij Chs, die de waarheid is, opregt leeren kennen, dat zij Chs, die de weg is, leeren volgen, en dat zij Chs, die 't leeven is, van ganscher herte beminnen.

Conclusio

Wel aan dan! A. T. laat ^en wij ~~ons~~ dan van daag van den h. Joes leeren, standvastig in 't geloove, en bij de waarheid te blijven; en alle, die onze zorge aanbevoolen zijn, niet aan ons, nog aan eenige menschen, hoe heilig zij ook moogen zijn, gehegt te houden, maar tot Chs te zenden. Niemand onder ons moet zeggen, ik ben van Paulus, en ik van Apollos, en ik van Cephas, maar alle moeten wij zeggen, wij zijn van Chs. zoo zullen wij alle, oversten en onderdaanen Chs de Weg, de Waarheid, en 't leeven, volgende, kennende, en 't leeven zoekende, ook d' euwige ^zaligheid ~~vreugde~~ in den Heere scheppen.

Tu es qui venturus es, an &c. Matt. 11. v. 3. Dom. 2. Adventus 1757.

Onder alle deftige spreuken van den Here Jesus naa zijn laatste avondmaal uitgesproken, en door den Ev.t Joes nauwkeurig nagelaten, is zeker geene van de minste dat hij in zijn gebed tot zijnen hemelschen Vader zeide: Dit is het eewig leven, dat zij u kennen, den eenigen waren god, en J. C. dien gij gezonden hebt. 't is als of Jesus wilde zeggen: hierin bestaat de weg van 't eewig leven, dit is d' eerste grondslag, en 't fondament om daar toe te geraken, dat zij u, Vader, kennen, en mij uwen eenigen zoon, dien gij gezonden hebt; hierop moet het gansche geloof gebouwd zijn, uit dezen grond moet de vaste hoop van beloninge komen, uit de kennisse van dit goddelijk wezen moet de ware liefde ~~zijn~~ haaren oorsprong hebben. Jois 17-3. NB. Lit. Explic. vide 1744.

Voor heen had Jesus deze kennisse van zig als 't begin der zaligheid aangewezen, als hij tot Nikodemus zeide: Alzoo moet de zoon des menschen verheven worden, opdat al die in hem geloofd, niet verloren gaa maar het eewig leeven hebbe. C. 3-14 De kragt van deze kennisse en den grondslag van dit geloof toonde hij als hij zeide: Qui credit in me habet vitam aeternam. C. 6-47.

Dit geloof stelde d' Apostel Paulus zoo noodzakelijk dat hij zeide: Die tot gods komt, moet geloven dat hij is Heb. 11-6.

'T was dit geloof, zoo nodig ter zaligheid, 't w de Leerlingen van Joes nog niet hadden. De grote agting voor hunnen meester had hen Jesus klijn doen agten. Wel is waar Joes had hen al geleid tot den doop der boetvaardigheid, hij had hen al verscheide zedenlessen ingeplant, en dus bekwaam gemaakt tot de kennisse van den Messias, dog zij waren nog niet gekomen om hem aan te nemen.

Tot deze gewigtige kennisse leid hij hen aan, hen uit zijne gevangenisse tot Chs zendende om te vragen: Zijt gij de gene die komen moet, of hebben wij eenen anderen te verwagten?

Wij zullen deze vraage van Joes 1.o zeer kort en bondig naar de letter verklaaren, 2.o zedelijk toepassen.

NB pro litterali expositione vide 1744. pag. 2 et 3. et 5.

Toepassing

Van't gezantschap van Joes tot Jesus op den pligt der Ouders van hunne kinderen tot Jesus te geleiden.

NB Brevissima fuit textus explicatio

Zie daar A. T. hoe Joes zijne discipelen tot Jesus zond om hem regt te leeren kennen, en als den wâren Messias aan te kleven.

Wat eene schoone lesse zouden hier kunnen ontleenen alle de gene die de plaatse van den h. Joes bekleeden, ik zeg, alle de bedienaars der kerke, nom hoe dat zij hunne discipelen, niet tot zig, maar tot Jesus moeten geleiden &c Dog misdien wij hier niet voor de zulken preeken, zoo gaan wij daar van af, en stappen over tot alle Ouders, en die eenig bestier, of opzigt over anderen hebben.

1°. D'ouders moeten naar 't V.B. van Joes hunne kinderen tot Jesus leiden

De deze moeten hier leeren hunne kinderen, gelijk Joes zijne discipelen, tot Jesus geleiden. Wel is waar zij kunnen niet gelijk Joes een uiterlijk gezantschap aanstellen, en hen met hunne lighâmelijke voeten tot Jesus leiden, maar daarentussen zijn zij van hunnen pligt niet ontslâgen; geestelijker wijze moeten zij hen tot Jesus geleiden, en hen bekwaam mâken om tot het einde te gerâken, tot 't welk zij geschapen zijn.

2°. de meesten zorgen voor't tijdelijke; nooddig is deeze als ze gereegeld is; maar de voornaamste is de geestelijke zorg 1. Tim: 5-8.

Wel is waar deze pligt is in't algemeen wel bekend; maar, eloos! hoe menig een gaat dien te buiten? Het meeste werk, de meeste zorg van d'ouders voor hunne kinderen loopt, en doeld op't aardsche, en't tijdelijke. Wel is waar zulk eene mâtige of gereegelde zorg is niet te miesprijzen; integendeel: Qui suorum (pou.) et mxi domesticorum curam non hbt, fidem negavit, et est infideli deterior. dog dit moet maar een bijvallige zorg zijn, d'eerste en voornaamste zorg moet zijn hen tot Chm te geleiden het rijk der hemelen te zoeken, en de rest zal dan ligt toegeworpen worden. Leid hen eerst tot Chs, en Chs zal hen dan niet verlâten.

Maar

Maar zal iemand zeggen, hoe Leid men zijne kinderen tot Chs? hoe vermoet die zorg zig hier toe uitstrekken?

R/ De Roomsche Catechismus, gemaakt op 't bevél van de laatste algemene ~~[illegible]~~ Kerk-vergaderinge van Trente, schrijvende over 't 4de gebod, waarin de pligt van de kinderen, en bijgevolg van d'ouders tot de kinderen bevat is, vereischt twee zoorten van zorge, een die in 't geloof, en een die in de zeden plaatse grijpt „'t is de pligt der ouders, (zegd die Cat:) dat „zij hunne kinderen heilige onderregtingen, en „goede zeden indrukken.... opdat zij in den gods„dienst onderregt, en tot den zelve bereid, gode „heiliglijk, en getrouwelijk dienen." Cat. Rom. de 4. praecept. § 4.

3o Met ken h: onderregtingen, en goede zeden in te prenten

Salomon die zeer veel van de zorge der ouders voor hunne kinderen gesproken heeft, bevat dezen dubbelden pligt der onderwijzinge, en der zeden te zamen, als hij zegd: de vrees des Heeren is 't begintsel der wijsheid q.d. men zal de regte wijsheid niet bekomen, of anderen leeren, dan door de vreeze des Heeren. Eccli. 1-16 D'Apostel Paulus bevatte deze dubbelden ouders pligt ook in weinige, dog kragtige woorden, als hij zeide: voed ze op in d'onderwijzinge en in de tugt des Heeren. Eph. 6

O! wat eene vreugde, wat eene eeren room brengt deze zorg toe aan de ouders? Hoord wat d'Ecclus er van zegd: Die zijnen zoon onderwijst, zal over hem gepreezen worden, als of hij met andere woorden wilde zeggen: verscheiden is de lof, die d'ouders in hunne kinderen zoeken; deze zoekt gepreezen te worden over hunne schoonheid, die over hunne gemaniertheid, en wereldsche welleventheid, een ander om dat hij rijke kinderen meend na te laten, en alle eer, en lof die hen wel voor een tijd bij de wereld agtbaar maken, maar de regte lof is zijne kinderen 't onderregten in 't godlijke, en goede zeden in te prenten

4o O! wat een vreugde voor d'ouders? Eccli. 30-2

Integendeel volgens den zelfden heiligen schrijver

5o wat Maar een oneer voor die dit verzuimen? Eccli. 22-3

een ongeschikte zoon strekt zijnen vader tot schande
en een diergelijke dogter zal hem tot verkleininge
strekken. q. d. al is uw kind schoon, al is 't wel op-
gevoed naar den zwier van de wereld, al is 't rijk, het
zal u tot schande strekken, indien gij 't niet opvoed
in d' onderwijzinge, en in de tugt des heeren.

6°. En zeer moeijelijk daarnaa te verbeeteren # dat is goed voor Jongelingen, en jonge dogters

Maar zal iemand zeggen, dat is goed voor kin-
deren die al jaarig beginnen te worden, en onder-
scheid weeten tussen goed en kwaad #; maar kleyne
kinderkjes moet men wat toegeeven, en door de vingeren zien,
agt! of 't waar was dat alle ouders hunne kinde-
ren, die aankoomen in den godsdienst onderregten
of zorgden dat zij onderregt wierden, en leerden
gode heiliglijk dienen. Maar, elaas! om dat zij 't
vroeger verzuimd hebben, verzuimen zij 't daarna
ooke, of zoo zij 't dan wel zouden willen, zoo onder-
vinden zij hoe moeijelijk 't is een boom te buigen.

Prov. 22-6. Hoord den wijzeman hier eens van spreeken: Het is
(zegd hij) een gemein spreekwoord: als een jongman
eenen weg ingeslaagen is, zal hij, zelfs als hij oud
geworden is, daar niet afwijken.

7°. Natuurlijke voorbeelden de Leere, en in de tugt

Men kan niet beter dan zelfs in de ongevoelijke
zaaken zien, hoe men de kinderen van jongs af in
de tugt des heeren moet opbrengen. Het gaat met
de kinderen als met het gloeijend, en week ijzer,
't w vaneenen handigen smit ligt naar zijner wille
geboogen word, maar nauwlijks is 't ijzer koud of hard
geworden, of 't is onbuigbaar. In 't waake was druk
men ligt een zeegel of merk in, maar nauwelijks is 't hard
geworden of 't verdraagt geene de minste beweeging;
hoe ligt leid een geestige hovenier een
jong lootje, en tedere plant? maar nauwelijks
is 't een groote boom geworden, of 't is onbuigbaar,
en veragt de konstige hand vaneenen handigen
legger. Zoo gaat 't ook met de kinderen. 't Is te
vergeefs heneenen anderen leevens stijl te leeren
als zij door d' ouderdom zullen verhard zijn. ach!

ag! hoe zwaar zal't vallen aan verscheide onagtzaamme ouders te verandwoorden voor die kinderen, die zij in hunne jonge jaren verzuimd hebben op te voeden in de onderwijzingen en in de tugt des heeren? O! ouders, zijt verzekerd, dat gij zult moeten verandwoorden voor alle de zonden die de kinderen bij gebrek van uwe zorge bedrijven. (ligt zal men mij bezwaarlijk geloven. Maar hoor eens wat hier van al eertijds die grote leermeester der ouders, de h. Hier. in zijnen 7. brief aan Læta schreef qum parvulus est donec ad annos sapientiæ veniat, et pitagoræ litteræ Y cum ducat ad bivium, tam bona ejus quam mala parentibus imputantur.)

8°
Zwaar te verandwoorden.

119

't is om deze schuld dat een onvoorzigtige hogenp. heli van Gode gestraft is, zoo ver dat hij van zijne stoel vallende den nek brak, en dood ter aarde viel, en dus bij die straffe der tijdelijke dood met d'eeuwige dood paarde. en dat Omdat hij wist (zegd de tekst) dat zijne zonen zig onwaardelijk droegen, en dat hij ze niet bestraft heeft. 3. Reg. 3. 13.

O! indien d'ouders eens terdegen van deze waarheid onderregt waren, wat zouden zij niet een zorge dragen voor hunne tedere vrugten? hoe nauw zouden zij niet op hunne woorden, op hunnen ommegang, op hunne speelgezellen, en dienstboden agt gezen, dat die geen kwaad zouden leren aan die jonge spruiten? hoe zorgvuldig zouden zij niet zijn om naar mate alle ongeregeldheid te straffen?

9°
Vatteden d'ouders dit, O! zij zouden wel beter zorgen

Maar, wat zeg ik dat d'ouders alleen voor de zonde hunner kinderen zullen gestraft worden? Indien men den h. Chrijsost. wil geloven, deze zonde schier zal van gode hoger opgenomen, en scherper gestraft worden dan d'onagtzaamheid der ouders omtrent hunne kinderen, jaa zoo zeer, dat volgens dien vader 't beter zal te verandwoorden zijn voor een ~~boosaardigen~~ snooden doodslag, dan voor deze zondige onagtzaamheid der ouders waar door in de kinderen de boosheid ingewonteld is. hoord en staat verbaasd! wat deze grote vader daar van zegd: Ik zeg (eit) dat zodanige ouders boozer en godlozer zijn, dan de moordenaars.; en opdat men

10°
De h: Chrijs: steld deeze zonde boven den doodslag

dien grooten welspreekenden Chrijs!

niet zoû denken dat de drift# dus, maar dood spreken
zoo voegd hij'er zelf bij: „ Quod nemo tamen me commo-
„ tius dicere, quam verius existimet.„; hij voegd'er ook
zelfs de reeden van bij. „ Deeze (zegd hij, nam de moor-
„ denaars) doen niet anders dan de ziele van't ligchaam
„ verdeelen, daar zulke ouders daarentegen ligchaam
„ en ziele van hunne kinderen aan 't eewig vuur overle-
„ veren.„ Hij vaard voord: „ Diegene, die naar 't lig-
„ chaam gedood word, moest egter volgens de wet der
„ natuure eens sterven, al was hij niet vermoord, maar deeze
„ (nam een teeder kind) had d'eewige dood kunnen ont-
„ gaan, indien hem deeze niet had aangedaan d'onagt-
„ zaamheid der ouders.„ En eindelijk na nog meer
andere reedenen besluit hij met te zeggen: Itaq. non
„ injuria parentes ejusmodi deteriores parricidis
„ esse diximus.„ Lib. 3. adv. vitup. vitae monast.

Zeker geene woorden heb ik meer noodig om alle ouders
tot hunnen pligt aan te wakkeren, om de goeden den zelven des
meer te beijveren, de naalaatigen om hem t'ontwaaken om ten
minsten nû nog hun verzuim te verbeeteren; ja die
hier op niet ontwaakt, 't is te vreezen, dat hij met de
zijnen eewig zal verlooren gaan.

Conclusio.
3o. Bedreiging

Wel aan dan! ouders, die hier vergaderd zijt,
heeft de hemel û met kinderen gezeegend? draagt
zorge dat gij uwen pligt tot de zelve kwijt. God heeft
ze u tot geene andere einde gegeeven dan om de zelve,
gelijk Joes zijne discipelen, tot Jesus te geleiden.
Jesus heeft ze û gegeeven als jonge olijfplanten rond-
om uwe tafel, maar de tijd zal koomen dat hij daar
van vrugten zoeken zal. Weeû, zoo hij ze vind door
ûwe schûld gelijk aan d'onvrugtbaaren vijgenboom
van 't Ev., hij zal niet alleen hen, maar û ook vervloe-
ken; als eenen ontrouwen arbeider, die geene genoeg-
zaame zorge hebt gedraagen, om op zijnen tijd de zelve
te buijgen, en te snoeijen, zal hij û met den boom aan
't eewiger vuur overleeveren.

Des

Des volgd veel eer naar de zorge van den h. Joes, en brengt uwe discipelen tot Jesus. Volgd hierin naar alle godvrugtige ouders. Spiegd u aan eenen Abraham, van wien God zelf betuigde: *ik weet dat hij zijnen huize naar hem bevelen zal, dat zij den weg des heeren zullen waarnemen, en doen het gêne geregtig, en regtvaardig is.* Volgt eenen vromen Tobias naar, van wien de h. geest getuigd, dat hij zijnen zoon van jongs af leerde, den heere te vreezen, en alle zonden te vlugten. Volgd d'ouders van Susanna naar, die haare dogter van een kind af in Gods Wet onderwezen. En zijt verzekerd, zoo zult gij hier niet alleen vreugde aan uwe kinderen hebben, terwijl gij ze in deugden zult zien bloeijen, maar meest hiernaaals gij u neffens uwe kinderen zult tellen onder d'uitverkoornen in den hemel

2° Aanmaaning

120

Gen. 18-19

Tob. 1

Dan. 13

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Matt. 11. v. 3.

Dominica 2 Adventus 1744. 52. 62.

Onder alle kennissen en wetenschappen is geene grootere
gene verheevender, ja nootzakelijker aan den mensch, dan de ken-
nis van Godt, en Jesus Chs. A. A.

Chs zelfs wijst ons deze nootzakelijkheid aan zeggende tot
zijnen hemelschen Vader in zijn gebed na't Avondmaal: Dit Joes. 17-3
is het eeuwig leven, dat zij u kennen, den eenigen waaren godt,
en J. C. dien gij gezonden hebt. q. d. ik bekenne, Vader, gij heb-
den mensch eene redelijke ziel gegeven, waardoor hij de magt
heeft gekregen om verscheide wetenschappen te oeffenen, en
veele zaken te kennen; maar egter onder alle die is'er geene be
quamer, ja nootzakelijker om tot zijn einde te geraken, daar
hij toe geschapen is, dan de kennis van u, o Godt, en van mij uwen
Zoon, dien gij in den tijde tot zijne verlossinge in de wereld gezon-
den hebt.

Ja A. A. dit is de wetenschap die ons tot't eeuwig leven leid:
want indien wij die kennis hebben, en volgens de zelve de god-
lijke eigenschappen betragten, die leiden ons tot't eeuwig leven.
Indien wij godt kennen, en in de zelve zijne goedheid en schoon-
heid betragten, wat kan ons meer tot zijne liefde geleiden?
Indien wij zijne godlijke barmhertigheid betragten, wat kan
'er ons beter tot eene vaste hope aanmaanen? zoo dra wij zijne
onfeilbaarheid beginnen te beschouwen, word aanstonds ons
bros geloof bekragtigd. Hoe vrezen wij meer voor zijne straffen
dan als wij bij ons zelven overwegen zijne onbegrijpelijke
magt, gepaard met eene oneindelijke regtvaardigheid, waar
door hij een ijder loond naar zijne werken.

Daar en boven, wat is'er nootzakelijker als, behalven deze alge
mene kennis van Godt, eene regte kennis te hebben van de tweede persoon,
der allerh: Drieeenigheid, ik zeg van J. C. den Zoone gods voor ons
mensch geworden?

Hiervan was grondig overtuijgd, de voorlooper en wegbereider
van dien Zoone gods mensch geworden, de h. Joes de Dooper
Hierom was hij zoo zeer bezorgd zijne discipelen deze kennisse
in te boezemen, dus verre dat hij in eenen naaren kerker gesmeeten,
uit de zelven een gezantschap van zijne discipelen, tot Jesus
zond; opdat zij hem tog ter deeg mogten leeren kennen. De
text zegd: Joes zond twe van zijne discipelen af, en liet vragen,

Propositio

Zijt gij de gêne die kômen moet, of hebben wij eenen anderen te verwagten. 't is deze vraag of commissie die Joës zijne discipelen belastte bij den Heiland C. J. af te leggen, die wij alom 1mo Letterlijk, en 2do Zédelijk zullen uitleggen. Attendite

'T is een gewoonte zoo dikwils, als eenig mogtig vorst een gezantschap uitstuurd, dat hij de zelve eenige instructien mede geeft, waar naar ~~deze~~ zij zig moeten schikken, en die als de ziel en d'oorzaak van't gezantschap zijn.

Op de zelve manier gaat 't met Joës, hij stuurd ook een treffelijk gezantschap tot den Zaligm., viz. twe van zijne discipelen deze geeft hij ook instructien, en onderwijst'er wat zij in't gezantschap tot Jesus moesten verrigten. D'Ev: verhaald ons deze instructien met wijnige woorden, viz. dat zij zouden vrâgen: zijt gij &c.

De vraag was dan of Jesus de toekomende was.

'T is waar dit schijnt wat wonder dat Joës Jesus noemd den toekômenden, of wel dat hij hem vraagd, of hij de toekômende was, daar hij nu niet meer verwagt wierde, maar inderdaad gekômen was. 't schijnt dat zulk een vraag béter aan eenige oude prophéten zou passen, die, terwijl zij in den geest verrukt God zâgen, met réden van hem konden vrâgen: zijt gij de toekômende?

Dog egter, indien wij de zaak wat rijpelijk overwégen, zoo zullen wij zeggen, dat Jesus gene bétere naam past als die van den toekômenden, mids dien daar door op eene verhêve manier de Messias betékend word. Martha Jois 11. drukt omtrent op de zelve manier haar geloof uit als zij beleed dat ze Jesus
Jois. 11-27. voor den Messias erkende, Heere, ik geloof, zei zij tot Jesus, dat gij de Cts zijt, de Zoon van den lévenden god, die in de weereld gekômen zijt. Dierhalven als Joës Jesus den toekômenden noemd, drukt hij door dien naam uit 't Messias-schap van Cts. 't was ook op deze manier dat d' oude patriarchen en prophéten van den Messias als van den toekômenden spraken.
Gen. 49-10 1. Zoo had hem al lang voorspeld d' oude Jacob, als hij op 't zegenen van zijnen Zoone Judas deze voorzegging deede: De staf zal van Juda niet weggenômen worden, nog de vorst uit zijn geslagte, tot dat hij kôme die zal gezonden worden. 2. Zoo voorzeide Isaias den toekômenden Messias, als hij riep, Deus
Isa. 35. ipse veniet, et salvabit nos. 3. Habacuc in zijne prophétie
Hab. 2. noemd den Messias ook met dien naam: Veniens veniet, et
c. 3. non tardabit, Et iterum: Deus ab austro veniet. 4. Paulus als

als hij wel eer zijne Landgenôoten, de Hebreën, dat volk aan wien de Godsprâken, en voorzeggingen van den Messias bekend waren, schreef en hen al vertrooste met de twede komste van den Zaligm, gaf hij Jesus dien zelven naam: die komen moet zal kômen, en hij zal niet vertoeven. Zoodan &c — H: 6. 10-37.

De grond text zegt niet alleen: Zijt gij de gene die kômen moet, maar om op zijn kragtigste uit te drukken dat hier van eenen zekeren toekômenden gesproken word, die bekend was, en wiens kômste in't gemeen verwagt wierd, die zegt: Zijt gij die toekôminde, i.e. die toekômende, daar nû het gansche jôdendom na wagt, q.d. Joes: Zijt gij die groote Messias, die beloofd is aan d'oude aartsvaderen, die voorzeid is van de prophetien, die van alle volken nû zoo meenig eeuw verwagt is, die altijdt 't voorwerp is geweest van alle de hoope, en al 't verlangen der vroomen, Zijt gij die toekômende, waarom de prophêten riepen: Rorate Cœli &c — ? Zijt gij die groote prophect, beloofd door Moises? Zijt gij die toekômende door eenen Melchisedech verbeeld, die zonder vâder en moeder zoû koomen, zonder vâder naar uwe menschheid, zonder moeder naar uwe godheid, die ons die wondere offerhande zoûst leeren van brood en wijn? Zijt gij die toekômende door eenen Isaac verbeeld, die tot de dood zijt voorsehikt om uwen vader te gehoorzâmen, terwijl gij zelfs 't hout zult dragen, daar gij op zult geofferd worden? Zijt gij die toekômende Jacob, die onder de kleederen van Esau voor ons den zegen zult verdienen van uwen hemelschen vader? Zijt gij die toekômende Joseph, door den eersten verbeeld, die van uwe broeders verkogt zult worden, en overgelevert worden aan vreemden? Met eene woordt Zijt gij die toekômende, of verwagten wij nog eenen anderen?

Maar A. A. 't geen ons in deze vraag van Joes door zijne Discipelen doet verwonderd staan, is dat hij vraagende na den voorzeiden, en voorspelden Messias, egter schijnt den Messias niet te kennen, of wel ten minsten schijnt te twijfelen of Jesus wel de waare toekômende Messias mogt wezen, die Joes, die hem van te vooren zoo wel gekend, en zoo dikwils aan de scharen getoond heeft.

Zeker kende Joes Jesus al nog in 's moeders lighaam besloten, als hij op de kômste van d'Alberh: Maagd bij zijne moeder Elisabeth, en als Jesus in die waardige Maagd nog rûste, voor zijne geboorte van vreugde opsprong in't lighaam van

^2. Hij kende ^zeker hem als hij hem met den vinger wees, en zei: Ecce Agnus &c.

zijne moeder. ^3 Hij kende ^zeker den Messias als hij hem zoo zeer looft, p..
en bekende, dat hij niet waardig was zijne schoenriemen t' ontbind..
4. Hij kende ^zeker den Messias als hij den H. geest op hem zag nederdaa..
len in de gedaante van eene duive, en de stem des Vaders hoorde:
Hic e filius meus &c. Indien hij hem dan heeft gekend, zoo dikwils
aangewezen, hoe kan hij dan tot 2. gezanten stüuren, en vrâgen
of hij ook de Messias was is, zeggende: Zijt gij de toekômende?
Eo is deze zwârigheid die al van oûds de geleerste, en heilig..
ste Kerkleeraars hebben aangemerkt, en waar van zij ons hun
gevoelen hebben nagelâten. 4. verscheide üitleggingen, ont=
moeten we hier van. 1. Tertullianus beelde zig eertijds in
dat Joes deze vraag deed, om dat hem de H. geest ontnômen was
waardoor hij van te vooren den Messias voorzeid en aangewe..
zen had. Deze Leeraar meende dat de gansche geest, misdien
die Jesus vervuld had, van Joes moest gewéken zijn. Maar
zonder rédin, want al is Jesus met den geest zonder maate
gevuld, daardoor verloor Joes die niet, maar ontfing ze
zelfs van zijne volheid, volgens dat de zelve Joes zeide:
Joes. 3-36 Uit zijne volheid hebben wij alle ontfangen.
2. De H. Ambrs gaat eenen anderen
weg in, en zegd, dat eenigen gevoelen, dat Joes üit eene zoort
van genégenheid en teergevoelen heeft getwijfeld, jüyst niet
of Jesus de Messias was, maar of hij de zoone Gods zijnde
ook zoude sterven; dit scheen hem (volgens deren heiligen)
al te gering, en te veragtelijk te zijn voor den zoone Gods.
niet ongelijk aan Petrus, die, van Jesus aanstaande lijden
en doodt gehoord hebbende, door eene verkeerde genegen..
heid zeide: absit à te Dne, o erit tibi hoc. Dog dit gaat
ook al niet door, misdien 't tegen 't voorgaande zeggen van
Joes schijnt te strijden, viz. Ecce Agnus &c. want Joes
dit niet wel kon voorzeggen, zonder van de bloedige slag=
tinge van dit Lam te weeten.
3. Dierhalven S. Hiers enz. slaan ee..
nen anderen weg in, en zeggen, dat Joes niet getwijfeld
heeft, of Jesus de Messias was, maar of hij ook wel ter helle zou..
de daalen, en in 't voorborg zoude kômen, alwaar de heiligen
tot dien tijdt tot zijne kômste verwagtten. De gelégentheid
van deze üitlegginge kômt voort üit 't woordt Toekômende
waardoor Joes schijnt op eene toekômende kômst te zien.
S. Hiers leid de woorden van Joes aldus üit: Manda mihi,
ûtrum

" utrum debeam te et inferis nuntiare quo nuntiavi superis? an
" o conveniat filio Dei ut gustet mortem, et alium ad haec sacra=
" menta missurus e?" Maar misdien deze uitlegging wat ver ge=
zogt is, zoo schijnt ze niet de regte te wezen.
4-35 Chrysost: Hilar. Hieron: dierhalven ~~leid~~ leggen deze zwarig=
heid het best uit op deze wijze: Joes twijfelde niet aan 't Messias=
schap van Jesus, hij twijfelde niet of hij zou sterven voor den
mensch, en als een onnoozel Lam, beladen met de zonde van de
wereld ter slagtbank gaan ^. Maar zoo verligt waren de
discipelen van Joes niet, deze twijfelden aan 't Messiasschap
van Chs, ja zoo verging deze twijfeling dat zij zelfs qualijk
namen dat Jesus voor Joes wierd gesteld, waar van deze
hunne afgunstige taal: Meester, de gene die met u over de Jor=
dane was, denw gij getuigenisse gegeven hebt, zie die doopt
en zij gaan alle tot hem. Dit deed Joes zeer tot in 't binnenste
van zijne ziele. Dierhalven misdien hij zig nu digt bij de dood
vond, en van d'andere kant nu hoorde dat Chs begon mira=
kelen te doen, die de herten tot hem konden trekken, zoo
zend hij zijne discipelen tot Chs, opdat zij die hunnen meester
niet wilden geloven, ten minsten aan de mirakelen geloof
zouden geven. Hij zend 'er met woorden van twijfelinge, niet
omdat hij twijfelde, maar gelijk een verstandig medicijn=
meester, die zig ook veinsd ziek te zijn, om de ziekte van
zijnen vriend te genezen. Gelijk dierhalven een verstan=
dig Leermeester de kinderen, die hij onderwezen heeft, weder=
om geeft aan 'er ouders, zoo geeft Joes zijne Leerlingen, die
hij nu 't vasten en bidden geleerd heeft, wederom aan J. C., en
opdat zij niet zouden afkeerig zijn om Jesus te volgen, zoo
Leerd hij 'er door onzen text den Messias kennen, hen bij den
Messias zendende om te vragen. Tu es qui &.

^ hij twijfelde niet of Jesus gestorven zijnde zou der ook neder dalen ter helle Joes. 3-26.

Toepassing

Ziedaar A. A. op zijn kragtigsten betoond het punt aan wiens geloof 't allermeest gelegen is, viz. of Jesus de toe=
komende is, of hij de Messias, de Verlosser, en zaligm. der
wereld is. De tijdt op dew Joes zijne Leerlingen in deze waar=
heid zogt t' onderwijzen, toond ons de noodzakelijkheid
van dit Leerstuk aan.

Het zijn gene zaken van klijn gewigt die iemand zoekt be=
kend te maken, als hij op zijn uitersten Legt; men ziet dat
de zaken, daar een mensch van spreekt, als hij nu de dood ver=
wagt, de grootste en gewigtigste zijn. Dus Jesus als hij op
zijn uitersten quam, als hij zag dat zijne tijdt van scheiden
naakten, alhoewel hij zijn gansch Leven door van zaken

van zaken van gewigt gesproken had, sprak in 't laast, in zijn test. van d' alder groorste zaken, viz. van zijn h. vleesch en bloed in 't allerh. saer: aan hen te geeven, dat hij ook dede.

Hoord dierhalven, waarover Jes. het meest bezorgd was, terwijl hij nu alle ogenblikken de dood verwagtte, terwijl hij nu gedurig al begon vaardig te staan voor 't scherpe zwaard, 't is om zijne discipelen over dit punt t' onderregten, hen die waarheid te leeren, dat Jesus die toekomende, dat Jesus de Messias en verlosser is.

Eene waarheid die ons allen 't meest moet terherte gaan; 't is waar men zal zeggen, wie twijfeld daar aan? wie is 'er die dit niet geloofd? Doen w. hiervan niet dagelijks belijdenis als we zeggen: ik geloove in J. C. die &c.

En egter nogtans evenwel ontelbaren zijn 'er van dewelke wij mogen zeggen dat zij die waarheid niet gelooven. Men kan nog al van veelen in 't belijden dezer waarheid zeggen, 't geen god wel eer door Isaias, en naamals C. J. den Joden verweet: populus

Matt. 7-6

hic labiis me honorat, cor a eorum longe e a me. Van veelen mag men zeggen, dat zij deze waarheid gelooven, gelijk de duivelen ze gelooven, credunt et contremiscunt. zij geloven 't met

Jac. 2-9.

den monde, maar met een dood geloof, zonder werken.

Tit. 1-16.

En 't is van deze dat Paulus: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.

En zeker wat zou men eene eerbied, wat liefde, wat dankbaarheid zou men in de geloovigen ten aanzien van Jesus zien, bijaldien zij met een levend geloof, als onder Joannessen tot Jesus konden zeggen: Tu es qui &c.

Ga, bid ik u, met mij eens in 't midden onder 't Christendom, waar zie je d' eerbiedigheid waardig aan zulk een voortreffelijk geloof? wie zal gelooven dat die Christenen, die met zoo weinige eerbiedigheid van Christus spreken, die zoo oneerbiedig zig in zijne tegenwoordigheid van d' allerh: offer: en van 't allerh: saer: gedragen, wie, zeg ik, zal gelooven, dat zulke Christenen gelooven met een opregt geloof dat Jesus de Messias is, door wiens bloed wij van de doodt verlost zijn en de hope des eeuwige levens gekregen hebben? &c.

Merkt ook maar eens aan de flauwe liefde, en gij zult terstonds overtuigd zijn van het dood geloof der meeste Christenen omtrent dit punt. Zeker bijaldien wij B. V. slaven waren

bij de turken...

en dat iemand ons daar vrijkogt, o! hoe zouden wij alles ter liefde van dien doen, die ons zoo veel goed heeft gedaan. En zie ondertussen, daar Jesus ons van d' eeuwige slavernij heeft verlost, niets wil men bijna ter zijner liefde doen. eene

eene klijne bekôringe wil men qualijk tegengaan,, die
of gene ongeoorloft vermaakje wil men nauwlijks derven,
wie, wie gelooft dierhalven, dat zulke Chtenen, door een regt
Levendig geloof, als andere Joannessen tot Jesus zeggen: Lucas &c Gijt zijt
Eindelijk en ten laasten, waar is de dankbaarheid die alle mijn Jesus, mijne
Chten aan Chs den gekômenen Messias schuldig zijn? de verlosser en zalig
kerk vernieuwd deze dágen, de komste van Chs in den vleesche, máker, die om mij
en wekt ons al te zamen op om ons te bereiden, dat wij ver- te verlossen en
nieuwende zijne vleeschelijke komst waardig mógen zijn, dat zalig te maa-
Jesús tot en in ons kôme door zijne genade. ten dezen einde ken in deze wer-
doet zij ons d'oude wenschen en verzugtingen, tot den toekômen- reld gekoomen zijt.
den Messias vernieuwen. <u>Mitte quem missurus es. Rorate &c</u>

1744. SS. In primo sacro:

1°. Quis Joes? .... et hic in carcere. Disce

oes qui pie volunt vivere persecutionem &

2°. Quare incarceratus? .... Disce: veritas

odium parit &

3°. In carcere quid facit? .... Disce: tristatur

quis in vobis oret &

Dominica 2a Adventus 1736. 47.

Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joi quæ audistis & vidistis.

Matt. 11. v. 4.

Cum veritate dicere licet, dat het gezantschap, de qua hodiernum memorat Ev., una sit ex illustrioribus quæ unqm in mundo contigerunt A. A.

Sane sive consideremus eum qui het gezantschap aenstelt, sive eum ad quem Legatos mittit, sive scopum Legationis, undequaq; illustris apparet.

Qui Legatos ablegat e Joes Bapt., hic ille incomparabilis, ille qui p excellentiam Dei Legatus et missus e. Fuit hic missus a Deo, Præcursor Filii Dei, ille qui e vox Dni clamantis in deserto, et qui, testante ipsa æterna veritate, e plusqm Propheta, et talis quo o surrexit major inter natos mulierum. Illustris profecto Legatio ex pte eam instituentis.

Ille ad quem Legati mittuntur, e J. C., ipse de quo Angelus loquens ad virginem, testificabatur, quod eet Magnus, quodq; filius altissimi vocandus eet, qdq possideret sedem David patris sui, et regnaret in domo Jacob in æternum, et quod regni ejus o esset finis. Illustris profecto Legatio ex pte personæ ad quam dirigitur.

Scopus et obtum Legaois e quid, quod mxi e momenti, scil: 't is te doen om te weeten, an magnum illud mysterium Incarnaois Verbi, quod Deus olim sub tot figuris et umbris promisit, quodq; ore tot Prophetarum toties prædictum fuit, jam nunc completum eet, id e, an ille ipse, quem Pastores et Magi in præsepi adorarunt, quem justus Simeon, et Anna prophetissa divino Spu afflante in templo recognoverunt, et qui p tot miracula quæ patrabat se adeo spectabilem et admirabilem mundo reddebat, esset verus Messias. Tu es qui venturus e, per

discipulos interrogat / an alium expectamus.

Siq ex oi pte hoc Legao illustris e, et res qua tractatur, seu propositio et interrogao qua proponitur mxi momenti e en van d'uiterste aengelegentheit.

Atq hinc e quod Xus Dnus certissimo modo ad propositam interrogaoem respondere dignatus fuerit, scil: p opera, quæ talia erant, ut apertum divinitatis suæ testimonium darent, et palam facerent ipsum ee Messiam, diu desideratum. atq ideo ait: Euntes renuntiate Joi, quæ audistis et vidistis.

Propositio

Lubet hodie hoc Xti Dni responsum latius considerare, et quod recte per hoc se Deum, et Messiam probet discutere, et demum usui nostro applicare

Attendite

Quamqm o defuerint Scriptores, qui dixerint ac si ipse Joes dubitasset de Xto, num ipse eet Messias, econtrio tamen indubitate verum ee dicendum e, Joem, cadere o dubitasse: quod enim nunc audiens Xti miraculorum famam de eo dubitaret, qui jam modo ante, priusquam miracula perpetraret Eum Messiam publice prædicavit confessus et testificatus fuit?

Non igitur Joes pp se, sed pp discipulos, et pp eorum de Xto dubitationem, ad Xum misit duos ex istis.

Discipuli isti nimio amore Magistri obcæcati, o credebant Xum ee Messiam, nec majorem Magistro suo fore

Atq idcirco Joes Spu S. illuminatus, se brevi moriturum prævidens, discipulorumq suorum infirmitatem, et præposterum zelum o ignorans, et in carcere existens, ibidemq famam miraculorum Xti illigens, duos ad Eum misit discipulos, ut ea occasione videntes signa, et miracula à Xto perpetrari, crederent in Eum et pro venturo in mundum Messia agnoscerent.

Non ignoravit hunc Jois in ablegandis ad se discipulis scopum, Xus Dnus, atq ideo in respondendo provocat ad sua miracula dicens eis: Euntes renuntiate Joi quæ audistis et vidistis, cæci vident &c. aperte sic eis indicans se ee Messiam, et Deum, qui talia coram eis miracula faceret, quæ Isaias prædixerat quod Deus in mundum venturus faceret.

At quæstio hinc exurgit apud Theologos, quæ ista, quæ Xtus faciebat miracula, ejus probarent divinitatem et Messiatum, quando quidem multi alii similia etiam miracula ediderint tam veteris quam Novi Testamenti tempore qui tamen inde non probabantur quodpiam Deitatis sibi inesse.

Sic Elias mortuum suscitavit filium ~~[illegible]~~ viduæ Sareptanæ. Sic Eliseus suscitavit filium Sunamitidis. Sic et Leprosum Naamum sanavit à lepra. 3. Reg. 17. 4. Reg. 4. ibid. 5.

In Novo Test. Petrus et Joes claudum ex utero sanarunt. Immo sola umbra Petri sanitates ferebat. Et Act. 19. habetur de miraculis quæ fiebant per manus Pauli: Zoodat ook als de zweetdoeken en gordeldoeken van zijn Lighaem, op de Zieken gedraegen wierden, de Ziekten hen verlieten, en de boose geesten van hen uitgingen. Ipse Xtus Dnus promisit discipulis suis: voorwaer, voorwaer ik zeg ú, die in mij gelooft, zal de werken, die ik doe, ook doen, en hij zal'er nog groter dan deze doen. Act. 3. ibid. 5-15. Ibid. 19-11-12. Joan. 14-12.

Cum itaque hi memorati et tot alii talia et ejusmodi miracula ediderint, quomodo per talia Xti probatur divinitas, et non istorum aliorum?

Rndut Theologi, distinguenda esse miracula Xti et aliorum: miracula à Xto facta, probant ejus divinitatem,

1º Ex capite multitudinis et multiplicis generis. Xtus Dnus enim multa et multiplicis generis miracula fecit.

Annotavit S. Ambr. alios pauca edidisse miracula. Elias unum mortuum suscitavit. Eliseus unum Leprosum sanavit, et unum mortuum suscitavit......

Xtus Dnus vero omnis generis miracula fecit, et in omni morborum genere. Pertransiit benefaciendo, ac sanando omnes oppressos à diabolo. Hinc ipsi Summi Sacerdotes et Concilium Judæorum dicebant: Deze mensch doet veele tekenen. Immo tam multa Xtus edidit miracula ut Joes de iis dixerit: indien ze elk in 't bezonder beschreven wierden, ik mein niet (ait) dat de geheele wereld de boeken zoude kunnen bevatten, dies men zoude moeten schrijven. Act. 10-38. Joan 11-47 Ibid. ult. H. ult.

Itaq. vel ex hoc solo pbr .... Et merito ait: Cumbesrend?

2°. Ex modo quo Xus operabatur miracula, scil: cum auctoritate et majestate et potestate propria. Atq. ad id demonstrandum, in patrandis miraculis auctoritative et imperative procedebat. v. g. Leproso (Matt) dicebat: volo mundare. Mortuo adolescenti (Luc. 7) Adolescens tibi dico surge. Filiæ archisynagogi mortuæ aiebat (Mar. 5) Puella tibi dico surge. Sic et Lazaro (Joan. 11) Lazare veni foras. Sic hoi. 38 annis paralytico (Jois 5) dicit: surge tolle grabattum tuum et ambula. Sic Regulo (Jois 4.) dicebat: vade filius tuus vivit. Sic dæmoniaco dicebat (Mar. 5) Exi Sptus immunde ab hoe. Sic (Mar 4.) comminatus est vento et dixit mari, tace obmutesce, et cessavit ventus, et facta e tranquillitas magna.

Sic itaq. Xus fecit miracula, scil: auctoritate et propria potestate.

Alii miracula fecerunt sed ō virtute seu potestate propria, sed orando et precando.

Non virtute propria. et hinc de Paulo dr: God
Act. 19-11. deed ongemeine wonderdaeden door de handen van Paulus. Sic et ipse Petrus testatur quoad sanatem claudi:
ibid. 3-12.... Israhelsche mannen, wat verwondert gij u hier over, of, wat ziet gy ons aen, als of wij dezen mensch door onze kragt of deugdzaemheit hadden doen wandelen ... de God onzer vaderen, heeft zijnen Zoon Jesus verheerlijkt.... en door het geloof in zynen naeme, heeft zyne naem dezen, welken gy ziet en kent, gesterkt, en t geloof in hem heeft die volkomen gezondheit gegeven in t aenzien van u allen.

Joan 14. Et quum ad id, quod Xus aplis promittit Et majora horum facient, sic Rdet S. Augs. „Majora videntur „fecisse Apli, qm Dnus, nam sola umbra eorum sani„tates contulit, qd. de Petro legimus, de Xto ō legimus „ad Xti vocem surrexerant ægroti, et ad umbram „transeuntis Petri, majus hoc vdr qm illud, sed „Xus facere sine Petro potuit, Petrus nisi in Xto „poterat„.

Quicumq. itaq. fecerunt umqm miracula, ō propria virtute, sed noie et ex potestate Dei illa fecerunt.

Nec fecerunt cum autoritate et imperio, sed orando et precando. Sic Elias mortuum suscitavit filium Sareptanae orando: Clamavit Elias ad Dnum, Dne Deus meus revertatur obsecro, aa pueri hujus in viscera ejus. Et exaudivit Dnus vocem Eliae, et reversa e aa pueri intra eum, et revixit. Elizaeus filium Sunamitidis excitavit, sed multa diligentia adhibita..... sed et oravit Dnum. Item, Elizaeus Naamum Leprosum mundavit, sed (inqt S. Ambr.) valuit figura mysterii, ō autoritas praeceptivi. (Idem dicendum de miraculis à Mose p virgam, et serpentem aneum, figuras crucis et crucifixi, editis) Vide Rationale Evangelizantium hac dnica. — 3 Reg. 17 — 4. Reg. 4-33

Itaq si quoq et alii miracula fecerint, ō tn auctoritate et imperio, sed orando et precando fecere ō sic Xus....

Verum quidem quod Petrus autoritative dixerit claudo Surge et ambula, sed et addebat: In noie J. C. Nazareni.

Verum quidem quod Xus Dnus nonnumqm sua miracula attribuat Patri v. g. dum dixit Opera quae dedit mihi pater, ut perficiam. Item Opera quae ego facio in noie patris mei. Sed et Xus ipse etiam dixit: Ego et Pater unum sumus ...... — Jois 5-36. — ibid 10-25

Itaq et ex hoc capite clare patet......... adeoq et merito ait Euntes.....

3o. Miracula Xti probant Ejus divinitatem et Messiatum, ex conformitate quam habebant cum ipsis miraculis à Prophetis in Vet. Test. praedictis, signanter cum prophetia Isaiae: Deus ipse veniet et salvabit vos, tunc aperientur oculi caecorum &c — Isa 35-4....

Adeoq ut Xus ostenderet Legatis Jois hac oia jam in se impleri mox coram ipsis multa talia miracula faciebat, ut Lucas 7-23 memorat: In ipsa autem hora multos curavit à Languoribus et plagis, et spiritibus malis et caecis multis visum donavit, atq ad ea, respiciens Xus dicebat ipsis: Euntes renuntiate Joi &c

Moralia. Xus Dnus mirabilibus suis quæ operatus e operibus se Xum, et verum Messiam, ee testificatus e. Ita et nos p mirabilia opera nos veros Xanos ee demonstrare dbms.

Miracula Xti erant etiam beneficia (sunt econtra veteris Legis miracula plerumq terrifica erant). Benefaciendo itaq Xum æmulemur, atq benefacere dbmus oi data occasione, uti Xus qui pertransiit benefaciendo. Et sic probabimus nos genuinos Xanos et Dei Patris filios; qui solem suum oriri facit super bonos et

Matt. 5-45. malos, et pluit super justos et injustos

At et exercere nos dbms in iisdem operibus beneficentiæ quæ Evangelium, aut Xus ipse in Ev. a se facta esse commemorat.

Objicietis forsan, quod cum cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum, Leprosis mundatiem, mortuis vitam dare o possimus.

R. verum e, quod sdum Litteram, id corporaliter facere o possimus; sed tamen id aliqualiter facere possumus et facimus, dum quoquam modo talibus corporalibus miseris, cæcis, claudis, surdis, ægrotis mortuis quamdam corporalem auxiliatiem præstamus, eo scil: modo, quo Job de se aiebat Oculus fui cæco

Job 29-23. et pes claudo, pater eram pauperum, et causam quam nesciebam diligentissime investigabam.

Ad eumdem modum corporalibus istis miseris auxiliari ee dbms (particularista) atq sic nos genuinos Xanos ee probabimus.

Verum, quamquam Xus ea miracula corporaliter fecerit et sic quoq p ea se Deum, et Messiam testificatus sit ma, tm ea spiritualiter operando, quo et Prophetam mxe respexisse, oes fatentur Interpretes.

Atq sic et nos ea ipsa miracula seu beneficia spiritualiter operari dbms. sic cæcis visum, surdis auditum..... dare seu potius quum in nobis e procurare dbmus

Caeci spirituales sunt (vide Rationale Evangelizantium hac Dnica) .... illos illuminare, eis visum dare dbmus instruendo.

Sic procede per oes species......

Agites A. A. sic Xus se verum Messiam ee probavit. sic et nos veros Xanos probemus......

Sic fiet, ut Xus Dnus ex operibus nostris nos judicaturus veniens et nobis dicturus sit Esurivi, et dedistis mihi manducare........ Venite Benedicti Patris mei possidete &c

Conclusio

NB si sermo protrahendus eet 3°. Loco addere posses quo scopo Xus miracula fecerit. vide ibid.

Cúm aúdisset Joes in vincúlis opera Christi. Matt. 11. v. 2. Dominica 2a Adventus 1737. 50. 65.

T is een gemeen spreekwoord: de simile diligit simile sui. De waarheid dezes spreekwoord leerd ons de dagelijkse ondervinding; want het natúúrlijk is zo onder menschen, als onder beesten, ja onder alle schepselen dat ijder bemind zijns gelijken.

En hieruit volgd ook in tegendeel, dat de verschillendheid of ongelijkheid d' oorzaak is, en de baarmoeder van alle oneenigheid, haat, en vervolginge.

En dit is ook de reden waarom de kinderen dezer wereld Gods kinderen haatten en vervolgen, naam[elijk] omdat zij van aart zeer verschillen, omdat de kinderen dezer wereld, gelijk Jesús tot de Joden, den düivel tot hunnen vader hebben, en de lústen ~~des~~ húns vaders doen, daar in tegendeel de vromen uit Godt geboren zijn, en doen den wil des vaders die in den hemel is. Hierom Jesús de zijnen voorspellende hoe zij van de wereld gehaat zoúden worden, voegde 'er ook deze reden bij: Waart gij van de wereld geweest, de wereld zoúde het gene haar toebehoorde, bemind hebben, maar omdat gij van de wereld niet zijt, maar ik ú uit de wereld verkoren heb, daarom haat ú de wereld. Joes. 15. 19.

Dit zien wij levendig voor onze ogen in ~~beide~~ twe personen die zig opdoen in ons hed. h. Ev., ik zeg, in Joes den doper, en in Herodes. Kúisch was d'eene, en wúls d'andere. Herodes vervolgde Joes tot den kerker toe. Joes verdroeg zúlks gedúldig, en was in den kerker wel temoede, ja ook nog vlijtig bezorgd ~~voor 't heil zyner discipelen~~ om de werken van Chs te hooren.

Hiervan meld d' Ev. Matt. in onze opgenomen woorden, zeggende: Als Joes in de gevangenisse de werken van Chs gehoord hadd. Volgens dezen text zúllen wij Joes op twe wijzen beschouwen 1o. Zittende in de gevangenisse Propositio

2o. Aldaar de werken van Chs horende &c.

Gelijk het voor de menschen dezer wereld tot hunne hoogste smaad en schande strekt, om hunne ondeugd, en goddelozen wandel in banden en gevangenissen gezet te worden, zo is 't integendeel de grootste eer en roem der vromen als zij van de wereld om hunne standvastige deugd, en getuigenis der waarheid in ketens en banden worden gesmeten: Zalig zijt gijl. (cbs) als men u zal schelden en vervolgen, en om mijnen 't wille alle quaad tegen u zal spreken, u beliegende. Verblijd en verheugd u, want uwe loon is zeer groot in den hemel. Dus lezen wij ook, dat d' Apostelen wel verblijd gingen van 't aanschijn des raads; omdat zij waardig gevonden waren, voor den name van Jesus versmaadheid te lijden. En d' Apostel Petrus vermaand de gelovigen: dat dog niemand van Ul. lijde als ene doodslager, of dief, of quaaddoender, of als ene die op eens anders dingen uites. Maar is 't als ene Christen mensch, zo moet hij 't zig niet schamen, maar Godt daarover verheerlijken.

Matt. 5-11

Act. 5-41.

1. Pet. 4-15.

Wanneer wij vandaag horen, Joes in gevangenisse, verre zij van ons dat wij zulks van hem om enige misdaad zouden opnemen! Matt. 14. openbaard ons, de reden zijner gevangenisse. Herodes (ait) had Joes gevangen, en gebonden en in de gevangenisse gezet, om Herodias zijns broeders huisvrouwe. Omdat Joes hem zeide: 't is u niet geoorlooft haar te hebben. Zodat Herodes Joes in gevangenisse zette omdat Joes zig tegen zijne boosheid, en bloedschande tegenstelde.

Matt. 14-3

1761. dixi hic Morale ex Serm: 1743.

Ene zaak ten uiterste te verwonderen, mits Markus getuigd: Herodes had ontzag voor Joes, wetende dat het ene regtvaardig en heilig man was, en hy hield veel van hem, en deed vele dingen, op zijne woord, en hoorde hem geerne. En egter dien Joes smeet hy in den kerker, ja dede hem ook zelfs onthalsen.

Marc. 6-20

Wy zien hierin, wat op het gemoed van Herodes niet al vermogt die vlyende byzit, die hoer Herodias. Veel vermogt Joes (zeid d' Ev.) maar nog meer Herodias. Om haar schroomd Herodes niet Joes te werpen in den kerker om haar te voldoen, onthalst hy dien man, dien hy wist dat

dat een regtvaardig en heilig man was, van wien hy veel hiel, op wiens woord hy vele dingen dède, en wien hy geerne hoorde.

Ô waar laat ène koning zig niet toe vervoeren door zyne gyle lusten, en onkuische begeerlykheden? waar brengt zo ène vuile hoir èn'n koning toe? Hier blykt hoe waar agtig dat is de spreuk van den Ecclus: Wyn en vrouwluiden doen wyze mannen afvallen, en zullen mannen van verstand in opspràke brengen. Eccli. 19-2.

En dit is de reden waarom godt in't O. T. den koningen dezen wet had voorgeschreven: Als'er ène koning aangesteld zal zyn, hy zal gene mènigte van vrouwen hebben, die zyne gemoed verlokken mogten. Niet (ut notat Aug.) dat den koningen alle meerderheid der vrouwen verboden wierd, neen dit was in het gemeen geoorloft, maar hen wierd de al te grote meerderheid verboden, dew ène tòmelooze drift te kennen gaf, en hen ten enemaal bedorf. Deutr. 17-17.

Wy mògen hier niet verbygaan het gene de h. Greg. omtrent den koning Salomon heeft aangetekend, naamelyk dat, qualyk als hy het bestier des ryks gekregen had, 'er twe ligte vrouwen voor hem quamen twisten, de reden hier van was om hem van het begin zyns ryks af te waarschouwen waar voor hy zig althans moest wagten.

Het lust ons niet hier al op te halen tot wat grouwelen de wulpsheid menige koningen heeft vervoerd. Lees maar het gene de Schrift van Salomon meld, naamelyk dat er onder vèle volkeren gene koning was gelyk hy, dat hy van zynen godt bemind wierd, en godt hem tot koning aangesteld had over geheel Israel, en egter dat de vreemde wyven hem tot zonde bragten. 't is ook bekend tot wat ène grouwel de hoere Jezabel den koning Achab vervoerde, naamelyk om den onnòzelen Naboth te vermoorden. 2. Esd. 13-26. 3. Reg. 21.

Dat niemand denke by zig zelve: wat raakt ons dit het gene wy van die koningen hòren. Het raakt ons ook bovendien, die wulpse liefde, al het zelve uitwerkt in degenen die zig door die drift tòmeloos laten vervoeren.

Ô wat droevige voorbeelden, ziet men dies aengaande dikwils niet! d'onbedagte jonkheid geeft dikwels zyne hert aan de vleeschelyke begeerlykheden over, ze raken of by geval, of ook wel met voordagt verslingerd op oneerlyke persoonen, zy laten zig inluyen door hare vleyeryen. en wat gebeurd'er dan? zy verquisten hunne goed en eer. en wat ouders of vrienden al raden, 'tis alles vrugteloos. Dit heeft ons de heiland levendig willen beduiden, en te verstaan geven door de parabel van den verloren zone. Godt gave maar dat alle die met den verloren zone zyn afgedwaald, met zulk ene rouwige hert wederom keerden.

Maar dat meer te verwonderen is, niet alleen, ziet men zulks in de onbedagte en blinde jeugd, maar zelfs somtyds ook in de heiligsten, de wysten, en de sterksten. Zo aenstonds hoorde U. A. wat de schrift op dit stuk van den wyzen Salomon meld. Wien is ook niet bekend het gene zy van den Sterken Samson zeid? Ja hoe ook ene David, ene man naar gods hert, gestrunkeld heeft?

Vallen dan, op dit stuk somtyds de heiligsten, de

3. Cor. 10-12. Wysten, en de Sterksten? die staat, zie toe dat hy niet

Prov. 6-27. en valt. vlugt alle occasien en gelegendheid. dat wy

Ps. 50-13... alle gestadig met enen David bidden: Een zuiver hert schep in my, O godt &c.

2a. Pars

Wy keeren weder tot Joes in de gevangenisse. De text zeid dat hy aldaer hoorde de werken van Chs, i.e. de mirakelen van Chs. D' H. Lucas beschryft effen voor de historie van 't hed. Ev. twe bezondere werken of mirakelen, 'teene van de genezinge van den knegt des honderdsten mans, 't andere van de verwekkinge des zone van de Weduwe te Naim. en daer

Luc. 7-17. op voegd hy 'er terstond by: En dit gerugt van hem verbreidde zig door geheel Judeën, en door al 't omleggende land. En de Leerlingen van Joes gingen hem dit alles boodschappen. Zodat dan Joes in de gevangenisse de werken van Chs door zijne Leerlingen hoorde.

Let wel, toe A. F. Joes ook in de gevangenisse, en nu haast zullende sterven, doet niets liever dan te hooren, het gene Jesus zeide en dede. Als wij dit wel opmerken, zo moeten

wij

wij zeggen; dat wijnige menschen zig kunnen verschonen dat zij onwètende zijn in de Leerstukken des geloofs, of zo slof zijn in de dingen die hare eúwige zaligheid betreffen. En waarlijk heeft Joes in den kerker de werken van Cbs gehoord, zijne mirakelen, zijne prèdikatien? Wie is'er dog zo verhinderd, en belet, dat hij die niet zoude kunnen hooren, indien hij daar toe maar naarstigheid en ijver had?

Zeid iemand: wel ik moet werken voor de kost, ik heb myne húishouden, en kinderen te bezorgen, ik heb ène lastige ampt, ik ben vol affaires, mijne Cantoor, mijne winkel geeft mij zo veel te doen dat ik wijnig op Godt kan denken, wijnig prèdikatie hooren, en de kerkdiensten bij wònen.

Maar wij antwoorden aan de zúlken: de ziel moet voor het lighaam gaan, 't eúwige voor het tijdelijke, Godt voor de wereld; daar is gene liefde tot kinderen of húisgenòten, die verhinderen mag de liefde, die wij Godt voor en bòven al schúldig zijn; gene zorg mag'er wèzen voor het tijdelijke die te kort doet aan de zorge, die ène Cbten hebben moet voor zijne eúwige zaligheid.

Het tijdelyke, 't is waar, moet wel bezorgd worden, allen zijn w' in Adam daar toe veroordeeld, maar màtiglijk, en zonder hinder van 't eúwige. de pligten van ijders beroep moeten ook behertigd, en waargenomen worden, de Lúije knegt werd, handen en voeten gebonden, gesmèten in d' úiterste dúisternissen, maar kristelijk moet een ijder zijne beroep waarnèmen, en zonder nàdeel van onze allereerste en gewigtigste pligt van onzen Godsdienst, en d' eúwige zaligheid. Want wat baat het ènen mensche, dat hij de gehele wereld wint, indien hij zijne ziel verliest? of wat zal ène mensch tot vergoedinge van zijne ziele gèven? Zoekt dan eerst het eerst het rijke Gods en zijne geregtigheid. Matt. 16-26. C. 6-33

Missebien zal iemand anders hier tegen inleggen, en zeggen: ik zoú graag d' onderregtingen, en predikatien hooren, ik wenschtte dat ik de kerkdiensten meer bij kon woonen, ik zoú op gebòde dàgen, al zo min 's namiddags, als voormiddags úit de kerk blijven, ik wète wel dat Godt gebòden heeft den Sabbat niet ten halve, maar geheel te heiligen; zodat, kon ik maar, ik zoú bèter oppassen; maar ik ben mijnes

eige meester niet, ik sta onder een ander; onder mijne ouders, onder mijnen man, onder meesters of meestressen; die moet ik gehoorzaam zijn, en t'huis blijven als zij willen.

Dog wij antwoorden hier op, en zeggen: 't is waar; de Christelijke Leering leerd gene ongehoorzaamheid of wederspannigheid, ze leerd geen twist of twedragt; integendeel ze leerd de kinderen gehoorzaam zijn aan d'ouders, de vrouw aan den man, de dienstboden aan hunne meesters en meestressen; maar dit moet ene christelijke gehoorzaamheid zijn, die zonder bezwarenisse van onze conscientie, zonder overtredinge van Gods gebod kan onderhouden worden. Anders hebben d'oversten gene magt om te gebieden, nog onderdanen gene verbintenis om te gehoorzamen. gene man mag zijne vrouw, gene vader zijne kind, gene meester zijnen knegt of meid verbieden of beletten op zijnen tijd Godt te dienen, te bidden, Gods woord te hooren, de hh. Sacramenten t'ontfangen, of ier anders dat tot ene christelijke leven, of tot d'euwige zaligheid nodig is.

Het gene wij hier zeggen, komt over een met dien grondregel, die in Gods woord geschreven staat, en die de reden zelfs mede brengt, Obedire oportet deo mā gͫ hōibs.

Alle die beletzelen dan van zorge, van affaires, van ouders, van overstens kunnen of mogen niemand wederhouden van op zijnen tijd te kerke te gaan, Gods woord te hooren en den Godsdienst waar te nemen. Dat zijn gene boejens die ons mogen in de tijdelijke en aardsche dingen zo gevangen en gekerkerd houden dat wij voor 't euwige en hemelsche genen tijd zouden over hebben.

Dog genomen wij waren als gevangenen van Godt met Ioes in de boejens, ik wil zeggen in zodanige beletzelen daar wij niet uit konden. v. g. Godt bezogt ons met ene langdurige ziekte, met kreupelheid, lammigheid, of enige andere quaal, die ons t'huis gevangen, of ook plat te bedde hield of ook stel eens, dat er andere beletzels voorquamen, waarom wij voor enigen tijd nootzakelijk moeten t'huis blijven, of daar de liefde of gehoorzaamheid ons gevangen houd. Wat zullen wij dan doen?

Dan kunnen en moeten alle die in zulke gelegendheden zijn, den ijver

ÿver en naarstigheid van Joes navolgen, die ook in den kerker de werken van Jesús hoorde. Had Joes niet meer ÿver gehad, dan hèdendaags vèle Cbnen hebben, hÿ zoú van Cbs of zÿne werken niet veel gehoord hebben; en egter hÿ zoú veel meer verschoning gehad hebben, dan vèle Cbnen, die van Cbs en zÿne werken, van Godt of zÿne gebod weinig wèten of hooren. Hÿ zat in den kerker en was geboeid, hÿ kon niet gaan daar Cbs preekte om hem te hooren, en zÿne wonderwerken te zien; maar zÿne zorg en zÿne ÿver ging door de geslòte deúren en ÿzere tràlien van den kerker; en doorbrak het al. Al wàren zÿne handen en voeten gekètend, zÿne hert was los, en ongeboeid, en daar hÿ met het lighaam niet kon hènen gaan, daar ging hÿ met den geest; zÿne hert en liefde was bÿ Cbs, al was hÿ naar het lighaam van hem afgescheiden; en daar zÿne hert vol van was, daar sprak hÿ dikwils van; en daar hoorde hÿ geerne van sprèken; het gène hÿ met zÿne eige oogen niet kon zien, of met zÿne ooren niet kon hooren, dat zag, en hoorde hÿ met d'oogen en ooren van anderen, die hem dit quamen boodschappen.

In op deze wijze kúnnen zÿ allen die ÿver hebben de werken en leeringen van Jesús hooren, ook als zÿ ziek te bedde of door andere noodzàkelÿke beletzel, gelÿk als gevangen zÿn. kúnnen zÿ met het lighaam na de kerk niet gaan, zÿ kúnnen 'er met het herte gaan; kúnnen zÿ Gods woord niet hooren met húnne eige ooren, zÿ kúnnen 'er t'húis iet van lèzen, of zig làten voorlezen, zÿ kúnnen het hooren met d'ooren van anderen, die hen úit de predikàtie iet kòmen boodschappen. Ô! daar zÿn middelen genoeg om ook túsßen de wereldsche bekommernißen en beletzelen iet goeds te lèzen, iet goeds te hooren, indien 'er maar ÿver genoeg waar. het scheeld zo zeer niet aan de gelègendheid, als aan de genègendheid. Had men zo veel zorg en ÿver voor de ziele, als voor het lighaam, voor 't eúwige als voor het tÿdelÿke, sprak en hoorde men zo geerne sprèken van godtvrúgtige en hemelsche dingen, als van ÿdele en wereldsche, men zoú ook in den kerker en boejens, in ziektens

en quàlen, in andere bekommernissen en beletzelen wel middel en tijd vinden om Jesús en de geheimenissen onzer zaligheid te lèren en te hooren, en daarmè túșsen beiden onze ziel te spijsen en te versterken, terwijl het lighaam ziek leid, of met andere dingen bòzigis.

Cum audisset Joes in vinclis opera Cti Dominica 2
mittens duos de discipulis suis. Adventus
1743. 56.
Matt. 11. v. 2. 66.

Vires inclinata resumo: dus omgekeerd. mijn kragt vermeerd; is een vermaarde spreuke bij d'ouden. A. A.

dit spreekwoord paarden zij bij't zinnebeeld van eenen, ~~omgekeerden torts~~ al brandenden, op zijde gekeerden torts of fakkel.

door dit zinnebeeld van eenen op zijde gekeerden brandenden fakkel, met dit opschrift: dus omgekeerd, mijn kragt vermeerd, wilden d'ouden ons een schets geven van de natuur, en eigenschap van der deugde.

in inder daad gelijk dusdanig ligt, hoe meer op zijde gekeerd, hoe het meerder blinkt, en brand: zoo ook de deugd hoe meer gedrukt, hoe zij meer schijnt, en blinkt.

Tis dit zinnebeeld 't w de h. Joes de dooper treffelijk in zig heeft verbeeld, hij die de getuijgenis van den Zailand zelf had, dat hij was Lucerna lucens et ardens. Joes. 5.

Herodes, die de ligtende waarheid van Joes niet kon verdragen, zogt die kaars onder 't koornvat te stellen, slogt hem in de gevangenisse; Maar, gelijk het fakkel ligt door het neder buigen, klaarder schijnt, alzoo flikkerde nog meer uit de deugd van eenen gevangenen, dan, vrijen Joes.

Laat ~~dan~~ en wij van daag wat nader bij dat ligt, den gevangenen Joes komen; en aanmerken zijn gezantschap tot Cbs. de text zegd'er van: Cum audisset &c. 3 dingen zullen wij ~~zullen~~ des aangaande opmerken. 1mo d'omstandigheid van de plaatse, van waar dit gezantschap tot Cbs gezonden word; 2do d'omstandigheid van de persoonen die gezonden worden; 3tio d'omstandigheid van den persoon tot ~~den~~ wien zij gezonden worden. ieder dezer drie bemerkingen zal ons overvloedige stoffe verschaffen tot voorwerp dezer leerredens, en tot stigtinge der zeden. Attendite

Propositio

Noit is'er voortreffelijker gezantschap geschied, dan daar ons huid: Ev: van gewaagd. van wat kant men het aanziet, men vind het zelven overal even ongemeen. Ziet men op den persoon, die het zelve zend, 't is die gene van wien d'eeuwige waarheid zelf getuijgd. Plusquam Prophetam. Ja: Non surrexit major in natos mulierum. Matt. 11. Ziet men op den persoon, tot denw het gezantschap gezonden word, 't is de Zoon van Godt zelfs, de Heer van hemel, en aarde. Alleen een zaak is'er die wat slegt schijnt te zijn in dit voortreffelijk gezantschap, naam de plaats van waar d'ambassade gezonden word. D'Ev. zegd'er van: Cum audisset Joes in vinculis. Een naare kerker is't hof, waar uit deze ambassade gezonden word.

Maar wat reeden, wat oorzaak dog dat zoo een groot man, de voorlooper des Heilands, die al de wereld deed verwonderen, over zijn streng leeven, dien Herodes zelf nog al gaarn hoorde, dien de Jooden zelfs voor den Messias hielden, wat reeden, zeg ik, dat die voor zijn palijs eenen droevigen kerker moet bezuren?

D'Ev. Marcus verhaald daar d'oorzaak van te zijn

Mar. 6 de waarheid, en geregtigheid, die teveel door dien Heiligen man voorgesproken wierd. Hij had den geijlen Herodes maar gezeid: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. dat woord Non licet, was d'oorzaak van Joes gevangenisse, ja zelfs van zijnen dood.

Dit is't lot van alle degenen, die de waarheid, en geregtigheid zoeken te handhavenen, die als een Joes onbeschroomd zoeken te bestraffen de zonden der genen daar zij over gesteld zijn. zoo dra zij de zonden maar wat hart beginnen aan te tasten; te bestraffen de zwier, d'opschik, en de mode van de wereld, de trotsheid, en overdadigheid in de kleedinge; zoo dra zij maar uit vallen tegen het los, ligt, en ongebonden spreken &c. ... En vooral als zij die fouten in't bezonder toepassen, als zij met eenen Nathan zeggen: Tu es ille vir, als zij met Joes zeggen: Non licet tibi habere. ... dan dan vallen, gelijk Joes, de kerker, of de vervolging te beurt. dit

dit lot hebben niet alleen te verwagten, die met Joes de waarheid, en geregtigheid prêken ~~[illegible]~~, maar ook die naar de zelve maar willen lêven. Des, zegd Paú.) qui pie volúnt vivere in C. J. psecútionem patientúr. alle die de wereld in haare boosheid en zonden niet willen navolgen, alle die gelijk Joes naar Gods wetten, en gebôden, willen lêven, allen die de môde, zwier, sleúr, en slenter van de wereld niet volgen, Persecútionem patientúr: Worden zij juijst niet met Joes in den kerker gesmêten, zij worden even wel vervolgd; het scheeld dikwils niet aan den wille maar aan de magt der godlôzen, dat zij degênen die naar 't Ev: leeven, niet in den kerker smijten. 2. Tim. 3-12

Indeg 't gênesen de prêkers, en belêvers van de waarheid, en geregtigheid moet troosten is dat Jesús zegd: Si múndús vos odit, scitote qa me priorem vobis odio habúit: Non ē Servús major Dno suo. Uti Joi, ita et Dno Jois Cbto Jesú evenit, et idem oibs ejus discipúlis obvenit.

Ja wij moeten ons niet verbeelden dat dit alleen met den h. Joes begonnen is, 't is niet van hêden of gisteren; maar zoo lang de wereld geschâpen is geweest zijn Gods dienaren zoo gehandeld. Nouwelijks wâren 'er menschen geteeld, en opgewaschen, of Abel wierd vervolgd van zijnen broeder Caïn; de vroome Job van zijne eigen vrienden, ja van zijne eige vrouwe; Jacob van Esaú zijnen broeder; Joseph van de zijnen. Sprêken wij van de prêkers, en leeraars der waarheid, en geregtigheid: hoe dikwils is ~~niet~~ een Moijses geplaagd en vervolgd van zijn eigen volk? hoe dikwils heeft hij ~~niet~~ moeten zwigtten voor hunne lâgen? Wat belooning had Samuël voor al zijnen dienst als hij van Israël verstooten wierd, en zij eenen kôning eischtten? Moest niet een Gods tolk Elias hooren, dat hij was een beroerder van Israël? Is niet een Jeremias in eenen modderpoel geworpen? een Isaias met eenen hóuten zaag door midden gezaagd? Is niet een Daniel in den leeúwen kuil gesmêten? Met een woord zoo hebben zij de prophêten vervolgd (ait Dns) die 'er voor ú geweest zijn. Matt. 5-12

Dierhalven wij moeten den moed niet lâten zinken al worden wij vervolgd met eenen Joes; Maar integendeel denken op de woorden van eenen vervolgden Paúlús: Het lijden van Phil. 1-29 Rom. 8-18

dezen tijdt, is niet te waarderen tegen de toekomende heerlijkheid, die in ons zal geopenbaard worden. gehengen moeten

Matt. 5-11 wij dat Cts zegd: Zalig zijt gijluiden, als men u zal schelden en vervolgen, en om mijnent wille alle quaad tegen u zal spreken, u beliegende. verblijd u en verheugd u: want uw loon is zeer groot in den hemel

Antiq. L. 8. C. 10. De Joodsche Historie schrijver Flavius Josephus verhaald ons nog eene andere reeden waarom de h. Joes zoo lang gevangen is geweest. Hij zegd, dat Herodes bang was dat 't volk, om de treffelijke predikatien, die Joes deede, hem te veel zou aanhangen. Hij zet hem dan in de gevangenisse, opdat hij aldus minder aanhang zoude hebben.

Of dit zeggen van Josephus waarheid zij, of niet, is gantsch twijfelagtig, mits daar van niets word vermeld in d' historie van 't h. Ev.

Dog dit zoo zijnde dat Herodes deze reeden bij die van 't Ev. heeft gehad, of ten minsten heeft geveinsd te hebben; wij zien daarin zeer schoon afgebeeld de politie dezer tijde, de wereldsche loosheid. daarom moet Joes vast zitten, die Joes, dien Herodes zelfs nog al geern hoorde, om dat zijn preeken scheen te strijden tegen d' intresten van dezen Vorst, om dat hij meende dat zijn rijk gevaar zou loopen door St Joes zijne preeken, daarom moet Joes in 't gevangenhuis.

Ach! hoe meenig Cten volgd hier in niet al Herodes naar? hoe meenig Cten houd 'er meer van zijn tijdelijk profijt, dan van de waarheid? Hoe meenigen zouden 'er niet gaarn de waarheid hooren, indien z' overeenquame met hun tijdelijk gewin, indien ze daar door in hunne neeringe, hanteringe, of middelen niet benadeeld wierden! Experientia magistra ..... Ach of alle de dezen, wel terdeeg bezeften die gewigtige spreuke des Heilands C. J.

Matt. 16. Quid prodest hoi si mundum universum lucretur, aa.....

Wat zal 't dan den mensch al baten, hier veel bij een geraapt en geschraapt te hebben, als hij met de waarheid te verlaten, verliest zijne eige ziele, wiens welwezen en behoudenis een Cten boven alles moest waarderen en betragten?

Dog laaten w' ons oog afkeeren van de droevige gevangenisse van den h. Joes, en wat omstandiger aanmerken

het gezantschap 'tw Joes van uit de gevangenisse gezonden heeft.

de persoonen, die Joes zend, zijn 2 van zijne discipelen Mittens duos ex discipulis ejus, zegd de text.

de h. Clem. Alex. noemd de zelven Sijlas en Carpus.

dog dit is zeer onzeker.

egter t'is niet zonder waarschijnlijkheid dat het d'afvraagtbaarste, of wel d'afkeerigste van Jesus zijn geweest, om zoo dus te beter alle zijne leerlingen t'overtuijgen.

deeze dan zend Joes naaden zaligm. en te regt gebruikt d'Ev. 't woordt zenden, mits het al een goed eind van Jesus van daan was, daar Joes zat, vlr. volgens Flav: Josephus in 't vlekje of kasteel van Macheron; 'tw ver genoeg was van Jerusalem, om van daar naa Jesus te zenden:

Joes zend twe, opdat, volgens de getuigenis des Zaligm in ore duorum vel trium testium stet oe verbum. Matt. 18-16.

Zie hier A. A. een v. B. in Joes, een v. B. dat ons alles om naakt na te volgen. Joes word vervolgd, Joes word gesmeeten in de gevangenisse, maar verlaat daarom de waarheid niet, hij doet zijn best nog om zijne discipelen de waarheid te leeren, en zend ze daarom tot Cs. en hierom geeft ook de Heer Cs hem deen voortreffelijken loftijtel, dat hij niet na heldenaalle kanten, als een bres, en buigzaam riet, maar dat hij vast blijft staan, ook onder 't bulderen van de winden, en stormen van tegenspoed, zoo wel als in 't mooij weer van voorspoed. Wat zijt gij in de woestijne gaan zien? een riet dat met den wind waaijd? q. d. Dns &c

bij dit v. B. van Joes aanmerkt ook 't v. B. van de discipelen van Joes. Is Joes gevangen, zijne discipelen verlaaten hunnen meester Joes niet, nog ook de leere, die zij van hem hadden ontfangen; maar tot in den kerker blijven zij hunnen meester bij.

Ach of! de Ctenen van dezen tijde dit doen van Joes, en zijne discipelen eens ter deeg overwogen, wat zou zig meenig een moeten schaamen, dat hij de waarheid, en de leeraars van de waarheid heeft verlaaten, om dat zij met de zelve geen gemak, profijt, of voordeel zagen.... deezers herten zijn die steenägtige aarde, die het zaad der waarheid nog wel ontfangen, ja ook wel op laaten schieten,

maar qualijk begint de Zon van vervolgingeken te beschij-
nen, of zij wijken ten tijde der bezoekinge af &c

Maar wij Cstenen, zoo niet, zoo niet [neen, neen] inte-
gendeel spiegelen wi ons aan't V. B. van Joes, en zijne
2. Tim. 3. 14 discipelen, wetende, gelijk Pau., <u>à quo didiceris.</u>

Dit dan aangaande d'afgezanten van Joes. Wij gaan
over tot den persoon aan denw Joes deze afgezanten gezon-
den heeft, viz. Cbs.

De reden hier van was omdat zij al te aanhankelijk aan
hunnen meester Joes waren, Hij zond ze dan tot Jesus om
hen daar door te verlossen van de verkeerden meeningedie
zij hadden opgevat, zig inbeeldende als of Joes de Messias
was, of al t'hans niet minder als Cbs was. Hier uit quam't voort dat
zij met een nijdig oog aanzagen dat Jesus ook doopte;
Joes. 3. 26. weshalven zij aan hunnen meester Joes boodschapte zeg-
gende: <u>Meester, de gene, die met u over de Jordane was, den</u>
<u>gij getuigenisse gegeven hebt, zie! die doopt, en zij gaan alle</u>
<u>tot hem.</u> Wel is waar Joes had dit verkeerd denkbeelt
zijner discipelen altijds wel tegengegaan en bestraft, maar
hij was niet magtig genoeg om die eens aangenomene mee-
ningen te veranderen, hoe zeer hij daar in werkte. En daar-
om, als hij nu gehoord had de mirakelen die Jesus begon
te doen, als onder anderen de verwekkinge van't zoontje
van de Weduwe van Naïm, zoo zond hij zijne discipelen
tot Cbs, op hoopedat zij door zijne voortreffelijke mira-
kelen, zouden bewogen worden, om hem voor den waren
Messias aan te nemen. # vide infra

eindelijk en 3o dat hier ~~[illegible]~~ alle ouders en oversten
hunnen pligt leeren!
ten aanzien van hunne kinderen en onderdanen. ~~Deze mo~~
nam de zelve ~~[illegible]~~ agten als hunne discipelen. Deze moeten
zij tot Cbs zenden om onderwezen te worden, na de
Catechismus, en onderwijzingen moeten zij hen zenden om
daar Cbs te leeren kennen. Geen minder, maar veel
eer grooter, en zwaarder pligt is dit voor alle ouders
dan 't voor Joes was zijne discipelen tot Cbs te zenden
O! dat hier wel omdenken d'ouders, die daar weinig
werk van maken. Zij moeten wel weeten dat, bij ver-
zuim van dien, 't genoeg zou wezen om eeuwig verloren
te gaan.

Dus verre d'uitlegging onzer opgenomene woorden.
Joes zend van uit de gevankenisse van zijne discipe-
len tot Jesus.

de gevankenis was 't lot, en de loon van de waarheid,
die Joes preekte. dit is de gemene loon van die schoone
deugd.

Edog wij moeten wel weeten: Veritas premi, ô opprimi pt.
al schijnt ze dan voor eenigen tijd e begraven en verbannen,
zij zal wederom schijnen, zij kan niet uitgeblust worden,
niet minder dan godt, die de waarheid zelfs is.

dierhalven al schijnt 't wat hart de waarheid aan te
kleeven, al schijnen wij den tijdt te beleeven, van den wel-
tijdt David zeide: daar is wijnig waarheid meer onder Ps. 11-2
de kinderen der menschen; al schijnt 't nu de tijdt te zijn
op den w men, volgens den Wijzeman, de waarheid verlaat Prov. 28-23
om een mond vol brood; ei! laaten w' ons aan 't V. B. van
Joes, en zijne discipelen spiegelen, al schijnt het al
voor een tijdt niet profijtig, al moeten w' er voor een tijdt
al om lijden, wij hebben de belofte van Gds: Veritas li- Joes. 8
berabit vos. Zijne waarheid (zeit David) zal ū met Ps. 90-5
een schild omvangen.

Edog gelijk het niet genoeg was voor Joes de waarheid
te weeten, en te belijden, ten zij hij zorgde dat ook zijne
discipelen tot Jesus de wezenlijke waarheid quamen,
zoo is 't ook niet genoeg voor ouders en oversten dat zij
de waarheid hebben, en belijden, ten zij ~~dat~~ hunne disci- // zij ook zorgen
pelen, ik zeg, hunne kinderen het zelfde doen. dier-
halven volgt dan Joes naa, zend uwe discipelen tot Jesus,
bewaar z' in de waarheid, opdat zij met ū te zamen,
en alle d' uitverkoornen daar voor erlangen de kroone,
loon, en vergeldinge, ik zeg, 't bezit van Godt d' eeuwi-
ge waarheid zelfs in alle eeuwigheid. Amen

1743

In 3mo Sacro dixi de Epistola: Quaecumq scripta st ad nram doctrinam scripta st, ut pp patientiam et usus sum de Christ Vader.

\# Inserendum supra

Zie daar een voortreffelijke les voor alle degenen, aan dew de zorg is aanbevolen om anderen in't geloove t'onderwijzen, hoe zij altijd het daerop moeten aanleggen om hunne toevertrouwde discipelen tot Iesus te zenden. Zij moeten niet zoeken dat hunne discipelen roepen: ik ben van Paulus, ik ben van Apollos, dat zij onderscheid maken tussen hunne Leeringe, en de Leere van die genen, die het zelfde met hen Leeren; maar al hunne eer, en glorie moet wezen dat zij hen tot Chs sturen, van wien de Vader getuigd, en geboden heeft: ipsum audite

Wij zien hier uit 2o. waar wij moeten te raden gaan zoo dikwils ons eenige twijfeling voorkoomt in punten van 't geloove, nam bij Chs, die d'euwige waarheid is. derwaers zond Joes zijne discipelen om onderwezen te worden

Maar, zal iemand zeggen, hoe kunnen wij nu Chs spreken! R/ Wij kunnen Chs hooren in zijn h. Woord, de Schrifture en d'Overleveringe der kerke, aan dew Chs belooft heeft, dat de geest der waarheid alle waarheid zoude leeren, aan dew hij belooft heeft, dat de poorten der helle tegen haar niet zullen vermogen, dat hij met haar zal zijn alle de dagen tot de voleindinge der

1\. tim. 3-15 wereld, die kerk, die Paulus noemd de pijlaar, en vaste stijl der waarheid, die kerk waarvan Chs:

Matt. 18-17 Zoowie de kerk niet hoord, ~~zo~~ houd hem als een heiden en tollenaar. zoo dat 't genoeg is om iet te gelooven dat God 't ons veropenbaard heeft, en door zijne kerk voorsteld om te gelooven.

Eindelijk, en 3o. dat hier alles &c ut supra.

Cum audissit Joes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis..

Dominica 2a Adventus
1738. 46.
58.65.

Matt. 11. v. 2.

Niet regt is 't dat het gemeen spreekwoordt zegt: Veritas odium parit. A.A.

'T is niet van heden, of van gisteren, dat dit spreekwoordt maer al te waer bevonden is, maer zelfs al van oude tijden. Plurimi prophetæ in vet: Test: hebben dit ondervonden.. Immers dit was 't gene, den propheet Jehu den haet, en ongenaede heeft op den hals gehaeldt; want om dat de propheet Jehu aen den koning Baasa, de waerheid zeide, en Gods straffen over hem, en zijne gansche afkomste bedreigde, daerom is 't dat hij zijn leven, zelfs verloorn heeft. 3. R: 9. 36.

Dit heeft ook de propheet Hanani ondervonden, die, om dat hij den koning Asa, de waerheid zeide, in den kerker gesmeeten is. Dit heeft ook beproefd de propheet en priester Zacharias, die al om de zelfde reden, gesteenigd geworden is. Verbo, oes prophetæ illud experti st. # Et ne longius abeam, idem occurrit nobis in hod. Ev., in quo Joes Bap. in vinculis describitur. Rao vinculorum Jois erat, qa Regi Herodi veritatem dixerat, corripuerat de incestuoso cum adulterio suo, nempe quod Herodiade uxore fratris sui uteretur, quare et intrepide regi dicebat: <u>Non licet tibi hbre uxorem fratris tui</u>. Atq, hæc veritas à Joe Herodi nuntiata odium peperit, et caa fuit vinculorum Jois. Dog hoe Joes zig in die gevangenisse gedraegen heeft, en hoe dat

2. Par. 16
ibid. 24.
Heb. 11. 36

zijne discipelen, daer ook bij hem bleven, getuijgen ons d'opgenoomen worden, Cum audisset Joes &c

Propositio — Z is ook dit gedrag van Joes, en zijne disipelen tw: wij ons als nu ten voorbeelde, en ter onderregtinge eens zullen, voorstellen. Attendite.

Joes in de gevangenisse geworpen zijnde om reden, reeds nu al vermeld, hoorde aldaer (inqt tex.) de werken van Xus. Vid.

At quenam ista opera, quae Evangelista, Joem audivisse ait? R. [vide post sermonem] ~~Opera Xti voor de miracula ipsius~~ Ev. Lucas cap. 7. ante hujus Evangelii historiam describit nobis in particulari duo insignia miracula Xti, primum de curato servo Centurionis, alterum de revocato ad vitam mortuo adolescente viduae Naim. Atq hae, et alia, st opera, quae hic Joes audivisse dicitur.

At quo (dicet quis) Joes in vinculis haec Xti Dni miracula audire potuit? # R. Ev. Lucas cap 7. describit ibid, quomodo, ac a qbs ea audierit, nam post relata illa miracula, subdit: En dit gerugt van Hem (verwisseng van Jesus) verbreide zig door geheel Judéen, en door al het omleggende land en de Leerlingen van Joes gingen hem dit alles boodschappen. En daarop voegd Luc: erbij 4. 19.

D'Ev: Mattheus geeft 't ons in den tekst bedekt te kennen, zeggende, dat Joes van af uit zijne gevangenisse zijne discipelen tot Jesus zond; dat dan ook van ter zijde te kennen geevende, dat Joes door hen die werken hoorde. dog duidelijk Opera Xti, audierit.

En ergo quid Joes in vinculis fecerit, item p quos, scil: p suos discipulos, qui vinctum suum magistrum o deseruerunt. Atq tam in primo, qm in altero lectio utilissima nobis datur.

Toepassing

R. 1mo si Joem in vinculis audientem opera Xti contemplemur, zoo kunnen wij van Joes ontleenen, een uitmuntend voorbeeld, waerdig om van ons nagevolgd te worden. Joes in vinculis amans audire quae dicat, et faciat Jesus, docet nos quid in adversitate, et tristiis facere, et quo occupati, ee debeamus, scil: solamen in Deo, ejusq verbo quaerendum ee. Monet Jacobus. 33: z, iemand onder u lieden bedroefd? Dat hij bidde. Qui orat cum Deo lqtr, cum Deo occupatus e. Sic Joes hic in vinculis. Sic et nos.

~~# Exem~~ ~~Cum~~ ~~Basilii~~
~~Temporel~~ ~~persecutionis~~

Jac. 5-33.
Ps. 339-3.
1. Mach. 32-9.

Multum ab hoc explo Jois aberrant, qui ad levandas ærumnas, et tristitias suas... ad vana quædam mundi oblectamenta confugiunt, vel frivolos cum aliis sermones, et colloquia miscent, vel etiam ad illicita oblectationis causâ se conferunt frequentes aliqua/
Hi cum possent de istis ærumnis, et tristitiis magnum ææ suæ fructum referre, malo usu jam corporalibus istis ærumnis, ææ perniciem addunt.

Sed neq, quod intendunt, et cupiunt, assequuntur. Etenim laet dat vermaek, dat verzet, etc. men, bij de wereldt, en werlldlievelingen, zoekt, laet dat maer eens verbij, en geeindigt zijn: de droefheid zal niet over zijn, maer haest wederkomen. Immo vana illa, et ludicra allevamenta plus sæpe tristitiæ relinquunt, qm levaminis, aut solatii afferunt. #
De oibs his mundanis oblectamentis dixit Salomon: Prov. 14-13
Het lagchen zal met droefheid gemengd worden, en de vreugd eindigt met rouwe. ~~Item~~ unde recte Eccle. 2-2.
Iules: Het lagchen heb ik voor dwaesheid aengezien, en tot de blijdschap heb ik gezeid, waertoe laet gij u ijdelijk bedriegen.

Non sunt itaq talia vera et solida afflicti hois solatia, sed vera solatia sunt, pia de Deo, et cum Deo occupationes.

Ergo in ærumnis, et adversitatibus, aut qbscumq tristitiis constituti discamus bene patientes ee, tristitias nostras o vanis, multo mi illicitis, sed honestis, et Deo dignis occupationibus levare.

^ Sic Jeremias propheta adhuc clausus, et constrictus vaticinabatur. Sic Paulus catena circumdatus de regno Dei disserebat, et ad Evangelicam doctrinam catervas houm convocabat. Sic idem Paulus cum Sila in carcere Dei laudibus cantandis occupatus erat. Deniq Joes noster, ut hodiernum testatur Evangelium, cum in vinculis esset, de Xto libenter colloquebatur. Exemplum Basilii. ^ 1. Mach. 12-9

Beatus ille, cui in mediis ærumnis, et tristitiis nihil e jucundum, nihil suave præter Jesum Xum! Talis Joes. atq in eo Joem imitari dbms.

2°. Quantum ad discipulos Jois, si illos contemplari libet, etiam ab eis kunnen wij ontleenen een uitmuntend voorbeeldt, waerdig om van ons nagevolgd te worden.

Is Joes hunne meester in de gevangenisse, zij verlaeten hunnen meester niet; zij boodschappen hem de werken, en miraekelen die Jesus deede, zij zijn bij hem in 't lijden, en in de gevangenisse. Atq. sic suo expto docent nos magistris nostris, et amicis in adversitatibus constantem exhibere fidelitatem, et dilectionem. Sicuti enim ignis aurum, cursus equum, ita adversitas probat amicum. Hinc Eclus

Eccli. 32-8.. ait: Een vriend kan niet gekend worden in voorspoedt, en een vijand zal niet verborgen blijven in tegenspoedt. Item als 't iemand qualijk gaet, dan word zijn vriend bekend.

zoo zoo bleek het dat de discipelen van Joes trouwe discipelen waeren, door dien zij ook bij hunnen meester in den kerker bleven. et in eo à nobis imitandi st.

Hanc fidelitatem, et amorem, nos tunc ostendere debemus amici, et magistri, in istis adversitatibus ob Dei causam constituti st., sicuti hic in casu Jois, scil. ob veritatem, et justitiam in carcerem conjecti. A. infra

A. Heu! quot infideles discipuli hodiedum in Belgio? qui suos magistros, et pastores ob veritatem tribulatos deserunt. [A dilata, et die quare tribulentur, et qm multi eos deserant.] Paulus jam modo suo tempore de talibus conquerebatur, sic de Demas lqr.: Demas heeft mij verlaeten

2. Tim. 4-10. hebbende deze wereld lief. et ibid. In mijne eerste verandwoordinge heeft mij niemand bijgestaen, maer zij hebben mij

v. 16. alle verlaeten. Hos vocat Paulus Inimicos crucis Xti. Hi st. illud semen, quod orto sole arescit, ii, dico, qui in tpore tribulationis deficiunt. Matt. 13.

Tales A. A. nos non praebeamus, sed discipulos Jois imitemur, ... sic palam fiet nos ee veros discipulos van onzen Oppermeester C. J., sicuti ex eo constitit discipulos Jois, veros Jois fuisse discipulos

A. Hoc Paulus vinctus Timotheum monebat: Schaemt u

2. Tim. 1-8. niet over de getuijgenisse onzes Heeren, nog over mij zijnen gevangenen

gevangenen, maer arbeid mede voor het Ev. naer de kragte Gods. Graece: compatere easdem afflictiones pro Evangelium

Sic idem Paulus monet Hebraeos. Mementote (ingt) vinctorum Heb. 13-3
tanquam simul vincti. Mementote sul: compatiendo, assistendo, visitando, consolando, ut sic alienam miseriam sibi quasi propriam facerent.

Et talem fidelem discipulum, qui magistrum suum Paulum non deseruit, sed etiam astitit, et ministravit in vinculis, laudat Paulus Onesiphorum. De Heere ver- 2. Tim. 1-16
gunne barmhertigheid (dit) aen het huis van Onesiphorus. Want hij heeft mij dikmaels verquikt, en heeft zig mijnen boeijen niet geschaemd, maer als hij te Romen gekomen was heeft hij mij zorgvuldiglijk gezogt en gevonden.

Tales idem Paulus laudat fuisse Hebraeos, quos ait medegenooten geweest te zijn, van de genen die mishandeld wierden, en zegt hij, Gij hebt ook met de gevangenen medelijden gehadt. Heb. 10-33.

Et tales erant discipuli Jois, deze verlieten hunnen meester Joes niet, die om de regtvaerdigheid en waerheid nu in den kerker gesmeeten was. Sic et nos tunc nre ostendere debemus fidelitatem, et amorem nostrum amicis, aut magistris nostris ob Dei causam in adversis constitutis. At eheu! vide sup.

Conclusio.

Wel dan! A. A. laet ~~ons~~ en wij beide deze lesjes zoo van Joes, als van zijne discipelen wel onthouden, en met onze werken ook betragten. Adhortare.

R4 Door dêze werken verstaat d' Ev. de mirakelen van Chs. En niet vreemd; mits in de historie van't Ev. meermalen voorkômt, dat de mirakelen van Chs zijne werken genoemd worden. Zoo noemde Chs zelf zijne mirakelen De werken, Zelf, die ik doe, gêven getuigenis van mij, dat de Vader mij gezonden heeft. Item: Si mihi non vultis credere, operibus credite. Item: had ik onder hen gêne werken gedaan, die niemand anders gedaan heeft, zij zouden gêne zonden hebben. Zoo noemden ook de discipelen van Emaüs, onderlingen tot Jesus, van zijne leere, en mirakelen sprêkende, zijne mirakelen met den nâme van werken. Weet gij niet (zeiden zij tot Jesus) van Jesus van Nazareth, die een groot propheet was, magtig in woorden en Werken?

Jois. 5-36.
C. 10-38.
C. 15-
Luc. 24-19.

En dus ook Mattheus in onzen text sprêkende van de werken van Chs, die Joes in de gevangenisse hoorde, verstaar daar door zijne mirakelen.

Vraagd iemand wel w wâren die Mirakelen? D' Ev. Lucas &c út sup.

Alle dêze mag men te regt bij Saul vergelijken die door het speelen van David op de harpe zijne quellingen wel zogt te verdrijven, maar qualijk hield het speelen op, of de bôze geest begon hem al wederom te quellen. En zoo gaat 't ook met die menschen, die in hunne quellingen, droefheden tot de harpe, ik zeg, tot drinken, speelen, en andere wereldsche vermaaklijkheden hunnen toevlugt nêmen. Qualijk zal dat vezet ~~mire~~ verbij zijn, of de quellingen en droefheden zullen wederkômen, en menigmaal nog veel zwaarder als van te vôren. de his oibs &c út sup.

Renuntiate Joi quæ audistis & vidistis &c. Matt. 11. v. 4.

Dominica 2 Adventus 1745. 53. 63. 73.

Een zeer zoete geschiedenisse verhaalt de Schrift 4. Reg. 2. v. 11.
Als de Prophæt Elias zoo wonderlijk met eenen vurigen wagen
van Gode was opgenomen, kwamen de kinderen der Prophee-
ten, verwonderd over 't geene er gebeurd was, en nieuwsgierig
om te weten waar Elias mogt gebleven zijn, bij Eliseus ver-
zoekende, dat hij tog wilde laten zoeken, waar Elias mogt vervoerd
zijn. Eliseus, door hun aanhouden gedrongen zijnde,
stond hen ten laatste toe dat zij hem zouden gaan zoeken.
Waarop zij 50 mannen afzonden, die, als zij 3 dagen gezogt
hadden, hem niet vonden. Eliseus wist wel, dat, schoon
zij Elias zogten, zij hem niet zouden vinden, hij was al te
wel verzekerd, dat Elias was opgenomen ten hemel; maar
om hen des te kragtiger te doen gelooven, dat Elias waarlijk
opgenomen was, zond hij hen uit, opdat zij hem zouden
zoeken, en niet vindende ten volle van zijne vertrek overtuigd
zouden wezen.

Van daag hebben wij in 't Ev. een geval dat ten deele wonderwel zwijmd
naar dat van Eliseus, Als nu niet Elias vertrokken, maar de
Cbs in de wereld gekomen was, konden de kinderen, ik zeg,
de discipilen van Joes den Doper, daarover heel verwon-
derd, niet gelooven, dat hij die lang beloofde Messias was.
Wat deed dan Joes? Hij zond zijne twijfelagtige discipe-
len tot Jesus, en gaf hen de woorden in den mond, vraagd,
zeide hij, Tu es qui venturus es, an &c? Niet dat Joes dit
vraagde als daaraan twijfelende, neen! hij wist wel, dat
Cbs de waaragtige Messias was, die in de wereld moest komen,
hij was het immers die hem aan 't volk had bekend gemaakt, die
hem met den vinger had aangewezen; Ecce agnus Dei &c.
Hij had den Vader zelf hooren betuigen; Hic e Filius meus &c.
hij had den h. Geest zelf over hem zien nederdalen.
Joes dan kon hier niet aan twijfelen; maar hij zond zijne
discipelen, om hunne twijfelagtigheid, die zij hadden, teneene-
maal weg te nemen, en om hen uit de werken van Cbs zelfs
te doen zien en gelooven, dat hij waarlijk die lang beloofde

Messias was.

Zij kwamen dan bij Chs, zij vragen hem gelijk Joes hunne meester hen geleerd had: tu es qui &c.

Chs andwoordde hen, niet met woorden, zeggende: Jaa ik ben 't daar gij na vraagd, ik ben de Messias zoo lang aan Israël beloofd. Neen, maar hij hield zig te vreden met hen op de voorgestelde vraage t' andwoorden door zijne werken. Gaat henen (zegd hij) boodschapt Joes, hetgene gij gehoord en gezien hebt &c.

Propositio

't is dit andwoord van Chs dat wij u. A. nader zullen voorhouden, waaruit wij dan 2e gelegenheid zullen nemen om te leeren, dat, gelijk Chs door zijne werken betoond heeft, dat hij de ware Messias was, wij Chnen ook alzoo door onze werken moeten betoonen, dat wij ware Chnen zijn. Attendite

Als wij nauwkeurig letten op 't gene wij van Chs onzen Heiland in d' Ev. Historiën lezen, wij zullen wij bevinden, dat Chs zomtijds gevraagd zijnde, meer door werken, dan door woorden die vragen beandwoord heeft. 1. Dus bevinden wij Jo. 8. dat de phariseën de vrouw in overspel betrapt, bij Chs bragten, en zeiden: Meester, deze vrouw is daar zoo in overspel betrapt. dog Moises heeft ons in de Wet bevolen de zodanige te steenigen; gij dan, wat zegd gij er van?

Joes. 8-4

Hoe meen je nu A. A. dat Chs op deze argelistige vraage der phariseën geandwoord heeft? Meen je dat hij hen zeide Jaa schriftgeleerden gij oordeeld wel, de Wet van Moises gebied 't, 't is billijk dat zij gesteenigd word? of wel dat hij gezeid heeft: Neen! deze vrouw moet niet gesteenigd worden, die straf is te groot, Moises wet is al te streng, te scherp, en onverdragelijk? Neen! hij andwoord hen niets in zulks, maar met zijne werken. Wat doed hij dan? d'Ev. zegd: Jesus zig nederbukkende schreef met den vinger op d'aarde: i.e. gelijk velen meinen, in het zand: Wie onder u zonder zonde is, die werpe den eersten steen op haar. 2. Wederom d'Ev. Matt. verhaald, dat de phariseën met de Herodiänen, te samen kwamen, om te vragen: is 't geoorloofd den keizer schattingen te geven, of niet? En wat andwoordde Chs op dezen vraage? zei hij neen, of Jaa! geenzins

Matt. 22-36

zins. Wat deed hij dan? Hij andwoorde met de werken. Toond mij (zei hij) den schatpenning, en zij toonden hem eenen tienling. Waarop hij hen 't beeld, en opschrift des Keizers wees, en beändwoordde dus veel kragtiger hunne vraage, als dan hij met woorden zou hebben kunnen doen. Zietdaar hoe dat Cus meermaals de vragen beändwoordde met zijne werken. En dus vandaag wederöm in 't Ev. als de discipelen van Joës den Dooper hem vraagden: Tu es &c. Q. d. zijt gij die Messiäs, die ons beloofd is door d'Oude Propheten, van zoo veele eewen verwagt is, die 't voorwerp is geweest van de hoope en wensche der Heiligen? Zijt gij die grote Propheet, dien Moises ons beloofd heeft, die komen moest om 't menschelijk geslagt van de magt des duivels te verlossen, om den hemel met d'aarde, God met de menschen te verzoenen, om de plaats der afgevallene Engelen te vervullen, en de magt, en hovaardije der duivelen te tomen? met een woord, zijt gij die, wien wij voor onzen Zaligm. moeten erkennen, of verwagten wij nog een ander? Tu es qui &c. 't Was een vraag van 't uiterste gewigt, en aangelegentheid, daar ons heel geloof, en zaligheid aan hong; want zoo die Cus de Messias, en Zaligm. niet was, dan doolden en gingen alle menschen verloren. Die vraag dan van de discipelen van Joës, was van belangen, en gevolg. Daaröm dan was 't ook nodig dat Cus op die voorgestelde vraage andwoordde op de zekerste wijze, en iet toonde waaruit zij konden tasten, en voelen, dat hij de ware Messias was; want had hij alleen gezeid, en geandwoord: Jaa ik ben die, na wien gij vraagd; ik ben de lang beloofde en verwagte Messias, zoo zou evenwel alle twijfel niet weggenomen geweest zijn; want ook een ander dit zou hebben kunnen zeggen, gelijk voorheen de valsche prophete zoo wel, als de goede prophete zeiden, dat zij ware prophete waren. Geen zekerder proof dan kon Cus geven, dan als te doen die werken, die de prophete voorzeid hadden, dat de Messias in de wereld komende zoude doen. En daaröm zei hij hen. Renuntiate Joi quæ audistis et vidistis, cæci vident &c. Q. d. gij l. vraagd mij of ik de ware Messias ben, wild gij hier van iet zekers weten, gaat, en ziet dan wat de prophete in 't O. T. van den Messias voorzeid hebben,

zoo ik niet doe 't géne zij van den Messias voorspeld hebben, geloofd dan niet dat ik 't ben; maar zoo gij ziet dat ik doe 't géne de Propheten eenpaarlijk voorzeid hebben, zoo kun je ook niet twijfelen of ik de Messias ben. Gij weet immers dat Isaias
Iso. 35. 4. heeft voorzeid: Godt zal zelf kómen en ú verlossen. En dan voegd de Propheet terstond er bij de tekenen waaraan de Messias gekend zal worden. Dan (zegd hij) zullen d'oogen der blinden open gaan, en d'ooren der dooven ontslóten worden, dan zal de kreupele opspringen als een hart, en de tong der stommen ontbonden worden. Ziet dit alles, wil Cbs zeggen, heeft Isaiäs van den toekómenden Messias voorzeid, en ziet dit alles heb ik voor uw oogen gedaan, de blinden heb ik doen zien, de kreupelen doen wandelen, de melaatsden heb ik gezuiverd, de dooven doen hóren, en de dóóden verrijzen. Hoe kan ik ú dan klaarder andwoorden op uwe vraage? Hoe kan ik ú béter doen zien dat ik de Messias ben, dan met de werken van den Messiäs te tónen? Gaat dan héénen, boodschapt Ioës, het géne gij gezien en gehoord hebt.

Zietdaar dan A. A. hoe dat Cbs aan de discipelen van Ioës door zijne werken toonde, dat hij de Messiäs was, die in de wéreld moest kómen.

't is niet alleen aan de discipelen van Ioës dat Cbs zig op zoo eene maniere kenbaar heeft gemaakt, neen, maar zeer dikwils heeft hij ook aan de schriftgeleerden en pharizeën door zijne werken betoond, dat hij de Cbs, Zaligm. en Messias was, zoo lang in Israël verwagt. En daaróm als de pharizeën vergáderd wáren, en hem vraagden: Zijt gij de Cbs, zeg
Ios. 10. 24. het ons ópentlijk? zoo andwoordde hij hen: Ik zeg het ú, en gij geloofd mij niet. De werken die ik doe in den naam mijns
ÿ. 37. Váders, géven getuigenisse van mij. Zoo ik de werken mijns
C. 15. 24. Váders niet en doe, geloofd mij niet. Item: Had ik onder hen géne werken gedaan, die niemand anders gedaan heeft, zij zouden geen zonden hebben, maar nú hebben zij die gezien,
ÿ. 22. en egter mij en mijnen Vader gehaat. En daaróm (zegd hij) nú hebben zij géene verschóninge voor hunne zonden.

Zoo dan, zietdaar hoe dat Cbs zijne werken voorsteld als eenen zekeren régel, waaruit wij zijne godheid moeten kennen, en hoe dat hij niet alleen van daag in 't Ev., maar doorgaans uit zijne werken betoond heeft dat hij de lang beloofde, en verwagte Messias, en verlosser der wéreld was.

Wij

2da Pars

Wij gaan van Cs tot ons over. Dit v. B. van Cs moet ons
van daag leeren, dat, gelijk Cs door zijne werken toonde dat
hij de Cs was, wij Cnen ook door onze werken moeten tonen
dat wij Cnen zijn.

Om hier van u. Godv. t'overtuigen, geloof ik niet, dat vele
bewijzen nodig zijn. 't natuurlijk ligt, en de reden zelf leerd
dit. Immers wie weet niet dat de menschen, hunnen naamen en
eertytelen ontleenen van hunne bedieningen? B. v. een die ge-
steld word in eene stad, om de burgerrije te bestieren, word
Burgermeester genoemd, omdat zijne bediening mede brengt
dat hij, gelijk een meester over zijne discipelen, alzoo over
de burgers een waakend oog moet hebben, en de zelve volgens
't gemeene best moet bestieren; ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Zoo een schilder krijgt
dien naam, en waarom? omdat hij schilderd en zijn penseel wel kan roeren; een Student, een Priester om dat hij zijnen tijd wel besteed om eerst te vergaderen, en zelf te leeren, 't gene hij daarnaa anderen zal voorhouden, en leeraaren; zoodat een Student word genoemd om
dat hij studeerd, een soldaat om dat hij vegt, een kapitein
omdat hij 't volk aanleid. de bedieningen dan die geeven
de naamen, en yder moet uit de werken van zijnen ampt tonen
dat hij waarlijk die is, die hij genoemd word. van gelijken
moet 't ook gaan met ons Cnen. Wij draagen altemaal
dien naam van Cnen. 't is een grote zaak! Maar weet gij
wel wat'er onder dien naam van Cnen al begreepen word?
weet gij wel wat eenen pligt dat die naam in zig behelsd?
Dit zul jes zien, als gij maar let waarom de discipelen den
naam van hunne meesters draagen, daarom te weeten, omdat
zij naarvolgen de leere van hunne meesters. Dus wierden de
discipelen van den philosooph Aristoteles genoemd Aris-
totelici, of naarvolgers van Aristoteles; de discipelen van
Plato wierden genoemd Platonici i.e. naarvolgers van Plato;
de discipelen van Carthesius worden Carthesianen genoemd,
en waarom? omdat zij de leere van hunnen meester Carthe-
sius volgen. Zoo van gelijken worden wij Cnen genoemd
omdat wij naarvolgers van Cs moeten weezen, zijn leeven moet
ons voorbeeld, zijne leer moet onze regel weezen, met een
woord van de Cslijke werken ontleenen w' onzen naam, en
die moeten bewijzen dat wij waare Cnen zijn. En wat zijn tog
de Cslijke werken, dan wel de werken die Cs gedaan en geleerd heeft?
En wil je weeten welke dat die al zijn, doorloopt 't E. maar,
en gij zult daar ontmoeten wat Cs gedaan en geleerd heeft,
daar zul je vinden zijne diepe ootmoed en zagtmoedigheid daar zul j' hem van hooren

Matt. 11-29. Lèrazen: Discite à me qd mitis sum et humilis corde. 2. Daar
Luc. 6-12 zul je vinden zijnen geest des gebeds, jaa hoe hij hele nagten in
't gebéd tot Gode vernagte; ook zul je hem hôren lèrazen
C. 18-1. dat men altijd moet bidden, en niet verflauwen. 3. Daar zul je
Matt. 4-2. vinden dat hij 40 dagen, en 40 nagten vastte; ook zul je hem
Luc. 21-34 hôren ~~zeggen~~ waarschouwen: Hogt u dat uwe herten niet bezwaard worden door
brasserijen, en dronkenschappen. 4. Daar zul je zien zijnen geest
Matt. 8-20. van armoede, jaa daar de vossen hôlen, en de vôgelen des hemels
nesten hebben, dat de Zoon des mensche niet heeft waar hij zijne
hoofd mogt nederleggen; en daar zul je hem hôren lèeraa ren: Za-
C. 5-3 lig zijn d'armen van geest, want 't rijk der hemelen komt
hun toe. ~~Daar zul je armoet zijne zagtmoedig~~
v. 4 ~~heid en hôren die lesse: Zâlig zijn de zagtmoedigen~~
5. Daar zul je zien zijne grondelôze barmhertigheid, en hôren
die lesse van barmhertigheid. Estote misericordes, sicut et
Zie't zulke, en diergelijke zijn de werken van Cbs, zulke lessen
zijn 't die die meester daar voorschrijft. En dat zijn de werken
van Cbs, die wij moeten volgen, de lessen die wij moeten on-
derhouden. dit is onse pligt, dit is ons ampt, hiervan ont-
lènen wij onzen naam ~~en lèenen wij~~ Cbnen, en als wij dit
doen dan zijn wij wâre Cbnen.

Is dit zoo? A. A. zijn dat maar wâre Cbnen, die doen de wer-
ken van Cbs, die zijne lessen en geboden onderhouden? Is
Cbten zijn zoo veel te zeggen, als lèven gelijk Cbs heeft ge-
leefd? ô! hoe vèlen zijn 'er dan ~~niet~~ maar Cbnen met den
naame, en hoe wijnigen met 'er daad? Menigen Cbnen van
naame, en heidenen van lèvin! Immers beziet maar eens
den handel en wandel van 't gros van 't Cbtendom, waar, of bij
hoe wijnigen is de wâre 1. ootmoedigheid, en zegt'm 2. de geest des gebeds,
3. de christelijke mâtigheid, 4. d'armoede des geestes en onaan-
hankelijkheid aan d'aarsche goederen, ~~de zagtmoedigheid~~
en 5. de barmhertigheid te vinden? Wijnigen, jaa zeer wijnigen
zijn 'er die lèven gelijk Cbs geleefd heeft, zeer wijnigen die
zijne vermâningen, en lessen volgen. En dierhalven vèlen, jaa
de meeste Cbnen met den naame, en wijnigen met de daad;
waarom alle wij tot deze ~~vragen wij~~ te regt met den S. Chrysost. mogen zeggen:
S. Chrysost. „Dic mihi unde potero te deprehendere Cbanum; an à loco
ad pop. Ant. „an à veste, à sermone, à cibo, à negotiis? Waaruit zal
ik 't kennen? uit uwe plaarse? kan ik 't niet weren — de plaats
der Cbnen is de kerk, # Gij integendeel zijt overal te vinden
en gij Kristen, hoe weinig werk maakt gij van de kerke, niet alèen in de weeke als gij
wel kunt, niet alèen op de geboodene dagen, maar ook op de zondagen, met den
Kristen sabbat maar half te vieren. Ik vraag u dan met den h. vader Chrijsost.

op straat, in gezelschapjes, kroegen en herbergen (om nog niet iet ergerte zeggen, als speelhuizen, en commediën) daar hebje tijd toe, zulks verveeld ù niet &c) zal ik u dan kennen uit uwe plaatse? 2. zal ik het besluiten uit uwe klee=dinge? als gij Ch[ris]ten geworden zijt in den Doop, heb je pleg=telijk beloofd te verzaken den duivel, zijne werken, en alle eidele pragt, en ondertussen schijnt d'overdaad, en eidele optooijing der klederen bijna geen zonde meer gereekend te worden, niet alleen bij die rijk of wat meerder zijn, maar bij die dienstbaar zijn bij die genen zelfs, die niets hebben, jaat van anderen nog moeten krijgen &c. zal ik ù dan kennen, vraag ik met Chrijs. dat gij Ch[ris]ten zijt uit uwe kleedinge? 3 zal ik 't besluiten uit uwe taale? al wat waaragtig is (zegd Pau) al wat eerlijk is, al wat heilig is, — Phil. 4. 8.
al wat stigtig luid, dit moet gij betragten. En wederom: — Eph. 5. 3.
dat de hoererije, of eenige andere vuiligheid, ook zelfs onder ul. niet genoemd worde, gelijk het heiligen betaamd. En on=dertussen wat komt er uit uwen mond. door vloeken en zweeren, agterklap, kijvagiën, leugentaal, dubbelzinnige, en onkuische reeden &c. zal ik dan besluiten dat gij een Ch[ris]ten zijt uit uwe taale? 4. zal ik 't kennen uit uwe spijse en drank? deze moeten met matigheid, en dankzegginge genuttigd worden. Wagt ù (zeit Ch[ristu]s) dat uwe herten niet bezwaard &c. — Luc. 21–24.
alle schepsel gods (zeit Pau) moet met dankzegginge genuttigd worden. En ondertussen wat is 'er gemeender dan d'overdaad — 1. tim. 4–4.
in spijze, en dranke? hoe weinige eetende en drinkende vol=gen Paulus lesse: 't zij dat gij eet, 't zij, dat gij drinkt, doet 't alles ter eere gods. Zal ik u dan kennen dat gij Ch[ris]ten zijt — 1. Cor. 10–31
uit uwe spijze en drank? 5. zal ik 't weeten uit uwe kostwinninge, handel, en affeerens? liegen en bedriegen, en onregtvaardig=heden reeken je geene zonden daarin te weezen, hebben is hebben, en krijgen is maar een kunst bij u. moet ik dan niet noodzakelijk besluiten, dat gij maar een naam Ch[ris]ten, en geen waare Ch[ris]ten zijt? ja, ja gij pronkt maar met den naame, maar den daad hebje niet, gij doet niet ge=lijk Ch[ristu]s van daag in 't Ev. deed, hij toonde uit zijne wer=ken dat hij de waare Messias was, en gij toond niet uit uwe werken dat gij een opregt Ch[ris]ten zijt.

Tot alle dezeren diergelijken, mag ik dan van daag wel zeggen, 't gene Ch[ristu]s eertijds tot de Jooden zeide, als zij riepen, en roemden: Wij zijn 't geslagt van Abraham, zijt gij — Joes. 8–33
Abrahams kinderen, zoo doet abrahams werken, andwoordde Ch[ristu]s. — 8. 39

zoo, zeg ik, mag ik ook wel tot alle de zulken zegg
zijt gij Cbnen, zoo doed de werken van Cbs, toond uit uwe
werken, 't géne gij zijt met den naame, anderzins past op
u het géne godt aan den oversten der kerke van Sardis
Apoc. 3-1. zeide: Gij hebt den naam dat gij leeft, en gij zijt dood

Conclusio Wel aan! A. A. wie w'ook zijn, 't zij tot nog toe maar
Cbnen met den naame, 't zij Cbnen met de daad, Dat d'een
v. 3. Leere wat hem ontbreekt, dat hij indagtig worde wat naam
hij ontfangen heeft, en boetvaardigheid doe, omdat hij 'er
de daad niet bij ~~en~~ heeft: Dat d'andere, die den naam en daad
v. 11. van Cbten heeft, behoude het géne hij heeft, opdat niemand
zijne kroone neme.

Tot dien einde laaten w'allen al dikwils met den h. Ber.
tot ons zelven zeggen: Bernarde, Cbane, ad quid venis-
ti? ad quid vocatus es? cujus nomen geris? opdat w'in
d'ure onzer dood, en in den dag des oordeels uit Jesus mond mo-
gen hooren: venite Benedicti Patris mei, omdat gij gedaan hebt
't géne ik u geleerd, en gebooden heb, possidete &

Pauperes Evangelizantur. Matt. 11. v. 5.

Dominica 2 Adventus 1740.

Quamqm hodierna ad Xum Legatio vacillantis in Ioe ai videri posset indicium; si tamen oēs rei circumstantias excusserimus, ō dubitantis; sed amantis opus esse, quod cernimus, facillimè comperiemus. A. A.

Etenim cum prae Xto Ioem illius amarent discipuli, ac difficulter, eum crederent Messiam: dubios atq invidos Xto discipulos, suo quasi nomine, ad eumdem allegat providus magister, ut cognito illius responso ad fidem illius facilius adducerentur. Quod quidem eximii in Ioe erga Xum amoris fuisse argumentum facile advertimus, atq etiam summae pro discipulorum salute solicitudinis, quae illum in vincula conjectum, propria liberationis oblitum, de solo discipulorum profectu Xtiq honore reddidit sollicitum. Mittit ergo suos ad Iesum discipulos Baptista, ea spe fretus, fore ut tale Xus redderet responsum, quod vel invitos convinceret. Nec fefellit ea spes Ioem; nam tale discipulis ejus, factorum verborumq dedit responsum Servator, ut nullam ultra relinqueret eis occasionem dubitandi, essetne ipse Messias promissus, nec ne. Euntes, inqt, renuntiate Ioi, quae audistis & vidistis. Caeci vident, claudi ambulant leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt pauperes evangelizantur. Nimirum ista de Xto praedixerant prophetae, ac praecipuè Isaias, neq de productione ista in Messia adimplenda, nemo dubitabat. Quando ergo haec oia locum habere videbant in Xto Iesu, quid restabat, nisi ut crederent, hunc esse Messiam, qui expectabatur.

Porro ultimum, inter haec Messiae insignia, pauperum ō evangelizatio, quae maam praebebit hodiernae dissertationi. Tria autem circa haec verba, Pauperes evangelizantur, observabimus 1mo quos hic Dns intelligat pauperes, 2do quid in horum evangelizatione sit mirabile 3tio Demq, quam hi, prae opulentis, ad Evangelii susceptionem sint idonei. Attendite

Propositio

Pauperes Evangelizantur. Quamquam, o desint qui hæc verba ita intelligant, quasi Xus dicere voluerit: Pauperes annuntiare Evangelium; verius tamen existimo illa hoc loco sic accipi debere quemadmodum ea reddidit Syrus: Pauperibus Evangelizatur; & versio nostra Belgica: Den armen word t' Ev. verkundigd. Ait ergo Dnus, et illud cum cæteris testari se esse Messiam, quod pauperibus prædicetur Evangelium: id n. de Messia prædixerat Isaias, cum ita illius nomine loquitur: Spiritus Dni sup me, eo quod unxerit Dns me, ad annunciandum mansuetis misit me. L. XX. Evangelizare pauperibus misit me. Hoc in se modo vaticinium impletum ait Servator: Pauperes (inquit) evangelizantur.

Isa. 61

1ma. Pars.

At quinam, inquis, sunt hi pauperes? Quid enim? An his solis annunciatur Evangelium, qui opibus sunt destituti? Scio sanè plurimos initio nomen Xto dedisse Pauperes: sed nec ignoro, venisse ad Xti fidem complures divites. Numquid dives erat Lazarus cum Martha et Maria? numquid dives Zachæus? numquid dives Nikodemus, et Joseph ab Arimathæa? Perge jam ad crescentis Ecclesiæ gloriam: Quis nescit evangelium pervenisse ad imperatores, reges, principes atque ex omni genere viros opulentos? Quid ergo Xus dicit pauperibus evangelium prædicari, quod ex æquo prædicatum est et divitibus?

Ansam dedit hæc difficultas sacris doctoribus, accuratius inquirendi, quosnam hic Servator appellet pauperes, quos alibi etiam, Beatos prædicat: eoque magis, quod malum ubique minetur divitibus, ac difficilem, prodigioque similem asserit illorum salutem. Certe apud Lucam Væ (inquit) vobis divitibus qui habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis quia esurietis &c. Item, Matt. 19. Marc. 10. Luc. 18. Quam, inquit difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! facilius est n. camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Quinam ergo Xto sunt tam ærumnosi divites? Quinam adeo beati pauperes, quibus annunciari dicit Evangelium?

Matt. 5

Luc. 6.

Rx. Nolo omnium dare sententias. Rem breviter expedio, atque aio illos esse divites, quorum animis ita insedit opum cupiditas, ut quo eas congregent aut conservent, Dei leges audeant contemnere. Hi sunt de quibus ait Aplus, Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et laqueum diaboli et

1. Tim. 6.

et desideria multa inutilia, et nociva, quæ mergunt hoēs in interitum, et perditionem, radix enim oīum malorum ē cupiditas. NB. ō ait, qui divites st; sed, qui volunt divites fieri: quorum āis insita ē malorum, oīum radix cupiditas. Hi st proinde qbs væ interminat Servator: Hi st quorum, difficilem clamat salutem,: hi st de qbs Paulus: Avaro nihil ē scelestiūs… nihil iniquius qm amare pecuniam: nam et hic aām suam, venalem hbt. Eccli. 10.

Cæterum, qui divitiis affluentibus Davidis secuti consilium, cor sūum ō apponunt, qui suas in eis spes ō collocant, qui usu earum ō intumescunt, qui oēs malunt amittere, qm Dei violare leges, qui, sumptis sibi necessariis, egenis tribuunt quæ superant. Hi quantascumq possideant opes, pauperes tn st phrasi evangelica, tantumq abest, ut salutem illorum divitiæ impediant, ut potius adjuvent, sintq Dei munus et occasio atq instrumentum salutis. Facit huc Salomonis suffragium: Alle mensch wien God rykdom en goedreen gegeven heeft, ook de magt van hem gekregen heeft, om'er van te eeten, en'er zyn deel van te nemen, en om van zyn arbeid vroolyk te zyn, dat is een gave Gods. Ps. 61. Eccle. 5.

Tales divites immo pauperes erant Lazarus, Maria Martha, qui sūstentabant ut plūrimum Servatorem. Tales Zachæus dans dimidium bonorum pauperibus, tales Nicodemus et Joseph, dominicam curantes sepultūram. Tales Constantinus et alii, qui templis, monasteriis xenodochiis, nosocomiis extruendis suas impenderunt divitias.

Adeoq divites, spu tn pauperes, divitiis ō affixi, iis utentes modestia, ō amantis affectu, hic intelliguntur pauperes quibus evangelizatur.

Nec aliter etiam de ipsa, paupertate sentiendum ē. Non n paupertas virtus reputatur (Loquor cum Bern. Ep. 100) sed paupertatis amor. Beati pauperes ō rebus, sed spu. Pigerrimus ergo quisq mendicus, qui ægre suam fert paupertatem, nec aliter pauper ē, quamqa, sorte repugnante, compellitur egere, Deoq ea pp obmurmurat, nequaqm pauper ō; sed Evangelicis potius divitibus accensendus ē, qm pauperibus, cum sit ex iis, quos ait Aplus velle divites fieri.

Ita sese igitur res hbt: pauperem vel divitem, ō inopia facit, vel copia, sed divitiarum, sive contemtus, sive cupiditas.

Ut ergo ad Quæstionem initio propositam, respondeam, dico: pauperes, quéis evangelium annunciari dicitur, esse āio ac spu pauperes, sive secundum corpus sint divites sive pauperes; A Pauperes Evangelizantur,

A sed tn præcipue pauperes et rebus et āio, qui plurimi Xto adhæserunt. Unde Paulus: Non multi divites, non multi potentes &c. 1. Cor. 1.

2da Pars

Sed quid hic, inquis, est miraculi, ut inter caecorum visum, claudorum gressus, leprosorum munditiem, surdorum auditum ac mortuorum reviviscentiam, enumerari et debeat, evangelizatio pauperum? Sane quae praecedunt omnia, veri nominis esse prodigia, nemo fidelium dubitat; sed quod specimen miraculi habet pauperum evangelizatio?

Rx 1 Veri simillimum esse nullum hic Servatorem singulare illigi voluisse miraculum, quod evangelizarentur pauperes; sed alludere dumtaxat ad praedictum Isaiae vaticinium atque id impletum in se ostendere: sicut et alia multa, quae et à prophetis essent praedicta, nullum tamen singulare habuerunt miraculum.

Rx 2 Et tamen qui hic miraculum quaerant, et non infeliciter inveniant. Advertunt enim Evangelium, non aliud esse, quam regni coelestis nuncium, testante Baptista, cum ita praecinit

Matt. 3. Xto: Poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum coelorum.

Matt. 4. Neque aliter Evangelium exorsus est ipse Servator. Evangelium igitur annunciari, idem est quod poenitentibus ac credentibus coeleste regnum promitti; adeoque et quod pauperibus praedicatur hoc Evangelium, non parvam prodigii speciem habet. Ita censet Maldonatus. Ut pauperes, inquit, evangelizarentur, i. e. evangelium illis praedicaretur, valde mirum erat. Annunciari enim pauperibus evangelium, est regnum coelorum illis promitti. Quid autem admirabilius, quam pauperem regem fieri? Quis crederet hominem vilem, contemptum, atque omnium peripsema, futurum aliquando, imo nunc facto ipso esse regem? Paradoxon hoc est Xani Evangelii; attamen verissimum. Ita enim veritas docet. Beati,

Matt. 5 inquit, pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum.

Luc. 12. Et iterum: Nolite, inquit, timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.

Audin' reges et pauperes? ac ne dubites Eliam aspice sub Lege perfectione fulgentem Evangelica. Adeo egebat vir optimus, ut nunc corvi, mox viduae etiam egentis, aliàs Angeli, opus haberet subsidio, ne interiret fame. Vix panni habebat laciniam, quae corpus obtegeret, et villa pellis praebebat ei vestimentum. Usque adeo pauperculus erat; attamen et rex erat, tantusque rex, ut coelum jubentis capesceret imperium. Idcirco ridens Achabi impotentiam, atque imperii sui viribus fretus, in hunc

3 Reg. 17 modum insultat Achabo: Vivit Dns Deus Israel, in

cujus

cujus conspectu sto; si erit his annis ros et pluvia, nisi juxta oris mei verba. „Quis Elia pauperior fuit, dic mihi? „inqt Chrysos, verum ob id oes divites vincebat, quoniam „pauper erat„. Nonne, ait alibi, rex erat Achab, et „vim auri argentiq habebat immensam? ... attamen vides „ut Elias illo fuerit opulentior. Nam qu usq vocem hic „emitteret, in multa paupertate rex cum toto comitatu „versabatur. O vim mirabilem! nec vestem quidem habuit: „et cœlum clausit: ob hanc ipsam nimirum caam, clausit cœ„lum, qa vestem ō habuit; qa nihil hic possedit, idcirco mul„tam ~~tam~~ exhibuit potestatem ... O sanctum os, cui fontes „imbrium merant! o linguam plurimos nimbos effundentem! „o vocem bonis innumeris scaturientem!

Hom. di: divit. et paupert. Tom. 5. Lib. ad eos qui ad missas ō occurrerunt, et qd Filius Patri sit Consubstantialis. Tom. 6.

Jam quid de Aplorum principe dicam, et ipso paupere? Ecce, inqt, nos reliquimus oia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Rex eris, o Petre: hoc dignum erit paupertate premium. Amen, inqt, dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione, cum sederit Filius hois in sede majestatis suæ, sedebitis et vos sup sedes 12. judicantes 12 tribus Israel. Matt. 19

Sed quid ad mundi finem Apostolicum differimus regnum, cum in vita etiam regiæ potestatis dederint specimina? Vide ascendentem in templum cum Joē Apostolorum verticem: claudus quidam foribus templi assidens ut a prætereuntibus colligeret stipem, pro eleemosyna interpellat Aplos. Cui Petrus: argentum et aurum ō ē mihi, quod autem habeo hoc tibi do: in noie Jesu Xti Nazareni surge et ambula, et apprehensa manu ejus dextera allevavit eum, et protinus consolida„ta st bases ejus et plantæ. O verè beata paupertas! „exclamat ad hæc D. Chromatius (Conc. 3. de 8. beatitud.) „quæ cum nihil de mundi facultate habeat, tantum de„cœlo largitur. Non dat quidem argentum, vel aurum; „sed quod plus ē divitiis oibus, reddit corporis sanitatem. „Imaginem Cæsaris in nummo, quam daret, ō habuit, „sed Xti imaginem in hoie reformavit.„ An ō regia st hæc oia? pauperis tamen Apli st beneficia. Argentum, inqt, et aurum ō ē mihi: pauper sum: noli hæc a me velle postulare, quæ ipse reliqui: ut tamen ō ignores pauperum ē regnum cœlorum, ex istius regni thesauris accipe nobilius munus: surge et ambula. Hoc habeo: hoc do. Act. 3.

Ne autem quis existimet hanc cœli potestatem soli
aplis aut paucissimis pauperibus esse, sciendum ē Deum
ita disposuisse res humanas, ut divites nisi p pauperes
pervenire ñ possint ad regnum cœlorum. Ideo suadebat
Luc. 16. Servator: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis
ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.
Pauperum, inqt, concilianda vobis ē amicitia: quam ob
rem? quæso. Quid nos juvare pnt amici pauperes? Reci-
pient vos, inqt, in æterna tabernacula. Non aurum vobis
dabunt aut argentum; sed quod oi auro præstat, regnum
cœlorum: pauperum n. hoc ē peculium, nec nisi illorum
amica suffragatione obtinget divitibus. Mirabiliter, inqt
Serm. 4. de Jejun. Sept. men. Leo, providentia divina disposuit, ut essent in Eccla, et
Sancti pauperes, et divites boni, qui invicem sibi ex ipsa
diversitate prodessent, cum ad æterna et incorrupta præ-
mia promerenda, Deo gras agerent accipientes, et Deo
gras agerent ~~accipientes~~ largientes.

Non ergo sterilis ē pauperum amicitia, sed mire lu-
crosa: reges quippe st pauperes, qa ipsorum ē regnum
cœlorum, ñ solum ut ipsi eo fruantur, sed etiam ut di-
vitibus suo idipsum patrocinio impertiant.

Ite ergo renunciate Joi, quæ audistis et vidistis,
pauperes evangelizantur, pauperes beantur, ad regni
ad solum evocantur pauperes. Prodigium ē istud, qd
Xto prædicante orbi potissimum innotuit. Exosa passim
ante hujus adventum erat paupertas; amare inopiam cre-
debatur insania. At vero postqm Dns nr J. C. pp nos
2. Cor. 8. egenus factus ē, cum esset dives, ut illius inopia nos di-
vites essemus, jam gloriosa ē paupertas, jam paupe-
res evangelizantur, jam regni promissionem accipiunt,
jam deniq beati prædicantur, quoniam ipsorum ē reg-
num cœlorum.

Itaq allegat Dns discipulis Jois evangelizationem
pauperum duplicem ob caam 1 ut ostendat in se im-
pletum, quod Isaias prædixerat 2 qa re ipsa verum
miraculum ē pauperes fieri reges p Evangelii annun-
ciationem.

3tia Pars

Nunc 3o videndum ē quare pauperes ad evan-
gelici regni adeptionem ita sint idonei, atq e adversi
quare miraculo sit simile, venire ad regnum divites.

Causa hujus rei duplex præcipue ē. 1mum enim vix

liber

liber aut licet divitibus aures praebere Evangelio: tot
enim distrahuntur, curis et cupiditatibus, ut felicis ejus
nuncii audiendi, vix illis supperat occasio. Hunc divi-
tum genium eleganter adumbravit Dns in parabola Luc. 14.
coenae magnae. Homo quidam inqt fecit coenam magnam,
et vocavit multos, et misit servum suum hora coenae dicere
invitatis ut venirent, qa jam parata sunt oia. et caeperunt
simul oes excusare. primus dixit &c. Viden' ut liceat
ad Evangelicum convivium venire divitibus? Converte
nunc oculos ad pauperes ac debiles, et caecos et claudos: nulla
hic tergiversatio, nulla repulsa. Ait servus, Dne factum
e ut imperasti. Venerunt ad convivium pauperes, o
excusarunt sese, o villam causati sunt, emptosq boves:
mox ut audierunt sese invitari, properarunt ad convivium.
O qm id hodieq verum e? qm molestum e divitibus, suis
exire ædibus, atq adire sacras aedes? qm multos ab au-
ditione divini verbi, vilis abstrahit lucelli amor? rogo
te, inquiunt, habe me excusatum: jubet quidem lex Eccla
interesse sacris; sed nunc id mihi o vacat ob negotiorum
molem. Rogo te habe me excusatum. Ita avari divinas
atq Ecclicas eludunt leges, ac pauperibus divini cultus
relinquunt obsequium.

2°. Porro si contingat ejusmodi divitibus qdoq
audire quidpiam de Evangelio; aegerrime tamen id ex-
equuntur. Atq haec altera e rao cur ad Evangelicum
regnum sint inepti. Facit huc quod in seminis parabola Luc. 8
de spinis ait servator. Aliud, inqt, semen cecidit inter
spinas, et simul exortae spinae suffocaverunt illud. Quae-
nam vero hae tam perniciosae spinae exponit post pauca,
cum dixit: Quod in spinas cecidit, hi st qui audierunt,
et a solicitudinibus et divitiis et voluptatibus vitae, euntes
suffocantur, et o referunt fructum. Haec nempe divitia-
rum e conditio, ut divini verbi semen o sinant adolescere.
Testis esse pt juvenis ille apud Mattheum, 19. in cujus
animo perfectionis semen jecit sator Evangelicus, cum dixit.
Si vis perfectus ee, vade, vende quae habes, et da pauperibus
et habebis thesaurum in coelo, et veni sequere me. O nobile
perfectionis semen! ecquantos inde o licuisset sperare fruc-
tus, si defuissent noxiae istae cupiditatis spinae? Sed ex-
stinxerunt hae illico, una cum semine oem spem fructuum,
Cum audisset adolescens verbum, subjicit Evangelista

abut tristis; erat n. habens multas possessiones. Cui ut
ægrè adimpleant, quæ audierunt divites. Quod et eam
dedit Servatori, ut difficillimam, assereret salutem divi-
tum. Facilius ē n., inqt, camelum p foramen acus trans-
ire quam divitem intrare in regnum cælorum. Nimirum
Matt. 7. qa angusta porta, et arcta via ē, quæ ducit ad vitam, (vi
difficillimè pt. ut transeant hāc obesi, ac divitiarum
gibbis monstrosi divites. Si quis transit tenuis ē et gra-
Serm. de villico iniquit. cilis. Pulchrè D. Gaudentius: „Quoniam, inqt, arcta
„angusta via ē, quæ ducit ad vitam; oneratos divitiarum
„terrestrium fascibus ingredi p illam ō capit. Expeditos
„quærit ac tenues, oiq continentia castigatos et (ut ita
„dixerim) filo gracili similes, qui etiam p foramen illius
„mysticæ acus facile transeant spirituales effecti."
Cum igitur divites ab ingressu regni cælorum turgidi
impediant cupiditatum gibbi, pauperes e contra gra-
ciles reddat divitiarum contemptus: quis ō videt facili
evangelizari pauperes, qm. divites?

Conclusio. Vidistis A. A. 1o hos eē pauperes evangelio dig-
nos, qui sive inopes sint, sive copiosi, habendi ex ab-
cupiditatem, proscripserunt. 2o Audistis duplicem
raōem ob quam Xus hanc pauperum evangelizaōem
alleget discipulis Jois, nimirum 1o ut ostendat in se
impletum vaticinium Isaiæ qui id prædixerat 2o q
reipsa verum miraculum ē pauperes fieri reges
p Evangelii annunciationem. 3o Didicistis, ad
Evangelicæ veritatis libram ma idoneos Evangelico reg-
no eē egenos, qm. divites.

Agite ergo præstate vos dignos regno evangelico.
Pauperes evangelizantur. Placet hoc faustum nun-
cium? pauperes fieri necesse ē. Igitur, si affluant
divitiæ nolite cor apponere. Pauli monitum num qm
ō cogitates. Præcipe, scribit Timotheo (1. Tim. 6.)
divitibus hujus sæculi, ō sublime sapere, neq sperare
in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat no-
bis oia abunde ad fruendum) bene agere, divites fieri in
bonis operibus, facile tribuere, communicare, thezaurizare
sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant
vitam æternam.

At vero si res vobis angusta domi ē? nolite timere
pusillus grex, qa complacuit patri vro dare vobis reg-
num. Non vidi justum derelictum, nec semen ejus
quærens panem. Bene sperate, oem sollicitudinem

vram in Deum projicientes, quoniam ipsi de cura ē de
vobis. 1. Pet. 5. Forsasse ægrius videtur quotidia-
no acquirere necessaria: acquirite tn qd satis ē nad.
Audite ergo Apostolum 1. Tim. 6-7. Nihil intulimus
in hunc mundum, &c. Et quid ni cum properemus
ad regnum? & Pauperes evangelizantur. Sint
ergo pauperes, ut regnum nobis promissum
feliciter assequamur. &c.

Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Matt. 11. v. 7. — Dominica 2da Adventus 1742. ss.

Quamquam res æstimatione digna videatur laudari ab hominibus; magni tamen interest à quo quispiam laudetur. A. A.

Ea est profecto jucunda laus (scribebat Catoni Cicero 15. Famil.) quæ ab his proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt.

Quis igitur satis explicet felicitatem Joannis Baptistæ qui non jam à laudato quopiam viro, sed à laudatissimo omnium Christo Jesu dignus est habitus, qui laudaretur?

Laudat vero illum Dominus in ea Evangelii parte, quæ hodie in Ecclesia prælegitur; laudat illum partim à virtutibus, partim ab officio. Virtutes sunt animi constantia et vitæ austeritas.... Ad officium pertinet dignitas non modo prophetica, quod de Christo multa prænoverit, atque prædixerit; sed etiam angelica ac præcursoria, quod Christum intento digito monstraverit, viamque illi praeparaverit.

Cæterum, missis posterioribus elogiis libet nunc brevitèr expendere ea Domini verba, quibus constantiam illius deprædicat. Verba illa sunt: Quid existis...... Propositio

Quæ verba 1mo ad litteram explicabimus

2do Moralia deducemus Attendite

Quid existis &c. Verba hæc quæ Joannis elogium continent, tacitam simul turbarum reprehensionem præ se ferunt. Nimirum magnum Dei beneficium erat quod Christum præ antecederet præcursor Joannes, de quo dicebat Angelus: Ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Luc. 1. 17.

Elia: ut convertat corda patrum in filios, et incredulos ad prudentiam justorum, parare Dno plebem perfectam. Hic erat optatus praecursionis ejus scopus, quem ut assequerentur Judaei, debebant summo studio excipere illa quae Joes dabat salutis monita, quibus ad Dnm p̃xè venturum praepararentur et adducerentur. Id quod illis ipse enim suggerebat Joes dicens: Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Dni.

Judaei vero neglecto praedicationis Jois scopo magna curiositate confluebant ad Joem in desertum, non ut audirent vocem inibi clamantem, sed virum de quo multa audierant inani cum admiratione viderent. Atque hoc illis tacitè exprobrat Dns cum iterum atque iterum ait: Quid existis in desertum videre? q. d. Audire debueratis vocem illam clamantis in deserto; at vos satis habuistis curiosius illam videre; atque ita nullo fructu existis ad Joem in desertum. Hinc easdem has turbas in sequenti hujus sermonis increpans ait: Waer zal ick dit geslagte by vergelyken? Het is gelyk aan de kinderen, die op de markt zitten, en die hunne makkers toeroepende zeggen: Wy hebben u gefluit, en gy hebt niet gedanst: wy hebben u klaagzangen gezongen, en gy hebt niet geschreyd: want Joes is gekomen, nog etende, nog drinkende, en zy zeggen: hy heeft den duivel in. Quibus verbis Dns innuit Judaeos non modo nullum fructum percepisse, sed enim exasperatos Jois praedicatione, adeoque si exierint eum videre, id ut mitius dicam, curiositatis gratia exiisse.

Interim quidquid id est, dignum existimastis Joem vult dicere Salvator, ad quem videndum longis itineribus tenderetis in desertum. Quid vero existis videre? arundinem vento agitatam? At non talis Joes.

Plures arundinis proprietates mundanis hominibus accommodandas adnotavit S. Ambr. in Luc. 7-24. Praecipuae hae sunt. 1ma. arundines, ait s. Pater, fluvios amant, et nos labentia mundi caducaque delectant.

2da. arundo intus vacua, foris speciosa quidem sed omnino sterilis est. Hinc jure arundini comparandos ait.

ait Ambrs., in qbs solidæ justitiæ nullus ē fructus
qui forensibus crinitis phaleris, nodis obsiti, vacuo
ores strepitu sonori, nulla sui utilitate, frequenti em
ostensione intus inania, foris speciosa sectantur."

3tia proprietas arundinis ē summa levitas, quâ
cuivis cedit vento. et tales st hoes mundani, ut idem
ambrs docet. Audi et S. Gregm. Quid p arundinem, inquit, Hom. 6. in Ev.
nis, carnalis aus designatur? qui mox ut favore vel de-
tractione tangitur, statim in partem quamlibet inclinatur &.

Porro etsi hanc tertiam arundinis qualitatem à præcursore
suo Dns expressius removeat, cum negat arundinem vento
agitatam, facile tn̄ intelligimus removeri em tacitè reli-
quas, quas diximus vitiosas arundinis proprietates: quare
n̄ ō movetur in oes partes Baptista? sed spr sui similis
atq. immobilis pseverat nisi qa plenus solidæ fructu justitiæ
nullum cum labentibus et caducis mundi hujus rebus,
puta divitiis, voluptatibus ac honoribus voluit habere
commercium? Nihil igr erat quod constantiam ejus
inflecteret, eumq. arundini vento agitatæ similem
efficeret. Merito ergo dicat Servator de prodromo suo:
Quid existis in desertum videre? arundinem vento agi-
tatam?

Sed quare illum Dns laudare incipit à constantia
potius, qm ab aliis virtutibus, qbs erat præditus?
℟ Caam ejus rei innuit series Evangelii. Miserat
Joes duos è discipulis suis, qui Chrm interrogarent,
an ipse Messias esset, an vero expectarent alium.
Respondit ad hanc interrogationem Dns quà factis,
quà verbis, quæ Messiam ipsum eē luculentissimè de-
monstrabant. Gesta st hæc oia spectantibus et audienti-
bus turbis, qbs ista Jois legatio et proposita Dno inter-
rogaō ō levem insignis in Joe instabilitatis suspicionem
ingerere poterat. Quid hæc nova rei? (cogitabant) hic-
cine ē ille Baptista, quem tto habuimus in honore? Num-
quid in deserto magnificum Jesu dedit testimonium, quod
ille esset qui post se venturus esset Messias, quod ille esset

Agnus Dei, qui tolleret peccata mundi? &c. Ergo tam leviter resilit ab ea, quam confessus e veritate? Num fors carceris ærumnæ, aut sperata Herodis grãa hanc illi mentem afflarunt? Aut fortasse præproperum de re ñ satis explorata tulit testimonium? maturius jam oia expendit, adeoq jam dubitat de eo quod antea inconsideratè nimis exagavit. Ut ut sit, levitatis notam ñ effugiet, aut Cbri nuper, aut nunc Herodis importunus adulator. Has fuisse vel ee potuisse turbarum cogitationes, facilè admittet, qui novit ingenium vulgi, ejusq præcipitantiam in suspiciones ac temeraria judicia.

Occurrere igr voluit Dñs erroneis ejus gris de Ioe turbarum judiciis, adeoq ante oia levitatis et inconstantiæ exclusit suspicionem, dum negat arundini vento agitata similem.

Sed inquit aliquis, ñ vdr fundamento caruisse vulgi de Iois levitate suspicio: ut quid ñ dubitans modò interrogat quod antea tam disertè asseveraverat?

℟ Nequaqm dubitavit ipse Ioes; sed dubitabant ejus discipuli, qui magistro nimis carnaliter affecti invidiam aliquam ex isto affectu conceperant in Cbm, quod magistrum suum Ioem superaret. unde magistro suo Ioi dicebant: Meester, degene die met ũ over de Jordane was, den w gỹ getuigenisse gegeven hebt, zie die doopt, en zy gaan alle tot hem. Hæc Ioes audiens conatus e illos corrigere et ad Cbm cognoscendum perducere, unde respondens eis

Iois. 3-26

ait: de mensch kan niets ontfangen t'n z̃ het hem van den hemel gegeven worde &c. Sed parum felici, ut vdr, conatu hæc Ioes suos docebat discipulos. Itaq cum jam videret instare vitæ suæ metam, sollicitum se præbuit pro salute discipulorum, et captata ex audiens in carcere Cbri operibus occasione, quasi cum discipulis dubitantibus dubitans jubet eos interrogare Dnm, num ipse sit Messias, eâ spe fretus fore ut D illos de rei veritate planè convinceret. Hæ cogitationes ejus et proposita Dño interrogationis fuit intentio, quæ sicut Iois de discipulis ejus diligentissimam testatur sollicitudinem, ita Constantiæ illius laudem relinquit illibatam.

v. 27.

Et

Et vero quis de illa dubitet, qdo post contemptos mundi favores, post vitam in deserto à teneris durissimè peractam, post correptos peccatores, atq ipsos etiam Scribas et Pharisaeos, post correptum Herodis incestum atq adulterium Ioem videt incarceratum? Certe si aliquid de constantia sua voluisset remittere, indubitatam illi libertatem spondebat exploratus pridem Herodis favor; sed maluit constans sibi mori, quam inconstantiae beneficio vivere. Talis aūs decebat praeconem veritatis, et praecursorem Cri: numqm n ē odiosa ē veritas, adeoq praeconem illius dura manent adversantium certamina, persecutiones atq oppressiones. Unde constans sit necesse ē, qui odioso recte fungi velit munere. Nec dubium quin Deus iis, quos ad id muneris destinat, necessariam quoq constantiam impertiat Confer Ierem. 3-37-38-39.

Atq haec de Iois constantia hactenus, cum Dns eum in textu arundini similem negat dicens: Quid existis &c

Moralia

Nunc nostrum ē A. A. Ioem hac in parte strenuè imitari: amoliemur itaq à nobis arundineam levitatem, et invictam ex adverso constantiam fortiter retinebimus. Imitanda ē Iois constantia

Damnat sanè ubiq scriptura levitatem, atq ut ex plurimis locis paucula proferam, 1° Stultos appellat eos, qui st instabiles. Hoc sanctus, inqt Siracides, in sapia manet, sicut sol; nam stultus sicut luna mutatur. Eccli. 27-12

Sic Paulus stultos dicit inconstantes Galatas O gij uitzinnige Galaters, wie heeft ū dūs betoverd, dat gij de waarheid niet en zoud gehoorzamen? ....2. Zijt gij zoo uitzinnig; daar gij door den geest begonnen hebt dat gij nu wilt voleindigen door het vleesche? Gal. 3-1.3

2° dicit deridendos ab oibs. Postea qm posuit fundamentum et ō potuit perficere, oes qui vident, incipient illudere ei dicentes: hic hoo coepit aedificare, et ō potuit consummare Luc. 14-29..

3° Excludit eos à regno coelorum. Wee hun, zegt Ecclus, die de langmoedigheid verlooren, en de regte wegen verlaten hebben, en afgeweken zijn tot verkeerde Eccli. 2-16..

H: 6. 10 - 38.. wegen! Hoe zullen zy het maken, als de Heer zal be-
ginnen onderzoek te doen? Huic adde illud Pauli: De
regtvaardige leeft door 't geloof; dog zoo hy zig onttrekt
zal hy myne ziele niet behagen. Maar wy (ait Pau.)
zyn van de genen niet, die zig onttrekken ten verderve,
maar die gelooven tot behoudenisse der ziele. i.e. .. Adde
et sdm S. Greg. expositionem illud Dni: Nemo mittens
Luc - 9 - 62. manum suam ad aratrum, et respiciens retro aptus est
„ regno Dei. „ Retro post aratrum aspicit (ait Greg.) qui
„ post exordium boni operis, ad mala revertitur quæ reli-
quit„ Hom. 3. in Ezech.

Porro sicut Scriptura damnat levitatem, ita summo-
Matt. 7 - 24 pere commendat constantiam. Vir sapiens ædificat
domum supra petram. Zoo wie beproefd, en volmaakt
Eccle. 30 - 10 bevonden is, die zal eene altyd duurende glorie hebben
hy heeft de geboden konnen overtreden, en heeft ze niet
overtreden; hy heeft het quade konnen doen, maar heeft
het niet gedaan. Denique sola perseverantia reportat
Matt. 10 - 22 coronam: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

Cæterum ut ad virtutis hujus praxin propius accedamus
notandum a tribus in rebus maxime retinendam esse fidelibus
constantiam 1o in professione fidei, 2o in exercitio vir-
tutum ac bonorum operum, 3o in ferendis adversis.

1o in pro-fessione fidei At 1o ad fidem quod attinet, providit abundè Dnus ut
nihil nobis ad omnimodam hac in parte firmitatem
Matt. 16 - 18 deesset. Fundavit Eclam suam super petram, ut portæ
inferi adversus eam non prævalerent unquam. Huic Eclæ
Jois. 14 - 16 promisit Sptum ducem ois veritatis, ut maneret cum
16 - 13 ea in æternum. De se ipso ait: Ecce ego vobiscum sum
Matt. 28 - 20 oibs diebus usque ad consummationem sæculi. denique ad-
cendens in cœlum dedit nobis aplos, prophetas, Eutas,
Ep. 4 - 11 - 14 pastores, et doctores ad consummationem sanctorum, in
opus ministerii, in ædificationem corporis Chri, donec
occurramus oes in unitatem fidei, et agnitionem filii
dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitu-
dinis Chri. Et quorsum hoc? Ut jam non simus par-
vuli fluctuantes, et circumferamur oi vento (aptè
ad arundinem) doctrinæ in nequitia hominum, in astu ad

ad circumventionem erroris.

In quo nulla nobis in fide vacillandi relicta sit occa sio, cum tot argumentis catholica fides confirmata sit ut de nulla illius particula dubitandubitandum sit

Restat igr, ut simus, quales Collossenses jubebat aplus, viz. dat wy in 't geloof gegrond en vast moeten blyven, onwrigbaar in de hope van 't Ev., 't w wy gehoord hebben, 't w verkundigd is onder alle schepselen, die onder den hemel zyn. Col. 3-23

2º Jam ad virtutes, earumq. actiones, qd attinet, veri ssimè dixit S. Hier.: „Non quaeruntur in Christianis initia, sed finis: Paulus malè coepit, sed benè finivit: Judae laudantur exordia, sed finis proditione damnatur.„ 2º in exercitio virtutum

Perseverandum igr e in exercitio virtutum ac bonis operibus usq. ad finem. Alias exprobrabitur nobis illud Apli: Sic stulti estis, ut cum spu coeperitis, nunc carne consummemini? Ita passi estis sine cau? Verè stultitia e, lucrum ingens quod benè agendo comparatum e, unico momento leviter deperdere: tene quod hbs ut nemo accipiat coronam tuam. Nescitis quod ii, qui in stadio currunt oes quidem currunt; sed unus accipit bravium. Sic currite ut comprehendatis. Gal. 3-3.. Apoc. 3-11 1. Cor. 9-24

Quo vero curremus ut comprehendamus? Utiq. constanter currendo usq. ad metam. Ipsius Pauli capiamus exemplum: Bonum, inquit, certamen certavi cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita e mihi corona justitiae &. Ecce post consummatum constanter cursum pervenit ad coronam. 2. tim. 4-7..

Ut ergo et nos vincamus et coronemur in virtutum exercitio pseverandum e constanter usq. in finem. Hinc pauli monitum: Myne lieve broeders, weest standvastig, en onberoerlyk, altyd meer en meer het werk des Heere betragtende, wetende dat uwe arbeid niet te vergeefs is in den Heere. Item: Laat ons dan in het goed doen niet verslappen, want wy zullen, zoo wy niet bezwyken, te zyner tyde maeyen. 1. Cor. 15-58 Gal. 6-9.

3°. In ferendis adversis.

Denique quod jam de exercendis constanter virtutibus generaliter diximus, singulariter in ferendis perseveranter adversis notandum ē, quia in his graviora constantiæ occurrunt obstacula: sed etiam hæc Virgilianum istud dictum nobis putabimus:

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

aut si sacram paginam audire malumus, ubi et decet

Heb. 12-7. hic Pauli monitum: In disciplina perseverate.

Matt. 27-42 Erat ipse Crucifixus, quem Judæi volebant de

Jois. 19-30 cruce descendere; sed ille in cruce perseveravit usque ad mortem, ut merito diceret: Consummatum ē

Nulla ergo crux, nulla adversitas nostram labefactare debet constantiam, sed tam in adversis quam prosperis pari constantia divinæ voluntati parebimus.

Josephi exemplum huc flectit d. Hier. Josephi, in„quit, unum habebat propositum placere Deo, hoc nulla „varietate temporis immutatum ē, nec fratrum invidiâ, „nec conditione servitutis, nec otiaris illecebris, nec do„minæ repromissis, nec squalore carceris, nec post „tumore Ægyptiæ potestatis; sed semper unus fuit, et „varietatem temporum redimens, ut diximus, malos dies „vertit in bonos.„ Lib. 3. Comm. ad Eph. 5-16.

Addit deinde exemplum Jobi. „Hoc idem, inquit, et de „Job sentiendum ē, quod per varia tentamenta vexatus „nec divitiis, nec damnis, nec orbitate, nec vulnere, nec „exprobratione amicorum, nec solitudine, nec postea „bonorum omnium restitutione mutatus ē

His adde exemplum Mosi, de quo Paulus: dat hy lie-

Heb. 11-25.. ver verkoos verdrukt te worden met het volk Gods, dan de tydelyke genoegten der Zonde te genieten &c.

Et ne à nostro Joe digrediamur: hunc, ut audivimus, Dns pro constantiam suam in carcere arundini similem negat &c

Cujus Jois aliorumque omnium explis nos animabimus ad ferenda constanter adversa. Dicebat Dns angelo

Smyrnæ

Smyrnæ (Polycarpo) Scio tribulationem tuam et paupertatem tuam, sed dives es, et blasphemaris ab his qui se dicunt judæos ee et n st, sed synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es... esto fidelis usq ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. Idem nobis dictum putabimus. apoc. 2-9.

Satis jam superq intelligimus, inquit aliquis, quam nos dedeceat ee vagas arundines; et qm econtrario deceat nos ee constantes, sed quid nobis ad constantiam præsidii, quid faciemus ut istam constantiam retineamus? Jam dicta constantia 3bus modis retinenda est.

R. 1um Constantiæ præsidium ostendit Dns: Quis inquit, et vobis volens turrim ædificare, ô prius sedens computat sumptus, qui necessarii st, si habeat ad perficiendum? Frequentissima inconstantiæ caã ē, quod quis leviter atq inconsulto suscipit negotium, cui perficiendo ō hbt idoneas dispositiones v. g. Calibatus, matrimonii et similium rerum summi momenti. Sedendum ante hæc oia, et computandi sumptus. Luc. 14-28

Audiendus hic Siracides: Fili accedens ad servitutem dei. Sta in justitia et timore, et præpara aiam tuam ad tentationem. Eccli. 2-1.

2do. Cum Dns operetur in nobis velle et perficere pro bona voluntate, et qui cœpit opus bonum perficiat usq in diem Chri Jesu; sine fine implorandum ē divinæ graæ auxilium: optimum ē n graã stabilire cor. Phil. 2-13 C. 1-6 H: 6. 13-9

Petemus ergo ut detur nobis, quæremus ut inveniamus, pulsabimus ut aperiatur nobis.... donec Pater nr de cœlo det nobis petentibus spiritum bonum perseverantiæ. Luc. 11-9

3tio. Ex parte nra divinæ adjuti graæ auxilio, renovabimus identidem bona, quæ edidimus, proposita, ne languescant; aut si jam languere cœperint, instaurabimus. Caritatem tuam primam apoc. 2-5.

reliquisti, memor esto itaq̄ unde excideris, et age
Ezech. 3-32. pœnām, et prima opera fac. Imitabimur Ezechie-
lis aalia. &c Itam et Paulum Phil. 3-33..

Et beatûs est, qui non fuerit scandalizatûs in me. Matt. 11. V. 6.

Dominica 2a. Adventûs 1741. 9.

Quemadmodum, apparituro et prædicaturo Dno præcurrit Baptista, ut qua prædicatione, qua exemplo viam illi præpararet; ita celebrando proximè Dominico Natali, tria de eodem Baptista Evangelii fragmenta præmittit Ecclia. A. A.

Id agit Ecclia, ut revocatis in memoriam admirandis illius virtutum exemplis & prædicationibus ad celebrandum dignius Xti Natalem nos disponat.

Ac hodie quidem exhibet illum nobis Ecclia pro veritate incarceratum, pro discipulis suis mirè sollicitum, denique immensis Dni elogiis condecoratum.

His oibs modo missis libet paucis expendere hæc Dni ad Jois discipulos verba: Et beatûs e, qui n..... ac 1um quidem, qua intentione hæc à Dno dicta sint. 2do. Quinam in Xto scandalizentur etiam nûnc, breviter observabimus Attendite — Propositio

Ingens discrimen e inter primum Xti adventum et ultimum; nam sicut hic mire manifestus erit, ita ille valde occultus fuit. Sicut fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem, ita erit et adventûs filii hois. Matt. 24-27

At de primo dicitur: Descendet sicut pluvia in vellus. Ps. 71-6

Ne tamen ois ignoraretur pluribus indiciis observantibus potuit innotescere. Nonnulla ex his profert in Evangelio Servator: Euntes, inquit, renuntiate Joi &.

Poterat simpliciter respondere: Ego sum, qui venturus ē, Messias &. Sed ne offenderet invidos Judæos, ejusmodi operum responsum dare maluit, ex quo Messias

indubitate agnosceretur, quam verbis apertis illorum indignationem provocare.

Tria autem adfert Messiae indicia: miracula, doctrinam, & scandalum. Quae oia praedixerant prophetae et praesertim Isaias

1º De Miraculis Isaias ait: Godt zal zelf komen
Isa. 35-4.. en U verlossen. Dan zullen d'oogen der blinden opengaen; en d'ooren der dooven ontslooten worden; dan zal de kreupelen opspringen als een hart, en de tong der
C. 26-39 stommen ontbonden worden. Item: Uwe dooden zullen weder levend worden, myne gedooden zullen weder op staen.

2º De doctrina haec habet inter alia Isaias: De
C. 63-3.. Geest des Heeren rust op mij, want de Heer heeft my gezalft, om den zagtmoedigen, (hebr. item Luc. 4-18. staet den armen) het Ev. te preken. G. heeft my gezonden om te generen, die verbrizeld van herte zyn; om de gevangenen vryheid te verkundigen, en den opgeslootenen d'opening der gevangenisse; om het genade jaer des Heeren uit te roepen &c.

3º Denique, de scandalo ait: G. zal tot een strikstein en een steen van een stoot voor de twe huizen van Israel zyn; en tot een strik en val voor d'inwoonders van
C. 8-34- Jerusalem; en zeer veelen van hen zullen 'er zig tegen stooten, en overvallen en verplet worden. Confer vaticinium Simeonis Luc. 2-34.

Hoc autem oia quae Isaias de miraculis, doctrina et scandalo praedixerat, ostendit hodie in Ev. Dns in se impleta esse. Et de scandalo quidem ait: Beatus.

Quaeritur quem in finem hic scandali meminerit?

R. 1º Post S. Hilarium quidam haec verba referunt ad id, quod dictum e: Pauperes Evangelizantur, i. e. Beati praedicantur. Hoc n videri potest paradoxon et causa scandali, quod pauperes, afflicti, atque aerumnosi praedicentur Beati, quod pauperum sit regnum caelorum

ad

ad avertendum hoc scandalum Dns ait: Beatus qui ō....
2º Alii, haec verba accipiunt, tqm indicium Messiae
Et sane, ut ex Isaia mox audivimus, ē argumentum
ō leve veri Messiae: sed ad hunc finem praecipue hoc
loco proferri à Dno, ō e verisimile.
3º Igitur rem pxe tangunt, qui dicunt, Dnum
his verbis ō nullos voluisse notare, qui in ipso scandali-
zabantur.   At quinam illi?
1º S. Hiero refert, plerosq arbitratos, contra ipsum
Joem Baptistam prolatam hanc à Dno sententiam
Quasi retractatis ob squalorem carceris, ac Herodis,
Judaeorum q graam, prioribus de Xto testimoniis, jam
dubitare coeperit, Xus Messias esset, nec ne. Videmus
quippe saepius cum fortuna mutari ingenia, atq judi-
cia &c. Censuere igitur isti autores Joem humani
quidpiam hic passum, adeoq dubitabundum interro-
gasse: tu es qui venturus ē &c. Hanc vero Jois vacil-
lationem notatam hoc dicto: Et beatus ē qui ō....
Sed hos refutat idem Hiero, atq ipse contextus
Quo n pacto laudaret Dns adeo impensè Baptistam,
„quem potius deberet reprehendere? „ si superior sen-
„tentia (loquor cum Hiermo) ctra Joem prolata fue-
„rat, ut plerique arbitrantur.... quomodo nunc Jois ttis laudi-
„bus praedicatur? Sed qa turba circumstans interro-
„gationis mysterium nesciebat, & putabat Joem du-
„bitare de Xto, quem ipse monstraverat digito: ut intellige-
„rint Joem ō sibi ~~dubitasse~~ interrogasse, sed discipulis
„suis: Quid, inqt, existis in desertum? numquid ob hoc
„ut hoem videretis calamo similem, qui oi vento cir-
„cumfertur, et levitate mentis de eo ambigeret, quem antea
„praedicârat? an forsitan stimulis mordicae ctra me cogitur
„& praedicat ejus vanam sectatur gloriam, ut ex ea quaerat
„lucra? cur divitias cupiat? ut affluat dapibus? locus-
„tis vescitur, et melle sylvestri: an ut mollibus vestiatur?
„pili camelorum tegmen ejus st. Istiusmodi cibus

„et vestis carceris hospitio recipiuntur, et prædicatio veri
„tatis tale hbt habitaculum. Qui autem adulatores sunt, et
„sectantur lucra, et quærunt divitias, et deliciis affluunt
„et mollibus vestiuntur, isti in domibus regum sunt„.
Adde quod propheta e, immo plus quam propheta, an
gelus e a Malachia pronunciatus, denique o surrexerunt
natos mulierum major Joe Baptista. Et quis hunc
tantum virum credat in Xto fuisse scandalizatum?
2° Missis ergo his ineptiis, recte cum S. Hiermo sentiunt
qui in ipsos Jois discipulos, legationis hujus inter
nuncios, hoc dictum asserunt. Hi n erant qui offendebant ad Xum, eumque, testante licet Joe Magistro, Mes
siam credere nolebant. Neque ad hoc scandalum de
esse videbantur rationes: nam, 1° Jesus habebatur
fabri filius; Joes sacerdotis: Joes austera vita erat
Xus remissior; nam et frequentabat convivia, et aliqd
ad augendam convivarum lætitiam, aquam converte
rat in vinum: ad hæc nulla lege discipulos suos ad
rigidum restrinxerat jejunium, id quod ille exprobrat
Matt. 9-14. Tunc accesserunt, inquit Evangelista, ad eum
discipuli Jois dicentes: quare nos et pharisæi jeju
namus frequenter; discipuli autem tui o jejunant
Joes in deserto versabatur; Xus inter hæc in ur
bibus &c Matt. 3-4. 2° His o obstantibus
major erat ad Xum hoium confluxus, quam ad Joem, adeo
ut ægre id ferrent Jois discipuli, qui venientes ad ma
gistrum dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans jorda
Jois. 3-26 nem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat,
& oes veniunt ad eum. 3° Denique etsi nihil
horum fuisset, faciebat tamen cæcus & carnalis amor
magistri, ut hunc Xto cuperent præferri, atque ideo ea
quæ in Xto videbant eximia, extenuabant; quæ autem spe
ciem aliquam utilitatis præ se ferebant, in scandali
fomitem convertebant.
Quia ergo sciebat Dns his de caüs Jois discipulos in

in se scandalizari, tacite illis hoc exprobrat, atq ut re-
sipiscant, admonet his verbis: Et beatus e, qui o...

3 Sed o solum discipulos Jois vult notare Dns, sed
passim Judaeos oes, qui pleriq in Xto offensi sunt

1o. Offendebat illos Xti Patria. Numquid à Galilaea Jois. 7-43
venit Xus? à Nazareth pt aliquid boni esse? ex vulgi C. 1-46.
sensu dicebat Nathanael. Et cum Nicodemus Xti causam
defenderet, responderunt pharisaei et dixerunt ei: Numqd C. 7-53
et tu Galilaeus es? scrutare scripturas, & vide qa à
Galilaea propheta o surgit.

2o. Offendebat illos Xti Cognatio. Nonne hic e faber Mar. 6-3
filius Mariae, frater Jacobi & Joseph, & Judae, & Si-
monis? Nonne & sorores ejus hic nobiscum st? & scan-
dalizabantur in eo. Item: Nonne hic e Jesus filius Jois. 6-42
Joseph, cujus nos novimus patrem & matrem? Quo ergo
dicit hic: qa de coelo descendi?

3o. Offendebat illos Xti Persona; nam ex humani-
tate negabant divinitatem. Hinc dicebant: De opere C. 10-33
bono o lapidamus te, sed de blasphemia: et qa tu homo
cum sis, facis te ipsum Deum.

4o. Offendebat illos Xti Conversatio v. g. quod Sab-
bato curarit. Unde post sanatum caecum in Sabbato di-
cebant: Non e hic homo à Deo qui sabbatum o custodit C. 9-16
Item quod familiariter cum publicanis & peccatoribus
ageret. Murmurabant (ait Lucas de Zachaeo loquens) Luc. 19-
quod ad hominem peccatorem divertisset. Xus ipse de eis ait Matt. 11-18..
Joes is gekomen nog eetende, nog drinkende, en zy zeggen
hy heeft de duivel in. De Zoon des menschen is gekomen
eetende & drinkende, en zy zeggen: Zie den brasser en
wynzuiper, den vriend der tollenaers & zondaers. Ille
ipsi videntes peccatricem pedibus Jesu advolutam, di-
cebant ad invicem: Hic si esset propheta sciret utiq Luc. 7-39
quae & qualis e mulier, quae tangit ipsum qa peccatrix
e. Item in gre ad Xti discipulos dicebant: Quare cum Matt. 9-11
publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?

5º Offendebat illos Xti Doctrina v. g. de Vidua Sarep-
Luc. 4-28 tana et Naaman, de qua Lucas: Alle die in de vergaderinge
waeren, dit hoorende, werden met gramschap vervult. Item
de instituenda Eucharistia, de qua dicebant: Quomodo pt hic
Jois. 6-53 nobis carnem suam dare ad manducandum? ... Durus e hic
v. 61. sermo, et quis pt eum audire? Item de villico iniquo, et
fugienda Mammona. Audiebant oia haec Pharisaei (ait
Luc. 16 14. Lucas, qui erant avari, & deridebant eum. Confer Jois. 8
à v. 33. usq ad finem.

6º Offendebant ipsos miracula Xti: accusabant in illis
sabbati circumstantiam. Non e hic hoc à Deo, qui sabba-
Jois. 9-16 tum o custodit. Unde Xus ad eos: Mihi indignamini qa totum
C. 7-23. hoim sanum feci in sabbato. At si circumstantiae ejus
Luc. 11-15 modi deficiebant, apertè dicunt: In Beelzebub principe
Jois. 11-47. 50 daemoniorum, ejicit daemonia. Item: Hic hoc multa signa
facit &c Expedit vobis ut unus moriatur hoo pro populo
& o tota gens pereat.

7º Denique si ipsa illos offenderunt miracula, quid mi-
rum quod offenderit illos, mors crucis? Ipsos Aplos in ea-
Matt. 26 scandalizandos praedicebat Xus, et ita evenit. ... Post
de hoc crucis scandalo dicebat Paulus: Praedicamus Xum
1. Cor. 1-23 crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stul-
titiam.

Ecce ergo quam verum sit o tt de discipulis Jois, sed
et de plerisq Judaeis quod Xus in textu significet eos
in ipso scandalizandos. Et beatus e, qui o --

2a Pars

Superest ut quae de discipulorum Jois & Judaeorum scan-
dalo diximus ad nostra tempora revocemus: sunt n etiam
nunc plurimi qui in Xto scandalizantur.

1º In Xti Persona scandalizantur cum Judaeis Ariani
et Sociniani. &c

2º In Xti Cognatione scandalizantur qui pauperes
Xti cognatos et membra spernunt. Eheu! quam hoc coe? &

3º In Xti Doctrina scandalizantur acatholici circa
Eccam, meritum operum, Sacramenta, et singulariter
Eucharistiam, & Poam (deduc singula)

Quin

Quin. & Catholici o pauci scandalizantur in Chri doc-
trina.. Superbi impingunt in doctrinam de humilitate...
Avari in doctrinam de spernendis divitiis &
Quam multos offendit misericordia, dum præsumunt?...
Quam multos justitia, dum desperant? --- Immo quam
multi impingunt in Xum malo usu Sacramentorum?
3. cor. 11-27... &

4º Denique in Xti. cruce offendunt, qui crucem Xti,
erubescunt, et pro Xto crucem ferre dedignantur. Tales
de quibus paulus: Multi ambulant quos sæpe dicebam
vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Xti. &

Conclusio

Dog zoo niet, zoo niet A. A. Wy zullen ons wel
wagten van ons gelyk d'Arianen of Socinianen in
de persoon van Xus te ergeren.. Integendeel wy zullen
met de Kerk beleiden ---- Ten dezen einde zullen
wi dit geloof van de persoon van Xus dikwils vernieu
wen, en de geloofsbeleidenisse van den h. Athanasius
opzeggen &

2 Wy zullen ons wel wagten van ons aen Xus maeg
schap te stooten.... Integendeel wy zullen Xus in
haer persoon aenzien, en denken dat al wat we aen haer
doen, dat wi 't aen Jesus zelfs doen, en dat Jesus de
minste daed aen haer gedaen, al was 't maer een teug
koud water, niet onbeloont zal laeten &

3 Wy zullen ons wel wagten van ons aen Xus Leere
te ergeren met d'onkatolyken & Integendeel zul
len wi ons altyd houden aen de Leere der Kerke die de
Colom der waerheid is &

Wy zullen ons ook wel wagten van ons met veele
Catolyken aen Jesu Leere te ergeren, &

4 Denig verre van ons in Jesus Kruis te ergeren
Zoo zullen we met een Paulus zeggen: Ik agte niet geraden
1. Cor. 2-2. den iet anders onder ů te willen weeten, dan J. C. en dien
Gal. 6-14. gekruyst. Item: Verre zij van mij, dat ik zoude roemen
dan in het Kruis onzes Heere J. C., door dien de wereld mij
gekruist is, & ik de wereld

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Matt. 11. v. 6.

Dominica 2 Adventus 1760.

(Mijn God!) Aan wat al geestelijke elenden is de mensch na Adams val onderworpen! Wat al struikelstenen heeft hij op zijnen weg tot de zaligheid? Het vleesch begeerd tegen den geest, in, en buiten hem lokt 't hem tot zonden aan. Wat al stenen des aanstoots leggen hem de zondige voorbeelden van anderen? de gansche bedorven wereld met alle hare pomperijen, zoo die in den h. doop afgezworen, geeft duizend opgepronkte aanlokselen, en nodigd hem gestadig om naar hare verkeerde wetten, en manieren te leven. de duivel gebruikt alle deze in schijn zoete lokaasen, om hem van het pad der zaligheid af te leiden. Zoodat uit zig zelven goed, prijsbaar, en voordeelig is, word den zwakken mensche meermaals een gelegenheid tot zonden. Wat was de Wet van Gode aan 't oude Israël gegeven heerlijk, hoe prijsbaar, hoe heilig? Paulus zelf gaf ze deze titels: de Wet is heilig, en 't gebod is heilig, regtvaardig, en goed, en egter (volgens dien zelfden Apostel, die heilige, die regtvaardige en goede Wet, heeft aan 't elendig schepsel, den mensche gelegenheid tot dat gruwelijk kwaad, de zonde gegeven. Zoo (uitdrukkelijk) zegd hij: het gebod, 't welk ten leven was, 't zelve is bevonden mij ter dood te zijn. Rom. 7-12. v. 10.

(Wie zidderd dan niet, die dus de zwakheid van 't elendig schepsel, den mensche betragt? die dus ziet dat het gene heilig, regtvaardig, en goed was aan den elendigen mensche gelegenheid heeft kunnen geven tot de zonden dood?)

Maar, dat alles te boven gaat, en den heiligsten over zijne zwakheid moet doen zidderen, J. C. zelf

onze heiland, en Zaligm:, die gekómen is om den
mensch zálig te máken, is aan ménigen een Steen
des aanstoots geworden, zoover dat Jesús het voor
een bezonder gelúk Steld, dat droevig ongelúk door
hem niet te lijden. Dit getuigd hij zelf in onze
opgenómene woorden ~~text~~: Zalig is hij, die in mij niet verär-
gerd word.

Propositio — 't voornémen is U. A. deze woorden wat náder
te verklááren 1º. Jesús onderSteld dat er in hem
zúllen verärgerd worden 2º. verklaard hij, dat di
gelúkzálig zal zijn die dús niet zal verärgerd
worden. Dit zal ons in 't gevolg aanleiden om
zal in Chs verärgerd zijn, en — te zien wie'er ook nog in Chs verärgerd worden &

1º. De gelégenheid, die den Zaligm aanleid
om onze opgenómene woorden ~~van onzen text~~ uit te Spréken, was
déze, de Leerlingen van Joës den Dóoper Schénen
om dien tijd niet al te gúnstig over Jesús t'oordélen
de gróte liefde, die zij hadden tot húnnen meester
Joës, die hen den doop der boetvaardigheid had
bediend, en hen dágelijks bereidde om den verwagten
ten Messias t'ontvangen, scheen niet te willen
dúlden, dat Jesús zooveel aanhang kreeg. Zij
hadden hiervan al blijk gegéven, als zij, het doop
sel van Jesús ziende, al klágende tot húnnen
Joh. 3-26. — meester kwaamen, en zeiden: Meester, de gene, die met ú over de
Jordáne was, den wij gij getuigenis gegéven hebt,
zie! die doopt nú, en zij gaan allen tot hem. Joës,
om dit kwaad te genézen, en hen ten laatsten aan
te leiden om Jesús tot húnnen Messias aan te némen
Stúúrd hen in 't voorgelézen Ev: tot Jesús, en doet
hen vrágen: Zijt gij de gene die kómen moet, of heb-
ben wij een anderen te verwagten? Jesús nam déze
gelégenheid waarom hen aangaande zijn messias-
schap, niet zoo zeer met woorden, ~~maar~~ dan door dádelijke
mirákelen t'onderregten. Gaat henen, (zeide hij)
boodschapt Joës het gene gij gehoord, en gezien hebt
de blinden zien, de kreúpelen wandelen, de melaatsen
wor-

worden gezuiverd, de doeven hooren, de dooden verrijzen, en den armen word 't Ev: verkundigd q.d. Gij hebt geene getuigenisse door woorden van mij nodig, mijne werken getuigen van mij, ik doe dat niemand anders kan doen, mirakel op mirakel, en zulke mirakelen waaraan men volgens de propheeten den Messias zal moeten kennen, die zijn getuigen dat ik de waare Messias ben.

En om hen in 't kort te toonen, dat die mirakelen hen niet tot nijd, en afgunst moesten opwekken, en dus geen steen van aanstoot voor hen zijn, zoo verkundigd hij hierop ~~antwoorden~~ zeggende: En zalig is hij, die in mij niet verargerd word. En onderstelde dus dat hij tot verargernisse kon zijn.

Ik wil hier niet in 't lang, en breed ophaalen alle de beteekeningen die 't woord verargeren kan hebben, 't is voor deze rijs genoeg dat 't hier in zijne wijduitgestrekste beteekeninge word genoomen, nam: voor iemand door zijn doen of laaten gelegenheid geeven om in zonde te vallen, zoo wel door deugdelijke en prijslijke werken, als door zonde, en overtraadinge. (Om hiervan nog beter denkbeeld te hebben, moet men maar weeten dat 't woord scandalum, dat bij ons door 't woord verargernis ~~vertolkt~~ vertaald is, die het grieks zijn oorsprong heeft, en zooveel als een struikelsteen beteekend, waaraan zig iemand op den weg kan stooten, en zoo vallen. Uit deze natuurlijke beteekeninge is 't in een geestelijken zin overgenoomen, en beteekend dus alles dat iemand op den geestelijken weg tot den hemel kan doen ~~struikelen~~, in zonde struikelen,) zoo wel als het door zijne natuur, en eigenschap daar oorzaak toegeeft, ~~als~~ dan wanneer het uit zig zelve goed, en prijsbaar alleen door de kwaade gesteltenisse der struikelaars hen gelegenheid verschaft om daar door geestelijk te struikelen.

'T is in dezen laatsten zin dat de Zaligm onderstelt

dat hij een Strúikel Steen aan velen zoúde zijn, t.e. dat
hij door zijn Leere, Leven, en gedrag aan valen, ver
oorzaake van hunne kwade gesteltenisse, een Steen des
aanstoots zoúde zijn op hunnen weg ter zaligheid.
(En in den daad 't is niet alleen op deeze plaatse dat
Jesús toegeschreven word, dat hij dús een Strúikel
Steen tot zonde voor velen zoúde zijn, die gekome
was om te zijn 't ware Lam, dat weg zoúde nemen
de zonden der wereld. De profeet Isaias had da
al lang voor hem voorspeld als hij aan 't godsdienst
tig Israël van den Here der heirscharen voorzeide

En dit koomt overeen met 't gene wel eer Isaïäs, en daarnaa d'oude Simeon van hem voorzeid hadden &c.

Isa. 8-14. Hij zal úwe heiligmaking worden (en aan d'ande
ren, zekerd' ongodsdienstigen) Maar hij zal tot
een Strúikel Steen, en een Steen van aanstoot voor
de twee húisen van Israël zijn, en tot een Strik en
val voor d' inwoonders van Jerúsalem. D'oúde
Simeon hernieuwde deze voorzegging van Jesús,
en toonde zoodat Isaiäs godsspraak op den nieuw
geboren Zaligm. sloeg, als hij door den geest gedre
ven, in den tempel binnen was getreden, en den jon
Luc. 2-36. gen Zaligm. daar omärmd hebbende, zeide: Zie dit
kind is gesteld tot val, en tot opstanding van velen
in Israël, en tot een teken 't w zal tegengesproken
worden.) Op deze manier dan onderstelt Jesús
dat hij tot verärgernisse aan velen zal strekken.

2°. En deze verkúndigd hij gelúkzalig, die dit
droevig ongelúk niet zal overkomen. Zalig is hij
De h. Hiers over deze plaatse, en naa hem d' Eerw.
Beda, meenen dat Jesús hier deze afgezanten
wilde in 't gemoed tasten, en hen bestraffen, en zo
zijne kennisse der herten tonen, terwijl zij waarlijk
over Jesús ommegang verärgerd waren, en uit des
zijne kleinigheid, en geringheid gelegenheid na
men om hem in húnne herten te verägten. (Zij schi
nen door eene verkeerde liefde tot húnnen meester
Joes met nijdigheid tegen Jesús bezet, en zogten
húnnen doopprediker Joes voor Jesús te stellen,
te meer omdat Joes zoo streng, en afgezonderd leefde
en Jesús met alle slag van menschen gemeen omging

En

en dus wierd Jesus voor hen een struikelsteen van
zonde. Dit wilde Jesus hen aantoonen, en hen zoo
ten minsten over dezen verkeerden drift met woorden be-
straffen, zeggende: Beatus &c q. d. Jesus: gij
vraagd mij uiterlijk of ik die toekomende i.e. de
Messias ben, en ondertusschen mijne uiterlijke ge-
ringheid leid u aan, om mij in uwe herten te ver-
agten, dus ben ik voor u een verargernis en gelee-
genheid tot zonde. Gelukzaliger zijn zij die ~~den~~ dit
ongeluk niet overkoomt!

Maar evenwel zoodra u. A. Jesus ~~[illegible]~~
hoord zeggen: Zalig is hij, die in mij niet &c,
meend juist niet dat zulke gelukkigen daarom,
aanstonds zalig zijn, i.e. bekragtigd, en in 't bezit
der eeuwige zaligheid gesteld zijn. Geenzins!
Jesus wil zeggen, dat zulk een, al veele droevige
struikelsteenen op den weg der zaligheid heeft
gemeid, en hier door bekwaam word, indien 'er geene
andere beletzels zijn, om regt tot d'eewige zalig-
heid te loopen, niet ongelijk aan de gelukzaligheid,
die Jesus bij Matt. 5. toepast aan d'armen van geest,
aan de zagtmoedigen, aan die weenen, aan die hon-
geren, en dorsten naar de regtvaardigheid, aan de
barmhertigen, aan de zuiveren van herte &c i.e.
zij hebben nu in zoodanen staat d'eewige zaligheid
in de hope, die zij daarna, als zij op den weg der
zaligheid voordgaan, en volherden, dadelijk
zullen ontvangen.

Jesus dan onderstelt vooreerst, dat hij zelf, hoe
verheeven, hoe groot, hoe heilig, jaaher godlijk hij
ook was, aan eenigen tot geleegenheid van vallen,
i.e. van zig te bezondigen kan zijn (en bijgevolg
dat het doen van onze medebroeders, hoe heilig,
hoe onberispelijk het ook zij, wel tot verärgernisse,
en zonde kan strekken aan de zwakken, en onvolmaak-
ten.) En 2°. hierop verkundigd hij, dat 't een groot
geestelijk geluk is dus op den weg der zaligheid
over Jesus niet te struikelen.

Toepassing

Wat dunkt U. A. hoe vreemd komt het voor
dat Jesus een steen des aanstoots kan zijn; dat wij
over hem kunnen struikelen, en op den weg der
zaligheid in zonden kunnen vallen, dat zijne ve-
dat zijne levens manier, en zijne weldaden, tot
verärgernisse, gelegenheid tot zonde voor den
mensche kan zijn?

^ Hoe vreemd dit ook mag schijnen, niets is er zekerder.

Jaa A. T. ^ Men hoeft het Niewe testament maar
op te slaan om deze wonderе waarheid te leeren;
('t wijst ons verscheide voorvallen aan, waarin de
(pharizeën, en) Joden, jaa zelfs de Leerlingen en Apostelen van
Jesus in hem verärgerd zijn.) Driederhande
zoorten van menschen, zijn, volgens 't Ev. in Jesus
verärgerd, de pharizeën, de Kapharnaïten, en
zelfs d' Apostelen. Hoord van yder maar een staal.
1. Van d' eersten zegd ons Matt. 13. als de Pharizeën
d' uiterlijke klijnheid, en geringheid van Jesus
zagen, baarde hen dit verärgernisse, zij riepen,
Matt. 13-55 zegd d' Ev: Is dit niet de zoon van den timmerman
is zijne moeder niet Maria genaamd, en zijne broe-
ders Jakobus, en Joseph, en Simon, en Judas? en
zijn zijne zusters niet alle bij ons? Van waar
heeft hij dan alle die dingen? En in plaatse van
gode daarvoor te loven, zegd d' Ev: En zij wierden
in hem verärgerd. Niet beter ging het Matt. 15.
als de pharizeën zoo een groote ophef maakten
dat de Leerlingen van Jesus met ongewassen handen
aten, kwanzuis tegen kunne bezondere overleveringen,
en als Jesus leerde, dat 't gene in den mond gaat
den mensch niet besmet. Immers de discipelen
van Jesus kwamen hem zeggen: Weet gij wel dat
C. 15-12. de pharizeën, als zij u dat daar hoorden zeggen
verärgerd zijn? Maar laaten wij tot de gemeene Joo-
den overgaan.
2. Hoe schrikkelijk waren de botte inwoonders
van Kapharnaüm verärgerd, als Jesus hen verkun-
digde, dat zijn vleesch waarlijk spijs, en zijn bloed
waarlijk drank was, en zij 't verkeerd bevatten als
of hij hen, op een bloedige, en schrikkelijke manier
zijn vleesch zou doen verscheuren; zij gingen te-
rugge

rugge en verlieten Jesus, zij riepen: dit is een hard woord, wie kan dat aanhooren? Ja Jesus zelf verklaarde dat zijne taal hen verärgerde. Joa. 6-63

Wie kend zoo eene schrikkelijke verärgernisse onder hen door Jesus dan Petrus ~~in Jesus lijden~~, die Petrus die kort te voren had geroemd, dat al wierden zij allen verärgerd, hij egter niet zoude verärgerd worden, en, zie! die desniet tegenstaanden tot driemaal toe Jesus verlooghende.

3 gaan wij van de Kapharnaieten over tot de discipelen van Jesus, alle zijn zij (volgens de voorzegging van Jesus Matt. 26-31) in de nagt van zijn lijden aan hem verärgerd.

Maar mij dunkt ik hoor u. A. al roepen, God zij gedankt, dit is een zonde eigen aan de Phariseën, en Kapharnaieten en de discipelen van Jesus, maar in die tijden, zijn verbij. Jesus is nu niet meer zienlijker wijze op d'aarde,

Maar let wel op het gene eertijds de h. Hiero op een ander geval toepaste, en aanmerk eens of ook hier niet zoude kunnen gezeid worden: "Vae nobis, ad quos pharisaeorum vitia transierunt."

1o verärgerden zig de Phariseën in de geringheid van Jesus, en zijne Leere? o! hoe veele Christenen verärgeren er zig nog dagelijks aan? De hoovaardigen stooten zig aan den nedrigen Jesus, en zijne Leere van d'ootmoedigheid. De gierigaars, en vasthoudende vallen over zijne Leere van de mededeelzaamheid, even gelijk de Phariseën, van dewelke Lukas zegt: dit alles hoorden de Phariseën, die gierig waren, en zij laghten hem uit. Luc. 16-14. De vermeetene zondaars bezondigen zig aan zijne goedheid en barmhertigheid met zig reukeloos op de zelfde te verlaaten, en voorts te vaaren in hunne zonden. de wanhoopigen vergaapen zig aan zijne regtvaardigheid &

2o verärgerden zig de Kapharnaieten als Jesus tot hen sprak van zijn vleesch tot spijs, en zijn bloed tot drank te zullen geven? Ook nu nog verärgeren zij zig aan die zelfde beloofte alle die het h. Outaars geheim ontkennen, of loghenen, die met de Kapharnaieten roepen: hoe kan hij ons zijn vleesch te eeten geven? hoe kan hij onder zulke kleyne gedaante tegenwoordig wezen, &? dit is een hard woord, wie kan dat aanhooren? Ja niet

alleen verärgeren zig dus aan Jesus d'onkathol-
ken in 't Outaarsgeheim, maar ook vele Katholijk
die in d' allerh: offerhande der Misse, of in de te-
genwoordigheid van 't allerh: Sakrament zig zoo on-
biedig aanstellen ~~ongedragen~~, dat onkatholijkeri
ken ziende, met regt vragen: hoe is 't mogelijk,
dat die Luiden geloven, dat Jesus daar wezentlijk
en waarachtig tegenwoordig is, daar zij zig zoo on-
eerbiedig, en ongodsdienstig gedragen? Maar
allermeest verärgeren zij zig aan Jesus in 't allerh
Sakrament die zonder behoorlijke voorbereiding
daartoe durven naderen. Hiertegen waarschouwt
1. Cor. 11-28.. d' Apostel: Dat de mensch zig zelven beproeve,
en aldus van dit brood ete, en van den drinkbeker
drinke. Want die 'er onwaardelijk van eet, of drinkt,
eet, en &

3°. Verärgerden zig in Jesus Lijden zijne
Apostelen, en boven al d' Apostel Petrus? O! ook
nu nog ärgeren 'er zig veelen aan Jesus kruis, en
Lijden. Zodanigen zijn alle die zig het kruis van
Chs schamen, en zig veröntwaardigen om met, en
voor Chs hun kruis te dragen. Zodanigen zijn
alle die als vijanden van het kruis van Chs leven
Phil. 3-18.. van dewelke d' Apostel: velen, van dewelke ik u dikmaals
zeide, en nu ook al wenende zeg, wandelen als vijan-
den van het kruis van Chs, welker einde het verderf,
welker God hunnen buik is, en welker roem in hun-
eigen schande is, die op d' aardsche dingen hunne
zinnen stellen.

Zie daar A. T. hoedat 'er ook nu nog velen in Je-
sus verärgerd worden. Zalig is hij (volgens Jesus
verklaringe) die in hem niet verärgerd word.
God geve dat wij door de genade van Jesus van
die gelukkigen mogen wezen! &

Quacumq. scripta sunt ad Nostram doctrinam, scripta sunt. Rom. 15. v. 4.

Dominica 2a Adventus. 1735.

Niets is er aengenaemer voor een goed vriend, dan dat hij met zijn mede vriend te zaemen spreekt; en hem hoort weder spreeken. A. A.

Zoo weeten wij V. G. dat de derdt is van een bruid, niets is haer zoo aengenaem, dan de stem des bruidegoms te mogen hooren, hem te zien en des zelfs gemeenschap te mogen genieten.

Atq. sic sese res habet cum aa. vere Xtiana, haec ut vera Xti. amica, et sponsa nil adeo optat als Jesus haeren Bruidegom te hooren, en d'onderlinge gemeenschap met hem t'onderhouden.

Haec mutua communio intertinetur duobus mediis, oratione scil: et Verbo Dei. Door het gebed spreeken wij tot godt, en in zijn woordt spreekt godt tot ons.

Dum itaq. fideles monstrare volunt sese geminas esse sponsas Jesu Xti mutuam illam cum Deo et J. C. communionem indies debent queeken, dat is, veel bidden, en naerstig gods woord hooren, en het zelve leezen.

Deus o Lgtr hodiedum immediate hoibus, sicuti antiquitus in diebus Veteris Test: ministerio prophetarum dum nondum ejus verbum scriptum erat, neq. Lgtr nobis amplius in Filio suo, sicuti fecit in diebus carnis sua dum in terris existente sed Lgtr nobis per verbum suum, quod annuntiari et scribi voluit, opdat we daeruit, het zij wij dat hooren verkundegt worden of zelfs leezen, zijn goddelijke wil, en onze pligten en verbintenissen zouden kennen, en alles leeren het geen ons noodig is te weeten.

Sic in hodierna Epistola Paulum ad laudem divini hujus verbi audimus loquentem, id nobis vel sola assumta verba testantur; Quacumq. (cit tex.) Scripta sunt ad nostram.....

Et hac data occasione, scil: hodiernae Lectionis, proposui paulo de hac Dei verba scil: S. Scriptura disserere; 3dum exequemur met de opgenoome woorden van woord tot woord te volgen en te verklaeren. Attendite. Propositio

Om de opgenoome woorden Alwat er geschreven is, is tot onze leeringe geschreven, om dere woorden zeg ik met goede order en in den haek uit te leggen zoo moet men drie dingen

in de Zelve bemerken, 1° Het schrijven van gods woord
quoumq scripta sunt. 2° Het einden waertoe alles ge
schreven is, Scil. Doctrinam 3° Zoo moeten we bemerken
tot wiens Leeringe alles beschreven is, Scil: ad Nostram

Ad 1° Wat het schrijven van gods woord aenbela
Scriptura ipsa docet a nisi divina inspiratione hoc d aggr
sos fuisse. Paulus 2: Tim: 3-16. Tim. 3-16.

Parate Viam Domine

Medius vestrum stetit quem vos nescitis. Joan. 1. v. 26.

Dnica 3tia Adventus

1734. 45.
57. 66.

NB post summum sacrum dixi: Post 3m monitum exclepsi.

Van groot gewigt, en aengelegentheid is de Les van Paulus ons nagelaeten, gal. 5-26.
Laet ons niet (ait) eerzugtig wezen, na ijdele glorie
Welke Les van Paulus aen die van galatien voorgeschreven wonderwel saemen stemt met het gene hij aen de Hebreen geschreven heeft 5-4. Niemand (zegt Paulus aldaer) niemand neemt zig zelven de eere aen.
Door deze woorden wil Paulus ons vermaenen, dat wij met 't Lot van godt ontfangen te vreden moeten wezen, en dat wij al 't geene wij hebben, als van deugd, wysheid, kloekte, sterkte, dat wij dat niet aen ons, maer gode toe moeten schrijven. ~~dit wijst hij~~ ~~[illegible]~~ 1. Cor. 4-7. Quid habes ~~[illegible]~~ quod o accepisti? dog indien gij 't ontfangen hebt, wat beroemd gij u als of gij 't niet ontfangen had? Des vraegde paulus
En dit met regt ~~[illegible]~~ dat Paulus zoo nadrukkelyk dit aenbeveelt; want 't gevoelen van onze eige kragten den mensch zoo diep is ingeprent, en de drift der ydele glorie zoo eigen is, dat hij 't goed dat in hem is, of van hem geschiet, ~~dat hij dat~~, god vergeetende, oor zig onbeschaemt ook wil toe schrijven. den bedorven mensche
En waerlijk met regt zou zulks geschieden, indien wij 't goede 't geene wij doen, ~~[illegible]~~ van ons zelven hadden, dog om dat wij dit niet van ons, maer god ontfangen, daerom moeten wij niet aen ons, maer gode de eere geeven.
En deze Les die Paulus aen ons geeft, ~~die~~ heeft Paulus zelf altijd nagekomen. tot v. B. diene maer 't geen wy leeren act. 14.) daer vinden wij hoe Paulus en Barnabas een kreupelen geneuren hebbende, met alle kragt belttteden dat aen hen geen offerhande geschieden zoude, maer dat zij dee verwerpende, de eer en roem aen gode gegeeven hebben. Item Petrus et joes Act. 3.
Ja, om deze en meer andere v. D. verby te gaen, wij hebben ons aen 't hedendaegs Ev: maer te houden, en een deergelyke v. D. zullen wij vinden dat joes de Dooper hiervan ook gegeeven heeft. Ziet eens maer zijn gedrag, zoo wanneer de afgezondenen van jerusalem, de Priesters en Leviten hem de eere van Messias aenquamen bieden hij heeft de zelve verstooten, ronduit looghenende dat hij de Xus was. ja tot meermael toe zeide hij Ik en ben hem niet. En deze eer van zig afwijzende toonde hij zonder wangunst den joden aen den genen aen wien ~~dezes~~ eer behoorde, zeggende, dat hij 't was die in 't midden van hun stond, en dien zij niet en kende.
deze woorden zullen wy nader verklaren, en zedelijk tepassen Attind

Propositio

Opdat wij dan ook na 't v. Ev. van Joes aan Xus de eere geeven mogen, zoo zal ons voorneemen nu ook dit Antwoord van Joes tot den Joden, een wijnig na te gaen. Attendite

't is een bekende zaak uit de historie van 't h. Ev. dat de Heer Cbs, qualijk maar geboren zijnde, alhoewel van velen verstoten, egter van verscheidene voor de Cbs, en waere Messias is erkend geworden. dus d' Engelen op de velden tot de Harders: Natus e vobis hodie Salvator. dus deo Harders... de Wijzen Simeon.. Anna... dus in 't geval Joes Ecce Agnus; en Medius vestrum ... Phil. 2.

Wonderbaer komt ons voor de bottigheit der Joden die Joes voor den Messias welden aenneemen, daer 'er zoo veele dingen waeren die zulks belette. Immers zij wisten dat Joes niet van de stamme Juda maer van Levi afkomstig was, zij wisten dat hij niet te Bethleem, maer in 't gebergten van Judiën geboortig was, zij zagen Joes geene de minste mirakelen doen, daer de Messias nogtans veele wonderdaden uitwerken zoude; en nogtans zouden zij kunne gezanten om Joes voor den Messias aen te neemen niet tegenstaende 'er veele dingen waeren die zulks belette en toonden dat Joes de Messias niet en was. Ja ook zelfs veele dingen waeren 'er die bewezen dat Xus de Messias was als zijne wonderbaere en armoedige geboorte, als de herders, de wijzen, Simeon, Anna, en meer dergelijken, die hem als hunne Messias erkent en aenbeden hebben, als ook onderanderen de getuygenisse van Joes die in het hedendaegs Ev: Xus den Messias te weezen, zeggende: Medius vestrum de ~~[illegible]~~ dat Joes hier tot de Joden van Xus zeide: dat Xus in 't midden van hen stond, en dat zij hem niet kenden, is op veelerhande wijsen waer en waeragtig geweest.

Baruch 3-38.

1° (Immers) hij is in 't midden van ~~de menschen~~ de Joden geweest, om dat hij hen gelijk geworden is en in gestalte als mensch bevonden is, omdat hij op de aerde is gezien en met de menschen heeft verkeert.

|| het geene d' Ev. Joes uitdrukt met te zeggen: Verbum caro factum est ... dit. 37-28.

2° hij is (ook) in 't midden van de ~~menschen~~ Joden geweest door zijne godheid, volgens dew: hij altijd en overal tegenwoordig is, alle vervult en alles doorboord, want waeragtig is 't geene Paulus zeit, dat het in Hem is dat wij Leven, ons roeren en het weesen hebben. & Hierop zag dat Cbs tot de Joden: Antequam Abraham ...

3° hij ~~was~~ is ook in 't midden van de ~~menschen~~ Joden, om dat hij tusschen god en de menschen middelaer en tusschenspreker is, volgens dat Paulus zegt: Daer is een god, en eene Middelaer tusschen god en de menschen, C. J. die mensch is. &

1. Tim. 2-5.

4° Eindelyk in 't midden is hij ook geweest als Priester, herder, Leraer, of Koning ~~...~~ onder zijne onderdaenen, als ~~...~~ doctoor en medicijn onder de zieken, & uitnodigende een iegelijk:

Venite ad me oes Matt. 11-28. Item: Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Jo. 7-37.

En zoo is heeft de heere Xus op veelerhande wijsen in 't midden geweest, zoodat wel waeragtig was 't geene Joes van Xus tot den Joden zeide: Medius vestrum stetit!

Dog wat zal 't baete, dat Xus in 't midden heeft gestaen misdien zij hem nogtans niet ~~..~~ kenden, gelijk Joes tot den Joden zeide: Medius vestrum stetit quem vos nescitis.

De Joden hebben Xus niet gekent in 't midden van hen zijnde en dit quam voort uit verscheidene hoofden.

1° Zij kenden Xus niet, om zijne armoedigheid, die uitscheen in zijne geboorte, in zijne ouders, in zijne niderige opvoedinge in

en gevolg van Leeven: zij verstonden de Schrifteure niet, zij mein-
den dat de Messiäs groot, magtig, gelijk eene andere Salomon,
te voorschijn komen zoude, en 't gene van den Luister, en heer-
lijkheid die propheten hadden voorzeid, dit wilden zij met mis-
verstand op zijne eerste komste toegepast hebben. Zulke, en meer
diergelijke ingedagtens en groote verbeeldingen hadden de joden van
den Messiäs, die 'er komen moest, zij verwonderden niet anders dan
als zijne magt, en heerlijkheid, door dewijl hij als eene andere Salomon
zou heerschen, en 't vervallene rijk van Israël weder herstellen.
En dit verkeerd denkbeeld, tw: zij van den Messias hadden deed hen
Xus niet kennen, die gering, en armoedig ter wereld verscheenen
was, daer 't nogtans in zoo een staet was dat hij verschijnen moest;
want in zijne verneedringe zijn oordeel weggenomen zou wor- act 8-33
den, zoo als Jsaias had voorspeld c. 53-8. conf. zach. 9-9.
2º zij kenden Xus ook niet omdat zij 't aerdsche, en tijdelijke beminden.
hier op was hun hert gesteld, en dit stak hen de oogen uit, dit
was als 't gordijn tw: 't gezigt tot 't heilig der Heiligen belette.
Dit heeft de heere Xus van de joden door gelijkenissen duidelijk ^ von 't groot avond
willen Leeren, daer zien wij ^ hoe zij liever hadden hunne Landhuizen, maal, en van de
en koophandel, dan ter bruiloft te komen. Dit heeft ook op 'ed bruilost, die de
't duidelijkste gebleeken wanneer zij beraemden, en raed hielden, om Koning voor zijnen
Jesus van kant te helpen, dan was 't dat zij zelfs zeiden: indien zone had aangeregt
wij hem Laeten begaen, zoo zullen de Romeinen komen, en zullen jo. 11-48.
onze plaets, en volk verwoesten. En, zie! wat is 'er gebeurd? de
Joden, omdat zij vreezden 't tijdelijke te verliezen, daerom hebben
zij 't ook verlooren, omdat zij 't tijdelijke beminden, daerom hebben
zij Xus niet kunnen kennen.
3º zij kenden Xus niet omdat de nijd, en wangunst hen
verblinde. Nu hoe nijdig, en wangunstig de joden ten opzigt van
Xus waeren, blijkt Langs alle kanten uit de historie des h: Ev:,
dan zogten zij hem in zijne woorden te vangen, dan maekten
zij hem uit voor een overtreeder des Sabbatsdags, dan zeiden
zij dat hij den duivel inhad, en in Beëlzebub de duivelen ver-
dreef, dan zeiden zij: indien wij hem zoo Laeten begaen, zoo zullen ibid v 48...
zij alle in hem gelooven, en omdat zij zulks niet konden dulden,
dat 't volk in hem geloofde, daerom zogten zij hem van kant te
helpen, gelijk ook geschiede. En dus is 't, dat de haet, en nijd, daer
zij mede bezet waeren hen belette Xus te kennen.
Sieq Xus vere in medio eorum stetit, quem tamen nes-
ciebant.

Nu deze zelfde Jesus is ook nog heden in 't midden van ons Applicatio
te vinden, en gelukkig zijn zij, die hem kennen!
Hij is in 't midden van ons ook op verscheidene wijzen.
1º Quoad Deitatem, qua ubique e, zoodat, waer wij zijn of niet,
of niet, god altijd in 't midden van ons te vinden is. Kan iemand
zegt god zig wel in een heimelijke plaetze verbergen, daer ik hem jer: 23-24
niet zien zoude? vervul ik niet hemel en aerde, zegt de Heer?
En dus is Xus ook met ons en in 't midden van ons door zijne godheid x

2° hij is ook met ons volgens zijne godheid, en volgens zijne
menscheid. in 't allerh: Saer: des Outaers. Hier van hebben wij 't 6.
van Joes maer te Leeren, daer zullen wij bevinden hoe dat hij 't is
die daer tegenwoordig is, hoe dat zijn vleesch is waerlijk spijse,
zijn bloed is waerlijk drank; hier van hebben w' ook vier vaste
en Zekere getuijgen Matt:, Marc:, Lucas, en Paulus maer te hooren
die, alle 4 verhaelende de instellinge van dit h. Saer:, eenparig
en volmondig getuijgen, dat Xus daer, wezentlijk en waeragtig
tegenwoordig is; midsdien zij alle 4 eenparig getuijgen, dat Xus
instellende dit groot geheim, zeide: Dit is mijn Lighaem, dit is
mijn bloed, en niet: dit is een verbeeldinge van mijn lighaem,
van mijn bloed, of: hier onder dit brood, onder dese wijn is mijn
vleesch, en is mijn bloed, maer dit is mijn vleesch, dit is mijn
bloed &c. vervolgens is Xus ook in dit Saer: in 't midden van
ons, midsdien wij volgens de woorden van Xus zelf geloven dat
hij met zijne godheid, en menscheid wezentlijk en waeragtig onder
de gedaente van brood, en wijn tegenwoordig is. &c.

3° Xus is ook in midden van ons, bewesen in zijne eenige,
heilige katolijke en apostelijke kerke. Dit is 't geene Xus met uit-
drukkelijke woorden, aen zijne kerke heeft toegezeid, Zie ik ben
Matt. 28 - 20. met u (eit) alle de dagen, tot de voleindinge der wereld &c.

4° Xus is ook met ons, bewesen in de herders en Leeraers van
zijne kerke. deze zijn 't die Xus verbeelden, door hen is 't dat
hij spreekt, volgens 't geene Xus zelf tot zijne apostelen, en hunne
Luc. 10 - 16. naezaten zeide: Die u Luiden hoort, hoort mij: en die u versmaedt
Matt 10 - 40 versmaedt mij. Item: Die u ontfangt, ontfangt mij: en die mij
ontfangt, ontfangt den genen die mij gezonden heeft. Ja om dat
Xus 't is die door d' apostelen spreekt, leert, en word verbeeld
daerom wilden d' apostelen, dat gelovigen niet zoo zeer hen dan
wel Xus aen zien zouden. Zoo is 't dat Paulus dit betuijgt.
2. Cor. 5 - 20 Wij, zegt hij, bedienen het gezandschap voor Xus, alsof God door
ibid. 13 - 3. ons vermaende. Item, Zoekt gij een proeve van hem die in mij
Spreekt, van Xus? Spreekt Xus dan met ons door zijne dienaers
en herders der kerke, vermaent hij ons door hen en word in hunnen
persoon aengenomen, of versmaedt? zoo volgt hier ook uit dat
Xus door hen met ons, en in 't midden van ons is.

5° Ja niet alleen, is Xus in midden van ons door zijne 2.
herders, en Leeraers der kerke, maer ook in de gelovigen en
zonderlingen in zijne arme Ledemaeten. tot bewijs hiervan hoe
dat Xus met ons is in zijne gelovigen, hebben wij maer te Leeren
Act: 9. daer zullen wij vinden, hoe dat Paulus, toen nog maer
Saulus, de gelovigen vervolgende, Xus zelf in zijne gelovigen
vervolgde. Dit word ons daer uitgedrukt, midsdien Xus tot
den woedenden Saulus zeide: Saul, Saul, wat vervolgt gij mij
Xus zeide niet: waerom vervolgt gij de Xtenen, de gelovigen en
maer: wat zegt hij, wat vervolgt gij mij? bewesen mij in mijne
Ledemaeten, de gelovigen? En dus is Xus met ons, en in

en in 't midden van ons door zijne gelovigen. Ja om dit
nog duidelijker te zien zoo haeffen wij onze oogen, op de armen,
maer te laeten vallen, en niet min, overtuijgd zullen wij weren
dat Xus met ons is in zijne armen. Tot bewijs hier van hebben
wij ons maer voor te stellen, wat dat Xus als regter in 't oordeel
zeggen zal. Dan dan, gelijk hij zelf zegt, dan zal hij tot d'
uitvert oormen zeggen: Ik heb dorst gehad, en gij hebt mij
te drinken gegeeven, ik was een vreemdeling en gij hebt mij
geherbergd &c. En dog hoe hebben zij Xus geherbergd, hoe
hebben zij hem te drinken gegeeven? hoort 't Xus zelf verklaeren:
voorwaer voorwaer, zegt hij, ik zeg u, zoo dikmaels als gij dit
aen een van deze mijne minste broederen gedaen hebt, zoo hebt
gij 't mij gedaen. hebben wij dan aen Xus zelf gedaen 't geen
wij aen zijne armen doen? zoo volgt hier wederom, uit dat Xus
ook met ons, en in 't midden van ons is, ~~[illegible]~~ in de gelovigen,
en in zijne armen. Matt. 25-34-40

En dus is Xus ad hue multis modis in medio nostrum,
gelijk hij op veelerhande wijsen in 't midden der joden stond.
Gelukkig zijn zij die Xus in 't midden van ons zijnde waerlijk
kennen! 't is 't ongeluk der joden niet alleen geweest, Xus niet te
kennen; maer, eilaes! ook veele Xtenen zijn 'er die Xus niet
kennen. En wel 1o zij kennen Cbs niet, die door zijne godheid over-al, en in 't midden van ons is, zij, zeg ik, kennen Cbs niet die zoo stoudmoedig zijn in 't zondigen, als of hij 't niet eens zag, die 't niet met woorden, met 'er werken egter zeggen, gelijk David van zulken zegd, dat zij zeggen Hoe zou god dit weten, zou 'er ook wel kennis zijn bij den Allerhoogsten? ps. 72. Item: de Heer zal het niet zien, nog de God van Jacob zal 'er niet van weten ps. 93. Zoodanigen zijn die meinen dat als de menschen hen niet zien, dat zij niet gezien worden, die met d'oude grijze boeren zeggen, Dan 33 en Eccli. 2. quis me videt, tenebrae circumdant me et parietes cooperiunt. alle dew-

2o Acatholici Xum nesciunt in Eucharistia. Al te comf
al te gering en te veragtelijk schijnt Xus hen onder de gedaente van
brood, of wijn te wezen. Ongeloofbaer schijnt 't hen te wezen
dat Xus zijn Lighaem zou willen t' eten geeven, nog ongeloof-
baerder dat hij 't zelve van de booren laet geconsacreert, en genuttigd
worden. En dog wat wonder, dat hij onder de gedaente van brood
wil verborgen zijn, die in slegte doekjes wel heeft willen gewon-
den worden? wat wonder dat hij zijn eige Lighaem wel wil te
eeten geeven, daer hij 't voor ons wel heeft willen aenneemen, heeft
laeten geezelen, kruijsen, en op allerhande wijsen mishandelen?
Wat wonder dat hij 't van booren geconsacreert, en genuttigd
laet worden, daer hij 't zelve van den duivel heeft willen laeten
vervoeren? wat wonder om zulken veranderinge af te zegen voor waer-
dighied te geloven, daer Xus d'almogentheit zelf is? daer
't hem zoo ligt, en gemakkelijk is iet te veranderen in iet,
als iets te scheppen uit niet?

Zoodat 't met de onkatolijken, gelijk met de joden, en zoldaeten
Xus willende vangen, gaet. Als zij Xus wilden vangen, zoo
vraegde Xus hen, zeggende: quem quaeritis, en als zij zeiden Jesus
van Nazareth, toen zeide Xus ik ben 't, 't welk zoo haest hij
gezeid had, zoo weeken zij te rugge. Dus ook d'onkatolijken,
hoe duidelijk Xus ook zegd: ik ben 't, Dit is mijn Lighaem, nog-
tans zij wijken te rugge, zij erkennen hem niet, en willen hem
niet gelooven,

alle dew. mi.n met
regt mag vergelijken
by de klyne kindertjes,
die als zij 'er hoofd
verbergen, en niet zien
dan ook menen niet
gezien te worden. totdat
alle dew. God zoo ook
zegd: Jer. 23-23.
Meind gy dat ik slegs
een God van naby bin,
zeid de Heer, en niet een
God van verre? Kan
iemand zig wel in ene
heimelyke plaatze
verbergen, dat ik hem
niet zien zoude? ver-
vul ik niet hemel en
aarde zeid de Heer?
Luc 24-

Dog niet alleen d' Onkatolijken, maer ook zelfs veele katoly-
ken nesciunt Xum in Eucharistia. Met 't verstand, en mond
kennen zij Xus wel, maer niet door hunne werken en gedrag
alle die zig oneerbiedig in de tegenwoordigheid van dit allerh:
Saer: gedragen, (die qualijk als Xus in de allerh: offerhande
der Misse is opgeheeven, om aenbeden te worden, op staelen, ban-
ken en hurken nedervallen, 't gene men zelfs in de tegenwoor-
digheid van een aenzienlijk persoon qualijk zou durven denken
zij kennen Xus niet die qualijk of geen tijd over hebben
van zoo lang in de kerke tegenwoordig te blijven tot dat hij
den gebavigen is uitgerijkt, en tijd zullen zij hebben om
nog veel langer op weg te praetkasen en te labbekakken)
veel min kennen zij Xus niet die flauw, en traeg of zon-
der voorbereydinge, en beproefinge zig zelven verstouten
om tot dit hoog geheim te naederen. Deze en alle dierge-
lijke kennen Xus niet. De discipelen van Emmaus die kenden
den Heere in 't breeken des broods. En wat wonder? hun hert
was in haer brandende van liefde. En deze zijn 't, die den
Heere Xum in Eucharistia erkennen, en gevoelen. Integendeel
en kennen Xus niet, die dit geheim met d' Onkatolijken lo-
chenen, of met d' oneerbiedige katolijken onteeren.

3° Ja, ook niet alleen kennen d' onkatolijken Xus niet
niet in dit aenbiddelijk geheim, maer ook zij kennen Xus niet
in zijne kerke. Deze, zeggen zij, heeft Xus verlaeten, deze heeft hij
van zijnen geest, den geest der waerheid berooft, deze heeft hij verstoo-
ten omdat zij de hoere van Babylon geworden is. Dog is dit zoo
gelijk d' onkatolyken zeggen, waer zal dan de beloften van Xus
blyven? Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus &c. ik zal u den geest
der waerheid zenden, die in der eeuwigheid met u blyve? Ja zoo ge-
naomen dat zulks zoo was, gelijk d' onkatolijken tegen de belof-
ten van Xus aen zeggen, zoo genoomen, zeg ik, dat de katolijke kerk
de hoere van Babylon geworden en daer uit zou zelfs volgen
dat d' onkatolijken die kerke niet zouden hebben moeten ver-
laeten, en dat zij geene scheuringe zouden hebben moeten
maeken, 't gene zij nogtans hebben gedaen, met zig van die
kerke af te scheiden, die zij zelfs zeggen de waere kerk van
Xus geweest te zijn, zij zouden in die kerke hebben moeten
blijven, en 't quaede hebben moeten verbeteren in de kerke
en 't gene zij niet zouden hebben kunnen verbeteren, dat zouden
zij als onkruyd onder de tarwe tot den tijd van den oegst hebben moeten dulden;
dog dewijl zij zulks niet hebben gedaen, maer van de eenige
kerke zig afscheydende, een outaer tegen outaer hebben opgeregt
zoo hebben zij getoond, dat zij Xus in zijne kerke niet en
kennen.

4° Nu gelijk 'er veele Xus niet kennen in zijne kerke
zoo ook veelen kennen hem niet in d' overdsbenes van zijne kerke
Dub-

Dusdanigen zijn alle de gēnen, die de gebōden der kerke, en overigheden overtreeden, omdat 't maer kerkelijke gebōden hieten.
Tegen alle dusdanige onkundigen, en ongehoorzaemigen is 't dat
Xus heeft gezeid: qui vos audit me audit; qui vos spernit &. ^ van d'overigheden van zijne kerke
Item: alwat gij op d' aerde zult binden, zal ook gebonden zijn in den hemel. Matt. 18-18.
Ja, zoo zien w' ook zelf dat Moyses in 't oude Test: alle de wederspannigheden van 't volke Israël, tegen hun gepleegd,
niet zoo zeer tegen zig zelven, dan tegen gode zelfs gepleegd, Exod. 16-8.
opnam, en aen hen vertoonde: uw morren, zeit Moijses, is tegen ons niet, maer tegen den Heere. Ja, zoo is 't dat god zelfs ook tot Samuel zeide: zij hebben niet u, maer mij verworpen. Indien dan god zelf in 't oude Test. zeide, dat de joden, die zijne propheeten en dienaers ongehoorzaem wēren, en verstieten, indien, zeg ik, god zelf zulks als eene ongehoorzaemheid tegen zig gepleegd opnam, en verklaerde te wēren, hoe veel te meer, is zulks waeragtig van d'overighēden, en dienaers van zijne kerke in 't N. T. Unde Chs: Qui
Vervolgens blijkt hier uit, dat ook alle die Xus niet kennen, die hem in zijne dienaers versmaeden, en verstooten. Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Matt. 18-17.

5º Eindelijk veelen kennen Xus ook niet in hunne evenaesten
want waerlijk indien zij dagten dat Xus in den naesten is, zouden zij wel den naesten schelden, laesteren, haeten, quaed doen of vervolgen? o! neen! & zij zouden gedenken quid me persequeris? & zij zouden beter volgen dezen regel van de nature zelf. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Tob. 4-16. Luc. 6-31.

6º ja veel min, zouden zij Xus in zijne armen verstooten, in tegendeel zij zouden Xus in zijne armen bijstaen, en de helpen, weetende, dat Xus in 't oordeel dan tot hen zeggen zal: Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. Dat dan vreeze alle de gēnen, die Xus hier in zijne armen niet kennen, dat hij dan ook tot hen, gelijk tot de dwaeze maegden zeggen zal: Nescio vos, dat zij vreeseren uit zijne mond te zullen hooren: zoo lang gij dit aen een van deze minsten niet gedaen hebt, zoo hebt gij 't mij ook niet gedaen; gaet weg dan van mij gij vervloekten, in 't eeuwig vuer. Matt. 25 43-45

1745. 66.

Exordium. Aanmerkelijk is de geschiedenis van Davids verkiezing tot köning van Israël, 1. Reg. 16. A. A.

Godt zond Samuël naa't huis van Isaï om eenen zijner zoonen tot köning te zalven. Den eersten, dien Samuël zag, meinde hij dat 't wezen zoude, omdat die d'oudste en schoon van gestalte was, en mooij op 't oog voorquam. Maar, zie! Godt toonde aan Samuël dat hij in zijne meening bedrogen was, en dat niet d'oudste, maar de klijnste, en jongste, viz: David tot köning moest ingezalfd worden.

Iet diergelijks doet zig in 't huid: h: Ev: daar zond de Joodsche Sijnagoog haare afgezanten om den nieuwen köning van Israël, en lang verwagten en Messias te zoeken. En gelijk Samuël, op 't uiterlijke ziende, in den persoon mistaste, zoo ook van daag d'afgezanten van de joden, die hunne oogen latende vallen op de wondere en mirakeleuze geboorte van Joës, op zijne bezondere hoedanigheden, en deugden op zijne strenge manier van leven, manier van doopen, en van preken, dagten of hij misschien niet wel de Messias wezen mogte. En gelijk Samuël omtrent den persoon, die köning wezen moest, van Godt beter onderwezen wierd, zoo worden hier ook d'afgezanten onderregt nopens den persoon van den Messias, dien zij onkundig zogten. Joës zelf wijst hem hen aan, zeggende: Hij heeft in 't midden van UL. gestaan, dien gij niet en kend. en dus is 't dat Joës hen den Messias aanwijzende, hen met een haare blindheid, en fout verweijt, viz: dat, terwijl hij zelfs in 't midden van hen was, zij hem egter niet en kenden.

Propositio. 't is dit aanwijzen van den Messias, en 't verweijt van die Joden blintheid, 't w Joës hen in d'opgenomene woorden deed, 't w wij 1o met U. A. nader zullen overwegen, waaruit wij 2o gelegentheid zullen nemen om te zien hoe Jesus ook nog in 't midden van ons is, en helaas! van veelen niet gekend word. Attendite.

Miserunt Iudæi ab Ierosolijmis Sacerdotes & Levitas ad Ioem ut interrogarent eum,: Tu quis es? Iois. 1. V. 19.

Dominica 3tia Adventus 1736. 48.

Zeer aanmerkens waerdig is 't gene de heere Xus tot de Joden van hunnen aerdsvader Abraham sprekende, zeide seil: Abraham uw vader heeft gewenscht mijnen dag te zien. A. A. Jois 8–56.

De Heere Xus aldus van Abraham sprekende, wijst ons aen wat groot verlangen en begeerte dat abraham naa de komste des Messias hadde.

Quod hic Xum de abrahamo testificare audimus, id et in persona Simeonis videre ē. De ipso Ev. Lucas ait: dat hij een regtvaerdigen godvreezend man was, die de vertroostinge van Israël, of de komste van den Messias verwagttede. Luc 2–25.

Idem de oibs Sanctis veteris Test: Xus dixit, dum Discipulos suos alloquens, aiebat: Zalig zijn de oogen die zien het gene gij ziet. want ik zeg u, dat veele Koningen en Propheeten gewenscht hebben te zien het gene gij ziet &c. Luc. 10–23.

Nec tt existimes primores populi idipsum desiderasse, sed oem etiam populum, ō judaicum tt sed et Samariæ; Unde et mulier Samaritana dicebat ad Xum adhuc ipsi incognitum: Scio qa Messias venit qui dr Xus &c. Quod ad Iudaici populi spem attinet, ō necesse ē fuse declarare.

Verum quid factum ē? In propria venit (ait Ioes) et sui eum ō receperunt. Non receperunt eum, ō ex ignorantia, nam eam prætendere ō possunt post tta videlicet testimonia. Habuerunt veterum Prophetarum oracula, audierunt Pastores, viderunt Magos ab oriente venientes adorare Puerum Iesum, quem illi Regem Iudæorum vocabant: Quin et missus ē hoo à Deo, cui nomen erat Ioes, hic

venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de Lumi
scil: de vero Messia, Deo et hoc.

Hic igitur Joes sicut ad hoc missus fuerat fideliter et constanter testimonium perhibuit de Xto, idq praecipue ea occasione dum Judaei ab Jerosolymis miserunt Sacerdotes et Levitas, ut interrogarent eum, num ipse Messias esset. ad quam interrogationem negavit se Messiam ee, et de Xto, quod Messias eet, testimonium dedit.

Nos misso Jois testimonio pro nunc Judaeos ad Joem Legatos mittentes, et interrogantes paulisper considerabimus. tex. ait: Miserunt Judaei &c

Propositio

Itaq hos Judaeos ad Joem mittentes, et interrogantes paulisper considerabimus, et aliquid boni ex eis discere conabimur. Attendite.

Circa tempus Adventus Messiae varii fuere pseudo Messiae, ut Theodas, Judas Gallilaeus vide act: 5. Intenti erant Judaei ad adventum Messiae. De Joe dubitabat populus num ipse eet Messias. Erant aliqua in Joe quae id suadebant, et etiam multa in contrarium.

Luc. 3-

Varia erant quae eos in opinionem, num Joes Messias eet inducebant. 1o. Noverant oia. insolita, et mirabilia, quae in ejus nativitate contigerant, scil: ex matre sterili et patre grandaevo natum, patrem in ejus conceptione obmutuisse, et in nativitate loquelam recepisse. Nomen novum, et insolitum, ei erat impositum, mirabantur etc praesentes, dicentes, quis putas puer iste erit. Nulla nativitas fuerat tam illustris.

Noverant 2o. admirabilem ejus infantiam, vitaq[illegible] tabius sanctitatem, et austeritatem, solitudinem ejus et recessum. 3o. videbant eum ceremonia nova uti, scil: baptizare, quod nemo umqm propheta, neq Moses fecerat, et sciebant Xti tpore baptismum aquae futurum, juxta quod Ezechiel praedixerat: Effundam super vos aquam mundam, et mundabimini ab oibus iniquitatibus vestris.

Ezech. 36-

4o. His accedebat tempus praedictum quod jam in foribus ee noverant ex prophetis, et signis adimpletis. Et tali tpore hoem tam insolitum et mirabilem, qualis Joes erat, apparere, eos in hanc suspicionem, num ipse Messias eet, inducere potuit.

At et in contrarium suadebat scil: quod scirent Ioem non esse ex Bethlehem, sed tantum ex montanis, non ex tribu Iuda, sed ex Levi oriundum, non ex virgine, sed ex matre sterili, sciebant nulla eum fecisse miracula, quod tamen de Messia praedictum erat. Et haec eos in contrarium suadebant.

Atque hinc factum est scil: quod plura erant in Ioe quae ipsum Messiam esse suadere videbantur, et plura in contrarium, hinc factum est quod de Ioe dubitarent.

Atque ideo quia dubitabant, Legatos suos ad Ioem mittunt. Laudabile certo quod mittant, sed reprehensibile quod statim in Ioem insurgant, dum veritatem testificans se Messiam negaret, et vocem clamantis, id est, Messiae praecursorem se diceret. quid ergo Baptizas inquiunt, si tu non es Xtus neque Elias? et in eo temerarii fuerunt, nam per hoc volebant Ioi improperare quod temere et non vocatus se ad ista ministeria ingessisset, cum tamen juxta eos etiam missio requireretur, quod quidem de Ioe falsum erat, utpote Legitime misso, fuit hoc missus à Deo, et de ipso praedictum erat: Ecce ego mitto angelum meum, qui praeparabit viam tuam ante te. Ergo quia temerarii in eo erant Iudaei.... Mal. 3

At quamvis temerarii in eo fuerint Iudaei, Laudabiles tamen in eo, quod miserint ad Ioem interrogantes quis esset, a quo missus &

Hoc nobis imitandum cum Novatores exurgunt. Dicendum cum Tertulliano (de Praescript. cap. 37.) qui estis, quando, et unde venistis? Imitentur utinam praelati Ecclesiae hoc Iudaeorum exemplum, scil: ut sollicite prospiciant ne quid novi in Ecclesiam introducatur. Dormitabant isto Lutheri tempore praesules, suoque Luxui indulgebant, parum de novitatibus solliciti. Et hinc factum: Cum dormirent homines, venit inimicus, et superseminavit Zizania, Matt. 13 in quo mala oriuntur... utinam ergo praesules...

Deinde in eo bene agunt Iudaei, quod antequam quidquam de Ioe discernant, interrogent, quis esset.

Hoc imitandum. Hoc monet Ecclus: Laek niemand, voordat gij de zaek onderzogt hebt, als gij het onderzoek gedaen hebt, berisp hem alsdan naer de regtmaetigheid. Ecli 11-7.

At, eheu! nullibi frequentius exercitatur quam in hac prae. Mox ut aliquid se oculis, aut auribus nostris se ingerit

definita, velut sententia hunc condemnamus, illum absolvimus sine ullo prævio examine.

Et quidem quod pessimum ē, judicat hoc proximum, cui nullum competit judicandi jus. quod Pater filium, Magister discipulum, pastor ovem, Dnus famulum judicet, id muneris deposcit rao. atq plerumq ovis ovem, civis civem, socius socium, imo filius patrem ovis pastorem judicat.

Intolerabilis ē illa judicandi temeritas in hoie privato, qui dupliciter ē injurius scil: proximo, quem judicat, et Deo, cui præjudicat invadendo scil: in ejus officium.

Injurius Proximo ē, quod ad alienum tribunal trahat hoc ē injuriosum; atq hoc facit ois judicans

Rom. 14-4. Dno enim suo stat, aut cadit, ut ait Paulus. Ergo

Injurius ē Xto Dno, nam ejus officium temere arripit

Jois. 3 - Pater ō judicat quemqm, sed oē judicium dedit Filio

1. Cor. 4-5. Item Paulus: oordeelt niet voor den tyd, tot dat de Heere koome, die het gene in de duisternisse verborgen is, aen het ligt brengen, en de raedslaegen der herten

Act 10-42 openbaeren zal. Xus ē constitutus judex vivorum et mortuorum.

Invadunt ergo Xti officium, quicumq proximum judicant, atq ita, et Deo injurii sunt.

Sed licet istam duplicem injuriam ō committeret is qui alium judicat, ex multis tamen aliis capitibus coitr delinquit, qui proximum judicat. Heu! qm sæpe sine prævio examine, 2º ex solo relatu aliorum, 3º ex passione et prout sumus affecti, procedimus in judicando!

Judicamus sæpius sine prævio examine, idq subinde

2. Reg. 10. ex sola arrepta suspicione. Sic legimus quod aulici Regis Hanon arripuerint suspicionem, ac si David sub prætextu condolendi Regi de morte patris sui, terram explorandi caâ nuntios misisset. Et secum hanc suspicionem procedebant, et juxta hanc male de David judicantes, nuntios ejus indigne tractabant.

Deinde sæpe judicamus ex solo relatu aliorum. Hoc audimus Davidem Regi Saul exprobrantem,

1 Reg. 24 Quare audis verba hoium loquentium, David quærit malum adversum te?

Eodem pede hodiedum, eheu! qm sæpe in judicando procedimus! juxta relata aliorum, sine ulteriore ex-

examine procedimus. Nec inquirimus an, referens ille
sit hoc fide dignus, an conscientiosus, an amicus al-
terius de quo retulit. Item ex sola suspicione judi-
camus alios. dantur, hoes zeer genegen tot argwaan,
en die zig zoo vast houden, aen hunne verbeeldingen,
dat ze ook meenen alles waer te wezen, het gene zij
vermoeden, en zij zijn'er door geene reden af te brengen.
Praeterea saepe judicamus ex passione, et prout sumus affecti.
videre id possumus in Assuero respectu Aman, prius vocat eum
sapiâ praecellentem, cum eet hostis et pestis regni, postea ne-
farius adulter, audit. Sic Judaei hodie Jcm, sine miraculis
velut Messiam reputant, et Xum miraculis insignem, res-
puunt, vini potatorem declamant, et tandem in crucem
agunt. Et unde hoc? nisi ex depravata passione sua?
atq. sic et hodiedum hoes saepius agunt judicant prout
erga alium st affecti......
Nec mirum quod, qui hoc agit ex passione, ita male ju-
dicet, cum pulsis etiam passionibus recte de qbsdam
judicare non possimus.
Sunt enim quadam actiones bonae quae similes st malis,
patet in risu Abrahae et Sarae Gen. 17. In Mose de- Gen 17-37.38-10
tractante ire ad Pharaonem, In Gedeone petente signum
Jud. 6. et in Zacharia idem signum petente Luc. 1.
In Saule et Davide Peccavi pronuntiantibus. 1 Reg. 15. 2 Reg. 12.
tamen unus placuit Deo, et alter peccavit.
Quis ergo certi quidpiam hic judicet nisi temere?
Grave peccatum est temere judicare. Tales judices, Jobo Job. 19
teste, persecutores sunt, et carnium voratores, et Dei
partes sibi arrogantes. Sic eos exagitat, qui eum ob
sua scelera ita pati judicabant.
Procul igitur a nobis A. A. talis agendi modus. Conclusio.
e contra, Judaeos imitemur. Judaei dubitantes de Joe
antequam quidquam de eo discernant, prius interrogant.
Sic et nos.... interrogare dbmus Tu quis es? accusant te
de tali crimine, tu quis es, reus, an innocens? Meminisci
dbmus moniti Eccli 11. Priusquam ~~vitu~~ ~~perer~~ interroges ne
vituperes. Imitari dbmus Xum in causa mulieris adulterae
qm. lente processerit, quod prius digito in terra scripserit,
antequam eam condemnaret, atq. sic discrete egerit.
Interrogare dbmus nos ipsos: Tu quis es? amicus, vel inimicus?
Num te excaecavit Invidia, num te obnubilavit iracundiae fumus? tu qs es?

At optimum tamen ē abstinere à judicando, nisi munus ad id nos obliget. Aut si judicare velimus, nos ipsos júdicemus, trabem ex oculis nostris ejiciamus priusquam

Matt. 7. festucam ex oculo fratris ejicere tentemús.

Sic multa peccata, quæ per júdicia temeraria committuntur, evitabimús. Sic amorem et concordiam fovebimús, sic digni evademús, út nos, qui alios ō júdicavimús, à Dno ō júdicandi, seú condemnandi ~~[illegible]~~, sed, cúm eo æternæ gloriæ participes futuri simús.

Dominica 3 Adventus 1737.

Confessus e &c. o negavit, & confessus e qa o sum Ego Christus.

Jois. 1. v. 20.

Optimè mundani honoris expressit naam, qui umbra eum comparavit A. A. (vide S. Hier. Ep. 22. ad Rust.) Et sane nihil vanius umbra, et nihil vanius honore. Umbra Lucis e privatio, et honor unius qdo o fulcitur alterius contemtu. Sane multos gloriæ luce destitui necessarium e, ut vel unus unus honoretur homuncio.

Proprium quoq umbræ e, ut sequentes se fugiat, et fugientes sequatur. (vide S. Aug. Lib. 8. de Civ. Cap. 32.) Et ecce Joes ab annis teneris honorem fugit, sed ecce ultro accessit quem fugiebat honos. adsunt missi à sacerdotibus legati, qui ei Messiæ deferunt dignitatem. Sed hanc quam stolidè illi ei offerebant, tam generosè Joes recusabat. textus ait: Confessus e et o negavit &c.

Lubet hanc modestiam Jois oblatum honorem respuendiantis nobis explo proponere, et videre quid inde discere debeamus Attendite. Propositio

Indien 'er ooit iemand is geweest die zig voor den Xus of Messias zoude hebben kunnen uitgeven, 't is Joes geweest: dog verre van daer dat Joes zulks doene zoude, zelfs heeft zig niet willen laeten aenleunen deze eer die ze hem aenbieden wilden, sed rotundè confessus e et o negavit, et confessus e qa o sum ego Xus.

Ex hoc Jois explo varia virtutis documenta, ac præcipuè duo mutuari possumus 1um. ut intra status nostri metas consistamus, 2dum. ut tunc qm mxè nos demittamus, cum superbiæ sese ingerit occasio.

Quantum ad primum docet illud dilucide Joes, qui se discipulum et famulum sciens, impium ducebat, Dni ac Magistri gloriam sibi usurpare, et status sui metas ex cedere.

Innumeri sp[iritu]s fuerunt et adhuc st, qui intra status sui metas noluerunt subsistere, sed ambierunt altiora, et status sui metas transilire conati st. Talis Lucifer et angeli apostatae... Tales primi nostri parentes adam et Eva... Talis absolom, die zig in zyne vaders ryk wilde indringen. Tales ambitiosus Aman, et innumeri alii.

Certe periculosum malum, quod et tandem praecipites dat illud sequentes, qui stetissent securi, si se suis terminis continuissent. Flammae similis e appetitus honoris nam flamma si o debitis foci terminis contineatur, nihil nocentius illa, oia vastat, et incendium parat. sic et appetitus honoris &c.

Variis exemplis demonstrari pt. In Lucifero et angelis apostatis. In primis parentibus... Item David. Hoo cum

Ps in honore esset o illexit, comparatus e jumentis insipientibus, et similis factus e illis. Idem videre e in abimelech, die zig zoo wydt door de heerschzugt had laten

Iudic. 9-3-56. vervoeren, dat hy 70 zyner broederen, om t leven bragt, om t oppergebied te bekomen, dog ziet in wat ellende hy hier door vervallen is, scil: dat hy van godt met de doot

gestraft is. zoo weeten we ook hoedat Absolom door de

2. Reg. 18-14.. hoogmoed verwoert zynde, ellendig aen zyn eind gekomen

3 Regs. 2. is. zoo meld de schrift hoedat adonias die na t ryk stond, met de doodt gestraft is. zoo weeten w'ook hoe

Esth. 3. 7. dat de hovaerdige Aman, door zyne hoogmoed aen den galg gekomen is.

Pie quot et qm multis ocasio et ruinae fuerit, quod suo statu o tenti altius ascendere et majores fieri voluerint.

His tamen exemplis deplorandis nihil moti, hoes plerumq oes primi parentis istum retinuere affectum,

ipso plus esse volunt, quam st.

Nec tt inter saeculares, sed et inter Eccl(esiast)icos illud viget vitium. Illud erat vitium Pharisaeorum. Sic Xtus describit illorum indolem: Amant primas cathedras &c. Matt. 23.

Ipsi primi Novi Test: Eccl(esiast)ici, scil: discipuli Dni isto laborabant vitio, o contenti esse discipuli, quisq volebat altero esse major, hinc saepius disputabant quis illorum major esset. Sic Jacobus et Joes filii Zebedei vraegden om de eerste plaetzen.. Matt. 38

Tales et postmodum tporibus Aplorum inveniebantur. Sic Paulus lqtr de pseudoaplis, die zig zelven pryzen. 2. Cor. 10-12.
sic Joes conqueritur de Diotrephe die d'overheid zogt te voeren. 3 Jois. 9.

Tales et sequentibus tporibus inventi st. (Refer hic quod fere oi tpore nrae turbae in Eccla exortae sint ex ambitione Eccl(esiast)icorum. Refer de multis pontificatum ambientibus. Refer de tribus simul uno tpore pontificibus. Et plura alia huc pertinentia pro opportunitate tporis recensere poteris)

Ja, om niet eens wyd te loopen, quid nostrum Belgium turbavit, nisi illa ipsa ambitio, et dominandi cupiditas qua Jesuitae et monachi suis limitibus o contenti, etiam regimen sibi adsciscere volebant? ..... Quare Romam nunc clamant, o ce Capitula, nisi qa illi ambiunt regimen Eccla nostrae, en door eene Nuntius de kerk zouden willen bestieren?

Erras (dices) o ea, sed Jansenismus cleri caa e turbarum. Eij bem. Wees zoo zot niet dat gy u dat laet wys maken. Neen: de zoo genaemde Jansenisterij is wel het pretext, maer de zaek rego is niet als dominandi cupiditas. Ob dominatum turbas caare, odiosum fore apud hoes, o ignorabant, hinc specioso titulo rem ipsam palliandam et facile concludebant.

Profecto dum haec oia attentius consideramus conqueri licet verbis Sancti istius Pontificis Gregorii de Cur. Past. p. 3. C. 3.

zommige zyn, en in de h. kerk, die door 't bewind, 't geen
zo in de h. kerk hebben, d'eer en glorie alleen najagen,
ze willen Leeraers schynen, ze zoeken, over anderen heen
te zitten, en volgens de getuygenis der eeuwige waerheit
ze zoeken de eerste groetenissen op de markt, d'eerste
zitplaetzen in de avondmaelen, d'eerste stoelen in de
byeenkomsten, die het aengenoome ampt van herderlyke
zorge zoo veel te min, na behooren, weeten te bedienen,
hoe veel te ~~[illegible]~~ meer zy tot dit ootmoedig Leeraersampt,
door enkele opgeblaezentheit zyn gekomen, tegens dewe
de Heer door zyn propheet klaegt: zy hebben geheerst
maer niet door my, zij zijn als prinsen geweest, maer
ik heb het niet geweeten. Ose. 8.

Zie daer zoo sprak de h. Greg. van d'eerzugt der
geestelyke te zyner tydes, en zoo zou men ook nu nog en
met veel meer reden mogen sprecken.

Dog om hier van af te stappen, wie en ziet hoe ge=
meen dat deze fout onder 't gemeen ook is? Immers
hoe zockt ydereen, al meerder en meerder te worden, hoe
gaet hy hier en de paelen van zyne staet niet te buiten
een fout die zoo gemeen is, dat 't byna geen fout of zonde
gerekent word, en nogtans gelyk de schrifture een leert
een fout die de bron van veele zonden is, en die de
genen, die aen de zelve vast zijn, tot alle boosheden
brengt. Exemplo sit Absolom, ad quae scelera ambitio
eum o induxit? Idem die de Aman.... Idem de Atha=
4 Reg. 11-1.. lia, die zelfs alle de koningskinderen vermoorden om
haere heerschzugt te voldoen, en meester van 't ryk te
2 Reg. 3. 20 blyven. Idem die de Joab die door de hoogmaed
zoo ver is vervoert dat hy eerst Abner, en naderhand
Amasa, heeft vermoord gehad.

En ergo quantum malum sit ambitio quae hominem eo vitio
laborantem, in quaevis scelera propellit.

At procul a nobis A.A dat wy ons door zulk een
fout zonden laeten vervoeren. Intueamur exemplum
Jois

Jois Baptista, ille se discipulum, et famulum Messiae sciens, impiissimum ducebat Dni ac Magistri sui gloriam sibi usurpare, et status sui metas excedere

Audiamus monentem Salvatorem: qui major ē in vobis fiat sicut minor. Item Qui se exaltat humiliabitur. Item Cui multum datum ē, multum quaeretur ab eo. Item Quod hoibs altum ē, abominaō ē apud Deum. Audiamus et Paulum, Non efficiamur inanis gloriae cupidi. Atq illud primum ē qd nos Joes docet. | Luc. 22. Matt 23. Luc 32. Luc 36. gal. 5.

Venio jam ad 2dum Scil: quod tunc maxe nos dimittere debeamus dum, superbiendi adest occasio, atq illud Joes suo exeplo nos docet. Mittunt pharisaei, et sacerdotes ab Jerosolymis Legatos ad Joem ut interrogarent of hy de Xus was, ze komen de waerdigheit van de Messias gelyk als aenbieden, en zie hy heeft beleeden, hy zeit rondut ō sum ego Xus, zeit hy al iet, Ego vox clamantis, inquit. Plura, eaq verissima, in Laudem dicere potuisset, at nihil dixit. dicere potuisset: sum filius illius justi Zachariae, sum is cujus ortus fulsit tot tantisq miraculis, sum in utero matris sanctificatus, sum in quo revixit Sptus Eliae, sum plus qm propheta, immo sum is quo ō surrexit major inter natos mulierum. in hoc et plura dicere potuisset, et ecce solum ait: Non sum ego Xus qm humilis Joes, cum ita, ocaō sese extollendi, joicet!

Forte cogitabit quis, Wel waerom verswijgt Joes daer hy zoo veel tot zyn Lof kon zeggen? zou hy mogelyk de Pharisean vreesen? Nequaqm, die Joes en vreesde gine phariseen, die zelf niet en vreesde eenen Herodes of de Phariseen te berispen. Proinde ō ea de caa tacet Joes istos laudis titulos, sed ex sptu humilitatis.

In eo Joem imitemur, oportet; humiliari nos dbus dum extollimur, ō decet hoem Xanum propalare praerogativas suas, licet etiam occasio se offerret.

At qm contrarie pleriq hoc agunt? dum quis aliquem

laudat et extollit, quod se plerumq. hbi laudatus?
complacet sibi, annuit laudi datae, et simul occasionem
arripit sese extollendi, et laudi suae ab alio datae ore
proprio aliquid addendi. It et alii, qui nulla praevia
data occasione sese extollere consueverunt, atq. nullo
invitante in proprias laudes excurrere.

Quam longe tam hi, qm. illi absi ab expto Jois? o
cplacet ille laudi sibi datae, dum tam generose eam re-
jiciens ait: Non sum ego Xus. o laudat se, tacet prae-
rogativas suas.

Eia ergo A.A. attendamus ad hoc explum Jois.
Luc. 3. Audiamus Eclcum, monentem, Qto magnus es humilia te
in oibs. Item, Salomonem: Laet een ander u pryzen, maer
Prov. 27-2 niet uw eigen mond; laet het een vreemd doen, maer niet
2. Cor. 10-38 uwe lippen. Item Paulum: Non qui se ipsum commen-
dat ille probatus e, sed quem Deus commendat. Item,
gal. 6. qui se existimat aliquid ee cum nihil sit, ipse se seducit.

Conclusio.

Wel dan A.A. willen w'ons zelven dan niet bedor-
gen, laeten w'onze ogen slaen op 't ootmoedig voorbeeld
van Joes &c.

Hiertoe maent ons aen, niet alleen 't voorbeeld van d'
ootmoedigen Joes maer ook wel voornaementlyk 't voor-
beeld van d'ootmoedige Jesus zelfs, van wien Joes maer
de voorloper was. de ipso Paulus ait: Qui cum in forma
Dei eet, o rapinam arbitratus e ee se aequalem Deo
sed semetipsum exinanivit &c. Ille Jesus de se ipso
ait: Ego o quaero gloriam meam. Ille alios ipsum lau-
dantes silere jussit, et sua miracula, tacere voluit.
Ille coram paucis gloriam suam in thaborea rupe os-
tendit, qui ignominiam crucis palam in monte calvariae
sustinere voluit.

Agite A.A. Haec consideremus sed et imitemur
sic sic fiet &c.

Tu quis es? Iois. 1. v. 19.

Dominica 3. Adventus 1738.

S. Pater Gregorius reflectens super hec gesta Iois Baptistæ, prout in præsenti refertur Evangelio, merito dicit quod Iois profundissimam humilitatem, sed et exactissimam sui ipsius cognitionem in eo demonstrerat A. A.

Miracula, quæ Iois nativitatem comitata fuerant, discessus ejus in eremum, austeritas vitæ, vestitus insolitus, victus ejus ordinarius, scil: locustarum mellisq̄ sylvestris, efficaces ejus prædicationes, qbs ois status quisq̄ hoes monebat et instruebat, hæc oia Iudæos in hanc dubitationem adduxerant, num forte hic Ioes esset Messias. Ut autem ex dubio ad certam cognitionem pervenirent, legationem solemnem ad Ioem instituunt. Ecce qntus in Iudæorum opinione esset Ioes.

At videte jam ex alia parte qm ipse in suis oculis et cognitione parvus et humilis esset Ioes. Potuisset sane Ioes ad eos, qui tta de eo grande veniebant cognitione, dixisse, se ee præcursorem Messiæ, et sibi attribuisse oes honoris titulos ministerio suo proprios, qui q̄ ei à Prophetis longe ante, et à Xto ipso attributi st. dixisse potuisset se angelum Dñi, prophetam, immò plus qm prophetam esse. At his oibs silentio prætermissis, solum se vocem dixit. Ego (inqt) vox clamantis in deserto. Ecce qpropere in his verbis humilitas Iois appareat.

At o mi. in illis elucet perfecta ejus de se cognitio. dum enim vocem se noinat, qm vilis, qmq̄ informis sit, scire se innuit. Quid enim voce vilius, et informius, quæ cito auditur, et cito transit, nihilq̄ in se hbt solidi?

Optandum foret A. A. ut et nos quoq̄ nosipsos tam bene cognosceremus, utq̄ et nostram vilitatem, immò nihilitatem perspectam haberemus.

At proch dolor! miserabiles sumus, ipsa vanitas et nihilitas sumus, et interim magna de nobis praesumimus.

Propositio. Ad hanc superbam, et praesumptuosam ideam à nobis eliminandam, ô inutile erit, si paucis d'ellenden, de ydelheit, ja nietigheit des mensche vobis proponam. Attende

Meritò dixit Salomon, de oibs hujus mundi: vanitas vanitatum et oia vanitas. Idem repetit et fortius exprimit eod. cap. Ik zag op alle de dingen die onder de zon geschieden,: en zie alles was ydelheit, en quelling des geests.

Eccle. 1-1-14.

Quod Salomon ibid. de oibs creatis dixit, id et in particulari verum ē de hoie. Hoc enim ē ipsa vanitas: sic David: De mensch is d'ydelheit gelyk, zyne dagen gaen verby als eene schaduwe. Item: voorwaer 't is maer enkel ydelheit, alle mensch die er leeft.

Ps. 143-4.
Ps. 38-6.

Ut hac de re vos convincam, percurremus breviter hois diversam aetatem, et vanitatem, afflictionem spus in ea.

Ho: ellendig en armlyk de toestand eens' mensch is, wanneer hy eerst komt inde wereldt, weeten alle die 't oit gezien hebben. Natus puer id ipsum testatur; quid enim suo ploratu quem edit, aliud innuit qm suam miseriam.

Et talis ō solum ē status eorum qui pauperes et à pauperibus parentibus nascuntur; sed et sic sese hbt cum oibs quotqt hoes nascuntur, etiam ditissimorum et Regum prolibus. Audite Salomonem, de suo in orbem introitu loquentem. Geboren zynde heb ik myne stemme, even als alle menschen, aldereerst al weenende laeten hooren; Deinde addit: Niemand van de koningen heeft eene andere geboorte gehad. Et prosequitur dicens: zoo hebben dan alle menschen den zelven ingang ten leven, en den zelven uitgang.

Sap. 7-3...

Possumus hic in transitu reflectere qm troostelyk hoc sit pro parvis et pauperibs hoibs, scil: quod licet in cursu vitae a divitibus et magnatibus sint valde diversi, similes tn illis fuerint in origine et nativitate et similes illis futuri sint in morte.

At tpus cogit pergere in cogitanda hois vanitate miseria et afflictione spiritus. Hoc

Hoc itaq; in testimonium miseriæ et afflictionis suæ initia fletum, et gemitum nascitur. Et profectò nonne id miserum, quod hoc natus nihil ex se possit, sibi ipsi auxiliari in necessitatibus suis. Non se nec quemq; noscit. Ratio vocatur aal, sed nullum habens usum rationis. Hoe lang moet het kind niet zyn onder eens anders moeyelyke onderwyzinge. en zoo we naukeurig agt geeven op die eerste jaeren dis kindsheits, we zullen de algemeene bedorventheit zig daer al in zien vertoonen. van dan afaen ist dat men in s'kinds verstand alle des menschen ongeregeltheden, gelyk in de kerne in spruijten, kan beschouwen. Ecce qta in ista ætate miseria, et afflictio spiritus.

Post infantiam, hoc intrat in juventutem. Qualis putatis status ê hois in ista ætate? O dan veropenbaert zig een hoogmoedigen aard, vreemde driften, quaede neijgingen, een geweldige brand die de jeugd dryft tot vele ongeregeltheden, hy vervalt dan in veele prykelen, en wil meenigmael na gene vermaeningen luijsteren. ach! hoe veele worden'er niet verleid, vervoerd en bedorven, in deze ouderdoms tyt door de wellusten, daer ze dan het meest opverhit zyn. di weelde en vermaekelykheden dezer wereld streelen die eerste aenkomende jeugd, niet anders als eene andere Dalila, om hun ain argen vyand, dan de Philistynen, dat is, aen den duivel over te leeveren, hunne eige passien en driften vervoeren hen meenigmael in deer tyt ad tot indecentia. De jonge jeugd (ait Ambr.) staet bloot voor den val, want de drift van veelerhande begeerlykheden word door de hitte van de jeugd ontsteeken.

Quandonam quæso erat dum filium prodigum die ongeregelde drift besprong, quod à patre vellet htne portionem substantiæ, quod tam roekeloos uit zyns s'vaders huis liep, en dat hy zig daer over gaf aen zyne gijle lusten, quod viveret luxuriosè cum meretricibus, et dissiparet eam substantiam suam, (exaggera facinus) nonne erat in juventute sua Luc. 15.
Ais ter. Hoc quidam habbat duos filios, et dixit adolescentior ex eis

Quonam wierd Absolon besprongen door die ongeregelde

drift en begeerlykheit van te willen heerschen, quæ passio tta, tamq. ardens in eo erat, ut ipsam cum morte patris sui Davidis explere vellet? Nonne dum adhuc adolescens erat?

2. Reg. 13 - 2 Adonam wierd Ammon verrukt door die gijle begeerlykheit tot zyne zuster Thamar, quæ passio adeo vehemens erat ut, teste script., dat hy zoo verre op haer verzot was, dat hy'er van ziek wierd. Nonne dum adolescens erat?

Refert script. de Ophni et Phinees filius Heli
1 Reg. 2-12-17-22 dat ze baldaedig waeren, et ad impudica zig lieten vervoeren, ait dit: di zoonen van Heli waeren Belialskinderen, zy kenden den Heere niet.... de zonde van die kinderen was overgroot voor den Heere, omdat zy de menschen aftrokken van dis Heeren offerhande.... zy sliepen by de vrouwen die aen den ingang dis tabernakels bleeven wagten.
Atqdonam hæc patrabant? dum juvines erant.

Afferri et hic pt qd hbtr script. Gen 38. de Her et Onan filius Judæ. Item qd hbtr 3 Reg. 12. de Roboam et consiliarius ejus, qui juvenes erant, quorum ille consilium dabant, cæcum, superbum et procax.

Videtis itaq. A. A. ex expl. is allatis q̄m verum sit qd dixi, scil: in ætate juventutis mxè tune dominari passionis, et juventutem varius concupiscentiis abripi.

De wellusten en vermaekelykheden, die de wereld de jeugd in die jaeren aenbied, zyn als vergulde pillen, die onder haere schoonheit hunne bitterheit verbergen, ze zyn gelyk het zoete water dir rievieren, die alle in de zee loopen eindigen, en dus haere zoetigheit in de zoutheit der zee verliezen.

Maer ziet dat is d'ydelheit en ellende van die jeugd, in die vroege jaeren, dat ze dit niet begrypt nog verstaet.

Non ignorabat id tpore suo Salomon, atq. ideo invenimus quod tam multas, easq. efficacissimas exhortaties dederit illis qui stim juventute sua; Dink op uwen scheppe
Eccle. 12 - 1. in de dagen uwer jonkheit

Atque ex eod. cap. proveniebat quod Salomon ubique tam serio recommendet parentibus, ut singularem curam gerant pro prolibus suis, q^to st in ista periculosa ætate.
Zie daer dan d'ydelheit en ellende van de jeugd of vroege jaeren des mensche leven.

Nadat de jaeren van de jonkheit zyn verbygegaen, zoo komt de minsch tot zyne bejaerdheit, en mannelyke ouderdom.
At quis tunc hoïs status? et tunc vanitas et afflictio spiritus.
Die heviga brandt en drift is dan door de rypheit van jaeren wel een weynig verkoeld. Maer dan volgen hem andere ydelheden, ellenden, en quellingen, die niet wel zoo heftig maer nog veel lastiger, verdrietiger, hardnekkiger en moeyelyker zyn. Dan komen de zorgen als zaemen geketent. dan komen de bekommeringen, agterdogt, ongerustheden, bezettingen en uit die de droefheden. dan tilt men alles zwaer daer men voorheen geen zwaerigheit in maekte. D'een is bedugt wat hy der hand zal vatten, wat functie, wat ambagt, wat neering of hanteering om zyn kost te winnen, en door de wereld te komen. Een ander, die nu al in een neering of ambagt zit, is bekommert hoe hy zal klanten krygen.
Alius sollicitus ē quod bonum faciet conjugium. Alius jam conjugatus hoe hy zyn vrouw en kinderen het brood zal voorwinnen. Alius wat hy zyne kinderen al zal laeten leeren, opdat zy daerna hun eige brood mogen winnen.
Verbo onnoemelyk en onnagaenkelyk zyn alle die zorgen gedagten en bekommernissen, die den mensch dan bekruypen.
Zeker, indien iemand s'avonds kon verzaemelen alle de gedagten, die hy den dag door zyn hoofd gegaen zyn, hy zou verwondert en verbaest staen, zoo over de meenigte als over de verscheidentheit en ydelheit der zelve.
Alle deze gedagten en ongerustigheden zyn oorzaek en brengen te weeg dat de mensch altyt na verandering tragt, gelyk als een krank mensch, die gedurig van bedde wil veranderen, en bevind zig altyt slimmer in 't leste, want hy draagt zyn quael met zig, en bevind zig niet beter al veranderd hy van zyde.

Wat zullen wy zeggen, van des menschen begeertens? hoe vreemd, hoe ydel, hoe verschillende zyn die? de menschen, begeeren en weeten dikwels, ik weet niet wat. d'een bedroeft zig dat hy zyne kinderen verlooren heeft, een ander bedroeft zig dat hy verloore, en bedorve kinderen heeft. d'een zoekt na dit, d'andere na wat anders. alle andere dingen schynen den mensch, mooy en schoon, uitgenomen 't geen dat hy zelf heeft, niets behaagd den mensch zoo zeer, dan het geen hy niet heeft, of niet hebben kan.

Dus is 't met den mensch, al ydelheit en quelling des geests, zoo in zyne gedagten, als in zyne begeertens.

En die zelve ydelheit schynt ook nog uit in die zelve zorg en begeertens, nam quid vanius quam cupere, laborare et procurare pro posteris, quos forsan non habbimus, aut quos nescimus quinam futuri sint.

Salomon fatetur, id se fecisse et agnoscit in eo vanitatem suam; Ik heb alle myne vernuftigheit verfoeyd, dewelke
Ecle. 2–18.. met een uiterste yver onder de zonne hewerk gesteld had omdat ik een erfgenaem nalaeten zal, van wien ik niet en weet, of hy wys of dwaes wezen zal... is 'er wel zoo groot een ydelheit?

Dus is de mensch ydel in zyne zorge. als ook in zyne voorzigtigheden. Ja in zyne voorzigtigheden, is hy gelyk aen de mollen, die met enige behendigheit onder de aerde graeven, maer in de zon zyn ze blind. zoo zyn de menschen wys en voorzigtig, arg en listig in aerdze dingen / Filii hujus saeculi, (ait Xus) prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. / maer in de zaeken, die zyne ~~zaak~~ ziel aengaen daer is hy blind in, omtrent Gods schikkingen, die helderder dan de zon, zig vertoonen, heeft hy geen begrip nog bevatting.

Dus zie je hoe de mensch, in 't beste van zyn tyd in zyne bejaerdheit, vol ydelheit en quelling is

Na de bejaerdheit komt d'ouderdom, en alle zyn begeerig hier toe te komen, en egter als die gekomen is, zoo wilde yder wel dat die nog verre was. De ouderdom ver-

verdubbelt alle qualen, de vrees, de zorg en 't mistrouwen
groeit aen. al hetgeen de mensch in zyne jonkheit behaegde,
mishaagd hem dan. doe ~~mis~~ behaagde hem het quaede,
nu mishaagd hem ook het goede. alle dingen worden grys
en verdroogen in deze ouderdom, uitgenoomen meenigmael
de gebreeken.

Wat dunkt u, A. A. is dit ook niet alles ydelheid? ja,
d'ydelheit der ydelheden, en alles ydelheit en quelling
des geests.

Nu wat volgt na dit alles? de dood. en dit is het
einde van alle die mensch onnutten en moeylyken arbeid.
deze dood verrast veele menschen, eer dat ze hebben
leeren leeven, ook eer dat ze hebben leeren sterven. de
meeste hoop der menschen gaet uit de wereld, zonder
dat hy ter deeg heeft geleert waerom hy daer in gekomen
is. zy zouden den tyt wel willen verlangen, maer de
dood weet van geen verdrag te maken, een ygelyk vreest
voor de doodt, en evenwel een yder moet daertoe komen.

Wat volgd'er op de dood? voor de meeste de hel en de
eeuwige verdoemenisse. via ad perditionem, lata ē, [et] non Matt. 7-13
aut xus! et multi st qui intrant p eam. Item Multi
st vocati, pauci vero electi. dit is het einde eylaes!
van veelen, van kleyne en grooten, van verstandigen en
onverstandigen, van ryken en armen. dit is het einde
van zoo veele en ontelbaere zorgen, begeertens en be-
kommernissen, van zoo veel vrocten en arbyden.

Hæc in Bethania facta sunt trans Jordanem, ubi erat Joes Baptizans

Dom: 3tia Adventus 1740. 7. 60.

Jois. 1. v. 28.

Eximium in Evangelio Jois de Dno habemus testimonium, quo illius humana divinaq natura asseritur. A. A.
Joes interrogatus num ipse esset Xtus, respondet Ego vox clamantis in deserto. Et iterum interrogatus, quid ergo baptizaret? respondit: Ego Baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit quem vos nescitis, ipse e qui post me venturus e, qui ante me factus e, cujus ego ō sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti.
Medius vestrum stetit, inqt Joes, et ut hō qa in similitudinem hoium factus et habitu inventus e ut hō; et ut Deus qa ubiq presens, et in ipso vivimus, movemur et sumus. Phil. 2. Act. 17-28.
Ipse ut hō post me venturus e, qui ut Deus ante me factus e, seu ab æterno fuit. Unde ō sum dignus &c
Magni apud Judæos ponderis ee debuerat hoc testimonium.
1o Qa ō clanculum aut vulgariter, sed publicè, ac magnificè legatis Judæorum, solemniter missis redditum e.
2o Qa profectum ē à Joe, quem tanti faciebant Judæi, ut dignus illis videretur, quem crederent Messiam. Urget hoc postea ipse Dnus Jo. 5-33. Vos, inqt, misistis ad Joem, et testimonium perhibuit veritati.
Porrò qa mri momenti fuit hoc testimonium, noluit Evangelista tacere locum, in quo illud datum e. Hæc inqt, in Bethania &c
Istam loci circumstantiam paucis modo excutiemus, et Moralia deducemus Attendite — Propositio

Als wij hier in den text van Bethania hooren spreken zoo moeten wij niet denken als of hier gesproken wird van Bethania de woonplaets van Maria, Martha, en Lazarus, mits die digt bij Jerusalem woonden. Maer hier word gesproken van een ander Bethania gelegen over de Jordane en anders genaemd Bethabara, of Bethbara, dat is, 't huis van overgang of overzettinge, om dat gelijk de geleerden willen, 't aldaer was dat het volk gewoon was met een pont of schuijt de Jordaen over te vaeren, en nu al met groote meenigte begon over te trekken

om te gaen na 't hoogveest van Laescken. Addunt alii eun-
dem fuisse locum, per quem sub Josue transierunt Israe-
Josue. 3 litæ, ut possessionem terræ promissæ capescerent, atq inde
retinuisse nomen Bethabara vel Bethania i.e. domus
vel locum transitus

Cæterum duo Evangelista Joes ait de hoc loco 1dum quod
Baptista ibi dederit Xto testimonium, 2dum quod ibidem
Baptizaverit.

1dum Quod attinet Hæc (ait Ev.) in Bethania facta
st. Hæc viz: die heerlijke getuijgenisse die Joes van de waer-
digheit van den persoon van Xus gegeven heeft, en die oot-
moedige belijdenisse van zijne eige onwaerdigheit ten aenzien
van dien verheven persoon van Xus. Hæc in Bethania facta
st.

Evangelista tam accurate Locum dati hujus de Xto tes-
timonii designavit 1o ad majorem confirmationem ejus
quod narravit. 2o ad exponendam testimonii dati ex-
cellentiam, à celebritate loci, utpote quod eo loco datum est
quo pp trajectum magna spe erat hoium frequentia.
3o deniq ad ostendendam eximiam
Jois libertatem in dando tam magnifico de Xto testimonio
tam celebri Loco, et in tali hoium frequentia.

Hæc quoad primum quod Evangelista in Bethania fac-
tum esse dicit.

2dum quod attinet Ev. ait: Ubi erat Joes Baptizans
Atq his verbis Ev. indicat Baptistam in Bethania de
Xto dedisse eximium illud de ejus divinitate testimonium,
et ibidem quoq Baptizasse.

Cum audimus Joem Baptizasse cogitare o dbmo ejus
Baptismum similem fuisse Baptismo Xti, nam Jois
Baptismus o erat nisi externa pœ professio, et præpa-
ratio ad Baptismum Xti quo peccata remitterentur. Unde
Luc. 3-16 ipse Jos: Ik doop u wel met water; maer daer zal'er een
komen, die magtiger is dan ik, wiens schoenriem ik niet
waerdig ben t'ontbinden, die zal u doopen met den h. geest
en met vuer. Hinc et videmus quod, cum Paulus Ephesi quos-
dam discipulos invenisset Jois tt baptismate baptizatos,
Act. 19-3. eos in Jesu nomine Baptizari jusserit. Igitur Baptismus
Jois tt præludebat Baptismo Xti, et erat tt nuda præparatio
ad Baptismum Xti. Unde Lucas: Venit Joes in oem regionem
Luc. 3-3 Jordanis prædicans Baptismum pœ in remissionem pecca-
torum

torum. (explica paucis)
Atq hac Joes prædicat facta e oibs modis, verbis, ex-
ternis signis, et vita ipsa. 1º prædicabat verbis dicens: Matt. 3-2
doet boetvaerdigheit, want het rijk der hemelen is na bij. Item 4. 8
doet (boetvaerdigheit) doet waerdige vrugten van boetvaerdig-
heit. En zegt niet bij u zelven: wij hebben Abraham tot onzen
Vader: want ik zeg u, dat godt magtig is om uit deze steenen
Abraham kinderen te verwekken. ook staet de bijl alreeds aen
de wortel der boomen. Alle boom dan, die geen goede vrugten
voordbrengt, zal uitgekapt en in 't vuer geworpen worden.
Sic prædicabat verbis. 2º Prædicabat externis signis
nimirum Baptismi, quo sese pænitentes profitebantur,
et ad remissionem peccatorum disponebantur peccatores.
Unde Matt: Toen gingen die van Jerusalem, en geheel Ju-
dea, en al het land omtrent de Jordane tot Joes uit, en zij
wierden van hem in de Jordaene gedoopt, belijdende hunne
zonden. En tot bewijs dat zijn doopen maer was een teken
van boetvaerdigheit, en de zonden niet vergaf, zoo voegde
hij'er zelfs bij: Ik doop u wel met water tot boetvaer- 4. 11
digheit: maer die naer mij komen zal, die zal u doopen
met den h. Geest. 3º Prædicabat præcipue ipsa
sua vita, quæ non erat nisi, tota, et continua pœa. Joes 4. 4
inquit Matt: had een kleed van kemelshairen, en een leeren
gordel om zijne lenden, en zijne spijze waeren sprinkhanen,
en wilde hooning. Ja zoo streng, en heilig leefde hij, dat
men hem ook zelfs voor den Messias wilde aennemen. &
taliter ergo prædicabat Joes, id q faciebat ubi Ev. ait:
In Bethania trans Jordanem, ubi erat Baptizans, quæ
loci circumstantia non leviter consideranda.
Quare Jordanem eligit Joes ad Baptizandum? quare
non baptizat in civitate more nunc nobis, vel olim etiam Ju-
dæis usitato? Liquet sane Joem studiose quæsivisse copiam
aquarum, Ev. Joes diserte ait: Erat Joes Baptizans in Joes. 3-23
Ennon, juxta Salim, qa aquæ multæ erant illic. Quare,
hoc? quare Joes ad Baptizandum quæsivit copiam aqua-
rum?
R. 2º Voluit Baptista hoc pacto copiosam sacramen-
torum nostrorum gratiam adumbrare. de quo n vere dicitur
apud Dnum misericordia, et copiosa apud eum redemptio Ps. 129-7
de ea Xus: Si quis sitit veniat ad me et bibat. Qui credit Jo. 7-37...
in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent
aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spu, quem accepturi erant

credentes in eum. de his item paulus: Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti
Tit. 3-5. quem effudit in nos abunde per J. C. Salvatorem nrum.

Rx 3º cum S. Chrysologo Serm. 137. Ideo voluit Joes baptizare ubi erant aqua multa, ut multitudine aquarum ostenderet multas esse Judaeorum iniquitates, quibus abluendis multae aquae erant necessariae. Et merito nam pro sordium qualitate varium, debet esse lavacrum, pro qualitate criminum digna poenitentia. Hinc Joes praedicans baptismum poenitentiae di-
Luc. 3-8 cebat: Facite fructus dignos poenitentiae. Magnis calamitatibus non pauca sufficiunt lacrymarum guttae, sed fons necessarius est. Hinc Jeremias deplorans miserrimum populi sui statum,
Jerem. 9-1 aiebat: Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo die ac nocte interfectos filiae populi mei. Sic et David, pro varietate et gravitate peccato-
Ps. 6-7. rum suorum veniam implorans: Laboravi in gemitu meo Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Sic et omnes peccatores pro ratione delicti opus habent aquis poenitentiae. Hinc tritum Patrum dictum: Poena crimine minor non sit. Atque sic et hic vult S. Chrysol. ideo Joem baptizasse ubi multae erant aquae, ut multitudine aquarum ostenderet multas esse Judaeorum sordes, quibus abluen-
„ dis, multae paenitentiales aquae essent necessariae. Venit, inquit,
„ ad Jordanem, quia Judaicas sordes non poterat hydria jam
„ lavare, sed flumen.

Atque haec ad Jordanem generaliter pertinent quatenus fluvius. Specialiter porro considerandus nunc Jordanis est. Quare nimirum Joes non qualemcunque elegerit fluvium, sed mere Jordanem, in quo etiam ipse Dns baptizari voluit?
Rx Indubie ista mysterii gratia facta sunt. Jordanis fluvius in SS. litteris celeberrimus, et pluribus miraculis clarus est. Unum alterumve ad propositum nostrum sufficient, quia mirabiliter adumbrarunt quae per Jois baptismum secutae, dico quae per Sacramenta Baptismi et Poenitentiae in Ecclesia geruntur.
NB vide post fine # 1um miraculum est, quod in Jordane Naaman Syrus septena
4. Reg. 5 ablutione purgatus est a lepra. Quo in miraculo duo singulariter notanda. 1º remedii quoad externam speciem vilitas ob quam iratus Naaman dicebat: numquid meliores sunt Abana et Parphar fluvii Damasci, omnibus aquis Israel, ut laver in eis et munder? 2º ablutionis septies facta repetitio.
A figura hujus miraculi Naamo Syro in Jordane facta ad

ad veritatem ipsam. Eligit Deus eundem fluvium Jordanem
ut per aquam Baptismi qualitates illustret. In fluvio bap
tizat, quo Naaman lepra abstersa est, ut noverimus praedita
sacra abstergere peccati lepram. unde Paulus: Christus di- Eph. 5-25...
lexit Ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret
mundans lavacro aquae in verbo vitae. 2 Sicut quoad externam
speciem vile erat remedium, quo curabatur Naaman, sic et
idem externo sacramentorum nostrorum aspectui convenit; ni
hil enim videtur exilius atque contemptius: attamen nihil his ipsis
est efficacius. 3 Sicut Naaman septies lavari debuit, sic et
spirituales Naamani, dico peccatores septies id est saepius
iterum atque iterum spiritualem lepram, sacra per aquam eluere
debent. cum Davide orent necesse est: Amplius lava me &c. ps. 50.
En sic primum miraculum in Jordane factum, adumbrat
quae per Deum Baptismum sequuntur, dico quae in sacris Ecclesiae
geruntur.
2dum in Jordane miraculum est, quod transitum praebuit Josue 3.4.
Israeli, et iterum Eliae et Eliseo. 4. Reg. 2.
Praebuit transitum Israeli, viam sacerdotibus arcam de
ferentibus, et aquas Jordanis calcantibus stetit fluvius aqua
rum, et praebuit transitum Israeli. 2do hoc transitu Josue
exaltatus est, secundum illud Dei ad Josue affatum: hodie
incipiam te exaltare coram omni Israele. 3 Consternantur Amor
rhaei et Chananaei. Cognito Israelis transitu dissolutum est cor
eorum (ait Scr.) et non remansit in eis spiritus timentibus introi
tum filiorum Israel 5-1. 4 denique cum sacerdotes portantes
arcam ascendissent, et siccam humum calcare coepissent reversae
sunt aquae in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. 4-18
Atque haec omnia iterum adumbrant quae per Deum in Jordane
Baptismum sequuntur. 1 Jordanis transitum quod attinet.
Aquae fluentes peccata adumbrant, juxta illud Eliphasi: bi Job. 15-16.
bunt sicut aquam iniquitatem. fluxus peccandi assiduitatem
innuit. Hoc fluvio impeditur transitus in terram promissam
quia (ut Isaias) iniquitates nostrae diviserunt inter nos et Deum Isa. 59-2
nostrum. Sacerdotes arcam deferentes, et Jordanis aquas
calcantes sistunt Jordanis fluvium et praebent transitum,
quia sacerdotes sacramentorum ministri auferunt peccata
et viam faciunt ad caelum. 2 Josue exaltatus innuit Josue
veri dico Jesu gloriam ex suscepto in Jordane Baptismate
Hodie incipiam exaltare te &c. Jesus antea velut ignotus tunc
coepit clarificari testimonio Patris et Spiritus S. Matt. 3-16.. Jo. 1-32...

Ps. 73 - 8 tum adimpleri capit illud Davidis: Dominabitur à flumine usq ad terminos orbis terrarum. Sed et summa Jesu gloria quod venit peccatores salvos facere. Fidelis sermo, et oi acceptione dignus quod C. J. venit in hunc mundum peccatores salvos

1. Tim. 1 - 15 facere. 43 Donaq consternantur ad Israelis transitum amorrhæi, sic et in transitu, seu susceptione sacramentorum Baptismi et pœa; sicut enim in uniús conversione gaudium e in cœlis, ita luctus et terror in inferno dæmonibus. Utinam ita nos pœniteat! Superé 4a circumstantia. Utinam illam liceret omittere! mali n ominis e. An Sptus S. eo fine illam expresserit ut relabentes notaret peccatores, nescio: optimè tamen illis convenit. Reversa st aquæ. o utinam! ne

2. Pet. 2 - 22.. id nobis contingat. ne revertamur ad vomitum. Christi Baptisma (ait Chrysol.) sic regenerat, sic immutat, sic hominem reddit ex vetere novum, ut præterita nesciat, ò recordetur antiqua, qui de terreno cœlestis jam cœlestia possidet et divina. Serm. 137. Aug. Serm. 7. de temp.

Adeoq et videmus quō transitus Jordanis Israeli pro- titus adumbret quæ nostris geruntur sacramentis.

Atq sic etiam ē de transitu Eliæ et Elisæi. Würd Eliseus begistigd met de geest van Elias, sic et nos Sptu Xti donamur in sacramentis. Hinc Joēs Bap: De plenitudine ejus nos

Joes. 1 - 16. oes accepimus. Item Paul: Quicumq in Xto Baptizati estis

Gal. 3 - 26. Xum induistis. Idem cum proportione de pœa dicendum. Wierd Elias post transitum Jordanis curru igneo opgevoert in cœlum: Et nos virtute sacramentorum sublatis peccatis in cœlum angelorum amore ardentium ministerio suscipimur in cœlo.

Tit. 3 - 5... Unde Paulus: Salvos nos fecit p lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus S. quem effudit in nos abunde p J. C. salvatorem nrum, ut justificati gratia ipsius hæredes simus sdum spem vitæ æternæ.

Itaq his consideratis ò poterat Joēs oportuniorem baptismo suó locum deligere qm Jordanem tot pœ grav- sem mijsteriis.

Sed quid de Bethania sive Bethabara dicemus, qd ibi Joēs Baptizaverit?

R. 1o. Joēs hunc locum in Jordane elegit pro commoditate advenientium ad se undiq turbarum, quia facile hic poterant transire Jordanem.

2o. Mijsticè transitum, scat, quo peccatores à peccatis trans-

transire dbnt ad graam; à vitus ad virtutes.
Habetis A.A. duo illa quæ textus dicit Ioẽm in Bethania trans Jordanem fecisse, nimirum 1° quod ibidem illustre testimonium Xto dederit; 2° et quod ibid: baptizaverit. Hæc in Bethania facta &

Agite A.A. 1° Discamus à Ioe Xto dare testimonium. Dit moeten wij doen, met niet af oit ons te schaemen, ons geloof, of de waerheit te belijden, maer integendeel waer, bij wie 't ook zou mogen wezen, maeren wij onbeschroomd getuijgenisse voor Xus geven, even gelijk Ioes in Bethania, daer de doortogt van de menigte des volks was; die heerlijke getuijgenisse aen Iesus gegeven heeft. Dit heeft Iesus ten hemel varende aen ons, al zoo wel als aen zijne apostelen, bevolen. Gij zult (zeid hij nog tot ons) mij getuijgen zijn. Io die hier aen ontbreken, bedreigt hij dat hij ten jongsten dage ook zal schaemen..... act: 1-8
zoo wie, ingt, zig over mij en mijne woorden zal schaemen de Zoon der mensche zal zig ook over hem schaemen, wanneer hij in zijne heerlijkheit, en in die zijns Vaders, ende heilige Engelen zal komen. Maer ook integendeel die naar 't v. B. van Ioes na tijdt, en gelegentheit zonder schroom voor wie 't ook mag wezen, al was 't voor de heele wereld, getuijgenisse aen Xus, aen de waerheit, en 't geloof zal gegeven hebben, o! dien belooft hij, dat hij hem ook ten jongsten dagen zal verheerlijken, en belijden. Ook zeg ik u, ingt, zoo wie mij voor de menschen zal belijden, dien zal de Zoon des mensche ook belijden voor d' Engelen gods. Luc: 9-26 ibid. 12-8.
Quis ergo detrectabit Christo testimonium dare? Quis Ioẽm ô imitari volet? eia &

2° Discamus à Ioe in Bethania baptizante baptizari, ô aquis Sacramenti Baptismi sed aquis Laboriosi, et secundi Baptismi, dico sacramento Pœa. Hujus Baptismi, ut vidimus, figura erant oia illa miracula olim in Jordane facta (repete paucis) hujus et ipse Iois Baptismus figura erat. Hunc Iois Baptismum Eccla nobis hodie et proxima Dominicâ proponit, et sic monet hoc sacro adventus tpore baptizari dbre ut ad festa Natalitia preparemur. Agite A.A. cum Ioe in Bethaniam eamus & curemus sic transire ut ultra ô revertamur, sic pœam agamus ut ô relabamur. Tunc demu fiet, ut ad cælestem terram promissam perveniamus et igneo curru rapiemur in cælum.

Conclusio

NB Pone hoc sup:

Drie bezondere mirakelen vermeld de Schrift omtrent de Jordaan geschied te zijn: 1 de doortogt der Jsraelieten onder Josüe om bezit van't beloofde Land te nèmen, 2. de doortogt van Elias en Eliseus 3 de genèzing van Naaman den Sijrier zig wassende in de Jordane. Alle wondere of mirakelen die èven als de doop van Joes, zeer zoet afbeelden d'overvloed der genade van den doop, en der andere Sacramenten der kerke.

En wel 1. gelyk d'Jsraelieten de Jordaan moesten doortrekken om bezit van't beloofde land te nèmen zo ook niemand komt in't bezit van't beloofde land der kerke van Chs, of van den hemel dan door de
Jois. 3. jordane van den doop: Nisi quis renatus fuerit &

2. Gelijk Eliseus den dubbelden geest van Elias kreeg, na den doortogt der Jordane, en Elias ten hemel wierd opgevoerd, zo ook ontvangen wij, maar door den doop den Geest van Chs, en lèven wy in de hope van eens opgenòmen te worden, en altoos met wezen
Tit. 3-5... Salvos nos fecit per lavacrum &

3. Wierd Naaman door de geringe wateren der Jordane van zyne melaatsheid genèzen, wat is'er op't oog geringer dan't water van den doop, en de woorden die de Bedienaar sprèekt en egter hier door word de ziel gewassen en genèzen van alle melaatsheid.

Ego vox clamantis in diserto. Jois. 1. ℣. 23.

Dominica 3. Adventus. 1741. 56. 67.

Quamqm (ut Dns ad Samuelem 1. Reg. 16. 7.) homo videat ea quae parent, Dns autem intueatur cor, ac proinde falsam de alterius sanctitate saepe ferat sententiam; et tamen complura virtutis testimonia, adeo luculenta, ut post illa nefas sit de probitate alterius addubitare. A. A.

1o. Hujus gris testimonia sunt ipsa opera, nam ut vulgare fert proverbium, Acta virum probant; Huc ~~ambsamilius~~ et Salvator: Non pt arbor bona malos fructus facere. Matt. 7.

2o. Insignis probatio virtutis e tribulao, teste Sapiente. Vasa figuli probat fornax, & hoes justos tentatio tribulationis. Eccli 27-6.

(3o. Quin & prosperitas fijdius sanctitati lapis e. Huc illud Sapientis: Beatus dives qui inventus e sine macula & qui post aurum o abiit, nec speravit in pecunia et thesauris. Quis e hic? & laudabimus eum, fecit n mirabilia in vita sua &c.) c. 31. 8.

4o. Ad haec certissimum excellentiae testimonium Dni laudatio. Unde Paulus: Non qui se ipsum commendat ille probatus e, sed quem Deus commendat. 2. Cor. 10.

Ex his igitur probatissimum merito dicam Baptistam, in quem oia illa cadunt sanctitatis suffragia.

1o. Si Acta virum probent, quantus vir Joes! Cujus victus, & vestitus, & conciones, et baptismus, verbo ois vita, tam fuere mirabilia, ut Messias aliqbo potuerit videri.

2o Si tribulao justorum examen, sane veritatis cao toleratus carcer, & ipsa oppetita mors, qd nisi virtutem testantur?

(3o Sed & Regis Herodis favor prae veritate spretus ipsum perfectum probat.)

4o. Deniqz si Laus Dni sanctitati praebet testimonium, nemo Joe sanctior e ex natis mulierum, nam nemo umqam laudatus e à Dno magnificentius. Oibs ergo numeris absoluta fulget virtus Praecursoris.

Unum tamen, adhuc omittam, quo virtutem suam nobis reddidit manifestam. quis oblatis sponte laudibus capiatur? et tn captus Joes. Rogabant missi à pharisæis Legati: Tu quis es? atq sic Messiæ dignitatem deferebant Joi; respuit tn vir invictus, & nec prophetam nec Eliam se vocari passus e, sed vocem sese nuncupavit clamantis in deserto. Ego (ait) Vox clamantis in deserto

Propositio

1 Hunc Jois titulum hodie expendemus, atq videbimus
1mo Cur vocem sese dixerit Baptista, et in quo sit voci similis:
2do Qualis, & quam magnifica vox fuerit
3tio Ubi clamaverit; viz. in deserto.
2 Dein Moralia deducemus Attendite

1o Jois Vox

1o Quamqm plurimos sibi titulos, eosq honorificos, absq ullius nota vanitatis tribuere potuisset Baptista, persuasit tamen illi humilitas, ut eum eligeret, qui ceteris videbatur abjectior. Ego (inquit) vox clamantis in deserto. quid vox? percussio aëris, quæ mox ut oritur, moritur; ut incipit, desinit; ut auditur, fuit. Et si vox appellari voluit, cur clamantis in deserto? eccur non vox cælitus missa? vox in celeberrimis urbibus resonans? vox Dni in virtute? vox Dni in magnificentia? cur vox clamantis in deserto? Ad placuit Joi quod vilius videbatur in titulis, hinc maluit appellari vox in deserto, quam aut Dni præcursor, aut magni filius Zachariæ, aut Dei Filii baptista, aut angelus Dni viam præparans, aut alter Elias, aut propheta & plus qm propheta, aut aliis deniq compluribus ejus generis nominibus. Sola Vocis appellatione oia definivit. Ego vox

Itaq præ humilitate vocem sese dixit Joes.

2o Sed in quo voci similis fuit Baptista?

Ad Ut hujus rationem plenius percipiamus, operæ pretium erit in memoriam revocare celebrem istam Jesu Filii Dei appellationem, quam illi Ev. Joës sæpius tribuit tum in Ev., tum in Epistolis, et Apocalypsi. In Ev. c. 1. ait

Jois. 1. In principio erat Verbum, & deinde, Verbum Caro factum

1. Jois. 5. Ita etiam 1. Ep. c. 5. Tres st (inqt) qui testimonium dan

Samaritanum, ignominiæ cā Xum indigitarunt invi-
di Pharisæi: Hoc nempe dicimus quia Samaritanus es tu? (inquiebant) & dæmonium Jois. 8
habes? Hoc tamen cognomen in honore habuit Salvator Luc. 10.
qdo proposita parabola de Sancio viatore, ipse se Sama-
ritani nomine voluit ~~[illegible]~~ depingere.

Sic etiam Crucis titulus, I. N. R. I. ludibrii causa
morienti appositus Salvatori, gloriam illius ô leviter il-
lustravit.

Ad eundem igitur modum, etsi Vocis indigitatio Joan-
ni placuerit ob vilitatem, ejus tn nobis ô leviter osten-
dit dignitatem.

Quid n illustrius ē, quam vocem eē Divini Verbi, tan-
tamq cum illo gerere similitudinem, ut opus fuerit Evan-
gelistam Vocem inter & Verbum distinguere, et designatè
dicere: Non erat ille lux, sed ut testimonium perhibe-
ret de lumine? Quid nobilius ē, quam Vocem eē, quæ
exaudiendo per orbem universum Evangelio viam præparat?
Quid dignius quam avocare hoēs à sceleribus, atq in
viam dirigere salutis?

Expendebat hæc Jois magnalia in Vocis nuncupatione
adumbrata, Magnus Basilius de Joe explicans quæ
David de Voce Dni canit Ps. 28. (Zegt David de Stemme en past dit alles wonderlijk toe
des Heeren gaet op de waeteren. aan Joes &c) Quæ vox sup aquas? rogat
"Pater, et sibi respondens ait: "Verum hoc ut prophetis-
"cum sumendum ē. Memor esto Jois, qui cum interrogatus
"esset à Judæis, Tu quis es? quod responsum dabimus his
"qui nos miserunt? respondit: Ego vox clamantis in deserto.
"Est ergo Joes vox Dni ...... Ipsa itaq vox Dei erat sup aquas
"in Jordane, in quo baptizabat Jo:s, prædicans baptisma
"pœ, ato in Jordane tt, sed et in Enon, propè Salem,
"multum n illic aquarum erat. Vox igitur Dni sup aquas
"Joes ē baptizans."

Zegt David: de Godt der heerlykheid heeft gedon-
derd. "Illic (alwaer de Stemme was op de waeteren) et Deus
"majestatis intonuit, venit n vox de cœlo dicens: hic ē filius
"meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

Zegt David: de Heer op groote waeteren, tunc (ait
Basilius als die donderstem gehoort wierd: hic ē filius-)

„ tunc et Dns sup aquas multas erat, cum ad Joes usq
„ baptisma sese dimittere dignabatur, ut universam legis
„ justitiam adimpleret„.

2do David: De stemme des Heeren gaet met kragt.
„ Aufert n. (ait S. Doctor) infirmitates populi, p baptisma
„ pae..... illud in virtute vox e dicens: poenitemini appro
„ pinquavit n. regnum caelorum. & facite fructus dignos
„ pae„.

3tio David.: De stemme des Heeren gaet met heer
„ lijkheid„ quando magnifica mysteria Joes de Jesu prae
„ dicabat dicens: Vidi Sptum S. sicut columbam descenden
„ tem, et manentem sup eum (Jo. 1.) Et iterum: quoniam de
„ plenitudine ipsius oes accipimus gratiam pro gratia (ibid.)
„ Sublimes namq. et ista atq. et magnitudinem gloriae
„ Unigeniti exprimentes; eoq. vox Dni erat in magnificentia„

NB. prosecutionem vides in eadem explicaoe S. patris.
Vide etiam Barrad.)

Vox in magnif. Ecce Agnus Dei. Item: ipse e qui ante me factus cujus ego n sum dignus &

Atq. ex his liquere arbitror quam eximia Vox fuerit
Baptista.

3o. Joes Vox clamans in deserto

At ubi haec vox clamavit? 1o. ego vox clamantis in de
Ibi ~~Joes praedic~~ x factum e verbum Dni sup Joem
Zacharia filium, et subdit Evangelista, et venit prae
dicans baptismum pae. Joes de dooper (ait Matt. 3.)
quam preeken in de woestijne van Judeën, zeggende: doet
boedvaerdigheid, want het rijk der hemelen is nabij.
T was in de woestijne dat de schaeren ~~kwamen~~ [illegible] uitge
loopen om Joes te zien en te hooren, waerom de Zalig
Matt. 11. tot hen zeide: Quid existis in deserto videre? &

Zoo dan Joes riep in de woestijne.
Hij riep niet in de groote steden die opgepropt zijn
van menschen en ook van weelden: hij riep niet op
de ~~publicke en~~ openbaere markten, daer met doorgaen
met koopen en verkoopen, met liegen en bedriegen be
zig is, daer de begeerlijkheid, en geldzugt de meest
spelen. Neen! daer ~~en~~ roept Joes niet, maer in
de woestijne, daer gene menschen komen dan ~~als~~ die 't er m
groote moeyte, in ongemak naatoegaen. Hij preekt in

dant in cœlo, Pater, Verbum, & Sp̃us S. Et in Apoc: Apoc. 19
Vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen ejus
Verbum Dei.

Nu deze benaminge van 't Woord, quod Xto sæpius tribuitur, ñ ē propriè accipiendum, ut vulgus illud accipit, bewegen voor een stem, die men uiterlijk hoord; maer men moet 't Woord neemen, voor eene inwendige gedagte die men bij zig zelve uitdrukt met 't verstand, en die men naederhand uitdrukt, en laat hooren door de stemme of het geklank van den monde. Om de nauwe vereeninge van de stemme of 't uiterlijk geklank des monds met het Woord, of d'inwendige gedagten van de ziele, men zoo het een, als het ander dikwils denzelven naem geeft, en het beide met 't Woord, of woorden noemt.

Nu gelijk onze woorden, of inwendige gedagten der ziele voortkomen van ons verstand, zoo koomt ook 't eeuwige Woord des Vaders, de tweede persoon in d'allerh. Drieëenigheid voort van den Vader, mits de Vader van alle eeuwigheid zig zelven kennende den Zoone voortbrengt, die daerom ook de kennisse, de wijsheid, of het Woord des Vaders genoemd word. En gelijk onze woorden, of gedagten van ons verstand de stemme, of 't geklank des monds noodig hebben, zullen ze kenbaer worden aen anderen, ita et divinum istud verbum æterni patris, suas cum proportione voces habet, qbs exterius reveletur, & innotescat. Sunt hæ voces oẽs illi, qui Christum mundo annuntiant, ejusq divinitatem manifestant. Quos inter principem locum obtinet Baptista noster, qui clarissimè ante alios Jesum æterni Patris Verbum mundo indicavit, qđo intento in illum digito dixit: Ecce Agnus Dei &. Atq hæc prima rão ē, cur Verbi divini vocem, dicere se potuerit Baptista, sicut n vox index ē verbi, ita Joes Xti.

2 Accedit huic altera rão, et Jois cum voce analogia. Nimirum ē vox verbo posterior, si cogitantem spectes, nam ante cogito, quam loquar: at si de audientibus agitur prior ē vox quam verbi seu sensus interioris revelatio; loquendum n ē ante quam, loquentis animi sensa intelligas. Atq ita planè ē Joem inter & Xum, vocem, et Verbum. Si comparatè

ad Deum Patrem loquimur, prior e Joe Dei Filius: si vero ad nos prior Xto e Joes. Comparatè ad Patrem Filii Dei prior e Joe, nam ab oi æternitate fuit in sinu Patris Filius, et post multa demum sæcula prodiit Joes. At iterum quoad nos, prius innotuit Joes, qm Xtus, præivit

Luc. 3. ante faciem Dni parare vias ejus, prius nascitur, prius prædicat, prius moritur. Atq hanc vocis secum analogiam ipse expressè attigit in Ev. nostro Baptista, cum de

^ Ipse e Xto ait: ^ Qui post me venturus e, qui ante me factus e. q. d. spectata æterna Filii Dei generatione, me prior e, ante me factus e; at temporali revelatione me posterior e, post me venturus e in hoium notitiam. Hinc igitur merito vocis appellationem sumit Joes, qui vocis indolem tam prope assequitur.

3. Deniq optimè in Joem cadit appellatio vocis, qa sicut vox deficit revelato verbo, ita & Joes audiri, ac vivere desiit facto palam Xto. Non secus ac Lospsphorus postqam solem nuntiavit oriturum, ad exordientis radios continuo disparet: ita & Joes missus ut testimonium perhiberet de lumine, postqm solem justitiæ lucem illam, quæ illuminat oem hoim venientem in hunc mundum, denuntiavit appariturum, raptus e ex oculis ac desiit videri. Hinc ipse Joes ad discipulos suos de Xto ait: Hij moet aenwassen

Jois. 3-30 in ik moet afneemen.

2º Jois Vox magnifica

Audistis nunc A. A. rationes, ob quas Vocis cognomen imponere sibi potuerit Joes. Qualis vero, quam eximia vox fuerit nunc accipite.

Dubium o e, quin ista vocis nomenculatio, ob humilitatem præ cæteris placuerit Baptistæ, qa illam Eliæ, prophetæ appellatione longè modestiorem judicabat, ac se propemodum nihil esse hoc pacto asserebat.

Attamen si propius hanc ipsam vocis appellationem inspexerimus, videbimus illam Joi esse o parum honorificam, adeo ut ex nomine quod sibi Jois elegit modestia, magna illius indicetur excellentia.

Neq id novum e, quod nomen, quod ex modestia quis sibi imposuit, aut, quod magis e, quod aliorum procudit invidia, tamqam infame, vice versa fieri illustre.

Samari=

in de woestijne daer gebrek van alles is. dit deed hij, op
dat dus degenen tot dew hij riep, meerder vrugt zouden
doen met zijne stemme, hoe z' in de woestijne minder
beletselen vonden, die hun beletten zouden naer hem te
hooren.

te regt zegt dan Joes: Ego vox clamantis in deserto

Moralia

1mo Ex dictis discimus Jois exemplo silentio prae-
terire quae ad nostri gloriam faciunt, et si quid dicen-
dum e, illud potius proferre quod mag humilitatis
servire pt. Sic, uti in initio vidimus, egit Joes......

NB huic inhaesi

ac 1o quidem Jois explo fugienda laus hoium.
id proprium e humilitati xanae. id Xus Dns suo explo
nos docuit prohibens nea sua miracula propalarent
hoes. si sic Xus egit, qui nulla inani gloria decipi,
poterat, quanto ma nos? Nos qui, si quid habemus,
illud à Deo accepimus. unde Paulus: Quid hbs qd 1. cor. 4-7
o accepisti? si acceperis, quid gloriaris quasi o acce-
peris? Hinc Th. à Kempis Xanos recte monet:
" Wenscht onbekend te zijn, en als een Niet geagt te
" worden: dit is de verhevenste, en voordeeligste van alle
" lessen. Lib. 3. Cap. 2. N. 3. 1.

Dog integendeel niets gevaerlijker dan naa de lof
der menschen te luisteren. Hoord wat de Wijzeman hier
van zegt: gelijk het zilver beproefd word in de smeltkroes Prov: 27-v 21.
... zoo word de mensch beproefd door den mond van die
hem prijst. S Aug. van die hem streelt. Ja a Aug. zegt, in ps. 69.
gravius persequi, linguam adulatoris, quam manum
interfectoris. exemplo e pt. Joas Rex Judae qui tenellus 2. Paral: 24.
puer curâ summi Sacerdotis Jojadae manum interfec-
tricis matris suae effugit; sed aetate major, et mortuo
Jojada, linguâ adulantium aulicorum ad idolo-
latriam seductus e. Id apprime novit David, hinc
et dicebat: dat zij schielijk met schande te rugge keeren, Ps. 69.
die mij zeggen, juig, juig. Sic hodie Joes....
sic et nos &

2o Si autem quid dicendum esset id potius pro-
feremus quod humilitati nostrae subservire potest. Sic Joes ...

1. Reg. 24-15 Sic olim David ad Saulem: Eenen dooden hond, jae
2. cor. 11-30 eenen vlooij vervolght gij. Sic Paulus: Indien men roemen
moet, zoo zal ik op de dingen mijner zwakheid roemen.
c. 12-7 et quænam illa? Datus est mihi stimulus carnis meæ.
1. cor. 15-8 Item: Minimus sum apostolorum &c.

2do Ex dictis discimus et nos Dei voces esse debere ad exemplum præcursoris. Diximus Joem divini verbi fuisse vocem, qa ut voces intima ai verba, ita Joes Xtum mundo revelavit. Sic et nos Xtum oibs loquamur oportet, sive Xus in nobis loquatur, seq manifestet juxta
2. Cor. 13-3. illud Apli: an experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Xus &c.

Sed illud advertendum est parum esse si ore Xtum sonemus dumtaxat, nec operibus consonemus. Joes totus vox erat Xti, victus, vestitus, habitatio, labores, modestia, zelus, atq oia demum opera nil nisi Xtum loquebantur. Tales nos decet esse voces, ut quidquid in nobis videtur, sit vox Xtum glorificans.

3o Joes vox clamantis audiendus, et nunc præcipue hoc sacro adventus tempore &c.

4o Utq Hom melius audiamus ad solitudinem nos conferamus &c.

Non sum dignus ut solvam ejus corrigiam calceamenti. Jois. 1. v. 27.

Dominica 3a Adventus 1742. 51. 61.

Eximiam judaeorum legationem ad Joem hodie proponit Evlia A. A.

Magnificentiam hujus legationis tum legantium, tum legatorum dignitas, tum etiam rei magnitudo satis demonstrat.

Mittunt Synagoga proceres, mittuntur Sacerdotes et Levitae, quaeritur Messias. ergo vere eximia legatio.

Sed quamquam judaei hanc legationem instituant ad quaerendum Messiam, praepostere eum quaerunt: nam insinuatum a Joe non curant ulterius inquirere. Audientes, Quem vos nescitis, dicere debebant: si nescimus, edic tu Joes qui nosti, quis sit, ut agnoscamus. Illi vero in objurgationem convertunt legationem; Quid ergo baptizas? satisque ostendunt non quaerendi Messiae studio, sed Chri odio legationem se istam adornasse.

Interea sicuti judaeorum hic invidiam, ita Baptistae modestiam ac fidelitatem cernimus, quae cum in aliis, tum vero in hoc praecipue elucet, quod indignum se fatetur, qui solvat Dnici calceamenti corrigiam. Non sum dignus, inquit, ut....

Haec Jois verba 1mo ad litteram, 2do sdm sensum mysticum explicabimus 3tio nobis applicabimus Att. nd — Propositio

Quamvis non desint (uti Toletus hic observat) qui calceis usum negent Servatoris, verius tamen ex his Baptistae verbis existimant alii habuisse illum calceamenta aut certe sandalia, quibus Aplos usos liquet ex Marco 6. et Actis apost. 12. Et sane nisi calceatus fuisset Dns, reprehendere potuissent Baptistam judaei, quod virum adeo lau-

laudaret, quem nesciret calceatus esset nec ne. Itaq vero
Quantum autem ad ipsam sententiam advertendum est et alios tres Evangelistas hujus meminisse Matt. 3-11 Marc. 3-8 Luc. 3-16 In qbs Evangelistis aliqua diversitas et inter se, et à Joe apparet: Joes n usus e numero singulari Calceamenti, alii tres plurali. Praeterea Matthaeus dixit calceamenta portare, at alii duo et Joes, solvere corrigiam. Praeterea Marcus addidit, procumbens solvere, alii id omiserunt. Attamen nulla e contradictio, qa quod unus Ev. omittit, alter solet narrare, et differentia numeri parum refert; solet n numerus pro numero poni. tamen rei veritas haec e, hanc, quam refert Joes, ō ee eandem historiam cum ea, quam alii narrant Joes n Baptista ō semel hanc sententiam dixit, sed aliquoties repetiit, et dum praedicabat, et dum Legatis hic respondit: unde fieri potuit ār ō spr iisdem uteretur verbis, sed aliquantulum immutatis, ut referunt Evangelistae: sensus tn idem e, e n figuralis modus loquendi, quo se multo inferiorem Cbro manifestat. Quanto n ma à legatis judaeorum elatus fuerat Joes dum Cbs reputatus e, tto se ma deprimit; ob id dixit Ante me factus e, neq superior e: et ne ex collatione ista exiguus reputaretur excessus, adjunxit, adeo me superat et excedit, ut nec ejus servus ago ee dignus sim; major e inter me et ipsum excessus, quam inter dominos temporales, et eorumdem servos; quandoquidem ego nec minimus, qui ejus solvam calceamenta, esse mereor. Atq sic Joes egregia conclusione responsum suum ad legatos concludit. Legati primo quaesierant, an ipse esset Cbs, et ecce ipse concludit, nec dignus sum solvere calceamenta ejus. Atq hic e litteralis verborum sensus. Ad mysticum transeamus

Sensus mysticus

et videamus 1o qua Dni sint calceamenta, 2o Quid sit eorum solvere corrigiam.

Quae sint Dni calceamenta

Ac 1mo quoad Calceamenta varie, et quidem 4plici acci

accipiuntur. 1° Clemens Alex. Lib. 5. strom. ante medium
p calceamenta Dni Prophetarum ænigmata illigit
qbs occultatus Dei Filius, ut pes in calceamentis con-
clusus, paulatim ad nos accessit.

2°. D. Ambr. de instit. virg. C. 34. S. Greg.
hom. 7. in Ev., Beda et alii calceos ad mysterium Dnica
Incarnaois referunt; sicuti n pes calceo, ita morta=
litatis nræ exuviis tectus ē Dei Filius ut visibiliter
orbem pambularet. Ante longe à nris aspectibus ab-
erat Deus, at ubi hos induit calceos, ubi Verbum caro
factum ē et habitavit in nobis, tunc in terris visus ē
et cum hoibs conversatus. Porro artifex hujus cal-
cei ē Spus S. sdm illud angeli ad Mariam: Spus S. su-
perveniet in te, et virtus altissimi obumbrabit tibi &
Solea invicta Caritas: quâ dura quævis et aspera pro
nobis calcavit redemptor. Corrigia unio hypostatica.
Laudat Sponsam Sponsus à gressibus: Hoe schoon staan Cant. 7-3
uwe voeten in uwe schoenen, o dogter van de prins!
At potiori jure de Cbro Isaias: Hoe schoon zijn de voe- Isai. 52-7.
ten van den genen, die den vrede op de bergen verkundigd
en preekt; van den genen die het heil verkundigd, de
zaligheid preekt, en tot Sion zeit: uwe Godt gaat de
heerschappij voeren? O verè pulchri pedes sup montes
annuntiantis et prædicantis pacem! verè pulchri gressus
Verbi Incarnati! magnifici gressus fuêre, qbs ab æter-
no Verbum processit à Patre, de qbs Michæas: Egressus Mich. 5-2.
ejus ab initio à diebus æternitatis. Sed nescio, num quid
amplius habeant decoris gressus Incarnati verbi, quod
à calceis venit nræ humanitatis. Vide Dei Filium ingre-
dientem Virginis uterum, inde venientem in hunc mun-
dum! ptranseuntem benefaciendo, ascendentem Jerosoly-
mam, calvariam, crucem, descendentem ad inferos, et con-
fringentem portas æreas, et ferreos vectes, prodeuntem
è sepulcro, ascendentem ad cælos. Ergo verè pulchri
pedes Verbi incarnati. Unde et merito dicemus: ado- Ps. 131-7
rabimus in loco ubi steterunt pedes ejus.

3°. D. Hilarius p Calceamenta prædi-

predicationem Evangelicam eligit. Huc pertinet illud Apli: Calceati pedes in præparatione evangelii pacis. Item Hoe schoon zijn de voeten der genen die de vrede verkundigen, die goede dingen boodschappen? Sunt sanè Apli eorumq successores calcei, quibus indutus Servator mundum universum peragrat, sdm illud salvatoris ad Aplos dicentium: Euntes in mundum universum, prædicate Ev. oi creaturæ.... Ecce ego vobiscum sum oibs diebus usq ad...

Eph. 6-15. Rom. 10-15. Matt. 28

4º. Aliam calceorum significationem addo alienam à sensu dictorum Patrum. Calceo calcamus subjectum nobis pavimentum, aut aliud quodvis: unde calceum potestatis ac dominationis symbolum licet accipere: et revera sic accepit illud David cum ait: In Idumæam extendam calceamentum meum ‖. Vult dicere Dei favente auxilio subjiciam mihi et calcabo Idumæos, victor subjiciam mihi alienigenas. Qdo ergo Dns summam sibi à patre potestatem datam esse affirmat, Dni calceamenta symbolicè potestatem illam denotare ajo, qua quidem universo mundo, præcipuè vero sua dominatur Eccla.

Ps. 59.10. ‖ Sicut ut Belgica nra versio habet: Ik zal d'om den voet op den nek zetten.

Hactenus quæ Dni Calceamenta sint, discussimus

Quod Joes dicat se indignum qui solvat

2do Nunc quid sit eorum solvere corrigiam videamus, et quod Joes dicat se indignum qui hoc faciat. Ac 1º quidem si calcei sint prophetarum ænigmata, fatetur Joes indignum se, qui sacra de Xto evolvat prophetarum vaticinia. Nimirum vocem se dixerat Dni quod quidem valde erat honorificum. Ne quis ergo ex arrogantia id dictum crederet, mox ipse se deprimit q. d. vos me Messiam putatis; sed o sum ego nisi præco illius, nisi vox clamantis in deserto &c. ut vero quantum me inter atq illum intersit sciatis, tantus e, ut licet ego ex munere vox sim illius, nequaqm tn dignus sim qui prophetarum de illo aperiam oracula. Eximia certè humilitas, qui n vox erat verbi, propheta, et plus qm propheta, utiq dignissimus erat isto ministerio, et tn se dicit indignum.

2º Si calceos ad Incarnatois mysterium flectimus, sensum Jois sic exponit Ambr.s loco supr cit. Non

Non sum dignus solvere..... i. e. ō sum dignus Incarna=
tionis mysterium comprehendere angustiis mentis hu=
manæ, atq inopi vilitate sermonis absolvere, unde
Isaias dixit: generationem ejus quis enarrabit? || Isa. 53.

3º. Si calcei prædicat Evangelii. Non sum dignus || ait Joes, ut solvam ejus corrigiam calceamenti, sive ut Matt. hbt: ō sum dignus portare calceamenta ejus aplis utiq circumferendo prædicationis gloriam de=relinquens, qbs speciosis pedibus pacem Dei erat debitum nunciare. inqt D. Hilarius. adeoq Joes hic, uti postea Paulus, lqtr, cum ait: Non sum dignus vocari aplus. 1. Cor. 15.

|| Non sum hoc opus, unigenitus filius, qui ē in sinu Patris, ipse enarravit. Jois. 1.

4º. Si per calceos summæ potestatis symbolum accipimus ejus mxò, quâ subditam sibi Xtus gubernat Eclam, vult dicere Joes: Nolo mihi arrogare, quam offerris Messiæ dignitatem; scio quid dicat: gloriam meam alteri ō dabo. Isa. 42 Dei hois Xti Jesu hæc gloria ē, Messiam ēē ac servatorem mundi, et præcipuè fidelium. Hic hic ē Rex regum et Dns dominantium, de quo angelus Mariæ: dabit ei Dns deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus ō erit finis. quâ fronte ergo ego ei calceos solverem, et potestatem ejus in me derivarem? Non aliena ab hoc scopo st ista quæ discipulis de Xto conquerentibus inculcabat idem præcursor. Accurrunt ad Joem discipuli invidiâ lividi, et in has erumpunt querelas: Rabbi, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et oes veniunt ad eum. Jois. 3-27...... Respondit Joes et dixit: Non pt homo accipere quidqm nisi fuerit ei datum de cælo &c. En ut disertè summam Xti potestatem inculcat, eamq constantissimè à se repellit. q. d. ō sum dignus ut solvam

Habetis A. A. mystica Dni calceamenta, et quod Joes dicat se indignum, qui ea solvat.

At unde, roget quis, ista tanto viro persuasio? an forte ex ignorantia aut stupiditate? Absit! A. A. ut hoc de Dni Baptista suspicemur. Quid ergo dicemus?

de tantæ causa demissionis? Item tetigit S. Greg.^s

„ 35. Mor. 2. „Sancti (ait) viri, dum divinitatis arcana
„ audiunt, quo magis contemplando proficiunt, tanto amplius
„ despiciendo, quod sunt, aut nihil, aut propè nihil se esse
cognoscunt.„ Confirmat hoc ibid. exemplo Abrahæ, Moy-
si, Isaiæ et aliorum. „Hinc est, inquit, quod Abraham
„ inter verba dominica nil se nisi pulverem vidit, di-
Gen. 18-27. „ cens: Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis.
„ Hinc est, quod Moses omni Aegyptiorum sapientia instructus
„ ex quo loquentem Dominum audivit, impeditioris et tar-
Exod. 4-● „ dioris linguæ se esse deprehendit, dicens: Obsecro Domine,
„ non sum eloquens, ab heri et nudiustertius, ex quo
„ locutus es ad servum tuum, impeditioris et tardioris
„ linguæ sum. Hinc est quod Isaias postquam sedentem
„ Dominum super solium excelsum atque elevatum vidit, postquam
„ seraphim duabus alis faciem, duabus velare pedes, et
„ duabus volare conspexit, postquam id quod est sanctus,
„ sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, alterum ad
„ alterum clamare audivit, ad seipsum rediens ait:
„ Væ mihi quia tacui, quoniam vir pollutus labiis ego sum,
„ et in medio populi polluta labia habentis ego habito;
„ moxque ipsam pollutionem unde cognoverat subdens
Isa-6-5 „ ait: Et regem Dominum exercituum vidi oculis meis.
„ Hinc enim Jeremias divina verba audiens, verba se
„ esse libere cognovit dicens: A, a, a, Domine Deus: ecce nes-
Jer. 1-6. „ cio loqui, quia puer ego sum.„ Denique Jobi exemplo idem
confirmat, qui divinas audiens sententias, sapi-
enter proficiens, stultum se esse deprehendebat dicens:
Job. 42-3. Insipienter locutus sum, et quæ ultra modum ex-
„ cederent scientiam meam.„ Ecce, inquit S. Pater Gre-
„ tanto se amplius redarguit, quanto amplius proficit.„
Hinc et inferius ait: (35. Mor. S.^to) „Quisque se minus videt,
„ tanto sibi minus displicet, et quanto majoris gratiæ lumen
„ percipit, tanto amplius se reprehensibilem esse cognoscit.„

Quando igitur Joannes præcursor ac lucifer ejus lucis
quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum
totus divino hoc perfundebatur lumine: o ex igno-
rantia

rantia; sed plenissima sui ipsius cognitione in Dni comparatione adeo se vilem agnoscebat, ut nec dignum æstimaret, qui solveret ejus calceamenti corrigiam.

At quid de nobis dicam A. A.? ah! quam longè absumus ab ista præcursoris humilitate? Quid ita? Lux venit in mundum et dilexerunt hoes ma tenebras qm lucem. Si in luce ambularemus cum Ioe, vilitatem nram liquidò agnosceremus; at qa in tenebris hæremus, ō modo levia, sed em gravissima peccata vix agnoscimus, cui rei vel illud argumento ē, quod sæpius em mxi peccatores, cum confitentur, vix unum aut alterum peccatum proferunt &. Immo em illi, qui sanctè vivere videntur, vix ullius peccati se reos confitentur, cum interim detractionis, temerarii judicii, odii, invidiæ & rei sint. Certè ō aliud ad hoc dicere possumus, qm illud Dnicum: Lux venit in mundum &.

Applicatio

Iois. 3.

At nos A. A. ne obduremus corda nra, pandamus interioris secreti fenestras, ut excepto cœlesti lumine nos ipsos ō fallaciter agnoscamus, sed cum Ioe indignos nos reputemus, qui Dnici calceamenti solvamus corrigiam.

Neq timendum ne contemptibiles nos reddat hæc persuasio, ectra nihil nos reddet ma commendabiles. Præclarè S. Chrysost. hom. 3. in Matt. "Si bona tua, inquit, vis magna facere, noli ea magna putare: aliter n magna ee ō possunt. Sic n Centurio dixit: Non sum dignus ut intres sub tectum meum; et ppea dignus effectus ē, supra Judæos oes jure mirabilis. Sic em Paulus ait: ō sum dignus vocari aplus: ideo oium primus inventus ē: Sic et Ioes: ō sum, inqt, idoneus solvere corrigiam calceamenti ejus: et idcirco amicus factus ē sponsi; et manum quam indignam calceamenti ē ducebat, eam Chs ad caput suum sublevavit...

„ Nihil n̄ sic ē amicum Deo, quam si quis se mi-
„ nimis annumeret. Hoc ē n̄ caput totius philoso-
„ phiæ, atq̄ fastigium. „

Conclusio Agite A. A. discamus hodie à Joē &c
si unqm, certè hisce diebus præparaois ad Dni
adventum id mxē necessarium &c

Tu quis es?... Elias es tu? Non sum. Propheta es tu? Non. Jois. 1. v. 19...

Dominica 3 Adventus 1743. 52. 62.

Voorlêden Zondag hielden w' U. A. voor een van de won=
dirste en grootste gezantschappen, die de wereld oit heeft ge=
zien.

de Zender van dat gezantschap was zoo groot, dat de mond
der waarheid er zelf van getuijgde: Inter natos mulierum non
surrexit major Joe Baptista. de persoon, tot wien het ge=
zantschap ^gezonden wierd was Gods Zoon, schepper, heer en meester van de
gansche wereld.

Vandaag steld ons de kerk in 't Ev: wederom een ander ge=
zantschap voor; niet min in verhôlentheden, en blinkende getuij=
gen. dan 't voorgaande. ^van den Zaligm
1e is waar 't is juijst in alle deelen, zoo verhêven niet als
't voorgaande. Cbs alhoewel hij in dit gezantschap een van
de treffelijkste getuijgen krijgt, hij is evenwel geen deel daar
van.. dog agter is 't een voortreffelijk gezantschap.
1 D' uitzenders van 't zelve. zijn de Joden van Jerusalem, dat
groot verhêven Sanedrin, die wijtberoemde raad. 2 die gezon=
den worden. zijn een deel van dat voortreffelijk lighaam, Pries=
ters en Leviten. 3 de persoon, tot ~~dewi~~ wien dit gezantschap afge=
vaardigd word, is de zender van 't gezantschap van voorlêden
Zondag, de h. Joes, die van den Heiland bôven alle voorgaande
Propheten gesteld word, en wiens geboorte zelfs met verscheide
têkenen. verheerlijkt wierd, zoo ver dat de vrienden en gebûren
om dien tijdt al uitriepen: Quis putas puer iste erit? 4 't voor=
werp van dit gezantschap was te vernêmen, wie Joes was,
of hij môgelijk de Messias was. de text zegd'er van, dat
als de Joden, tot Joes zonden, om hem te vrâgen: Wie zijt gij?
dat hij beleed, en niet en loochende, en beleed: Ik ben de
Cbs niet.

Hoc verba ad litt. explicabimus, et Moralia deducemus Attende

Propositio

'T is een oude en gemene gewoonte zoo dikwils een onafhankelijke, of souverijne Vorst zijne gezanten afzend, dat hij hen niet alleen de plaats, en 't hof aanwijst waar heen zij moeten gaan, en bij wien zij de belangen van hunnen vorst moeten waarnemen; maar daar en boven zoo word hen ook een wijt-uitgebreide onderregting of instructie gegeven, waarnaar zij zig moeten voegen, een schets of voorwerp word hen gegeven van 't geene zij in hun gezantschap moeten zoeken te winnen en uit te werken.

Nu even zoo gaat het in 't gezantschap van ons huidigh. Ev. d'onderregting, waarnaar het doorlugtig gezantschap, dat van Jerusalem tot Joes wierd afgevaardigd, zig moest voegen, was: Om hem te vragen; Wie zijt gy?

Maar gelijk men bij eenige gemene bevelen, ook wel eenige geheimen voegd, waarin men zijne reden van zendinge te kennen geeft. Zoo zoeken hier ook d' Uitleggers na, wat 't inzigt van de Zenders is geweest om dusdanig eenen eer aan Joes aan te doen, van te vernemen wie hij was, om van hem te vragen of hij ook de Messias was.

Daar zijn 'er die meenen dat het geweest is, om dat zij in der daad bij zig zelven begonnen te denken, of Joes ~~niet~~ wel de Messias was.

Anderen, meenen dat het maar een haat tegen Cbs is geweest waardoor zij in Joes zogten te weeg te brengen, dat hij zig het Messiasschap aanmatigde, en zij alzoo dan kans zagen om den aanhang van Cbs te beletten.

Dog om de waarheid te zeggen, het schijnt van alle kanten dat het een regtzinnig gezantschap is geweest, ten einde zij de waarheid maar zouden agterhalen, of Joes in der daad ~~niet~~ wel was de toekomende Verlosser, dien zij dagelijks verwagtten, die hen van 't jok der Romijnen, zou verlossen; en dat zonder eenigen opgevatten haat tegen Jesus den waaragtigen Zaligm en Messias.

Van alle kanten zeg ik schijnt deze regtzinnigheid te blijken. En wel 1°. van de kant van Cbs: want tot den tijdt van dit gezantschap toe was 'er nog geen haat tegen Cbs onder de Jo din opgestaan, mits zij hem nog niet eens kenden, hij had nog gene mirakelen gedaan die hem door het land kenbaar maakten

naakten. Hier mè begon Iesús eerst, als Ioes na dien tijde
in de gevangenis wierd gesmeeten, en dat hij door zijn gezant=
schap, dat hij tot Iesús gezonden had, hoorde het geen Iesús
belast had aan Ioes te verhaalen, zeggende aan de discipelen Matt. 11-4...
van Ioes: Gaat heen en boodschapt Ioes het gene gij gehoord
en gezien hebt. de blinden zien, de kreupelen wandelen...
'T is waar Iesús had in zijn doopsel al getuijgen van den
hemel gekrégen, als 'er eene stem uit den hemel als kômende
van den Vader, hem deze getuijgenisse gaf: Dit is mijn welb. C. 3-17
zoon, in wien ik mijn welbehâgen genômen heb. Maar dat schij=
nen de meeste part der jôden niet gevat te hebben, mits Ioes
daarna in had: en nog zeide: Hij heeft in 't midden van Ul. gestaan, dien
gij niet kend. Item: illum oportet crescere, me autem minui. Ioïs. 3-30
2°. Van de kant van Ioes was 'er ook blijk genoeg dat dit ge=
zantschap regtzinnig gezonden wierd om de waarheid te wee=
ten of Ioes in der daad de Messias was. dit blijkt uit
den Ev. Lúcas, als hij het gevoelen van de jôden omtrent Ioes
met deze woorden uitdrukt: Dewijl het volk in gedagten was, Luc. 3-15
en dat zij alle in hunne herten overwôgen, of misschien Ioes
de Cts wel wézen mogt: zoo sprak Ioes hen alle aldus aan;
daar zal 'er een kômen die magtiger is dan ik, wiens schoen=
riem ik niet waardig ben t'ontbinden. zoo dan de gedagten die de Iôden van Ioes hadden, wijzen
En in der daad het had zijne réden al, terwijl zij den Messias genoegzaam aan
nú als nabij verwagtten, dat Ioes voor dien verhéven verlosser
wierd aangezien: want alles was in hem éven beroemd, dat zij regtzinnig
alles éven ongewoon en verhéven. Zijne ontfangenis was vroagden: tu qs es?
beroemd door een mirakel van de stommigheid van vader aangekundigd door een engel van den hemel; ze was
Zacharias, die 'er om zijne ongelôvigheid op des engels bood=
schap in zijnen tempel dienst mè geslâgen wierd; zijne geboorte
was zoo vol wonderhéden, dat de gebúren en vrienden alle
uitriepen: Quis púras púer iste erit? etenim manus Dni;
niet min wonder was zijne besnijdenis, in dew vader Zacharias
zijne spraak wéder kreeg, en hem een naam gaf, alleen door
een ingevinge van den hemel daar toe aangeleid; zijne
kindze jâren, manier van léven, zijn préken en léeren
waren alle éven ongemeen, alle éven wonderlijk. Wie
zoú daar door dan in geen agterdenken geráken, of Ioes
de Messias was? temeer daar Iesús nog door won=
der tékenen of mirákelen, geen blijk van zijn ampt gege=
ven had. En egter de tijdt van verlossing naakte: want

de septer van Júda nú af genómen was. Zoodat alle en een
ieder zig voorstelde eene aanstaande verlossing. Zij zijn
dan met een opregt hert tot Joes gezonden om te wêten of
hij de Messias was.

De woorden van d'onderregtinge of instrúctie der ge:
zanten, zijn volgens onzen text: út interrogarent eúm tu
quis es?

Men moet niet meinen, dat hunne order lúiden, dat zij
aan den h. Joes deze vraag zoo júijst doeden, moest en ge
lijk die woorden lúiden, dat zij hem zouden vrâgen: Tu
quis es? Neen! maar d'Ev. wil hierdoor alleen te kenne
gêven d'oorzaak van hunne zendinge, viz. t'onderzoe
ken wie hij was, dat zij ongetwijfeld op een beleefden wij
hebben te kennen gegêven, aan hem openbârendes de red
van hunner komste, en de zugt om den Messias te zoeken
en te vinden. En dit geeft t'antwoord van Joes duidelijk
te kennen: want zij bij hem kômendes en vrâgende, Tu
quis es? zegd de text, dat Joes daarop antwoordde, en
beleed, en niet en lochende en beleed: ik ben de Cts niet

dierhalven, is't in't minsten niet te twijfelen, of zij
hebben haare boodschap op deze of diergelijke maniere aan
geleid, met hem te zeggen, dat zij gezanten waren van den
grooten raad van Jerusalem, van wien zij bevel hadden
om t'onderzoeken, wat Joes voor een persoon was, niet
geslagts halven, maar ampts halven, wat zijne waardig
heid, wat zijne bediening was. Zij vertoonden hem waar
schijnlijk dat zij gehoord hadden, dat hij afweek van de
gemêne joodsche ceremoniën, dat hij eene nieúwe leere en
een nieúw doopzel ingesteld had: dat zij van den ande
ren kant úit de schrift verscheide voorzeggingen hadden
die daarop schênen te slaan. als B. V. dat Mojses van
gods wêgen aan Israel had beloofd dat hij hen een Prophe
zoude gêven, wiens woorden waarheid zouden zijn. ik
deut. 38-38. zal hen (aiebat Deús) een propheet verwekken úit het midden
hunner broederen, gelijk u: en ik zal hem mijne woorden in
den mond gêven, en hij zal tot hen spreken al wat ik hem
bevêlen zal. Zoo wie na zijne woorden, die hij spreken
zal in mijnen naame, niet wil hooren, daarover zal
ik wraake neemen. daarenboven had Zacharias hem waar
schijnlijk iets van dit doopen, ook willen voorzeggen als hij in

in zijn 33. cap. voorspelde zeggende: In die dágen zal'er een Fontein ópen staan voor't huis van David, en voor d'inwoonders van Jerusalem, tot afwasschinge van den zondaar. Zach. 33-3

Vierhalven dan de groote raad deze en diergelijke godspráken en beloften der schriftuure met de Leer en't doopen van Joes zámen paarende zend hunne gezonten tot Joes om hem ernstig af te vrágen wie hij was, of waarschijnlijk die beloften op hem ook sloegen.

Maar, A. A. zie hier eens de nédrigheid van Joes. Terwijl hij van alle kanten gestreeld word om't Messiasampt aan zig te laten aanleunen, terwijl het joodsche Sanedrin het hem schijnt op te drágen, blijft hij egter onwankelbaar, en volherd in zijne ootmoedigheid, confessús e, et ō negavit, et confessús e qa ō sum ego Cs.

NB. Meermaals herhaald d'Ev. dat Joes belèden heeft, dat hij de Cs niet was. Dit deed Joes om des te meer uit de gemoederen der afgezanten, en van alle de jóden te verbannen de gedagten dat hij de Cs mogelijk wel mogt zijn. En dus gaf Joes hier de zelve getuijgenis aan Cs in de tegenwoordigheid der Afgezanten, die hij ook voor't volk gegèven had.

't is deze ootmoedigheid van Joes, die aan zig niet aan laat leunen het geen men hem aanbied, maar zig houd binnen zijne pálen van't geen hij maar was, 't is, zeg ik, deze ootmoed, die de hh. Vaders altijdt zeer geprézen hebben. Hierom zegt van Joes de h. Augs: Nihil húmilius ipso praecone. Item: zijne broeders, de grootste verdiensten van Joes is geweest zijne ootmoedigheid, daar in bestaande, dat als hij de menschen kon bedriegen, en voor den Messias aangezien worden, hij nogtans ópentlijk beleed, en zeide, ik ben de Cs niet. S. Aug. tract. 4. in Joem. 7

Hoord ook den h. Gregs. van deze ootmoedigheid van Joes eens sprèken. Joes had liever (zegt S. pater) vast te blijven in de waarheid van het geen hij was, als zig ijdelijk met de valsche gedagten der menschen in te volgen, te verheffen bóven het geen hij was. S. Greg. hom. 7. in Evang.

En dus leerd ons dit v. B. van Joes noit iets ons te láten aanleunen, het geene wij niet zijn, maar geern te blijven binnen de pálen van't geene wij zijn.

Een lesje des te noodzakelijker, hoe'er wijniger zijn die'er op letten, of het zelve onderhóuden. Immers wie

is'er al niet die B. V. gevraagd of geprézen wordende over eenige hoedanigheden, bevalligheden, bequaamhéden, deugden of goede werken, wie is'er, zeg ik, die dit niet al zig aan laat léunen? daar eenige kiddeling, eidel behâgen of vermaak in schept?

Daar en boven hoe dikwils gebeurd 't ook zelfs ~~meer~~ dat wij onze pâlen te büiren gaan, willen gehouden worden voor 't geen wij niet eens zijn? of gestâdig al meerder en meerder zoeken te wézen als wij zijn?

Dit is geweest de fout van den afgevallen Lucifer.... van Adam en Eva onze eerste ouders.... van Aman.... van Absalom,... Maar ook een fout die Godt in alle deze en ontelbare anderen vreeselijk gestraft heeft. Ostende.

T is deze fout waarmé zelfs eenigzins behebt wéren de discipelen van Jesus, die d'eene meerder wilde wézen dan d'ander, en waarover de Zaligmaker hen meermaals berispte.

de zelve berispinge doet ons Jesus nog in 't h. Ev....... Hiertoe maand ons bezonder aan 't V. B. van Joes der doop.......

Conclusio

Wel aan dan A. A. laat ons dan van daag van den h. Joes leeren de deugd van ootmoedigheid, daarin bestaande van noit aan ons te laaten aanleunen, de lof en eer die de menschen ons veeltijdts aanzien voor 't geene wij niet eens zijn, of ons prijzen over 't geen wij niet eens hebben: even alleens gelijk de Jôden van daag in 't Ev. Joes aanzagen voor den Messias, die hij niet was. daar en boven anderen ons willen géven, zoodat w' in de zelve eenige kiddeling, of eigen behâgen zouden némen. Want waarlijk in zoo genómen, dat 'er al iets goeds of prijzens waardig in ons was, altijd moeten wij tot ons zelven zeggen: Quid habes quod ô accepisti, si accepisti, quid gloriaris &

Altijd moeten we met David: Non nobis Dne, o nobis.... met Augs: ik dank ü (o! Godt) voor 't goede dat ik doe, en het quaade dat ik niet ~~en~~ doe.

Laaten w' ook van Joes leeren, ons houden binnen de pâlen, waarin ~~den~~ Godt ons gesteld heeft &

1743

In 1mo Sacro de Epist. dixi: Gaudete in Dno sp
Modestia vra nota sit.. Dns prope e.
Usus sum de Christ. Vader.

Elias es tu? ... Non sum ... Propheta es tu? Non. Dominica 3 Adventus
Jois 1. v. 21. 1744. 53. 64.

Treffelijk was zeker 't gezantschap dat zig voorgaanden zondag opdeed in 't h. Ev. A. A.
Prosequere uti anno praeterito 1743.
Wij hebben voorgaande jaar met U. A. overwogen d' eerste vraag die dit gezantschap aan Joes deed, viz. of hij de Cbs was.
Nu is de meining met U. Godv. de volgende vragen van het zelve gezantschap aan Jo.s t' overwegen. De text zegd: Zij vraagden hem: wat dan? Zijt gij Elias? hij zeide: Neen, ik ben 't niet. Zijt gij de Propheet? hij antwoordde: Neen. Propositio
Haec verba ad Litteram explicabimus, et Moralia addemus. Attende

Wij merkten vooleden zondag met U. A. aan, dat 't de gewoonte der vorsten is, als zij eenig gezantschap afzenden, ook aan 'er afgezanten 'er instructiën mee te geven, waar naar zij zig moeten gedragen.
Nu even zoo ging 't ook met 't gezantschap, waarvan ons huid: Ev: D' Ev. Jo.s zegd, dat zij Jo.s vraagden: Wie zijt gij? Waarop Jo.s: Beleed, en niet en looghende, en beleed: Ik ben de Cbs niet.
Maar, gelijk eene boom juijst met den eersten slag niet omvervalt, maar nog meer slagen moet verwagten eer hij zijnen trotsen kruijn laat zinken, Al zoo ook houden deze gezanten zig niet te vreden met 'er eerste vrage; maar beproeven Joes zijne standvastigheid met meerdere vragen. De text, die wij nu verklaaren moeten, zegd: Zij vraagden hem: Wat dan? zijt gij Elias? hij zeide: Neen, ik ben 't niet. Zijt gij de Propheet? hij antwoordde: Neen.
Twee dingen vraagden zij hem dan volgens onzen text, 1mo of hij Elias was? 2do of hij de Propheet was?
En wel 1mo vraagden zij: Zijt gij Elias? De reden van dit vragen waren verscheiden. 1o was hen bekend de voorzegging van Malachiäs 4. alwaar wij vinden dat Godt door den Propheet aan Israël beloofde: Zie ik zal ul. den Propheet Eliäs zenden, eer dat die groote en schrikkelijke dag des Heeren komen zal. Welke woorden, van den tweeden komste van den Messias ten jongsten dage, zij verkeerdelijk verstonden en toepasten op zijne eerste komste. Dierhalven

misdien zij dágelijks de komste des Messias met smerten en ver
langen te gemoet zágen, zoo beelden zij zig ook in, dat hij Eli
äs de Tesbieter wézen zoude. 2° Daar en bóven ook geen
kleine aanleiding gaf hier toe de wondere overeenkomste, en ge
lijkvormigheid, die Joes met Eliäs had. 1 Beiden wáren zij
meest in de wildernisse, verre afgezonderd van d'ommegang der
menschen. Van Eliäs lézen wij 3. Reg. 17. et. 19. van Joes Luc.
Luc. 1-80. Erat in desertis usq. in diem ostensionis suæ ad Israel. 2 Beide
4 Reg. 1. wáren zij zeer gering in klédingen. Elias (ait tex.) erat vir
Matt. 3-4. pilosus, et zona pellicea accinctus renibus. de Joe Matt. Joes
had een kleed van kemelshairen, en eenen leeren gordel om zijne
lenden. 3 Beiders spijse was slegt en gering. Water was Eliäs
drank, brood dat de râven hem bragten, of eene arme wéduwe
hem bakte, was zijne spijse. Van Joes Mat: Zijne spijse wá
ren sprinkhânen, en wilde hóning. 4 Beiden maanden zij 't
volk aan tot boete, en bestraften onbeschroomd de grooten
3. Reg. 18. en oversten van 't volk; Eliäs ~~en~~ ontzag génen kóning Achab
c. 21. of deszelfs vrouwe. Joes ^spaarde^ de Phariseën ~~ja~~ den kóning Herodes
niet. En dit alles gaf hem aanleiding om te dugten of Joes Eliäs
wézen mogt. Weshalven zij hem vraagden: Zijt gij Eliäs?
En, zie! Joes, zegd de text, zeide: Neen, ik ben 't niet.
Vreemd zal mógelijk dit antwoord van Joes voorkómen
vergeléken met 't géne de Heiland in zékere gelegentheid van
Joes zeide V. G. als hij nâ 't vertrek der uitgezondene discipelen
Matt. 11-14. van Joes tot de schâren zeide: Zoo gij 't wildaannémen, hij is
d' Eliäs die kómen zoude. Item als hij aan zijne discipelen
C. 17-12. die hem vraagden: Wat zeggen dan de schriftgeleerden, dat Eliäs eerst
moet kómen? antwoordde: 't is wel waar dat Eliäs moet kómen
en alles herstellen. Dog ik zeg u, dat Eliäs reeds gekómen is.
Wel hoe zal ^dan^ iemand zeggen, spreekt dan Joes, de stem des roe
pende in de woestijne eene andere taal, ~~als~~ dan Jesus, wiens woord
hij spreekt?
R: 't is waar dit schijnt zoo in 't begin, maar zoodrâ wij
zien bij Luc. 1. de voorzegging van den Engel aan Zachariäs
aangaande Joes, zoo zal deze zwârigheid ligt verdwijnen. Hij
zal (zei d'Engel) voor hem gaan in den geest, en de kragt van
Eliäs, i. e. hij zal juist inderdaad en in persoon Eliäs niet
zijn, gelijk de jóden meinden als zij hem vraagden of hij Eliäs
was, waarom Joes ook zeide: Neen; ik ~~en~~ ben 't niet. Maar
egter Eliäs was hij, gelijk Cs hem noemde, om dat hij den geest
de kragt, en 't ampt van Eliäs hadde.
Zij vraagden hem dan zijt gij Eliäs? hij zeide: Neen, ik
ben 't niet.
2do D'Ev. gaat voort, en voegd'er bij dat zij nog al verder

verder vraagden: Zijt gij de Propheet? D'afgezanten hoo= rende, dat Joës nog de Cbs, nog Elias was, en egter iets bezon= ders in hem ziende, vraagden dan ten laasten: Propheta es tu? of gelijk anderen, volgens den grondtext, lezen: Propheta ille es tu?

Wat ~~dat~~ hen tot deze vraag aanleidde, en wat propheet ~~dat~~ zij door dit zeggen meinden is juijst zoo duidelijk niet. 1. Waar= schijnlijk pasten zij hem die woorden toe, die Moijses voorzeide: De Heer uwe godt zal uw een Propheet verwekken uit uw volk, en uit uwe broeders, gelijk mij, hem zult gij hooren. En daar= om vraagden zij hem of hij die propheet was. 2. Anderen meinen dat deze afgezanten op Enoch zagen, waar van de Joodsche overleveringe hield dat hij met Eliäs voor de komste des Messias zoude komen. 3. Andere denken dat zij 't oog op Eliseüs hadden, die bij uitnementheid de propheet genoemd word; ter oorzake van den dubbelden geest dien hij van Eliäs gekregen heeft, die propheet die ook eenen Naäman den Sijrier gebood zig in de Jordane te wassen, en te doopen, ge= lijk Joës daar ter plaatse ook doopte. — Deut. 18-15

~~Kw~~ Maar, wat dwaasheid was dat, zal iemand zeggen? die mannen waren immers al lang dood en verrot? hoe was't dan mogelijk, daar zij wisten dat Joës Zacharias zoon was, dat zij hem zulke dwaze vragen deeden?

[margin: te meinen dat hij of Enoch, of Eliseüs, of eene der oude Propheten was? Enoch immers zal eerst met Eliäs voor de tweede komste van den Messias koomen en zal een der 2 getuigen zijn van den Apoc. 11-3. Wat Eliseüs of d'andere oude propheten aangaat]

Rp. 1. 't is waar, dit was hen waarschijnlijk wel bekend, maar die deze meininge drijven, denken dat deze afgezanten ook in die grove dwalinge, om dien tijdt al vrij gemeen, waren, viz. dat zij geloofden de verhuizing der ziele van 't eene lighaam in 't andere. Weshalven zij ook heel ligt konden ge= voelen dat de ziel van eenen dier voorgaande Propheten in Joes was overgegaan. Herodes zelfs was met die dwalinge van 't verhuizen der zielen, ook al besmet, waarom hij de wonderdaden van Jesus hoorende, na de doodt van Joes, zeide: Joës, dien ik onthoofd heb, die is van de dood ver= rezen. — Mar. 6-16.

Edog dit gevoelen heeft geenen grooten schijn. Integendeel 't is veel waarschijnlijker, dat deze afgezanten spreken van eenen onbekenden Propheet, die zommigen meinden dat met den Messiäs zou komen, zommigen dat de Messias zelfs zoude wezen: waarom ook de grondtext 't artiekeltje die er bij voegd, zeggende: Zijt gij die propheet, viz. die beroemde, die ons verlossen zal, of ten minsten die onzen verlosser

en Messias verzellen zal, die groote propheet, daar van geschreven staat: Prophetam de gente ma &c.

En hierop is't dat Joes antwoord: Neen

Vreemd zal wel ligt dit ontkennen van Joes voorkomen als men hierbij gedenkt, dat 3. Chs Joes noemde een propheet ja meer dan een propheet, 2. als men gehengd 1. dat Vader Zacharias van zijnen Zoon Joes in zijnen Lofzang al had voorzeid, en gezongen: Et tu puer, propheta altissimi vocaberis. 4. Wel hoe zal iemand zeggen loogend dan Joes dat hij een propheet is?

R. om dit te vatten moet men aanmerken wat dat een propheet was, viz 1 iemand die toekomende dingen voorspelde 2 zulken wierd ook) (een propheet genoemd die van god doorgaans gezonden was om te leeren, te berispen, en tot boete en bekeringe tot god aan te maanen.

Nu Joes zeggende, dat hij de propheet niet was, zeide met waarheid dat hij die propheet, die de Messias zelfs zou zijn, niet was; 2 dat hij ook geen propheet was, gelijk zij afgezanten meinden, die lang van te vooren de komste van den Messias voorzeide, mits hij Joes van Godt niet gezonden was om, gelijk d'andere propheten gedaan hadden, van den toekomenden Messias te prophetizeeren maar om de Joden van zijne komste te verwittigen, en hem met den vinger aan te wijzen.

En hier mee stond heel wel zamen dat hij egter een propheet genoemd wierd, viz. om dat, al voorzei hij gene toekomende dingen, hij egter leerde, berispte, en tot bekeringe aanmaande. Waarom Zacharias zeggende: Gij kind zult een propheet des alderhoogsten genoemd worden, 'er ook bijvoegde: want gij zult voort aanschijn des heeren gaan om zijne wegen te bereiden. q. d. &c.

Zie daar de 2 vragen der afgezanten, en 't antwoord van Joes, waar van onze text.

Applicao Om nu tot het zedelijke over te gaan, ach! hoe treffelijk schijnt in deze vragen, en antwoorden, uit d'ongehoorde nedrigheid van dezen grooten heiligen? die om dien tijd de kans had om op eenen oogenblik van al de wereld geëerd te worden wil liever met eenen slegten Non sum antwoorden, dan zijn treffelijk ampt, en staat bekend maken. Hij kon immers zonder de waarheid te benadeelen geantwoord hebben: 't is waar ik ben de Messias niet, ik ben Elias niet, ik ben de propheet niet; maar ik ben de voorlooper van den Messias

sias; gelijk de morgenstar voorligt voor de Zonne straalen, en des zelfs opkomst aanzegd, zoo loop ik voor de Zonne der regtvaardigheid, zoo ben ik de voorlooper van den Messias; al ben ik juijst Elias in persoon niet, gelijk gijl meind, de Messias heeft mij egter in geest, kragt, en amptshalven Elias genoemd; al ben ik juijst geene Propheet, gelijk gij meind, die toekómende dingen voorspeld, ik ben egter een Propheet des Alderhoogsten, die de boete preekt, en leerd, en den weg voor 't aanschijn des Heeren bereide, ja meerder ben ik zelfs volgens getuigenisse des Messias, dan eene Propheet, mits ik het met den vinger aanwijse den genen, van wien de prophéten als maar toekómenden spraken. Zie! zoo zoú Joes in der waarheid hebben kunnen antwoorden. Maar, neen! hoe grooter, hoe verhévender, en heiliger Joes was, des te nedriger was zijn gevoelen van zig zelven, des te klijnder was die groote man in zijne eige oogen.

Zoo gaat het A. A. hoe iemand heiliger word, hoe digter hij bij Godt kómt, des te meerder neemt hij toe in nédrigheid, en ootmoedigheid: want Godt [geeft] den dusdanigen meer kennis van zijne verhévenheid, en van hunne nietigheid. In dat ligt leerd eene verligte ziel, dat niemand waarlijk in der daad is [als] Godt, dat alle schepzelen in zig zelven niet en zijn [als] eene loutere Niet, [als] eene loutere ijdelheid, en dat al 't wézen van eenen mensch niet en is [als] eene klijne mededeiling van 't verhévene wézen van Godt. Zoo dat ijder mensch, hoe groot hij ook zij, met eenen Joes in alles mout zeggen, Non sum.

Noit kunnen wij hier van béter denkbeeld krijgen, dan als wij van d'eene kant aanmerken den naam, die Godt zig geeft in de H. Schriftuure, en van den anderen kant 't antwoord van Joes in onzen text.

Van Gods naame lézen wij, als Godt aan Moises gebood tot Pharaö te gaan om hem te spréken van Gods volk te lâten gaan. Welaan, zei Moijses, ik zal tot de kinderen van Jsraël gaan, en ik zal hen zeggen: de Godt uwer vâderen heeft mij tot u gezonden. Indien zij mij vrâgen: hoe is zijne naam, wat zal ik hen antwoorden? Godt zeide tot Moises: ik ben, die ik ben. En deze naam, ik ben, bevat in zig al 't godlijk wézen, met alle des zelfs godlijke hoedánigheden. de h. Bern: l. 5. Consid. c. 6. als hij dézen naam overdagt zeide: zeg van Godt, dat hij goed is, dat hij groot is, dat hij zálig is, dat hij wijs is; wat gij ook zegt, 't is altemaal in dit woordt begrépen Sum qui sum, want dit is zijn wézen dat alles te zijn, al voeg j'er nog honderd hoedanighéden bij Exod. 3-14

gij en gaat niet hôger dan zijn wêzen; dat Godt is, is alles gezeid."

Dog gansch tegenstrijdig is't in de schepzelen, alle derzel vers eigenschappen kômen uit op eenen Non sum: want wat groots j'ook van'er zegt, als j't terdeeg inziet, 't zal niet anders wêzen, dan een slegte Niet, die terstond verdwijnd zoo drâ Godt'er zijnen hand aftrekt.

Dit is de grootste kennis die wij op deze wereld van godt kunnen hebben, hem zoo te kennen in zijn oneindig wêzen, en daar door onze eige Nietigheid te kennen. Dit was die groote wijsheid, die Joës zoo heilig maakte. Dit was die wijsheid die hem niet alleen zijne Nietigheid deed zien, maar zelfs ook deed zeggen: dat hij niet waardig was Jesus schoenriemen t' ontbinden.

"Dit deed den h. Paus Greg.^o^ zeggen: "Sancti viri quo propi"us luci sunt, hoc ma(gis) quicquid impuri in eis latet, agnoscunt

Dit is dan de rêden van die diepe ootmoedigheid van Joës hij was digt geweest bij de godlijke klaarheid, en door de kennis van dat oneindig wêzen, had hij zulk eene kennis gekregen van zijnen Niet, dat hij niemendal groots wil hooren, ja dat hij zig zoo ver vernêderd dat hij niet alleen verbergd het geen hij in waarheid zoû kunnen zeggen, maar dat hij zig eene Stemme noemd des roepende in de woestijne, eene enkelen klank, eene ijdele Nietige Echo van zijnen heere, en meest

Maar, ziet terwijl wij deze ootmoed van Joës lêren, wa zijn de nâvolgers van de zelve? Men zoû ze met lantaarnen wel môgen gaan zoeken. En wat rêden tog? dan wel dat'er in de meeste menschen eene zêkere quade drift heerscht die men de zugt tot d'eer en agting der menschen noemd, deze maakt ons heel anders, dan Joës was. d'Ootmoed leerde dien heilig zeggen: Non sum; maar die geest, dies in ons heerscht, doet ons gedurig wat groots van ons mâken. Ja zelfs geestelijke en anders zeer stigtig lêvende menschen zijn van dit quaad al niet vrij. Men vind dit quaad onder priesters, onder 't volk onder wereldsche, onder maagden en kloosterluiden; zij willen al geëerd zijn, en'er Nietigheid met den wind van hovardije opblazen; d'eene wil geëerd wêzen om zijne familie, d'andere om zijn geld, eene derde om zijne verstand en geleertheid, een andere om zijne waardigheid, ja zelfs zijn'er die, om'er tijtel, habijt, of opschik van klêderen zig inbeelden meer dan anderen, of'er gelijken geëerd te moeten worden; met eene woordt wij nigen zijn'er die den geest van Joës nâvolgen, en'er nietigheid willen erkennen.

Waar-

Waarlijk indien wij al dikwils de les van Paulus in onze
gedagten hadden, wij zouden zeker zoo niet te werk gaan.
Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Gal. 6-3
Ja hebben w' al iet goeds, gedenken moeten wij: Quid habes 1. Cor. 4-7.
quod non accepisti? Si autem acceperis &c.

Wel aan dan A. A. Conclusio

1744. 53. In primo sacro prima Evi. verba expendi: Ch. vada

Dom. 3. Adv. 1759.

Om de felle koude maar een puntje.
Zie de 5 eerste vragen in den Ch. vader
Observ. 1°. Zelum Judaeorum met na den
Messias t' onderzoeken, In hoc laudandi
et a nobis imitandi. Het is nodig, als deze
kennis. daar toe geschapen, dit is de weg
tot 't eewig leven. Hac a vita aeterna di Jo. 17.
Scrutates Scripturas, et bene facietis Jo.
dog wagten moeten wy ons dat wy keeren
in verkeerd, gelyk de Joden in 't Ev., te werk
gaan. Scientia inflat, Caritas aedificat.
Zonder dit zal alle wetenschap ook der
Engelen niet baten. Paulus
Chs tot de geenen die in zyne naam geprofe-
teerd zullen hebben: Nescio vos etc.
item vapulabit multis etc.
Observ. 2°. humilitatem Jois. hanc
ab eo discamus etc. praecipue hisce
diebus praeparationis ad festa ventura.
Paulus: Qui cum in forma etc. exinanivit
Ergo: hoc sentite in vobis etc.

UE. Sal gelieven toekomende Sondagh in ſijn Predicatie, de Gemeente ernſtelyk te vermanen, dat ſy gelieven de Arme, Oude en Behoeftige Menſchen, mildelijck en minnelijck gedachtigh te zijn met een goede Aelmis. Waer toe de Ommegangh deſe aenſtaende weeck ſal geſchieden.

Amst[illegible] *Actum den* 13 decb 1759

Elias es tu? et dixit: non sum

Dominica 3 Adventus 1754.65.

Jois. 1. v. 21.

Voorgaande Zondag deed zig op in't Ev. een gezantschap tw Joes afzond. van daag hôren wij uit 't voorgelezene Ev. dat de priesters, en Levieten van Jerusalem een gezantschap tot Joes zonden, om hem te vrâgen of hij de Chs was. op dêze vraag antwoordde Joes: ik ben de Chs niet. D'afgezonten, zoowel als al't volk ingedagten zijnde of misschien Joes de Chs wel mogt wêzen, en hôrende hem op hunne vraage antwoorden: ik ben de Chs niet, versteld, en verwonderd vraagden hem, Wat dan? Zijt gij Elias? zij dagten dat een man van zulk eene heiligheid, indien hij de Chs zelf niet was, ten minste de beroemde voorlôper van den Chs, de propheet Elias wêzen zoude. Maar, zie! Joes antwoordde wederom en zeide: Neen, ik ben't niet. — Luc. 3-15.

'T is dit antwoord van Joes tw wij U. A. als nu nâder zullen verklâren, en op ons toepassen. Attendite. — Propositio

Om eene regte verklâringe te gêven, van d'ontkentenisse van Joes, die gevraagd: Zijt gij Elias? zeide: Neen, ik ben't niet, zoo dient men nevens dêze ontkentenis van Joes te stellen de bevestinge van den Neiland J. C. tot de Jôden zeggende: Zoo gij het wild aannêmen, hij is d'Elias, die kômen zoude, en beide dêze spreuken, zoo d'ontkentenis van Joes dat hij Elias niet was, als de verzêkering van Chs dat hij egter Elias was, d'eene na d'andere zeg ik dienen wij te verklâren, en te zien in wat zin Joes met waarheid zeide: Neen ik ben't niet; en Chs met waarheid egter zeide: hij is d'Elias, die kômen zoude. — Matt. 11-14.

En wel 1o. om te zien, hoe Joes met waarheid zeide, dat hij Elias niet was, zoo moet men aanmerken, dat d'oude prophêten van twe verscheiden komsten

van Chs gesproken hebben, een ootmoedige en ne-
+ ook dat zij ge-sproken hebben drige, en een heerlijke, en ontzaggelijke komste; +
van twe verscheiden voorlopers voor beide deze komsten
en dat de Jôden alleen maar van de heerlijke komste des
Messias drômende ook in de voorlôpers van beide
die komsten zig verbeisterden, en dierhalven dat
Joes hen volgens hun inzigt gevraagd zijnde ook
volgens het zelve geantwoord heeft.

Tot des te duidelijker bevattinge hoor hier een
woordje nader van ijder in 't bezonder, ik zeg 1. van
beide de komsten van den Chs, 2. van beide der zelve
voorlôpers, 3. van 't misverstand der Jôden, die hem
vraagden: Zijt gij Elias, en 4. van 't antwoord dat Joes
volgens hun inzigt daarop gaf: Neen, ik ben 't niet.

1. Aangaande beide de komsten van den Messias
niets is 'er duidelijker dan dat de Prophêten van
eene nêdriege, en van eene ontzaggelijke komste gesproken
hebben. Van zijne nêdriege komste zeide Zacharias

Zach. 9-9 Zie uw kôning gaat tot u kômen ... hij is arm. En van
zijne ontzaggelijke komste zeide Isaias: Zie de

Isa 66-15. Heer zal in 't midden van een vuur kômen, om zijnen
toorn uit te werken met verbolgenheid

2. Nu gelijk de Prophêten beide deze komsten
voorzeid hadden, alzoo hebben zij ook voorspeld dat
'er twe verscheiden voorlôpers voor de zelve zouden
kômen. Van den eersten, die de nêdriege komste
zoude voorgaan, sprak Malachias zeggende:

Mal. 3-1 Zie ik zend mijnen Engel, die den weg voor mijn
aanschijn bereiden zal. Van den voorloper voor
de twede komste zeide de zelfde: Zie ik zal ul. den

c. 4-5 Propheet Elias zenden, eer dat die grôte en schrik-
kelijke dag des hêren kômen zal

3. Omtrent beide deze komsten, en der zelve
voorlôpers misten de Jôden, verwagtende niet
dan alleen eene heerlijke komste, en Malachias
des zelfs voorlôper duidelijk noemende Elias
zoo vraagden zij Joes, of hij Elias was?

dat

dat zij zulks toentertijd juist aan Joes vraagden,
was omdat zij wisten dat de tijd van de komste des
Messias nû daar was, en dat Joes, wiens heiligheid
hen verrukte, nû verklaard had, de Messias niet
te wêzen. des vraagden zij hem dan, alleen maar van
de heerlijke komste des Messias dromende, of hij
dan Elias was, die volgens Malachias dêze zijne
komste voorgaan zal?

daarenboven zâgen zij in Joes vêle dingen, in
dew hij wonderwel naar Elias geleek, als zijne
onthoudinge in de woestijne, zijne klêding, zijn
streng boetvaardig lêven, zijne ÿver in de zonden
en zondâren, zonder de grôten en kôningen te
spâren, te bestraffen.

al 't w hen dan, dwâlende omtrent de komsten
des Messias, en omtrent de voorlôpers van beiden, deed
gissen of Joes dan niet Elias wêzen mogt. weshal-
ven zij hem dan vraagden: Zijt gij Elias?

4. Joes ziende in wat zin zij hem vraagden of
hij Elias was, antwoord volgens hunne meeninge,
en dierhalven met alle waar- en opregtigheid:
Neen, ik ben 't niet, ik ben die Elias niet naar
wien gijl vraagd, die te Thesbe gebôren, ten tijde
van den kôning Achab profeteerde, met een vuurige
wâgen lêvende van d' aarde is weggevoerd, en
die zal wederkômen eer dat de grôte en schrikke-
lijke dag des hêren kômen zal, neen! die Elias ben ik niet.

Zie daarin wat zin Joes zeide —

2°. Maar zal iemand vrâgen hoe staat
nû hiermêe sâmen, dat Chs van Joes evenwel
zeide, dat hij Elias was?

Om hierop inordert 't antwoorden, kunnen wij
niet bêter dan Chs zelf hiervan op verscheidene
plaatsen van 't Ev. hôren sprêken.

Matt. 11. zeide Chs van Joes tot de schâren spree- Matt. 11-13...
kende: tot Joes toe hebben alle de prophêten; en

de Wet toekômende dingen voorzeid. En zoo gij het wild aannêmen, hij is d'Elias, die kômen zoude. die ooren heeft om te hôren, dat hij hôre. duidelijk gaf Chs door dêze laaste woorden: die ooren heeft te kennen, dat hij Joes Elias noemde, niet op die wijze als de Jôden van Elias droomden, niet wêzenlijk en in persoon, maar, gelijk d'Engel aan vader Zacharias had voorzeid, in den geest en kragte van Elias; of ampts halven gelijk Elias zal doen voor de tweede of heerlijke komste des Messias ten oordeel.

Luc. 1-17.

Nog duidelijker sprak Chs van Joes, ampts halven Elias, wanneer hij met Petrus, Jacobus, en Joes van den berg thabor afkômende dêze zijne discipelen hem vraagden: Wat zeggen dan de schriftgeleerden dat Elias eerst moet kômen? Waarop Jesus antwoorde: 't is wel waar, dat Elias moet kômen, en alles herstellen||. Dog ik zeg ü, dat Elias reeds gekômen is en zij hebben hem niet gekend, maar zij hebben met hem geleefd gelijk zij wilden. Alzoo heeft ook de zoon des menschen van hen te lijden. En voegd d'Ev. er bij: toen verstonden zijne descipelen, dat hij hen van Joes den Doper gesproken had.

Matt. 17-10
|| viz. voor de twede komste van Chs ten oordeel, w twede komste de Jôden niet onderscheidden van zijne eerste nêdrige komste.
× viz. die Elias, dew volg. Mal. 3. den weg voor zijn aanschijn ~~moe komen~~ en zijne eerste nêderige komste moest bereiden.

Zoo dan zie daar d'uitlegging onzer opgenômene woorden, hoe Joes gevraagd of hij Elias was antwoordde Neen; ik ben 't niet; en hoe dit zamen staat met de verzikeringe van den Hêre Chs, die Joes den Elias noemde. Joes zeide dat hij Elias in persoon gelijk de Jôden meenden, niet was: En Chs zeide dat hij Elias was, niet in persoon, maar ampts halven, of in de kragt en geest van Elias. #

al 'tw de h. Greg. bondig besluit met te zeggen: Ad ergo Dnus fateru de spiritu, hoc Joes denegat de persona.

Applicao

Gaan wij nu tot 't zêdelijke over. 3° 0! wat een wonder V. B. en een uitmuntende les van ootmoedigheid doet zig hier in Joes voor ons dan op! Joes, gevraagd of hij Elias was? kon met alle waarheid gezeid hebben, dat d'Engel van hem voorzeid had, dat hij in den geest en kragt Elias was, dat hij d'Elias was, als de Jôden hem maar wilde aan=

aannemen, dewijl d'eewige Waarheid J. C. zelf hem Elias genoemd had; maar, neen! zijne ootm. liet dit niet toe, zijne nêdrigheid verbergde alle zijne grootheden. Hierom gevraagd zijnde: Zijt gij Elias? zeide hij: Neen, ik ben't niet, omdat hij inderdaad de persoon van Elias niet was, alhoewel hij ampts-halven in den geest en kragt Elias was.

En dus leerd ons Joes hoe wij om wâre ootmoedigen te zijn, onze deugden, en gods gâven, aan ons verleend, moeten verbergen. 't is de wâre ootmoedigen eigen, gelijk de godv: Schrijver Th. à Kem: spreekt, verborgen te willen zijn, en niet geagt te worden. Zij erkennen dankbaarlijk dat zij Gods genade giften niet waardig zijn, en zij vrêzen de zelve te verliezen als zij die zouden openbâren. En daarom, zeide de h. Vâder Chrijs., gelijk iemand die een kostelijke schat over weg draagt, de zelve verborgen houden zal, opdat de dieven ze hem niet ontstêlen; zoo ook gods heiligen, reizende over den weg van dit lêven verbergen, zoo veel 't doenlijk is, gods gâven, en hunne deugden, opdat zij dien kostelijken schat door verwaandheid of ijdel behâgen niet zouden verliezen.

ama nesciri et pro nihilo reputari.

In dêze deugd van ootm. muntte bezonder uit d'allerh: Maagd Maria, die, na alle de groothêden over dew d'Engel Gabriël haar roemde, over dew hâre nigt Elisabeth haar prees, zig des te meer verklijnde zig noemende de dienstmaagd des Heeren. haalde zij daar al van op, 't was niet om daar over te roemen, maar om den Heer daar over te lôven, en voort te bedanken, en zig voor den heere te vernêderen. Dus zong zij dien heerlijken Lofzang: Magnificat &c.

de zelve des te meer verborgde

Dêze deugd van ootm. scheen ook bezonder uit in den Apostel Paulus, die alle zijne groothêden verbergende, zig noemde den eersten van alle zondâren, den minsten der Apostelen, die niet waardig 1. Tim. 1-15 1. Cor. 15-9

ben een Apostel genaamd te worden, omdat ik de kerke Gods vervolgd heb. Roemde Paulus? 't was inden here, het gêne ik ben (zeide hy) ben ik door gods genade. Roemde Paulus bij de menschen?
2. Cor. 12-11 hij zeideronduit: ik ben onwijs geworden, gij hebt 'er mij toe gedwongen. q.d. ampts halven ben ik genoodzaakt geweest te sprêken, het gêne per-
v. 9. soonshalven voor mij gevaarlijk is. deshalven zal ik geern in mijne zwakheden roemen, opdat de kragt van Chs in mij wône. q.d. &c
't is dêze les die de h. Geest ons allen zoo nadruk-
Eccli. 3-20 kelijk aanbeveeld: hoe gij groter zijt, vernêder u des te meer in alles, en gij zult gunst bij Gode vinden.
Dêze les van ootm maakt ons ook indagtig d' alderh: Maagd Maria, aan wiens v. B. wij ons zoo aanstonds spiegelden, wanneer zij in hâren lofzang Godt grootmâkende, en zig verklijnende
Luc. 1-51 onder anderen zeide: hy heeft ze verstroid, die zig verhovaardigen in de gedagten huns herten, de magtigen heeft hij van den throon gezet, en de nêderigen verhêven.
Paulus, wiens v. B. van ootm wij zooêven aanhaalden, prentte deze deugd de gelôvigen ook
Rom. 11-20 zeer ernstig in. Heb, riep hij, geen hooggevoelen maar vrees. En wederom: geen hooggevoelen heb-
C. 12-16. bende, maar u voegende tot het gêne nêderig is.
Willen wij dan wâre ootmoedigen zijn? wij moeten Gods gâven, en onze deugden, zooveel in ons verbergen, opdat wij de zelve door geen ijdel behagen zouden verliezen. Zoo gaat ons de h. Joes de dôper ons voor in 't hwd: h: Ev: &c En dit is 't eerste 't w wij uit onzen text moeten Lêren.
2°. Als wij aanmerken dat, Joes lôochende, dat hij Elias was, Chs egter hôren zeggen, dat hij in den geest, en kragt Elias was, omdat hij gelijk Elias, zonder menschen aan te zien, tegen de zonden en zondaars uitvaarde, de boetvaardigheid preekte, en de herten der menschen tot Chs komste bereidde, wat een, uitmuntend v. B. doet zig dan

~~aannemen, dewyl d'euwige Waarheid J. C. zelf hem Elias genoemd had; maar neen, zyne oirmoedigheid liet dit niet toe; zyne ootmoedigheid verbergde alle zyne grootheden.~~ des gevraagd dan hier ~~aan~~ op voor allen die de plaats van Joes in gods kerke bekleeden om met geest en kragt te yveren, en de herten der gelôvigen tot de geestelijke komste van Chs op d'aanstaande feestdâgen van Kersmis te bereiden? Dêze Joannessen bereiden de herten der gelôvigen, als zij gedurende dêzen h: tijd van den advent naar 't inzigt der kerke met Joes hunne stemmen verheffen, en roepen: Bereid den weg des Hêren, doet waardige vrugten van boetvaardigheid, en aldus de gelôvigen door eene wâre bekêringe, en veranderinge van lêren bereiden tot de vergiffenis der zonden, in 't h. Sacr. van penit:, en tot een h. gebruik van 't allerh: Sacr. des Outaars.

Ach! of de gênen, die de plaats van Joes in gods kerke beklêden, aldus in den geest en kragt van Joes voor d'aanstaande geestelijke komste van Chs vooruitgingen, om een volmaakt volk voor den Hêre te bereiden! ô! wat al geestelijke zôgeningen en genaden zouden dan de gelôvigen op d'aanstaande feestdâgen ~~niet~~ erlangen?

Conclusio

God gêve dan A: F: dat ik, en alle mede dienâren der kerke op dêze dâgen naar behôren onze stemmen, als andere Joannessen, verheffen! God gêve dat de gelôvigen ter herte nêmen het gêne 'er van ons gezeid worde! &c

Parate viam Dni, rectas &c. Luc. 3. v. 4. Dom IV. 1767. 73.
Ego vox clamantis in deserto: Dirigi- Dom. 3. ,
te viam Domini. Jois. 1. v. 23. Adventus
1758. 63. 73.

Alhoewel Godt door de zonden der menschen
grootelijks beleedigd word, en billijke reeden heeft — D. IV.
om hen terstond naar waarde te straffen, egter is — 73. Exordium
hij altoos bereid om hen in genaade aan te neemen, — a Gen. 45. vide 45.
als zij maar door eene waare boetvaardigheid tot — Jam 3tio Joes in
hem wederkeeren. Deus qui culpa offenderis, et pænitentia placaris. — adv. proponitur. Ita iterum de via paranda loquemur. Altend.
orat. Eccla. Voorstaande
(Immers hoe dikwils noodigd Godt alle zondaars — bewijzen zijn Gods
uit door de stemme zijner dienaaren, en vermaand hij — uitnoodigingen
hen tot boete onder zekere beloften van vergiffenisse — met belofte &c.
te zullen erlangen, en in genaade wederom aangenoo-
men te zullen worden? Bekeerd u dan (roept Godt — Ezech. 18-30
door Ezech.) en doet boete over alle uwe boosheden,
en dan zal uwe boosheid u niet verlooren doen gaan.
en wederom: Zoowaar als ik leef, zegd de heer Godt, — C. 33-11.
ik begeer de dood des godloozen niet; maar ik begeer
dat hij zig van zijnen handel bekeere, en leeve. en
een weinig daarnaa: de godloosheid des godloozen — v. 12.
zal hem niet schaaden, op wat dag dat hij zig van
zijne godloosheid komt te bekeeren.)

En om niet alles in 't bezonder op te haalen, wat is
dog de voornaamste stof geweest van al 't preeken
der propheeten, dan den zondaar aan te maanen, en
beloovende ter boetvaardigheid op te wekken? al hun zeggen,
al hun geroep kwam daarop uit: bekeerd u, doet boete, &c.
En alhoewel alle de dienaaren des heeren des Oude Test: die Godt
met deze commissie heeft gelast, de zelve deftig hebben
naagekoomen, zoo moeten wij egter bekennen, dat Joes
de dooper 'z allen den loef heeft afgestooken. Hij kwam
(Luc.) in al het land omtrent de jordaane preekende
den doop der boetvaardigheid tot vergevinge der zonden.
Zijn roepen was: doet boetvaardigheid want 't rijk
der hemelen is nabij. doet waardige vrugten van boete.
't zelfde hooren wij wederom in 't huid. k. Ev. alwaar

Joes aan d'afgezondenen, om te vrågen wie hij was. Zijne bedieninge uitlag, uitleide, zeggende: Ik ben een stem des roependen in de woestijne: Maakt regt den weg des Heeren.

Zéker niet zonder reeden gewaagd de kerk van daag en toekomenden zondag in de h. Ev. van dien boetpredi ker, en zijne boetpréken. Zij wil hierdoor alle haare bedienaars aanzetten om, op dézen tijd van den advent, tégen dat wij de komst van Chs in den vleesche zullen vernieuwen, de boete te préken.

Propositio

Wij zullen dan ook dit inzigt der kerke volgen en naar't H. B. van Joes van de boete spréken, en uitleggen wat 'er vereischt word tot eene wåre boetvaardigheid. Attendite, i.e. om den weg des heeren regt te måken.

Alhoewel 'er niets schandiger, en schrikkelijker is dan de zonde, zoo mogen w' egter met waarheid zeggen dat 'er ook niets gemeener is. Wat mensch is 'er die met waarheid zeggen kan, mijn hert is zuiver, ik ben vrij van alle zonde? de zonde is 't fenijn, dat alle menschen, en staten doorkropen, en min of meer besmet heeft.

Maar een zook zeer te verwonderen is, niet zoo zeer dat de mensch ligt valt in de zonde, maar dat véelen gerust in de zonde blijven zitten. Dat wij zondigen is de menschelijke zwakheid, maar in de zonde gerust te blijven liggen is een overdadige boosheid. Humanum est peccare (S. Ambr.) diabolicum est perseverare.

En hierover is 't dat godt met zulk een nadruk klaagt der propheet Jerem: niet zoo zeer over de zonden zijns volks, dan dat zij 'er niet uit opstonden, en boete déden. Dit zegd de heer: die gevallen is, zal die niet weder opstaan? En die afgedwaald is, zal die niet weder keeren?.... ik heb 'er opgelet, en naar geluisterd, daar is niemand die wat goeds spréke; niemand die boete over zijne zonde doe, en zegge: wat heb ik gedaan? En dan voegd godt 'er bij: de oouw kend zijnen tijd in de lugt, de torteldruif, de zwaluwe, en d'oijevaar passen op den tijd van håre overkomste: maar mijn volk heeft het regt des heeren niet gekend. Audin! conqueritur deus o tam de peccatis, quam de impoenitentia En déze klagten zou godt ook nu wel mogen doen.

Voorgaande zondag begonnen met den H. Ambr.... en aanmerkten in algemeen, dat god door zijne profeeten de zonden bestraffende, klaagde niet zoo zeer &c. Jer. 8. 4. Hoord in 't bezonder hier van den profeet Jeremias &c. H.B. Tum cia brevissime ut q ad timorem generandu repetiivi.

Ik voorzie wel, dat men mij hierin zal tegenvallen Wel hoe, zijn 'er wijnigen die boete doen? wel wijnigen zijn 'er

er of zij zullen met het aanstaande hoogtijd hunne schuld komen belijden, en 't h. Sakr. van Penitentie ontvangen?

R. 't Is waar, ja god zij gedankt, dat voor, en in den advent verscheidenen daarmede al begonnen hebben! maar wij moeten wel weten dat te biegt komen, juist nog niet is ware boete plegen. Velen spreken hunne schuld, maar blijven in de schuld, omdat zij hunne schuld niet spreken in den geest van eene ware boetvaardigheid, en dus kan 't belijden van de schuld alleen zonder ware boete hen ook niet baten.

Dit zij ten 4. B. aan allen gezeid; want gelukkig alle die van tijd tot tijd tussen beiden hunnen biegtvader spreken. Zoo dan wel is waar, God zij gedankt dat sommigen al voor, en in den advent begonnen hebben den weg voor kerstijd te bereiden;

Wel wat, zal iemand vragen, word 'er dan vereischt om behoorlijk zijne schuld te spreken, en ware boete te doen?

R. Daartoe is nodig 1. een waar berouw i.e. 2. (of daarmede moet vergezeld wezen) een droefheid des herte, over zijne zonden, 3. omdat men God vergramd heeft, 4. met een vast opzet van niet meer te zullen zondigen.

Yder woord van deze beschrijvinge van een opregt berouw heeft zijne bezondere kragt, en zijne uitlegginge nodig, om de ware boetvaardigheid te leren.

2. Tot een ware boete word 'er vereischt een droefheid des herte, omdat een zondaar innerlijk in zijne ziele bedroefd moet wezen, omdat, gelijk, volgens Chs zeggen, de zonden uit 't herte voordkomen, ook de bekering uit 't herte zijne oorsprong nemen moet.

Yder een weet, dat de mensch vele uiterlijke tekenen van droefheid tonen kan, zonder waarlijk droef te zijn. hij kan zugten, ~~kreten~~ weenen, voor zijne borst kloppen, de handen vringen, 't hoofd laten hangen, zijne oogen opheffen enz., alle uiterlijke tekenen van droefheid, die hij kan tonen, en ondertussen geene ware droefheid in 't herte hebben; Maar met al dit uiterlijk gebaar is 't niet te doen: daar is iemand die zig listiglijk verootmoedigd, maar zijn binnenste is vol bedrog. Ecli. 19-23 In dit past op alle die d

Niet dat ik wil zeggen, dat een zondaar die uiterlijke tekenen van droefheid 'er niet bij mag hebben; integendeel prijsbaar, stigtig, ja in zekeren zin is die zelfs nodig. Meermalen wekt de Schrift daartoe op. Bekeer u tot mij van ganscher herte (roept God) met vasten, Joel 2.

met tranen, en met geween. Item: Bekleed u met
Jer. 4-8 haire klederen, kermd, en huild. En widerom met
de kragtigste nadruk dringd God op deze uiterlij-
ke tekenen van droefheid aan, zeggende: O! dogter
C. 6-26. mijns volks, trek eenen hairen kleed aan, bestroi u
zelve met asche, weest bedrukt, gelijk over éénen éénigen
zoon, bedrijf grooten rouw.

En zoo zien wij ook dat de ware boetelingen, die
uitwendige tekenen van droefheid altoos getoond
hebben. Hunne droefheid was te hevig dan dat die
alleen in 't herte kon besloten blijven, en tot die
uiterlijkheden niet uitborstte. 1. Hoe gingen de boet-
vaardige Ninivieten ~~niet~~ te werk? &c. 2. hoe dikwils
leezen wij ~~niet~~ van 't gehuil, gekerm, en 't vasten van
den boetvaardigen David? 3. Hoe bitter heeft Petrus
~~niet~~ geweend? 4. hoe wierp de zondares zig voor Jesus
Luc. 7-38. voeten, maakte die nat met hare tranen, droogde ze af
met haar hoofdhair, kuste, en zalfde zij de zelve? #

Wat al uiterlijke, en straffe boetplegingen, schreef de kerk oudtijds ~~niet~~ voor? Jaa ook nog wil, en gebied de kerk, dat de biegtvaders, zoo veel hen de geesten de voorzigtigheid ingeeft, naar de hoedanigheid der zonden, en naar 't vermogen der boetelingen, zaalige en behoorlijke werken van voldoeninge zullen opleggen, &c. Conc. Trid. Sess. 14. Cap. 8.

Van zulke uiterlijke tekenen van droefheid zeide
de h. Ambr.: Lacrymæ veniam non postulant, sed
merentur. En de h. Aug. O! humilis lacryma, tuum
est regnum, tua est potentia. Aspectum judicis non
vereris... vincis invincibilem, ligas omnipotentem.
Multum itaq valent Lacrymæ, alioq externa sig-
na doloris, sed cum intimo cordis dolore conjuncta.
En daarom ~~Als~~ sprekende van de droefheid, die een zondaar
hebben moet, ~~zoo~~ zeggen wij, dat alle die uitlijke
tekenen van droefheid met eene innerlijke droefheid
des herte bezield moeten zijn, en uit 't herte moeten
voordkomen, en dat zij zonder die hem niet zullen
baten om vergiffenis, en barmhertigheid bij Gode te
verwerven. hierom roept God niet alleen: Bekeert
u tot mij met vasten, met tranen, en met geween, maar
vooraf roept God wel uitdruklijk: Bekeert u tot mij van gansche herte
en dan voegd hij 'er bij: Met vasten &c. En dan voegd
God 'er nog eens bij: Scheurd uwe herten, en niet uwe
klederen. i. e. &c. Dit deed eenen David zeggen: Cor
contritum et humiliatum Deus non despicies.

Zoo dan zal een zondaar als een ware boeteling zijn
zon-

zonden belijden; hij moet dit doen met eene droefheid des herte.

2. Maar om zig hierin nog niet te bedriegen ~~zoo~~ moet men wéten, dat die droefheid des herte moet wézen over de zonden. NB over de zonden, en niet over de schande, of straffe der zonden, in dewelke men door de zonden vervallen is, misdien dit maar een natuurlijke droefheid wezen zoude, en dus de zondaar niet zoo zeer droef zijn over de zonde in zig, dan over zijne gevolgen, om dat hij nú door de zonde zijne eer, naam, en faam verlóren heeft, om dat Gods hem met zijne wraake, en straffen op de hielen volgd. zoo dat zulk een droefheid, en berouw, maar een galgenberouw genoemd mag worden.

Het v. B. van Saúl zal ons dit verstaanbaarder máken. Deeze kóning had door d'ongehoorzaamheid tégen Gods gebod gezondigd, spárende Agag den kóning der Amalekieten, néffens veel van den besten buit. hier over bestrafte hem de Propheet Samúel niet zagtjes: Waarom hebt gij (zeide Samuel) dan naa des Héeren Stemme niet gehoord, maar hebt ú tot den roof gekeerd, en kwaad gedaan voor d'oogen des Héeren ... om dat gij dan des Héeren woord verworpen hebt, zoo heeft de Heere ú verworpen, dat gij geen kóning zúlt wézen. Hierop Saúl, zoo 't scheen, geraakt, en bedroefd in zijne ziele, riep uit. (Zie daar de droefheid des herte. en zijne úiterlijke droefheid, ook over zijne zonde, zoú men zeggen) ~~Hierop, zeg ik, riep Saúl uit~~: Ik heb gezondigd dat ik het woord des Héeren, en úwe woorden overtréden heb, vréezende het volk, en lúisterende naa húnne Stemme. Edog draag nú, bid ik ú, mijne zonde, en kóm met mij wederóm dat ik den Heer aanbidde. Maar tot bewijs dat Saúl niet over zijne zonde, maar alleen over de gevolgen, en de schande der zonde bedroefd was, hoor wat hij van Samúël vraagde: Ik heb gezondigd: (zeide hij) maar doe mij nú d'eere voor d'oúderlingen mijns volks, en voor Israël. Zie daar dúidelijk waarover Saúl, gezondigd hebbende, tot inkeer kómende, en zijne zonde belijdende, bedroefd was, namelijk niet over de zonde in zig, maar over de schande, en daarom wierd hij verworpen.

1. Reg. 15-19
v. 23
v. 24
v. 30.

Zoo dan zal een zondaar, als een boetvaardige zondaar, zijne zonden belijden, hij moet dit doen met eene droefheid des hertes, en eene droefheid over zijne zonden

En 3. met eene droefheid die om Gode is, omdat hij godt d'opperste goedheid, vergramd heeft, en dienvolgens moet hij God, als den bron aller regtvaardigheid, boven al ten minsten beginnen te beminnen, gelijk het
Sess. 6. cap. 6. Conc. van trent., sprekende van de regtvaardigmaking des zondaars, uitdrukkelijk leerd. Eene leer gegrond op de h. Schriftuur, mids Paulus rond uit zegd: zoo
1. Cor. 16-22 wie onzen heer J. C. niet bemind, die zij vervloekt. En
1. Jo. 3-14. d'Apostel Joes: Die niet bemind blijft in de dood. Ja eene leer gegrond op 't eerste der 10 geboden, mids dat een zondaar, die niet droevig is omdat hij Gode vergramd heeft, en dienvolgens God niet ten minsten begint boven al te beminnen een overtreeder is, en blijft van 't eerste en grootste aller geboden: Boven al bemind eenen godt, en dienvolgens geene vergiffenis zijner zonden kan hij krijgen, zoo lang hij niet begint dit eerste, en grootste gebod t'onderhouden, zoo lang hij niet begint God boven al te beminnen. Vraagd nu iemand wel wat zal men dan zeggen van eenen zondaer, die nog niet bedroefd is omdat hij God vergramd heeft, maar alleen omdat hij de helle verdient heeft?

R. dat deze vrees niet genoegzaam, dog zeer voordeelig is: Niet genoegzaam, blijkt uit 't gezeide. # Ende zeer voordealig, omdat (Conc. Trid.) die vrees is eene "gave gods, en beweeging van den h. geest, waardoor "de boeteling geholpen zijnde, zig den weg bereid tot de regtvaardigheid.

Die vrees maakt den weg bereid tot de regtvaardigheid, omdat zij den zondaar van d'uitwendige werken der zonden begint te wederhouden, de gewoonte van zondigen doet verminderen, en overwinnen, en aldus 't hert bereid maakt tot eene ware bekeeringe. De h. Augs., om dit te beduiden, gebruikt verscheide gelijkenissen. # hij gelijkt onder anderen de vrees bij eene naalde, daar men de stoffe die men wil borduren, mede doorsteekt, en de liefde bij eenen gouden draad. De naalde van de vreeze moet het hert eerst doorsteeken, zal de liefde er inkomen. Confige timore tuo carnes meas Ps. zoo

daarenboven, omdat een hert dan alleen regt bekeerd is, als 't zijne zonden regtzinnig verzaakt en om die te verzaaken moet in de liefde en genegenheid des herte veranderen, dog de vrees alleen brengt dit niet te weeg. Hoord wat de h. Augs. hier van zegd: "Een zondaar, die de "zonde alleen verlaat "omdat hij eeuwig vreesd "te branden, vreesd niet "te zondigen, maar te "branden. Hij zou nog blijven zondigen: vreesde hij de straffe niet, en blijft dus altijd zondigen. Des is d'enkele vrees der helle niet genoeg ter bekeeringe. Caeterum de vrees der helle-
Sess. 14 - Cap. 4. quod ostendi ex multiplici comminatione, S. Scriptura & Hinc recti Conc. Trid: de eo dicit:

als v. g. van een vlijm. dat een Mr. gebruikt om eerst een ettergezwel door te snijden, en 'er de vuile etter uit te werpen, en dan door den balsem, en oli de wonde te genezen. Even

Zoo dan zal een zondaar als een opregte boeteling
zijne zonden belijden, hij moet dit doen met een droefheid 1.
des hertes, over zijne zonden, 2. om dat hij God vergramd heeft 3.
en 4. met een vast voornemen van niet meer te zullen
zondigen. De noodzakelijkheid van zulk een voor-
nemen blijkt, misdien een zondaar, die nog van zins
zou zijn het kwaad te bedrijven, niet droevig zou de wezen
over zijne zonden, jaa daadelijk met zijne begeerte nog zou bedrijven &c
Wat zou men zeggen van een kind, dat
zijnen vader om vergiffenisse zoude vragen, maar denken,
ik zal het morgen, overmorgen, toekomende weeke, of daar
wederom bedrijven? &c zooook &c

Maar zal iemand zeggen wat zondaar is 'er die zoo
zou durven te biegten komen? Wie is 'er die aan Gode, en
zijnen biegtvader niet zal beloven, dat hij zig zal beteren,
R. Beloven van zig te beteren, is nog geen beteren.
is nog geen vast opzet hebben van niet meer te zullen
zondigen. Dit voornemen, en zulke belofte moet, en
kan men kennen 1º uit het geweld dat men zig aandoet om
zijne kwaade gewoontens van &c te breken, en t' overmees-
teren # 2. Moet men dit vast voornemen kennen, om
2º uit het vlugten van de gelegenheden der zonde,
in 't eerst alle naaste, &c ††
met een woord uit de veranderinge van leven. Daar is
de proef op de somme. &c

Audistis &c,

Agite. Peccare humanum est, at perseverare diabo-
licum. Hebben wij gezondigd, laat en wij niet voordgaan
maar tot de boete ons begeven, en dus ons tot d' aanstaande
feestdagen bereiden. Joes roept ons toe: dirigitur
Hoc oratio (Tertull.) deus nobis veniam addicere
instituit." Des laaten wij, gelijk wij, deeze preecke beginnende
zeiden, met de kerke op donderdag naa Asschwoensdag bidden
O God, die door de zonde vertoornd, en door de boet-
vaardigheid verzoend word: Zie genadelijk neder op
de gebeden uws volks, 't welk u alhier ootmoediglijk smeekt
en keer de roede uwer gramschap, die wij door onze
zonden verdienen, van ons af. Door Kristus onzen
Heere. Amen,

een kind in huis?

al den raad van zijnen Biegtvader trouw volgen; en als men dit alles trouw
onderhout, kan het gebeuren, dat 't gene te vooren een naaste geleegenheid
was zondigen, 't nu niet meer zal blyven

Conclusio: Audistis &c Agite &c Oremus: Excita, &c Collecta hujus Dom:

door die kwaade gewoontens verstaat men de ligtigheid van, te hervallen in zekere zonden, daar men aangewend is, v. g. 't vloeken, 't misbruik van den drank, 't kwaad en agterklap spreken, &c

En om die kwaade gewoontens te benemen, moet men zeer nauw op zig letten, zig eene boete stellen. als men &c god veel bidden, en 2º alle naaste geleegenheden van zondigen vlugten.

†† De naaste geleegenheden zijn alle die zaaken die ons in een openbaar gevaar van zondigen stellen want vast gaat de spreuk van den h. Geest. Eccli. 13 Qui tetigerit picem et. c. 3. Qui amat....

Sommige deezer zijn geleegenheden uit 'er natuure anderzs voor sommige perzoonen. Wil u. A. eenige v. B. van ider? &c

Conclusio

Wel wat gedaan als men zig in zulke geleegenheden bevind? R. Noodzaaklijk verlaaten, al moest men 'er schade of schande om ondergaan uitdruklijk Chs: Matt. 5. 29.

Wel wat gedaan als men onder 't gebied van een ander staat

R. zig groot geweld aandoen: nauw op zig letten beeven voor zijne krankheid, veel bidden, en voor

Parate viam Dni, rectas facite semitas ejus. Dominica 4
Luc. 3. ℣. 4. Adventus
1745. 62.

T is zéker een zoete en fraaye geschiedenis van Josephs verheffinge Gen. 41. A. A. Refer historiam.
Ast in hac oia hoc mrè mirandum, et tqm mxum reputandum, quod Pharao Josephum jusserit ascendere currum suum secundum, constituerit q; praeconem, qui praecederet et clamaret, dat zij alle voor hem de knye buygin zouden, en wétin dat hij gesteld was over heel Egyptenland.
Quod ibi in figura contigit in Josepho, id in persona veri Josephi, dico Xti Jesu in veritate completum e. Qdo n Deus Pater decreverat Filium suum mittere in hunc mundum, consimili honore eum affecit, praeconem praemisit, qui ad ejus adventum aos hoium disponeret, eumq; o Aegypti, sed totius mundi dominum et Salvatorem proclamaret.
Ecce Joem Baptistam hac praeconis officia obeuntem. Praecurrit Dno, juxta quod pater Zacharias de eo adhuc infantulo vaticinatus fuerat: En gij kind zult een Propheet des Alderhoogsten genoemd wordin, want gij zult voor het aanschijn des Héren gaan, om zijne wégen te bereidin. Luc. 1-76.
Alta voce inclamavit: Ecce Agnus Dei, ecce &. oibs clamabat: Parate viam &.
Operae pretium me facturum existimo, si huic voci clamanti meam jungam, et ad viam Dni parandam vos oes exhorter.
Atq ut hoc efficacius faciam, discrimen vobis proponam quod interest inter viam Dni, et viam diaboli, ut hac relicta, illam ingrediamur. Attendite. of reeds ingegaan zijnde deste standvastiger mógen blijven bewandelen. Propositio
Nos oes in hac terrarum orbe exules ee et peregrinos scriptura nobis ubiq inclamat. Paulus: Zoo lang wij in dit lighaam zijn, zijn wij afwezig van den Heere. 2. Cor. 5-6.
Item: Non hbms hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Heb. 13.
Haec persuasio sanctissimis hoibs spu insita fuit. Sic Patriarcha Jacob de diebus vitae suae tqm de diebus peregrinationis suae loquebatur. Gen. 47.
Sic David: Ik ben een vreemdeling bij u, en een uitlander, gelijk alle mijne Vaders. Ps. 38-
Item: Ik ben een vreemdeling op d'aarde. 118-19.

Errat igr quisquis hic sibi patriam imaginatur, nec alio mi-
grandum cogitat. Non hic manendi, sed exilii locus e, o hic
quiescendum, sed indefesso itinere ad patriam festinandi tem
pus e.

At inquies, qua via huc itur? Duae se dispares viae stra
tim aperiunt, una angusta, altera spatiosa. Duae hae viae
Matt. 7-13. Cbto Dno describuntur Matt. 7. vide ibid.. lata illa via quam
Chs Dns ibi commemorat, e via peccati, arcta autem illa via e via
virtutis et pietatis.

Ad hanc viam vocat nos Joes Baptista, monet, ut relic
ta peccati via, justitiae et virtutis viam ingrediamur.

Ast pauci st, qui huic monito obtemperant, quod et ipse
Cbs geminus asserebat. Pauci st qui inveniunt eam. Nolunt
peccatores viam hanc ingredi, cum impius apud Jobum 21
Job. 21-14. dicunt: Weg van ons, wij willen uwe wegen niet kennen.

Si quaeras, quare illam ingredi nolint, difficultatem ejus
causantur. Non e aequa via Dni, inquiebant apud Ezech. Ju
Ezech. 18-25. daei: Iniquus ac crudelis e Dns, qui tam duram, angustam
et difficilem nos vult inire viam, o e aequum debilem hoim tot
onerare praeceptis, tot cohibere legibus carni ttoperes con
trariis, o e aequa via Dni. de handel des heeren is niet regtzinnig
Sane illa difficultatis persuasio apud multos obtinet, di
cunt cum Capharnaitis Cbto: durus e hic sermo, et cum ser
Matt. 25-24. vo inutili; scio quod durus es.

Res se cum multis habet, sicut olim cum Israelitis. Di
nimis difficile fore putabant superare posse hostes, et ob
tinere terram promissam, ideoq retrogradi volebant, et di
Num. 13-32. cebant: Wij zijn geenzins magtig om tegen dit volk op te trek
ken, want zij zijn veel sterker dan wij. Haec ipsa ignavia
Judic. 7. et de difficultate persuasio fecit ut in exercitu Gedeonis vi
ginti duo millia virorum, qui formidilosi erant, reverte
rentur. En dus is't dat verre het grootste gedeelte der Christenen

|| ruggedeinst om niet tegen den duivel, de werreld en 't vleesch te vegten; qualijk van de 32000 bleven 'er 300 Gedeon bij; zoo ook &c.

Ast falluntur, arcta, fateor, et angusta via Dni e,
attamen o ideo difficilis dicenda e. Difficilis illis e qui
illam nesciunt. 't is 'er me gelegen als met ene wetenschap
kunst, of handwerk, dat zeer moeijlijk schijnt voor die 't
niet en kennen, dog niet voor die 'er in ervaren zijn. 't is
'er me gelegen als met 't Manna dat alle smaak en lekker
nijen in zig had, maar die niet gesmaakt wierden, van
die, die van 't Manna walgden. Gelijk 't brood niet aan

aan den zieken, en 't helder zonne ligt lastig valt aan
quade ogen. zoo zegd Poulus, dat de vleeschelijke mensch 1. Cor. 2-14.
de dingen, die van den Geest zijn, niet aan neemt.
Zoo dan wel is waar gods weg is lastig en moeyelijk,
maar voor die, die hem niet kennen, attamen ō ideo diffi-
cilis dicenda ē.
Via a vitiorum difficilis ē. Audi Salomonem: De weg Prov. 15-19.
van de luiaars is als een doorne hegge. Obs divitias et vo-
luptates saeculi spinis comparat. Sane spinas inveniunt
hi dum innumeris pungunter et lacerantur cum vitiorum,
tum pravae consciae aculeis. Eccles ait: d'arbeid der dwâzen Eccle. 10-15.
zal hem afmatten, als die zelfs na de stad niet wêten te gaan.
Caelestis urbs Jerusalem patria nra ā, scopusq peregri-
nationis nrae, die den weg na deze stad niet wêten, maar
den weg der zonden en des verderfs inslaan, worden door
enen dwâzen arbeid afgemat, en ontmoetten vêle moeyelijk=
heden der zonden.
Hoord, bid ik u. Godr., Jeremias maar eens sprêken van
diêr mond tot liegen gewennen, wat last en moeyte daarin
is. Zij hebben hunnen tong op het liegen afgerigt, zij leggen Jer. 9-5.
ēr op toe om quaad te doen. (ut inique agerent laboraverunt)
i.e. zij zijn vermoeid van quaad te doen. Hic et David: Ps. 139-10.
Labor labiorum operiet eos. i.e...
Quod de labore mendacii hic dr, in reliquis etiam habet
locum, puta, superbis, invidis, avaris, luxuriosis &
Cogitate superbum quemdam, wat moeyelijkheden en quel-
lingen heeft hij niet bij zig zelven? sit alius qui eum ō hono=
rat, die hem een woordje te na spreekt, hoe lastig valt hem
dat, hoe lijd hij daarover tem knaagen? Vide id in Aman,
cui ō assurgebat Mardochaeus, quod se in eo vexabat, nihil
se hbre putabat, licet oia hbret.
Cogitate invidum, wat quelling en moeyelijkheid heeft de deze?
[illegible]? ē sibi ipsi carnifex. Salomon: de nijd is de ver= Prov. 14-30
rotting der beenderen. Hij queld zig in het goed van een
ander, et quo plus videt in prmo, eo mā se torquet. Refer
de Cain. Zijn aangezigt (zegd de schrift) was ingevallen, Gen. 4-5..
Godt zelf verweet 't hem zeggende: Waarom is uw gelaat ver-
vallen?
Cogitate avarum, ô quot difficultates hbt? Non tribuit
sibi requiem, die noctuq, ad congregandas opes. Spinas

3. Reg. 21 sentit pungentes in acquirendis. exple sit rex Achab avarè in hinc
vinea Naboth, ō sibi dabat requiem, comedere ō poterat, ægrota
bat donec haberet quod optabat. Et cum avarus jam habet quod op
tavit, et quot spinas tum sentit? Vide id in rustico illo avaro
cujus ager uberes fructus tulerat. totus inquietus sibi ipse dicebat
Luc. 12-17. Wat zal ik doen, want ik heb niet waar ik mijne vrugten verza
melen mag?

Idem ē de luxurioso. aculeos sentit in concupiscendis impu
dicis voluptatibus. Exple sit Aman æstuans impudicis deside
riis in thamar..... dumque jam libidinem explerisset ō m[illegible] pun
gentes aculeos sensit. vide quod illam rejecerit. imo odium
in illam majus factum ē, qm prius amor fuerat, quo in illam
ardebat.

Ecce quam difficilis sit peccatorum via. Ipsos coronidis loco
testantes audiamus qui eam deambularunt. Sapiens producit
Sap. 5-7. impios dicentes: Wij zijn vermoeid geworden op den weg der
boosheid, en des bederfs, en wij hebben moeijelijke wegen bewan
deld.

Aliter sese hbt cum via Dei. Hæc suavis et facilis ē. de
Prov. 15-19. weg der regtvaardigen (ait Salomon) is zonder struikelsteen
Item sprekende van de wegen der wijsheid, of de wegen des Heeren
C. 3-17. Hare wegen (ait) zijn schone wegen, en hare paden zijn volvred
dit had David ondervonden, en kon hij eige ondervindinge zeggen
Ps. 18-9-11. de bevelen (wegen) des heeren verblijden de herten, ze zijn te
wenschen boven goud, en veel kostelijke gesteente, en zoeter
Matt. 11. dan honing en honingraten. Ja Cts zelf getuigd tons. Ju
gum meum suave ē, et onus meum leve. Dit heeft in't beronder
ondervonden een h. Augs, die van te voren de moeijelijke wegen
der zonden bewandeld had. Quam suave mihi subito factum
carere suavitatibus nugarum, et quas amittere metus fuerat
jam dimittere gaudium erat. Confess. L. 9. C. 1.

Objiciet forsan quis 1o. Quod via Dni pt esse suavis, cum tot
et ta amaritudines in ea occurrant? daar is kruis en lijden,
smert en wederwaardigheid, daar is smaad en schande, ver
drukking en vervolging. O! quot in hac via occurrunt valles
montes, et colles et aspera? sic ē fateor, attamen nihil timen
dum, si quis hanc viam ingressus fuerit Ois vallis implebitur
quicquid in via Dni videtur difficile, ita divinæ gratiæ auxilio
lenitur, ut nihil illa sit futurum amœnius, imo Sptus S. gra
dulces et faciles reddit oes illas molestias et amaritudines
Audire Paulum experientia loquentem. Repletus sum Conso
latione

latione, superabundo gaudio. Item: Door de wapenen der regtvaar=
digheid, ter regter, en ter slinker zijde, door eer, en oneer; door 2. Cor. 6-8-
quaad gerugt en goed gerugt; als verleiders en regtsinnigen,
als onbekenden en bekenden, als stervende en egter leven wij,
als gekastijd maar niet gedood; als bedroefd, dog altijd blijden,
als arm, dog vele rijkmakende; als niets hebbende, dog alles
bezittende. Idem Lucas de oibs aplis testatur: Ibant gau- act. 5.
dentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti st &.

Zo olim getuigde David dat hij zijn voedzel en troost zelfs
in zijne tranen vond zeggende: Mijne tranen zijn mijn brood Ps. 43-4.
geweest dag en nagt. Item: Naar de menigvuldigheid mijner 93-19.
droefheden in mijne herte, zoo hebben uwe vertroostingen
mijne ziel verblijd.

"Dit deed een Aug.s uitroepen: „Dulciores st lacrymæ pœni-
tentium, quam oia gaudia theatrorum„

Huic rei S. Greg.s applicat historiam cœci nati à Dno per
linamentum luti illuminati. Et idem hoc (ait S. Doctor) tbs
Dns in electis suis operatur, dum illos doloribus et adversita-
tibus linit, tunc simul eos solatur et reficit.

De Lazaro dr: quod jaceret ulceribus plenus. per jacere
interna ejus in sua paupertate gerustheid en weltevredenheid
scatur.

Zoodat dan Gods weg, daar men zelfs kruis en wederwaar=
digheid ontmoet, egter zoet en gemakkelijk is, om dat Godt z'
ons zoet en gemakkelijk maakt door zijne genade, en ver-
troostinge des h. Geest.

Objicies 2.o Laat dit al zoo weezen, in kruis en wederwaar=
digheid; maar wat moeijlijkheden zijnder buiten dat nagal
om Gods wegen te bewandelen? Quot tentationes superandæ!
passiones domandæ? oculi eruendi, pedes et brachia am-
putanda? immo pater et mater, et ipsa nostra caro odienda?

R. Levia hæc oia facit eadem Dei gra. Videre Paulum,
in gravissima carnis tentatione Sufficit (dicebat ei Dns) tibi 2. Cor. 12-9.
gra mea. dit deed hem zeggen: Gra dei sum id quod sum 1. Cor. 15-10
en zijne genade aan mij bewezen, is niet ledig geweest. Item
Ik vermag alles door hem, die mij versterkt. 't is de Geest Phil. 4-13.
ait idem Pau, die onze zwakheid te hulpe komt. En als die Rom. 8-26
ons eene regte Liefde tot Gods wegen instort, die doed ons
alle moeijlijkheden overwinnen. Zoodat alsdan wel waar
is: oia vincit amor. Unde Isaias: die op den Here betrouwen, Isa. 40-31.

zullen nieuwe kragten bekomen, zij zullen weer wieken krij-
gen als arenden, zij zullen lopen zonder moeij te worden
Conc: agitae A. F. Her. zij zullen wandelen zonder te beswijken. Vide à Lap. hic.
Vidimus nunc primum viarum discrimen, viz. quod via pecca-
torum sit molesta, via ā virtutis facilis.
Venimus jam ad 2dum. Via peccatorum ē periculosa, via ā
pietatis secura. Hoc discrimen S. Scriptura satis indicat
dum viam peccatorum tenebras vocat, quæ continuum cā
lapsus periculum: econtra vero viam justorum Lucidam, quæ
Prov. 4-19. lapsus pericula præcaveat. Audi Salomonem: de weg der god-
v. 18. lozen is duister, zij weten niet waardat zij vallen. Doch (in
tegendeel) de weg der regtvaardigen is als een schijnend ligt
Sanè sicut qui in caliginosa nocte ambulat, nescit quo vad-
sed cæco impetu nunc impingit in lapidem, nunc ad murum
offendit, aut arborem, nunc in fossam incurrit, et licet nihil
horum accideret, oibs tn hisce periculis ē expositus. Ita im-
pius in tenebrosa peccatorum via oibs patet periculis, nunc
in lapidem impingit infamiæ, nunc in prematuros morbos
incidit, nunc se præcipitat in foveam desperationis, præ
hæc oia, quovis momento in extrema margine stat infern-
lis barathri, in æternum præcipitandus exitium, nisi mi-
sericors dei manus propendentem retineat.
Hæc David expendens ita viam impiorum describit: hu-
Ps. 34-6 ne weg moet duister en slibberig worden, en d'Engel des Her-
vervolgd z.e. Expende singula, et nota Idm S. Hier. quod
angelus ille sit diabolus.
Sunt ergo viæ peccatorum periculosæ, qā tenebrosæ,
Iois. 8 via autem Dni secura et Lucida. Audi Dnm: Qui sequitur
me ō. In hac via hbms dei angelos protectores. Audi D
Ps. 90-11. videm. Godt heeft zyne Engelen van ū bevolen, dat zy ū be-
waren zouden in alle uwe wegen, op de handen zullen zy ū
dragen, opdat gy doch uwen voet niet aan enen steen zoudt
stoten. Imo deus ipse viæ hujus protector ē, et ambulan-
v. 3. tes in eā securos reddit. Audi Davidem eod. ps. Hy heeft
my verlost van den strik der jagers, en van verdrietige din-
gen; Met zyne vederen zal hy ū belommeren, en onder
zyne vleugelen zult gy hopen, zyne waarheit zal ū met
een schild omvangen, en gy zult niet schromen van des
nagtvreze.
Secu

Ecce quanta in via Dni securitas. Verè Salomon: de weg der regtvaardigen is zonder struikelstenen. Prov. 15-19.

Iam 3tium utriusq viæ discrimen videamus, estq ea quod peccatorum via p molestias et pericula ducat ad æternum exitium, via ā virtutis tendat ad vitam.

Sanè ad interitum ducit via peccatorum. Sic de hac via Salomon: Daar is een weg die den mensch regt schynt, maar zyn einde leid naar de dood. C. 14-12. Et Eclus: de weg der zondaren is met effene stenen bestraat; maar hun einde is hel, duisternis, en pynen. Eccli. 21-11. His adde apertam Chri Dni declarationem de poort is wyd, en de weg is ruim, die tot het verderfheid. Matt. 7-13. Et david: de weg der godlozen zal vergaan. Ps. 1-6. Audi ipsos impios hujus viæ exitum describentes: Wy zyn in onze boosheit vergaan. Sap. 5-13. Vide etiam C. 4-19-20. Dit was 't uiteinde van den ryken vrek sepultus ē in inferno. Luc. 16.

Parum esset ire molesta viâ, parum subire pericula, si laboris ac periculorum finis aliquid saltem promitteret boni, at cum post oēs labores ac pericula, nihil immineat præter perniciem, quis satis explicet peccatoris dementiam, qui hanc viam ingreditur! ô quam verè Moses: 't is een volk zonder raad, en zonder voorzigtigheit. ach of zy wys waren, en verstand hadden, en het uiterste voorzagen! Deut. 32-28. Non emerent Hi æternum pœnitere.

Alium ā exitum hbt via Dni, ducit ad vitam, ait Salvator. Matt. 7. Audire eos qui istam viam obambularunt, de istius viæ exitu loquentes: Wy zyn door vuur en water gegaan dog gy hebt er ons uitgevoerd tot verquikking. Ps. 65-12. Post tenebras spero lucem, Iob. Job. Tobias ad filium: Welis waar dat wy hier een arm leven leiden, maar wy zullen veele goederen hebben zoo wy godt vrezen &. Tob. 4-23. Dit was 't einde van d'armen, dog gelukkigen Lazarus, die stervende van d'engelen in den schoot van Abraham gedragen werd. Luc. 16-22. De hac felici viæ Dnicæ exitu, ipsi impii dicent: Zie hoe dat zy nu onder Gods kinderen gerekend worden, en hun lot onder de heiligen is. Sap. 5-5.

Conclusio

Age nunc quisquis es peccator! expende serio viæ utriusq discrimen, tam hujus, quam hucusq ivisti, quam ejus, quam Ioes ineundam exhortatur, tua molesta ē, 2 tua periculosa ē, et 3 exitialis: via ā Dni, ejus sublevante

graā, facilis ē, ejus dirigente providentia secura ē, deniq ejus gratuita bonitate vitalis ē. Confer haec et quanam tibi via expediat discerne.

Sane si contrario, quam diximus, modo res se hberet, viz. si via peccatorum esset facilis, et sine periculo, via ā Dni aspera et plena praecipitiis, equidem fugere dberemus illam, et hanc ingredi pp finem, pp vitam, pp Latria coelestis, ad quam ducit fruitionem.

Ast hae hypotesis prorsus falsa ē. Quidni igitur hanc viam ingrediamur?

Si sapiamus Davidem imitemur, qui cum viam peccatorum attentius consideraret, molestias, pericula, et infelix exitum, viam Dni sibi ineundam statuit, et reipsa ingressus ē. Cogitavi

Ps. 118-59. (inquit) vias meas, et ecce quid ex hac viarum suarum cogitatione sibi faciendum statuerit. Et converti pedes meos in testimonia tua.

Hanc Davidis prudentiam imitatus ē filius prodigus. cum porcorum siliquas cum paterno pane contulit, Quanti

Luc. 15. (inquiebat ~~tum~~) mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego ā hic fame pereo. Et tum, hoc considerato aliam statuit inire viam, Surgam (inquiebat tum) et ibo ad patrem meum. Et in hac via patrem experitur bonum in graam eum recipientem, in hac via recuperat quod in alia peccatorum via perdiderat.

Ecce peccator! quem imiteris, perpende et tu viam exitialem quam ingressus es, confer hanc cum via justorum, et dic similiter, Surgam et ibo ad patrem.

Et si unquam, dic et fac sic hoc ppue tpore praeparationis ad festa instantia et ——

Ois vallis implebitur, & ois mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa. Luc. 3. v. 5.

Dnica IV. Adventus
1734. 64.

~~Luc. 3. 5.~~
NB post summum Sacrum dixi. Post 3m vero brevem homiliam de Evang habui.

Het moet ons in 't minste niet verwonderen, dat d' Ev: Lucas (voorgeschreve Ev:) zoo nauwkeurig heeft aengeteekend, den tijd wanneer Joes de Dooper zijne bedieninge van voorlooper begonnen heeft. aa.
Dit, zeg ik, moet ons in 't minst niet vreemd voorkomen; want in zaeken van groote aengelegentheid, tot bevestinge der zelve, 't jaer, maend, en ook zelfs de dag word aengeteekent: en dit was vooral noodig omtrent de bedieninge van Joes, die ~~welke~~ alle andere zaeken, ook van 't grootste gewigt, en aengelegentheid, verre te boven, ging, ~~[...]~~, dit, zeg ik, was vooral noodig omtrent de komste van den Messias, van wien alleen alle heil, en zaligheid des menscheafhing, ^ en voor wien Joes den weg kwam bereiden. verwolgens was 't met regt ook noodig dat d' eerste beginzelen van dere komste nauwkeurig ~~[...]~~ beschreven wierden ~~[...]~~, op dat niemand, uit d' onzekerheid des tijds gelegentheid nemen zoude om van de heele zaek te twijfelen.
Hier komt nu ook nog bij eene andere, niet min gewigtige reden, te weten, dat de tijd heel bescheidentlijk moest aengeteekend worden, om dus met vast bewijs te kunnen toonen, dat Chus op dien zelfden tijd in de wereld verscheenen is, op tijd: de Propheten zulks voorzeid, en aengewezen hadden, en vervolgens dat hij de waere ontwijfelbaere, en beloofde Messias was.
Immers onder de voorzeggingen der Propheten weeten wij wel de voornaemste te weren, den tijd van de komste des Messias, te weten, dat de Messias dan, moest komen, als den Joden de Schepter van 't rijk ontnomen zijnde, en 't geslagt van David, tot gebrek, en armoede vervallen, zijnde, de Romeinen over al zouden heerschen, gelijk ‖ Daniel dit ~~[...]~~ duidelijk hadden voorzeid.

‖ de patriarch Jakob, en de profeet

Nu, dus danig was de geschaepentheid der zaeken in Judeën, wanneer ~~Chus gebooren en verscheenen is~~ Joes te voorschijn kwam om den weg voor Chs te bereiden. D' Ev: merkt dit in 't Ev: duidelijk aen, mits d' overigheden, en bestierders des volks gene Joden, en afkomelingen van David, maer vreemdelingen, en van afkomste heidenen, waeren.
Vervolgens op deze regten tijd, van eeuwigheid beschikt, en van de Propheten voorzeid, is Joes te voorschijn gekomen, en heeft zijne bedieninge van voorloper, begonnen, ^ preekende den doop der boetvaerdigheid, en ~~[...]~~ zijne stem verheffende, en roepende: alle dal zal gevuld, en alle berg en heuvel zal vernederd worden, en de kromme wegen zullen regt en geeffend worden.

Propositio 't is deze stem, 't is dit geroep van Joel dat wij voor hebben wat nauwkeuriger na te gaen, en 't gene tot onze v. A. onderregtinge daer in begreepen is, te ontvouwen, en pre de te deelen. **Attendite.**

Wanneer ~~dat~~ David tot de throon en 't rijk in Israel verheeven was, ~~zoo~~ wierd 'er drie verscheide slag van menschen in zijn rijk gevonden.

1. Reg. 22-2. van 't eerste zoort van onderdaenen die 'er in 't rijk van David gevonden wierden zegt de schrift: alle die zig in benauwdheit bevonden en die met schulden belaeden, en in hun misnoegen waeren, vergaederden bij hem, en hij wierd hunne overste.

Een twede slag van onderdaenen waeren wederspannige en rebellen die hem den toegang tot zijn rijk zogten te beletten, # v. g. Saül, Doëg, Semei, en meer anderen, alsook absalom zelf.

\# of wederom van den troon te zetten

Een derde soort waeren de genen die van vijanden en rebellen goede onderdaenen zijn geworden. van deze is 't dat David

Ps. 17-45. zegt: Een volk dat ik niet en kende heeft mij gediend, het heeft

Ps. 107-9. mij gehoort met gehoorzaeme ooren. Item: Mijn is Galaad, en mijn is Manasses ... de vreemdelingen zijn mij vrienden geworden.

Zoodat 'er 3 verscheide slag van menschen in 't rijk van David gevonden wierden.

Nu een ijder is bekent, en wat dat 't rijk van David 't rijk van Xus verbeelde, gelijk dit ook zelf uit de woorden van den Engel tot Maria duidelijk komt te blijken. God de heer, zeide hij, zal hem den zetel van zijnen vader David geeven, en hij zal

Luc. 1-32. in 't huis van Jakob heerschen in der eeuwigheit, en zijn koninkrijk zal geen einde hebben.

Nu gelijk 't rijk van David 't geestelijk rijk van Xus verbeelde, zoo ook is 't met beiders onderdaenen gelegen. Drie verscheide slag van onderdaenen wierden 'er in 't rijk van David gevonden, en 3 zoorten van onderdaenen heeft Xus de waeraghtige koning ook ghad. 't eerste zoort waeren goede onderdaenen als Maria, Joseph, de herders, Magi, zacharias, Baptista, Simeon, Anna, Nikodemus, Nathanael &c. 2.dum erat malorum v. g. Herodes, de Pharizeën, en aen 't hoofd van allen de duivel zelf. 3.tium illorum die eerst quaed maer daerna goed geworden zijn. v. g. Mattheüs, Magdalena, ~~Latron~~ Zacheus, et alii conversi.

~~Een~~ Ita triplices hominum species in Ev: designantur. 1.mi worden beteekent door de laegte, of dallen, 2.di door de bergen, 3.tii door de krommen die regt ~~zijn~~ gemaekt, en geworden zijn.

van deze 3 zoorten van menschen spreekt Joel van ijder in 't bezonder. van d'eerste zegt hij: alle dal zal gevult worden. van de bergen en heuvelen zegt hij: dat zij zullen vernedert worden

en 't gene krom is dat dat regt en geeffend zal worden.
Wat d'eersten aenbelangt; te weten de dallen of vallijen,
daer door worden de armen, nederigen, ootmoedigen en waere
onderdaenen van Xus betekent, en van deze is 't dat Joes zegt,
dat ze gevuld zullen worden, dat is, dat ze met alle goederen
en hemelsche gaaven van Xus begiftigd, en begenaedigd zouden worden.
Dit is reeds in 't oude Test: verbeeld geworden, en 't gene wij van
't eerste zoort van Davids onderdaenen leeren, te weten dat zij 3. Reg - 22.
door den buijt, en 't goed van anderen verrijkt geworden zijn.
En waerlijk wij weeten, hoe zulks op eene geestelijke wijze
door Xus is geschiet. De dallen zijn vervult geworden,
hoort maer, hoe Maria een dal van needigheit dit zelfs
getuijgen: Hij heeft (zit) de geringheit zijner dienstmaegd aen-
gezien, ... hij heeft mij groote dingen gedaen die magtig is ... de
nederigen heeft hij verheeven, en de hongerigen heeft hij met
goederen vervult: zoo is ook Joes een dal van diepe ootmoedig-
en nederigheit vervuld geworden. Joes noemde zig maer een stem, een
klank en geluid te wezen; hij zeide niet waerdig te wezen om de ge-
ringsten dienst aen Xus te bewijzen, om zijne schoenriemen te
ontbinden, en deze Joes is 't die zoo zeer vervult geworden is dat
Xus van hem zeide: dat 'er onder de kinderen der vrouwen geen Matt. 11 - 11
grooter is opgestaen dan Joes de Dooper: zoo ook is Paulus
een dal van ootmoedighi: die zig noemde de minste der apos-
telen, die niet waerdig was een apostel genoemd te worden, 1. cor. 15 - 9.
die, zeg ik, is nogtans met alle goederen vervuld geweest, vol-
gens dat god zelf van hem voorzeide, dat hij hem tot een uit- act 9 - 15.
verkoorne vat verkooren had. zoodat wij hier volbragt zien
't gene Joes van Xus voorzeide, dat alle dallen, alle die laeg,
nedrig, en gering voor god zijn gelijk de dallen laeg en nedrig
zijn, dat die vervult zouden worden met hemelsche regen,
weldaeden, en genaeden door Chs.
En dog wat wonder? daer Xus in de schriftuer bij den
douw, bij een wolk, en regen vergeleeken word, wes halven de
propheten en patriarchen de komste van den Messias verbid-
dende zeiden: Douwt hemelen van boven, en laet de wolken den Jso. 45.
regtvaerdigen reegenen, wat wonder, zeg ik, is 't dan, dat de
dallen door hem vervult zouden worden? de regen blijft niet
op de bergen, maer loopt tot de dallen en vallijen of laegtens
neder, en hierdoor zijn de zelve vrugtbaerder, fleuriger dan
de bergen; zoo Xus ook, de wolk van regtvaerdigheit zend
zijne regen en genaede af, en laet ze tot de dallen, tot de
nederigen en ootmoedigen vloeijen, en zoo worden de zelve
vrugtbaer en vervuld. En dit is 't gene Joes &c
Wat 't twede zoort aenbelangt, te weten de bergen en heuve-
len daer door worden de trotze hoovaerdige vijanden en tegen-
streevers van Xus betekent. Van deze zegt Joes: omnis mons et c&c

alle tegenstrijdige magten van Xus zullen vernietigd, en
verneederd worden. Dit is voormaels door 't draevig en ongel
ukkig einde der vijanden van David verbeeld geworden,
weshalven hij van zijne vijanden, en in de persoon van Xus van
deszelfs vijanden zeide: ik zal mijne vijanden vervolgen, ik
Ps. 17-38... zal ze aengrijpen... ik zal ze verbriezelen, en zij zullen niet
kunnen stand houden, zij zullen onder mijne voeten vallen.

De troobze, en magtige vijanden van Xus, die bergen schenen
te wezen, die zijn verneedert, en verniett geworden. De Charit..
zijn verneedert, als alle hunne raedslagen tegen Xus verijdelt
zijn geworden. De groote en magtige bergen van deze wereld zijn
verneederd geworden, als zij, hunne ingeboorene hovaerdigheid
afleggende, zig aen den gekruijsten Xus onderworpen hebben.
als 't hoofd van alle bergen en vijanden van Xus, ik zeg de duivel
die op allerleij wijze 't rijk van Xus, en zijne kerk zogt te
verdellegen, is verneedert geworden, en alle zijne onderneemingen
zijn verijdelt geworden, en de poorten der helle hebben niets ver
maegen tegen de zelve, mits s'op een steenrots gevestigd is.

Deze verneederinge van de vijanden van Xus had David al
Ps. 2-3 voorzeid: waerom hebben de heidenen gewoelt... zij zijn opgestaen
en hebben een verbond gemaekt tegen den heer en zijnen gezalfden
dog die in de hemelen woont zal hen uitlaggen, en de heer zal ze
beschimpen.

Deze verneederinge van die hovaerdige bergen, is begonnen
als de heere Xus in deze wereld gekomen is want (uit Joes ait) daer
1. Jo. 3-8. toe is de zoone gods verscheenen, opdat hij de werken des duivels
te niet doen zoude.

Deze hoog verheeve berg wil Xus dat wij ook verneederen
zullen, deze verneederen wij met bidden en verneederinge van ons
zelven. Zoo heeft Job hem overwonnen en verneedert ter aerde
neder vallende, dog zonderlingen worde de duivel overwonnen
en verneedert door een goed gebruik van 't saer: van penitentie; daer is dat door
een levendig geloof, werkende door de liefde, de bergen verle..
en in de zee geworpen worden, daer is 't dat gelijk Pharao
in de waeteren der roode zee verdronken is, zoo ook de duivel
die groote berg, door 't bloed van Xus verdronken en in de
zee gesmeeten word. En dit is 't gene Joes van Xus voor
zeide, zeggende: Omnis mons et collis humiliabitur.

't derde dat Joes voorzeide, dat door de komste van Xus te
weeg gebragt, en uitgewerkt zoude worden, is dat 't gene krom
was, regt en geeffend zoude worden: Erunt prava in directa.
Door de kromme en oneffene wegen worden verstaen de goede
die van wederspannigen goeden en onderdaenigen geworden zijn
Dit is voormaels reeds verbeeld geworden, door d'onderworpin
ge en gehoorzaemheid der volkeren aen David, die eerst zijne
vijanden, en daernaer zijne trouwe onderdaenen geworden zijn

En waerlijk dit weldraed, moeten wij erkennen dat door de komste van Xus op eene geestelijke wijze is te weggebragt ~~geworden~~, teweeten, dat veele quaeden en wederspannigen te regt gebragt, en bekeert geworden zijn. Zoodaenig een is geweest Maria Magdalena, die eene openbaere zondaresse zijnde van Xus bekeert geworden is; zoodaenig een was ook Mattheus, die eerst een tollenaer, daerna een discipel en apostel van Xus geworden is; talis Zacheus; talis Latro, talis Paulus, die eerst niet blazende dan dreigingen en moord tegen de discipelen des heeren, daerna regt, en effen geworden is &c.

En dus is waeragtig 't géne in 't rijk van david was verbeeldt, en 't géne joes van Xus voorzeide, dat de kromme en oneffene wegen, regt, en effen, gemaekt zouden worden, dat is, dat ~~on~~ ook zelfs quaeden bekeert, en van de quaede en kromme wégen der zonden, op den regten weg gebrogt zouden worden. 't géne ‖ ook zelfs uitgebrijd, en verstaen kan worden van alle volkeren, die eerst wijd, en vervreemd van god aen Xus onderworpen hebben geworden zijn.

‖ niet alleen tot eenige bezondere bekeerde zondaars bepaeld moet worden, maer

Conclusio

Zie daer AA. drie verscheide zoort van menschen Qui valles erant, impleti sunt, qui montes humiliati, qui pravi et asperi zijn in gelijke wégen verandert geworden.

Gelukkig zijn ze die needrig en ootmaedig zijnde door de komste des zaligm. ‸ met goederen en hemelsche gaeven vervult zullen worden!

‸ die wij op d'aanstaande dágen onder ons Chnen nog zullen vernieuwen

Gelukkig ook zelfs de génen, die zig bij tijds van hunne kromme en verkeerde wegen bekeeren, en dus mede aen de komste van Xus deelagtig zullen worden.

Ongelukkig in tegendeel die van 't getal der génen zijn, die door de bergen betekend worden. Deze zullen alle door den nédrigen, en ootmoedigen Xus ‸ in zijne twede komste vernedert en verbrizelt worden. Zij die zig hier door hunne trots- en hóvaardigheid als bergen hebben verheven, zullen dan in Jesus twéde komste tot de bergen en heuvelen: 't al op ons, en bedekt ons van &c.

Willen wij dan vermijden 't onheil van de dezen? Zoo moeten wij trachten te zijn onder 't getal der génen die alle dallen met weldaeden en genaade door Xus vervult zullen worden. Deze zijn 't die met goederen vervult, en de rijken zullen Ledig weg gezonden worden.

Zijn wij nog zoo gelukkig niet van onder 't getal der nédrigen gerekend te worden? zijn wij nog verkeerd, en oneffen van wégen? wij moeten den moed niet verlooren geeven, wij moeten ons ~~bekeeren~~ door gods genade ‸ van onze quaede en verkeerde wégen tot god bekeeren. Hier toe jes joes ~~ons~~ alle zondágen van den avend ons voorgestelt, ons aenmaenende &c.

Weldaan, G. Laeten w'ons dan tot heer bekeeren, en tot zijne komste in geboorten bereiden, Laeten wij ons en tot vulgt tot dien ~~[illegible]~~

Dominica 4a Adventûs 1735.

Sic nos existimet homo ût ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.

1. Cor. 4. v. 1.

T is ligt om nagaen ter welker gelegentheit dat Paulus de redeneringe gebruijkt heeft, die in de hedend. Ep. voorgelezen word. A. A.

T is wel aen te merken dat Korinthe was een Stad gelegen op de Lands-engte, die Morea aen Griekenland voegt; overvloedig in rykdom en weelde. Paulus had'er d'eerste het Ev. gepredikt omtrent het jaer 52 van J. C. Hy had'er ook groote vrugt gedaen, versterkt zynde door een openbaeringe des Heeren, die hem zeide: Wilt niet vreezen maer spreek en zwijg niet, want ik ben met u, en niemand zal u aendoen om u te hinderen, want ik heb veel volks in deze Stad. Act. 18-9.

Paulus dan had'er d'eerste het Ev. gepreekt ... Dog na zyn vertrek waeren'er verscheide misbruijken onder de gelovigen ingeslopen. Een van die, en waervan de hedend. Epist. handelt, een van die misbruijken was, dat ze onmatige genegentheit droegen tot degenen die hen het Ev. gepreekt en verkundegt hadden. Yder een roemde in zynen meester en leeraer, yder stelde den zynen voor een ander. D'eene zeide ik ben van Paulus, en ik van Kephas, en ik van Appolos,

Nû dit misbruijk bestraft Paulus, hy tragt hunne gemoederen te vereenigen, met bondige redenen, van dew: eenige in den hedend. Ep. te lezen zijn, docet eos gloriandum in magistris, nec alios aliis esse preferendos, ostendit qualiter hos considerandi, et faciendi sint, scilicet, ût Ministri Xti, et Dispensatores misteriorum, Sic, inquit, nos......

Lubens et hec eadem verba Pauli paululum considerare, quibus dum exponendis occupati sumus vos Attendite. Propositio

Praeclara in scripturis data ministris nomina tribui videmus. Xus ipse dignatus ē eos noīnare Lucem mundi, sal terre (Matt 5.) Paulus eos vocat Legatos Xti, et adjutores Dei.

At inter cetera valde commendabile ē nomen Ministrorum,

1. Cor. 3-4. Wat is dan (rogat Paulus) Apollos? wat is Paulus? ‘t zyn
dienaeren van den genen, wiens geloove gy hebt aengenomen
Sic noemt hy ‘t een genaede te weren die hem van God gegeven
Rom. 15-16. Dat ik een Bedienaer ben C: J: onder de heidenen. Item
Eph. 3-7. Ik ben een Bedienaer geworden van ‘t Ev. in C: J.
Quam proprium hoc nomen, sit oibs aplis et sequacibus
eorum, sat superq patet ex eorum Eplis, quas nomine Servo-
rum Dei aut Xti Jesu inscribunt: Sic Paulus... Sic Pet.
Jacobus, Judas... (vide Concionem in festo S. Nicolai habi-
in Crommenie 1735)
Hoc idem nomen, etiam in Vet. Test: passim oibs illis tribui-
tur, quorum opera Deus quapiam in re uti dignatur. Sic Moses
Num. 12- vocatur Fidelissimus Servus in domo Dei. Et hunc eundem Mosen
hac vita defunctum, isto potissimum elogio Spiritus S. in principio
Libri Josue commendat. Sacerdotes quoq et Levitae Ministri
vocantur. Nec multum ab illo dissimile e quod Prophetae olim
Viri Dei dicti fuerint, nimirum quia ea quae Dei erant viri-
liter peragebant.
Cum igitur Stylo Scripturae Ministri appellari solent, quo-
rum opera Deus in aliquo uti dignatus e, recte hoc nomen Pau-
lus sibi vindicat, oibsq in Eccla Cooperatoribus tribui, et ut ta-
les a fidelibus existimari cupit, Sic nos, inquit, existim-
hoc ut ministros Xti.
Etenim: Cum Deus aplorum et eorum oium, qui eos in offi-
secuti sunt, opera uti dignatur ad aedificationem Eccla sua,
et ad consummatem sanctorum, nullo convenientiori noie vo-
cari possunt quam ministrorum Xti.
Huic denominationi Ministrorum addit Paulus alteram
Scil: Dispensatorum, Sic, inquit, nos existimet hoc ut mi-
nistros Xti, et Dispensatores misteriorum Dei.)
Et recte, siquidem hoc nomen Dispensatorum saepius ministris
tris Eccla tribuatur. Sic Paulus oes Eppos compellat oportere
Tit. 1-7. Eppum, ee sicut Dei Dispensatorem (een uitdeilder, of huis
bedienaer Gods). Et hoc coincidit cum eo quod Paulus in textu dum
Notant etiam interpretes quod Paulus hic in textu dum
ministros appellat Dispensatores, respiciat ad istam parabo-
lam a Xto propositam Luc 12. ubi de iisdem loquens eosdem
Luc 12-42 eodem Dispensatorum noie vocare dignatus e Wie is dog
de getrouwe en wyze huisvoogd (uitdeilder) welken syn
Heer over zyn huisgezin gestelt heeft, om elk op zynen tyde
zyne maete koorn te geeven? Cum quo Xtus, Sic et Paulus
merito......
Sic ergo inquit, nos existimet hoc ut ministros Xti et
Dispensatores Mysteriorum Dei.

Per Mysteria Dei duo præcipuè intelliguntur scil: Evangelica Dogmata, et 2° SS. Sacramenta.

1° Intelliguntur per Dei Mysteria, Dogmata Evang. ut sunt Xti Incarnaō, Xti passio, mors resurrectio, ut et sunt Redemptio gris humani, vocatio gentium, et cætera oia quæ Religeo Xana complectitur.

Multoties Mysteriorum, noie compellatur Doctrina Ev. Sic ~~....~~ Paulus idem Paulus alibi, Deum rogat ad habendam fiduciam, om de verborgentheit van 't Ev bekend te maken. Eph. 6-19.
Item, sic vocat verbum Dei een geheim dat van alle eeuwen, en voor alle geslagten, verborgen is geweest... Col. 1-26.

Sic et Xus ipse Doctrinam suam, noie Mysterii compellat, Vobes, ingt, datum e nosse Mysterium regni Dei, ü is het gegeven, het geheim van 't ryke gods te kennen.... Sic ergo quod Xus, sic et Paulus.... Luc 8-10

Et rectè quidem, idq ex variis capitibus quod doctrina Ev. Mysterium vocetur:

Ac 1°. quia illa ante adventum Xti in hunc mundum erat quasi occulta, et paucis cognita. Verum quidem e quod Deus de hoc Evangelii mysterio ipsi Adamo in paradyso quidpiam prædicaverit, dum, ei promittebat quod semen mulieris contereret caput serpentis. Idipsum Deus aliquoties indicavit Abrahamo, dum, ei promisit quod in ejus semine benedicerentur oes nationes terræ... Ipsi prophetæ prædixerunt adventum Messiæ.... Ipsa sacrificia veteris Test:, et effusiones sanguines aalium indicabant et figurabant propitiationem per sanguinem Xti futuram.

At ois illa prædicatio, instructio et notitia valde obscura erat respectu istius prædicationis et apertæ cognitionis quæ per et post Xti adventum mundo data e. Sic ut ten opzigt van haere voorgaende verborgentheit te regt een geheim genaemt mogt worden....

2° Mysterium vocatur doctrina Ev: ten opzigt van hare verheventheit en onbevattelykheit in vele delen voor s'menschen verstand en begrip.

Het is met de leering van het Ev: en der Xtelyke godsdienst gelegen, gelyk als met de aerdsche wetenschappen, en leerstukken. Onder d' aerdsche wetenschappen zyn er sommigen, die ijder een, ook die niet veel veknuftig zyn, kunnen bevatten, v.g. dat de regste weg de korste is, dat het geel grooter is als zyn deel.

Sunt alia scientiæ quos ō possumus scire sine instructione, uti cursum Lunæ, Eclypsem solis, fluxum et refluxum maris, sed præcedente instructione ea facile percipimus. Sunt et alia scientia quæ docent res quasdam ita contingere, sed eaam quare ō explicant. Sic v. g. cognoscimus vim adamantis

in attrahendo ferro, sed quod hoc fiat ô adeo clarum e

Sic et sese habet cum Doctrina et Scientia Ev: et religioni

Sunt aliqua quæ quiscumq satis etiam solo nat Lumine

potest comprehendere v. g. Deum ee, proles dbre honora

re parentes, Non occides, Non furaberis. Hæc et similia

ipsi gentiles solo Luminis nat̃lis ductu sciverê. Sunt

alia puncta Religionis quæ hoc solo suo nat̃li Lumine

numqm potuisset comprehendere nisi Deus verbo suo ea re

velasset, sed postqm Deus ea aperuit, facile comprehendim

v. g. Adventus filii Dei in hunc mundum, ad moriendum

pro peccatis nostris, ejusdem futurus adventus ad judi

cium in fine mundi.... Sunt et alia quæ quidem Deus nobis

revelavit, sed quorum rationem nescimus, aut quod hæc f

ant v. g. Doctrina de SS. Trinitate, Nativitas Xti ex

virgine, doctrina Prædestinationis aut reprobationis....

Jam respectu horum oium dogmatum quæ Ev. compre

hendit, recte Mysterium dicitur.

Et sic jure merito per Mysteria Dei de qbs Paulus pr

mo oium dogmata Evangelica, intelligenda esse dicimus.

2°/ Mysteriorum noie sacra intelliguntur, idq simul

duplicem ob rationem. 1° quia sacramenta pars qædam

Doctrinæ Evangelicæ, quam doctrinam jam modo diximus

noie Mysterii intelligendam esse. 2°/ Quia etiam in se vera

Mysteria, sunt enim vero magnum ê mysterium quod sub

ternis et visibilibus signis tam uberem gratiam in se conti

neant, et rite suscipientibus coicent. Imo quodnam majus

Mysterium, quam SS sacrum corporis et sanguinis Dni

N. J. C sub speciebus panis et vini? quod majus myst

terium? quid occultius.....?

Vere ergo sacra Mysteria dicta sunt.

Et Horum Mysteriorum sal: Dogmatum Ev: et sacrorum

Ministros et Dispensatores Paulus ee dicit aplos eorum

cooperatores. Sic inquit nos existimet hoc & Nos dicit

scil. ego Paulus, cephas, apollo & et hoc ab illis ex

git ut fideles sint in iis administrandis et dispensan

dis. Hanc qualitatem Paulus ab oibs exigit. Ver. dicit: Sic

nos existimet.... quin adjungit: Nu dog het gene in d uitdee

ders vereischt word, is, dat iemand getrouw gevonden wor

Matt Hanc et Xtus exigit: Quis putas ê fidelis servus et pru

dens?.... illi soli remunerantur qui fideles inveniuntur

hi soli (et ô infidelis servus) audiunt Euge serve bone

et fidelis & Infidelis econtra, Ligatis manibus et pe

dibus mittitur in tenebras exteriores....

Iam autem fidelitas Dispensatorum illorum consistit in, de waerheit van't Ev. ongeschonden, te bewaeren, de zelve opregt en, ongekrenkt te preken, en te Leeven, de zelve altijt voor te staen, en tegen alle valsche Leeringe, dwaelingen, nieuwigheden, en Ketteryen, te verhoeden, daer in, daer in, consistit fidelitas Dispensatorum Mysteriorum Dei.
Item fidelitas consistit in de h. Sacramenten, Gods wonderlyke geheimenissen, getrouwelyk uit te reiken, de zelve niet dan aen waerdigen, en wel bereiden gelovigen, bedienen de zelve aen, onwaerdigen, et de quaeden weigeren, en niet mede deilen, volgens de Les des Zaligm: wagtu dat gy het heiligen den honden niet en geeft, nog werpt uwe peerlen niet voor de varkens.... in hoc consistit fidelitas Ministrorum. Matt. 7-6.
Hanc Paulus semel ac iterum Timotheo inculcavit. ô Timotheus, ingt, bewaer het toevertrouwde pond. Item, Bewaer het schoone pandt aen u toevertrouwt.... Et hanc ob oibs exigi, innuit ubi dixit: Sic nos existimet hoo &— 1. Tim 6-20 2. 2-16

Conclusio

Repete et Adhortare ut et fideles ô solum Ministri sed et oes fideles sint. Et hi sic modo Dei Ministri sunt et saepius nuncupantur. Et hi ergo fideles se ostendant. Fideles dico in auscultanda et practicanda Ev. doctrina. fideles in sacris digne suscipiendis, et promissis in iis factis aut faciendis adimplendis..... Iam festa instant Ecclesia nobis fidelitatem quam a ministris suis exigit ob oculos ponit. Hanc et oes ostendere conemur.... Sic et nos tam Pastores quam fideles inter fideles Xti ministros numerabimur, digne et cum fructu in proximis festis Mysteriorum Dei participabimus, ut et aliquando a Dno vocati audire mereamur Euge serve bone et fidelis qua &—

Videatur du Moulin at praecipue Qualterus in Ep. ad cor.

Ois vallis implebitur. Dominica 4ta Adventus

Luc. 3. v. 5.

1736. 53.

65.

Optarem A. A. ~~quod~~ Ioem Baptistam, qui suo tempore Iudaeos tam energice praeparavit ad adventum Dni, hic meas hodie obire vices, ad vos similiter ad Dni adventum praeparandos; Majori indubie fructu id faceret, qm ego de me praesumere auderem.

Sane ad ripam Iordanis tam energice praedicavit coram oibs, qui ad eum confluebant, ut tacti in imo cordis dixerint: Quid faciemus? zig bereidt toonende om aen zijne voorschriften zig t'onderwerpen.

Quamqm autem talem sermonis mei fructum expectare o ausim, tamen o ois infructuosum fore spero, idq tam spero cum etiam alios hujus fructum expectus sim, waervan die genen bij hun eigen zelven kunnen getuijgen, in derr. ik zulks bevonden heb. vervolgens ook nu te zwijgen mag ik niet, en na laeten kan ik niet om Ul van de voorbereidinge tot de komste des zaligmakers te spreken.

Obligat ad id pastores S. Mater Eccla dum illud Evangelium hodie facit praelegi, in quo ipsa Iois Judaeos praeparantis verba referuntur.

Illa autem verba praeparatoria Iois hae sunt: Bereidt den weg des Heeren, maekt zijne paeden regt, alle dal zal gevult worden, en alle berg en heuvel zal vernedert worden, en de kromme wegen zullen regt, en d'oneffene wegen zullen geeffent worden. Hae hae st verba, qbs Ioes Judaeos ad adventum Dni praeparabat.

Oia haec nunc explanare praefixi tporis brevitas o ferret. quare solum illud Iois dictum considerabimus: Ois vallis implebitur. Hoc Iois dictum pro nunc ~~explor~~ ad mutuam nostram consolaoem et instructionem, explicabimus. Attendite

Propositio

Non iudico necarium vos praemonere, qd, quae hic in Evang. dicuntur de valle, et ea adimplendas, de monte, et colle

et eo humiliando, de curvis viis, iisq rectificandis, sensu spirituali intelligenda sint. cum enim adventus Xti quem expectamus spiritualis sit in aïam nostram, spiritualiter quoq ea, quæ de viis ad istum adventum præparandum dicuntur intelligenda sunt.

Itaq videamus quid vallis spiritaliter sect, et 2° quo implenda sit.

Per vallem recte illigitur desperaõ, een wantrouwen of kleynmoedigheid. Et hæc desperaõ seu pusillanimitas duplicis gris ē. 1° qdo quis ex consideraõe præteritorum suorum peccatorum desperat se posse obtinere veniam, remissionem...... 2° qdo quis ex consideraõe infirmitatis suæ desperat se peccata eorumq consuetudinem imposterum posse superare.

Quantum ad 1am evenit, o numqm istis hoibs qui vel grave et enorme peccatum aliquod commiserunt, qui longo tpore in peccatis vixerunt, vel qui confessiones sacrilegas faciendo, tacendo peccata, omissa, aut indisposite accedendo ad sacramenta, accedere præsumserunt. Hi vivâ horum et similium consideraõe, in istam sæpe incidunt diffidentiam quasi, o possint remissionem obtinere suorum peccatorum.

Praxis diabolice, quod qdo quemqm tentat ad peccata ea ut parva et nullius momenti hoibs repræsentet, at qdo peccata st peccata, eorundem enormitatem et gravitatem ad vivum repræsentare solet, adeo ut peccatores eorundem veniam se obtenturos desperent: ff ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Multi, inqt, dicunt aïæ meæ o ē salus ipsi in Deo ejus.

ff dit doet de duivel door zijne booze en wanhoopige ingeevingen, of ook meenigmaal door zijne booze werktuigen, die tot den zondaar zeggen, gelijk david klaagde dat zijne vyanden zeiden: Ps. 3-3.

Refert scriptura de Cain Gen. 4. (Refer) Major ē iniquitas mea qm ut veniam merear. talis Judas &

A zulks maakte de duivel kain wijs...

Sic et hodiedum diabolus adhuc agit. Et hinc fit qod peccator in vallem desperaõis incidat.....

Quantum ad 2am desperaõis seu pusillanimitatis speciem, Hæc ē dum quis desperat se peccata umqm posse superare. Evenit illa sæpe iis qui diu in consuetudine peccati vixerunt, et post sacra sæpe frequentata in eadem peccata relapsi sunt. Hi considerantes vehementiam suarum passionum ad tale vel tale peccatum, et infirmitatem suam ad occurrentem tentationem, desperant se ea posse

superare. Sic ebriosus.... Sic impudicus....

Praxis diaboli e, qd qdo hoem ad peccatum sollicitat, ei persuadeat, qd istud peccatum facile possit relinquere qdo volet. Atq ea persuasione hoo dicit, aut saltem in corde cogitat: Laet ik het nu nog al eens doen, maer dan noit meer, dan zal ik 't laeten. Similes sunt Samsoni dicenti in corde suo, Egrediar sicut ante feci, et me excutiam. at, cheu! ô attendunt dat de Heer van hen gelijk van Samson geweken is, en dat de Philistijnen, ik zeg de duivel en de zijnen hen gevangen neemen door de bekooringen; nam redeunte tentatione experiuntur imbecillitatem suam, et qm facile relabantur contra anteriorem suam cogitationem, et propositum, et tunc incipiunt desperare se unqm posse superare; et emendare. Júdic. 16-20.

Agitur cum talibus peccatoribus sicut cum istis militibus, qui, videntes het getal of de magt van hunne vijanden, en denkende dat ze niet magtig genoeg zijn om tegen hen te bestraen, den moedt verlooven geeven, het geweer neerleggen, en zig zelven zonder eenige tegenstand overgeeven.

Tales erant gentiles de qbs Paulus: Desperantes semetipsos tradiderunt tot ontugtigheid, tot uitwerkinge van allerleide onreinigheid met een onverzadelijke drift. Eph. 4-19.

Talis fuit Aug. qui de se refert quod desperaret se caste posse vivere et Luxuriam superare. Tales st oes illi, qui simili vitio, ut Aug., detinentur. Item die den drank zijn toegedaen..... Item die de aliis...... et hinc fit quod peccator in vallem desperaois incidat.....

Utraq, hæc vallis tam eorum..... qm illorum..... magnum procul dubio ad veram conversionem impedimentum e.

Utraq hæc necessario implenda e, si via ad Adventum Dni præparabitur. Parate vias Dni, clamabat, ac qo parandæ e? R Ois vallis, ait Joes, implebitur. Igitur utraq hæc vallis, tam eorum..... qm illorum implenda e.

Ut vallis ad Litteram impleatur maa requiritur. Sic et ut vallis Spiritalis impleatur stof is'er toe noodig.

Atq hanc maam ad duplicem illam vallem implendam Scriptura nobis suppeditat.

Ac 1o. qtum ad istam vallem desperaois, qua quis desperat ob multitudinem suorum peccatorum se graam

posse invenire ad istam vallem adimplendam, jurat conside-
rare repetitas toties promissiones et juramenta Dei, qbus pro-
mittit, et jurat se nullum peccatorem qtvis gravem rejectu-
rum, modo cum vero dolore cordis ad Deum revertatur....

Isa. 1-16. Audite Deum ipsum: Wascht u, reinigt u, neemt de boos-
heit uwer gedagten van voor mijne oogen weg, houdt op van
quaedt te doen.... al waeren uwe zonden als scharlaeken
zij zullen zoo wit worden als sneuw; al waeren zij zoo rood
als karmozijn, zij zullen zoo wit worden als wol. Et apud

Ezech. 18-21 Ezech: Indien de godloose boete doet over alle de zonden die hij
gedaen heeft, indien hij alle mijne geboden onderhoudt: zoo zal
hij zekerlijk Leven en niet sterven, alle de boosheden die hij
bedreven heeft zal ik niet meer gedenken. Et apud Jerem:

Jerem. 3-1 Men zegd gemeinlijk: indien een man zijne vrouw verstoot (door
een scheidbrief) zal hij naderhand weer tot haer keeren? &
nu gij (o Israel (ô gij ô zondaer) hebt met veele boelen geboe-
leerd (gij hebt door de zonden eene geestelijke hoererije, of

een overspel bedreeven) koomt egter weder tot mij zegd de Heer, en ik
zal u aenneemen. His Dei promissis David fretus ait:

Ps. 129 Apud Dnum misericordia et copiosa apud eum redemptio.

Atq solum has promissiones Deus in vet. Test. fecit,
sed et in ipso Filio suo easdem renovavit. Hic clamat:
venite ad me oes qui laboratis, et onerati estis, et ego

Matt. 11. reficiam vos. Hic ait: Non veni vocare justos sed pecca-
tores. Hinc Joes ait: Mijne kindertjes: zoo iemand ge-

1. Jois. 2-1 zondigd heeft, wij hebben een voorspreker bij den vader J. C.
die regtvaerdig is. En hij is de verzoening voor onze zonden
en niet alleen voor onze, maer ook voor die van de geheele
wereldt. Et idem: Indien wij onze zonden belijden God is

ibid. 1-9. getrouw, en regtvaerdig, om ons onze zonden te vergeeven,
en ons te reinigen van alle ongeregtigheid.

Ecce quot fidelia promissa, et consolatoria toezeggin-
gen, wij tegens de wanhoope, en twijfelmoedigheid hebben.

Nec desunt expla eorum peccatorum, qui ex gravissimis
sceleribus, ob quae de divina misericordia diffidere posse vi-
debantur, tandem per pam emerserunt, et ad salutem
aeternam pervenerunt. Sic primus noster parens Adam,
David, Latro in cruce, filius prodigus, mulier deprehen-
sa in adulterio, Mattheus in telonio, Zachaeus publicanorum
prin-

princeps, publicanus in templo pectus tundens, magdalena peccatrix, Petrus abnegator Xti, Paulus Eccla persecutor.

Eia! quot, quot post gravissima etiam crimina misericordiam consecuti sunt?

Igitur, O! peccator, quicumque sis, imple vallem tuam hac mente. Hæc cogita ..... # Dic tibi: Quare tristis es anima et quare conturbas me? Spera in Deo. Si sunt, o peccator! qui te in desperationis vallem inducere velint, si sunt qui dicant: Hij en zal in zijnen god gêne behoudenis vinden, tu dic cum Davide: Maer gij Heer zijt mijne beschermer, mijne glorie, en die mijn hoofd ophefft. Slaet, o zondaer, uw oog op Jesus den waeragtigen Samaritaen, die.....
slae uw oog op Jesus den goeden Herder die het verlooren schaep is komen zoeken. Zie op den eersten aenleider, en vol trekker des geloofs te wêten Jesus, opdat gij niet en moogt beswijken, geevende den moedt verlooren. Atque sic implere poteris vallem tuam ....

voeld gij uw nog benauwd, en verlegen? eia!

Ps. 42-5.

Ps. 3-3.
#-4.

Heb. 12-2

Ab hac prima ad 2am vallem transeo, illa quoque implenda est. Illa qua quis ex consideratione infirmitatis suæ pusillanimis peccata se umquam superare posse desperat; ad hanc vallem implendam, et desperationem seu pusillanimitatem deponendam considerare juvat illud quod Xtus de divitibus dixit, loquente Xto Dno de divitibus ait: Amen dico vobis quia dives difficile intrabit in regnum cælorum, quo audito mirabantur discipuli dicentes: Wie kan dan zalig worden? doch Jesus zeide: Bij de menschen is het onmoogelijk, maer bij God zijn alle dingen moogelijk.

Matt. 19-23.

Het gêne Xtus van de rijken zeide, dat geval kunnen wij toepassen op diergelijke zondaers, daer wij hier nu van spreken. Cum veritate dicere possumus quod conversio consuetudinarii peccatoris sit difficillima, id patet ex similitudine fortis armati id patet ex dicto pauli: Het is onmoogelijk de gênen die eens verligt zijn geweest..... en afgevallen zijn, wederom te vernieuwen tot bekeeringe ~~[illegible]~~ q. d. .... patet ex dicto Jeremiæ Indien een moriaen zijn vel, of een Luipaerd zijne gespikkeldenhuid veranderen kan, zoo zult gij ook het goede kunnen doen, die geleerd hebt quaed te doen. Igitur cum veritate

Luc. 11.

Heb. 6-4...

Jerem 13-23.

dicere possumus quod conversio consuetudinarii peccatoris sit difficillima; attamen cavere debemus ne concludamus cum aplis: quis ergo poterit peccatorum talium converti, et salvus fieri? nam cum Xto respondebimus: apud hoes hoc impossibile, apud Deum oia sunt possibilia.

Sane si solis viribus humanis conversio peragenda est, de Zondaer zou te kort schieten, sed Deo adjuvante, ejusque graa cooperante, quis dubitat quin gravissimus, et inveterassimus etiam peccator recte sese convertere possit, consuetudinem suam mutare, et peccata sua superare? apud Deum oia possibilia, ille pt de Lapidibus filios abrahae facere, hoc e de cordibus vris duris, et Lapideis filios graae et justos efficere. Quod enim cor adeo durum e, ut Dei voce o posset emolliri? clamavit Dnus et quatriduanus Lazarus prodiit, clamavit Dnus pisci et pelago, et Jonam reddidit. si ille velit dicere diabolo qui te captivum tenet, solvet te, clamabit Deus mortuos et de sepulcro surgent, vitamq eis dabit, et ita oes peccata mortuos vitae potest reddere.

Op deze almogende magt en godlijke hulp moet gij hoopen, 1. O! Zondaer, en 3. betrouwen, en met die hoop en met dat betrouwen moet gij de valleije van uwe klijnmoedigheid aenvullen, en op deze wijze den weg tot de komste des Heeren bereiden.

Conclusio

Eia! A. A. hebt gij dan al het ongeluk gehad van een put, 3 van een valleije, of dal, gegraeven te hebben, die geen water kan houden (Jerem. 2-33.) uit propheta (qta) di: geef den moed niet verloren, tragt die valleije weder aente vullen en dus den weg tot des Heere komste wederom te bereiden. Hebben gij het ongeluk gehad van gezondigd te hebben, weest zoo ongelukkig niet van in uwe sonde te wanhoopen. Apud Dnum misericordia et copiosa apud eum redemptio. Id deus saepius promisit, in multis id ostendit, v. g. ... Eia igitur et sequamini eorum vestigia conversionis, et emendaois imitamini, et viam Dno praeparate, et graam in adventu Dni invenietis, et in futuro vitam aeternam obtinebitis. Amen

Factum est Verbum Domini super Joem Zachariæ filium in deserto.
Luc. 3. V. 2.

Dominica 4ta Adventus 1737. 50.

NB alia occasione hæc eadem verba tractanda observando 1o Tempus 2o Locum ubi et quo Verbum Dni factum e. Pro quo vide ibid. Item Serm. A. de diluvio

S. Mater Ecclia hoc sacro Adventus tpore sæpius filiis suis ingerit memoriam Jois Baptistæ A. N. Et certo o sine ratione Eccla illud facit. Etenim cum Eccla intendat nos digne præparare ad futurum Dni Natalem, merito istum proponit nobis audiendum atq imitandum, qui Xto olim in carne manifestando tum doctrina tum virtutibus, ac vita sanctimonia velut dignissimus præcursor viam præparavit.

Ac superioribus dominicis varias nobis Jois Baptistæ virtutes ob oculos posuit Ecclia, ut earum splendore excitati, ad eas imitandas accenderemur.

Atq ante 14 dies vidimus illum in Ev. descriptum ut virum amore veritatis incarceratum, et in carcere sollicitum ad opera Xti audiendum, discipulosq ad illum adducendum; ut virum, teste Dno, invictæ constantiæ, et summæ austeritatis; ut prophetam, immo plus qm prophetam, immo angelum; verbo ut virum talem ac tantum, ut inter natos mulierum major ipso o surrexerit.

Proxima vero Dnica vidimus illum fideliter et generose respuere magnificos Xti, Eliæ, et Prophetæ titulos, sola vocis nuncupatione contentum, vidimus profundissimam illius humilitatem, qua indignum sese existimabat, qui vel Dnici calceamenti corrigiam solveret.

Postqm igitur varias ad hunc modum Baptistæ virtutes proposuit Luca, hodie concionantem illum ad ripam Jordanis, et quo ad illud munus à Deo vocatus e, nobis exhibet in Evangelio.

Propositio

Quantum ad ipsam Jois concionem, illam nunc ō attingemus, sed solum de ejus ad prædicandum vocatione loqui intendimus, atq in hunc finem assumta textus verba sigillatim expendemus. Textus habet: Factum ē verbum &c. Hæc verba de verbo ad verbum ad nostram instructionem perpendemus Attendite.

Om d'opgenoome woorden in goede orden te verklaren zoo kan men zeer gevoegelijk 4. dingen in de zelve aenmerken, scil: de persoon van dewelcke gesproken wordt de qua textus ait: Joes Zachariæ filius. 2°. dat de text van hem zeid dat 't woord des Heeren op hem gekomen is. 3°. de tijd wanneer ... 4°. de plaets waer zoo scil: in deserto

Quantum ad 1um scil: de persoon daer de text van spreekt de text zeid selfs dat 't is geweest Joes Zachariæ filius, fuit ille ipse de quo pater Zacharias ō longè post nativitatem ejus prophetavit, ut refert Luc 1-76. En gij kint zult een prophet des alderhoogsten genoemt worden, want gij zult voor het aenschijn des Heere gaen, om zijne wegen te bereiden, om zijn volk de kennisse der zaligheit te geeven tot vergeevinge hunner zonden.

Nu van dezen Joes spreekt de text, en hij noemd hem Joem Zachariæ filium. Fuit id 1°. ad exactam personæ designationem, ut ō dubitaremus quem Joem significatum velit. 2°. ob mijsterium: nam, ut refert Lucas Zacharias ad filii hujus nasci[t]uri nuntium hæsitans, cæpit obmutescere, nec ante recepit usum linguæ, qm octavo nativitatis ejus dies, quo scil: circumcidebatur puer, En toen (ait Luc.) wierd terstont zijne mond, en tonge geopend, en hij sprak en loofde Godt.

Hoc itaq; ista additione voluit Evangelista expressè
nobis inculcare, et tqm quid mysteriosi ~~[illegible]~~ voluit ut reflecteremus
scil: Ioem, qui fuit vox clamantis in deserto, vox verbi,
vox adeo efficax, et penetrans, vox oibs modis admiranda,
fuisse filium muti parentis.
Atq hoc reflexio ō exigui momenti ē inprimis pro
illis oibs, qui nunc in Ecclā, sicut olim Ioes in Synagoga
vox clamantis (Dni) aut voces clamantes st, qbs, sicut
olim Ioi, ita nunc incumbit officium clamandi, gelijk
als andere Joannessen, et dandi scientiam salutis plebi.
Hi exinde illigere possunt optimam vocem prodire ex
silentio, et tunc Ecclesiastem optimo cum fructu loqui
ad populum, cum antea secum tacitus cogitaverit, et
maturè perpenderit, quæ suo cupit proponere et inculcare
auditorio. Prius audire oportet qm Loqui. Fleere hic
Marc. 7. ubi Xus prius aperuit aures mittendo digitos in
auriculas surdi, qm tetigerit linguam, et cum loqui fecerit.
Sane minimè deceret Ecclesiasten inconsideratè effu-
tire quidquid in buccam venit. (hanc si lubet mam
latius prosequere)
Potest et hoc moralis reflexio etiam extendi ad quos-
cumq; hoes: oibs enim, hoibs ornamentum ē taciturnitas,
scil: oportuna, et ō ee præcipitem in loquendo. Salomon ait: Prov. 17-27.
Wie gematigt in zijn spreken is, die is geleerd, en voor-
zigtig... Zelfs zal een zot aengezien worden voor wijs, en
voor verstandig bijaldien hij zijne lippen toehoudt. Item Ibid. 10-20
De tong van den regtvaerdigen is gekeurt zilver. De præ-
cipite vero ad loquendum, ita ait: Een man die zijnen Ibid. 25-28.
drift in 't spreken niet bedwingen kan, is gelijk een open
stadt die met gene muren omsingelt is. q. d.
Multis locis Script. hanc præcipitantiam in loquendo
dehortatur, simulq; inculcat in silentio prius consi-
derare qm eloqui. Sicq; monet Iacobus: Sit ois hoo Iac. 1-19.
velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum;

Eccli 28-29.. Sic item Ecclus: Smelt uw goud en zilver om een weeg-
schael te maeken voor uwe woorden, of gelijk de gr. te
luid Besteed of verpand uw goud en zilver, i.e. al
moest gij'er al uw goud en zilver aen te kosten leggen
zoo zie een weegschael te krijgen, te weten de wijsheid
niet anders dan dat behoorlijk is te spreken. En (voegt
d'Ecclus'er bij) en zie toe dat gij gene misslaegen begaet
door de tong. Cum hoc monito Eccli convenit et illud Sa-
Prov. 23-3.. monis: Wanneer gij zult gezeeten zijn om met een vorst
te eeten, zoo let zorgvuldig op het geen u voorgesteld is
en zet een mes op uw keel. Ubi S. Hier. pro gutture
locutionem, pro cultro discretionem, en overleg interpre-
tatur: ut enim cultro dividuntur cibi, alii comedendi,
alii relinquendi, ita et discretione separantur verba,
alia tacenda, alia loquenda.
Iob. 3-1. De Iobo lbta, quod septem integros dies tacuerit.
Post hac aperuit os suum.
Et certe multimoda utilitas inde evenit scil: in
silentio prius consideraste quae loquenda, sicut et multa
mala sequuntur exinde scil: praecipitanter, sine prae-
Prov. 13-3 consideratione omnia effutiisse. Salomon ait: Die zijne mond
bewaert, bewaert zijne ziele, maer die onbesonnen in 't
spreken is, zal'er zig qualijk bij bevinden. Item De
ibid. 18-21. doodt en 't leven zijn in de magt der tonge.
En, igitur quopacto commendandum sit silentium, et
circumspectio in loquendo. Illud hic discere possumus
cum audimus non sine mysterio Evangelistam (cum
Ioem noinat) dicere Ioem Zachariae (scil: muti
patris) filium.
2o. Et super hunc Ioem ait Evangelista. Factum
e verbum Dni. Phrasis loquendi e, qua ubi solet
cum de Prophetis à Deo missis atque instructis lgtr.
2 Pet. 1-21 Nimirum dicente Petro: De voorzegging is eertijds niet
door menschelijk goeddunken aengebragt, maer de heilige

Factū est verbū Dni super Joem.

A Notanda hic singulariter circumstantia temporis quo hoc factū sit, dū scil: tanta erat corruptio, ut piorū raritas, dū mundus plenus nequitijs, exuberaret, dū pessimus in judaea status [Hunc statū vide descriptū a costa hac dominica: ca: 1. n. 2.

Nota in hoc: Tunc magisque divina misericordia emicuit, cū gravissimā iram & supplicium hoū facta postulabant. Recte Isaias 12. Cū iratus fueris, misericordiae recordaberis. [potes si lubet latius morale hoc extendere.]

Nota item Dei benignitatē, qui impio illo & corrupto tempore, regnantibus tam impijs potestatibus saecularibus & spiritualibus verbū suū fecerit super Joēm Baptistā, eūq3 prodire fecerit ut vocē clamantē monentē, corripientē, minantem.

Sic solet Deus: dū olim in antiquo testam: Regū judaeorum abundabat iniquitas, dū mali pastores... dū impius populus de tempore in tempus spiritū suo animavit prophetas varios, quos misit in populo.

Sic & in primordijs Ecclesiae novae dū utraq3 potestas ecclesiastica spiritualis & politica impiē opprimebat Ecclesiā novellā animavit spiritū suo viros, alteros Joēs, qui verbo & exemplo impietatē quā videbant condemnabant,

Sic etiā deinde temporibus etiā corruptissimis (Arianis & eorū fautoribus imperatoribus, & cadente met liberio pontifice, animavit spiritū suo viros ut alteros Joēs: talis Athanasius, talis Hilarius: qui fuerunt voces clamantes.

Sic item in diebus nostris, calamitoso hoc & corruptissimo tempore animat spiritū suo varios pastores qui ut alteros Joēs, qui in media corruptione monstrant se voces clamantes [Extende de hoc latius si lubet

Atq3 hinc mirifice spem nostrā confirmare, & in Deū erigere debemus, qtumcumq3 corrupta sint tempora, desperato etiā oī hoū =

adjumento, licet regnarent Herodes & pilatus, licet Annas & caiphas sacrarum rerum potirentur, imo licet ô[?] ipsi praecursores antichristi, et ipse antichristus dominaretur, ipse ego dico, dico in deum erigendo, non deseret Ecclesiam suam, portae inferi non praevalebunt adversus eam, animabit semper & tuebitur spiritu suo bonos, habebit & tunc Joannes, mittet voces clamantes nomine ipsius, strenuos doctores, monitores, correptores.

In illa itaque perturbatione rerum, in illa colluvie temporum, cum imperaret Tiberius, cum administrarent rempublicam Herodes & pilatus, cum principatum sacerdotum tenerent Annas & caiphas, factum est verbum dni super Joannem. Ex malorum extremo factum est initium summi boni.

Factum est verbum ... in deserto (o) Quae dicere debet in publico didicisse eos oportet in deserto. Quae in aure audistis, praedicate super tecta, & quae in tenebris accepistis, dicite in lumine. matth: 10.

in aure & tenebris audire invenit solitudinem. Matth: 10.

Exod: 3. Moyses praedicaturus pharaoni ex deserto vocatus. Elias reges & prophetas uncturus in deserto eruditur 3 Reg: 19.

Apostoli ipsi non prius prodierunt in publicum xpum annuntiaturi, quam in secreto cubiculo congregati, orantes in[?]stantes spiritum sanctum acceperunt. [vide acosta hic.

[m]annen gods hebben door het ingeeven van den h. geest
gesproken. Itaq: ut Joes esset dignus praecursor, bonusq:
concionator, à Dno prius didicit quod populum doceret
factum ē verbum Dni, Niets liet deze stem hooren, als
het geene ze van den Heere gehoord had;
Sic ois in Eccta Ecclesiastes quae à Dno didicit suo dbt
[pec]uliare auditorio, nec licet ei alia docere populum, qm
[qu]a à Deo didicerit. cum enim sit Dei legatus, ō aliud
[qu]m Dei verbum proponere dbt.
Conquerebatur Deus olim de pastoribus in Israel — Jerem. 14-14
Die prophèten doen valsche voorzeggingen in mijnen
naem; Ik heb ze niet gezonden, ik heb ze gene bevèlen
gegeeven, nog tot hen gesprôken. Zij profeteeren ulieden
leugenagtige gezigten, en waerzeggerijen, bedriegerijen
en dwaelingen van hun verstand. Item: Ik zond die — ibid. 23-23
prophèten niet, en zij liepen al, ik sprak tot hen niet
en zij profeteerden evenwel. Item: Ik heb ze niet ge-
zonden, en zij doen leugenagtige voorzeggingen in mijnen
naem.
Haec eadem Dei querela ō mi locum hbt et in Eccta
in qua ōi tpore fuêre, qui ausi st docere, quae à Dno
ō didicerant, immò ejus doctrinae directè opposita
erant........
Atq: hisce nostris diebus tales, eheu! multi st.
Si lubet prosequere latius hanc materiam, particula-
rius attingendo ---- /
Atq: sic hisce nostris tporibus quadrat illa admo-
nitio, quam olim Deus dabat populo suo: Laet u niet — Jerem. 29-8.
verleiden door de propheten, die onder u zijn; nog door
uwe waerzeggers; nog geeft geen agt op de droomen
die gij droomt, want zij voorzeggen u leugens in mijnen
naem, zeid de Heere.
Mira itaq: laus ē Jois Baptista, oiumq: Concio-
natorum, quod vox fuerit, sed clamans illud verbum
quod à Dno factum ē super ipsum.

atq; idipsum magnum pondus addebat concioni Jois,
eum enim audiendo cogitare poterant, et dbbant, se non
hoem, sed Deum potius ore hois eos alloquentem.

Atq; illud, quod hic de Joe dicimus, etiam locum habet
in oibs qui in Eccla, jois officio debite funguntur. Ni
oes meritò considerari possunt, et dbnt (uti Paulus in
hod: Epist: fideles monet) ut Ministri Xti et Dispen-
satores mysteriorum Dei, nam illi sunt (uti idem Paulus
2. Cor. 5-20 ait) qui pro Xto Legatione funguntur, Deo exhortante
per eos: illos audiendo Xtum nos audire in eis (teste
ipso Xto) cogitare dbms. Magna certè Concionatoris
dignitas! sed et o parva obligao fidelium!
(urge parumper hanc obligaoem et conclude)

Conclusio

1750.

Proposito

Juist leest der kerk dit voor op Quat. temp. zaterd. en wyst dus aan, de wydelingen, aan, hoe dat zy als andere Joannessen, van den Heere moeten geroepen worden Des om ons naar d'en tyd voegen, en aan de nieuw gewyden Joes ter 4. B. voor te stellen, zo zullen w' als nu de preek van Joes daarlatende, d'opgenome woorden nader overwegen, en zien wat zo de Leken, als de Geestelyken daaruit kunnen leeren.

Attendite.

In het woord des Heeren &c vierdingen in deze woorden op te merken 1º de persoon: Joes Zachariæ filius, 2º des zelfs roep: Factum e &c 3º de plaats In deserto, 4º de tyd wanneer.

1º discant Joes d'omzigtigheid en stelswygendheid in het spreken 2. Sed præcipue Clerici futuri voces Dni &c

2º discant 1. nosse et sequi vocationem suam. Hinc Paulus sæpe de vocatione loqr. Ita media ad illam cognoscendam. vide Onderw. der Jeugd 4. deel. 4. kap. 2. Sed præcipue Clerici: want behalven alle de nodige gesteltenissen, tot den geestelyken staat de roep van godt er nog nodeg is. deze noodzakelykheid steund op de Schrift, en d'overlevering &c vraagd iemand wel wien moet men dan vanzien als van godt tot de h. Orders geroepen? dies alle de vereischte voorwaarden hebbende, zig zelven niet bewegen om den geestelyken staat t'aanvaarden, maar afwagten den roep van hunnen Biss., en zig gelyk Joes, daar aan onderwerpen. dit steund op hebr. 5-4 Wel mogen dan d'ouders hunne kinderen neer aanleggen, en besteden tot den geestelyken staat? R. vide Cat. Montp. tom. 2. pag. 495.

// David leert ret P. 54-5. 103-7. 118. H. 164. et H. 62. Quis ergo solitudinem quærere o pa Joes, texit? dring aan op de morgen en avond stonden, de zondangen &c

3º discant 1. Oes quærere desertum vide in Serm. 11.
2. Clerici in collegio &c Matt. 10-27

4º disce godt heeft altoos zyne Joannessen

Dominica 4ta. Adventus

1738. 44.
54. 65.

Parate viam Domini.

Luc. 3. v. 4.

Onder veele en verscheide zinnebeelden, onder dewelke de Heere Jesus in Vet. Test. is afgemaeld; is zeker geen van de minste 't zinnebeeld van de zon, waer bij hij meermaelen vergeleken word. A.A.

Zoo hebben Gods Propheten meermaelen van den Heere Jesus als van een zon gesproken. Sic inter caeteros Malachias Messiam ut solem oriturum praedixit: over u, die mijnen naem vreest, zal de zon der regtvaerdigheid opgaen. Mal. 4-2

Et recte Jesus soli comparatur ob varias rationes, et inter caeteras quia hij de zon der geregtigheid niet verschenen is, zonder dat'er een morgenstar ~~...~~ is vooraf gegaen, die zijne aenkomste kort vooraf geboodtschapt heeft.

Deze morgenstar, die de komste van de Heere Jesus geboodschapt heeft, is geweest de h. Joannes de Dooper, die daarom ook de voorlooper geheten word.

Zoo komt ons Joannes ook zelfs voor in 't hed. h. Ev. al waer hij de komst van de Heere Jesus boodschappet en de scharen aenmaende om de wegen voor zijne komste te bereiden dicens: Parate viam Dni.

Dit riep Joannes als de zaligmaker in den vleesche quam verschijnen // om zig door zijn openbaer leven aan de wereld te vertoonen. Dit roept onze Moeder, de h. Kerk nu ook tot ons dewijl 't ophanden is dat wij de geestelijke komste des zaligmakers zullen vieren.

Dewijl het dan eerstdaags ophanden is dat wij de gedagtenis zullen houden, dat de Heere Jesus na den vleesche in de wereldt gekomen is, en dewijl wij hoopen dat die zelfde Jesus op die dagen op een geestelijke wijze

door, zijne h. Sacramenten, tot ons zal komen, en de genaede van zijne komste en geboorte in onze zielen zal uitstorten en mededeilen, zoo zal 't ook niet on eigen wezen agtervolgens 't inzigt van onze Moeder de h. kerke U.L. aentemaenen, om de wegen tot de komste des Heeren te bereiden.

Propositio. Ostendam, 1° quam necessarium sit, viam Dni praeparare, 2° quo via paranda sit. Attendite.

Deus, qui oia in sapientia disponit, Filium suum Unigenitum in mundum o misit, quin prophetas et novissime Ioem praemiserit, qui filii sui instantem adventum praenuntiarent.

Fecit hoc Deus ut interea hoi, ad quem venturus erat, daret tempus sese ad hunc adventum praeparandi. Praenuntiatus ergo e ut digno tto adventui praeparao prairet. //

// En dit is 't geene de kerk van ons ook tegen d'aanstaande feestdagen vereischt.

1° Eo certe si ullo umqm tpore aliqua fuerit praeparao necessaria erit instante scil: adventu talis personae quam proximis diebus festis expectamus.

Enim vero A.A. quis e qm expectamus? Rex e regum et Dnus dominantium, ipse e (uti Angelus ad Mariam) cujus regni, e erit finis.

Est ille quem angeli, Dnum suum agnoscunt, cui famulari gestiunt, quem Deum adorant et Hic, hic e qui venturus e. Nonne itaq condignum ad hujus adventum nos praeparare? Nonne id exigit adventuri majestas?

Dum rex terrenus ad urbem quampiam venturus e, cives et incolae viam praeparant. Sic lta. Gen. 43. qt dum Joseph vice Rex Egijpti, op Pharaoos wagen gezeten, door al het land wierd omgereeden, de roepers voor uitgingen om te boodschappen, wie daer aenquam, en dat zij de wegen zouden bereiden. Item Exod. 19. dum angelus in persona Dei descenderet in montem Sinai, zoo wierd 't volk belast, dat zij zig heiligen, en tot die komste bereiden zouden.

Quid

Quid autem, rex terrenus ad hujus cœlestis? quid Joseph, prorex Ægypti ad regis cœli et terræ? Quid angelus personam Dei repræsentans ad Dei ipsius? Si itaq horum adventui præparaco præcedere debuit, quo ma. nos adventui Xti Jesu præparare oportet?

Itaq exigit inprimis advenientis majestas et dignitas ut nos ad adventum tantæ personæ digne præparemus.

2º. Præterea exigit id etiam, ipsa nostra, utilitas. Nam juxta mensuram præparaois, erit et adventus utilitas.

Quid civibus istis præsageris, qui Regem ad urbem suam venientem scirent, et interim, quietos se continerent, nec viarum difficultates, nec platearum stercora, dimoverent? An cives hos a rege suo privilegia, accepturos putares? nonne potius regis indignaoem incurrerent?

Sin vero si cives oia præparaverint, et magnificentiæ personæ regiæ præparaoem apposuerint, seseq regi affectos et hoc modo ostenderint, qm felices cives illi essent? an o ex adventu regis utilitatem o minimam, haurirent? an o favoribus suis eos rex cumularet? privilegiis ditaret? eoq pluribus et majoribus, quo majores præparaoes adhibuerint?

Idem ē in casu quem tractamus. Si et nos Regi nostro Xto Dno ad nos venturo primis festis condigne oia præparaverimus, utilitatem quoq o minimam, ex ejus adventu reportabimus, adveniens gratiis suis nos ditabit, eoq pluribus, quo diligentius nos præparaverimus. Nam juxta mensuram præparaois erit et coicao gratiarum.

Habenti dabitur .... (ubi Xtus in Ev.) eo qui parce seminat, ut Paulus ait, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.

Itaq præter adventuri majestatem, ipsa nostra utilitas exigit ut digne nos adventuro Xto Dno primis festis præparemus.

Pars 2da

3o. In complanandis viis terreno regi via paratur

At in quo haec praeparatio sita est? Praeparatio ad regis cujusdam terreni adventum consistit in parandis viis per quas ingredi debet. Colles et montes demoliuntur, valles et praecipitia replentur et complanantur. Refert

De Bello Jud. L. 6. C. 4.

Flavius Josephus quod dum Titus cum suo exercitu Jerosolymam proficisceretur, ubique viae, quas pertransire debebat, complanarentur, montes ipsi tollerentur, arbores et integrae sylvae eradicarentur, ita ut faciles redderetur accessus. Narratur item de Hannibal quod Italiam invasurus alpes dimoliri curaverit. Simile quid etiam legitur de expertissimo Graeciae belliduce Xenophon.

Itaque in parandis et complanandis viis pro magna parte consistit praeparatio quae adventui cujusdam monarchae praemitti solet.

2o. Non sic Christo,

At in eo non consistit praeparatio adventui Caelestis monarchae, dico, Christi Jesu, praemittenda. Ratio est quia non venit more terrenorum monarcharum, non in pompa et magno strepitu venit. Id quidem opinabantur Judaei, qui eum similem fore Davidi aut Salomoni existimabant, hincque eum etiamnum expectant, quia tali modo ~~nunquam~~ ~~factum~~ eundem advenisse viderunt. At nos Christiani aliter edocti sumus, scimus realem et corporalem ejus adventum fuisse humilem et sine strepitu; scimus item adventum ejus quem proximis festis expectamus fore spiritualem, modo spirituali veniet, itaque et spiritualiter nos praeparare debemus.

3o. sed in tollendis obstaculis.

Verum quidem quod Joannes in Evangelio loquatur, quasi de externa praeparatione, de rectificandis viis, et parandis semitis, de collibus humiliandis, vallibus adimplendis etc. At quia spiritualis adventus expectatur, spiritualiter quoque haec intelligenda sunt. Hoc loquendi modo nil aliud vult Joannes intelligi, quam omnia impedimenta, et obstacula tollenda esse quae huic possent obstare adventui.

Itaque praeparatio nostra consistit in tollendis omnibus obstaculis quae Christi ad nos spiritualem adventum impedire possent.

At

At quænam sunt obstacula quæ Christi ad nos adventum impediunt? An indignitas et vilitas nostra naturæ? an paupertas? miseriæ et afflictiones? O neen, O neen! Hæc illum venire non impediunt, siquidem ipse in formam servi, sumptâ carne, venerit, siquidem pauper natus sit, et in omnibus nobis similis excepto solo peccato. — 4° seu peccatis

Hæc quidem Reges mundanos obstacula morarentur, et desistere facerent. At hæc non obstant quominus Christus Dominus rex animarum nostrarum, ad nos veniat.

Obstacula quæ Christum ad nos retardant sunt peccata nostra. Hæc Deum ab hac separant. Uwe boosheden (ait Isaias) hebben een scheiding tussen u en uwen Godt gemaeckt, en uwe zonden hebben zijn aengezigt voor u bedeckt. Longe (ait David) a peccatoribus salus. Mundi sunt oculi tui (Deus ait Job) ne videant malum. — Isa. 59-2 / Ps. 118-155

Itaque peccata nostra sunt obstacula &c.

At quod medium hisce removendis obstaculis idoneum? Non aliud quam pœnitentia. Hæc est unica post naufragium tabula. Hæc est quæ sola viam præparare potest et obstacula tollere. Hæc est quæ superbiæ montes demolitur. Hæc est quæ pusillanimitatis valles replet, et complanat. Hæc est quæ obliquas nunc sinistras nunc dextras vias rectificat. — 5° per pœnam

Hoc medium viæ parandæ Joannes præcursor Christi Judæis suadebat, ideoque venit prædicans baptismum pœnitentiæ, et baptizabat eos aquâ in pœnitentiam, inclamabat: Facite fructus dignos pœnitentiæ.

Itaque pœnitentia sola viam parare potest, quam occluserunt peccata.

Ne autem quis se fallat in facienda pœnitentia serio verba Joannis ponderanda sunt: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Facile quis in errorem incidere posset existimans quamvis etiam pœnitentiam parandæ viæ sufficere, et simpliciter propter proponere in posterum abstinere. atque ideo Joannes audiendus prædicans pœnitentiam et dicens: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Digni fructus pœnitentiæ consistunt in proportione unius ad alterum. — 6° dignam

7°
Seu, ut tt virtuti, qt antè vitio dediti
Rom. 6-19

Ita ut tum fructus dignos pœ faciamus, cum tto studio pietati servimus, qto ante impietati, obsequebamur. Hanc proportionem exigit et praescribit aplus: Gelijk gij uwe leden overgegeeven hebt (ait) om te dienen de onreinigheid, en d'onregtvaerdigheid ter ongeregtigheid, Alzoo geeft uwe leden nu om de regtvaerdigheid te dienen tot heiligmaekinge. Hanc eamdem proportionem exigit

Baruch. 4-28

et ma urget propheta Baruch dicens: Gelijk het door uwe drift is geweest, dat gij van Godt afgedwaeld zijt, zoo zult gij u wederom tot hem bekeeren, en hem met tienmael meer vierigheid zoeken. Tam casti postea, qm antea impuri, tam sobrii qm antè ebrii et potui dediti, tam misericordes qm ante immisericordes, tam zelosi, tam religiosi, et diligentes qm antea tepidi et in religione negligentes ee dbms, atq in ea proportione fructus digni pœ consistunt.

8°
delicta puniamus.

Immo ō tt in abstinere à peccatis, et contrarium agere, sed et praeterea in puniendis et vindicandis peccatis praeteritis fructus illi digni pœ consistunt. Et quidem pœna haec culpae proportionata ee dbt, qtum fieri pt. Levis pœa pro magnis peccatis ō sufficit. dbt ee proportio et condignitas unum inter et alterum. Audi S. Cyprianum hac de re loquentem. Quam magna deliquimus tam grandiòr defleamus. Alto vulneri diligens et longa medicina ō desit. Pœa crimine minor ō sit. d. Lapsis.

Haec proportio inveniebatur in pœnia Davidis.... Ninivitarum.... Magdalenae.... Petri.... &

9°
quod canones pœnales ostendunt

Hancq oibs peccatoribus servandam ee antiqui illa canones demonstrant. Non enim oibs peccatis aequalem sed minoribus minorem, majoribus majorem injungebat. Haecq pœa, etiam pro pluribus peccatis plurium erat annorum, et aliqdo totius vitae. (Si lubet recense aliquos canones et vide Catechismum van Montpell. Tom. 2. pag. 128.)

Itaq ex his oibus patet pœam peccatis proportionatam ee dbre.

verum

possum

Verum, quidem, quod Ecta. nolit nunc illas antiquas et graves pnas imponi peccatoribus. Maer nogtans is de kerk niet tot eenemael verslapt. Want 1° zij gebiedt wel uitdrukkelijk dat men voor publike zonden publike penitentie opzalleggen, 2° zij belast (ibid. 24. c. 8) met zeer kragtige en duidelijke woorden, aen de Bigtvaeders, dat zij in 't geeven, van de penitentie zullen volgen den geest der oude Regelen, die de h. Vaders en Concilien des aengaende hebben gestelt, met de penitentie, die zij geeven, zoo veel als het mogelijk is, te schikken naer de grootte der zonden.

3° Et Sptus Eccle etiamnum desiderat. Conc. Trid. Sess. 24 Cap. 8.

232

Igitur qm. malè agunt illi peccatores qui volunt mitius secum agi, qui etiam qdq. vix ferunt si differantur, probentur, et aliqualem, aut nullam, ut ita dicam, pnam agant &c.

At audiant hi Jo^em^ inclamantem, Facite fructus dignos pnae. &c.

Conclusio

Agite A. A. viam Dno festis pxmis praeparemus. Id exigit 1° Majestas adventuri Dni. 2° nostra utilitas. Haec praeparao consistit (repite) sic nos nunc praeparemus. Ad hoc nobis servire ad mi debuit Tpus sacri Adventus. Sed tto ma, quo festa magis propinquant, zelosius et diligentius nos praeparemus. Sic fiet ut Dnus Jesus ad nos venturus sit, et visuri simus salutare Dei —

NB 1744. dixi in primo sacro 1º. quo tpore Joes veneret
1754. in hac si primo puncto
2º. quid praedicaret vide concorde Ev. van
M. Maupaux. tom. 3. pag. 86.
1755. in hac si 2do. et explicari definitionem Contritionis

Vox clamantis in deserto: Parate viam Dni, rectas facite semitas ejus. Luc. 3. v. 4.

Dominica 4 Adventus 1743. 53. 60.

Coiz Ecclæ Catholicæ doctrina e, dat, naar mate wij ons bereiden en medewerken, wij ook des te minder, of meerder de genade der regtvaardigmakinge ontfangen. A. A.

Ita Conc: Trid: sess. 6. Cap. 7 de justificatione peccatoris agens, inter alia diserte docet: "Wij ontfangen "(ait Conc:) in ons de regtvaardigheid, een ijder de zijne, "naar de mate met dew de h. geest, gelijk hij wil, aan ijder "ein bedeild, en dat naar een ijders eige gesteltenis, en me-"dewerkinge".

Ut igr justiam recipiamus uberrimam, studet nos hoc adventus tpore Ecclā quam optime disponere, et præparare ad festa ventura.

Hunc in finem Ecclā iterum nobis proponit Joem pænitentiæ præconem. Sic Joes qui præterita Dom. se dicebat vocem clamantis in deserto, dirigite viam Dni, hodie iterum clamat: Parate viam Dni, rectas facite semitas ejus.

Ut ergo et nos Ecclæ sensum sequamur, uberiorem q proximis festis graam recipiamus 1mo eadem Jois verba excutiemus, ut 2do Dni erga nos misericordiam et 3tio nostrum erga illum officium illigamus. Attende. Propositio

1mo Assumti textus verba: Vox clamantis &c desumpta sunt ex Isaia propheta, ut ipse Ev. Lucas monet dicens: Joes quam in al't land omtrent de jordane prekende den doop der boetvaardigh, tot vergevinge der zonden, gelijk 'er geschreven staat in het boek der woorden van den propheet Isaias: Ein stemme des roependen in de woestijne...

3°. Scripta sunt autem haec verba Isa. 40-3... et pertinent primò quidem secundum litteralem sensum ad liberationem Israelis è captivitate Babilonica: Prophetae enim non modo praedicebant Israeli, et minabantur debitum peccatis supplicium, sed et simul promittebant ejusdem finem. Et hoc ipsum agit loco hoc Isaias. Consolamini, consolamini, roept Isaiäs uit met het begin van zijn 40. hoofdst. Weest getroost, weest getroost, o mijn volk, zegd uwe godt. Spreekt Jerusalem hertelijk aan, en roept haar toe, dat hare elende geeindigd is, en dat hare ongeregtigheid vergeven, dat zij twevoudig voor alle hare zonden van Gods hand ontfangen heeft. En dan voegd hij'er bij: de stem des roepende in de woestijne, bereid den weg des heeren, maakt zijne paden regt q. d. Isaiäs: troost u, troost u, o! Israël, na zoo vele druk, uwe gevangenis zal eens eindigen, gij zult uit Babel weder na uw weeldrig Canaan keeren, ja my dunkt ik schijne al te horen dat de Heer daer aen komt om Israël te verlossen, de stem klinkt mij al in de ooren: Bereid den weg des Heeren &c. Maakt de wegen door d'ontoeganckelijke woestijnen, die'er tussen Babel, en Canaän leggen, regt, om zoo door den korsten weg weder te keeren tot uw erfdeel. Hoc de cortice.

2°. Ad medullam quod attinet, respiciunt ea verba Christum venientem in terras ad redimendum genus humanum ex captivitate diaboli, adeoque ad Joannem Domini praecursorem pertinent quae dicuntur de voce clamantis &c.

Luc. 1-76 Ille enim juxta patris Zachariae vaticinium, praeivit voor het aanschijn des Heeren om zijne wegen te bereiden, om zijn volk de kennis der zaligheid te geven tot vergevinge hunner zonden. Huc pertinebat ejus baptismus, huc poenitentiae praedicatio, huc Christi praesentis demonstratio

Joan. 1-29.. Zie daar het Lam Gods, zie daar die wegneemt de zonde der wereld. Dit is hij daar ik van zeide: Na mij komt'er een man, die voor mij gesteld is, want hij voor mij was

3°. Vijders ~~andere~~ gelijk de Heere Christus zienelijk, om de verlossinge van't menschelijke geslagte, in de wereld gekomen is, zoo komt hij nu ook nog onzienlijk tot yder der gelovigen, door de heiligmakende genade in de hh. Sakramenten, en diensvolgens zoo moeten ook die woorden uit Isaiäs

Isaïäs Bereid den weg des heeren &c. toegepast worden op de gesteltenissen voorbereidinge van allen, en een ijder om de genade der regtvaardigmakinge te erlangen. en in dezen zin word aan ijder van ons als nu heden, gezeid: Bereid den weg des heeren &c. en opdat wij allen dit des te bereidwilliger mogen doen, zoo zal 't niet ondienstig zijn in 't kort aan te merken de grootheid van gods barmhertigheid, die de Heer ons door zijne komste tot ons gelieft te bewijzen.

2do Bereid den weg des heeren &c. riep weleer Isaias, aankundigende de verlossinge uit Babel. Bereid den weg des heeren riep ook daarna Joës, boodschappende de verlossinge uit de slavernije der zonde door Chs. Bereid den weg des heeren roept nu nog de kerk tot ijder der geloovigen, en wel bezonder op deze dagen, op dew zij wenscht dat wij door een heilig gebruik der Sakr: Chs zullen ontfangen. Zo dan ook nu nog ~~roept~~ word tot ons geroepen: Parate viam Dni. In deze woorden geven duidelijk te kennen, dat de Heer tot ons wil komen, want ons geboden word den weg des heeren, of voor den heere te bereiden; en w is die weg des heeren, dan die langs w hij tot ons wil komen? zeker wel een wondere zaak dat de Heer die gelijk David zegd, onze goederen niet van doen heeft, die zig zelve genoeg is, ons menschen zo verwaardigd, dat hij 't zig zijn vermaak rekend te zijn ~~te vermaken~~ te wezen met de kinderen der menschen, gelijk hij spreekt Prov. 8. zekerlijk met regt kon godt ons menschen vergeten, die hem vergeten hadden, hij kon ons verstoten hebben, die van hem geweesen waren, en in de verdoemenisse gelaten hebben. Maar zie hoe zeer godt ook bemind de zondaars. — Ps. 15-2. — Prov. 8-33

3o Expectat ad poenitentiam, et omnia peccata condonare paratus e: De godloosheid des godlozen zal hem niet schaden, op wat dag dat hij zig van zijne godloosheid komt te bekeeren. Immo lata etiam sententia mortis supest spes veniae. Indien ik (voegd godt erbij) tot den godlozen gezeid zal hebben: gij zult de dood — Ezech. 33-12 — v. 14.

sterven, en hij boetvaardigheid over zijne zonde pleegt en doet dat regt en regtvaardig is.... alle de zonden die hij gedaan had zullen hem niet toegerekend worden. diergelijks belooft godt Jerem. 18-7... Atq hic e primus divina erga nos misericordia gradus.

2º. Maar nog verder gaat gods barmhertigheid, niet alleen wagt godt de zondaars af, maar ook hij zend zijne gezanten, die hen uitnoodigen, ja gebieden den weg des heeren te bereiden. Ecce Joem praeconem

Ecce prophetas oes missos ad Israelem, die van gods

Jerem. 3-1. wegen riepen: Men zegd gemeenlijk: indien een man zijne vrouw verstoot, (door een scheidsbrief volg. Moises toelatinge Deut. 24-1.) en zij van hem afgegaan zijnde een andere man trouwd, zal hij naderhand weder tot haar keeren?... koom egter wederom tot mij, zegd de Heer, en ik zal u aannemen. Ecce in novo testamento Aplos

2. Cor. 5-20 die alle met een Paulus zeggen en roepen: Wij bedienen het gezantschap voor Chs, als of godt door ons vermaande. Wij bidden van Chs wegen, laat u met godt verzoenen. Ja nog op heter daad toond godt uh. zijne grondeloze barmhertigheid met uh. door onze (alhoewel van onzent wegen onwaardige) bediening tot zig uit te noodigen. Quis e admiretur tantam misericordiam?

3º. Sed ecce tertium gradum misericordia, non expectat solum, non solum mittit legatos, ipse venit ad miseros peccatores ut suam illis gratiam impertiat. Nog dagelijks roept godt, gelijk wel eer tot eenen zon-

Gen. 3-9 digen Adam: Adam ubi es? Zondaar wat hebt gij

Apoc. 3-20 daar gedaan? & Zie (godt) ik sta aan de deure, en ik klop. Zo iemand mijne stemme hoord, en mij de deure opend, ik zal tot hem binnen gaan, en met hem maaltijd houden, en hij met mij.

Ô! wat een afgrond van barmhertigheid! Wie staat dan niet verwonderd, ja verstomd over de verdorvendheid der genen, die door zulk eene barmhertigheid niet bewogen, en uitgelokt worden? Clamat Deus: Revertatur unusquisq à via sua mala, et dirigite vias vras

Jerem. 18-11..

et studia vra. Dog zij gaven tot antwoord: wij geven den moed op: wij zullen onze gedagten slegs opvolgen wij zullen elk de boosheid onzes herte uitwerken. daarom spreekt de Heer aldus: vraagd eens van de heidenen wie heeft oit zulke afgrijsselijkheden gehoord, als de maagd van Israël in eene grote menigte uitgevoerd heeft? Waarlijk wel eene schrikkelijke wanhoop naa zulk eene barmhertigheid; men hoeft hierover het geloof niet eens te rade te gaan, Interrogate gentes, de natuurlijke reden der heidenen zal u andwoorden hoe schrikkelijk dit is. Weg, weg dan met alle die Cains wegen inslaan, en zeggen: groter is mijne boosheid, dan dat ik genade verdiene. Weg, weg dan met alle die 't v. B. van eenen wanhopigen Judas volgen. Gen. 4-13

3tio Maar laaten wij deze monsters van wanhopigen daarlaten, en liever zien, wat dat onze pligt van ons vereischt. Bereid den weg des heren, maakt zijne paden regt. Dus riep Joes om de joden op te wekken dat zij zig zouden bereiden tot de komste van Chs. Nu nog is het des heren vermaak te zijn met ons kinderen der menschen, hij komt nog tot ons door de regtvaardigmakinge, door een h. gebruik der hh. sakramenten. Hiertoe heeft de kerk ons gedurende den advent opgewekt, hier toe roept zij ons nu heden wederom toe met Joes: Bereid den weg des herend

1o NB twee dingen worden'er vereischt 1o den weg des heren te bereiden 2o zijne paden regt te maken. Beide deze dingen kan men dus onderscheiden, dat men door het bereiden der wegen verstaat de hinderpaalen die ons beletten, en de vuiligheden die ons besmetten, weg te nemen, i.e. de zonden en alle des zelfs gelegentheden te verlaten en weg te nemen, 't w. in eene ware bekeringe of een opregt berouw beslooten is; want 't berouw niet anders is dan een droefheid des herte over de zonde met een vast opzet van niet meer te zullen zondigen.

2o door het regtmaken der wegen kan men verstaan,

de wegen op te schikken en te versieren, gelijk bij voorbeeld in katholijke landen, de wegen in de prosessie met tapijten, schilderijen, geboomte en groente versierd en opgeschikt worden. En dus wil het regtmaken der wegen beduiden d'opschik der deugden, en goede werken, of gelijk Joes ook preekte, en vereischte waardige vrugten van boetvaardigheid.

Luc. 3-8

2.° dat wij niet alleen den weg des heeren moeten bereiden, met de zonden en der zelvers gelegentheden, weg te ruimen, maar ook met de paden regt te maken, ik zeg met onze zielen te versieren met deugden en goede werken, die als waardige vrugten uit 't eerste moeten voortkomen.

Conclusio

Wel aan dan! A. F. roept de kerk tot ons allen: Bereid den weg &c. zie daar wat dat zij van ons vereist om ons tot de geboorte van onzen heere J. C. waardig te bereiden. &c.

2. Cor. 6-1..

Des spreken wij Uh. met Paulus aan: Medewerkende vermanen wij u, dat gij de genade Gods niet te vergeefs ontfangt. Want dat hij zegd: in den aangenamen tijd heb ik u verhoord, en in den dag der zaligheid heb ik u geholpen: zie nu is 't de welaangename tijd, zie nu is 't de dag der zaligheid.

Videbit ois caro Salutare Dei. Luc. 3. 4. 6.

Dominica 4a. Adventus 1748. 59.

Hij vat 't inzigt, en de begeerte van de kerke niet, of slaat quaadaardig hare vermaningen in den wind, die op dezen tijd zig niet bereid maakt tot de komste des Heren. Men moet 't oog maar slaan op het gansche kerkgedrag in dezen h. tijd, om ten vollen overtuigd te zijn, dat 'er alsnu van ons ene gedurige bereiding word vereischt, om waardig, en met geestelijke vrugten 't aanstaande feest van Jesus geboorte te vieren.

De nootzakelijkheid dezer voorbereidinge, als ook de wijs, en manier, op dewelke die moet geschieden, hebben wij U. A. gedurende deze Advent uit den boetgezant Joes den doper voorgedragen, aantoonende 1o. 2o. 3o. et 4o. &. In deze zijne predikatie besluit Joes met onze nu opgenomen woorden: En alle vleesch zal de zaligheid Gods zien.

Wij zullen deze woorden wederom, 1o. Letterlijk verklaren, en 2o. hieruit gelegentheid nemen om U. A. ene levendige denkbeeld te geven van het toekomende feest, dat wij zullen vieren Attend. — Propositio

'T is ene eigenschap van de h. Schrijvers, die, door den h. Geest geleid, ons het Leven, daden, leer, en dood van den Zaligm. hebben nagelaten, dat zij zig niet alleen te vreden houden, met deze waarheden op ene onfeilbare maniere aan de kerke na te laten; maar daarenboven tonen zij op verscheide plaatsen, dat de geschiedenissen, die zij verhalen, overeenstemmen met d' oude godtspraken der Propheten, zij tonen dat dit alles niet los, en bijgeval door Godt is uitgewerkt, maar dat 't is geschied volgens zijne eeuwige raadsbesluiten, die hij op verscheide tijden door de Propheten aan zijne volk heeft voorspeld — Evtae sua dicta prophetiis confirmant

Op dusdanige maniere heeft Lucas onze textwoorden aangehaald. Van te vooren had hij beschreven, 't ampt van Joes den doper, hoe hij in de woestijne begon te preken. — Sic Lucas ex Isa. 40. textum allegat

het doopzel van boetvaardigheid, hoe hij de menschen tot de komste van den Messias bereidde, en hoe hij verkündigde dat d' openbaring van den toekomenden Messias aan de wereld nabij was, en hem aanstonds zoude volgen. Om dan te tonen, dat dit niet bij geval geschiedde, maar door Gods voorschikkinge; Last hij in het midden van zijne verhaal ene voorzegging van den Propheet Isaias passende op het gène hij van Ioes wilde beschrijven. Gelijk 'er (zeid hij) geschreven staat in het boek der woorden van den propheet Isaias, ene stem des roependen in de woestijne En na ene wijnig: En alle vleesch zal de zaligheid Gods zien.

Deze woorden als ook het gene Ioes preekte is ontleend uit 't 40. hoofds. van Isaias, alwaar (gelijk voorheen al is opgemerkt) de propheet voorspeld de verlossing van Israel uit Bâbel door enen mèdògenden Cijrus, en in de zelve de verlossing van het geestelijke Israel door de komste des Zaligm. uit de gevangenisse des duivels. En hier gebruikt de propheet volgens de 70 overzetters de zelve woorden, als in onzen text: alle vleesch zal de zaligheid Gods zien.

hæc phrasis textûs nostri ē cois

De spreekwijs, die hier de propheet gebruikt was gemeen onder d' oude propheten, als zij in den geest verrukt voorzagen de verlossing van den Messias. Zò spreekt de zelve Isaias omtrent de zelve woorden, als hij zeid: En alle d' uiterste pàlen der aarde zullen de Zàligheid onzes Gods aanschouwen. Zò David uit wien de Messias moest gebòren worden: De Heer is gedagtig geworden zijner barmhertigheid, en zijner waarheid tot het huis van Israel: alle d' uitbreidingen der aarde hebben de zaligmàking van onzen Godt gezien.

Isa. 52-10.

Ps. 97-3.

Incertum, at v. risimile ē, Io. m hanc ad populum dixisse

Of nu juist Ioes de dòper onzen text ook heeft voorgehouden aan zijne toehoorders kan men uit 't verhaal van d' Evn. niet vast stellen. Maar evenwel daar is geen twijfel of hij heeft zijne verkundiging door verscheide voorzeggingen der propheten gestaafd, waar van onze text

text gene van de minste is. *Videbit ois caro &c.*

Indien wij den text wel ontlèden, zo geeft ons d'Ev: of bèter de propheet, en waarschijnlijk Joes bij den Ev. te kennen 3 grote, en verhève zaken van de komste van den Messias 1°. hij noemd hem, en geeft hem den naam van *Salùtare Dei* 2°. zeid hij dat des zelfs komst zigbaar zal zijn: *Videbit ois caro* 3°. zeid hij, niet, dat wijnigen, maar *Ois caro videbit*. — 3ria in textu notanda

En wel 1°. 't is eigen aan de Prophèten den toekomenden Messias met verscheide eernamen te benoemen. Dus Isaias: *Zijne naam zal zijn de Wonderlijke, de Raadsheer, de Godt, de magtige, de Vader der toekòmende eùwen, de vredevorst.* Nàmen die alle te kennen gèven de heerlijkheid van den toekòmenden Messias, en in dewelke zijne Godheidt van alle kanten bekragtigd word. doggene naam gaf bèter te kennen, 't ampt dat de gezègende Messias quam bekléden als die van *Salùtare, heil, heiland, zaligheid, of zaligm.* Hier door toonde de Boodgezant Joes, dat hij quam om zijne volk te verlossen, en zalig te màken, om 't eùwige heil, dat hen door duivels list in het Paradijs was ontnòmen, wederom te gèven. zo beschreef d'Engel in zijne hemelsgezantschap tot Joseph zijne ampt, als hij zeide: *Gij zult zijnen naam Jesus noemen; want hij zal zijne volk verlossen van hunne zonden.* Met dezen name eerde hem d'Oude Simeon als hij den geboren Messias omermende zong: *Mijne ògen hebben gezien, uwen Zaligm.* onder deze name verkùndigde d'Engel den gebòren Messias aan de harders: *Natùs e vobis hodie Salvator* 't is deze naam met dewelke david in den geest verrùkt den toekòmenden Messias zo mènigmaal noemd in zijne psalmen. Ene naam, die zo eigen is aan dien godlijken persoon, voor ons mensch geworden, dat ze niet dan onvolmaaktelijke aan enige schepsel gegèven word. Met dezen name verkùndigd hem Joes, en noemd hem, tot troost van godsvolk *Salùtare dei.*

1°. Salùtare Dei — Isa. 9-6.

Matt. 1-21.

Luc. 2-30.

C. 2-11.

2º Videbit — 2º En van dezen Heiland, en Zaligm. dien Joes als toekomenden verkundigde, zeide die voorloper des Messias: *Videbit ois caro*. Concordat cum. Isa. 30-20.

Niets hadden d'aartsvaders, en heiligen des O. T. met meer drift gewenscht, als dat zij eens zo gelukkig mogten zijn van den Messias te zien, wiens dierbare komste hen was voorspeld. Al hunne verlangen, en wenschen was, dat zij eens mogten aanschouwen dengenen, die de verlosser zoude zijn. dit getuigd Jesus openlijk aan zijne Apostelen als hij hen verklaarde, dat het gene klijne geluk was voor hen te zien het gene zij zagen, naam zijnen persoon,

Matt. 13-16. *Zalig zijn uwe ogen die zien.. want ik zeg u voorwaar, dat vele propheten, en regtvaardigen hebben gewenscht te zien het gene gij ziet, en zij hebben't niet gezien*. d'oude Simeon agtte dat geluk zo groot, dat hij, zodra hij den Heiland met zijne ogen had gezien, nu maar wenschte in vrede te mogen sterven, weshalven hij uitriep: *Laat*

Luc. 2-29. *nu, Heer, uwe dienaar naar uwe woord in vrede gaan, want mijne ogen hebben gezien uwen Zaligm*. En dit geluk verkundigde Isaias, of Joes uit dien propheet als hij in onzen text zeide: *Videbit ois caro Salutare dei* q. d. aliis verbis: dat zo lang gewenscht is van alle degenen, die den Messias verwagten, naam den lang gewenschten Messias te zien, dat zal u eerlang te beurt vallen, gijl. zult dien met uwe ogen zien,

3º Caro — 3º de benaming der personen, die den Heiland zouden zien, verdiend ook zijne bezondere aanmerking de text zeid: *Videbit Ois Caro*

Wij hoeven u. A. niet t'onderregten, dat door 't vleesch in de h. Bladeren dikwels de mensch verstaan word. dit is bekend, en volgens deze berekening zeid Joes: *Videbit ois caro* i. e. alle menschen,

Ja ene bezondere kragt maakt Joes in't woord vleesch waardoor hij schijnt te willen beteikenen, dat de menschen met'er vleeschelijke ogen Jesus zouden zien. dit was iets nieuws, en nog noit gebeurd, dat stond te geschieden zo dra

wan de Messias zig openelijk zoude vertonen. 't Was in den geest door d'innerlijke ogen der ziele, verligt door Godsgeest, dat Jesus al over vele euwen, door de Propheeten was gezien. Van den aartsvader Abraham zeid Jesus: Abraham uwe Vader heeft zeer gewenscht mijnen dag te zien; hij heeft hem gezien, en is verblijd geweest. Dierhalven Joes zoggende Videbit Ois Caro, wil te kennen geven, dat de vleeschelijke mensch met zijne vleeschelijke ogen, den heiland zoude zien, Joes. 8-56

Maar dat 't verheevenste was in dit gelukkige gezegt, 't w Joes voorzeide dat aanstonds zou geschieden, is, dat niet alleen 't vleesch i.e. de mensch van vleesche zijnen heiland zoude zien, maar daarenboven dat dit eene gemene geluk zoude zijn Videbit Omnis caro. de Joden zouden zig kunnen inbeelden, dat hen alleen dit geluk zou overkomen, zij zouden ligt kunnen meinen, dat gelijk zij alleen voor Gods volk tot dien tijd toe waren aangenomen, dat zij ook alleen den Messias zouden zien; maar Joes wilde verkundigen, dat die tijd nu verbij was, dat'er nu gene onderscheid meer zou zijn tussen Jood, en heiden, dat die scheidsmuur door den Messias zou weggenomen worden. En hierom zeid hij dat hij die de Messias van allen zoude zijn, ook van allen zoude gezien worden. Videbit Ois caro. 't Was weleer de roem der Joden, volgens dat Moises roemde: daar is gene andere volk zo groot, 't w Goden heeft die het zo nabij zijn, gelijk onze godt nabij is op al onze gebeden. Nu wilde Joes tonen, dat die uitzondering zoude uit zijn, en dat nu alle menschen hunnen gemenen heiland zouden zien, Videbit Ois caro. Omnis caro. Deutr. 4-7.

Met korte woorden, hier in verkundigde Joes 't aanstaande geluk, hiertoe wilde hij dat zij zig door waarde vrugten van boetvaardigheid zouden bereiden, naam dat zij den zaligm. zouden ontfangen, dat zij hem met hunne vleeschelijke ogen zouden zien, dat dit niet alleen voor Joden, maar ook voor heidenen, voor alle slag uit Joden, en heidenen zou weezen. Videbit ois caro salutare Dei.

Toepassing

Hoe deftig zoù deze text ons niet dienen om ons
geluk te betragten, dat wij dien tijd beléven, in denw het
nù vervùld is, dat Joes uit Isaias voorzeggingen om dien
tijd als haast toekòmende voorzeide? Wat ene geluk dat
wij dien tijd beléven, op denw de Messias nù is gezien,
die van d'Oùden wierd verwagt, dat hij gegeven is niet
alleen voor de Jòden, 't vleeschelijke Abrahams zaad,
maar ook aan heidenen, dat aan alle vleesche is toe=
gelàten hem te zien, en als hunnen Messias aan te
nèmen? Dog deze betragting zùllen wij tot nàdere ge-
legenheid bewàren.

't aanstaande hoogfeest maand ons aan, om daar andere
gevolgen uit te trekken, naam de zelve die de Boetgezant
Joes daaruit trok, en die wij U. A. dezen Advent met
Joes voorgehoùden hebben, naam ene heilige voorberei-
ding, die bestaat in de zondige pàden regt te màken,
in de dàlen van wanhòpe door ene vaste hòpe, en betrouwen
op Gods barmhertigheid te vùllen, en de bergen van ver=
mètendheid te slegten, en de kromme en oneffene
zonde wègen, te veranderen in de regte, en effene wègen
van regtvaardigheid, waarop dan ook zal volgen
dat wij dùs allen wel bereid <u>de Zaligheid Gods
zùllen zien.</u>

Weinige dàgen zijn'er nog maar over, wanneer dit
onder ons nog vervùld zal worden, dat Jesùs onder
ons nog zal gebòren worden. 't is waar wij zùllen hem
jùist niet lighàmelijk zien, wij zùllen niet als de
harders tot zijne dàdelijke geboorte geroepen worden
dat is eens geschied, en gebeùrd niet meer. Dog egter
al vertoond zig de Heiland niet aan onze vleeschelijke
ògen, [2] hij vertoond zig aan d'ògen des geloofs onder
de gedaantens van het brood in 't alderh. Sacr.; [2] hij word
onder ons wezentlijk vertegenwoordigd, en als gebòren
door de woorden van de Consecratie in d'alderh. Offer-
hande de Misse, [3] hij word in ons geestelijker wijze ge-
bòren, als wij hem wezentlijk, en dàdelijk zùllen ontfan-
gen

in dat alderh. geheim.

Wel aan dan A. T. verwekt in u., volbrek, en vermeerder dan in U. die heilige voorbereiding, die wij U. met Joes dezen Advent gepreekt hebben! dan, dan zal 'er ook op volgen: Et videbit ois caro salutare Dei.

Zonder dit zal 't al niet bâten de zaligheid Gods te zien, Jesus in der h. Communie t' ontfangen. Mors e malis, vita bonis. Qui manducat indignè, judicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Dni. Probet ergo se ipsum hoo, et sic de

Pariet Filium, & vocabis nomen ejus Jesum, ipse n̄ salvum faciet populum suum à peccatis eorum.
Matt. 1. v. 21.

Vigilia Nat. D. N. J. C. & Dominica 4a. Adventus 1741

NB hunc sermonem non scripsi nisi, compendiosè. unde vide Summarium Concionum.

Vocabis nomen ejús Jesúm: ipse enim salvúm faciet popúlúm súúm à peccatis eorúm. Matt. 1. v. 21.

Dominica 4 Adventús quæ erat Vigilia Nat. 1747. 58.

De kerk, die ons van daag te gelijk den Kersavond en met een den 4den zondag in den Advent doet vieren, laat ons in hare Misse, en vergaderinge voorlezen ene Evangelie, waarin Joseph door enen Engel onderregt word aangaande zijne ondertrouwde brúid ~~bruid~~ de zwangerheid van de h. Maagd Maria

De reden hier van is opdat wij alzo zoúden indagtig zijn hoe verheven die vrúgt is, daar wij morgen de geboorte van vieren, dat ze door den h. Geest is ontfangen, dat een Engel daar van Joseph heeft onderregt opdat hij de waardigheid van zijne alderheiligste húisvrouwe zoúde kennen, en de heerlijke vrúgt die komen zoúde om zijne volk zalig te maken.

De kerk wil ons dan dús opwekken om ene heerlijke denkbeeld in ons te drúkken aangaande het nieuw gebòrene kind, daar wij morgen met zo vele geestelijke vreúgde de geboorte van zúllen vieren.

Zij neemt hier toe tot getúigen zijnen heiligen voestervader, den brúidegom van de Moeder Maagd, of bèter den Engel, die dezen heiligen in den slaap onderregtte, en hem met korte woorden kondschap gaf van 't aanstaande geheim: <u>Het gene, zeide d'Engel tot Joseph, in haar gebòren is, is van den h. Geest. En zij zal enen zoon bàren, en gij zúlt zijnen naam Jesús noemen, want hij zal zijne volk verlossen van húnne zonden</u>

Propositio

Deze laaste woorden waarin Joséph gebòden word het toekomende kind enen naam te geven, nevens de reden van deze benaminge zúllen wij U. A. voorhoúden, en hier uit gelegenheid nemen om ~~te vinden~~ onze troost en vreúgde te scheppen uit den naame van het kind, waarvan wij morgen de geboorte zúllen vieren. <u>Audite</u>

Op verscheide plaatzen van 't h. Ev. word'er gewag gemaakt van den name dien onze Verlosser zoude hebben. Luc. 1. in de Boodschap. Matt. 1. in nostro textu. Et postea in circumcisione alswanneer 'er uitdrukkelijk word gewaagd, dat d'Engel dien naam had genoemd vooral eer hij nog in 't Lighaam was ontfangen. Luc. 2-21.

Al wat'er is heeft zijnen naam. Ideo Cicero: Nomen est rei nota. In 't begin noemde Godt het Ligt dag, en de duisternisse Nagt. Gen. 1-19.

Gen. 1-5.

't is op deze maniere dat de vrugt, dien Maria baren zoude, ook enen naam moest hebben. Maar waar quam deze naam vandaan?

Van ouds waren'er verscheiden, die de kinderen namen gaven. Dit gebeurde wel dat de burendeden, die bij de geboorte van het kind waren. Ruth. 4. word het kind van Noëmi uit Ruth Obed genoemd, als de buren zeiden: Noëmi is een zoon geboren, en zij noemden zijnen naam Obed. In de Besnijdenisse van Joes den Dooper wilden de buren en bloedverwanten hem naar zijnen Vader Zacharias noemen. D'ouders gaven ook meermaals de namen aan hunne kinderen. Zo noemde ene sterrende Rachel haren zoon Bennoni, die daarna door Vader Jacob Benjamin genoemd wierd.

Ruth 4-17.
Luc. 1-59.
Gen. 35-18

Maar dus verre is 't alleen volgens het gebruik van tijden, en volkeren. Anders is 't geligen als Godt iets bezonders van ouds in ene kind beoogde, dan geschiedde het door zijne boden, Engelen, of Propheten.

Zo zeide Godt zelfs tot Abraham als hij hem de toekomende geboorte van Isaak voorspelde: Sara uwe huisvrouw zal u enen zoon baren, en gij zult zijnen naam Isaak noemen. Luc. 1. zeid d'Engel tot Vader Zacharias, als d'Engel hem in den tempel enen zoon voorzeide, en beval, dat hij hem Joes zoude noemen: gij zult zijnen naam Johannes noemen.

Gen. 17-19.
Luc. 1-13.

't is op deze maniere dat d'Engel, die waarschijnlijk de zelve is, die Maria verwittigd had, aan Joseph, den voester vader van het kind, beveeld aan het zelve den naam van Jesus te geven.

't is aanmerkende het gene d' Engel tot Joseph zeide
waarom hij hem dezen naam moest geven, hij toonde dat
het ene naam was, die met de daad overeen zoude komen,
Gij zult zijnen naam Jesus noemen, zeide d' Engel tot
Joseph, want hij zal zijne volk verlossen van hunne
zonden.
Dus had Godt meer gedaan. Zo noemde Godt den
eersten mensch Adam, 't w volgens de geleerden zoveel
wil zeggen als, uit of van d' aarde, omdat hij van d' aar-
de naar 't lighaam gemaakt was. Zo noemde Adam
door Gods ingeven zijne vrouwe Eva, omdat, gelijk de Gen. 3-20
Schrift zeid, zij de moeder aller levende wezen zoude.
Zo noemde Godt Abram Abraham, als hij met hem zijne c. 17-5.
verbond aanging, omdat hij, zeid de text, de Vader veeler
volkeren wezen zoude. En dus ook in den text d' Engel,
aan Joseph belastende, het Kind, dat Maria zoude
baren, Jesus te noemen, toonde met een aan, en voegde
'er by, dat het ene naam was, die met de daad overeen zoude
komen; want, zeide hij, hij zal zijne volk verlossen &c.
1° Zijne volk, dit Angelus, i.e. eerst en vooral het Joodse
volk, uit 't w hij naar 't vleesch geboren is. Hierom zeide naam-
als Jesus: ik ben niet gezonden dan tot de verloren scha- Matt. 15-24.
pen van 't huis van Israel. Hierom gebood hij ook de
twaalven: Gaat niet op den weg der heidenen, nog in de c. 10-5.
steden der Samaritanen, maar gaat liever tot de verlore
schapen des huis van Israel. Zijne volk dan, zeid d'
Engel, i.e. eerst en vooral het Joodse volk.
2° Zijne volk dat is, 't gehele menschelijk geslagt, en zon-
derlingen alle die in hem zouden geloven, en zig aan hem
als hunnen Koning zouden onderwerpen. Hierom Jesus
alhoewel hij zeide dat hij niet gezonden was dan tot de
verlore schapen van 't huis van Israel, alhoewel hij de
twaalven gebood niet te gaan op den weg der heidenen
egter op zijne afscheid belaste hij hen: Gaat henen door Marc. 16-15.
de gehele wereld, verkundigd het Ev. aan alle schepzelen
Waarom Paulus: Wij hopen op den levenden Godt, die 1. Tim. 4-10
de Zaligm is van alle menschen, voorn van de gelovi-
gen

Zijne volk dan, eerst en vooral 't Joodsche volk, 2°. alle volkeren, of 't hele menschelyke geslagt, dog in zonderheid zijne gelovigen, zal hij verlossen van hunne zonden.

Van hunne zonden, zeit Angelus, en niet van de dood en alle d'elenden dezes levens, ook niet van de begeerlijkheid der zonde, neen! want gelijk de zonde door enen mensch in deze wereld gekomen is, en door de zonde de dood alzo is de dood tot alle menschen doorgegaan, en is 't vast gesteld voor alle menschen eens te sterven; 2°. ook niet van de begeerlijkheid, die in de heiligste menschen overblijft en daar een Paulus altoos over zugtte. Neen! van dit alles is Jesus zijne volk niet komen verlossen, en dit zelfs om verscheide reden. En wel 1°. omdat Jesus de verlosser zelfs van alle de tijdelijke elenden des lighaams niet verlost heeft willen wezen, maar door lijden heeft willen ingaan in zijne heerlijkheid, en dierhalven betaamde het ook niet dat zijne volk daar van verlost zou wezen.

2°. Jesus, dan, is zijne volk niet komen verlossen van d'elenden dezes levens, als ook niet van de bewèginge der begeerlijkheid, opdat de mensch altijd zou gedagtig zijn, uit wat gelukkigen staat hij is vervallen dat deze wereld voor hem maar is ene plaats van ballingschap; dat hij in ene gedurige vrèze, en vernèderinge zijn leven moet overbrengen; en dat hij zonder ophouden deze begeerlijkheid, die hem door de zonde als ene twede natuur geworden is, moet bestrijden, en door gedurige oeffeningen van deugden moet overwinnen, om dus daar door groter glorie, en overvloediger beloning te bekomen.

En dierhalven, om deze redenen is Jesus zijne volk niet komen verlossen van deze èlenden; maar van de zonden i. e. van de schuld, en strafe der euwige verdoemenisse, zijnde dit de reden, en de vrugt van zijne komste op deze wereld volgens Gods belofte door Isaias: dit zal de vrugt zijn, dat alle zijne zonden zullen weggenomen worden; en zeggende Joes: daartoe is de zone Gods verschenen, opdat hij de werken des duivels zou teniet doen

---

Margin notes:

^ En wel 1°. niet van de dood, en d'elenden van dien;

Rom. 5-12.

vide Cat. Rom. de Bap. §. 6.

^ om dus verzoe=nende met zijnen vader, en herstel=lende in het regt tot het ryke der hemelen,

Isa. 27-9.

1. Jo. 3-8

En daarom zeide d'Engel aan Joseph: gij zult zijnen naam Jesus noemen, want hij zal zijne volk verlossen van hunne zonden. Zodat de naam van Jesus of Verlosser ~~vraagd niemand~~ aanwees waarom hij zo genoemd zou worden.

Wel is waar, om met den Roomschen Cat. of de Cat. van't Conc. van Trenten te spreken, „Wij zien wel in de H. Schrift „dat'er nog enigen zijn, die dien naam (van Jesus) Josue gehad „hebben, als Naves zoon, die Moises opvolger geweest is „en die het volk, dat Moises uit de slavernije van Egypte „getrokken had, in't beloofde Land heeft gebragt, het gene „Moises niet mogt doen. Met den zelven name is de zoon „van den Opperpriester Josedech, ook genoemd geweest. Maar „met hoe vele meerdere waarheid verdiend onze Zaligm „met dezen name genoemd te worden? Hij die niet ene en„kele volk, maar allerhande menschen van alle jaren, „het Ligt, de vrijheid, en verlossing heeft geschonken. En „wat verlossing? Niet uit vergankelijke ellenden, of „uit ene Egyptische of Babylonische slavernije, maar „hij heeft degenen, die in de schaduwe des doods zaten, „en onder het harde juk der zonden gedrukt lagen, uit „s duivels handen gered, hen het regt tot't hemelsche „erfdeel verkregen, en met Godt zijnen Vader verzoend. „Die perzonen dan, die Jesus zijn genaamd geweest, „zijn afbeeldingen geweest van den Here Chs, die het „menschelijke geslagt, met alle die reeds gemelde gunsten „heeft begiftigd. Vorders alle de Namen, die de Pro„pheren voorzeid hebben, dat de Zone Gods zou dragen, „zijn begropen in den Name Jesus, die het gansche werk „onzer verlossinge volkomelijk uitdrukt, daar d'andere „Namen 'er maar ene gedeelte van te kennen geven.„

Cat. Rom. art. 2. §. 2.

Eccli. 46. 1.

Agg. 1. 1.

Zodan te regt zei d'Engel van't kind, 't w Maria zoude baren: Gij zult zijnen naam &c.

Morale

Zie daar A. T. d'uitlegging onzer opgenome woorden. O! wat ene vreugde, wat ene troost moet het ons niet geven, dat wij morgen vieren de geboorte van dat kind, van't w d'Engel aan Joseph zeide: gij zult zijnen &c.?

„ Nemo (zeid de h. Paus Leo) ab hujus alacritatis
„ participatione secernitur. Una cunctis Lætitiæ ratio
Niemand word van deze blijdschap uitgesloten. ijder heeft
evenveel reden om zig te verheugen. „ Vraag je dien h.
„ Paus waarom? Qa Dns noster peccati, mortisque destruc-
„ tor, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberan-
„ dis oibs venit.

Exultet Sanctus qa propinquat ad palmam.

Dat dan heden de vrome, en heilige zig verblijde want hij naderd tot zijne kroon. ~~[illegible]~~ De geboren Iesus, die hem verlost heeft van zijne zonde, die hem dus verre door zijne genade bewaard heeft van de zondes, door wiens hulpe hij met gedulld alle d'ongemakken dezes levens verdragen, en zijne quade hertogten aan 't gebied der reden onderworpen heeft, die zal hem als ene regtvaardige regter ook de toegeleide kroon der regtvaardigheid geven. Hij is 't die van god gesteld is tot regter over levenden en dooden. Hij is die hofmeester, wien de Heer des wijngaards eens zeggen zal: Roep d'arbeiders, en betaal hen het loon. Hij is 't die zeid: Zie ik kom haastelijk, en mijne loon is bij mij. want ik heb tot het geslagte van Jacob niet gezeid: Zoekt mij te vergeefs. Maar in tegendeel heb ik mijne dienaren enen overvloedigen loon beloofd, en ik zal ze hen geven: want, die op de regte wegen wandeld... die zal zijn verblijf in de hoogte hebben... en zijne ogen zullen den koning in zijnen luister zien. Dat dan de vrome en heilige zig verblijde in de geboorte van Iesus, die hem verlost heeft van zijne zonde, en eerstdaags zal verlossen van dit lighaam des doods.

(Marginal notes: zal hem ook eens daags verlossen van dit lighaam des doods, die zal hem — act. 10-42. — Matt. 20-8. — Apoc. 22-12. — Isa. 45-19. — C. 33-15. 17)

Gaudeat peccator, qa invitatur ad veniam.

Dat zig ook de zondaar verblijde, want heden word hij tot vergiffenisse uitgenodigd; want die geboren zal worden, of wiens geboorte wij onder ons zullen verniewd zal, of is Iesus genoemd, want hij zal zijne volk verlossen van hunne zonden, de zoon des mensche zal dedagen komen, of liever, roept reeds zelf: de zoon des

Luc. 19-10

des mensche is gekomen om te zoeken, en zalig te maken het gene verlooren was. Hij zal deze dagen bezonderlijk roepen: Venite ad me oes qui &c. Hierom deze reden van Jesus komste meldende roept een Paulus, teregt, uit: 't is een waaragtig woord, en alle zins aannemens waardig: dat J. C. in deze wereld gekomen is om de zondaars zalig te maken. 1. Tim. 1-15. Roep dan, „roep dan zondaar met Aug.: Multi et magni sunt lan„guores mei, multi sunt et magni; sed major, et amplior „est medicina tua.. Conf. L. 10. c. ult.

Niemand, niemand dan word van deze blijdschap uitgesloten. ijder heeft evenveel reden om zig te verheugen. Conclusio

Et tuam ipsius aam pertransibit gladius.
Daer zal ook een zwaerd, door uwe ziele gaen. Luc. 2. v. 35.

Dnica Post Nativ: Dni quæ est intra Circumcisio: & Epiphan: 1734.50.

Vide M.S. anni 1733.

NB Bis dixi Corvam admonitionem post primum, et integram post 2um Sacrum.

Aanmerkens waerdig is 't gene, wij vinden, bij den Propheet Zach: 33
De Propheet aldaer, beschrijvende hoedaenig dat god met de zijnen te werk gaet, 't gebruijkt aldaer, de gelijkenisse van een herder, en de schaepen, 't gene zeer gemeen is in de h: Schriftuere. De Propheet, of, om beter te zeggen, god, die door den propheet spreekt, zegd aldaer (c. 33 - 7.) dat hij zijne schaepen weid met twee verscheidene harders staffen, van dew: hij d'eene noemde schoonheid, en d'andere koordeken. Ik nam, zegd god, twee harders staffen, en ik noemde d'eene schoonheid, en den anderen koordeken, en ik weidde de kudde. D'eerste harders staf, daer god de zijnen mede weid, word schoonheid, of, gelijk men 't ook kan vertaelen, liefelijkheid genaemd, en dat omdat god de zijnen meenigmael vreugde, blijdschap, en liefelijkheid overzend. De twede staf word genaemd koordeken, omdat god de zijnen niet altijd verblijd, maer meenigmael rampen, droefheid, en kastijdinge laet overkomen, en de blijdschap met drofh. vermengd, en naer de vreugde smerte doet volgen. 't Gene god aldaer, door den propheet zegd [illegible] komt niet weinig over een, met 't gene den oude Simeon, in 't heden dergs Ev. van de Maegd Maria voorzeide. qualijk had hij opgehald de groote vreugde, en blijdschap die Maria was toegekomen door de geboorte des Zaligm:, aen welke vreugde hij deel genoot was voor dien hij nu zag, en in zijne ermen had, dien genen daer hij zoo lang naer had verlangd; qualijk, zeg ik, had hij van deze blijdschap gesproken, of hij voegd' er terstond ook bij, dat 't swaerd van droefheid Marias hert door snijden zoude, als hij zeide: Daer zal ook een zwaerd door uwe ziele gaen. 't Zijn deze woorden van den ouden Simeon, die wij voor hebben wat breder te verhandelen, met dezelve een wijnig te verklaren, en daer uit onze onderregtinge te trekken. Attendite

Propositio

Als 'er naer de geboorte des Zaligm: nu 40 dagen verloopen waeren, zoo zijn Joseph en Maria opgegaen naer Jerusalem, om volgens de wet der zuiveringe door Moyses gegeeven 't kind den Heere op te draegen. En, zie als zij in den tempel gekomen waeren, zoo quam daer ook door den geest in den tempel de oude Simeon, die een openbaering van den h. geest ontfangen had, dat hij niet zoude sterven, voordat hij eerst den gezalfden des Heere zoude gezien hebben. Simeon dit kind ziende nam 't in zijne ermen, loofde god, en begon te profeteeren hoe dat dit kind zoude weren tot val, en tot opstandinge van velen in Israël, waer naer hij ook terstond aen de moeder van dit kind voorzeide, Dat ook 't zwaerd door haere ziele zoude gaen.
't Eerste dat d'uitleggers der heilige Schriftuere hier aenmerken in deze voorzegginge van Simeon, is, waerom dat hij Maria, en niet Joseph aensprak. De reden die zij hier van geeven, is deze, te weten omdat Maria waerlijk de moeder van Jesus was, en Joseph zijn vader eigentlijk niet was, maer alleen zijne voesteevaders, die van 't volk daer voor gemeinlijk wierd gehouden; ten anderen ook om-

omdat Maria en niet Joseph, 't Lijden van den zaligm. bijzo woonen. Daerom, dan, sprak Simeon tot Maria, en niet tot Joseph, en zeide tot Maria: Daer zal een zwaerd door uwe ziele gaen.

Welk dat is 't zwaerd, daer Simeon van sprak, word verscheidentlijk, dog niet even wel uitgelegd. Onz meinig is hier dit

It hier breedvoerig op, en om te haalen; maar ons aan 't zekere te houden, en te bepaalen.

1° Voor eerst daer zijn 'er dies door 't zwaerd verstaen, de ergernisse en twijfelinge dies Maria met d' apostelen en anderen ten tijde van 't Lijden van Jesus van zijne geheimenisse gehad zoude hebben. En zoo is 't dat d' oudvader Origines dit verstaet. Dog behalven, dat 't woord zwaerd nergens in de heele Schriftuer in zoodaenig een zin genoomen word, dat daer door eenige verergernisse of twijfelagtigh verstaen word, zoo is dit gevoelen niet alleen min dengraem, maer ook mag men zeggen goddeloos. want dit zou doen besluiten, dat Maria van haeren zoon en van zijne geheimenisse getwijfeld zoude hebben, zij van dew d' Ev tot twemael taeen merkt, dat ze al 't gene zij zag, al 't gene zij hoorde van den zaligm. bewaerde, overleggende 't zelve in haer herte.

Wij zeggen dan dat door het zwaerd hier verstaen word d' inwendige droefheid ter.

2° Andere zijn 'er dies door 't zwaerd, daer Simeon van sprak, verstaen 't woord gods, en dere zeggen dat Simeon aen Maria voorzeide, dat zij alle de geheimen en wonderheden van haeren zoon zou verstaen. 't is wel waer, dat in de h. Schriftuere door 't zwaerd menmaels gods woord verstaen word. b. v. als Paulus dit zoo noemd zeggende: Neemt aen den helm der zaligh:, en het zwaerd des geests

Eph. 6-17.

dat is 't woord gods, en wederom als hij zegt godswoord is leevend en kragtig, en scherpsnijdender dan eenig tweesnijdend zwaerd.

heb. 4-12.

Dog des niet tegenstaende, kan dit hier zoo niet genoomen worden; want Simeon hier niet van spreekt, misdien hij zoo even gezeid hebbende hoe dat 't kind tot een teeken zoude weren t' w: zal tegengesproken worden, zoo voorzeid hij 't tot dat Maria zoude overkomen, hoe dat die tegenspraek niet alleen 't kind, maer ook de moeder zoude raeken. waer uit dat klaerlijk blijkt dat door 't zw. gods woord hier niet verstaen kan worden.

3° Andere zijn 'er nog dies door 't zwaerd verstaen een geweldige dood, en dere zeggen dat Simeon voorzeide dat Maria door een geweldige dood des zwaerds omgebragt zou worden; Dog misdien de minste schijn van bewijs niet bijgebragt kan worden dat Maria op zoo een wijse zoude gestorven zijn, maer wel in tegendeel men verscheide bewijzen bij zoude kunnen brengen dat Maria geen geweldige, maer een natuerlijke en gemeene dood gestorven is, zoo is dere uitlegging nog al zoo min als de voorige aen te neemen.

4° Dus zal door 't zwaerd dan beter verstaen worden de inwendige droefheid, welke Simeon voorzeide dat zoo groot in Maria zoude weren, dat dies haere ziele als een zwaerd zoude doorsnijden. En dit komt heel wel overeen met dier gelyke wijze van spreken der h. Schriftuere, alwaer 't zwaerd voor een zeer groote be-

benauwdheiden, uiterste droefheid genoomen word. Zoo zien wij B8
dat David willende op't levendigste de smert, en droefheid uitdruk= L.S. 304-38.
ken die Joseph in Egijpten, leed, van hem zegt: Ferrum pertrans=
ut animam ejus, het Zwaerd, heeft door zijne ziel gegaen. Nu dit
Zwaerd, van droefheid dan't gene Simeon, aen Maria voorzeide,
is door haere ziele gegaen, als zij haeren zoon, heeft zien hangen,
aen't Kruis. 't is waer, zij heeft gedurende de loop van't Leven, van
haeren Zoone groote droefheid gehad, als B. v. dat zij nauwelijks
naa de geboorte van haeren Zoone terstond al moest vlugten naa
Egijpten, om, de woedende hand, van Herodes te vermijden die 't kind
zogt van kant te helpen. wederom, groot was haere droefheid
als ~~wanneer~~ zij, 't kind Jesus 12 jaeren oud geworden zijnde, op gin=
gen naa Jerusalem, en hem, aldaer verlooren, groot, zeg ik, was
alsdan haere droefh: zoo als wij haer zelf hooren spreken, wanneer
zij 't kind wedergevonden hebbende, tot hem zeide: ziet uw vader, Luc 2-49
en ik, zogten u met droefheid. Groot was waerlijk haere droefheid
als zij zag hoe haere zoon van de joden verstooten wierd, als zij
hem uitmaekten, voor al wat leelijk was, dan hem noemende, eenen
wijnzuiper, dan een bedrieger, dan roepende dat hij den duivel
in had, dan dat hij door Beelzebub den prins der duivelen, de dui=
velen uitwierp. Ja zou men meinen, dat als de Joden alles uitwrochten om
haeren zoon van kant te helpen, dat zij alsdan geen smert, en droef=
heit had? O! voorzeker ja. Immers wat droefh. zou een moeder
niet hebben, die zien zoude dat men dusdaenig met haer kind te werk
ging? hoe zou zij haer ingewand voor haer kind kunnen sluiten?
Hoe veel te meerder droefh. moet 't voor Maria dan ~~niet~~ geweest ~~hebben~~ zijn,
daer zij wist wie haere zoone was, daer zij zijne onnozelheit kende?
Wie zal de grootheid van deze droefheid afkunnen meeten?
Doch nog voornaementlijk heeft dit Zwaerd van droefheid haere
ziele moeten treffen als zij haeren zoon zag aen den kruisen hangen,
als zij zag hoe hij onder de godloozen gerekend wierd, als zij
hoorde en aenschouwde alle die schimp, smaed en lasterwoorden,
die de joden, en al 't volk tegen hem uitspraken. Wie, wie mag
men hier vooral wel zeggen, wie zal de grootk: van deze droefheid
afkunnen meeten? Dit kan men afmeeten in een moeder, als
men aenmerkt hoe groot de liefde is van een moeder tot haere
kind, en zonderlingen tot haer eenig kind. wat een droefheid is
't ~~niet~~ voor zoo eene moeder, haer kind te verliezen? hoe veel
te grooter moet dan ~~niet~~ geweest ~~hebben~~ zijn de droefh. van Maria
wez. haeren eenigen zoon, dien zij op zoo een schandige wijze, als was
de dood des kruis, moest verliezen?
Ja, 't gene deze haere droefh: zekerlijk nog meer quam te vergro=
ten, was niet alleen de dood van haeren zoon, maer dat z' ook
zelf met haere eigene oogen dit quam te aenschouwen. Dat
vermeerderde nog grootelijks haere droefheid. Dit wist de koning
Nabuchodonosor zeer wel hoe zeer 't aenschouwen van 't lijden
en de dood 't ingewand van eenen vader, of moeder, ten opzigten
van haere kinderen moet pijnigen. Daerom als hij Jerusalem 4. Reg. 25.

in genoomen, en den köning Sedecias vlugtende agterhaeld had, zoo stak hij hem, niet terstond de oogen uit, en deed hem niet ge-
vangen naa Babel voeren, maer deed eerst zijne twee zoonen
voor hem brengen, en, voor zijne oogen, dooden, waernaa hij
hem eerst van 't gezigt beroofde, en gebonden naa Babel voeren.
Dit dit deed de köning Nabuchodonosor om de smerte, en droefheid
van den köning Sedecias te vergrooten. En, zoo is dat men
ook met regt mag zeggen, dat 't zwaerd van droefh. de ziel van
de h. Maagd getroffen heeft, niet alleen, om dat haer zoon
leed, maer ook omdat zij dit zelfs met haere oogen aenschouwde.
Gen. 23. Dit wist Agar, de dienstmaegd, van Abraham ook zeer wel, waerom als
zij met haeren zoone Ismaël was weg gezonden en, als 't brood, en de
flessche water op was die Abraham haer had mede gegeeven, zoo leide
zij haer kind, onder een van de boomen die daer waeren, en zij week
er van af, en zeide: ik zal het kind, niet zien sterven, Non vi-
debo morientem puerum, ik zal 'er van afwijken, mijn ingewanden
niet kunnende mijn kind zien sterven. Hoe groot moet dan de
droefh. van Maria gewéest zijn, als zij haeren zoon zag
Gen. 37. sterven? De Schrift verhaelt dat Jacob ziende alleenlijk maer
de bloedige rok van zijnen zoone Joseph, die men hem zeide
door een wild dier vermoord te zijn, wierd met zulk eene droefheid
overgooten, dat niemand zijne rouw konde verzagten,
dat hij geenen troost wilde ontfangen, maer zeide: ik zal al wee-
nende tot mijnen zoone ter helle daelen, dat is met mijnen
zoone ten graeven gaen. Nu, was Jacob zoo zeer bedroefd
als hij alleen maer zag een téken van de dood van Joseph zijn
zoone, hoe zeer, moet de droefh. 't moederlijk herte van Maria
dan getroffen hebben, als zij haeren zoon ook zelf met haere oogen zag
sterven, als zij de laeste woorden van haeren zoone tot zijnen
hemelsche vader hoorde, zeggende: In uwe handen, beveel ik
mijnen geest?

Dus zien wij de groote droefh. van Maria. Dog met zeg
mag men, hier wel zeggen, dat men niet weet hier meer te ver-
wonderen, is, of de groote smerte en droefh., dan of wel haere
kloekmoedigh. in déze droefheid. Om ons deze kloekmoedigheid,
te vertoonen, zoo zegt d' Ev. Joes dat zij stond nevens 't kruis,
door welke wijze van gestalte haer manneliik herte word bekend
geeven; verre van daer, dat zij als bezwijkende onder 't kruis zou
gelegen hebben, gelijk men dit mogelijk door de schilders wel ver-
toond zal vinden, zoo stond zij zegt d' Ev nevens 't kruis, too-
nende hoe kloekmoedig zij zig in 't midden, van alle haere
droefh. op aan te gedragen. Een groote lof was Abraham waer-
dig, en niet zonder réden, roemt hem, zoo zeer de Schrift, als
Gen. 22. hem geboden, wierd zijnen zoon te maeten offeren, zoo hij niet al-
leen gehoorsaemde maer ook bereid was na te kómen. Zwaer voor waer was
deze beproeving dat God hem, niet geboden, zijnen knegt, maer zijnen
zoon, zijnen eenigen zoon, een zoon dien hij lief had te maeten
offeren, nogtans hij was bereid, hij stak zijne hand zelf uit

zegt de Schrift, en nam het Zwaerd om zijnen zoon ten offer
te slagten, 't w: hij zoude toegeslagen hebben, ten waer de Engel
des Heere zijne hand had wederhouden. Groot voorwaer was
ook de kloekmoedigh. van de moeder der kinderen van Macha-
beus, zij offerde zelf haere zoonen, niet eenen zoon, maer ook
zeven zoonen, zij moedigde ze alle ter dood aen, om kloek-
moedig voor de ~~[illegible]~~ wet te strijden. Dog deze, en meer andere v.b.
diensen, bij zoude kunnen brengen, moeten alle aen de h. Magd
wijken, zij offerde haeren zoon, niet alleen haeren zoon maer
ook gods zoon, niet alleen haeren eenigen zoon, maer ook zelf
gods eenigen zoon, zij offerde haeren zoon, die de behoudenisse
van Israhel moest weren. hier in was zij kloekmoedig, en
volstandig, en stond zelf nevens 't kruis aen 't w haere zoone
stierf.

Zie daer, op 't duidelijkste de voorzegging van den ouden Si- **toepassing**
meon in Maria volbragt. Wat is nu 't gene wij hier uit moeten
leeren? Hier uit leeren wij 1o. hoe verduldig wij moeten zijn
in 't lijden, en hoe kloekmoedig 't zelve verdragen, dewijl wij zien
dat god zelf de moeder van zijnen eeniggeboorenen zoone hier van
niet heeft willen ~~[illegible]~~ bevreiden, maer dat zij ook zelfs deel
aen 't lijden van haeren zoone zoude hebben, dat gelijk 't Zwaerd
van een der soldaeten zijne zijde door stooken heeft, zoo ook
't Zwaerd van droefh. haere ziele door snijden zoude. En dog
wat heeft een Xten anders te verwagten, dan dat Xus is overkomen?
van dat zijne moeder weder vaeren is? want 't vest gaet 't gene
Xus ons alle voorzegt, dat de knegt niet meerder is als zijn heer
hebben zij mij vervolgd, zij zullen u ook vervolgen. Dit steld
Paulus als een vaste regel onvermydelijk voor alle Xten, als hij 2. Tim. 3 - 13
zegt: alle die godvrugtig willen leeven in Xus Jesus, zullen vervol-
ginge lijden. Dit steld hij als den weg tot den hemel, als hij zegt dat
wij door veele verdrukkingen moeten ingaen in 't rijke gods, gelijk act. 14 - 21
wij leeren, dat hij dit preekte, en verkondigde aen die van Listren,
Ikonien, en Antiochien. ~~[illegible]~~ En zoo moet de voorzegging van
Simeon wegens Maria ook in alle haere kinderen zijne waerheid
hebben. En dog wie is hier van bevrijd, wat kruisje is 'er zonder kruisjes?
waer zal men komen daer men 't Zwaerd van droefh. niet zal
vinden? Dog hoe zal men zig in die smerte, droefh., of ver-
volginge ~~[illegible]~~ gedraegen? Zie! Maria leerd ons dit door haer
v.b., en dit is 't tweede, dat wij uit 't gezeide moeten leeren
2o. Maria stond nevens 't kruis, zij hield zig kloek en man-
nelijk tussen alle haere smerten en droefheden. En zoo is 't ook
dat wij kloekmoedig en standvastig moeten weren. Dit is 't gene
Paulus alle de geloovigen diep wil ingescherpt hebben, hierom
vermaent hij ons allen van niet ontroerd te worden in de verdruk-
kinge, want, zegt hij, gij weet wel dat gij daer toe gesteld zijt 1. Thess. 3 - 3.
Hier in is 't dat Job zig kloekmoedig draeg, als hij met aller

allerhande smerten overladen was. Hier in gedroegen d'apos-
telen zig mannelijk, hier in is't dat wij hen naemaeken valg
staende met Maria, nevens 't kruis, kloekmoedig wérende self
tussen alle kruis, rampen en wederwaerdigheden. Dit is 't midd
om ons 't Zwaerd van droefh., 't géne God ons overzend, voor deel
aen ons te maeken, dit is self de weg ons ons teessen alle droefh.
te vertroosten.

Conclusio

Wel aen dan, C., deze wynige lessen moeten wij ~~aen~~ wel in agt
neemen. hier moeten w'ons naer 't V. C. van Maria kloek
en standvastig gedragen. Hier is 't de tijd van schreijen en
weenen, de tijd van smerten en lijden, daer naer zullen wij
de vreugde genieten ~~(salig zegt Xus die vervolging lijden, zalig
zijn die weenen, want zij zullen vertroost worden, want 't
rijk der hemelen komt hen toe)~~ hier mede was't dat de gevan-
gene en godvrugtige jóden tot Babel zig troosteden zeggen

Ps. 125

gelijk David hen doet spreeken: Die met traenen zaeijen
zullen met vreugde maeijen, al weenende gingen zij henen
werpende hun zaed in d'aerde, maer met vreugde zullen zij
wederom kómen drâgende hunne schooven. Dit is 't géne Xus
toezegt aen alle die hier 't Zwaerd des droefheids met Maria
kloekmoedig ontfangen zalig, zegt hy, die vervolging lijden,
zalig zijn ze die weenen, want zij zullen vertroost worden; want
't rijk der hémelen komt hen toe. Dit is de vergelding die
Maria bekómen heeft. Dit is de vergelding die wij te verwagten
hebben, laet w' dan met Maria tragten standvastig te staen
onder 't kruis op dat w'ook met haer deelagtig mógen worden aen
de hemelsche glorie &c.

1. May. 1783. op den Feestdag van den St Philip en Jacobus. Apostelen.

Text. Joan. 14. v. 8. Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.

Exord: of wel van de Apostelen: of wel van de Vermaaning, die hier in 't Evang: geeft aan de Apostelen.—

Divisio. 1º. In deeze Textwoorden blykt, waar het waare geluk in bestaat zoo voor de Apostelen als voor ons.

2º. de Weg, om daar toe te geraaken.—

Veele hebben wegens de gelukzaligheid gedwaalt. interroga Epicurum Stoicum. Mahometaan,— Politicum.— met een woord de wereld liefhebbers— maar vraag nu eens Philippus, die zegt: Heer toon ons den Vader &c. wat er in onbrak by Philipp: scilicet den Vader te willen zien zonder Christus.——

— Den Weg hier toe 1º. de Kennisse van God. 2º. de Liefde tot het Goddelyke. en 3º. de Vreugde en troost hier in.— fusius hoc explica.

Toepass. op de Apostelen en op ons.—

Conclusio. ex dictis.—

Erat pater ejus, & mater mirantes sup his, quæ dicebantur de illo.

Luc. 2. v. 33.

Dominica 1a post Nativ. Domini 1735. 43. 53.

Gelijk Cbs in de wereld quam, om ons menschen zalig te maken, zoo heeft hy ook, qualyk geboren, zig aan alle zoort of slag van menschen willen openbaren, en door hunne getuygenissen beroemd willen worden. A. A.

Dus qualyk geboren, dien zelven nagt, maakt hy zig bekend aan de Bethleemse Harders: kort daaraan roept hy van het Oosten de Wyzen tot zyne kribbe: 40 dagen geboren zynde vertoond hy zig aan den ouden vroomen Simeon, en de godvrugtige prophetesse Anna in den tempel.

En zie ook, door aller dezers getuygenissen word 't nieuw geboren kind geroemd en geprezen. Van de Harders zeid Lucas, dat zy van de stalle wederkeerden, verheerlykende en lovende Godt over al het gene zy gehoord en gezien hadden. de Wyzen uit het Oosten te Jerusalem komende, maken daar bekend dat der kind geboren was, zy melden zig zelf aan 't paleys van Herodes aan en vragen Ubi e qui natus e Rex Judæorum? D'oude Simeon, dit kind op zyne ermen dragende loofde Godt, en zeide: Nu laat gy Godt uwen dienaar naar uw woord in vrede gaan, &c. de Prophetesse Anna (ait Luc.) loofde ook den Heere, en sprak van hem tot allen die de verlossinge van Israel verwagten. Ja zulke groote en wondere dingen, roemden en voorspelden deze menschen van het kind Jesus, dat Joseph en Maria 'er over verwonderd stonden. de text zeid 'er van: En zyn Vader, en zyne moeder waren verwonderd over deze dingen, die van hem gezeid wierden.

Luc. 2 - 20.

Matt. 2 - 2

Luc. 2 - 29

v. 38.

Hanc Josephi et Mariæ mirationem expendemus, et Moralia deducemus. Attendite

Propositio

Dum in textu Josephum Cbri patrem nuncupari audimus, existimare ô dilmi ac si quid ad illius generationem contulisset naturalis Cbri Dni pater esset.

Aliter certe nos docuit Angelus dum Mariæ concipiendum hunc in se infantem in Nazareth nuntiabat: want als Maria versteld en verlegen over des Engels boodschap tot den selven
Luc. 2-34... zeide: Hoe zal dit geschieden, naardien ik geen man bekenne? zoo antwoordde haar de Engel: de h. Geest zal in ü overkomen ende kragt des Alderhoogsten zal ü overlommeren: daarom....
Matt. 2-20 Ipse angelus idem hoc Josepho in somnis explicavit dicens: Joseph Davids zoon, wees niet bevreesd Maria uwe vrouwe tot ü te nemen, want het geen in haar geboren is, is van den h. G.

Itaq. o verus vaalisa Chri pater fuit Joseph

vocatur tn Chri pater omdat hy daar voor by yder aangezien en gehouden wierd. Hanc rationem ipse Lucas diserte secum, Chri genealogiam descripturus dicat: En Jesus begon
Luc. 3-23 omtrent den ouderdom van 30 jaren, en was, zoo men meinde de zoon van Joseph. ten blyke nog dat Joseph by yder een voor Jesus vader aangezien en gehouden wierd, is dat de Joden over 's Jesus wysheid versteld en verwonderd staande zeiden: van
Matt. 13-54.. waar komen dezen die wysheid en wonderdaden? Is dit niet de zoon van den timmerman? Is zyne moeder niet Maria genaamd? En wederom als Jesus zeide ik ben het brood van
Joes. 6-42 den hemel gedaald: Is dit niet (zeiden zy) de zoon van Joseph, wiens vader en moeder wy kennen? Hoe zeid hy dan: ik ben van den hemel neder gedaald? zoo dan Joseph word genoemd Jesus vader omdat hy daar voor by de Joden aangezien en gehouden wierd.

1 Hy wierd daar voor gehouden, omdat hy waarlyk en inderdaad met Maria Jesus Moeder getrouwd was, alhoewel zy niet als getrouwden leefden. 2 Ob singularem curam et dilectionem Jesu exhibitam, quo sensu Maria Jois Ev. mater et Joes Mariæ filius à Chro postea dictus e. deze zorg zag yder een dat Joseph voor Jesus droeg v. g. in fuga et reditu ex ægypto, in inventione pueri Jesu duodennis, in eo dat hy voor 't kind Jesus en Maria zyne Moeder met den arbeid zyner handen te Nazareth de kost won. En uit deze zorg besloten z' ook dat hy waarlyk Jesus vader was.

Joseph itaq. in textu dr pater Jesu, qa sic putabatur, et sic putabatur &c.

Aliter

Aliter vero se res hbt cum Maria, quæ in textû Chri Matr dr, e illa verè Jesu Mater ratione generationis, unde S. Lucas Chri nativitatem, describens ait: Maria baarde haaren eerstgeboeren zoon. unde et in symbolo profitemur Credo in J. C. qui conceptus e de spu S., natus ex Maria virgine. Luc. 2-7.

Utramq. hanc apertam veritatem viz. quod Joseph, non Chri pater o fuerit, Maria vero vera, realisq Chri mater fuerit, negarunt olim, aut etiamnum aliqui hæretici &

At missis his erroribus, nos Josephum putativum Chri patrem, et Mariam veram Chri matrem agnoscimus, atq hoc sensû in textû dici Joseph Chri pater. et Maria Chri mater

Et de hoc Chri patre et hac ejus matre lra ait, Zy waren verwonderd over ---

diversimodè sup aliqua re mirari possumus, diversaq sr admirationis gra Imo admiraō procedit ex quadam ignorantia, sic v. G. rusticus aut alius illiteratus admiratur eclypsim solis aut lunæ, o autem sic astrologus aut philosophus qui rem ejusq caam novit. Sic Pharao in somno visis septem spicis et vaccis pinguibus mirabatur, o autem Joseph qui scationem rei noscebat. Sic mirabatur Nabuchodonosor arborem et statuam videns, o autem daniel Sic mirabatur Balthassar cum digitos in pariete scribentes videret. Hi oes mirabantur qa rem nesciebant, o autem daniel qui eam eis explicabat. Gen. 43. Dan. 4 C. 5.

2do Admiraō procedit ex infidelitate v. G. dum quid narratur, de quo, tamqm de re falsa aut suspecta, admiramur. Talis erat admiraō aplī Thomæ de de resurrectione Dni a discipulis ei asserta. Item admiraō fidelium de nuncio puellæ Rode referentis Petrum stare ante januam domus. Jois. 20. Act. 12.

3tio procedit ex magnitudine et excellentia rei de qua miramur. sic v. G. miramur solis à terra distantiam, magnitudinem solis, lunæ et stellarum, terræ capacitatem, maris profunditatem, arborum, et agrorum frugem, hyemis et æstatis vicissitudines & Hæc ora nobis certo constant, nec quisquam de eis dubitat; dum et

experitur, et ipsa rerum excellentia admirationem parit.

Qualiter autem Joseph et Maria dicantur mirari facile est videre. Certe eorum admiratio non processit ex ignorantia rei optime noverant Christum natum fore Salvatorem, et lumen ad revelationem gentium &. Noverant id ex veteribus prophetarum vaticiniis. Audierat Maria de totius rei hujus mysterio angelum disserentem. Ex eodem angelo et Joseph didicerat antequam Christus natus esset quid de hoc puerulo sentire deberet. Advenerant deinde pastores Bethlemitici qui quae ex angelo audierant prolixè narrabant. Non multo post et Magi successerant, qui puerum hunc donis quoque regalibus honoraverant. Non ergo rem totam Joseph et Maria ignorabant adeoque nec ex ignorantia mirari potuerunt, dum nunc in templo Simeonem et Annam de hoc puero audiebant.

2 Neque enim ex incredulitate mirari dici possunt siquidem omnia credebant quae ab angelo vel aliis de hoc puero audierant: unde et Elisabeth Mariae: Zalig zyt gy die geloofd hebt: want het geen u van den Heere toegezeid is zal volbragt worden.

Luc. 3-45.

3 Igitur certò ex rei magnitudine vel excellentia sola processit utriusque admiratio. Obstupescunt et admirantur dumdum considerant quod ea, quae tam magnifice de Christo infante nato hic in templo publicabat Simeon, tam accuratè convenirent cum oraculis prophetarum, cum praedictionibus angeli, cum relatione pastorum, et Magorum publicatione. Admirantur, dum considerant puerulum hunc, qui nihil magnifice prae se ferebat à variis, variarumque conditionum hominibus pro Dei Filio, mundi Salvatore agnosci. Admirantur denique dum in hoc nativitatis Christi mysterio considerant divinam sapientiam, misericordiam, et potentiam.

Habetis A. A. quod pater et mater Jesu dicantur in textu admirari super his quae à Simeone de puero Jesu dicebantur.

Ex dictis varias utilissimas reflexiones moribus informandis adnotare possumus

Ac 1mo quidem adnotare possumus quod Deus per Simeonem hic docere et instruere voluerit Mariam, ipsi per Simeonem praedicendo quod puer hic sit salutare Dei et lumen ad re-

revelationem gentium, quod puer hic futurus sit in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, quod gladius doloris aam Mariæ esset pertransiturus &c.

Maria quæ circa hanc rem, sicut circa alia oia divinam agnoscebat dispositionem, subjicit se ei, nec dedignatur instrui et doceri p Simeonem: attente n et modeste oia audiebat, et conservabat in corde suo.

Quanta int Simeonem et Mariam disparitas! Quam lon þ Maria graæ plenitudine et vitæ sanctitate excedebat sup Simeonem? Et ecce tn ab eo doceri ō recusat

Sic et nos agere dbms. deus ō p angelos, ō p se metipsum instruit hoes, fecit hoc quidem in diebus antiquis, sed mos ejus ordinarius ē hoes instruere p hoes. ac proin ad exemplar Mariæ et Josephi in eo divinam agnoscere dbms circa nos dispositionem, neq dedignari em à minoribus doceri.

Perversè agebant pharisæi. quod nollent audire cæcum illuminatum, &c Jois. 9-34

Melius olim Moses qui ō spernebat consilium quod Jethro illi dabat &c Exod. 38.

Item Naaman, die de raad van zyne vrouws dienstmaagd, en naderhand van zyne knegten innam, naar dizelven deede, en dus van zyne melaatsheid genesen wierd &c 4. Reg. 5.

Sic et nos ad horum aliorumq omnium exemplar facere dbms. Wy moeten niet weygeren onze minderen te aanhooren: want godt dikwils mindere gebruikt om meerderen te leeren, kinderen om ouders, huisgenoten om oversten ten beste te raden.

Wy moeten onze oogen maar slaan op eenen Joseph en Maria &c en hun v. B. zal ons op dit stuk tot een spiegel en lesje dienen.

2do Observandum quod Maria jam sæpius eadem audisset, nec tn ut supervacanea contemneret, aut ut tritæ nimis fastidiret.

Quo in explo docet nos niet traag te zyn om dikwils van Godt te hooren spreken, zyne godlyke waarheden, en Evang.

leezen en hooren verkundigen. Hier geen walg moeten wy daar van hebben, maar integendeel een geestelyken honger.

Amanti proprium est libenter audire de amato. Si ergo deum ejusque veritates volumus videri amare, libenter et saepius ea legere et audire debemus. Hoc Christus ut signum ~~proprium~~ suarum ovium assignat: oves vocem meam audiunt. Item: Qui ex Deo est, verba Dei audit.

Sed audire vel legere solum non sufficit: eadem saepius ruminare et meditari oportet. Sic agit Maria, quam hic in exemplum proponimus, semel iterumque Evangelista de ipsa dicit: Conservabat omnia verba haec, conferens in corde suo. Idem et nobis agendum. Proprium id quoque est amanti, nihilque dulcius.

Sed heu! quam pauci, qui quae legerunt vel audierunt conservant in corde, et conferunt in corde suo? e contra quam multi qui quae audierunt laten vervliegen, de kerk uit zynde daar niet eens meer op denken, veel min dat t'huis overleggen, daar met hunne huisgenoten van spreken en de zelve me stigten? Zy hooren 't woord als uit een slenter, als een tydkortingjes, qualyk komt 't het eene oor in, of 't vliegt het ander weer uit.

Aliter David: Uwe bevelen zal ik betrachten, en ik zal
Ps. 118-16 uwe woorden niet vergeten. Item: Ik zal altoos myne aan
v. 117. dagt in uwe bevelen oeffenen. Ex eo testabatur suum
erga deum amorem. Hoe lief (inquiebat) heb ik uwe wet,
v. 97. o Heer! den gehelen dag is zy myne betrachting. Niets
was 'er hem zoo zoet, zoo lief en aangenaam als deze be-
v. 103 trachting, waarom hy ook zeide: Hoe zoet zyn uwe uitspra-
ken voor myne keel, boven honing voor mynen mond!
Et certe omni deum amanti nihil dulcius quam de Deo audire, cogitare, et meditari. Nil canitur suavius, nil cogitatur dulcius, auditur nil jucundius, quam Jesus dei filius.

Quid ergo dicemus de illis qui vix nullum in divinis habent gustum? die het verveeld en een last is van godt en goddelyke dingen te hooren? Si similes sunt Israelitis nauseantibus super levissimo, ut aiebant, cibo, scil. Manna de coelo, unde et ad carnes Aegypti anhelabant. Sed

sicut

sicut deus Israelitas punivit, sic et his merito timendum ne ei ipsi à deo in justitia puniantur.

Nos A. A. Mariam imitamur &c.

3tio observandum, quod Maria miratur sup his quæ de puero Jesu dicebantur. Unde discimus eum imprimis admirari oia dei opera, particulariter nunc ea quæ dicuntur de Chro.

Et certe nonne deposcit mysterium hoc Incarnaois Chri admiraoem nram? (Refer mirabilia quædam quæ circa Chm. natum inveniuntur.)

Mirabatur olim 3. Reg. 10. Regina Saba, sapiam Salomonis. At potiori jure mirabimur nos sapiam divinam in excogitando tali redemptionis medio. Mirabimur quoq ejus bonitatem, simul et severitatem.

dicamus cum Davide: Hoe wonder groot zyn uwe werken, Heere! alles hebt gy met wysheid gedaan. Ps. 103-24

dicamus cum Paulo: O diepte der rykdommen van de wysheit en kennisse Gods! hoe ondoorgrondelyk zyn zyne oordelen, en hoe onnaspoorlyk zyne wegen! Rom. 11-33.

1743 NB in Smo Sacro de Epistola dixi

Moralia 1º Was Joseph Jesus voester-vader? 't zelve geluk word ons gegund: Quod uni ex minimis meis fecistis &c vide Serm. Pasch. A. M. 1743. Nu indien ons t noemen dan als wy in Gods kerke vernieuwen, dat Jesus versloten in doeken gewonden legt in de beeste krebbe &c

2º Was Maria Jesus Moeder? 't zelve geluk word ons gegund, gelyk wy u. A. op kersdag lieren horen vide Serm. 4. 1754.

3º verwonderden zy zig over het gen. zy door Simeon van dit kind hoorden? 't zelve geluk word ons gegund in de predikatien, en 't lesen van 't h. Ev. en H. S. aamoeding tot 't lesen, al was 't waar 10 à 12 v. daags.

Tuam ipsius animam pertransibit gladius.
Luc. 2. V. 35.

Dnica 3a post Nativit: Dni 1736. 52.

Singulari attentione digna e ~~historia~~, prophetia Aggai Propheta de secundo templo Jerosolymitano A. A.

Aggaeus Propheta, prophetans de 2do templo Jerosolymitano per Zorobabelem aedificato praedixit hoc 2dum templum multo illustrius futurum templo primum per Salomonem aedificato. De Heerlykheit van dit Laeste huis, ait, zal nog grooter zyn, dan die van het eerste — agg. 2-10

Mirum fortasse o nemini videbitur quod dici potuerit templum posterius illustrius fore templo priore a Salomone aedificato, cum templum Salomonis re ipsa, structura elegantia, ornamentorumque praestantia longe excelluerit; attamen rem facile perspiciet si modo attendat in templo Salomonis tt fuisse arcam et alia quae Deum repraesentabant in posteriori vero Zorobabeles tplo, o Deum in figura, sed in ipsa sua persona, Deum ipsum comparuisse.

Impletionem prophetiae hujus hodiernum Evangelium nobis indicat. In hoc Ev. describitur Dnus Jesus ut existens in templo, portatus illuc brachiis matris suae Mariae; convenit illuc et Simeon, ductus Spiritu sancto, intrat eo ibidem Messiae obviat. adeoque multo illustrius hoc 2um templum...

O felix introitus in tplum dum illuc reperitur Dnus templi et sanctificans illud. Felix ignur Simeon intrans hoc tplum.

At mirabilis Simeon in elocutionibus suis multa illustria de Dno Jesu dicere incipit, praedicit quod futurum sit Lumen ad revelationem gentium & at infausta effatur finiens Scil: de Xto ait Positus e hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel. Dein progreditur et de Maria ait Tuam ipsius animam pertransibit gladius

Hunc textum hodie explicabimus, et usui nostro applicabimus — Propositio

Attendite.

In explicando textu considerandam 1º. persona prophetans 2º. persona de qua prophetat 3º. contentum prophetiae.

Persona prophetans est Senex Simeon. an hic fuerit Sacerdos? conveniunt Scriptores, textus non innuit; nihil enim de ejus sacerdotio dicit. Verum fuerit sacerdos nec ne, aliunde satis innotescit, fuit enim homo justus et timoratus, expectans consolationem Israel, et Spiritus sanctus erat in eo, et responsum acceperat &c.

Persona de qua prophetizans loquitur est Maria. Immediate ante locutus fuerat de Xto quem tenebat inter ulnas suas de eo dixerat quod esset Lumen ad revelationem gentium &c. Item: Positus est hic in ruinam et in resurrectionem...

Nunc à Xto transgreditur ad Mariam, de qua praedicit id quod textus continet. Scil: Tuam ipsius animam pertransibit...

Non lubet hic nimis immorari in recensendis variis explicationibus quas quidam in haec verba nobis tradiderunt. Id solum dicimus verum et genuinum horum verborum sensum esse dat door het zwaerdt, de quo Simeon, verstaen moet worden d'inwendige droefheit, welke Simeon voorzeide dat zoo groot in Maria zoude weren, dat die haere ziel als een zwaerdt doorsneiden zoude. En dit komt heel wel overeen met dierghelijke wijze van spreken der h. Schriftuer, alwaer het zwaerdt voor een zeer groote benaudheit, en uiterste droefheit genoemen wordt. Sic v. g. David volens ad vivum

Ps. 104 - 18. describere et exprimere dolorem quem Josephus in Egypto passus est, eadem verborum phrasi utitur et ait: Ferrum pertransiit animam ejus. Nu dit zwaerdt van droefheit dat tw: Simeon aen Maria voorzeide is door haere ziel gegaen als zy haeren zoon heeft zeen hangen aen den kruijsen.

Wel is waer dat Maria geduerende den loop van het gantsche leven van haeren zoon veel droefheit geleeden heeft als v. g. dat zij van hem bevrugt zijnde van d'inwoonders van Bethleem verstooten is.... dat zij nauwlijks haeren zoon gebaert hebbende reeds al met hem de vlugt moest nemen na Egypten om..... groot voorzeker was haere droefheit wanneer 't kindt Jesus 12 jaeren oudt geworden zijnde te Jerusalem verlaoren wierd, groot zeg ik was dan haere droefheit, ut facile colligere est ex ejus verbis.... Waerlijk groot was haere droefheit, als zy zag hoe dat haer zoon van de Joden verstooten wierdt, als ze hem uitmaeckten voor al

wat leelyk was, dan hem noemende een wijnzuijper een vriendt der zondaeren en tollenaeren, dan roepende dat hy den duivel in had, en door Beelzebub den prins der duivelen de duivelen uitdreef. Daer en boven, wie kan ons zeggen hoe zeer het zwaerd van droefheit het hert van Maria getroffen heeft, dat zy voor haere oogen zag hoe de joden allam gestaedig uitwaeren en maer gelegenheit zogten om haeren zoon van kant te helpen? immers wat moeder is'er, die zien zoude dat men zoo met haer kint te werk ging, die niet tot in't binneste van haere ziel aengedaen zou weezen? vervolgens wat droefheit moet'z niet geweest zijn voor Maria, die de waerdigheit en onnozelheit van haeren zoone kende? Wie, wie zal de grootheit van deze droefheit van Maria kunnen afmeeten? dewijl gedurende den loop van gansch 't leven van haeren zoone 't zwaerd van droefheit haer hert doorsneeden heeft?

Dog zonderlingen heeft dit zwaerdt haer hert getroffen als zy haeren zoon zag aen den kruijsen hangen, als zy zag hoe hij onder de godloozen gerekent wierdt, als zy hoorde en aenschouwde alle die laster, smaed en schimp woorden die zy tegen Jesus hangende aen den kruijsen quamen uit te braeken. Wie, wie is'er bequaem om de groote droefheit van Maria uit te drukken? groot is de droefheit van een moeder over het verlies van haer kind, nog veel grooter over haer enig kindt. Itaq. nimium fuisse oportet Mariæ dolorem, over het verlies van haeren zoon, van haeren enige en zeer beminde zoon, over het verlies op zulk een droevige en schandige wijze als is de doodt des kruijsse.

Atq. hæc oia Simeon Mariæ prædicebat dum illam alloquens aiebat: Tuam o Maria ipsius aiam pertransibit....

Ex dictis varias easq. utiles Observationes elicere possumus.

Ac 1o. quidem quod à Simeone Mariæ dolores prædicantur. Qta mutatio! antea Mariæ læta nuntiata erant, et ecce nunc subitò tristia audit. Læta nuntiarat Angelus, scil: qd eet Mater altissimi, lætificaverat eam hujus Messiæ partus, angelorum chorus, adoratio pastorum, munera oblata Magorum, mira et excellentia quæ Simeon vix de ejus filio prædicaverat. Et ecce post hæc oia gaudii argumenta (repete) doloris et mæroris nuntio contristatur.

In hoc exemplo ostendit Deus dat men, Signicr moet laeten verstaen, dat men de waere vreugde op de wereldt zoecken moet, ostendit perpetuam in hoc mundo non esse laetitiam, sed tristia succedere laetis, et laeta ferè semper dolore misceri.

Patet in persona Mariae, cujus gaudia multiplici dolore mixta sunt. Salomon id jam modo longè ante praedixerat. Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat. Salomon id ipsum experientia didicerat. Ipse de se ait quod omnia habuerit quae desiderare potuit (describe) et tum fatetur: vidi quod in his quoque esset vanitas et afflictio spiritus.

Prov. 14-13

Patet in exemplo Sara, cujus gaudium, quod ex conceptu filii hauserat, tollitur per aemulationem Ismaelis contra filium suum Isaac. Item exemplo Rebeccae quae laetabatur quod concepisset, at subito dolebat et contristabatur, et ait: Si sic futurum erat, ut quid necesse fuit concipere? Patet et in exemplo Aman, cujus gaudium ex invitatione Estheris subito mutabatur in luctum. Item patet in exemplo Balthazaris convivantis &c. patet in divite Evangelico &c.

Gen. 25-22.

Dan. 5.

En, sic in mundo non est gaudium perpetuum, sed omne gaudium dolore miscetur. Et hoc hic videre est in persona Mariae....

Servit haec consideratio ad despicienda mundi gaudia; facit et nos anhelare ad gaudia perpetua, et numquam defutura. Illa in coelis erunt, ibi erit gaudium infinitum laetitia sine tristia, salus sine dolore &c.

Item ex hac vicissitudine gaudii et doloris discere debemus: Nos non assecurare de gaudio in quo nunc sumus, sed considerare oportet quam facile mutentur. auribus nostris quasi insonare debet vox illa Simeonis: post laeta animam tuam pertransibit gladius doloris..... sicut in Maria

2o. Considera qualis fuerit vita Mariae. Ex hac Simeonis praedictione ejus vitam fuisse patet doloribus et afflictionibus repletam.

Mirum! quis non dixisset Mariae vitam fore laetam, et omnibus gaudiis repletam, quis non putasset Christum ei concessurum fuisse vitam laetam; at vere contrarium cum ea egit, dolores et tribulationes non minimas ei immisit.

Ita A. A. sic agit Deus, sibi carissimis dolores et miserias immittit, hos affligit, hos castigat.

Sic Deus: Ego quos amo castigo. Non tribuit dilectis
suis hic multam Laetitiam in terris, sed sinit eos vexari,
affligi et in doloribus vivere. Patet in Josepho, ... patet
in Davide ..... patet in Jobo, ... in Tobia .... in Paulo ...
in 3 discipulis mxe à Xto dilectis Petro Jacobo et Joe
hos cum caeteris tenerius delexerit, etiam secum penitius
in hortum Gethzemani assumsit. Patet et in Maria
et ejus dilecto sponso Josepho ....

En, sic agit Deus cum suis dilectis. Gladius dolo-
ris, quem Simeon Mariae praedixerat, et aam oium Dei
charissimorum pertransire dbt.

At quare sic agit Deus? 1o. Ut illos sibi Xus con-
formes reddat, ille enim cum in doloribus vixit, et nos
sui cformitea vult vivere. 2o. Ut p has afflictiones
suas amicos suos in humilitate contineat, cum enim Deus
eos graa sua ditaverit, facile sese erigerent, et de eis supra
alios eis carentes superbirent. igitur crucem et afflictionem
immittit ut eos humiliet et in humilitate ctineat. Sic Pau-
lus cui Deus multa praestiterat .... de se ait: Ne magnitu- 2. Cor. 12.
do revelaoum extollat me datus e mihi stimulus carnis...

Cum igitur sic Deus cum suis agat, tqm quid pere-
grim id nobis obvenire o dbt. sed cogitare dbmus hanc
ee sortem sanctorum. Xus in differentia doloris et gaudii
posuit differentiam mundi et suorum discipulorum.
Mundus, inqt, gaudebit, vos vero contristabimini. Xti
itaq amicorum sors e pati, affligi, ctristari. Quo
ma itaq te amat Deus eo plus affligit, eo penitius in
hortum intrabis, eo plus ex ejus calice bibes. Sic, sic
egit Deus cum iis quos supra commemoravimus. Sic
cum Maria. Sic et nobiscum agi dbt.

At dicet quis An ergo numqm suis hic tribuit quandam
Laetitiam? Immo certe, in mediis et mxis doloribus in-
fundit o numqm mxam Laetitiam. Sic David de se ait:
Sdum multitudinem dolorum meorum in corde meo Conso- Ps. 93.
laoes tuae Laetificaverunt aam meam. Sic Paulus:
Gaudeo in passionibus meis, aitq se sentire gaudium qd Coll. 3-24
exsuperat oe sensum. Item Deus csolatur nos in oi tri- 2. Cor. 3-4.
bulaoe nostra. 3 aplos quos secum penitius assumsit
in hortum, hos et duxit in montem Thabor, his et plura
prae caeteris signa amoris dedit. En, sic Deus cum suis

agit, sic cum Maria egit gladius doloris pertransit eam Mariae, sed et consolatione mxa replevit eam, hac enim repleta fortis et magnanima stetit juxta Crucem (delata) sic et nunc adhuc hodiedum Deus cum suis agit suos ō nunquam quin mxè Laetificat infundendo eis consolationem suam.

Conclusio.

Agite A. A. Repete et adhortare

NB adde posses consideraonem 3am scil: quid sit quod Mariam adeo contristaverit scil: oia mala et injurias quas filio suo infligi videbat. Hujus contradictiones dolores &c eam contristabant. Quid miri, amati enim injuria amantis tormentum ē.

Positus ē hic in ruinam, et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur, et tuam ipsius aām ptransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Luc. 2. v. 34.

Dom. infra Octav. Nat. Domini 1737. 47. 56.

Quemadmodum Ev. Lucas Incarnaoem Nativitatemq Dni Nostri J. C. accurato calamo descripsit, ita ō minori studio narrare dignatus ē, quoo idem, illo natus Salvator mundo sit manifestatus, et quinam illum recenter è Vigine natum pro vero Messia, et humani gris Salvatore agnoverent.

Inter hos primi fuere Pastores Bethlehemitici qbs ipsi angeli rem oem statim denuntiarunt. His proxime successerunt Magi Orientales, quos Stellâ duce, apparente Ierosolymam profectos, et eadem stellâ in Bethlehem ad quaerendum Cbm, natum venisse Matthaeus scribit. Sequuntur hos ex Ierosolymitanis civibus senex Simeon, et anna prophetissa qui Dnum in templo, cum ibi idm legem Dno sisteretur, ex speciali Sptûs S. afflatu agnoverunt, eumq publice confessi st.

Non sine ratione Evē has personas annotaverit, immò od utilitatem et instructionem multiplicem servit scire wie en hoedanige d'eerste erkenners, en belyders van den geboren Jesus zyn geweest

Als wy agtgeven op de persoonen, observamus, quod in corruptissima Judaeorum gente superstites adhuc fuerint aliqua reliquia piorum, quos deus ex peculiari grâa illo tpore servavit, ut hi essent primum, novae suae Ecclae semen. Deinde et hos hoes obscuros fuisse observamus, ex quo patet quoo Deus humiles, et qui munde judicio stulti aestimantur, deligere soleat, ut mundi fastum confundat, et regnum Cbi ō terrenum, sed coeleste esse demonstret.

Ecce qualia documenta haurire possumus vel ex sola personarum, quas Ev. nonnavit, reflexione, at multo ulteriorem doctrinam, ex earum factis et verbis eruere licet.

et singulariter ex verbis senis Simeonis quæ in textum sumsimus; quæ dum seriò expendimus magna mysteria continere agnoscemus, et utilissimas lectiones comprehendere videbimus.

Propositio — Lubet igr hæc Simeonis verba 1º litteraliter explicare, deinde morum documenta ex eis deducere. Attendite

Quæ Lucas in hod. Ev. refert ipso Purificationis deiparæ die gesta st. Tunc Simeon puerum Jesum brachiis complectens primum magnificis verbis laudavit deum; deinde pueri parentibus benedixit, deniq ad Mariam matrem conversus eam verbis nostri textus allocutus ẽ.

Quod singulariter Mariam affatus sit volunt aliqui quod Spus S. instinctu solam sine patre matrem Chi eam agnoverit; deinde quod ad ipsam præcipuè pertineret gladius iste, de quo prædicebat.

Verba ipsa, qbs deiparam affatus ẽ, examinemus. Sanè admirationem õ mediocrem illa pariunt, præsertim si conferantur cum illis, quæ præcesserunt in ipso Simeonis cantico: Myne ogen (zong Simeon) hebben gezien uwen zaligm, denw gy bereid hebt voor het aanschyn aller volkeren, een ligt tot verligtinge der heidenen, en tot heerlykheid uws volks van Israel en zo terstond hierop zei de zelve Simeon: zie dit kind is gesteld tot val en tot opstandinge van velen in Israel. Wel hoe is dan de zaligm, de heerlykheid van Israel tot enen val van velen in Israel?

In ruinam, diversimode id Interpretes explicant. Sunt qui in bonam partem interpretantur viz. quod p Chm ruitura sint peccata, velut muri Jericho juxta illud Jois: daartoe is de zone Gods verschenen

1. Jois. 3-8 — opdat hy de werken des duivels zoude teniet doen.

At hic õ ẽ litteralis sensus, neq à Simeone intentus. In ruinam volunt alii ad Chri mortem restringere de qua postea ipse Chus: Nisi granum frumenti ca-

Jois. 12. — dens in terram, mortuum fuerit &c.

Sed

Sed neq hic sensus Litteralis e, nam verba Simeonis de solius Chri ruina ō loquuntur, sed sicuti de resurrectione multorum in Israel, ita et de ruina multorum in Israel.

Sensus igr genuinus horum verborum: Positus e hic in ruinam, hic ē: Multi Judaeorum ex Chro occasionem sument offendiculi et peccati.

At difficultatem gignit ō mediocrem, quod Simeon dicat, Chm positum in ruinam, quo prima fronte vdr innuere Chm à Patre in hunc mundum missum, ut multi propter ipsum pereant, alii autem salventur, quod quidem, quoad ruinam dici nequit, ut mox dicemus.

Resurrectionem quod attinet multorum, hanc Deus Pater directè in missione filii sui intendit, et expressa Patris voluntate erat Chs de zaligm bereid voor t aanschyn aller volkeren. Waarom ook Joes Chs zelf Joes. 3-17.
Godt heeft zynen Zoon in de wereld niet gezonden om de wereld te veroordelen, maar opdat de wereld door hem zoude behouden worden. Item: de Zoon des men- Luc. 19-10
sche is gekomen om te zoeken, en zalig te maken het gene verlooren was. Directè igr Deus Pater intendit Resurrectionem multorum p Chm.

Sed ō Ruinam. Non tu (ait David) Deus volens Ps. 5
iniquitatem tu es. Vitio hoium ē quod ille Chs in salutem paratus, et in resurrectionem positus, ō nullis cedat in ruinam. Ita ut qui pereunt, ō Chi, sed sua propria culpa pereant. Sicuti lapis in via positus ad certos agrorum terminos discernendos caā ō e, quod quis in eam offendat, atq adeo lapidi id imputare nequeat, sed incautae suae et inconsideratae ambulationi. Sic Dns caā ruinae ō e, neq ei hois lapsus adscribi ō pt, sed malitia hois. Ego (ait Chs) Joes. 10.
veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Et idem Chs: Lux venit in mundum, sed dilexerunt hoes C. 3.
ma tenebras quam Lucem. Ecce hoium vitio quod

Ose. 13-9. Lux illa eis ô prosit. Uw is't verderf, ô Israel

Sic igr Chs positus e in ruinam et in resurrectionem multorum, in Israel.

Addit Simeon: En tot eenteken, tw zal tegengesproken worden. Vocatur Chs à Simeone Signum, i.e. portentum, seu res nova. Et merito; nam Chs natus ex Virgine, deus simul et homo, e quid novi et insolitu, immò inauditi.

Huic signo contradicitur. Haeq contradictio cum ipso Jesus in mundum introitu incepit, (vide Salmeron hic)

[en is met zyne dood aan 't Kruis geeindigt.]

Heb. 12-3 Huc paulus respiciens ait: Bemerkt den genen, die zodanige tegenspraak van de zondaren tegen hem zelven verdragen heeft, opdat gy niet en bezwykt, gevende den moed verlòren.

Prosequitur Simeon praedicens: Ja daer zal ook een zwaard door uwe ziele gaan, opdat de gedagten van vele herten mogen ontdekt worden. Duo Simeon praedicit, quae dictam contradictionem consequentur, viz. summus dolor in aa Deiparae, et occultorum in Chm affectuum, in multis revelatio.

Qdo n Maria Filium suum, tam indignis modis vidit tractari ab inimicis suis, filium, inquam, quem ipsa sciebat innocentissimum, ac sanctissimum, quem ipsa tenerrimè amabat, acerbissimos sensit dolores mxe cum adstaret pendenti in cruce.

Eodem et tpore multorum cordium occulta patuerunt; tunc vulgi[2] ingratitudo, discipulorum[4] metus, Judae avaritia ac proditio, pharisaeorum[3] fucus et impietas erupperunt in apertam lucem, immò[5] et piarum feminarum, plus quam virile robur, Josephi et Nicodemi pietas sese prodiderunt.

Quis credidisset turbas, quas tantis Dns affecerat beneficiis, qua eum Regem facere volebant, quae ac clamarunt, hosanna filio David, quis dico credidisset has turbas clamaturas: crucifige, crucifige eum, Non hbmus Regem nisi Caesarem? quis credidisset in fugam se daturos discipulos, qui etiam cum morte tis

tis periculo suam illi dederant fidem? Numquid occultæ plerisq erant cogitationes istæ? Sed revelavit illas contradictionis furor.

En Litteralem verborum Simeonis sensum.

Lubet nunc ex eis quædam morum documenta deducere. **Moralia**

Ac 1° quidem, dum Chm̄ o modo in Resurrectionem sed et in ruinam positum audimus, nullam rem tam sanctam arbitrabimur, quin sui sit obnoxia abusibus.

Sancta st Sacræ Litteræ, et his tn qtoperes Iudæi abusi st? Littera occidit 2. Cor. 3. divinis promissis quoo o st abusi? Hinc et hunc eorum abusum in dei promissis Chs eliminare volens eis dicebat: Ne velitis dicere intra vos patrem habemus Abraham. Matt. 3.

Qualiter Capharnaitæ Dni verbis de danda sua carne, et ea manducanda o st abusi? Durus, inquiebant, est hic sermo, wie kan dat aenhooren? En vele van zyne discipelen keerden'er terugge, en wandeldenn̄ voordaan niet meer met hem. Ioes. 6-63.67.

Stephanus Iudæis exprobrabat: vos spr Sptui Sancto resistitis. Act. 7.

Paulus de SS. Eucharistia abutentibus: Als gy tezomen vergaderd, zo is't nu niet om't avondmaal des heeren t'eten.... Daarom zyn'er onder ul. vele zwakken en kranken, en al vele die ontslapen zyn. 1. Cor. 11-20-30.

O quoties etiamnum idem contingit? quam multi, o solum acatholici ad suos errores, sed et Catholici ad jocos, et ad absusum, divinæ gratiæ et benignitatis abutuntur Sacris Litteris? quam multi qbs Deus merito diceret: An oculus tuus nequam qa ego bonus sum?

Quam multi etiamnum abutuntur Sacris et Sanctissimo Sacramento? Mors est malis &

divina beneficia, et temporales benedictiones hoc loco quod gratos redderent, superbos, tepidos, et dei obliviosos efficiunt. dit wist Salomon wel Prov. 30-8.

Sicq fiunt in ruinam, qua in resurrectionem posita st.

Caveamus nos ne ulla re abutamur, qua uti debueramus in salutem.

2do Cum Cbs sit Signum cui contradicitur, errant qui fieri posse putant ut oibs placeant. Non e servus major Dno suo, ait Cbs. Si Cbs oibs o placuerit, nec nos placebimus. Ja dat zullen w' ons toeleggen, en met Paulus vast stellen: Si adhuc hoibs placerem Cbti servus o essem.

Gal. 1.

Solemur itaq nos hoc Cbti exemplo, quoties recte agendo aliorum experiemur odia, et contradictiones. ad hoc Cbti explum remittit nos Paulus: Bemerkt den genen die &c ut sup.

Heb. 12 - 3.

3tio Cum gravissimos ob illatas Cbto injurias expertatur Deipara cruciatus, et nos id imitabimur quoties videmus in Cbm delinquentes peccatores. Hoc in Paulo videre fuit. Audi eum: Quis infirmatur, et ego o infirmor? quis scandalizatur et ego o uror? Sic et David: Ik viel in beswykinge om de zondaren, die uwe wet verlaten.... Beken van water vloeden uit myne ogen, om dat men uwe wet niet waerneemt.... Myne yver verzugt heeft my doen verquynen, om dat myne vyanden uwe woorden vergeten hebben.

2. Cor. 11-29

Ps. 118 - 53
ib. 136
ib. 139.

Sed eheu! quam pauci tales? de suis propriis injuriolis dolent et lacrymantur multi, cælum et terram commovent, sed zy hebben gene medogen met de verdrukkinge van Joseph.

Amos. 6-6.

4o Sicuti facta Cbto contradictio, multorum cordium occultos detexit affectus, ita quotidie tribulatio et persecutio, qualis quisq fuerit manifestat. Cbs Dns o Joe agricola adinstar exhibetur, cujus ventilabrum in manu ejus, qui purgabit aream suam, et congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Nimirum ventilabrum o facit paleas, sed excutit eas, pridem frumento permixtas, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

Examinemus nos, et videbimus quod minima etiam tribulatio aliquos in nobis affectus detexerit, à qbs, quando o tribulabamur, liberos nos estimabamus.

Non

Non sic A. A. sed econtra, fortes, constantes, et genuinos Christianos tribulatio nos inveniat, ad exemplum piarum mulierum, Josephi, et Nicodemi &c.

Ecce positus ē hic in ruinam... & in signum cui contradicetur. Luc. 2. v. 34.

Dominica 1a Post Nativ: Domini 1738. 54.

Verscheide is 't gevoelen der Godsgeleerden en Uitleggers der h. Scriftuere nopens de hoedaenigheid van de persoon van den ouden Simeon, van wien in 't hed. h. Ev. gesproken wordt. A. A.

Quod Evang. Lucas Simeonis conditionem, vitam n expresserit varie sentiendi ansam praebuit Interpretibus

Et qui ex ejus benedictione puero Jesu facta, Sacerdotem fuisse autumant; sed insufficiens plane ē argumentum: Etenim benedictio Simeonis in eo consistebat dat hy aen de ouders van dit kindt Maria en Joseph, de Godlyke genaede en hemelsche zegen wenschte. Godt zegent met deze genaede te geven: de menschen zegenen met die toe te wenschen, en ze van Godt te verzoeken voor de genen die zy zegenen. Dit kan een yder doen voor zyne evenaesten. zoodat uit de zegeninge van Simeon niet en volgt, dat hy Priester geweest zou hebben.

Alii unum ex 72 ouderlingen der Joodsche raedt, het Sanedrim genaemd, fuisse volunt.

Verum qualiscumque fuerit nostri parvi interest, cum Luca referente constet fuisse justum et timoratum et plenum Spiritu S. Quamobrem in honore habenda ē ejus de Xto prophetia, quae à Spiritu S. profecta.

Prophetia ejus de Xto erat: Ecce positus ē hic &c.

Propositio

Non jam totam hanc de Xto prophetiam, sed partem tt excutiemus, solum nunc considerabimus quam verissime Simeon de Xto predixerit dat hy tot een val veelen en tot een teken, tw: zou tegengesproken worden, zoude wezen item 2° quod et hodiedum multis Xanis sit in ruinam &c. Attendite.

Merito Simeon de Xto propheta[turus] dat hy tot een val van veelen en tot een teken zoude zyn, tw: tegengesproken zoude worden, laat hy vooraf gaen 't woordje Ecce: Etenim attentionem singularem excitat vocula Ecce, et more scripturae usitato indicat quod quid quam animadversione dignum sequatur.

Et sane cum advertimus ad illa quae ante paucos dies de felicissimo Natali Servatoris audivimus mirari licet atque intentis animis imbui, quod cum illius Natalis gaudio conveniat tristissima Simeonis prophetia. quid enim numquid Angelus tunc dixit: Ecce annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator, ergo Salvator positus est in ruinam? Quid hoc?

Ut hoc intelligamus videndum de qua ruina hic sermo sit, et quod Xus fuerit in ruinam Judaeis. Non hic de temporali Judaeorum ruina sermonem ac notant interpretes, sed de spirituali, uti et de resurrectione, de qua Poeta canit: Non eripit mortalia qui regna dat caelestia.

Itaque de spirituali Judaeorum ruina Simeon loquitur et ait Ecce positus est hic in ruinam i.e. Multi Judaeorum ex doctrina, miraculis, vita sua, et morte Xti, occasionem scandali et ruinae accipient, ita ut eorum ruina non Xto, sed illis ipsis imputanda sit.

Sic olim Deus per prophetam predixerat: Hy zal tot

Isa. 8-14. een struikelsteen en een steen van aenstoot, voor de twe huizen van Israel zyn, en tot een strik en val voor de inwoonders

1. Petr. 2-7. van Jerusalem. Sic postmodum et a Petro annuntiatum

Voor ul. die gelooft is hy dierbaer; maer voor d'ongelovigen ... tot een struikelsteen, en een steen daer zy overvallen.

Qbs affine est illud Xti: Tot een oordeel ben ik in de wereldt gekomen, opdat de genen die niet zien, zouden zien, en die zien zouden blind worden. Jois 9-39

Atq. sic et hic in textu Simeon prodicens Xtum fore in ruinam vult dicere Iudaeos occasionem scandali et ruinae ex Xto accepturos; dico occasionem accepturos nam ut ipse Dnus ait: Godt heeft zynen Zoone in de wereldt niet gezonden om de wereldt te veroordeelen, maer opdat de wereldt door hem zoude behouden worden ... En dit is 't oordeel, dat het ligt in de wereldt gekomen is, en dat de menschen de duisternissen liever gehad hebben dan het ligt, omdat hunne werken ondeugend waeren. ibid. 3-17...

Adeo ut suo vitio lapsi sint, unde stare potuerant et debuerant, ô culpa Xti, qui ocs hoes vult salvos fieri 1. Tim. 2.

Rem interpretes declarant variis similitudinibus v.g. Een steen is de oorzaek niet dat 'er iemand zig aenstoot of overvalt, maer d'onvoorzigtigheid des menschs, die 'er zig aenstoot. Item, de warmte van de zonne trekt de stank wel uit een dooden lighaem, maer de stank is niet in de zon of in dezelfs straelen, maer in 't doode lighaem tw: eenige stoffe van stank in zig heeft, die de hitte der zonne wel te voorschynbringt, maer juyst niet en maekt. Item een drankje van den doctor ingenoomen, doet wel de quaede en vuile humeuren in den mensch te voorschyn komen; maer die humeuren spruyten niet uit 't drankje; maer ze zyn al reets by den zieken, en worden maer door 't drankje te voorschyn gebragt.

Sic et Xus similiter, inquiunt Theologi fuit quidem Iudaeis in ruinam, sed ô causavit ruinam, sed Iudaei ex ipso occasionem ruinae sumserunt, ita, ut suo vitio ô culpa Xti lapsi sint et offenderint.

Iam verò quam verissima hae Simeonis de Xto adhuc puero postea fuerit prophetia, et quôo ad unguem postea

adimpleta sit, ex tota serie vitae Xti patet, cum et ex ejus vili persona, nativitate et educatione 2º item ex ejus doctrina 3º ommegang van leven 4º ex ejus discipulis 5º et ignominiosa morte occasionem scandali et ruinae sumserint

Ac 1mo quidem occasionem scandali et ruinae sumserunt Judaei ex vili Xti persona, abjecta ejus nativitate, pauperibus parentibus, et vili ejus educatione

Videmus hoc Matt. 13. ubi de Xto ajunt: Van waer komen

Matt. 13-54... dezen die wysheit en wonderdaeden? Is dit niet de zoon van den timmerman? Is zyne moeder niet Maria genaemd en zyne broeders Jacobus en Joseph, en Simon en Judas? en zyn zyne zusters niet allen by ons? Van waer heeft hy dan alle die dingen? en zy wierden in hem geërgerd. i.e. ex vilibus ejus parentibus et cognatis sumebant occasionem scandali et ruinae. Atque id inde proveniebant qd scripturas de Xto male intelligerent, atque putarent quod tqm Rex magnificus in pompa et majestate venturus esset, et quae de magnifico secundo ejus adventu dicta erant, erronee primo ejus adventui applicarent

Zulke en diergelyke groote verbeeldingen meest hadden de Joden van den Messias, die er komen moest, zy droomden niet anders als van zyn magt en heerlykheid en moogentheid door dewelke hy als een andere Salomon zou heerschen en 't vervallen ryk van Israel weder herstellen

Atque haec erronea de Xti persona opinio deede den Joden een gelegentheit van vererger nisse en val neemen van zyne geringe persoon. Sic ut merito de hoc puero Jesu Simeon dixerit: Ecce positus est hic in ruinam &

2do Etiam ex ejus doctrina occasionem scandali et ruinae sumserunt, daerin is Xtus hen ook geweest een teken dwz: zy tegengesproken hebben

Docebat Xtus varia humano gustui contraria, Beati pauperes spu, Beati qui lugent, Beati qui esuriunt et sitiunt, de cruce portanda, abnegando sibi ipso, de odiendo

de odiendo aa. In docendo rejicere incipiebat apocryphas Pharisaeorum traditiones, corrigebat legem Mosi corruptam, docebat homicidium et adulterium, aliter interpretandum, quam ipsi interpretabantur, (dedúc) Hae Judaeos offendebant, imo scandalizabantur.

Idem dic de doctrina Xti, explicata Jois 6. de manducanda sua carne et bibendo suo sanguine. Ita, ut Joes dicat: de Joden morrden tegen hem, omdat hy gezeed had, ek ben 't levend brood die van den hemel gedaelt ben ant, zeiden. Item: di Joden twisten onder elkanderen zeggende: Hoe kan hy ons zyn vleesch te eeten geeven. Jois. 6–43 / 4. 53.

Sic item, scandalizabantur, cum doceret, dat men Godt in den Mammon niet te gelyk kan dienen; nam Lucas subjungit: Audiebant haec pharisaei qui erant avari et deridebant eum. Luc. 16

Immo adeo offendebantur, doctrinâ ejus in verus parabolis proposita, dat zy hem zelf zogten te vangen, ait Matt. (want zy wel verstonden, dat hy van hen sprak. Matt. 21–45.

Ita ut si vel solum doctrinam Xti, attendamus hinc pateat, quam verissimè Simeon de eo prophetaverit. Luc. positus ē hic in ruinam &

3tio Spreken wy nu van zyne ommegangen en levens wyze, o hoe is hy ook daer in niet, den Joden tot een val geweest? hoe zyn ze daer in niet verargert? Immers zoo hy maer een blinden op den sabbat genas hoe zeiden zy niet: deze mensch is van Godt niet, want hy den sabbatdag niet onderhoud. Jois 9–16

Ging hy om en verkeerde hy met de tollenaers en zondaers om haer te bekeeren, Murmurabant pharisaei et scribae dicentes, qa hic peccatores recipit et manducat cum illis. Luc. 15–2.

Komt hy eetende en drinkende, ze zeggen: zie dien brasser en wynzuyper, den vriend den tollenaers en zondaers. Matt. 11–19

Doet hy tekenen en mirakelen, zy zeggen: In Luc 11

In Beelzebub principe dæmoniorum, ejicit dæmonia.

Jois. 11. Ja Lazarus verweckt hebbende vergaederen zy den raed en beraemen hem te dooden, in maer van kant te helpen.

Ita ut in offensionem Judæis in ruinam fuerit, adeoq Simeon de eo merito prædixerit: Ecce positus.

4to Spreken we nu van zyne Discipelen? O! daer in ook al scandalizatus is, zoo over 't klyn getal den zelve als der zelvers geringe afkomste of levenswyze. Jois. 7-48. Hinc al versmaedenden wyze inquiebant: Is 'er wel iemand van d'oversten, of van de Pharizeen, die in him geloofd heeft.

Matt. 12-1. Ging Jesus op een sabbatdag met zyne discipelen door het koorngewas, en begonnen de discipelen van de airen te eten, terstont zeiden de pharizeen, Zie uwe discipelen doen 't geen niet geoorlooft is op den sabbatdag. Eten ze ibid. 15 met ongewasse handen, de pharizeen beschuldigen hem dat ze d'overleveringen overtreden.

Atq sic continuo erat eis Jesus een steen des aenstoots ook in zyne discipelen, ita ut merito Simeon &c.

5to Deniq hoe zyn ze ook al niet verargert in zyn lyden en doodt? Hoe is de Heere Xus toen ook niet al van him tegengesproken geworden? Hoe hebben zy him hangende aen 't kruis niet gelastert zeggende: Wee Matt. 27-39 aen gy die den tempel Gods afbreekt, en in 3 dagen wederom opbouwt, verlos u zelven: indien gy Gods zoon zyt zoo kom af van 't kruis.

Ja hoe zyn toen ook zelf zyne discipelen in hem niet verargert? Ante Xus prædixerat Vos oes scandalum patiemini in me in ista nocte. Et ecce uti prædixerat Matt. 26 evenit: Oes fugerunt. Petrus negavit &c.

Adeoq merito Simeon de Xto puero prædixit: Ecce.

2da Pars

At A. A. falleremur graviter si nobis imaginaremur, dat de Heere Xus alleen maer aen den Joden tot een val geweest was en tot een teken, tw: zy tegengesproken hebben. O neen, O neen, etiam nunc multos

Xams

Xanes is hy nog tot een val gelyk hy den Joden geweest is.

2º Was Jesus den Joden tot een val en steen des aenstoots door zyne nedrige geboorte, arme ouders, geringe opvoeding? O! hy is nu ook nog daer in aen veele tot een val en ergernisse. Tales sunt qui, pauperis et abjectae conditionis homines dedignantur, alloqui, aut cum iis conversari, qui eos aspernantur, et sibi dedecori vertunt &c. Hi in Xto scandalizantur, pauperes enim Xum repraesentant, nam ipse Xus dixit: Quod uni ex minimis meis fecistis mihi fecistis.

3º Was Jesus den Joden tot een val en steen des aenstoots door zyne leeringe daer zy over vielen, en verargerd wierden? O! hy is nu ook aen veelen tot een val en ergernisse door zyne leeringe. Tales sunt qui contradicunt et invehuntur in viros Xti ministros et qui Xti Evangelicam disciplinam tradunt v. g. de poenitentia subeunda, de cruce portanda, de abnegando se ipso, de via arcta coeli, &c. quae cum multi audiunt explicari, et doceri, ansam calumniandi inde sumunt, atque sic in Xti doctrina scandalizantur.

Tales item sunt v. g. illi peccatores qui audiunt doceri magnam Xti misericordiam, et benignitatem erga peccatores inde ansam capiunt van in hunne zonden te blyven steeken, praesumentes de ista dei erga peccatores benignitate. Atque sic in Xti doctrina scandalizantur.

Tales item sunt et illi, qui audiunt doceri, deum esse justissimum die geene zonden ongestraft zal laeten, in wiens oordeel naukerige rekening ook van 't minste ydel woordje zal moeten gegeven worden, inde ansam sumunt om van de zaligheit te wanhoopen, en den moed verlooren te geeven, denkende wel wie kan dan zalig worden, als god zoo streng in alles is? &c. atque sic scandalizantur.

4º Was Xus den Joden tot een val ook zelf in zyne discipelen? O! nu ook is hy daerin aen veelen,

tot een ergernisse. Immers wat is'er gemeender onder de Xtenen dan dat men al medoet met de meenigte? Hoe veelen stooren zig niet aen 't klyn getal der gene die voor de waerheid strijden? Hoe veelen zyn'er daer door niet al van de waere en trouwe discipelen van Jesus afgevallen? &c. Atq. hodie et hodiedum is Xus nog in zyne wynige discipelen tot een val van veelen.

4°. Denique ergerden de Joden zig in 't lyden en de dood van Xus? etiam et nunc plurimi in cruce Xti scandalizantur. tales sunt qui crucem Xti erubescunt et pro Xto crucem ferre dedignantur, tales erant quidam de Philippensibus, de quibus Paulus: Multi ambulant quos saepe dicebam vobis, nunc autem et flens dico inimicos crucis Xti. &c.

Absit a Paulus qui de se ait Absit mihi gloriari nisi in cruce Dni nostri Jesu Xti. Ille sine rubore praedicabat Xum et hunc crucifixum. Immo gloriabatur se nihil aliud scire nisi Jesum et hunc crucifixum. Sic et nos &c.

Conclusio.

Habetis hic A. A. quam verè Prophetia Simeonis in Xto adimpleta sit: voorzeide Simeon dat hy tot een val van veelen wezen zoude, hy is 't ook geweest zoo aen den Joden, als ook nu nog aen veele Xtenen / Repete /

At procul a nobis A A dat wy ons aen Jesus zouden ergeren. Adhortare ab hujusmodi scandalo per singulas species.

Zoo zoo zal 't wezen dat Jesus in plaets van een val en steen des aenstoots, integendeel voor ons zal wezen een opstanding en verryzenisse uit onze zonden in de genade, en naemals eene verryzenisse tot een eeuwigen leven. Amen.

Erat pater ejus & mater mirantes sup his quæ dicebantur de illo. Luc. 2. v. 33.

Dominica 1a post Nativ. Domini 1742. 8.

58. 1mo puncto in hoc si.

Schoon de historie van 't hed. h. Ev. 40 dagen na de geboorte des Zaligm. voorgevallen is, zoo heeft de kerk nogtans goed gevonden, de zelve heden op din Zondag onder 't Octaaf van Kersmis ~~...~~ te doen voorlèzen A. A.

En wel te regt houd de kerk ons heden, terwijl wij nog bezig zijn met 't kind Jesus in zijne kribbe te aanbidden, de historie van 't hed. h. Ev. vooroogen, misdien al wat daar in word vermeld grootelijks diend om ons geloof, hope, liefde, aanbidding, en dankbaarheid jegens het kind Jesus op te wekken, en te vermeerderen.

1o Daar ontmoeten w' eenen ouden Simeon, wiens wensch, en begeerte was den geboren Jesus maar te mogen zien, en dien gezien hebbende nu maar in vrede te mogen sterven.

2o Daar komt ons voor eene oude weduwe Anna de dogter van Phanuel, die van 't kind Jesus sprak met alle die de verlossinge van Israel verwagtten.

3o D' ouders van 't kind Jesus, Joseph en Maria, staan verwonderd over de dingen die zij van hem hoorden zeggen.

4o Eindelijk, en ten laasten, zeid d' Ev. van 't kind Jesus: Puer autem &c.

Onze meining is als nu U. A. t' onderhouden met de verscheide persoonen die ons voorkomen in 't hed. h. Ev., en te zien wat lesjes dat z' ons verschaffen Attendite

Propositio

Drie verschedede trappen des ouderdoms kan men opmerken in de persoonen van ons Ev. 1° d'eerste van dew t Ev. spreekt zyn Joseph en Maria in de mannelyke jaaren. 2° de twede zyn Simeon en Anna in de hooge of gryze jaaren. 3°. de derde is t kind Jesus

Ac 1°. Quidem quoad Josephum et Mariam Ev. de eis ait: Erat pater et &

Luc. 3. Joseph dicitur Pater Jesu, qa ut Lucas Putabatur. Putabatur autem, qa curam ejus ut pater agebat. Pater in perditione Jesu duodennis: qa re ipsa maritus Mariae erat Matt. 1-16...

Hic Joseph Pater Jesu et ejusdem vera natur lis mater Maria erant Mirantes o ex ignorantia aut incredulitate rei audita, sed quod res quam Simeon eloquebatur tam mirifice conveniret cum vaticinus veterum prophetarum, et cum sua de puero Jesu fide. Admirabantur considerantes puerum hunc, qui nihil magni prae se ferebat, a varus ab angelis et hoibs, variarumq conditionum hoibs ut Dei Filium, hoiumq redemptorem adorari

En primae personae in Ev. occurrentes, Joseph et Maria, mirantes sup &

Atq hinc eorum explo discimus o dedignari debere majores aliquid discere a minoribus

Quanta Simeonem inter et Mariam disparitas! qm longe Maria gratiae plenitudine et vita sanctitate excedebat sup Simeonem? et ecce tn ab eo quasi adhuc doceri o recusat, attente et modeste audit, et corde conservat quae Simeon nuntiabat.

Sic et nos agere dbms, sicut deus hoes instruit p hoes, sic nos ad exemplar Joseph et Mariae in eo divinam circa nos dispositionem agnoscere dbms, ne de-

dedignari etiam à minoribus doceri.

Perversè agebant Pharisæi, quod nollent audire cæcum illuminatum, docere &c Joës. 9-34.

Melius agebat Moses, ò spernebat consilium quod Jethro illi dabat &c Exod. 38.

Sic item melius faciebat Naäman, qui de raad van zyne vrouws dienstmaagd, en naderhand van zyne knegten innam, daarnaar deede, en dus van zyne melaarsheid genezen wierd &c 4 Reg. 5

Sic et nos ad horum aliorumq exempla, facere debemus. Wy moeten niet weygeren onze minderen te aanhooren, want Godt dikwils minderen gebruikt om meerderen te lêren, kinderen om ouders, huisgenooten om hunne oversten ten beste te râden.

Zoo dan laat ons dit hier van Joseph en Maria leeren, die zig verwonderden over het geene ze van Simeon aanhoorden.

2º. Post Josephum et Mariam in Ev. occurrunt duo senes Simeon et Anna.

Inter multiplices dei benedictiones, ejusq liberalitatis dona, ò minima reputanda e senectus, et longæva vita. Deus ipse longitudinem dierum promittit in lege sua als een bezondere ~~gunst~~ günst en een belooning van de deugd en vroomigheid Exod. 23-26. promittit iis qui ei fideliter serviunt: Numerum dierum tuorum implebo. Exod. 23-26 Exod. 20. promittit iis qui honorant parentes, quod sint Conf. Ps. 90 futuri longævi sup terram; quam promissionem Aplus C. 20-12 repetit: Ut bene sit tibi, et sis longævus sup terram. Eph. 6-3 Abrahamo promittebat deus: gy zult tot uwe vaderen Gen. 15 gaan in vrede, in een goede ouderdom zult gy begraven worden. Uti deus promiserat, evenit vide Gen 25-8

Itaq longæva vita e benedictio et signum divini favoris.

At contra de verkorting der dagen, word als een teken

van ongunst en vloek gedreigd. de impiis ait Eliphi
Job. 35-32 Antequam dies ejus impleantur, peribit. Et David: viri
Ps. 54-24 sanguinum et dolosi, o dimidiabunt dies suos. deus
per Samuelem nuntiabat sacerdoti Heli als een zwaar
1. Reg. 2- oordeel en straffe dat'er niemand in zyn geslagte
tot den ouderdom zoude komen, omdat hy zyne zoone
in hunne verdorve zeden al te veel had toegegeven.
dus neemt god die hem niet vreezen, zomtyds weg in
't midden hunner dagen, of hy behoud ze in 't leven
tot hunne eige smerte, of tot droefheid en oeffening
van anderen.

Oud dan geworden te zyn, is een zegen, en oude
lieden in een huisgezin te zien, mag doorgaans wel
voor een groot weldaad gehouden worden.

Immo senectus word zoo hoog geagt van den Heere,
dat hy dezelve met zyne eertytel vereert heeft, want
hy genoemt word den ouden der dagen, en het hair
zyns hoofds word gezegt te zyn als zuivere wolle
waardoor zyne grysheid verbeeld word. Dan. 7-9-13-2

Is dit zoo, A. A. ... Utinam oes qui divino munere
senuerunt, istas haberent qualitates, die regt het
Zierraad van d' ouderdom maken, et illas virtutes pos
iderent quas die hooge jaren ook wel het meeste passen

In den ouden Simeon en d' geleufde Anna pryst
van daag d' Et. illorum profundissimam sapientiam
et cognitionem mysteriorum Salvatoris Jesu. Vide
Luc. 2-30-36. Sic item de Anna ait: Confitebatur Dno
et loquebatur de illo oibs qui expectabant redemp. Isra

Non exiguum profecto laudis obtum e in senibus sa
pientia, magnum id illis e ornamentum.

Excusabilis aut saltem tolerabilis e ignorantia in
junioribus, hi possunt dicere et sibi applicare qd habet
Job. 8-9 Job 8. Hesterni sumus et ignoramus

Maar oud te zyn en onwetend, is schandig en on
verdraaglyk. Audi Eccl. 4-13. Item Eccli. 25-4.

Te regt zeit men: de tydt is de leermeestres van veel
dingen

dingin. En daarom is 't dat men de kennis en wysheid toe
denkt aan d' oudin. Hinc Ecclus: Wat een schoone zaak Eccli. 25-6.
is 't voor gryze hairen, dat zy oordeelen, en dat oude
mannin kennisse hebben, om raad te geven? Hoe wel staat
de wysheid aan d' ouderlingin, en de verstandigheid
in raadgeving aan die meere gesteld zyn? groote er=
varendheid is de kroon der ouden.

At dum ita opere sapiam extollo in senibus, illam
ante ora illigi volo, qua alludit ad praememoratam
Simeonis et Annae cognitionem, viz: rerum divinarum.

Pudor mihi est quod senes aetate sint pueri in my
steriis religionis. Hinc Dns dure increpabat Nicode Joes. 3.
mum dicens: Tu es magister in Israel, et haec ignoras?
Paulus ad Cor. Zommige zyn 'er onder U. die de ken 1. Cor. 15-34
nisse gods niet en hebben, ik zeg het ú tot schaamte
et ad Hebr. daar gy nú al meesters behoorden te zyn, H: b. 5-12
volgens de tyd, zoo hebt gy wederom van nöden, dat
men ú nog leere, w d' eerste beginselen der woorden
gods zyn, en gy zyt geworden als die melk van nooden
hebben, en niet klocke spyze.

Vereor ne eadem exprobrationes etiamnum mul
tis senibus quadrent..... Utinam hi eos serio expen
dant illud Pauli cora ignorantes: 2. Thess. 3-7-8

At dicet forsan senex: doleo sic mecum consititu
tum esse, numqm tales occasiones discendi habui....
jam quid facto opus? R/ 't is nog tyd, leer nog
in uwe oude jaren, het geen gy of verzuimt hebt
of de gelegenheid niet toe gehad hebt, in uwe jongere
jaren.

Verum e, fateor, quod gentilis Seneca ait: Turpis
et ridicula res e elementarius senex: at praestat sero,
qm discere numqm.

Vis exempla? ipsi discipuli Dni, Nicodemus, Eunu
chus act. 8. Cornelius centurio act. 10. Apollo act. 18-24.
Aplus Petrus Jo. 13-24. v. de plura Mend. tom. 2. pag. 133 usq 136.

Horum crum explo et nos discamus vel acquirere, vel acquisitam cognitionem mysteriorum adaugere.
Zoodan laat ons dit heden van d'Oude Simeon en Anna leeren.

3°. denique post hos duos senes in Ev. occurrit puer Jesus. de eo Ev. Puer autem crescebat &c. explica brevissime.

Hinc discat juventus &c.

Et certè quantis hoc deceat provectiores ætate seniles ætatis homines, supra, tum id decet juventutem. Hoc viam parat ad bonam virilem et senilem ætatem. dat deed eenen jongen tobias een goed oudman worden dat hy, gelyk de Schrift getuygt, van kindsbeen
tob. 2. af godt altydt gevreest en zyne geboden onderhouden had. dat maakte eenen Abdias zoo standvastig en yverig voor godt en zyne propheten ook zelfs in 't hof van den godlozen Achab en godvergetene
3. Reg. 18. Jesabel, dat hy, gelyk hy aan Elias zeide, den Heer van zyne kindsheid af gevreest had. Met een woord om maar kort te gaan, ik bid U. A., herinner ge maar het geen we voorgaande Donderd. van den h. ap. en Ev. Joes zeiden, daardoor heeft hy verdient den eertytel van den discipel, dien Jesus beminde, dat deed hem een vroom bejaard, ja ook zelfs een deugd. vol een stok oud gryzman worden, dat hy van jongs af godt gedient had.

Conclusio Wel aan dan A. A. wie gy zyt, jong, bejaard of oude gryze, komt en leert van daag hoe ge u in uwe jaren moet gedragen &c.

Sic incipe Confirmationem:

Praesentis Evangelii Historia, refert Reditum Xti ex Aegypto.

Primo annotat Tempus et ait Defuncto Herode. Ante retulit de Herode quod esset Turbatus... Post refert qd esset Iratus valde... Nunc refert de eo qd sit Defunctus.

Evangelista, nihil particulatim, de morte et tpore qua mortuus sit, refert. Et simpliciter ait: Defuncto Herode. At licet Evang. nihil in particulari dicat, varia tamen de iis historia, Eccla. et prophana nobis reliquit.

Tum perge et describe tpus et modum quo Herodes defunctus e - - - -

Dominica 2a post Nativit: seu Vigilia Epiphaniæ 1738.

Defuncto Herode, ecce Angelus Dni apparuit in somnis Joseph in Ægypto &c Matt. 2. v. 19.

Observatione digna e Sententia Pauli Rom. 10. 4. Paulus ibid. ex de Veteri Lege et de Xto Loqvens ait, Finis Legis Xus. Paulus Xum finem Legis vocat

1o Om dat alwat de Wet geboodt op Xus als op haer einde zag; door wiens genaede alleen de Wet heiliglyk kon onderhouden worden, &c

2o Finem vocat qa Xus in tota Lege adumbratus et figuratus erat scil: tam in cæremoniis, qm in iis quæ populo Jsrael evenerunt, et in ipsis personis multis ex Jsrael.

Dat Xus aldus fuerit Finis Legis seu in Lege figuratus o solum existimandum e quoad Ejus Nativitatem Vitam, Passionem, Mortem, Resurrectionem &c sed et quoad Ejus fugam, et reditum ex Ægypto

Praeclaram hujus figuram nobis suppeditat Scriptura Gen. 37. S. Historicus Moses ibid. refert quod Jacob ab Esau quaesitus ad mortem in Mesopotamiam fugerit, donec furor et indignao Esau requiesceret, et tum demum redierit. Quod S. Historicus ibid. de Jacobo narrat, id in Vero Jacobo scil: Xto ad vivum videmus adimpletum. Si Script. dicat quod Jacob ob furorem Esau fugere debuerit, Evangelista ait quod Jus ob furorem ~~Esau~~ Herodis in alienam terram fugere

debuerit: si Script: dicat; qd Jacob tum demum redie=
rit cum furor Esau requiesceret; Evang. ait quod et
Xtus o spr. fugitivus manserit, sed tum demum re=
dierit cum furor Herodis nu ten einde was, dico; cum
Herodes jam defunctus erat.

Quoad fugam Xti in Ægyptum, hanc nobis prælegu
ecta in festo SS. Innocentium.

Reditum vero ex Ægypto nobis hodie in Vigilia
Epiphaniæ prælegit: Hunc reditum incepit Evange=
lista describere dicens: Defuncto Herode &

Propositio

Hæc verba paucis explicabimus, et quædam ad in=
structionem nostram observabimus Attendite.

Wat aenbelangt de tyt van wederkomste van Xtus uit Egypt
Ev. ait: Defuncto Herode &

Herodes autem defunctus erat 36 aut 37. anno post q
a Senatu Romano Rex declaratus erat, et 34 annis
nadat hy Meester gebleven was van Judeen door de
doodt van Antigonus de Laeste vorst van 't geslagt
der Asmoneen of Machabeen. Hy is gestorven volgens
de beste tytrekening in 't eerste of ten hoogsten in 't twe
jaer van de Geboorte van Xtus eenige dagen voor de feest
van Paesschen, kort na dat hy den Zaligm. zoo wree=
delyk had vervolgt door het ombrengen van d'onnoo
zele kinderen.

Quantum ad ipsam Herodis mortem, terribilis hæc
fuit. Godt heeft dien godloozen vorst een trage koorts
overgezonden, die hem van binnen verbrande en ver=
slinde. Daerby was vervoegt zoo een raezende honger
dat hem niets verzaedigen konde. Zyn ingewandt
was vol zweeren, zyne darmen wierden zonder op=
houden doorsneeden met onverdragelyke pynen, zyne
voeten waeren als van eenen waterzugtigen gezwollen
zyne zeenuwen waeren ingekrompen, en eenige deelen
van zyn Lighaem waeren zoo zeer verrot, dat m'er de

de wormen uit zag loopen. Hy kon zyn aezem niet
haelen als met de grootste moeyte, en die stonk nog
zoo, dat'er niemand omtrent hem het konde houden.
Met een woort ~~hy~~ men kan ligt oordeelen (volgens de Hist. Jud. L. 17. C. 8
bemerking van den Joodschen Historieschryver Flavius
Josephus) dat zyne ziekte een straffe was, van zooveele
godloosheden als hy bedreeven hadde. Hy stierf alzoo
ellendig byna 70 jaeren oud, zynde zonder Gods straffen
de hand eens t'erkennen. Ja, integendeel wild hy zyn
leven eendigen met een overgroote wreedheit. Want hy
wel wetende dat zyne doodt van zyn volk niet veel
betreurt zoude worden, zoo gaf hy last aen zyne zuster
Salome, en Alexas haeren man, dat ze een groot getal
van de voornaemste Joden, die hij had doen gevangen
zetten, om hals zouden brengen, zoo haest als hy den geest
zoude gegeeven hebben, opdat aldus zyne onderdaenen
gene reden zouden hebben, van zig over zyne doodt te
verblyden. Dit gebod wierd wel niet nagekomen, maer
gaf nogtans genoeg te kennen, hoe verre dat iging de
raserny van deen godt vergeeten koning.

Aldus is dan Herodes gestorven, en aldus bevestigde
zyn ongelukkig einde 't gemeene spreekwoordt tw. zeit:
De magtigen zullen magtig gestraft worden.

Adeoq. et recte hic Evang. mortem Herodis crudelitati
ejus in occidendis pueris, et lamentationibus
Bethlemiticarum matrum, subjicit, et ait: Defuncto
Herode, ecce Angelus &c.

Eo igitur tempus quo Xus ex Aegypto rediens,
sul: Defuncto Herode.

Hac pauca de Littera dixisse sufficiat; ad Moralia
transeamus.

Observandum 1° Quod Herodes voto suo frustratus,
prius obierit, quam, quod quærebat, obtineret,
et quidem infœlici corporis et animæ morte .... Certe justitia Dei

Observandum 1mo quod Herodes voto suo frustratus prius obierit, quam quod quærebat obtineret, & quidem infelici corporis & animæ morte .. certa justitia ~~enim~~ Dei, etsi ad tempus dissimulet, pro meritis tamen castigat, & cum impii minime opinantur, tunc mors opprimit eos, ut simul omnia scelera luant.

Quid Herodi profuit ambitio, quid simulatio, quid regni conservandi sollicitudo, quid talis exercita crudelitas? Omnium die una jacturam fecit, corporis & animæ, quam absque spe remedii æternum flebit, sicut cæteri damnati, qui gementes in inferno dicunt. Quid nobis profuit superbia, ... in malignitate nostra consumpti sumus. Sap. 5.

Sic igitur justus Deus Bethlemitarum lamentationes audivit in cælo, & innocentium puerorum sanguinem severissime ultus est in terra in impiissimo isto tyranno Herode.

Nunquam suorum lacrymas negligit, neque justitia sua unquam deest, licet interdum ad multa connivere videatur, & pœnas, quas impii debent, dissimulet aut differat.

Etenim quod Herodi accidit, id multos alios passos esse legimus, quos similis rabies adversus Christum, & ejus cultores exstimulavit.

Neque melior filiorum Herodis sors fuit, qui exiliis mulctati non multo lætiorem vitæ suæ exitum senserunt.

Ut jam nihil de ejus nepote Herode Agrippa dicamus, qui post occisum Jacobum apostolum, & Petrum in vincula conjectum non absimili morbo tactus fuit, & tandem a vermibus consumptus expiravit. Act 12.

Sane sic se habet, quicunque Jesum Christum persequuntur, & hunc in membris suis exstinctum volunt, tandem illi male & misere pereunt.

Nobis hæc exempla ad hoc servire debent, ne lætis ac diuturnis impiorum successibus offendamur. Nam licet pro tempore dominentur, & res prospere succedant, tamen quando iniquitatis suæ mensuram impleverint, Deus moram & tarditatem suppliciorum suorum, qua respectu illorum usus est, gravitate tandem suppliciorum compensat.

Observa 2do vivæ fidei & constantis obedientiæ exemplum in Josepho. Nam non dubiū est quin illi grave & molestū fuerit in Ægypto moras trahere diuturniores, inter hosce idolatras, & veteres populi Dei hostes, ubi Petrus de Loth in Sodoma refert 2 Petr. 2. v. 7 aspectu & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justā iniquis operibus cruciabant. Iterū quia Josephū illic manere jusserat Deus, usqz dū ipse ei diceret quid facere, aut qdo illinc reverti debeat, morā istā patienter fert, & Dei vocationē cū fide expectat.
Æmulabatur ibi fidē & obedientiā Abrahæ. Gen. 12 Egredere de terra tuā, & de cognatione tuā, & de domo patris tui, & veni in terrā quā monstravero tibi   qd et fecit.

Excitat nos horū exemplorū consideraõ, ut ipsi quoqz fide vivâ & prompta obedientia vocaōi & dispoōi divinæ nos subjiciamus, neqz nos in illa alicujus moræ aut loci tædere dbt. memores dicti angelici Esto ibi usqz dum dicā tibi. qd & nobis dictū cogitare dbmus, qdocunqz patientia obreperet. Tempora & momenta Pater posuit in sua potestate.

Observa 3tio Quomodo Deus Josephū non negligit, sed quam tam ejus, quā promissionis suæ memor, quā primū Herodes e medio sublatus est, angelū suū ad eū in Ægyptum destinat, qui illum ex exilio revocat, & in terrā Israel redire monet.

Novit sane & videt nos semper, ubicunqz locorū fuerimus et ut nulla temporis diuturnitas, apud Illū suarum promissionum memoriā delere possit, ita nullus terrarum angulus est tā obscurus, aut remotus, ad quē non penetrare possit Illius bonitas & misericordia, ut suis in illo latentibus succurrat. Nam ut David ait ps. 103. v. 11 Zo hoog als de Hemel boven d' aarde is, zoo zeer heeft hij zyn barmhertigheid bekragtigd, over de geenen die Hem vreezen.

Ut ergo nunc Josephi, & Mariæ in Ægypto exulantium recordas, ita olim ibidem Josephum Patriarcham inter carceris squallores respexit, ut inde extraheret, & Ægypti dominum & totius gentis nutritium faceret.

Sic item ibidem Israelitas misere oppressos vidit, & ad se clamantes audivit

Audiens (Joseph) quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire &c. Matt. 2. ℣. 22.

Vigilia Epiphaniæ 1744

Quamquam in orbe locum habeat hominibus divinæ ordo providentiæ, cujus nutibus vitæ nostræ momenta decurrant: in nullo tamen hunc ordinem videre licet manifestius, quam in Servatore nostro J. C. A. A.

En volgens gods schikking de tyd zyns levens voordloopt. (uti Eccla orat in Mis. Infirm)

Si Jesus concipitur, si nascitur, si offertur in templo, si fugit in ægyptum, si redit, si subest parentibus, et si quid agit aliud, nihil fortuitum, nihil otiosum; sed summis omnia consiliis atque admirandis aguntur mysteriis.

Atque hoc ut sciremus prophetarum identidem oracula adnotant Evangelistæ, ut Dominicæ vitæ decursu nihil non agnoscamus divinum. Ita reditum ex ægypto ab Osea C. 11. notatum refert Matthæus: Ex ægypto vocavi filium meum: ita Nazarethi domicilium Christo divinitus obtigisse idem affirmat quia flos sive germen, ac vir Oriens à prophetis (Isa. 11. Zach. 6.) fuerat appellatus: ita denique alias alibi à prophetis prædictas scribit Dominicæ vitæ actiones; et cur nisi ut intelligeremus prægnantibus omnia quæ in Christo cernimus repleta esse mysteriis? Enimvero copiosum hujus rei argumentum suggerere fortasse posset Christi in ægyptum fuga, atque inde in Galilæam reditus. Sed mitto illa, ne cogar esse prolixior.

Propositio

Illud solum ex præsenti Evangelio adnotasse suffecerit 1mo quæ causa Christo fuerit redeundi ex ægypto, 2do quid Josephum ex ægypto reducem moverit cogitare primum in Judæam ac deinde secedere in Galilæam, 3tio Quibus ad litteram explicatis Moralia subjiciemus. Attendite

1mo Postquam septennium ferè (aut ut alii biennium, alii novennium) in ægypto exegerat sanctissima Servatoris familia, jamque efflasset animam insatiabilis ille gurges humani sanguinis Herodes; tempus erat ut redirent ex ægypto

erules Jesus, Maria, Joseph: ō modo qd jam nullum illis ab
Herode immunebat periculum; sed em. ut sibi Servator noster
suæq doctrinæ et miraculis nullum poneret obstaculum. Cum
Jois. 4 n ex Judæis debet eē salus, ut ad Samaritanam ajebat Dñs
Quis Chm credidisset salutis autorem, si usq ad adultam æta-
tem tpusq prædicationis hæsisset in ægypto, atq inde demum
anno ætatis trigesimo subitò prosiluisset in publicum? Sanè
paucorum dierum apud Samaritanos commoratio, psuadere
potuit invidis judæis, Chm eē Samaritanum: Nonne (inquit)
benè dicimus nos qa Samaritanus es tu? Numquid eodem
jure dicere potuissent ægyptium?

Jam quis nescit quantùm pondùs adjecerit Dnicæ doc-
trinæ, quod cum n didicisset litteras, oēs in sapiā ante-
cederet? Atq si in ægypto diutius fuisset commoratus,
nemo forsan ex jam dicto capite miratus fuisset Chri sapiam
qdo notum erat ibi vigere illic publica sublimioris sapiæ
studia, qbs eruditum, sibi psuadere poterant fuisse et Chrm.

Deniq cum magicis incantationibs infames eent ægypti
quis quæso Chri æstimasset prodigia, quæ em nunc in Beelze-
bub patrata judæi criminabantùr

His ergo de cais æquum planè fuit reverti tempestivè
Servatorem ex ægypto, ne, si hæsisset ibi longius, ansam
judæis præberet graviorum criminationum, ac pejoris per-
tinaciæ.

Igr ubi tempus advenerat reditioni opportùnùm adfuit
Josepho Angelus, qui de profectione illum admoneret. Sur-
ge (inqt) et accipe puerum, et matrem ejus et vade in terram
Israel. Paruit extemplo Joseph, relictaq ægypto profec-
tus ē in terram Israel

2do Hic vero cum àudiret Archelaùm sùccessisse Hero-
di Ascalonita patri sùo, timùit ire in Jùdæam, et admo-
nitùs in somnis secessit in Galilæam,

Ut hæc plenius pcipiamùs observandum ē, gnalem primo
fuisse monitionem Angeli, ut iret viz. Joseph in terram Isra
quo noie tota terra Canaan ^ ~~ā illa Eligi patria regio~~
~~quam Israelitæ incolebant~~: singulariter tn notabatur ali-
qdo præcipua ejus regionis pars, viz. Judæa quam tribus Ju-
dæ et Benjamin habitabant: Joseph igr jussus reverti in

^ Constans tribùs partibus Galilæâ Samaria, et Judæa intelligebatùr

in terram Israel, in Judaeam sibi pergendum putavit, i. e.
in eam Palaestinae partem, quam tribus Juda et Benjamin
incolebant, et in qua totius terrae Israel sita erat Metropolis.
Attamen, si recte advertimus, ō hoc praeceperat Angelus;
sed gnaliter solum abire illum jusserat in terram Israel,
et ō in hanc aut illam partem terrae Israel. Adeoq angeli
monito paruisset Joseph, etsi relicta prorsus Judaea, recta
perrexisset in Nazareth Galilaeae. Et vero ut huc proficis-
ceretur, postulare em videbatur rao domicilii, nam ibi do-
mum habebat Joseph, atq alia fortassis vitae solatia, quae
ō habebat in Judaea. Cur tn eundum sibi putavit Joseph,
in Judaeam potius, quam in Galilaeam. Quae hujus rao?
Rt ad hoc Augs (2. de Cons. Evang. C. 9.) prudenter id per-
suasisse sibi Josephum; cum n plurima ab Angelo didicisset
de hoc puero, merito credidisse eum ō alibi educari debere
qm in Jerusalem, ubi erat Templum Dni: quis n locus ma-
decebat mundi Servatorem quam iste? de ipso n David: Dns Ps. 10
in tplo sancto suo. de ipso Malachias vaticinatus e. Straks Mal. 3-3.
daarna zal de Heerscher, dien gy zoekt, en d'engel des verbonds
daar gy na verlangd, in zynen tempel komen. Existimare
ergo poterat Josephus habitandum sibi ee cum puero Jesu
in Judaea; qmqm gnalia forent verba angeli, ac locus ha-
bitationis forte commodior in Nazareth, qm Jerosolymis;
sed malebat vir justus servire dignitati Servatoris, qm
suis commodis, atq ideo relicta Galilaea, cogitabat in Judaeam

Verum n vero cum hac mente veniret in Judaeam, Arche-
laum ibi regnare inaudiit pro Herode patre suo, et timuit
illo ire, ait Matthaeus.

Sed quae caa timoris? numquid mortuos dixerat illos an-
gelus, qui aam quaesierant pueri? eccur ergo metuit Joseph
ire in Judaeam?

Rt Ideo, qa etsi nullum sibi aut Cto crederet imminere
periculum, si obsequeretur angelo: illecta tn Archelai sa-
vitie, rem accuratius examinans incipiebat dubitare, an
ita accipi dbrent verba angeli, ut ipse ea huc usq illexerat.
Cum ergo terra Israel, ad quam ire illum jusserat Angelus,
ō Judaeam modo, sed et Galilaeam comprehenderet, rationem

sibi videbatur libere meruendi Archelai tyrannidem, si angeli verbis male illectus, alium elegisset habitationis locum, qm. Deus ordinaverat. Adeoq recte sibi facere visus e. si mutaret, aut certè suspenderet sentiam, donec à Deo, quid sibi faciendum esset plenius edoceretur.

Quamvis ergo, ut Chri Dni dignitatem curaret, statuisset ire in Judaeam, audita tn Archelai tyrannide, nec plenam habens incolumitatis fiduciam, ne quid temerè ageret, haesit tantisper dubius, et timuit illò ire, donec coelitus instrueretur; quod et factum e, nam admonitus iterum in somnis et in quam partem terrae Israel abire deberet, determinatè edoctus, secessit in Galilaeam in civitatem Nazareth.

Verum quare hic o timuit Herodem Antipam Archelai fratrem? R 1o. Qa jam designatè jussus huc proficisci, divinae se totum permittebat providentiae, quae numqm. deseruit eos, qui praeceptis suis obedierint. Cum ergo explo ratum habuit, placere Numini, ut sedem figeret in Nazareth, merito credidit nihil sibi aut Chro puero nocere posse Herodem, si faceret, quod Deus praeceperat.

2o. Sed et alia rao erat, cur Archelaum potius timeret Joseph, quam Herodem, atq in Judaeam ire ma quam in Galilaeam. Archelaus tn ^tqm. patris successor regia imperans potestate, regium ab imperatore etiam sperabat titulum. Herodes vero, ut et frater Philippus Tetrarchae solum erant, accepta quarta paternae ditionis parte singuli, cum duas obtineret Archelaus. Erat igr cur Joseph. paternam in archelao potius timeret saevitiem tqm. ejusd. dignitatis primario haeredeo, ac titulum expectante regium, qm. in Herode: eoq ma quod Archelao subesset Bethleem nuperum Herodianae crudelitatis theatrum.

^uti et pater ejus erat nâa crudelioris; Herodes autem ejus frater et Tetrarcha Galilaeae indolis mitioris. Praeterea Archelaus

Posito igr metu secessit in Galilaeam.

Habetis Litteralem expositionem 1o. reditus Chri ex Aegypto, 2o. Quare Joseph cogitaret primum in Judaeam deim secedere in Galilaeam.

in

Venio ad mores, qbs informandis opportunè servit quod de Archelao Herodis successore cum Josepho illeximus: audiens quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illò ire.

Ecquis hic ô videt, quam vana, qm. fallax sit ois mundialium honorum, bonorumq illecebra? Quid? ergone mortuus ē Herodes? Jam Archelaus regnat pro Herode? pro Herode, qui ut Judæorum obtineret imperium, Hyrcanum Regem et Pontificem ipse interfecit, et Antigonum Hyrcani successorem securi percuti fecit à M. Antonio? Pro Herode, qui ut firmaret imperium immensis sumptibus templum instauravit, seq vendicavit Messiam? pro Herode, qui accepto Dnici nativitatis nuncio, tam vehementer percellebatur? pro Herode, qui Magos mittebat in Bethleem, ut inventum sibi puerum proderent? pro Herode qui illigens se delusum à Magis, tam horrendas exarsit in iras? pro Herode, qui novo stratagemate atq inaudita tot infantium strage suum conatus ē firmare imperium? Pro Herode, qui ita ut innocui sanguinis suam cruentavit purpuram? pro Herode deniq, qui ut esset Rex, nec propriis parricida pepercit filiis, ut diceret Augustus, satius ē Herodis ē porcum, quam filium? Immo pro hoc Herode regnat Archelaus; post oia quæ perennando sceptro potuit excogitare crudelitas, mortuus ē Herodes et successit Herodi Archelaus.

Mortuus inquam ē Herodes et morte tyranno digna, ut ipse Josephus observat. (Hist. jud. L. 17. c. 8.) Godt zond dezen godlozen vorst over een koorse, die hem van binnen verbrandde en verslinde; daarby was gevoegd een razende honger, zoodat hem niets verzadigen konde; zyn ingewand was vol zweren; zyne darmen wierden zonder ophouden doorsnèden met onverdragelyke pynen, zyne voeten waren gezwollen als die van eenen waterzugtigen; zyne zenuwen waren ingekrompen, en zommige deelen zyns lighaams waren zoo verrot, dat m: er de wormen zag inlopen; zyn heele lyf was met schurft geslagen; hy kon qualyk zyn adem halen; en die stonk nog zoo

dat niemand 't er omtrent kon houden; en dus strief die elle-
dige 70 jaren oud zynde; jam funestos illos cum damnatis
iterat questus: lassatus sum in via iniquitatis et perditionis;
ambulavi vias difficiles, viam autem Dni ignoravi. Quid mihi
profuit superbia, aut divitiarum jactantia quid contulit
mihi? Quid juvit me fusus tot innocentum sanguis? Quid
juvit tam nefaria audacia crudelitatis? Quid profuit mihi
execrabilis illa perpetrandi spes imperii? eheu transierunt
oia ista tanquam umbra, tanquam nuncius percurrens, tanquam navis,
tanquam avis, tanquam sagitta nullo pristinae felicitatis relicto
vestigio. et nunc crucior in hac flamma.

Hic hic Herodiani regni exitus e, exitq impiorum omnium
quantiscumq valeant viribus, polleant opibus, aut deniq
fulgeant honoribus: transibunt ista oia, ac miserrimos pos-
sessores suos in infernum dabunt praecipites.

Verum e, scio, o oes Herodianam imitantur impietatem
obtinguntur et bonis, opes, dignitates, et quae st ejusmodi;
attamen hnt etiesi, quod hic solertior adnotent: cum n
audiunt Herode successisse archelaum, cui et brevi suc-
cessit alius, o e, quod dubitent, et sibi prope diem successu-
ros alios, adeoq o ea quod ament fugacissimas istas munt-
hujus ineptias, quas nolint, velint, tam cito cogentur deserere
aliisq post se relinquere. Hinc Paulus nos oes monet: die
1. Cor. 7-31 deze wereld gebruiken, als of zy ze niet en gebruikten, want
v. 29. de gedaante dezer wereld gaat verby. Ja Paulus streckt
deze les zoo verre uit, dat hy zelfs zeid: de tydt is kort:
dierhalven dat degenen die vrouwen hebben, zyn als of z'er
geen hadden

Ex hac concione elici possunt et haec Moralia

1º Explo Chri ex Aegypto reducis, curandam ee nois ac honoris integritatem.

2º Explo Josephi in Judaam cogitantis, spectandam in divinis praeceptis exequendis majorem dei gloriam, posthabito commodo proprio

3º Cum gratis e dei jussio, propriâ usi solertiâ, et postulato S. Spûs lumine specialem dei voluntatem perquirere

4º Fugere loca et consortia in qbs dominatur impietas, adeoq Chro imminet periculum

5º Non timendum periculum, cum certò constat nos obedire dei praeceptis.

NB haec Moralia etiam paucis attigi

1744 In primo Sacro de Epistola dixi de 3plici specie Judaeorum in Vet. Test., et de 3plici specie Christianorum in Novo Test. Vide d. in Christ. Vade.

Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Jois. 1. ℣. 29.

Octava Epiphaniæ, & Dominica 1ª ab Epiphan 1743. 54.

Optimè David Verbum dei Incarnatum de douw pluviæ in vellus descendenti comparavit Ps. 71. A. A.

Comparatio hæc consistit in eo quod, sicut, pluvia in vellus descendens vix percipitur, ita natus mundo Servator ita advenerit cum silentio, ut vix agnosci potuerit. Opus erat angelo qui natum Salvatorem pastoribus bethlehemicis annunciaret. dein ad Magos Orientales admirabile sidus destinatur, cujus præconio natus rex Judæorum illis innotescat. Atqui hæc tunc acta st, cum primò mundum Servator ingressus ē.

Quia vero deinceps latere voluit, præsertim ab anno ætatis duodecimo, usque ad trigesimum, quo redemptionis nræ negotio proprius sese voluit accingere, novo habuit opus præconio, ut denuo innotesceret.

Adē ergo Dei jussu Baptistes, qui repetitis de Christo testimoniis, hoc agit ut agnoscatur à Judæis Dei Filius ac mundi Salvator. Ecce, inquit in assumto textu, Agnus Dei qui tollit peccatum mundi.

Testimonium, quod Ecclesia frequentissimè tum in sacrificio Missæ, tum in distributione Eucharistiæ ac Litaniis repetit, quâque repetitione satis luculentè ostendit magnum aliquid verbis istis subesse mysterium. Quod ut intelligamus, libet singula verba expendere dein oportunam moribus instructionem deducere.

Propositio

Attendite

Ecce Agnus Dei &c. Tertium hoc de Jesu Cto testimonium Jois fuisse facile constabit ex accurata serie historiæ Evangelicæ. Primum n. magnifice de Cto locutus fuerat antequam is esset baptizatus, idq. ad plebem nec rogatus, ut liquet ex Matt. 3. Deinde egregie illum extulit qdo rogatus erat à legatis judæorum, quis esset Jois. 1., quod contigit post baptismum Dni ejusdemq. quadragesimale jejunium. Denique hoc tulit testimonium, de quo nunc agimus, postridie ejus diei quo rogatus fuerat à legatis.

Duobus primis testimoniis multa de Cto dixerat Joes, quæ magnâ oes admiratione affecerant, ac desiderium verosimiliter multis ingesserant videndi ejus viri, quem ttopere deprædicaverat Baptista, ut nec dignum se duceret, qui solveret corrigiam calceamenti ejus. Hunc medium itr eos stare ac versari dixerat, et tn nesciri. Crediderim ergo plures his verbis cupidos effectos videndi servatoris, atq. ita Joem affatos: Mira nobis de viro isto, quem te fortiorem dicis et ante te factum, et post te venturum &c. Mira, inquam, de viro isto deprædicas: admiramur oes hunc ttum virum versari itr nos, et o agnosci. Magnam profectò inires à nobis gratiam si hunc virum digito monstrares, quò liceret illum agnoscere.

Accedebat ad hæc fama de baptizato Cto, cum n. ad hunc baptismum tta de cælo coruscassent prodigia, o fuerit absonum credere, pluribus factum istud innotuisse. Poterant ergo secum in hunc modum cogitare: Si ttus e iste quem Baptista deprædicat, cur ad baptismum venit ppa? qui pmundabit aream suam, ille ne immundus ipse e? Hæsitabant hic, et de Cti sanctitate subdubitabant. Eximi debebat illorum aïs iste scrupulus, ne caderet in scandalum, quod ad oem justitiam implendam egerat Salvator.

Occasionem ergo huic rei offerre voluit ipse Servator

tor, qdo ipse ad Joem venire dignatus ē, ut illum videndi cupidis ostenderet, et simul quis et qm sanctus eet clarius exprimeret.

Ait ergo Baptista: Ecce Agnus dei &c q. d. hactenus multa vobis dixi de Messia, quae vos admirabundos, atq illius videndi cupidos reddiderunt. Ecce ergo illum ipsum, de quo hactenus locutus sum vobis, nunc vobis digito demonstro. Nolite suspicari ex eo, quem me administrante suscepit, baptismo, eū illum peccatis obnoxium; qa tt abē ut sit peccator, ut ō nisi p illum peccata mundi auferantur. Ecce agnus dei &c

Potuisset sanè alio ipsum appellare noīe. potuisset dicere: Ecce Messiam, Ecce Dei Filium, Ecce Servatorēm mundi, Ecce Jesum Chm &c sed oībs posthabitis, Agnum dei vocat. Quare?

1o. Ob eximiam innocentiam: ista n praecipuè decebat illum, qui nostra debebat tollere peccata. Istam expressit Isaias qdo dixit ō fecisse Messiam iniquitatēm, neq dolum fuisse in ore ejus; sed vulneratum ob nras iniquitates, et attritum pp scelera nra. Qbs consonat Petrus, dum ait: Qui peccatum ō fecit, nec ē inventus dolus in ore ejus. Et Cap. 1. ejusd. Ep. Scientes, inquit, quod ō corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vra conversaōe paternae traditionis; sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Chri, et incontaminati &c Audi et Paulum de eximia Chri innocentia loquentem: Zoodanigen Hoogenpriester betaamde het dat wy hadden, heilig, onnozel, onbesmet, afgezonderd van de zondaren, en boven de hemelen verheven.
Isa. 53.
1. Pet. 2-22
C. 1-18.
Heb. 7-26

Ob istam ergo innocentiam ait Baptista: Ecce Agnus dei

2o. Idem nomen illi convenit ob insignem mansuetudinem, et patiam, quo pertinet illud Isaiae: Hy is opgeofferd, omdat het hem beliefde, zonder zynen mond open te doen: gelyk een schaap zal hy ter slagting geleid worden, en hy zal stil zwygen, gelyk een lam voor die het scheert, zonder zynen mond eens te openen. Quibus respondent illa,
Isa. 53-7

1. Pet. 2-23.. Petri: Cum malediceretur ō maledicebat, cum pateretur
ō comminabatur: tradebat autem judicanti se injustè
qui peccata nra ipse ptulit in corpore suo sup lignum.
Jerem. 11 Merito igr ore Jeremiæ sic loqr: Ego quasi agnus
mansuetus, qui portatur ad victimam. Cum rectè succinit hodie Baptista: Ecce Agnus Dei

3º. Joes Chm agnum dicens, insinuat illum fuisse
quem Prophetæ ut agnum prædixerunt, uti mox locis
citatis audivimus; illumq orbis agnis veteris test.
Apoc. 13 fuisse præfiguratum. unde illum alter Joes vocat agnum qui occisus ē ab origine mundi. q. d. Baptista
Ecce Agnus Dei, multi ab origine mundi mactati st, et
immolati deo agni, sæpius prophetæ Messiam ūt agnum à deo mittendum prædixerunt; sed umbra duntaxat fuêre ejus agni, quem hodie vobis demonstro. Ecce
agnus Dei. hic hic demum ē verus ille agnus, in quo sibi
complacet pater. umbras huiusq vidit orbis; nunc rem
ipsam vobis demonstro. Ecce agnus dei

Sufficiunt hæc ad appellationis illius declarationem:
Libet ergo progredi et reliquas ejus testimonii voculas
breviter pstringere.

Joes ō solum dicit Chm Agnum, sed Agnum Dei
1º. Qa nobis à deo datus. Sic deus dilexit mundum &c.
2º. Qa deo Patri pro salute nra in cruce oblatus
3º. Notante Clem. Alex. L. 1. pæd. c. 5. Qa dei Filius erat
solent autem parentes filiolos suos agnos indigitare
mxè illos quos tenerè diligunt. de Jesu vero ipse Pater
Hic ē Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Inde
ergo rectè dicitur Agnus Dei.

Addit Joes: Qui tollit peccatum mundi. Cum peccati
singulariter meminit Baptista, dubitarent ō nulli qd
nam illigi debeat hoc loco peccatum, ab Agno dei ablatum. Ac ō defuêre, qui Originale acciperent: sed
sicuti cum petimus Liberari à malo, ō hoc aut illud
illigimus malum, sed oē quodcumq malum: ita nihil
vetat peccati noie, quæcumq peccata illigere, sive
Ori=

originale, sive actuale et mixto cum aliunde satis liqueat omnia nobis per Christum remitti peccata, quaecumque demum illa fuerint: dico ergo cum Toleto. Quod in singulari dr peccatum, non minuit scandalum, sed potius auget nam tota species rei scatae singulari numero exprimitur.

Qui Tollit peccatum mundi. Tollere 2pliciter dicimus, nam et rem tollimus quam in nihilum redigimus: et illam tollimus quam accipimus, sive portamus. Nec ire quod hoc loco accipiamus; quia utrumque de Christo verum est, quod peccata nostra sustulerit, et quod eadem portaverit.

Ac primum quidem sustulit illa, Idem illud Davidis: Zoo verre 't ooste is van het weste, zoo heeft h. onze misdaden van ons weggenomen. Et juxta Isaiam: Delevi ut nebulam iniquitates tuas, et quasi nubem peccata tua. Ad hunc plane modum, tollit Agnus noster peccata mundi: quamcumque reclament acatholici, qui tegi volunt peccata, et non imputari, cum tamen ipsorum sententia revera maneant in justificatis, nec auferantur. Surdi sunt isti ad hac Baptista verba; neque enim dicit: Ecce Agnus dei qui tegit, qui non imputat peccatum mundi; sed, qui Tollit. Aufert ergo Dominus à justificatis peccatum, non secus ac sol iste, cum locum aliquem illuminat, non relinquit illic tenebras, sed eas lucis sua adventu prorsus dissipat, suisque radiis locum universum complet. Ad eumdem plane modum, Agnus noster, quem Caelestis Jerusalem lucernam (Kaerse) appellat Joes, dissipavit, quas invenit tenebras, et lumine suo gratiae mentes justorum perfundit ac illustrat, verbo, tollit aufert peccatum mundi.

Ps. 102 - 12
Isa. 44 - 22
Apoc. 21. 23

At quomodo aufert? Rx tollendo, h. e. portando peccata nostra, luendo illa, patiendo ac moriendo pro illis. hoc enim tollendi voce innui ante diximus, et consonat Isaias. 53 - 6
Wy liepen altemaal verdoold als schapen: yder was zyns weegs afgeweken: maar godt heeft ons aller boosheid op hem geleid. dixerat paulo ante: h. heeft waarlyk onze krankheden op zig genomen, en onze smerten gedragen. Quae repetit D. Petrus, dum ait: peccata nostra ipse

v. 4.
1. Pet. 2 - 24

ptulit in corpore suo sup lignum.

Exprimit ergo redemptionem nram ejusq modum Baptista, dum ait: Ecce agnus dei qui tollit peccatum mundi. Q. d. Ecce divinam p peccato victimam, quae morris acerbissima supplicio humani gris peccatum in se susceptum expiat.

Porro quod peccatum Mundi dicit, ō unius, aut alterius dumtaxat auferri docet peccata; sed oium oio peccatorum. Vult n̄ Deus oes hoes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Et Joes: Ipse ē propitiatio p peccatis nris; ō p nris autem tt, sed em p totius mundi.

1. Tim. 2.

1. Jois. 2.

Insignis ergo blasphemia ē dicere: deum absolute aliquos destinasse ad interitum, nec sinceram habere vltm salvandi oes. Nolo ultra refellare, quod ipse satis refellit aurium humanarum horror. Hoc dixisse sufficiat: Jesum ee Agnum dei qui tollit peccatum Mundi.

Quod autem Baptista verbo utitur praesentis temporis: Tollit. et ō: tulit, vel tollet, notat Chr. actus ppetuitatem designare. Nam Chs unâ oblatione cōsummavit in aeternum sanctificatos, ait Paulus. Et iterum: Vermits hy in der eeuwigheid blyft, heeft hy een eeuwigduurend priesterschap. Weshalven hy ook t'allentyde kan zaligmaken de genen die door hem tot godt komen, altydt levende om voor ons te spreken.

H: 6. 10

C. 7-24.

Habetis A. A. sensum praestantissimo illius sententiae, atq intelligitis, credo, quoo brevissimo compendio totius Ev. medullam incluserit Baptista. Restat nunc, ut moribus nris, quae dicta st, applicemus.

Moralia

Ac 1mo quidem Jesum ob eximiam innocentiam ac mansuetudinem, Agni noie nuncupatum notavimus. Ex quo discimus nihil nobis magis necessarium, et eqm easdem qualitates, ut post Jesum Agni appellari mereamur. Sanè quos praescivit Deus, hos et praedestinavit cōformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Cum ergo Jesus Agnus fuerit innocentissimus ac mitissimus, liquet statim et nos tales

Rom. 8-29

ū dbre, si verè volimus ēē Chani. Facit huc illud Servatoris ad Petrum: Pasce agnos meos... pasce agnos meos... pasce oves meas. Jois. 21 Cur n̄ istis noibs suos indigitat fideles Dns, nisi qā sibi illos vult assimilari? Igr si Jesus ob innocentiam et mansuetudinem Agnus dictus, quid nobis mā neariùm, quam Jesu innocentiam et mansuetudinem sectari? Discite à me (clamat Jesus) qā mitis sum et humilis corde &c. Hos beatos prædicat: Beati mundo corde &c. Beati mites &c.

2do Dum audimus Jesum Agnum Dei tollentem peccata mundi, illigimus qm longè nos abēē deceat à peccatis. Hic primarius Dnicæ Incarnaois scopus. Iste ois fructus (ait Isaias) ut auferatur peccatum ejus (viz. domus Jacob) Isa. 27-9 In hoc apparuit filius Dei (ait Joes) ut dissolvat opera diaboli. 1. Jo. 3-8 Dixerat ibid. Et scitis qā ille apparuit ut ~~dissolvat opera diaboli~~ peccata nrā tolleret. Quid post hæc dicemus nisi et oibs Chanis incumbere út tollant peccata? # Interea vero nihil peccato frequentius ē. Hoc unicum Chri negotium tollere peccata: plurimorum autem econtrario negotium fovere ac promovere illa. Nosne ergo dicemus Chanos Chro è diametro rantes? Sed bene ē: Agnum putant Chm, ideo securè etiam nunt. Sed meminisse illos oportuit Jois monentis, qm gravitr hic ipse Agnus in adversarios suos excandescat. De hemel week weg als een rolboek (scribit Joes) Apoc. 6-14 dat toegerold word; en alle de bergen en eilanden werden van hunne plaatzen gezet: en de koningen der aarde de vorsten en de kryghsoversten, de ryken, en de magtigen en alle zoo slaven als vrygeboornen, verborgden zig in de holen, en in de rotzen der bergen, en zy zeiden tot de bergen en de steenrotzen: valt op ons, en verbergt ons voor &c. Hæc hìc audiant illi qui mansuetissimum Agnum modo tremnunt, et peccata sua tollere nolunt. Resipiscant modo cum suam Jesus illis offert misericordiam

hierop zag Petrus als hy gezeid hebbende dat Jesus onze zonden in zyn Lighaam, op het kruis gedragen heeft, daarby voegd, en wit besluit, Opdat wy de zonden gestorven zynde, voor de regtvaardigheid zouden leven.

alias et peccata et peccatores tollet, ac deturbabit ad inferos. Auferri n. necesse ē peccata, vel hīc pœnitendo, vel ibi condemnando.

3tio. Deniq. advertimus quod Agnus nr̄ peccatum mundi tollat, ac vidimus patiendo ac moriendo istud expressé. Inde discimus, quid nos agere oporteat ad superanda peccata propria, qdo ita passus innocens Jesus ad auferenda aliena. Innuit hoc Aplus Heb. 12-3... Videlicet vere Aplus agendam ē pœnitentiam de peccatis præteritis, et pugnandum abstinendumq. à futuris.

Conclusio. Agite ergo A.A. infigamus hodie mentibus nris istam præcursoris sententiam: Ecce Agnus Dei &c. Simus Agni, &c. detestemur peccata &c.

Vide Tolet[illegible] hic.

63 in primo Sacro explicare prima Epistolae verba
Obsecro vos p misericordiam &c Vide Serm. meum
in primitus Rdi Dni Cornelii Ligtenberg 1739.
Item de Christ. Vader.
1759. in 1mo Sacro Monitum fuit de ascendentibs et

1744

1757. om de selle
houde niet ge-
preekt.
1768 ook niet

Dominica 1a Epiphaniæ 1744

Ascendentibus illis Jerosolimam sdm consuetudinem diei festi. Luc. 2. v. 42.

Zeer aenmerkens waardig is d' historie die wij vinden 1. Reg. 1. A. A.

De Heilige historie schrijver verhaald aldaar dat Elkana en zijne vrouwe Anna, d' Ouders van Samuël, op de gezette dagen uit hunne stad opwaars gingen om den Heere der heirkragten t' aanbidden, en offerande te doen te Silo, een stad in 't land van Ephraïm, werwaars onder Josue d' arke des Verbonds was gevoerd, en tot de dood van den hoogenpriester Heli is gebleven. En in 't volgende hoofdstuk zegd de heiligschrijver van den jongen Samuël, den zoon van Elkana en Anna, de jonge Samuël diende voor het aanschijn des Heeren, en wederom: de jonge Samuël nam toe, en wies op, en hij behaagde, zoo aan den Heere, als aan de menschen.

Nu wie ziet niet hoe wonder wel dat deze historie des Oude Test: rijmd naa ons huid. h: Ev.? Immers zegd de schrift van den godsdienstigen Elkana, en Anna, dat zij op gezette dagen opwaars gingen naa Silo om &c. 2. d' Ev. Lucas zegd van Joseph en Maria, d' Ouders van 't kind Jesus, dat zij volgens de gewoonte van het hoogtijde, optrokken naa Jerusalem. Zegd de schrift van den jongen Samuël, dat hij van een kind of in den tempel quam? d' Ev. Lucas zegd van 't kind Jesus dat hij oud 12 jaren al met zijne Ouders optrok naa den tempel. 3. Zegd de schrift van den jongen Samuël, dat hij toenam &c.? d' Ev. Lucas zegd van 't kind Jesus: Jesus nam toe &c.

'T is nu onze meening enkel en alleen maar U. A. voor te houden, 't optrekken van Joseph en Maria volgens de gewoonte van het hoogtijde naa Jerusalem, wij zullen 1° des wegens nagaan wat Godt de Heer de Joden ~~desaangaande~~ beveelde, 2° Uit 't gezeide eenige zedelessen neemen. Propositio

Attendite

Sicuti Deus Judaicam instituens religionem, variis legibus exactè ordinavit, quæ ritum sacrificiorum rei suo offerendorum concernebant, ita et ipsum locum, ubi sacrificia illa offerenda erant, limitavit, et præscripsit.

Constat autem unum tt fuisse locum, quem Deus elegerat ut in eo sacrificia sibi offerrentur. Gij zult (ait Moses) ter plaatse komen, die de Heer uwe God zal verkoren hebben uit alle uwe stammen, om aldaer zijnen naam te stellen, en daar te woonen. En op die plaats zult gij uwe brandoffers en slagofferhanden... opdragen. Item eod. cap. Wagt u dat gij uwe brandoffers niet opdraagt op alle plaatzen, die gij zien zult, maar ter plaatze, die de Heer zal verkooren hebben.

Deut. 12-5.

v. 13

Hic autem locus, initio à tpore Mosis usq ad ædificatum templum Salomonis, fuit, ubi tabernaculum figebatur; uti primo in Silo usq ad mortem summi sacerdotis Heli; postea in Nobe; et postea in Gabaon. Et capitale statuebatur supplicium in eos qui extra hunc tabernaculi locum immolarent, ut videre e Lev. 17. ubi Dns: Wat mensch uit het huis van Israël een os, of schaap, of geite dood, in het leger of buiten het leger; en dat hij d'offerhande voor den Heer niet en brengt aan den ingang van het tabernakel der getuigenisse, zoo zal hij bloedschuld betalen, even als of hij bloed vergoten had, en hij zal uit het midden zijns volks uitgeroeijd worden.

Josue. 18-1
1. Reg. 4.
C. 21-1
2. par. 1-3

Lev. 17.

Postea vero dum Salomon ædificavit templum, accepit tabernaculum fixum suum locum in Jerusalem, et ex tunc Jerusalem unicus sacrificii locus fuit juxta illud dei oraculum ad Salomonem: Elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Atq hinc Samaritani, qui in monte Garizim templum condiderunt, ad quod sacrificaturi ascendebant, Schismatici dicebantur, qbuscum Judæi o coutebantur, uti Samaritana Chro. Hinc et multi Judæorum Reges eo quod excelsa, i.e. loca sacrificii extra sanctuarium o abstulerint male in scriptura notati sunt, uti videre e in Libris Regum et Paralipomenon.

2. par. 7-12

Jois. 4

Verum e, fateor, evolventi sacras paginas sæpius occurret etiam qdeq antiquos Patres, et religiosissimos viros extra sanctuarium tabernaculi, aut templi sacrificasse,

Sic

Ju 4. 9. leges de filiis Israel sacrificantibus in Gal- Jud. 2-5.
galis; de Gedeone sacrificante in Ephra Jud. 6-26.

de Manue patre Samsonis in agro Jud. 13-19. de Sa-
muele in Maspharh et in Ramatha 1. Reg. 11-15. et in
Bethleem c. 16-5. de Davide in area Arenna Jebusai
2. Reg. 24-25. de Elia in monte Carmelo. 3 Reg. 16-36.

Sed Interpretes unanimiter observant, hos oes no-
minatos ō peccasse, sed Deum in ista lege cum ipsis dis-
pensasse. Unde S. Augª. hac de re agens, et scribens in Lib.
"Jud. ait: "Ita deus legitime illa constituit, ut leges, ō sibi,
"sed hoibs daret"

Immo Deus manifestissimis indiciis ostendit sacrificia
horum virorum sibi placuisse: nam Manue offerente Angelus Jud. 13-20
inter flammas sacrificii in cœlum ascendebat: Davide sa- 2. Reg. 24
crificante plaga pestis, quâ populus castigabatur, cessabat.
Elia immolante, ignis è cœlo decidit, qui sacrificium in- 3. Reg. 18
flamavit, quod certum erat divinæ acceptationis argu-
mentum.

Adeoq, licet hi oes alibi, quam in Sanctuario sacrifica-
verint, certum tn manet, ō alibi quam in ~~sacrificio~~ Sanctua-
rio tabernaculi, aut templi licitum fuisse sacrificare,
nam unicus tt locus sacrificii fuit, extra quem sine dispen-
satione divina sacrificare ō licebat.

En ᵗ had ook zijn redenen inzigt, quod Deus in uno tt
loco sacrificia sibi offerri voluerit, uti observant Interpre-
tes S. Scripturæ, ac 1º. quidem, ut sacrificia in uno tt loco
oblata, unum ttmodo Deum testarentur

2º. Ut ois idololatriæ occasio Judæis
amputaretur. 3º. Ut unico illo sacrificiorum loco
destructo, tota lex, et synagoga destructa sciretur: nam si
Deus severè præcipit ut uno tt in loco sacrificia fiant, et
hunc unicum locum postea destruat, planè et legem sacri-
ficandi destruere credendus ē. Cum igr ne minimum qui-
dem vestigium illius templi supersit, quis dubitat et totam
legem abolitam. ēē 4º. Ut caritas, et fraterna coicatio
īr oēs conservaretur, dum oēs sacrificaturi in unum locum
convenire cogebantur.

Ob has itaq rates voluit deus ut in uno tt loco sacrificia offerrentur.

Atq ad hunc sacrificii locum sive tabernaculi, sive postea templi Jerosolijmitani ter in anno sacrificaturi sese conferre obligabantur Judæi, oes masculi ex lege divina. Driemaal in't jaar zullen alle uwe manspersonen

Exod. 23-17 voor den Heere uwen Godt verschijnen, viz. in Paschate

C. 32-3... in memoriam liberationis ex ægijpto; in Pentecoste, in

deut. 16-9. memoriam datæ Legis, et in gratiarum actionem pro novis fructibus terræ; In scenopegia, seu festo taberna-

Lev. 23-34 culorum, in memoriam habitationis filiorum Israel per 40 annos in deserto.

Atq ex his patet quod Deus 3plicem hunc ascensum Judæis præceperit in memoriam et gratiarum actionem acceptorum beneficiorum.

Et ne Judæi, ascensuri ad diem festum, aliquod damnum domui aut terræ suæ timerent, pollicebatur eis deus nullum interea terræ ipsorum insidiaturum. Niemand

Exod. 34-24 (zei Godt) zal op uw land eenig toeleg maken, terwijl gij 3maal 's jaars optrekt, en u vertoond voor het aanschijn vanden Heer uwen Godt. Id autem, dicunt Interpretes, fieret vel 1° quod deus immitteret populis circumjacentibus isto tpore terrorem, sicuti Cananæos irruere volentes ctra Jacob, et domum ejus terror invasit mira dei dispositione, ita ut scriptura dicat: als zij (Jacob

Gen. 35-5 cum suis) vertrokken waren, zoo beviong de schrik des Heeren alle de steden daar in't ronde, zoo dat zij hen op den aftogt niet en durfden vervolgen. 2° vel quod deus aliò diverterit cogitationes hostium. 3° vel quod deus effecerit, ut judicarent o expedire ut tunc pugnarent.

Zoodat dan door Gods wondere schikkinge de Jöden onbevreesd voor haar goed, en lands optrokken naat hoogfeest van Paaschen, Pinxteren, of der Tenten.

Ex his autem 3 festis celeberrimum erat Pascha, unde p antonomasiam vr dies festus Solemnis Luc. 2-41 item dies Magnus. Jois. 19-31. Et in hoc Pascha festo nemo ab ascensu in templum excusabatur, quamvis

tis in aliis festis ppp legitimas caas facilius excusarentur.

Atq hoc f.stum Pascha erat, de quo in hod. Ev., et ad quod Joseph et Maria cum puero Jesu dicuntur ascendisse: licet n. in textu hoc festum o expresse nominetur, licet Ev.ta dicat solum, dat zij, volgens de gewoonte van het hoogtijdt, optrokken naa Jerusalem; tn v immediatè praecedente designatè exprimit Ev.ta quale hoc festum fuerit. Zijne ouders (ait Ev.ta) gingen alle jären naa Jerusalem op het hoogtijdt van Paasche. Et tum subdit: als hij dan 12. jären oud geworden was, zijn zij, volgens....

Atq hae sufficiant de litterali explicatione consuetudinis istius, et legis ascendendi Jerosolijmam, quae, occasione Evangelii, de eare mentionem facientis, paulo altius repetere o inutile judicari.

Ad mores transeamus. Moralia

Ac 1mo quidem zeiden wij zoo even, dat Godt de Jooden bevelldde, 3maal s'jaars van wijd en zijds op te trekken tot plaatze van d'offerhande, om zijne groote weldâden aan hen bewêzen met dankbaarheid te gehéûgen, het diend 1o. tot groote schande van die Chrenen die hunne hoogtijden, als B.v. de gepasseerde kerstijd, zonder tot 't hoogtijdt op te trekken, lâten verbijlôpen, ~~zonder eens te denken~~ zonder onze Offerhande van C. J. zoo op te drâgen dat z'er mèe van oeten, of zonder eens te denken om zig bereid te maaken om door dien tijdt waardig te zijn, om al zoo dêze alderh. offer op te drâgen, en hun hoogtijdt te houden. Want trokken de Joden niet eens, maar 3maal s'jaars op naa't hoogtijdt, wat schande is 't dan ~~nu~~ voor de Chrenen die, ik wil niet zeggen, niet eens s'jaars tot 't hoogtijdt gaan, want zulken verdienen niet eens den naam van Chrenen, maar wat schande is 't zeg ik ~~niet~~ voor die Chrenen die maar eens s'jaars naa't hoogtijdt willen gaan? daar de Jôden 3maal s'jaars naa't hoogtijdt trokken. daar en boven, trokken de Jôden 3maal s'jaars naa't hoogtijdt op ter gedagtenisse van de weldâden, die godt hen bewêzen hadt, ter gedagtenisse van de verlossinge uit de slavernije van Egijpten, ter gedagtenis dat godt hen

zijne wet gegêven had, ter gedagtenisse dat zij 40 jâren in tenten gewoond hadden, en droegen zij ter dêzer gedagtenisse, en dankbaarheid hunnen offerande op 't hoogtijde op, wat schande is 't dan ~~niet~~ voor de Christenen, dat zij niet naarbehooren gedenken op hunne hoogtijden, niet de verlossinge uit de slavernije van Egijpten, maar uit de slavernije des duivels? niet 't gêven van eene wet van schrikken vrees, maar een wet van liefde, en genâde; niet ~~dat zij hier in tenten woonen~~ het woonen in aardsche hutten of tenten; maar dat ^ Christus Jesus ~~voor ons is gegaan tot den Vader om ons in 't huis zijns Vaders eene wooning te bereiden~~? Wat schande, zeg ik, is 't dan ~~maar~~ voor de Christenen, dat zij op de hoogtijden dêze, en diergelijke weldâden, niet nâ behôren gedenken, dat zij tot erkentenisse, en dankbaarheid de dank of Eucharistie offer niet op ~~en~~ offeren? Zoo dan tot schande? Wel is waar zij zullen zig verschônen met te zeggen, dat het de Jôden uitdrûkkelijk gebôden was 3maal 's jaars naa 't hoogtijde op te trekken, en de Christenen maar eens omtrent Paaschen. Maar ook is waar dat de kerk dit uitdrukkelijk gebod gegêven heeft voor die traagen, die zelfs nog niet eens 's jaars te hoogtijde zouden gaan: ook is waar, dat de kerk daardoor te kennen geeft dat zij wenscht, en stilzwijgende gebiedt alle de hoogtijden, zoo te vieren, en hoogtijde te houden. Zoodat 't ons gelijk de Jôden gebôden word.

^ dat het eeuwig Woord des Vâders vleesch geworden is, en onder ons is kômen woonen, om voor ons den hêmel te ôpenen, en eene wooninge in 't huis zijns Vâders te bereiden?

Ja zoo genômen dat de kerk 't al niet en gebood, moeten wij dan ons juist zoo slôfelijk, aan 't gêne maar uitdrukkelijk gebôden word, hôuden? Ô! neen, niet minder ~~als~~ dan dat; maar integendeel de zorg voor 't lighaam zou ons moeten overtuijgen van de zorge voor de ziele. Dâgelijks, en meermaal dâgelijks spijzen wij onze lighaam, ten minsten dat wij dan drie, viermaal 's jaars onze zielen spijzen, volgens de les van den Heiland C. J. Werkt niet om de spijze die vergaat, maar die blijft ten eeuwigen lêven.

Joes. 6-27

door-

en boven slaan w' onze oogen maar op ons heid: h: Ev.,
en wij zullen vinden dat, alhoewel godt maar uit=
drukkelijk gebood, dat alle Mannen 3maal 's jaars
na't hoogtijdt moesten optrekken, egter d' Ev. ge=
tuijgd, dat ook 't Kind Jesus, en Maria zijne moe=
der, zoo wel als Joseph, ~~optrekken~~ volgens gewoonte
van het hoogtijdt, optrokken na Jerusalem; ja't
is even voor ons Ev. zegd Lucas dat zijne ouders, i.e.
Maria zoo wel als Joseph alle jaren gingen na Je=
rusalem, op het hoogtijdt van Paaschen. Nu dan,
trok Maria, en 't Kind Jesus, zoo wel als Joseph,
op na't hoogtijdt, zij die daar toe in 't minst niet
verbonden waren? hoe veel te meer moeten de Chrenen
die 4. B. ~~niet~~ dan volgen, zij die, is't niet door een uit=
drukkelijk, ten minsten door een bedekt gebodt
daar toe verbonden zijn? zoo dan tot schande van
alle die trage Chrenen, die geen hoogtijdt houden
deze dagen, of die zig daar toe ter gelegenheid
van deze dagen niet voornemen, en beginnen te be=
reiden, tot schande; zeg ik, van hen is't dat wij
heden hooren dat Joseph en Maria met 't kind Jesus
optrokken na't hoogtijdt, werwaarts al wat manne=
lijk was 3maal 's jaars moest optrekken.

Dog al lang genoeg hier van, te meer dewijl w'op
't hoogtijdt zelfs, deze pligt eerst aangedrongen hebben.
Maar dewijl w' ondervonden hebben, dat'er verschei=
dene des niet tegenstaande nog agter gebleven zijn,
zoo vinde geraadzaam, ja noodzakelijk dit ter=
gelegenheit van 't heid: h: Ev: nogmaals aan te dringen,
en opdat die hunnen pligt op dit hoogtijdt gequeten
hebben, dit altijdt meermaals 's jaars mogen vervolgen,
en opdat de tragen, en versteenden, van herte bewogen
worden om van nu af aan de hand te slaan aan't werk
der bekeringe, en voorbereidinge voor 't hoogtijdt
van Paaschen.

2do Zeiden wij in onze letterlijke uitleggingе dat Godt den Jöden verzekerde, en beloofde, dat niemand op hun landt eenig toeleg zoude maken, terwijl zij 3maal 's jaars naat hoogtijdt trokken? ô! dit diend tot berispinge en bestraffinge van alle die genen, die zig inbeelden, dat zij zig benadelen in 't tijdelijken, dum tempus divinis impendunt, frequentando templa et sacramenta, incumbendo lectioni divinorum librorum, frequenti orationi, aliisq piis exercitiis.

Attendant hi qm diligentissime ad hoc dei promissum, Judaeis olim factum, et re ipsa exhibitum. Sanè si sdm humanam prudentiam judicaremus, nonne tota Judaeorum terra, domus et oia quae habebant praedae et vastationi exposita erant? In circuitu varios habebant hostes Moabitas, Ammonitas, Idumaeos, philistaeos intentissimos ad oem occasionem oppugnandi Israelitas. Et, ecce! dei providentia rem ita disponebat, ut interea, nullum damnum paterentur.

Erras itaq, ô hoo! quisquis ~~[illegible]~~ diffidis deo, dum et humana prudentia putas frequentandis divinis te damnum passurum in temporalibus, eaq de caa divina negliges.

Dices forsan: ô hbms nos zulke zekere toezeggingen van Godt, als de Jöden eertijds hadden; at erras. Quaerite

Matt. (ait Dns) primum regnum dei, et justiam ejus, et haec oia adjicientur vobis. Ja hoord Godt ook nog spreken: Ik ben

Isa-48-17 uw Heer, en Godt, die ù leere het geen ù Nuttig is.. ach! of gij op mijne geboden agt gegeven had, uwe Vrede zoù gelijk geweest zijn aan een stroom. NB. Utilia mandata dei, ô tt bona, pia, Sancta, perfecta, sed et utilia observantibus, ita ut facta fuisset pax tua i.e. al uwe tijdelijke zaken, zouden rijkelijk en overvloedig gezegend zijn. Concordat david

Ps. 118-165. Groote vrede hebben zij, die uwe Wet beminnen, en hen ontmoet geen struijkelsteen. Confer Eccli. 35-36. Isa. 58-13.

Nullum itaq ex diligenti divinarum rerum frequentatione damnum in temporalibus timendum.

Extra qui solis terrenis incumbunt, relictis divinis; illis justè metuendum ne prosperitas, et dei benedictio ab eis recedat. diserte deus: zoo gij na mij niet en luisterd om den

Jer. 17-27 sabbathdag (quo ois cultus divinus scitur) te heiligen.. zoo zal ik een vuur in Jerusalems poorten aansteken, dat de huizen,

zen verslinden zal, en niet uitgeblust zal kunnen worden
his adde exemplum in Judaeis, qbs Deus: Laat uwe gedagten Agg. 3
gaan over het geene u wedervaren is: gij hebt veel gezaeijd,
maar weijnig ingevoerd; gij hebt gegeten, maar zijt niet verzaa-
digd; gij hebt gedronken, maar gij zijt er niet van verheugd
.... Unde hoc? Omdat mijn huis verwoest ligd, ait Dns)
en dat ijder van U. naa zijn huis loopt, daarom is het den
hemelen verboden op U. te dauwen, en 't is d'aarde verboden
haar veldgewas voord te brengen: daarom heb ik ook een
droogte doen voortkomen, over het land, over de bergen, over
de tarwe, over den wijn, en over d'olij, als ook over allen
aardvrugten, over menschen, over beesten, en over allen den
arbijd uwer handen.

Het gaat met allen, en diergelijke sloffe en traage menschen in 't god-
lijken, evenals met Petrus, die den ganschen nagt gearbeijd
hebbende niets en vong, en waarom? omdat Petrus zonder
Jesus viste. zoo ook die menschen &

His oibs dicendum, sicuti olim Moses Israelitis:
Nolite ascendere non enim Deus vobiscum. sic Moses Israe- Num. 14.
litis, qa illi contra Dei voluntatem, ascenderant ad pugnam,
et cap. victi st. Idem dicendum illis, qui, neglectis vel
post positis divinis, solis terrenis incumbunt: his dicen-
dum, Nolite ascendere, nolite ad hoc, aut illud opus exire,
non enim Deus vobiscum, sine Deo nihil efficietis.

Agite A. A. wij dan beter beraden &

Conclusio

NB. vide Mendoza Tom. 3. pag. 140

Consummatisq diebus, cum redirent remansit puer Jesus in Jerusalem, & non cognoverunt parentes ejus. Luc. 2. v. 43.

Dominica 1a ab Epiphan. 1742. 5.

Zeer aenmerkens waerdig is 't géne die Schrift verhaeld Tob. 10. A. A.

Eerst verhaeld d' oude Tobias, de schrijver van dat boek, wat een vreugde dat hij en zijne vrouwe Anna schepten in den jongen Tobias hunnen Zoon, dien zij zágen opgroeijen, en aenwassen in deugd en jaeren.

Dog wanneer zij, om 't lang uitblijven van hunnen Zoon, naderhand ongerust, en bekommerd wierden, zoo zegd de text van váder Tobias, dat hij uitermaete bedroefd wierd, en Anna zijne huisvrouw met hem. Zij begonnen, zegd de text, zaemen te schrijen. Och mij, och mij! zeide Anna / mijne Zoon, waerom hebben wij u op reis gezonden, het ligt onzer oogen, den steunstok onzes ouderdoms, de troost onzes lévens, de hoop van onze naekómelingschap?

Nu dit zwijmd wonder wel naer 't geval van den waeragtigen Tobias J. C., en zijne ouders in ons huid: h: Ev:

Even voor ons Ev. zegd d' Ev. van 't kind Jesus: Het kind wies aen, en wierd versterkt, vervuld met wijsheid, en de genaede Gods was in hem. Zékerlijk een geruij-genisse waerover zijne ouders zigten uitersten maeten verblijden.

Dog zie daernaa als Jesus 12 jaeren oud zijnde van zijne ouders verlooren wierd, was hunne droefheid ook deste grooter, ja zoo groot dat Maria, ook zelfs als zij hem wedergevonden hadden, zeide: Zoone, hoe hebt gij aldus met ons gedaen? Zie uw vader, en ik, zogten u met droefheid.

't is dit geval waermee wij U. L. van daeg ook meenen t' onderhouden. En om ons maer alleen omtrent eene zaecke te bepaelen, zoo zullen wij 't verblijf van 't kind Jesus te Jerusalem buiten zijn ouders weeten, als nu in overweginge nemen. De text zegd daer van: En als zij wederkeerden, naerdat de dagen geeindigd waren, zoo bleef het kind Jesus te Jerusalem, zonder dat het zijne ouders wisten.

Propositio Hæc verba ad litteram explicabimus
2. Moralia subjungemus. Attendite

Tria Ev. Lucas in textu dicit 1º quod Jesus remanserit in Jerusalem, 2º idq insciis parentibus, 3º quando hoc fecerit.

Quoad 1um. Interpretes inquirunt quare Jesus Jerosolymis remanserit? Et respondent, præmeditatè tum hoc fecisse, scil: ut specimen aliquod divinæ suæ sapientiæ edendo secuturæ post annos 18 prædicationi Evangelicæ præluderet, hoc[que] ad faciliorem doctrinæ suæ susceptionem præpararet. Tempus prædicationis suæ nolebat Xus anteverere, sed præludere. omnia tempus habent

Certè si quis unquam observavit dictum Salomonis id fecit Xus Dns, die alles deede op zijnen tijde, en ook niet eerder dan op zijnen tijde.

Sic à Patre missus in hunc mundum, suo tempore
Gal. 4-4. venit. Unde Paulus: als de volheid des tijds gekomen zoo heeft Godt zijnen zoone gezonden &c.

Quo facienda erant miracula non nisi suo tempore
Joës. 2. confecit. Unde cum Maria mater ejus indigentiam vini ei indicaret in Cana Galilææ, respondit ei: Nondum venit hora mea.

Sic non nisi suo tempore mortuus est, licet Pharisæi sæpius ei mortem intentassent. Sic Joes ait: zij zogten
C. 7-30 hem te vangen, dog niemand sloeg de handen aen hem want zijn uer was nog niet gekomen. idem ait Cap. seq.

Ex qbs exemplis facile est judicare, quid de aliis Xi actionibus sentiendum sit, nimirum quod suo tempore eas

casu fecerit. Atq sic et hic de Xti in Jerusalem mora dicendum e, specimen aliquod divinæ suæ sapiæ edere volebat, ut sic secuturæ suæ prædicationi Evangelicæ præluderet; atq ideo remansit in Jerusalem, ut hac occasione in medio doctorum id exequeretur.

Atq ex hoc apparet qm. rectè soli comparetur. gelijk de dageraed den opgaenden Zonne voorgaet, zoo is 't ook dat de Heere Xus 12 jaeren oud de dagenraed zijner wijsheid vertoondee, waerop naderhand de Zon der geregtigheid zijne volle straelen zijner goddelijke wijsheid zoude uitschieten.

Hierom zijn sommige Uitleggers ook van gedagten dat op dien tijde als Xus te Jerusalem verbleef, en zat onder 't midden der Leeraeren, hun hoorende, en onder-vraegende, dat zij zouden gehandeld hebben van de komste des Messias, en de voorzeggingen dier komste als L. 4. dat de Septer van Juda zou weggenomen wé-zen, de 70 wêken van Daniël volbragt zijn, enz: want diergelijke dingen de bequaemste waren om de joo-den t'overtuijgen, dat de tijde van den Messias nu al ge-kômen was

Zoo dat onder andere rêden, waerom Xus 12 oud ver-bleef in den tempel, dêze geen van de minste is, naem-dat hij alsdan, een blijk zijner godlijke wijsheid wilde laeten uitschijnen, opdat hij naderhand deste meer bekend bij hun zoude wêren, nu vertoond hij zig als de dágen-raed, naderhand als de zonne.

2dum in textu notandum e quod Jesus reman-serit in Jerusalem insciis parentibus. Remansit puer Jesus in Jerusalem (ait Lucas) et n cognoverunt paren-tes ejus.

Quo circa hanc rem inquirunt Interpretes 1o An Joseph et Maria culpandi sint hac in re, quod iis in-sciis remanserit puer Jesus in Jerusalem, quasi eo-rum incuriâ perditus fuisset?

R Aliqui Acatholici summopere parentes Jesu cul-pandos volunt. Maer gelijk 't d' aerdt is der onkatolijken

in aenzien der Heiligen, en in zonderheid ten aenzien van d' alderh. Maagd Maria met kleinagtingen ver-agtinge te sprêken, om dus, was 't mogelijk, d' eer, die wij aen de Heiligen bewijzen, te niet te doen; dus is 't ook dat zij zeer smaedelijk van 't verlies van 't kind Jesus sprêken, net alleens als of het bij haere de zorg-loosheid, en onagtzaemheid der ouders zou' toegekomen wêzen.
Dog heel anders sprêken hier van de katolijken, en toonen duidelijk aen, dat dit verlies zonder de minste schuld van Joseph en Maria heeft kunnen gebeuren. zij merken aen dat 't de gewoonte was op die dâgen, dat de gênen die naa Jerusalem gingen, en van daer wêder keerden dit bij troepen, of benden meerder in getal deeden, en dat de mannen, afzonderlijk van de vrouwen gingen, en dat 't aen de kinderen vrij stond te gaen, of wel met Vader bij de mannen, of wel met moeder bij de vrouwen. En dêze vrijheid der kinderen lieten d' ouders van 't kind Jesus ook aen 't zelve, en dat wel des te meerder, hoe zij meerder overtuigd wâren wie die gêne was, die zig hier als een kind gedroeg. en onderstussen met een voorbedagt raedt onttrekt zig hier 't kind Jesus aen zijne ouders. zoodat zij geenzins in dit verlies te beschuldigen kun-nen zijn; want Maria dien dag afgaende van Jerusalem, en 't kind Jesus bij haer niet ziende, kon natuerlijk denken dat 't bij Joseph zijnen Vader was; en Joseph in tegendeel kon denken 't zal bij Maria zijne moeder wêzen zoodat zij beiden dit kind eerst misten, als zij 's avonds bij elkânder in de herberg quamen. zoodat nog Joseph nog Maria te beschuldigen is, als of 't bij hunne zorg-loosheid zou' toegekômen wêzen, dat Jesus verloren wierd. In bijaldien zij hier in eenig misslag al begaen hadden, gelijk d' onkatolijken verkeerdelijk meenen zoo zou' de schrift dit zêker niet verzwêgen hebben. zoo dat de stilzwijgentheid der schrifture in dit geval genoeg is om het gevoelen der onkatolijken te verei-delen. Dit 't eerste, tot d' uitleggers onderzoeken aengaende 't wegblijven van 't kind Jesus buiten zijne ou-

Ouders weeten,

2° Inquirunt waerom 't kind Jesus dêze zijne meeninge van te Jerusalem te verblijven aen zijne ouders niet kenbaer maeckte, mits dit hun ook zou benoomen hebben de droefheid en verlégentheid, die zij naderhand over zijn verlies leeden?

R. 1° Dwaes zou 't zijn hier op t' antwoorden, gelijk sommigen wel willen, naem: dat Xus dit zou gelaeten hebben, omdat hij voorzag dat zijne ouders hem zulks beletten of om zijne kindsheid niet toegestaen zouden hebben; want immers Maria en Joseph wel te regt wisten, wie en hoedaenig dit kind was, dat 't niet alleen mensch, maer ook God zelf was, in wien, gelijk Paulus naemals zeide, alle de schatten van de wijsheid, en kennisse Gods verborgen waeren. Zoodat 't zekerlijk geen rêden kon wêzen, &c. Col. 2. 3.

2° Maer de regte rêden waerom Xus te Jerusalem bleef zonder daer van aen zijne ouders kennisse te gêven, was, gelijk zeer wel aenmerkt d' Eerw. Beda, om dat hij dus wilde toonen, dat hij eenen anderen, onzienlijken vâder had in den hémel, met wiens werken hij hier te Jerusalem moest bêzig zijn, ut ipse Xus post matrem Mariam alloquens ~~dixit~~ indicavit, cum dixit: Nesciebatis, quia in his quae patris mei sunt, oportet me esse?

In hujus declarationem, Interpretes advertunt Xti operationes in 2plici fuisse differentia; quaedam, communes, quas ut homo operabatur, sicuti et ceteri homines, cujusmodi sunt eeten, drinken, slaepen, en al wat het huis of kostwerk aenbelangt; quaedam erant propriae, quae ut Redemptor faciebat; et quae ad divinitatem ejus maxime pertinebant, ut docere, miracula facere, discipulos evocare, et alia hujusmodi, quae Patris opera appellavit.

Inter has operationes, unum inter alia discrimen erat, quod in communibus voluit subjici parentibus, et illis obedire, sicuti et caeteri homines, non quidem necessitate, sed voluntate.

In propriis verò soli aeterno Patri subditus erat, nec tales operationes ad parentum nutum, sed ad Dei Patris voluntatem, et praeceptum faciebat; quod adultus jam factus saepe declaravit.

Sic de miraculo conversionis aquae in vinum, loquens respondit Matri: Nondum venit hora mea. Jois. 2.

Matt. 12. 47. Sic Verbum Dei prædicans interpellare volenti ob matris præsentiam: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant quærentes te, respondit: Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? Sciens se in his operationibus non dependere à matre nec à carne, et sanguine, sed à solo Patre cælesti. unde et subjunxit: Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, et soror et mater est.

Atque hoc est mysterium quod præsenti facto scire volebat Dnus. doctoribus non se commiscere, eos interrogare, et audire, respondere, et cum illis colloqui opus erat non commune, sed proprium, quod ex officio suo ei incumbebat, erat enim quoddam genus prædicandi adventum ejus. Idcirco non in eo matri, aut Josepho subditus erat, sed æterno Patri, Voluit ergo nescientibus parentibus remanere, ut qui in multis hactenus parentibus obedierat, sciret se habere quædam alia, in quibus non ipsis subdebatur, sed Patri cælesti.

Atque hæc est causa cur non requisivit parentum consensum ne videretur in his pendere ab illis.

Puer ergo Jesus remansit in Jerusalem, et non cognoverunt parentes ejus

3tio sed quo, qua ætate? quo tempore remansit

R. Remansit cum esset annorum 12. tempore quam maxime oportuno, utpote quo homines plerique judicantur bequaem om oordeel, en verstand te kunnen en beginnen te gebruijken: want bijaldien het géne hier in ons Ev. verhaeld word, naem. dat hij in 't midden der leeraers zat, hen hoorende, en ondervraegende, ~~en dat met zulk een begaefdheid dat~~ ~~stond, bijaldien dit zeg ik~~ voor dien tijde of jaere geschied was, zoo zou ~~wel~~ mógelijk dit zijn vraegen, als iets kinderlijks aengezien, en veragt geworden zijn. En integendeel bijaldien dit verblijf van Xus in den tempel in verdere of hoogere jaeren geschied ~~zou zijn~~ was, zoo zou' zijn vraegen en antwoorden, als oud en meerder jaerig zijnde, zoo zeer niet tot verwonderinge gestrekt hebben. Maer als nu zulks geschiede, als hij juist 12 jaeren oud was zoo diende dit tot des te grootere verwonderinge. Want om d'Ev. ook zegd: Alle die hem hoorden, stonden verwondert over zyne wysheid, en antwoorden

2

2 P. emansit consummatis diebus, viz: diebus Paschatis, w hoogfeest 7 agtereenvolgende dágen duerde. Als zijn dan nu eeneigelijk naaden sevenden dag, wederom na huis toekeerden, zoo bleef 't kind Jesús nog te Jerusalem, om dús ook van zijne jonge jaeren af te toonen zijnen ijver vor geestelijke, en godlijke zaaken.

Habetis A. A. textus explicationem &c

A. Imo quidem observare possumus Jesum puerum 12 annorum specimen edere divinæ sapiæ, occupatum operibus patris cælestis, et jam ad festum pascha ascendentium. Moralia

Atq hinc discere possumus à teneris divinis operam dare. 1 Nil Deo gratius probâ, piâq juventute; hæ primitiæ van ons lêven. Has sibi summopere placere docuit, eas de oibs rebus, etiam de hoibs exigendo. &c

2 Nil ipsi hoi utilius, et ma necessarium; want zal hij in zijne verdere, en hoogere jaeren gode dienen, van jongs af aen moet hij dit beginnen. Verissime n Salomon dixit: Het is een gemeen spreekwoord: als een jongman eenen weg ingeslaegen is, zal hij, zelfs als hij oud geworden is, daer niet af wijken. = Prov. 22-6. Salomon spreekt in 't algemeen, niet als of 't noit gebeurde, dat men, naa zijne jeugd voor de zonden, den duivel, en wereld besteed te hebben, daer naa zig bekeerde; maer hij spreekt al zoo om dat 't zelden, ja van de 100 qualijk eens gebeurd ..... 't is met den mensch als met de boomen, als ze jong zijn moet men ze leiden, en buigen, zullen ze regt opgroeijen. zoo ook &c

Hinc adagium: Quo semel ẽ imbuta recens servabit odorem testa diú. - Vultisne utriusq expla. Vidite Cainum juvenem et senem malum .... 2 Cham ... Esaú ... Ammon .... Absolon ....

Vultis ne exempla eorum, qui ob bonam infantiam etiam in senectute probi fuêre? de Tobia Legis cap. 2 ubi spirtus S. de eo ait: Non ẽ contristatus contra deum quod plaga cæcitatis evenerit ei, sed immobilis in dei timore permansit. Certè magna virtus, eximia longanimitas, et patientia! at unde Tobiæ hæc vêrtus? cum ab infantia sua, spr deum timuerit, et mandata ejus custodierit, ñ ẽ contristatus &c

3. Reg. 38 Sic de Abdia refertur quod in persecutione Jesabe-
lis ipse absconderit 100 prophetas, eosq. paverit. Certe
factum eximium! et pietas grandis! Causam autem
hujus zeli, et pietatis indicat Elias propheta dicens:
Servus tuus timet deum ab infantia sua.

De Eleazaro nobili illo sene refert s. pagina quod
ex recordatione piae suae juventutis, senex deo fidelis
2. Mach. 6 fuerit in weerwil van alle de bekooringen, en tormenten
die men hem aendeede. Hij begon te denken (zegt de text)
op de voortreffelijkheid, die zijne hooge jaeren en ouderdom
betaemde, en op het treffelijk gedrag, dat hij van jongs af
gehouden had. &c

Zoodan, zal'er wat goeds van een jongeling, van
eene dogter te verwagten wezen? deugdzaem, en vroom
moet en hij, moet zij in haere jonge jaeren wezen. Zoodat wel
Thren. 3-27 te regt Jeremias zeide: 't is goed voor den mensche, het
jok (des Heeren, van gods geboden) van zijne jonkheid
af gedraegen te hebben.

1 Dit lesje moet de jeugd wel gedenken .....
2 dit moeten vooral ook d'ouders wel onthouden, dit
moeten zij aen de kinderen van kindsbeen inprenten, ...
ze moeten aen de kinderen niet veel toelaeten, want
z'ook behalven dat vrijdom genoeg van hun zelven
neemen ..... ze moeten hun noit te veel vertrouwen,
maer altijd'er een waekend oog op hebben, en met loos-
schoenen nagaen, want d'ondervinding leerd, dat ook
die 't beste schijnen, hunne ouders menigmael bedot
en jammerlijk bedroeven .....

3 Deze les moet ijder een, als zijne jonge jaeren
over zijn, ook wel geheugen. dan moet hij zig bekla-
gen dien eersten levenstijd zoo slegt doorgebragt te
hebben, ... dan moet hij al dikwils met een Aug.o zeg-
gen: Sero te amavi ... dikwils moet hij met een
David: Delicta juventutis meae, et ignorantias meas
ne memineris

Pater tuus et ego dolentes quærebamus te. Dominica 1. Epiphaniæ 1739. 52.
Consummatisq. diebus, cum redirent Luc. 2. v. 48.
Remansit puer Jesus in Jerusalem, et o. v. 43.

Verrukt en verwonderd waren Jesus ouders d' alderh. Maagd Maria; en de h. Joseph over de wonderheden die d' oude Simeon, van het kind Jesus profeteerde.

Deze oude gryzigaard, een regtvaardigen godvrezend man, in wien de h. Geest was, had een openbaring van den h. geest ontfangen, dat hy niet zoude sterven, voor dat hy den gezalfden des Heeren zoude gezien hebben. hy quam door den Geest in den tempel en als d' ouders van het kind Jesus 't zelve daarbinnen bragten, om voor hem te doen, naar de gewoonte der wet, om hem als den eerstgeboorling ten 40. dage den Heere op te dragen, en vry te koopen voor vyf sikelen, zo nam hy 't in zyne armen, en loofde Godt, en zeide Nu laat gy, heer, uwen dienaar naar uw woord in vrede gaan: want myne ogen hebben gezien uwen Hee

En hierop voegd d' Ev. Lucas 'er by: ^ En zyn vader en moeder waren verwonderd over deze dingen, die van hem gezeid wierden. ^(gelyk 't Ev. van voorleden zondag luidde)

Maar zie qualyk hadden zy met zulk eene verwonderinge zulke blyde en heerlyke zaken van dit kind door Simeon horen melden, of Simeon zig tot Maria wendende voorspelde ook dat dit zelve kind gesteld zou wezen tot een val, en tot een teken tw zou tegengesproken worden. Ja hy voegde 'er ook by wat deel dat zy Maria daar aan zoude hebben. Ja daar zal ook (zeide hy aan haar) een zwaard door uwe ziel gaan.

De waarheid dezer voorzegginge hebben wy U. A. voorleden zondag aangewezen, en onder anderen dat zulks al bewaarheid wierd, wanneer 't kind Jesus 12 jaren oud verloren was, gelyk wy nu van daag in 't Ev. hebben. Immers wat smert dat dit verlies van Jesus aan Maria toebragt, gaf die moeder Maagd genoeg te kennen, wanneer zy 't kind

Zodan Maria verliest, zoekt, en vind 't kind Jesus weder.

Wy zullen ons voor als nu alleen aan 't eerste houden.

wedergevonden hebbende aansprak, en zeide: Zie
uw vader en ik zogten ú met droefheid. #
't is dit verliezen, dit zoeken, en wedervinden
van 't kind Jesus 'tw wy U. A. als nu nader zullen
voordragen

Propositio 1. Wy zullen 1mo aanmerken wanneer Jesus verlo-
ren is. 2do Hoe Maria hem weder zogt
3tio Waar zy hem weder vond.

de text zeid 'er van: <u>Als zy wederkeerden nadat de dagen ...</u>

Wy zullen zien. 1o van w. dagen hier gesproken word 2o hoe Jesus op die verloren wierd.

2. yder dezer drie bemerkingen zal ons zoete
lesjes verschaffen tot stightinge der zèden <u>Attend.</u>

<u>Attendite</u> Deut. 16-16

1mo Godt had de Joden in 't Oude Test.
geboden driemaal s'jaars op te trekken na Jerusalem
om kunne offerhande in den tempel op te offeren. Drie-
maal s'jaars (zei Godt door Moses) zal al uw man-
volk zig vertonen voor het aanschyn van din Here uwen
Godt, op 't hoogtyd der ongedèzemde broden (dat is Paasche)
op 't hoogtyd der wèken (Pinxt.) en op 't hoogtyd der Lover-
hutten.

λ En als de dagen van dit hoogtyd geeindigd waren keerden zy weder na Nazareth.

deze dagen waren de 7 dagen van Paaschen, die de dagen der ongedeesemde brooden genoemt wierden, om dat 't gedurende dezelve verbòden was gedeezemd brood te èten, om indagtig te zyn, dat als d'Israelieten uit Egypten trokken, zy zo geprangt waren, dat zy den tyd niet hadden om het brood door den deezem te doen reyzen. deze 7. dagen volbragt 't alderh. Maria zowel als Joseph met ène bestipte getrouwigheid, zy die anderzins aan de gehele wet van 't hoogtyd niet eens verbonden was

Onder deze wet wierden, gelyk de woorden duidelyk
luiden, de mannen alleen begrèpen. Aan de vrouwen
stond het vry op deze hoogtyden mè op te trekken, of
wel maar t'huis te blyven. Zodat Maria tot dezen
wet niet verbonden was, egter onderwiep zy 'er zig aan
en trok met Joseph, en 't kind Jesus volgens hare gewoonte
op 't hoogtyd van Paaschen mè op na Jerusalem. λ
Aanmerkt hier eens ~~mè verby gaan~~ de devotie of godts-
dienstigheid van Maria, dew volgens hare gewoonte
bestiptelyk onderhoud ènen Wet, waaraan zy niet ver-
bonden was. Leer hieruit al t'hans onderhouden
die wetten en geboden, waaraan gy verbonden zyt.
Maria beschaamd hier door haar V. B. die Catholy-
ken, die niets willen doen, dan het geen hen uitdruk-
kelyk geboden is, en wel in zonderheid de genen, die
ten hoogste eens s'jaars hare Biegt maar willen
sprèken, en Communiceeren, die zig vergenoegen ||
met op de gebòde dagen ene enkele Misse te hòren
omdat juist het gebod der kerke zeid: Gy zult ten minste
eens s'jaars uwe Biegt sprèken, en omtrent Paasche
nutten het Lighaam des Hèren. omdat het gebod der
kerke zeid: Gy zult Misse hòren, met goede maniere
En ondertussen zy letten niet dat het gebod der Kerk
zeggende ten minste eens s'jaars, genoeg te kennen
geeft

|| die zo te werk gaan

dat zy wenscht dat hare kinderen meermalen 's jaars,
ten minste zò dikwils als de Joden in 't oude Test., ook
optrekken na den tempel om de hh. Sacramenten te ge
bruiken. 2^{d} Zy letten niet dat het gebod der kerke van
Misse te hòren volgd agter het gebod van de gebòde da-
gen te vieren, en diensvolgens dat het Misse hòren maar
is een der voornaamste werken om de gebòdedàgen te
heiligen; 3^{d} Zy letten niet dat het gebod der kerke van
Misse te hòren maar een deel is van Gods gebod van den Sabbat,
en niet een gedeelte van den Sabbatdag, te heiligen;
4^{d} Zy letten niet dat onder het gebod van Misse te hòren
ook beslòten is het gebod van Gods woord te moeten
hòren; 't in oudtyds altoos onder de Misse wierd uitgeleid
waarom 'er ook nog onder de Misses een gedeelte uit Gods
Woord, d' Ep. en 't Ev., gelezen word. Zo dan verre van daar
dat deze enige verschòning voor hare tràgheid in die of ongodsdienstige
gebòden zouden vinden, integendeel door die geboden
zelfs veroordeeld worden, en alle met ène h. schaamte
overdekt behoorden te worden, hòrende de Godsdiens
tigheid van d' Alderh. Maagd Maria, die, niet verbonden
tot de Wet der hoogtyden, 'er egter zig gestàdig alle
jaren aan onderwierp, en maar wederkeerde als de 7. Paaschdagen geeindigd waren.
2°. Maar zie wat een ongelùk quam haar niet over op
dit hoogtyd! en welk tog? Zy verliest 't kind Jesus
(als Luc. in den text)
by die gelegentheid. Als zy wederkeerden nadat de
dagen geeindigd waren, zò bleef het kind Jesus te
Jerusalem, zonder dat het zyne ouders wisten. Een
verlies waarover Maria het kind wedergevonden heb-
bende tot het zelve zeide: Zie uw vader en ik zogten
ù met droefheid

Maar hoe verliest Maria Jesus? Is die moeder Maagd
zò tèder hàren zoon beminnende dan nù zo zorgeloos
dat zy met Joseph van Jerusalem wederkeerd zonder
hun kind mè te nèmen?

Ó ja, en egter zonder hunne schuld. 't was, bemerkt
d' Eerw. Beda, der Joden gewoonte, als zy optrokken of
vàn 't hoogtyd wederkeerden, dat mannen by mannen,
en vrouwen by vrouwen ~~by vrouwen~~ zig verdeelden, en
dat de kinderen, die mègingen, zig of by de mannen, of
wel by de vrouwen voegden. En dus onderstelde Maria
dat 't kind by Joseph, en Joseph dat 't by Maria was. En dus gebeurde het dat als zy wederkeerden het kind te Jerusalem zonder dat zyne ouders het wisten.
Weshalven zy meenende dat hy in 't geselschap was

deden zy een dagreize, en zogten hem onder de bloedverwanten en bekenden, maar hem niet vindende, keerden zy weder na Jerusalem om hem te zoeken.

Zie daar hoe zy Jesus verlòren, en zonder hunne schuld verlòren, mits Jesus met voorbedagte raad zig aan hen onttrok, naam om bezig te zyn met dingen die zynen

1. En zo ontrekt zig ook nog menigmaal Jesus geestelyker wyze aan zyne geestelyke moeders, zusters en broeders, ik zeg, aan de vrómen, die den wille des vaders doen, die in den hemel is, wanneer hy toelaat dat hen enige flauwheid of traagheid, eniger walging in het geestelyke overkomt, ook zelfs menigmaal zonder hunne schuld, dit doet Jesus opdat zy voelende wat zy zouden zyn, als zy aan hun zelven gelaten wierden zo veel te eerder en meerder tot hem, hunnen toevlugt zouden nèmen, zoveel te meer zouden roepen: Mane nobiscum

Matt: 12 - 49 -

2. Behalven dezen, anderen verliezen Jesus, maar door hunne eige schuld, want Godt (docent Patres) verlaat niemand, ten zy hy eerst verlaten word. Zodanigen zyn de genen, die nog wel gene gròte grove uiterlyke zonden bedryven, maar ondertussen ook niet veel goeds doen die heel vaddig en traag zyn in hunne Christelyke pligten, met een woord die van dewelke de geest in 't boek der Openb. al klàgende zeid: Ach of gy koud of heet waart! Maar omdat gy lauw zyt, en nog koud nog heet, zo zal ik u gaan spouwen uit mynen mond; want gy zegt: ik ben ryk en wel voorzien, en ik heb niets gebreke, en gy weet niet dat gy èlendig, jammerlyk, arm, blind, en naakt zyt. Tales virgines fatuae

Apoc. 3 - 15 ...

3. Daarenboven, anderen verliezen Jesus door hunne eige schuld die zig in enige doodzonden vergàpen, misdien zy, daardoor vervallende uit Gods vriendschap en genade, Jesus geestelyker wyze verliezen.

In dit verlies gebeurd veeltyds in zulke omstandigheden en tyden, op dewelke Maria en Joseph 't kind Jesus verloren, ik zeg dit gebeurd veeltyds op de hoogtyden zondagen en andere feestdagen.

Zeid iemand, wel hoe is dat mogelyk? Immers op hoogtyden zyn de menschen 't aldermeest devoot en godsdienstig, dan gaan zy 't meest te kerk, dan gebruiken zy immers de Sacramenten, dan word Jesus

zo

zo hy elders mogt verlooren zyn, wederom gezogt?
hoe is't dan mogelyk dat ⁓ ?

Wy antwoorden, en zeggen, dat de hoogtyden zeker daar toe geschikt zyn om eens yders devotie op te wekken om Iesus door een heilig gebruik der Sacr. wederom te vinden. Maar elaas! velen, en meer als wy misschien wel denken, verliezen Iesus op de hoogtyden meer en meer. A zodanigen zyn de genen die met gene genoegzame voorbereidinge tot de hh. Sacr. naderen, die meinen of zig zo aanstellen als of het genoeg is op die dagen zig van hunne fouten t'onthouden, en die over of verby zynde, dan wederom hunne oude gangen gaan. Daar egter Paulus wel uitdrukkelyk zeid: dat de mensch zig zelven beproeve, en aldus van dit brood ete, en den drinkbeker drinke; want die er onwaardelyk van eet of drinkt, eet en drinkt zig het oordeel, niet ⁓ 1. Cor. 11-28

B daar en boven, gelyk deze ~~door~~ zonder gene genoegzame voorbereidinge tot de hh. Sacr naderende Iesus op de hoogtyden meer en meer verliezen, zo ook integendeel anderen verliezen hem ook nog meer en meer, die, hoe zeer zy door de kerk en hare dienaars tot een heilig gebruik der hh. Sacr. worden aangezet, blyven zitten en zo maar henen leven, die met dove ooren't aanhooren al roepen de kerk dienaars met enen Paulus: Wy vermanen u, dat gy der genade Gods niet te vergeefs ontfangt want dat hy zeid in den aangenamen tyd heb ik u verhoord, en in den dag der zaligheid heb ik u geholpen. zie nu is't de wel aangename tyd, zie nu is't de dag der zaligheid 2. Cor. 6-1.

C. Verders zy verliezen Iesus op de hoogtyden en dagen des Heren, die zig op die dagen wel onthouden van lighamelyke slafelyke werken, maar ondertusschen zig te buiten gaan in de geestelyke slafelyke werken van den duivel, ik zeg, de zonden, door welke geestelyke slafelyke werken die dagen veel meer ontheiligd worden, dan door de lighamelyke slafelyke werken. "de lighamelyke slafelyke werken (S. Thom. 2.2. q. 122. "a. 4. ad 3.) stryden tegen het vieren van den Sabbat-"dag (en alle hoge feestdagen) voor zo veel als zy den "mensch beletten, zig tot Godlyke dingen te begeven. "En deweyl de mensch meer belet word door't werk van "zonde, als door eenig lighamelyke werk, dat in zig "zelven geoorloft is, daarom doet hy meer tegen dit "gebod, die op een feestdag zonde doet, als die dusdanig werk doet, dat in zig zelve geoorloft is." Waarom Aug.s en anderen leeren dat 't veel beter zou zyn den heelen zondag te graven, spitten en arbeiden als op die dagen te zondigen. Zodat men nog meer

Want alhoewel Godt aan gene tyden of dagen verbonden is in't uitdelen zyner genade, egter is hy daarin op de hoogtyden rykelyker dan op andere tyden om dat dan de mysterien onzer zaligheid vernieuwd

NB. est hoc prosecútio ejus quod habetúr in margine præcedente.

worden in Gods kerke, omdat dan de gansche kerk des te yveriger is in het gebed en andere goede werken en dus dan aldermeest als een heilig geweld doet op den hemel, een geweld (Tertull.) het geen Godt aangenaam is. In dierhalven alle die naar zulke vermaningen niet λ

λ luisteren verlieren Jesus op de hoogtyden meer en meer.

Zodat Jesus op de hoogtyden en dagen des heeren allermeest door de geestelyke slafelyke werken des duivels ik zeg, door de zonde verloren word.

En hoe gemeen is dit niet? Wanneer meer dan op de dagen des heeren, word'er gezondigd? hoe veele bested den die dagen niet om uit te gaan en te plyzieren? Wanneer de meeste overdaad in spys of drank? wanneer bezondigd men zig meer in eerroverye en agterklap dan wel op die dagen als men zig onthoud van slafelyke werken naar het lighaam, en dien tyd doorbrengt in herbergen, en byeenkomsten, daar zulke zonden en fouten zelden ontbreken? Wanneer vertoond zig meer d'ydelheid, en pomperye des wereld's? dan wel op die dagen? op dew dagen men zig wel met reden zedig behoord op te schikken om Godt ook door't uiterlyke te eeren even gelyk men zig uit eerbied deftig opdoet als men voor een persoon van rang zal verschynen, maar

ook dagen, op dew men ~~ook~~ meest behoorde te toonen dat men in den h. doop verzaakt heeft den duivel en alle zyne pomperyen.

Is dit niet zo? Oordeeld zelfs of het zo niet gaat op de hoogtyden en de dagen des heeren? wat wonder dan dat ik zegge dat Jesus op die dagen wel het meest verloren word? Of denkt gy dat Jesus die in d'enigheid in een stal van de harders en wyzen gevonden en aanbeden is, die verrezen by zyne descipelen met geslote deuren verschenen is, die zynen geest over de vergaderde discipelen afgezonden heeft dat hy blyven zal by de genen die op zulke dagen in plaats van by een te vergaderen, uitlopen en plyzieren? of denkt gy dat Jesus de sober en matigheid zelf blyf by de dronkaars en overdadigen blyven zal? of denkt gy dat Jesus een spràkeloos kind geboren, als een lam zonder zynen mond t'openen ter slagtinge geleid, by die ruimpràters en agterklappers blyven zal? of denkt gy dat Jesus, die van uit zyne

Tit. 2-12. kribbe tot aan zyn kruis ons onderwezen heeft de godloosheid

loosheid en alle wereldsche begeerlykheden te verzaken,
by hen zal blyven die de pompsgryen van den duivel
op die dagen het meest vertònen λ? O neen, O neen, λ ja zelfs tot en
niet minder als dat Jesus by alle de zulken zoude godshuis brengen
blyven. Integendeel hy word by en van hen op de
dagen des heeren verloren, en door hunne schuld ver
loren, hy die van Maria en Joseph zonder hunne
schuld op't hoogtyd van paaschen verlòren wierd.

Zie daar d'uitlegging en toepassing onzer opgenome
text woorden: Als zy wederkeerden &c

Pater tuus & Ego dolentes quærebamus Te. Luc: 2. v. 48.

Dnica 1a post Epipha. 1735. 56.

Aanmerkens waerdig is 't geen Paulus zegt 1 Cor. 7-34. De maagd|aeit, bezorgd de dingen des Heere ... maer die getrouwd is bezorgt de dingen dezer wereld.. Door deze spreuk wil Paulus leeren, dat de maagdelyke staet bevrijd is van veele en ontelbaere moeijlijkheden, en bekommernissen, die 'er in den huwlyken staet ontmoet worden, en van den welven onafscheydelyk zijn. Tot bevestinge van deze waerheid is 't niet noodig andere v. B. dan dat alleen van Maria, by te brengen.

Maria bevond zig eerst in de grootste gerustigheid. gene kinder-zorg ontruste haer, stil alleen kon zij t' huis verblyven, en vrijer zonder verhinderinge kon zij Godt dienen.

Dit zag men duidelyk wanneer d' engel Gabriel by haer quam, aen haer bekend maekende de zaek, die in haer, en door haer volbragt zou worden. toen, toen was zij, inquit Ambr:, in haer kamer stil en alleen in 't gebed. Nergens word van haer gemeld dat zy angstig, en bekommerd was, of dat zy door eenige zaeken die in 't huwlyk voorkomen, verhinderd geworden is. O neen! niets word er van vermeld dan dat zy stil alleen in haere kamer bezig was.

Dog zien wy Maria aen als naderhand gesteld zijnde in den huwelykschen staet, wat zorg, en moeijlijkheden, ondervind zy niet, daer zy te vooren bevrijd van was? De tijd van baeren was aenstaende, en niet tegenstaende hoe moeylyk 't haer was, na Bethleem moest zij trekken. Daer gekomen zijnde, nog plaets vind zy om te baeren, nog gelegentheid om 't kind, neder te leggen. Ja hier mede was 't nog al niet gedaen. Nieuwe moeylykheden komen 'er voor. Herodes zoekt 't kind om te dooden, zij word genoodzaekt des 's nagts na Egypten te vlugten. En deze moeijlykheden worden wederom van andere gevolgt. 't kind is verlooren, vol angst en droefheid is zy genoodzaekt langs alle kanten 't verlooren kind te zoeken, om 't zelve te vinden.

O! wat al benauwd- en moeylykheden ontmoete Maria niet als zij een moeder was, van dewelke zy te vooren alleen maagd en geen moeder zijnde ontslagen was? Voor wierd zy heel gerust beschreven, en naderhand droevig en ten uitersten bekommerd.

Dit, dit is 't deel, en lot des huwelykschen staet. Die zig reeds er in bevinden, moeten zig in die moeylykheden getroosten. Die zig beraemen in dezen staet te treeden, moeten zig diergelyke droef- en benauwdheden toe leggen, zy moeten weeten dat dit hun deel en lot wezen zal, zy moeten weeten dat zy ook zelf met Maria en Joseph droevig wezen zullen. Ja hoe deugdelyk en heilig een huwelyk ook wezen mag, gene droef- en moeylykheden zullen 'er ontbreeken. hoe heilig 't huwelyk van Maria en Joseph was, zij zyn 'er niet van bevryd geweest. Hoor Maria zelf spreken uw vader en ik, zogten u met droefheid.

In deze woorden, toonen ons de droefheid, en benauwdheid
van Maria aen. Ja ook zelfs dit niet alleen; maer daer en boven

Propositio

zoo wijzen deze woorden, verscheide plegten der getrouwden aen.
Om dit te zien zoo is 't dat wy voorgenoomen hebben, de woorden
van Maria, die wy opgenoomen hebben van woord tot woord te
overwegen, en eenige bemerkingen over de zelve te maken. Attende

Indien, Maria, maagd altijd geweest zijnde een wonder
v. L. der maegden, is, en van alle de genen, die den maagdelyken
staet zoeken te beleeven, geen min schoon v. L. is Maria
getrouwd geweest zijnde ook voor de getrouwden. Zij heeft
volbragt de plegten der maegden, zy is ook nagekomen de plegten
der getrouwden, vervolgens uit haer is 't dat de maagden leeren
kunnen, wat haar te doen staet, en uit haer is 't dat de getrouwden
leeren kunnen 't geen de huwelykse staet van hen vereischt.

Dit zal duidelyk blyken, als men maer na wil gaen de opgenoome woorden, die Maria tot 't kind Jesus gesprooken heeft.
Als 't kind Jesus naer lang zoeken, in 't midden der leeraeren
weder gevonden was, zoo was 't dat Maria tot 't gevonde kind
zeide: Zoone, hoe hebt gij aldus met ons gedaen? Zie uw vader
en ik zogten u met droefheid.

1mo Maria, zoo wy hooren, spreekt en voert 't woord, Joseph staet
'er bij, en geen een woord is 't dat hij spreekt. En dit dient tot onderregting der getrouwden. Niet dat de vrouwen dit ten quaede voor haer
neemen moeten, niet dat zy hier uit zig aenmaetigen mogen in het
bij zijn der mannen hen verby te spreeken, en gelyk men zegt 't hooge woord te
voeren, O neen! dat niet! 't is waer zulke vrouwen, worden 'er gevonden, die deze daedt tot haar voordeel wel zouden willen doen dienen.

^ zal dan e blyken.

Dog zulks is ongegrond, en tegen de reden is ^ dat Maria, en
niet Joseph, 't woord voerd, en 't kind aenspreekt, is om dat zy
zijnde ~~[illegible]~~ des zelfs eige, en waeragtige moeder meer regt hier
toe had, en waeragtiger zeggen kon: Zoone hoe heb je aldus met
ons gedaen, dan wel Joseph, die des zelfs vader eigentlyk niet
~~en~~ was, maer alleen daer voor by de menschen gehouden wierd.

Maria dan, de waere en eige moeder spreekt hier haer zoon aen
En hierdoor is 't dat Maria, aen alle vaders en moeders ten v. L. dient,
voor haer v. L. leert zy hen, hunne kinderen aenspreeken, vermaenen,
berispen, als de gelegentheid zulks vereischt, en voorn d'eige vaders.
Een ijder is bekent hoe ligt dat stiefvaders, of moeders het verkerven, en hoe noo de kinderen van hen berispt en gestraft willen worden, en voornam als anderen daar onder spelen; hand ~~en~~ hierom is 't dat d'eige vaders en moeders zulks beter doen.

Zoodat in dit stuk te berispen zijn d'eige vaders en moeders
die hunne kinderen als zy misdaen, zelfs niet vermaenen en berispen,
nog dit ook van anderen niet willen veelen of verdraegen.
Op Maria moeten alle deze maer zien, die d'eige en waere moeder
zijnde, 't woord op neemt, en haer kind aenspreekt.

¶ niet om hem te berispen. dit kon in Jesus geen plaats hebben. Maar zy spreekt hem dus aan uit verwonderinge dat hy aldus met hen gedaan had, dat hy zonder hen iets te zeggen agtergebleven was. Zy geeft haar moederlyk hert, en genegendheid te kennen.

2do Dog wat is 't dat Maria zeid? Uw vader, zit, en ik zogten u
met droefheid. Uw vader zeid Maria, en dit is wel te bemerken

Joseph haeren man, noemt zy den Vader van dit kind. Zij wist wel dat hy inderdaed des zelfs vader niet ~~en~~ was, maer alleenlijk daar voor gehouden wierd omdat hy waarlyk met Maria was getrouwd, alhoewel zy niet als getrouwden, maar als maagden leefden; hy wierd voor de Vader van 't kind Jesus aengezien omdat hy voor 't zelve als een vader zorgde, maar was egter des zelfs vader niet; en zie nogtans Maria eerd ~~als voester vader, en nogtans dat zij,~~ hem, met de naem van Vader, zeggende: Pater tuus. En waerlijk 't was geen klyne eer voor Joseph in deze gelegentheid, en omstandigheid van zaeken, daer zoo veele, en zelfs de voornaemste van 't Joodse volk tegenwoordig waeren, 't was zeg ik geene geringe eer voor Joseph de vader van dat kind genoemt te worden, over welkers vraegen, en antwoorden de Leeraers zelfs verzet en verwondert stonden, vervolgens hierin was 't dat Maria Joseph eerde, dat zy hem den vader van dit kind heeft willen noemen.

Door dit V. B. is 't dat Maria ~~hoor~~ alle vrouwen leert haere mannen te moeten eeren, en hunne eere en naem by andere voor te staen, en te bewaeren.

De koning Assuerus agtervolgens den raed der wijzen, liet een gebod uitgeeven, en door alle Landschappen, van zyn rijk verkundigen, dat alle vrouwen, zoo van grooten, als van klynen, eer, en eerbiedigheid aen ~~hoor~~ haere mannen, bewyzen zouden. En waerlyk niet zonder reden, dat Assuerus zulk een bevel uit liet gaeven; want wie moet de eer des mans meer in waerde houden, dan wel de vrouw, die van Salomon word genoemt te zijn, de kroon van haere man? — Esth: 3-20... — Prov: 3?

'T is niet volgens dit bevel, en V. B. van Maria, maer, integendeel tegen deze verbintenisse is 't, dat die vrouwen, te werk gaen, die haere mannen niet ~~en~~ eeren, die de zelve qualijk bejegenen, en met trotse en onbetamelijke woorden aendoen, die gelijk eene Michol met haere mannen laghen en bespotten, die ook ~~zelfs~~ menigmael met 't geen prysbaer in haere mannen is zelfs schimpen, gelijk Michol met David deede omdat hy voor de arke des heere danste. — 2 Reg. 6-16.

Hier tegen is 't dat allermeest zondigen die vrouwen, die in plaets van de eer hunner mannen op te houden, de fouten en gebraeken der mannen, ~~te bedekken de zelve~~ aen anderen vertellen en rugtbaer maeken, die hen ook meenigmael zelfs voor andere beschaemen, en dus in plaets van hunne eer te bewaeren, hen de zelve ontneemen.

O! dat deze, en alle diergelijke vrouwen op 't V. B. van Maria letten, Maria zal hen heel anders leeren. In de tegenwoordigheid van zoo veelen geeft zy hem de grootste eer, met naem is 't dat zy van hem spreekt, hem noemende met de naem van vader, Pater tuus, en quit, et ego dolentes quaerebamus te.

3tio Uw vader, zeit zy, en ik. En dit is ook nog zonderlingen te bemerken. Maria zeit niet, Ik en uw vader zogten u, maer uw vader, zeit zy, en ik zogten u. haer man steld zy voor, en zig zelve agter, zy geeft haeren man de eerste plaets, zy erkent hem voor den eersten en 't hoofd, en hier door betuigt zy haere eerbiedigheid, en onderwerpinge die zij aen hem schuldig is.

Dus leert Maria, hier wederom, alle vrouwen, dat zy haere mannen voor haere meerderen, en voor haere hoofd~~en~~, moeten erkennen, en zig aen de zelve onderwerpen, zoo heeft Maria gedaen Joseph haeren man noemt zy eerst, zy steld hem voor, en onderwerpt zig aen hem.

En waerlyk om deze pligt en erkentenisse aen alle vrouwen
diep in te prenten, zoo moet men de Scheppinge zoo van den man, als
van de vrouw maer overwegen. [1] Immers wie van beide is eerst van
godt geschaepen? O! 't is niet de vrouw, maer de man. [2] Zoo, hoe zyn zy
ook geschaepen? O! de man is niet geschaepen uit de vrouw, maer
de vrouw is geschaepen uit den man. [3] Ja tot wat einde, of waerom
zijn zy geschaepen? O! de man is niet geschaepen om de vrouw,
maer de vrouw is geschaepen om den man. En uit deze bemerkin-
gen van de Scheppinge is 't dat Paulus in zyne brieven aentoont
dat de vrouwen haere mannen voor haer hooft erkennen en da-
zelve onderdaenig wezen moeten. Zie 1. Tim. 2-12. ait: Ik laat
1. Tim 2-12.. geen vrouwe toe, over den man gezag te gebruiken... want Adam
is eerst geschaepen, daernaer Eva. Item: De vrouw moet een
1. Cor. 11-8.... hoofd kleed op haer hoofd hebben, om der engelen wille. en de reden
hier van voegt Paulus er by, als hy zegt: de man is niet uit de vrouw
maer de vrouw is uit de man genoomen. item: De man is niet om
de vrouw, maer de vrouw is om de man geschaepen

Ja behalven deze bemerkingen die Paulus maekt op de
Scheppinge van den mensch, om te betoonen 't geen wy voor hebben
zoo vinden wy nog verscheide uitdrukkelyke bevelen, die Paulus hier
Eph. 5-22.... van gegeeven heeft. Audi, ipsum: De vrouwen moeten haere man-
nen onderdaenig zijn.. want de man is 't hoofd van de vrouwe ge-
lyk Xus het hoofd is van de kerke... gelyk dan de kerk Xus onder-
daenig is, alzoo moeten ook de vrouwen haere mannen onder-
Col. 3-18. danig zijn. Item: Gij vrouwen weest uwen mannen onderda-
nig, gelyk het betaemt in den Heere. Et Petrus: De vrouwen
1. Pet. 3-1. zullen haeren mannen onderdaenig zijn. Zie zoo spreekt Pau-
Gen 3-16 lus, zoo Petrus en d' andere apostelen van de gehoorzaemheid
die de vrouwen aen haere mannen schuldig zijn. Ja nog veel
stroffer, scherper en vinniger spreekt God hier zelf van,
als hy tot de vrouwe zeide: gy zult onder de magt des mans zyn
en hy zal gebied over u voeren

Nu wat is 't dat alle deze bygebragte preuven betoonen,
dan dat de man 't hoofd is van de vrouw, en dat zij zig onder
hem vernederen moet?

Dit, dit is 't geen Maria hierwonder wel erkend en door ha-
v. B. toond, als zy eerst Joseph en daernaer haer zelven noemt,
en zig aen hem onderwerpt.

Dit v. B. van Maria volgen niet na die vrouwen die zeer
geern in alle gelegentheden de voorrang boven haere mannen zoo-
den willen hebben, die alles in de huishouding willen bestieren
na haer hoofd en goeddunken, die in plaets van na de man te
luisteren, en zig nae zijn bevel te schikken en te onderwerpen
daer tegen aen kribben en neuteren, en voor 't hoofd als zouden
gerekend willen worden.

O! neen zoo niet, zoo niet is 't dat deugdelyke vrouwen te werk
gaen. heel anders is 't dat Maria door haer v. B. de vrouwen
leert; zij onderwerpt zig aen Joseph, en zoo moeten alle goede
vrouwen doen, en na 't v. B. van Maria zig aen haere mannen
onder-

onderwerpen. In alles, wat redelyk goed, en deugdzaam is. Eph. 5-24. Col. 3-18.
Ik weet heel wel, hier tegen zullen sommige vrouwen zeggen, maer qualyk zullen zy zeggen, dat zy meer dan wel de mannen hebben ingebragt, dat zy wyzer, gauwer en verstandeger zyn dan haere mannen vervolgens dat zy qualyk de minste in alles kunnen weren; Dit, zeg ik, zullen zommige mogelyk wel zeggen, of ten minsten by haer zelven denken, maer nogtans geene reden, om 't V. B. van Maria niet na te volgen, en den man voor 't hoofd niet te erkennen Immers dat dusdaenige maer eens antwoorden op de vraegen die men haer voor kan stellen. Laeten zy maer eens zeggen wie dat meer heeft toegedaen, tot de geboorte des zaligm: Maria, of wel Joseph? Laeten zy maer eens zeggen, wie van beide wijzer, heiliger, of verhevender was, Maria, ~~[illegible]~~ of Joseph? Laeten zy, zeg ik, hier maer op antwoorden, an zy zullen zelfs moeten belyden, dat Joseph niets tot de geboorte had gedaen, en dat die en door Maria uitgewerkt is, zy zullen moeten erkennen dat Maria veel wyzer, veel heiliger, veel verhevender dan Joseph was. En nogtans zie Maria heeft zig evenwel aan Joseph willen onderwerpen. vervolgens alhoewel een vrouw menigmael meer doet, veel wyzer en bequaemer is dan haer man, zoo moet zy nogtans denzelven voor haer hoofd erkennen, en uit dien hoofden zig aen hem onderwerpen, en gehoorzaem zyn. zoo, zoo is 't dat Maria doet als zy zegt
Pater tuus et ego dolentes &c.

Wij zouden nu nog verder deze zelfde woorden vervolgen kunnen, en ziens hoe dat Maria, en Joseph beide te zaemen den verloorn Jesus zogten, weshalven Maria niet zeide ik heb u gezogt, maer uw vader en ik zogten u, tw: de getrouden leeren moet hoe dat zy elkanderen tot hulp weren moeten, en met elkanderen hunne zaeken beschikken moeten. Wij zouden ook kunnen bemerken hoe dat Joseph en Maria Jesus verloren hebbende beide droevig waeren, weshalven Maria zeide uw vader en ik zogten u met droefheit? tw: de getrouwden leeren moet dat zy beide h[illegible]aendoen en droefheit hebben moeten, over 't geen er moeylyk en droevig in 't huishouden voor mag vallen

Deze en meer dergelyke lessen zouden wy voor de getrouwden hier uit d'opgenoome woorden nog kunnen maeken, dog om niet te lang te zyn. zoo willen wy liever een einde maeken, en met deze gelegentheit ook de pligten der mannen aentoonen.

1° zy voor als nu genoeg deze lessen te onthouden hoe dat Maria Joseph haeren man eerende, alle vrouwen leert haere mannen te moeten eeren, 2° hoe dat Maria Joseph voor zig zelven opgestellende aen alle vrouwen leert dat geene tw: haer schepping zelf leert, te weten dat de vrouw uit den man en om den man zynde ~~zig~~ zig aen de man haer hoofd, onderwerpen moet

O indien de vróuwen beide dese plighen van Maria Leerde
en beoeffende, o wat Liefde en eendragt zoú men de huis=
houwens niet gewaer worden

Pater tuus, & Ego dolentes quaerebamus Te.

Luc. 2. ℣. 48.

Dnica 2da post Epiph: A° 1735

Onder veele en verscheide doolingen die'er in 't eerste der kerke zijn opgereezen worden 'er zonderlingen twe nopende 't huwelyk gevonden. A. A.

Beide deze doolingen, raekende het huwelyk waeren regel regt strydig tegen elkanderen. D'eene dolinge was van Marcion en zijne discipelen. Deze leerden, dat 't huwelyk quaed en van den duivel was. van deze was 't dat Paulus had voorzeit dat 'er in de navolgende tyden sommigen van 't geloof afwyken zoude, dew: naer dwaelgeesten, en naer duivelsche leeringen luisterende het huwelyk verbieden zouden. En dusdaenigen zijn geweest de Marcionieten. — 1. Tim. 4.

Eene andere dwaeling regel regt strydende tegen d'eerste was van Jovinianus. deze dwaelinge bestond hierin dat hy 't huwelyk al te zeer verhefte, ja 't zelve met de maegdelyke staed gelyk wilde stellen.

Tussen beide deze dwaelingen van Marcion en Jovinianus houd de kerk van Xus de middelweg. Zij leert dat de maegdelyk staet 't huwelyk overtreft en verre te boven gaet, en nogtans ook dat 't huwelyk goed en geoorloft is. Dicit cum Paulo: ~~[illegible]~~ Die zijne dogter uittrouwt; doet wel: maer die ze niet uittrouwt; doet nog beter. — 1 Cor. 7-38.

Sane hac de re dubitare o licet. God zelf heeft het huwelijk ingestelt in 't aerdsche paradijs, zoodat men zeggen ken, dat het huwelyk by na zoo oud is, als de wereld is. Daerenboven, heeft god door Moÿses verscheide wetten voorgeschreven die hy in 't huwelyk wilde onderhouden hebben, hier by heeft hy gevoegt zijne beloften en zeegeningen voor de genen die deze wetten onderhielden en zijne bedreygingen en straffen voor de zelvers overtreeders.

In nova lege heeft de heere Xus de maegdelyke staet boven de huwelyksche gestelt. zijne discipelen zeide tot hem, (wanneer hy van de verbintenisse des huwelyks gesproken had) Zy zeiden hem: staet de zaek van den mensch, alzoo met de vrouwe, zoo is het niet geraeden te trouwen. hy zeide hen: elkeen vat deze zaeke niet, maer alleen dien 't gegeeven is. q. d. 't is een bezondere gunst, eene bezondere gaave en weldaet van god deze zaek van niet te trouwen te vatten weshalven 't die alleen vatten, dien 't gegeeven is. — Matt. 19-10.

Edog hoe zeer Xus de maegdelyke staet boven de huwelyksche stelt, hy heeft ook nogtans 't huwelyk ten hoogsten verheeven, want behalven dat hy dit tot de waerdigheit van een sacrament verheeven

Nota e prosecutio Dnica 3a post Epiphaniam.

heeft, zoo heeft hy ook zelfs door zijne tegenwoordigheit de huwelyksche bruyloften, ~~hy~~ willen ~~[illegible]~~ vereeren, en, met het allereerste mirakel dat hy gedaen heeft willen beganstigen. zoo zoo is dat we 't hedendaegs Ev: hooren getuygen.

Dit dit word ook door 't Ev: van voorgaende zondag bevistigd. Daer vinden, hoe dat Maria Joseph noemt de vader van Xus. om dat hij waerlyk was de bruidegom, en man van Maria aen dew: Maria, ten huwelyk gegeeven was. zoodat Xus en door zyne tegenwoordigh: ~~[illegible]~~ op de bruiloft te cana in galileen, en door 't huwelyk van zijne Moeder zelf, 't huwelyk zelf heeft willen eeren. zoodat ook zelf 't hedendaegs Ev: ons stoffe verschaffen kan, om van de gehuwden te spreken. Dog mits 't Ev: van voorgaende zondag die w/alsdan, tot text opgenoomen hadden, ^de woorden uit 't Ev: overvloediger stof in zig behelsden als w/ alsdan verhandelen konden, zoo zullen, heden andermael die zelfde woorden hervatten.

Propositio

't voorneemen is dan, deze woorden: uw vader en ik zogten u met droefheit, deze woorden, zeg ik zullen we nu wederom, vervolgen en d'overige Lessen, voor de gehuwden uit de zelve trekken. attendite

Indien 't hedendaegs Ev: van de bruiloft van cana galileen men zonderlingen, voor de getrouwden dient; zoo mag men ook 't zelfde van 't Ev: van voorgaende zeggen. 't hedendaegs Ev: toont ons eigentlyk aen, wat dat ze moeten doen die 't huwelyk zullen aenvaerden, te weten, hoe dat ze Xus te bruiloft moeten roepen, 't geen geschiet als men trouwt volgens de regels en 't einden, tot 't welk het huwelyk is ingestelt te weten om kinderen voort te brengen en voor god op te voeden. 2º men roept Jesus ter bruiloft, als men van te vooren door vurige gebeden zyne h: wil te raeden gaet over de keus, die men doen moet van de persoon met dew: men trouwen moet, 3º Men roept hem ook ter bruiloft, ~~als~~ ~~[illegible]~~ als men de heiligen van 't oude Test: navolgt, van dew: er geschreven staet dat ze de bruiloften hielden in de vreeze des Heeren. En zoo dient 't hedendaegs Ev: tot Lesse en onderregtinge voor de gene die zullen trouwen.

Dog niet min dient ook 't Ev: van voorgaende zondag voor de genen die reeds in 't huwelyk getreden zijn.

Om, hier van overtuygt te zyn hoeven w/ ons maer te herinneren, 't geen we voorgaende zondag over d'opgenoomene woorden begonnen hebben te zeggen.

Repeta breviter 1º dat Maria 't woord voerde &
2º dat ze Joseph eerde &
3º dat ze Joseph voor haer hoofd erkende

Indien we nu die zelfde woorden, maer vervolgen, nieuwe
lessen en onderregtingen, zullen de getrouwden in de zelve vinden
en wel 1º zoo moet men bemerken, dat Maria zegt dat de vader
en zij beiden te zaemen, 't kind Jesus zogten, dat hy niet zonder
haer, nog zij zonder hem, 't zelve heeft gaen zoeken, maer dat zy
zeit: uw vader en ik wy zogten u, en 2º dat ze zegt dat z' 't beide te zaemen met
droefheit zogten
en hierin zien wij hoe dat Maria en Joseph haere man
elkanderen, 1º tot raed en 2º tot hulp en bystand dienden, en 3º hoe dat ze beide
waerdoor zij wederom, tot v. b. en onderregtinge aen alle getrouw deel in elkanders
den moeten dienen. droefheit hadden

Dat Joseph en Maria, aen de getrouwden tot v. b. dienen
hoe dat zij malkander tot onderlingen raed verstrekken moeten
blykt van zelfs. zekerlyk en ongetwyfelt als Maria en Joseph
merkten in 't gezelschap by de bloedverwanten, en bekenden 't kind Jesus
niet en zagen, gelyk ze wel gemeint hadden, zoo hebben zy on-
getwyfelt met onderlinge raed beraemt wat hen te doen stond,
en door deze onderlinge raed is 't dat ze besloten hebben, na Jeru=
salem te keeren, om hem te zoeken.

Nu zoo zoo is 't dat alle getrouwden na 't v. b. van Joseph
en Maria moeten te werk gaen. De getrouwden moeten elkander
tot onderlinge raed verstrekken, malkander raet geven, en na
malkanders raed, en zaeme stemminge luisteren.

Zoo zoo leeren we dat Sara haere dienstmaegd Agar uit gen. 23-9.
haer huis niet wilde jaegen, ten zij met raed en toestemminge van
Abraham, haeren man, aen wien zij eerst kundschap gaf hoe dat
Ismael de zoone van Agar met Isaak spottede en op een ruwe
en onbeschofte wijze handelde.

Zoo leeren w' ook dat Rebecca, haere zoone Jacob niet uit gen. 27. & 28.
'n huis gezonden heeft, dan op de raed van Isaak zijnen vader.
En zoo zoo is 't dat alle deugdelyke vrouwen na 't v. b. van Sara,
Rebecca, en diergelyken met haere mannen, moeten te raeden gaen
en in dezen opzigt worde de man van Salomon genoemt de Lyds= Prov. 2-17.
man van de vrouwe.

Nu, gelyk de man tot raed moet dienen aen zijn vrouw, zoo mag
ja moet de vrouw in zommige gelegentheden, den man vermaenen
en de raeden. Want het geen een knegt zomtyds vrij staet te doen ten
opzigt van zijn oversten, staet een vrouwe nog veel meer vrij ten op=
zigt van haeren man. Dat 't aen een knegt en onderdaen vrij staet
zomtyds zynen oversten te raeden, zien we 4. Reg. 5-3 alwaer ver 4. Reg. 5-3-11.
melt de schrift hoe dat een jongdogtertje die in dienst van Naa=
mans huisvrouw was aen haere huisvrouw raede dat Naaman
na Samarie zoude gaen, om van zyne melaetsheit genezen te worden
en in 't zelfde hoofdstuk vinden w' ook nog hoe dat Naaman ge-
stoort zijnde over 't geen Elizeus zeide, zig nogtans door zyne
dienaeren liet beraeden, om te doen 't geen Elizeus had gezeit.
We vinden ook hoe dat Saul met een quaede geest gequelt zijnde 1. Reg. 16-15.
van zijne dienaeren geraeden wierd, iemand op te zoeken die voor
hem op de harpe speelen zoude. Staet 't dan zomtyds vrij een onder
daen zijnen oversten te raeden, en te vermaenen, veel meer komt

zulkes toe aen, een vrouw ten opzigt van den man; dog hierin
moet de vrouw eene voorzigtige wijsheit en bescheidentheit gebruyc
en de raed op zijn tyd en pas weeten te geeven; gelyk w' in 1. R. 25
van Abigail ten opzigt van Nabal zien, die aen hem niets met al
en zeide van 't geen 'er was voorgevallen, maer des ogtens (dit textus
3. Reg. 25-37... als Nabal de wijn wat verteerd had, verhaelde zijne huisvrouw hem
't geen 'er gebeurt was.

Het gaet dan verkeert in die huishouding, daer de man zonder
de vrouw elders in te kennen, en zonder haer raed, alles na zijn zin
en welgevalle doed. 't is geen goed zeggen van een man: 't geen mij
behaegd moet mijn vrouw ook behaegen, en daer me gedaen. Dit zeg
is geen goed zeggen van een man; want is hy 't hoofd van de vrouw, de
vrouw is geen knegt of slaef. Een meester mag zyn eige werk wel na
zyn eige zin laeten doen, niet ziende na het welbehaegen zijns knegts
want het is zyn eige werk en niet des knegts; maer zoo zoo is 't
met een huisvrouw niet gelegen. De huishouding gaet haer ook aen
en daerom moet z' er ook in raeden.

Moet dan man en vrouw onderlingen met malkanders raed te
werk geen, en is de man de Lydsman van de vrouw, zoo zijn zulke
mannen grootelyks te berispen, die haere vrouwen nergens in raed
nogte haere zin en meeninge aen haer bekent maken, nogte haer
goedvinden zeggen, en hoe zy de zaeken in de huishouden willen
aengeleit hebben, en die nogtans dan tieren en raesen, zoo alles niet
na hun zin gedaen is. het geen voorwaer een grove onbeschydenthe
heit is, terwyl de vrouw niet weet, hoe het haere man behaagt, maer
alleenlyk daer na kan slaen en gissen.

En nog veel meer zijn te berispen zulke mannen, die, wanneer
de vrouw haer iet vraegt, of haer elders over te raede gaet, dan gr
steurig worden, en de vrouw als dom en onweetend uitmaeten
en raesen, dat ze niet en weeten, hoe ze met deze en die dingen
moeten te werk gaen.

In tegendeel een wijs man die een waere Lydsman van zyne vrou
we weezen wil die behoorde kennis van zaeken te geeven, en zijn
wil te uiten, hij behoorde en zal ook zig verheugen, dat zijn
vrouw zoo zorgvuldig is om zyn zin en meening te weeten. hij
zou zig verblyden, dat hij te zaemen met zijn vrouw raed
kan pleegen en de zaeken die 'er voorkomen, met wederzydse
zaemestemminge gepleegt en verrigt zullen worden.

Zoo zoo is 't dat Joseph en Maria beide te werk gingen
't kind Jesus was verlooren. zy vonden 't by de vrienden en
bekende niet. zij beraemen te zaemen, en keeren weder na Jeru
salem, om 't zelve te zoeken. En zoo is dat alle getrouwde
Daer en boven, niet alleen moeten de getrouwden uit 't 14. R
van Maria en Joseph leeren, dat z' elkanderen tot raedt ma
ook ~~tot~~ dat z' elkanderen tot hulp en bystand dienen moeten
zoodat z' elkanderen tot raed en daet moeten weezen.

Maria en Joseph beraemden niet alleen 't kind Jesus te
zoeken, maer hebben 't ook byden te zaemen gaen zoeken, niet

Joseph, nogt ook Maria alleen, maer byden te zaemen,
d'een was tot hulp van den anderen, en byden te zaemen, zijn
'T kind gaen zoeken, weshalven, Maria ook duidelyk zegt:
Pater tuus et ego quaerebamus te.

Nu zoo zoo is 't dat alle getrouwden, na 't V. B. van Ma-
ria en Joseph, moeten te werk gaen. De getrouwden moeten
elkanderen, tot hulp en bijstand dienen.

En, waerlijk voor zoo veel de vrouw aengaet, wie kan'er in 't
minst aen twijfelen, dewijl 't einde waertoe god de vrouw geschaepen
heeft dit zelf mede brengt, mits de vrouw tot hulp van den man geschae
pen is. Zoo zoo hooren we god zelf getuijgen, wanneer god adam
geschaepen hebbende de vrouw voor hem willende scheppen zeide
Laet ons hem (adam) een hulpe maeken, die hem gelijke is. Tot hulp gen. 2 - 18.
van de man is dan de vrouw geschaepen. Vervolgens tot hulp en
bijstand aen de man moet de vrouw in alles weezen, 't geen de huis-
houding aen betreft. En dit dit steld Paulus onder de voornaemste
plighten der vrouwen die zij betragten moeten. Leer, zegt aen Titus, Tit: 2 - 5.
Leer de vrouwen het huishouden waerneemen.

Moet dan de vrouw weezen tot hulp van de man, zoo zijn zulke
vrouwen grootelijks te berispen, die zeer uithuizig zijn, die zeer
node in haer eigen huis zijn, en die in deen aenzien beter zijn de dog- gen. 34.
ter van d'uithuizige Dina, als van de 't huisblyvende Sara.
zij door die uithuizigheit behalven dat ze zig verdagt maeken van
ongebondentheit (ut salomon ait Prov. 7 -) naelaeten de plight
van behulpzaemheit aen haere mannen te bewijzen.

Te berispen zijn ook die vrouwen die alhoewel ze zig 't huis
onthouden, daer nogtans luij en leedig zitten, die daer hunne ge-
buerrinnen of vriendinnen hebben, om met haer te praeten, en haer
eenige tyding te vertellen, en die zoo in plaets de hand aen 't werk
te slaen, 't zelve laeten vaeren, staen, 't geen staet, dryven 't geen
drijft.

Dog zoo zoo is 't niet dat alle vrouwen moeten weezen, in-
tegendeel huisvrouwen is haer naem, 't huis moeten ze dan blyven,
God noemt haer een hulp, tot hulp moeten ze dan ook weezen.

Een behulpzaeme vrouw beschryft ons de moeder van de wijse
Salomon Prov: 31. zeggende, dat zij opstaet als 't nog nagt is,
haere lampe gaet s'nagts niet uit, zij zoekt wol en vlas en werkt
met lust haerer handen, zij agt 't voor geen oneer haere handen
vuil te maken, zij strekt haere handen uit tot de spille, en
haer handpalmen vatten den spinrok aen, &c.

En taliter describitur uxor adjuvans

Zoo zoodaenige moeten alle vrouwen tragten te worden. Dit
dit kunnen ze ook uit 't V. B. van Maria leeren, Maria dient
aen haere man Joseph tot een hulp in 't kind te zoeken, zij
laet Joseph niet alleenig gaen, maer gaet met hem.

Dog gelijk Maria was tot hulp aen haeren man, zoo zoo was
Joseph ook tot hulp aen zijnen vrouw, byde te zaemen gingen
't kind Jesus zoeken tuus vader en ik &c.

En waerlijk 't is geen minder plight voor de man, tot hulp te

te weezen, aen zijne vrouw, dan voor de vrouw tot hulp te deenen aen haeren man. Deze deze pligt der mannen, daer spreekt Paulus ook zelf nog veel kragtiger van, dan van deez' pligt der vrouwen Qui suorum &c die geen zorge draegt voor de zijnen, en vooral voor
1. Tim. 5-8. zijne huisgenoten, die verzaekt het geloof, en is arger dan een ongloovige.

Spreekt Paulus dan zoo van de pligt der mannen, zoo zijn zulke mannen ook grootelykste berispen, die in plaets van tot hulp aen haeren vrouwen te dienen, en voor haere huisgenoten te zorgen, integendeel zeer uithuizig zijn, die meer in kroeg en diergelyke plaetsen, dan in hun beroep te vinden zijn, die ~~moeijen~~ zig met een andermans affairen zig willen bemoeijen en hunne eige laeten vaeren, die bij alle kermisses en pretjes te vinden zijn, en die behalven dat ze 't geld en goed op deze en diergelyke wijzen doorbrengen, na laeten de pligt van zorg hulp, en bijstand aen haere vrouwen en kinderen te bewijzen.

Dog zoo zoo is 't niet dat deze mannen te werk gaen; integendeel mannen is hunne naem, de hoofden zijn ze van de vrouwen en van den huize, vervolgens de zorge hulp, en bijstand is hun bezonder aenbevoolen. vervolgens moeten z' ook weeten dat zij zelf nog meer als de vrouwen verbonden zijn haere vrouwen bij te staen en te helpen, alwaer 't ook in zou kunnen weezen.

Dit dit moeten alle mannen uit v. L. van Joseph leeren. Niet tegenstaende Joseph eigentlyk de vader van Christus niet was, hij gaet nogtans te zaemen met Maria, zijne vrouwe 't kind Jesus zoeken, hij is haer hier in tot een hulp. en zoo moeten alle mannen &c

~~Dog~~ Met een woordje dient ook nog aengemerkt dat Joseph en Maria, 't kind Jesus niet alleen te zaemen zogten, maer ook dat ze beide droevig waeren, Pater tuus et ego dolentes quaerebamus te. Niet Joseph, ook niet Maria, alleen, maer beide te zaemen, waeren zij bedroeft dat 't kind verlooren was Dolentes wij zogten u met droefheit

En zoo zoo moet 't onder de getrouwden weezen. Is'er eenige tegenspoed, moeylykheit in de huishoudinge, 't moet hun beiden raeken; ze moeten' alle bijde haer gevoelen 'er over hebben.

Maer eilaes! hoe menigmael ziet men niet 't tegenstrijdige onder de getrouwden gebeuren. 't gebeurt zomtijts dat 't huishouden niet wel en gaet, dat de zaeken agter uit loopen, dat ze schaede hier of daer in lijden, dat 't niet wel en gaet met de kinderen &c En daer ze in deze en diergelyke voorvallen droevig moesten zijn, zij kreunen haer daer niet aen &c

Dog zoo is 't niet, zoo is 't niet dat de getrouwden moeten te werk gaen. Beide moeten ze droevig weezen, gelyk Joseph en Maria &c En zoo zal hen deze droefheit zelf deenen, om hen op te wekken om na 't v. L. van Joseph en Maria met elkanderen te beraeden wat hen te doen staet, en om 't zelve ook ter uitvoer te brengen en elkanderen by te staen en te helpen.

Wel aen dan, B, Steld u: t' 4. B. van Maria — Conclusio
en Joseph meenigmael voor oogen. Leert daer uit de weder=
zijdse pligten die man en vrouw elkanderen schuldig zijn.
Zoo zoo zal 't geschieden, dat uw huishouden een heilig huishou
den, gelijk van Joseph en Maria weren zal. Zoo zal 't geschie
den dat Jesus by u gevonden zal worden, gelijk hij met Jo=
seph en Maria was. Zoo zal 't geschieden, dat hij uw huis
met zegen zal verrijken en begunstigen, gelijk hij de getrouw
den van Cana galileen met zijn eerste mirakel begunstigd
heeft. Zoo zal 't geschieden dat hij de waeteren dezer wereld
de waeteren van quellingen en verdrukkingen des vleesch in
wijn van Liefde veranderen zal, in wijn van Liefde zullen
(?) veranderen, reeds hier door de genaede en hiernaemals
in d' eeuwige glorie &c

Fili, quid fecisti nobis sic? Luc. 2. v. 48.

Dominica post Epiph: 1736.

Onder alle de spreuken van den wijzen Salomon is zeker geen van de minste dat hij zeit: oia tempus habent. Eccle. 3-1.
Immers gelyk alle dingen niet en passen voor alle persoonen, zoo en passen ook niet alle dingen, op alle tijden. Hier van overtuijgt ons de dagelykse ondervindinge, niet alleen in geestelyke maer ook in tydelyke en wereldse zaken. Dog om nu niet eens van 't wereldsche en aerdsche te melden, wij zien dit overdúidelijk en geestelyke dingen.
Sic sese gerit S. Mater Ecclia in prælegendis Evangeliis. Pro diversitate temporis diversa proponit Evangelia.
Sic in festis Dni talia Evangelia proponit, quorum materia cum festis concordet, sic nuper in Natali Dni, ejusdem Circumcisione, et Epiphania? ......
At non in festis tt, sed et per oes Dnicas anni sic agit. Sic in fine et initio anni Ecclia Evangelia de extremo judicio proponit, et rao e: ....
Sic in initio quadragesima in Evang. proponit Xum Dnum jejunantem, idq; &c
At ne longius abeam idem nobis in hodierno Ev. ocurrit. Jam nuper Natalem, circumcisionem et Epiphaniam Dni celebravimus, et Eccl hodie nobis hujus Jesu infantiam proponit. Etenim in hodierno Ev. audimus Evangelistam Lucam narrantem &c
Et hinc patet quo S. Mater Ecclia pro diversitate temporis diversa Ev. prælegat.
Insuper et hoc etiam aliunde in eodem Ev. patet. Hinc usq; sc. ab initio Adventus usq; ad 7. Januarii solemnes nuptias interdixerat. Jam autem oibs Maritatis, at præcipue matrimonium inire volentibus in exemplum proponit B. V. Mariam et ejusdem conjugem S. Josephum.
Horum exemplum anno præterito proposuimus ut inde tam Maritus quam Uxor quia sua respectu sui mutuo sint officia discere possent.

At hoc o e totum, quod à conjugatis exigitur. Praeter, hac quae sibi mutuo debent, et alia sunt quae prolibus suis debent. Et hoc e. quod exemplum Mariae et Josephi, eos quoq docet. Beiden toonen zij hunne zorg die zij voor het kindt Jesus hadden: Zoone inquiebat, hoe hebt gy aldus met ons gedaen? Zie uw vader en ik, zogten u met droef... Dewijl we dan hier zien, hoe Joseph en Maria, ten vo[or]beeldt aen de getrouwden dienen, en dewijl we voorgaende jaer des zelfs pligten onder linge, onder elkanderen voorgedraegen hebben

Propositio Libet hodie inquirere quid Parentes prolibus suis debeant? Attendite

Fili quid fecisti nobis sic? ecce
Luc. 2. v. 48.

Dominica 1a
post Epipha:
1738.

Mirum nemini, et supervacaneum videri dbt quod Spiritus Sanctus p S. Lucam ipsam Xti pueritiam, et quæ ab Illo in ea ætate st, describi voluerit A. R.

N.B. alia occasione agi poterit de Responso Xti ad Matrem. vide ibid: Dim Serm. 1743. parte 2da.

Cum enim Dei Filius pp nos ita ex Patris decreto æterno, hoem assumere dbuerit; ut puer etiam fieret, æquum, immo necarium erat, ea nosse et diligenter considerare, quæ ad Ejus puerilem ætatem faciunt.

Nolo nunc recensere oes illas Lectiones et instructiones, quas haurire potuimus, ex iis, quæ Lucas Evangelista narrat de infante Xto, dum jam recens natus erat, dum ut refert) Ei diversorium et Locus nascendi negabatur, dum pannis involvebatur, et in præsepi reclinabatur, dum, paulo post Herodis psecutionem subire et in Ægyptum fugere coactus fuit: Nolo hic jam Loqui de Pueri Jesu Circumcisione, de Ejusdem in tplo oblatione et quæ ibid. gesta st &c. Multas sane in his oibus lectiones puer Jesus nobis præbuit, quas nunc prætereo.

Erigamus nunc tt oculos ad illam historiam, quam in præsenti Evang. idem Evta refert. Quam multa ibid de Xto jam duodenni referuntur, quæ o pueris tt, sed oibus nobis st et serviunt ad exemplar virtutis et pietatis.

Totam hanc historiam simul explicare tporis patitur angustia. Quare eam tt partem attingemus, quæ assumto textu continetur, in quo Maria ad Filium suum Jesum ait: Fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater &c. Hoc Mariæ alloquium ad Xum, paucis explicabimus, et quid inde discere debeamus videbimus.

Propositio

Attendite

Evangelista Joes in Conclusione Evangelii, quod ipse
Jois 21-25. scripsit, de Xto loquens ait: sunt et alia multa, quæ fecit
Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror
mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, Libros.

Certè multa, sunt et innúmera, à Xto Dno, quoad in
terris fuit, et dicta, et facta, quæ nobis Evangelistæ
non exhibuerunt: à tpore præsentationis Xti pueri in tem-
plo úsque ad duodecimum annum, nihil de eo perhibent
Evangelistæ. Et à duodecimo Ejus anno, ad trigesimum
úsque ætatis annum, nihil de eo tradiderunt et memorant,
cum tn plura, ói isto tpore egerit. Etenim, cogitare non possu-
mus Ipsum oes istos annos in otio transegisse. Optimè
Ipse sciebat, quem in finem in hunc mundum venerat,
nimirum ad humi generis salutem procurandam, adeoque
non dubitandum Eum semper sese occupasse in iis, quæ ad
salutem nostram spectant. Quis dicet quot noctes et
dies in Orone transegerit, quas ardentes preces ad
patrem fuderit, quo opere hoium peccata defleverit, et
qbs conflictari voluerit angústiis intrinsecus, cum
quam passurus erat passionem, sibi ob oculus poneret.
Hæc et similia quamvis egerit, occulta tn nobis ee voluit.
Nimirum volebat hac occulta vita sua Xus nos docere
humilitatem, volebat nos docere vitare jactantiam et
vanam gloriam. Non legimus toto isto tpore locutus,
quo suo silentio taciturnitatem et modestiam optimum
ee hois ornamentum: voluit hoc suo exemplo condemnare oes
istos voorbaerige menschen, qui jam modo magistri ee
volunt, antequam idonei discipuli fuerint, die meinen
dat ze alles kunnen en moogen, ~~zeggen~~, dat alles haer past
en daerom ook onbezúist en onbedagt alles dúrven
zeggen en doen. Jesús qui est æterna patris sapia, in
quo oes thesauri sapiæ et scientiæ Dei sunt absconditi,
tot annos silet, semel tt perhibetur locútus, deinde
abstinet à publico docendi munere, oratione se exer-
cens, et patris jussionem expectans. quâ in re nos docet
non temere quid incipere, sed Dei expectare vocationem

His igitur ita pronotatis, ex eo quod Evangelistae de eo tacuerint, videamus nunc quid annotandum ex quod, de eo Evangelista hodie narrat. Evangelista refert quod puer Jesus duodennis ascenderit Jerosolymam.... et quod in reditu, perditus fuerit, et quod Maria et Joseph, triduum quaesierint illum. quo dolore facile est cogitare. Dolor correspondet amori, cum igitur, summus Mariae erga Xtum amor, summus quoque in eo amisso fuerit dolor necesse est. Atque hunc suum dolorem aperuit Filio suo in illo quod faciebat alloquio: Fili quid fecisti nobis sic? Sed

Quaeret forte aliquis: Cur Maria doluerit et tanto cum dolore filium quaesierit, cum filium suum et verum Dei filium esse crederet, nec enim Filius Dei errare aut perire poterat?

Rdet ad hanc difficultatem Origines, et ait: Non doluit quia putavit errasse puerum, aut periisse: non enim poterat accidere, ut Maria, quae sciebat se de Spiritu S. concepisse, quae Angelum loquentem, currentes pastores, Simeonem audierat prophetantem, timeret, ne puerum perderet oberrantem. Atque ut declaret, quod Maria non timuerit perdere puerum, utitur eximia quadam similitudine. Sicuti, inquit, dum Scripturas legis, quaeris in eis sensum cum dolore quodam ac tormento, non quia Scripturas errasse, aut perperam quid habere arbitreris, sed quod illae intrinsecus habeant veritatis sermonem atque rationem, et tu nequeas invenire quod verum est. Sic et Maria et Joseph non dubitant de Xti perditione, evidenter ipsis notum erat, quod puer ex alto Dei consilio ab eis discederet, cum tamen causam ignorarent ideo dolentes quaerebant.

Atque sic explicant Theologi illa etiam Mariae verba. Fili quid fecisti nobis sic? ac si Mater conqueratur non de eo quod fecerit sed Jerosolymis manserit, sed quod sic fecerit, i.e. sine nobis indicando.

Hac matris Mariae querela, quae, secundum aliquos Theologos, aliqualem etiam habet reprehensionis speciem,

quam nimius dolor, expressit, demonstrat apertè egregiam illam curam, et sollicitudinem, quam pro filio habuit.

Exemplum hoc hujus matris magni usus ē pro parentibus quoad educationem, et institutionem prolium. Docet enim quodnam jus parentum sit in filios, quodque illis liceat, eos ō solum blandioribus verbis monere, sed etiam corripere et castigare. Est sanè hoc necarium ad coercendam nobis innatam nāe vitiositatem, quæ suos effectus in tenera etiam ætate ō obscurè profert. Dicit Sapiens: Pravum ē cor hōis ab adolescentia sua. Et Salomon: De zottigheit is vastgebonden aen het hert van een kind. Et hinc idem Salomon in multis locis concludit correptiones et castigaões ēē adhibendas juventuti. Audi ipsum Salomonem loquentem: Heb gy zoonen, onderregt ze, en buig ze van hunne kindsheit af. Item: Die de roede spaert haet zynen zoon; maer die hem lief heeft is vlytig in hem te straffen. Item: Onthoud aen uw kind de kastyding niet: want het zal'er niet van sterven, dat gy het met de roede slaet. Gy zalt het met de roede slaen en zyne ziel van de helle verlossen. En quoō Salomon parentes moneat...

Prov. 22-15.

Eccli. 7-25.

Prov. 13-24

ibid. 23-14.

Immo ō temerè factum putare dbmo, qd Salomon mortalium sapientissimus, et regum quotquot unquam fuerint illustrissimus eousque sese demiserit, ut de puerorum institutione et disciplina, tam multis, tamque diligenter egerit. Sciebat rempublicam et familias diu salvas ēē ō posse, in qbs juventutis institutio negligitur. Nam ut grex paulatim deficit si agni ō serventur, et sicut de anni proventu spes bona ēē nequit, si segetes in herba pereant, ita et de Repb. vel familia, aut etiam Eccla, spes bona ēē ō potest, ubi juventus negligitur et quasi perit: nam juventus aliquando destinabitur vel ad munus obeundum in Repb., vel in Eccla, vel ad regendam familiam, qbs oibus bene ēē ō pt p illos, si illi dum parvi erant, fuerint neglecti, aut prava institutione corrupti. Adeoque ō alienum ē, qd Salomon Rex ad bonum cōe promovendum, diligentem juventutis institu-

institutionem, et disciplinam, commendarit.

Igitur parentes o tgm rem Liberam, sed summopere necessariam, et debitam, esiderare dbnt suos corripere et castigare. Vultis exempla. Sic Jacob reprehendit filios suos Simonem et Levi: gy hebt my ontrustinge — Gen 34-30
dat Jacob, en gy hebt my haetig gemaeckt by de kananeers.
Sic Noe filium Cham. sic David absolonem, &
sic Pater filii prodigi filium natumajorem &
Sic oes parentes dbnt qui in eo deficiunt vel al te laf-
hertig en te ~~slapp~~ slap zyn, in de kinderen te berispen
die hebben droevige gevolgen te verwagten. Script. ait
een kind, dat men zynen willen laet doen, beschaemt zyne — Prov. 29-15.
moeder. Ja het gebeurt maer al te dikwils, dat d'ouders
die hunne kinderen, niet en hebben willen, met eene noodige
straffigheit berispen, of kastyden, om hun geen pyn of zeer
te doen, daerna zelf de pyn en smert van hun ongere-
gelt leven moeten draegen. sic heeft Heli de straffe
en smerte van de slappigheit in 't berispen van zyne — 1 Reg. 3.4.
kinderen gevoelt. beide zyne zoonen, zyn tot zyne straf
te gelyk door de philistynen, in den slag gedoogt, en
Heli self dese tyding hoorende is agter over gevallen
en de hals gebroken. Zoo heeft David de straffe van
zyne slappigheit in Ammon te berispen, ook gevoelt — 2 Reg. 13
want omdat hy Ammon, over de bloedschenderye, slappes
maer bestraften als zyn de zyne oudste zoon, dien hy
niet wilde bedroeven, zoo heeft hy moeten zien, dat dese
Ammon korts daerna, door absolom zynen anderen
zoon vermoordt geworden is, hy heeft tot straffe de
onmenschelykheit van absolom moeten verdragen, en — ibid. 18
daerna zyne rampzalige doodt.

Igitur parentes o tgm rem liberam, sed summopere
necessariam esiderare dbnt suos corripere.

Monendi tn st parentes, ne in necessariis filiorum
correptionibus limites excedant. Volebat hoc innuere
Paulus dum aiebat: gy vaders, tergt uwe kinderen niet — Coll. 3-21
opdat zy niet klynmoedig worden, et ad hue fortius
en gy vaders, wagt u van, uwe kinderen tot gramschap — Eph. 6-4

te verwekken, maer voed ze op in de onderwyzinge en in de tugt des Heere.

Atq hanc iracundiam immoderatam, sua correptione provocare pnt variis modis. 1º. qdo parentes nimia ira accensi inter corripiendum proles suas noibus contumeliosis compellant. aculeum hbt contumelias quem pati ingenui Liberi difficile possunt. tali contumelioso modo corripiebat Saúl filium suum Jonathan

1. Reg. 20-30 Saúl (ait tex.) wierd vertoornt tegen Jonathas, en zeide hem: gy zoon der wreewelige en ligte vrouwe, weet ik niet dat gy den zoon van Isai bemint, tot uwe eigen schande, en tot schande uwer eerlooze moeder? quid dici poterat ad filium irritandum acerbius? qm quod in ejus contumeliam, suam uxorem, & qm publicum prostibulum, maledictis laceret? 2º. Fit hoc qdo parentes immodica correptione et gravi castigaoe nemi lesen aut etiam o malam invehuntur. Injusta e castigao (inqt Regula juris) cum caa o sube legitima sic Saúl corripiebat Jonathan, qa defendebat Davidem absentem innocentem, et Saúl ipsum quoq volebat cum lancea petere. Irrationabilis oio erat ille modus agendi Saulis, iramq justam Jonatha provocans

ỷ. 34. textus etiam dicit: Jonathas stond dan van de tafel op met groote toornigheit, en hy at geen broodt op dien dag.

Non sic agendum parentibus. Non sic contumeliosis verbis, aut immoderatis castigationibus corripere proles dbnt et ad iracundiam provocare. In corripiendo meminisse dbnt sese ee et manere patres aut matres. Hinc ut filios illos alloqui dbnt sic Pater filii prodigi corripiebat fratrem seniorem invidum ob ea qua pater filio prodigo prestabat, sed moderate et o conviciando sed aiebat Fili, tu sp mecum es, et oia mea tua st. Sic et Maria quasi corripiens ait Fili quid fecisti nobis sic? sic parentes... Dbnt in corripiendis et castigandis prolibus Patris coelestis immitari explum, qui dum irascatur filius, pater

paterna ipse, memor e clementiae. Sic David, de Deo
testatur, Indien zyne kinderen myne wet verlaeten   Ps. 88-33.
en niet en wandelen in myne bevelen,,.. zoo zal ik hunne
misdaeden met de raede bezoeken,, en hunne zonden met
slaegen; Dog ik zal myne barmhertigheit van hem niet
wegneemen,, nog ik zal geen nadeel doen aen myne
waerheit. Id parentibus imitandum – –

Repete & adhortare &   Conclusio.

Dominica 1a post Epiphan 1737. 49. 62.

Jesus proficiebat sapientia & aetate & gratia apud Deum & homines.

Luc. 2. v. 52.

Magnificum e elogium, quod de juvene Samuele Scriptura refert 1. Reg. 2-26. A. A. Scriptura ibidem de juvene Samuele loquens ait De jonge Samuel nam toe, en wiesop, en hy behaegde zoo wel den Heere, als aen de menschen. Elogium certè magnificum! Nescio si quid melius ad laudem cujuspiam dici posset; nam in pueritia probum esse, multum e, in probitate proficere et crescere, plus e, Deo et hoibs placere, mrum e. Et en hoc tota de juvene Samuele Scriptura effatur: Puer Samuel proficiebat...

Quod Scriptura hic de Samuele eloquitur, idipsum qd Ev. Lucas assumto textu de puero Jesu testatur Jesus, inquit, proficiebat...

En qm accurate conveniat elogium pueri Samuelis cum elogio pueri Jesu. At qm accuratè convenire videantur qm mrè tamen a se mutuo differunt, cum longè aliter elogium Xti qm Samuelis illigendum sit.

Itaq ut videamus quod hoc de Xto elogium illigendum sit litteraliter illud explicabimus, et morales quasdam observationes adnotabimus Attendite seu dictam sentiam ad mores puerorum et parentum applicabimus Propositio

Textus assumtus primo intuitu, o obscurus apparet, o ma qm illud, quod de Samuele dicitur; verum si penitius perpendatur multum ab elogio Samuelis discrepare, et difficilis esse invenietur.

Difficultas in eo sita e quod Lucas Xum sapia et graa profecisse dicat, cum tamen a primo conceptionis instanti plenus graa et scia fuerit; discrepat autem a Samuele in eo, quod Samuel sicut aetate sic et graa indies creverit, Xus vero à primo conceptionis instanti plenissimus fuerit.

Hanc difficultatem facile expediunt Haeretici, ~~Paulus~~ Photinus, Nestorius, Arius, et hodiedum adhuc Sociniani, qui negantes Xum verè ee Deum, dixerunt ee purum hoem, ideoq indies graa et meritis crevisse, adeoq nullam ee differentiam in eo quod de Samuele et de Xto dr.

Verum nos catholici novimus hos et similes oes ab Ecca ut haereticos damnatos esse. Xus enim e tt hoo, sed Deus simul et hoo fuit, adeoq à primo instanti plenus sapia et graa fuit.

Theologi id explicant dicendo, qd Xus in una persona conjungens divinam et humam naam, etiam conjunxerit seu mutuo coicaverit suas qualitates, quod et appellant coicao idiomatum, id e quod Xus habuerit oes proprietates Dei quatenus hoo, et quatenus Deus oes proprietates hois, quas Xus assumere dignatus e. Atq hinc resultat quod Xus à primo conceptionis instanti plenissimam sciam et graam habuerit.

Plenissimam dico sciam habuit, sic Lucas eum paulo ante assumtum textum noinaverit, dum eum dixit
Luc 2-40. Plenum sapia. Sic et Paulus de eo dixit quod in
Coll. 2-3 eo oes thesauri sapia et scia dei sint absconditi.

Plenus ergo ipse fuit sapia, plenus et graa. Sic
Joan. 3-34 Joes de eo dixit qd fuerit plenus graa et veritatis.
Sic et Joes Bapt: dat de geest Gods aen Hem Zonder
ibid. 3-34. maete gegeeven is, item de plenitudine ejus nos oes
ibid. 3-36. accepimus.

Itaq nihil certius qm quod Xus sapia et graa plenissimus fuerit, adeoq sicut Samuel profecerit.

Hoc quo ma elucidamus, dicet quis, eo ma textum obscuramus in quo dicitur sapia et graa crevisse. Quod aetate crevisse dicitur facile illigimus, in eo siquidem Samueli caeterisq infantibus similis esse voluit. at graa et Sci

erat plenissimus, ō erat majoris augmenti capax. quōd ergo dicet quis, difficultas hæc enodanda ē?

Difficultas hæc facilè enodatur, si scia varia distinguatur: triplicem, ēē sciam, dicunt Theologi, Beatificam, Infusam, et Experimentalem. [geoeffende] Beatifica consistit in eo qd Beati in Deo tqm in speculo oia videant. Infusa ē, quæ tribuitur à Deo, et inditur personæ juxta exigentiam sui. Experimentalis ē, quæ per quotidianam experientiam acquiritur.

His præmissis aliqui difficultatem solvunt dicentes: Xum quidem ō profecisse scia Beatifica, et Infusa, cum eas habuerit à primo momento, sed profecisse scia experimentali. Nec malè Xus enim ipsâ experientiâ didicit multa, quæ antea tali modo ō cognovit. Sic Paulus nos de Xto docet dum ait: Didicit ex iis quæ passus ē obediam. Heb. 5-8.

Alii aliter explicant, scil: Xum ō profecisse gra et sapia in se sed in effectibus, scil: de die in diem majora sapiæ et grae signa ostendendo, et illa major ostensio seu efficientia a Luca noïnatur crescentia

Rem simili capietis. Sol ipse hbt eamdem efficaciam et idem Lumen in se, et tamen dicimus solem in utroq crescere et minui, juxta quod nobis plus aut mi ea ostendit. Sic et in casu de quo agimus. Ex eo quod Xus majora ederet signa sapiæ et grae putabant hoës eum in utroq crescere, cum tamen ō nisi in effectibus et operationibus creverit, scil: de die in diem plura et majora signa ostendendo, sicq illigendum quod Lucas ait: Jesus proficiebat sapia, &

At dicet quis: alia jam adhuc superē difficultas. Facile ē concipere Xum modo jam explicato crevisse apud hoës, sed quos profecisse dr apud Deum?

Rq. Apud Deum profecisse dr, qa proficiendo ætate etiam de die in diem majora et ma meritoria opera edebat. quis enim dubitat majus et ma meritorium fuisse opus passionis, qm jejunii..... igitur.......

3o: Quia Deus de die in diem testabatur sibi in Xto complacere in Nativ. per angelos, in Baptismo, et in transfiguratione voce lapsâ de Cœlo, item Joës. 13-31.

Applicatio His Litteraliter explicatis ad moralia transeamus.

Jesus proficiebat ætate — Jesus, inqt Lucas, proficiebat ætate. Hic subit animum nostrum quæstio quare Xus o venerit in ea ætatis plenitudine, qualis ee tandem volebat, quare juvenilem et puerilem ætatem assumserit; poterat enim naam assumsisse robustam et virilem ætatem, sicut Adamum creaverat?

Irenæus dicit: oes p semetipsum salvare venit, et ideo p oem ætatem venit. Lactantes salvare venit; ideo et lactans ee voluit. Idem dic de parvulis, juvenibus, senioribus.

Item ut sanctificaret et honoraret oem ætatem. Puer, juvenis senior ee voluit, ut puerorum, juvenum, seniorum ætatem honoraret.

Item ut exemplar se preberet oibs in quacumq ætate cstitutis, juvenis ut juvenibus..... explum preberet, ut sit, inqt Irenæus, pfectus magister in oibs.

Quicumq ergo officia cujusvis ætatis scire volunt, considerare tt dbnt quid Xus in sua pueritia, juventute, aut virili ætate egerit; idq tqm regulam cujusv ætatis tenere dbnt. Sic ex eo qd Xus duodennis egerit pueri discere pnt, quo se gerere dbnt tam erga Deum qm erga parentes, item ex hoc Ev: parentes discere pnt quid cura prolium ab iis exigat.

Ecce itaq Jesum hodie ut parvulum et ætate pficientem

Sapientiâ — At et Sapientiâ, et sic docet pueros cum ætate proficere debere et Sapientiâ.

Proinde curare tenentur parentes ut proles sua in juventute discant; obligantur, si possint, adhibere media necessaria; ad hoc eas, dum renuunt, compellere debent; want zeer wel zeid d'Ecclus: Het

Eccli. 25. 5. — gene gij in uwe jonkheid niet vergaderd hebt, hoe zult gij dat in uwe ouderdom vinden?

Hier toe maand Salomon d'ouders sterk aan

C. 7. 25. — Hebt gij zonen (inquit) onderregt ze, en buigt ze van hunne kindsheid af. Hij moedigd hen hier toe aan door 't voordeel dat de goede, en 't nadeel dat de quade

Prov. 10. 3 — kinderen 'er ouders aandoen. Ene wijze zoon (ait) verheugd zijnen vader, maar ene dwaze zoon is de droefheid van zijne moeder. Dit was 't dat Salomon betreurde

treurde, dat hy niet wist wat erfgenaam hy nalaten Eccle. 2-19.
zoude, of die wijs, of dwaas wezen zoude.

En dierhalven willen d'ouders dit vermeiden, van kindsbeen af moeten zy hen onderwyzen, en zorgen dat ze met de jaren, ook in kennisse en wysheid groeijen.

Wy spreken hier niet enkel en alleen van ene aardsche en wereldsche wetenschap, maar voorn van ene geestelyke. Wynig zou't wezen dat de kinderen toenamen in ene aardsche wysheid, in de kunsten en wetenschappen van de wereld, maar vooral moeten zy toenemen in de wetenschap der heiligen en tot beide moet de zorg der ouders zig uitstrekken.

Vele ouders zijn naarstig genoeg om hunne kinderen iet te laten leren waarme zy door de wereld mogen komen, maar zy bemoejen zig niet veel, of niet genoeg om hen dat te leren leren, waardoor zij in den hemel zullen kunnen komen. Nagt en dagt zijn zij bekommerd, wat zij hunne kinderen zullen laten leren. Zij overlopen alle kunsten handwerken, ambagten en kostwinningen, zij onderzoeken na de beste meesters, en gelegentheden; dog wegens de wetenschap der heiligen zijn zij wijnig, of niet bekommerd.

Dog zo niet A. A. integendeel wegens de geestelyke en godlyke kennis moet d'eerste zorg wezen. Hier toe zal grotelyks dienen 1. de kinderen vlytig na de Catechismus te zenden. 2. zorgen dat zij de vragen en vlytig leren. 3. t'huis hen ondervragen waarvan dat'er in de Catechismus, of ook in de Predikatie gesproken is. 4. Hen verzorgen des Boeken, die hen nodig zijn. 5. Dikwils met hen spreken van de dingen, die den godsdienst, en euwige zaligheid raken.

T is te dugten, dat'er wijnige huishoudens zijn, daar deze gewoontens in zwang gaan. En daaruit komt ook voord, dat die kinderen wijnig vorderen. En dierhalven zal d'onoplettende jeugd regte voortgang doen in de kennisse der zaligheid d'ouders moeten vooral'er best daarme toe doen, op die wyzes, als wij aanstonds zeiden.

dog als d'ouders overleggen, en beramen om 'er kinderen enige aardsche kunsten te laten leren, zo moeten zij niet eerst 'er kinderen te raden gaan en vragen waar die zin in hebben; neen; wat weten kinderen, wat 'er dienstig is naar het ligchaam en de ziele, naar het tijdelyke of geestelijke? Maar d'ouders moeten dit onderlingen en met anderen eerst overleggen en dan de kinderen daar mee voorpraten het gene zij besloten hebben het dienstigste te wezen.

Wanneer wij zeggen, dat d'ouders eerst en vooral hier voor moeten zorgen, zo sluiten wij niet buiten, dat zij hunne kinderen enige wereldsche wetenschappen, kunsten of kostwinningen laten leren, neen! dit is niet alleen nodig om door de wereld te komen, maar ook nodig voor er zaligheid, opdat zij niet tot luij en leeg lopen, en daar door tot alle wildigheid vervallen. #

Zodat alle ouders zig benaarstigen moeten, dat hunne kinderen met de jaren ook toenemen in godlijke en wereldsche wetenschappen.

Wanneer wij hier aldus alle ouders aanmanen, dat zij mogen zorgen dat 'er kinderen met de jaren, ook toenemen in wijsheid, zo moeten wij hen ook vermanen, van wel toe te zien, dat 'er kinderen niet toenemen in de kennisse van zonde en boosheid; en dierhalven, dat zij omzigtig moeten zijn in woorden en werken. Klijne potjes, zeid men, hebben oren. gelijk d'oude zingen, zo piepen de jongen. de passien en driften, 't vloeken en zweren, waar me onbezonne ouders 'er kinderen willen bestraffen, prenten zij dieper in in de gemoederen van de weke jeugd als zij eens denken. En hierop slaat de les van d'Eclus:

Eccli. 32-26

Wagt u voor uwe kinderen, en wees op uwe hoede tegen uwe huisgenoten.

Zodan toenemen moeten de kinderen met jaren, naar 't voorbeeld van 't kind Jesus, in Wijsheid.

Gratiâ

Ja niet alleen in Wijsheid, maar ook in genade, i.e. in deugden en goede werken.

Wijnig zou het baten alle wereldsche wijsheid te bezitten ja zelfs alle hemelsche en goddelijke Wijsheid te hebben, ten zij men ook daarna leefde.

1. Cor. 13-1.

Al sprak ik al de talen der menschen, en der Engelen (zeit Pau.) indien ik de liefde niet had, zo was ik maar als ene luidende schelle, of een klinkende metaal geworden. Zo ook mag men zeggen, al had iemand Salomons wijsheid, en hij leefde 'er niet naar, het zou niet baten, ja zelfs tot zwaarder verdoemenisse strekken. Luc. 12-47. Zodan vooral moeten de kinderen ook toenemen in genade.

En hiertoe moeten d' ouders mede werken en hunne best doen. daartoe zal veel helpen 1. dat d' ouders in der kinderen te-

tegenwoordigheid de deugd, en deugzamen, prijzen.
2. dat zij hen de voorbeelden
van zulken voorhouden. 3. dat, doen de kinderen iet goeds,
d'ouders hen prijzen, tot grotere en meerdere aanmoe-
digen. 4. dat zij in der kinderen te-
genwoordigheid meermaals ophalen hoe wel 't hen is
gegaan, die in de jeugd de deugd beoeffend hebben; of
ook integendeel hoe qualijk 't is afgelopen, met degenen
die in 'er jeugd de deugd verwaarloosd hebben.
5. dat ze meermaals spreken van
de loon en vergeldinge van de deugd, en hoe dat die
groter en groter wezen zal, nadat de deugd groter ge-
weest zal zijn. 6. Hiertoe zal ook wel het
meeste helpen, dat d'ouders hunne kinderen wederhouden
van die plaatsen en personen daar zij niet veel goeds
zien, of horen zullen. Wat men ook hier tegen in mag
brengen, d'ondervinding leerd vroeg of laat, dat,
doen d'ouders dit niet, Godt die ouders in 'er kinderen
straffen zal. 7. hier toe zal ook veel helpen
'et V. B. van d'ouders. want hier al 't hans wel waaragtig
is: Woorden wekken, exempelen trekken.
8. Eindelijk en ten laatsten bij
dit alles moeten d'ouders vooral 'er gebeden voegen, op-
dat Godt ~~bij~~ aan al hunne planten, en natmaken den was-
dom gelieve te geven. Noit moeten zij in d'alderh: offer-
hande, of andere gebeden zijn, of zij moeten met Jesus Heb. 2-13.
tot Godt zeggen: Zie hier ben ik, en mijne kinderen,
die mij Godt gegeven heeft.

Wel aan dan ouders doe uwe best, dat uwe kinderen
met de jaren ook aanwassen in genade. Wel aan gij
kinderen en jonge jeugd, doe uwe best om naar 't V. B. van het kind
Jesus ook toe te nemen in genade.

In genade, zeg ik, bij Godt, en bij de menschen. Apud Deum
Hier toe moeten d'ouders wederom medewerken; maar
tog eersten vooral bij Godt, en dan bij de menschen.

Vermane dit zo ernstig omdat d'ouders menigmaal
tegenstrijdig doen, daar eerst op uit zijn, dat 'er kinde-
ren aangenaam zijn, bij de menschen, met de menschen

weren om te gaan, van de zelve gepriezen worden, &c.
't gaat met vèle ouders als met den vader van Aug.
Conf. L. 2. C. 3. van wien hij zelf zeid, dat zijne vader wijnig lette, of hij
opwies in de vrèze des heren, of hij ene kuische lèven
leide; dat 't hem genoeg was als zijne zoon maar een geleerd,
en welsprèkend man wierd. zo, zeg ik, gaat 't ook met
vèle ouders en dog verkeerd. Hunne eerst zorg moest
wèzen, naar 't v. B. van enen ouden Tobias ten aanzien
van zijnen zoon, naar 't v. B. van Anna de moeder
van Samuel, naar 't v. B. van d' ouders van Susanna
hunne kinderen aan Godt aangenaam te màken, de
zelve van hunne kindsheid af te lèren, Godt te vrèzen
en zig van alle zonden t' onthouden.
& Homines. Edog versta dit zo niet, als of de kinderen niet aan
genaam mogten wèzen bij de menschen. dat is de mei-
ning niet. Integendeel de text zeid van 't kind Jesus
zelfs: Apud deum et hoes. En zo moeten d' ouders trag-
ten hunne kinderen aangenaam te màken, en de kinderen
aangenaam te worden bij godt en bij de menschen;
eerst en vooral bij godt, met Gode te vrezen, en zig van
alle zonden t' onthouden, en dan bij de menschen door
ene Christelijke schaamte, zèdigheid, stilzwijgend-
heid, eerbiedigheid, beleefdheid, en vrijmoedigheid
alle deugden die de jeugd aangenaam maken bij
de menschen; deugden die de wijzeman de jeugd
leerd, dat zij bij de menschen moeten oeffenen; en
door de welke alle ouders hunne kinderen aangenaam
moeten maken bij de menschen.
Wel aan dan ouders doe uwe best om uwe kinderen
zo op te brengen, en hieruit zal men de goede opvoe-
ding uwer kinderen kennen, hierdoor zal met de jaren ook
de wijsheid en genade uwer kinderen toenemen bij
Godt en bij de menschen.
Ja niet alleen tot de kinderen, en tot d' ouders voor
de kinderen, maar tot allen en een ijgelijk zeggen wij
1. Pet. 2-18 met Petrus: Wast aan in behaaglijkheid, en in de ken-
1. Cor. 13-11. nisse van onzen Here en Zaligm. J. C. Zeg met enen Paulus
Ps. 83-8. cum essem parvulus etc. zo zullen wij hier voortgaande van
d' ene deugd tot d' andere, ook zo geluk(k)ig wezen van naemaals
van den Godt der goden in Sion te aanschouwen in allen

Iesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum, et hoes. Lucæ 2. v. 52. — Dominica 1 Epiphania 1755.

Exordium à Samuele sumatur ex alio sermone.

Ppoo: Textum explicabimus, et nobis applicabimus. Attendite

'T Is een vaste waarheid, dat onze Heeland J. C., als Godt, in gene wysheid, nog jaren, nog behaaglykheid kon toenemen; want Godt d'onveranderlykheid zelf is.

'T is ook een zekere waarheid, dat de zelve Heeland, als mensch, schoon hy in jaren en ouderdom kon aanwassen, en waarlyk aangewassen is, egter niet in wysheid en behaaglykheid by Godt heeft kunnen toenemen, misdien hy van 't eerste ogenblik zyner menschwordinge af, door de wonderlyke vereeniging zyner goddelyke natuur met de menschelyke natuur in een en de zelve goddelyke persoon, met alle wysheid en genade zo vervuld was, dat hy daarin niet meer kon toenemen, even gelyk 't onmogelyk is dat een vol vat voller kan worden.

En zie egter zo hören wy den h. Lucas van 't kind Jesus in onzen text getuigen: Jesus nam toe in wysheid, in jaren, en in behaaglykheid by Godt en by de menschen. Hoe of op wat wyze is dit dan te verstaan?

Rp Om wel te verstaan, hoe J. C. nog als Godt, nog als mensch, in wysheid en genade by Godt kunnende toenemen, egter met waarheid gezegd kan worden, gelyk Lucas zeid in onzen text, in wysheid en genade toegenomen te hebben, zo moeten wy aanmerken dat die woorden van Wysheid en Genade zo wel in de h. Schriftuur, als in het gemeen gebruik van spreken by ons menschen van twe verscheide betekenissen zyn, en dat van Chs volgens die verscheide betekenissen gezegd kan worden dat hy toenam

en niet toenam in wysheid en genade by Godt en by de menschen.

En wel 1o. wat 't woord Wysheid aangaat daar door word 1. verstaan of betekend een verhevé verligting, en een uitmuntende kennis, die in't verstand of ziele van den mensch haar in zetel of verblyf heeft, 't zy de zelve een natuurlyke, of bovennatuurlyke gave is, door Gods zonderlinge goedheid aan den mensche geschonken.. In deze betèkenisse gebruikt

Iac. 1-5. de h. Iac. het woord Wysheid, als hy zeid: Zo't iemand van Ul. aan Wysheid ontbreekt, die verzooke ze van Godt. 2. word 't woord Wysheid gebruikt, niet om die inwendige verligting der ziele, maar om d'uitwendige redeneringen en daden, die uit d'inwendige kenisse voortkomen, te betèkenen.. In dezen zin gebruikte Chs zelf dit woord als hy zeide dat

Luc. 11-31 de koningin van't zuide gekomen is van 't uiterste der aarde om de Wysheid van Salomon te horen. En

1. Cor. 2-6. d' Ap. paulus, als hy zeide: Wy spreken wysheid onder de volmaakten. Zie daar de twederleide betèkenis van 't woord Wysheid &c.

2o. Op de zelve wyze word 't woord Genade of Behaaglykheid in een dubbelde betèkenisse genomen. 1. om uit te drukken d'inwendige genade met dew Godt de zielen verrykt. In dezen zin gebruikte ~~dit woord~~ Ioes de doper dit woord als hy getuigenis van Chs gaf en zeide: de genade en waar-

Ioes. 1-17. heid is door I. C. gekomen. Sic paulus sæpius in Eplis 2. word dit woord ook gebruikt om een uitwendige bevalligheid, behaaglykheid, of aangenaamheid, die iemand heeft, en door dew hy aan een ander bevald of behaagd, te betèkenen. In dezen zin gebruikt d' Ev. Lucas dit woord, als hy verhaald hoe d' inwoonders van Nazareth, als Chs in hunne ver-

Luc. 4-22 gaderingen of Synagògen leerde, zig verwonderden over d'aangename woorden (in verbis gratia) die uit zynen mond quamen. Zodat 't woord genade, even als 't woord Wysheid twe betèkenissen heeft.

Hoe, of op wat wyze 't nu te verstaan is het gen-

gene d'Ev. Lucas van't kind Jesus zeid: Jesus
nam toe in Wysheid &c. is ligt af te leiden.

Zekerlyk heeft Lucas niet willen zeggen, dat
Jesus toenam in Wysheid, voor zo veel die genomen
word voor een verheve verligting, voor een uitmun-
tende kennis, die in't verstand, of ziele van den
mensche haar verblyf heeft; zekerlyk heeft Lucas ook
niet willen zeggen, dat Jesus toenam in genade,
voor zo veel die genomen word voor Gods inwendige
Genade; Ô neen, dus kon Jesus nog in Wysheid
nog in Genade toenemen; want d'inwendige verlig-
tingen, en d'inwendige genade-gaven in Jesus niet
konden aanwassen, nog groter worden. Waarom de
zelve Lucas van't kind Jesus nog maar 40 dagen
oud zynde van te voren in't zelve hoofdst. zeide: v. 40.
Het kind wies aan, en wierd versterkt, vervuld
met wysheid, en de Genade Gods was in hem.
NB dat Lucas zeid: het kind wies aan, even als
wy kinderen der menschen; maar was vervuld
met Wysheid, en de Genade Gods was in hem, om
hem van ons kinderen der menschen t'onderschei-
den, mits in ons, en niet in hem, de inwendige wysheid en
genade toe kan nemen, en hy vol wysheid en genade was.

Zodat dan Lucas door deze woorden Jesus nam toe &c alleen heeft
willen zeggen, dat Chs naarmate dat hy in jaren
en ouderdom toenam, zo ook meerder en meerder
blyken van zyne inwendige volle wysheid, en
genade liet uitschieten. Zodat hy, die vol wys-
heid en Genade was, scheen aan de menschen, gelyk
wy menschen, in de zelve toe te nemen. Zodat Jesus
toenemende in jaren, ook wyzer, diepzinniger
en verstandiger redenen aan de menschen liet horen;
en dat hy meer en meer door zyne daden en werken
zig aangenaam maakte by Godt, dien hy daardoor
verheerlykte, en by de menschen, die de zelve met
een heilige verwonderinge hoorden en aanschouwden.

Om deze zaak nog levendiger te doen bevatten
gebruiken de Godsgeleerden de natuurlyke gelyk-
kenis der Zonne. Gelyk de natuurlyke Zon die de

't aardryk verligt, en verwarmd, schoon zy altyd het
zelve ligt, en de zelve warmte in zig heeft, die zy van
Godt den Schepper eens heeft ontvangen, nogtans
naarmate dat zy höger uit de kimmen reisd, en voor
ons opgaat, ook meerder en meerder ligt en warmte aan
ons menschen mededeeld en doet gevoelen; alzo wast
ook met de zonne der regtvaardigheid J. C. hy was
van't eerste ogenblik zyner ontvangenisse in't lighaam
van d'alderh. Maagd Maria, door de vereeninge zyner
godlyke natuur met zyne menschelyke natuur in
een en den zelven godlyken persoon, naar zyne heilige
menscheid // ~~vol (uit Joes) genade en waarheid~~; maar
naar mate dat hy in jaren en ouderdom toenam, heeft
hy ook meerder en helderder stralen van zyne god-
lyke wysheid, daar hy vol van was, uitgeschöten,
en aangenamer en behaaglyker werken van genade,
met dew hy vervuld was, voordgebragt. zodat Jesus
niet in zig zelve toenam in wysheid en in behäg-
lykheid, maar by de menschen scheen toe te nemen,
meer en meer wysheid en behaaglykheid aan de
zelve vertoonende, en door die verheerlykende
godt zynen hemelschen vader.

// vol wysheid en genade, waarom d'Ev. Joes beschryvende dat't woord des vaders vleesch geworden is, 'er terstond by voegd: vol genade en waarheid.

Zie daar d' uitlegging van onzen text. Wy
gaan nü tot de Toepassing over.

Toepassing

Horen wy dat Jesus op zyne wyze toenam in
wysheid en in genade? Wy moeten ook op onze wyze
toenemen in wysheid en in genade.

De wysheid in dew wy moeten toenemen is die
wysheid niet ~~van~~ dew d'apostel noemd de wysheid
des vleesche, en die volgens de getuigenis van den

Rom. 8-7.

zelven Paulus een vyandin tegen godt is, i.e. eene
wysheid, door dew de mensch zyne vleeschelyke
lusten, de dwaze vermaaklykheden, de verganke-
lyke goederen, en ydele eer dezer wereld betragt,
zoekt, en bemind, en die daarom regelregt tegen
godt en zyne wetten stryd, en met regt een vyandin
tegen godt gehëten word. Ja verre van daar dat
wy ~~van~~ zulk een wysheid hier zouden willen
aanprëken, zo zeggen wy integendeel met den
apostel

apostel Jacobus, dat zulk een wysheid, een aardsche
zinnelyke, en duivelsche wysheid is. Ja zo verre is't Jac. 3-15.
er van daan dat een mensch dat een mensch in dees
wysheid zoude moeten toenemen, dat hy integendeel
deze wysheid geheel en al moet verzaken, en gelyk
Paulus vermaand, in hare opzigt dwaas moet wor- 1. Cor. 3-18.
den om wys te zyn

Maar de wysheid in dew wy moeten toenemen,
en die wy Ul. hieraan prèken, is de wysheid die Pau-
lus gods wysheid noemd, en die d'ap. Jac. zeid, dat
van boven komt van den vader der ligten, een wysheid
die hierin bestaat dat men godt leerd kennen, en
dienen, en meer werk maakt om godt te kennen en
te dienen, dan wel van al 't aardsche en tydelyke

D'eerste stralen of het beginsel van deze wysheid
word in den mensch verwekt door een heilige vreze
voor gods majesteit volgens deze spreuk van david: Ps. 110-10
Initium sapiae timor Dni. En deze wysheid doet
den mensch de zonde haten, godt boven al bemin-
nen en dienen. En naar mate dat de mensch daarin
in meer en meer toeneemt, en dus zyne zaligheid
meer en meer verzèkerd door deugden en goede
werken, neemt hy ~~toe~~ ook toe in deze wysheid, dew
genaamd word Scia sanctorum.

// en hem van een kind, een volmaakten, een volwassen mans doet worden, tot de mate van den volkomen wasdom van Chr, gelyk Pau spreekt Eph. 4-13

De mensch dus toenemende in de wysheid der
heiligen, ~~om de kennisse~~ van godt te kennen en
godt te dienen, neemt ook tegelyk toe in genade
mitsdien, d'eerste regtvaardigmakende genade
dus meer en meer in hem aanwast // en hy dus be-
~~tragt het bevel van godt in 't boek der Openb. 22.~~
die regtvaardig is worde nog regtvaardiger, en
die heilig is worde nog heiliger. ~~Hy is indagtig~~
~~wysheid voort~~ 't is genoeg, indagtig de spreuk van
den h. vader Bern.: Si dixiste, sufficit, periisti.
En waarom? omdat, als men zeid 't is genoeg, men
begint te verflauwen, agterwaarts te gaan, en gevaar
loopt van ten enemaal te vervallen en verloren te
gaan. Weshalven aan dezen gelyk aan den Engel der

Hiertoe vermaand ons alleen d'Apostel Petr 2. C. 3-18. wast aan in behaagelykheid, en in de kennisse van onzen Hère en Zaligm. J. C.
apoc. 22-11 dit beveeld ons godt zelf

des zal een regtchten nooit zeggen:

apoc. 2-4.. kerke van Ephese Gods Geest zeid: Dit heb ik tegen u, dat gy van uwe eerst liefde geweken zyt. Gedenk dan van waar gy gevallen zyt, pleeg boetvaardigheid, en doe uwe eerste werken. Anders zal ik u zo bykomen en ik zal uwen kandelaar van zyne plaatse roeren, in dien gy geen boetvaardigheid doet.

Conclusio Zie daar A. T. de verklaring, en de toepassing onzer opgenomen woorden. Jesus nam toe d—

'T is naar 't V. B. van Jesus, alhoewel op eene andere wyze, dat wy ook moeten toenemen in wysheid en in genade. Toenemen moeten wy in wysheid, niet in d'aardsche, vleeschelyke, en duivelsche wysheid, maar in de wysheid der heiligen d—

dus toenemende in wysheid zullen wy ook toenemen in genade. Zorgen zullen wy dat wy van onze eerste liefde niet afwyken, maar met Paulus

Phil. 3-13.. zullen wy zeggen: ik laat my niet voorstaan dat ik 't al bekomen, (dat ik al genoeg gevorderd ben) dog dit doe ik, het gene agter my is vergetende, en my zelven uitstrekkende tot het gene voor my is, loop ik voord na het doelwit, na den prys tot dewelke God ons van boven roept door C. J. Dus zullen wy ook ten laasten met den zelven Paulus op 't einde van ons levens loop vol van betrouwen zeggen: ik heb een

2. Tim. 4-7.. goeden stryd gestreden, mynen loop voltrokken, het geloof behouden. Voordaan is d—

Invenerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, audientem illos & interrogantem eos. Luc. 2. v. 46.

Dominica 1a Post Epiph: 1740. 59.
75.

T is een vaste waarheid, dat die Xus verliest alles verliest, en integendeel, dat die Xus bezit alles bezit; want en buiten Xus niets genoeg is, ~~wanneer~~ en met Xus alles overvloedig is. A. A.

Dat al wie Xus bezit, dien alles overvloedig is, wijst de Heere Xus ons zelf aan, als hij 't bezit van zijne persoon stelt, als een van de grootste belooningen, voor de genen, die hem liefhebben, en beminnen. Zoo wie mij lief heeft (zegt hij) die zal mijn woord onderhouden en mijn vader zal hem liefhebben, en wij zullen bij hem komen, en ons verblijf bij hem neemen. Door w woorden Jesus te kennen geeft, dat er geen grooter geluk voor een mensche op aarde is, dan 't bezit van god; want dien bezittende, hij ook alles bezit.

Integendeel ~~wanneer Jesus~~ alles is verlooren, wanneer Jesus verlooren is; want alles ontbreekt daar Jesus ontbreekt. En hiervan heeft de zaligm. ons zelf ~~van~~ willen overreedenen, wanneer hij zig zelven bij eenen wijngaard, en de gelovigen bij de ranken vergelijkende, zeide: Sine me nihil potestis facere. Jois. 15-5.

Indien men nu hiervan eene regte afbeeldinge zou willen hebben, men heeft zijne oogen maar te slaan

75 Exord: Met vreugde word gevonden 't gene met droefheid is verlooren.
de waarheid deezer Spreuke heeft Kristus ons aangetoond in 't tijdelijke met de toepassinge op 't geestelijke in verscheide gelijkenissen Luc. 15. Ostende in 3 illis parabolis &
't Zelfde is ons zeer zoet afgebeeld in de gebeurtenisse van 't verliezen en wedervinden van 't kind Jesus in 't huidig h. Ev. &
Ppoo: Wij zullen A. A. nu alleen met Jois. 14-23 't wedervinden onderhouden. D' Evt. zegd hier van: Invenerunt & Wij zullen die woorden 1o naar de letter... 2o nader toepassen. Attendite

op 't heid: h. Ev., 't w ons vertoond met wat smerte de h. Maagd Maria 't Kind Jesus verloore heeft, met wat ijver en naarstigheid zij 't zelve gezogt, en met wat blijdschap zij 't zelve weder gevonden heeft.

Wel is waar, ~~dat~~ dit verlies, was voor Maria maar ~~was~~ een lighaamelijk verlies, en buiten haar schuld, en 't w bij 't geestelijk verlies door de zonde niet eens te gelijken, ~~of te schatten~~ is; ~~maar~~ nogtans ~~evenwel~~ uit dit lighaamelijk verlies, kan men nopens 't geestelijke onderwezen worden, en uit 't lighaamelijk wedervinden van 't Kind Jesus kan men, ook leeren, hoe hij geestelijker wijze moet wedergevonden worden. En dit zullen ons d' opgenomene woorden heden Leeren, naam: waar dat eigenelijk de plaats is, alwaar men den verlooren Jesus kan wedervinden. Maria en Joseph, (zegt de Ev.) vonden 't Kind Jesus in den tempel, zittende in 't midden den Leeraaren, hen hoorende, en ondervraagende.

Propositio. 't Zijn ook deze woorden, die wij van woordtje tot woordtje zullen opmerken en verklaaren, en waar uit wij eenige bemerkingen tot stigtinge den ze[e]den zullen trekken. Attendite.

1°. Als wij aanmerken, d'omstandigheden, van 't wedervinden van den verlooren Jesus ~~zoo~~ komt ons eerst, en voornl voor de plaats daar, Joseph en Maria, hem wedergevonden hebben, d' Ev. ~~die~~ zegt: Invenerunt illum in templo.

't ~~gaat~~ ging hier met 't wedervinden van, 't Kind Jesus ~~even~~ als met een kostelijke, en dierbaare gesteente, 't w zig gemeenlijk door zijnen glans zal openbaaren, zoodra men al zoekende daar digte bij komt; zoo ~~gaat~~ ging 't ook ~~gaat~~ met den verlooren zaligm., nauwlijks waaren Joseph en Maria gekomen ~~ter plaatse~~ in den tempel om hunne verlooren schat te zoeken, of terstond ontdekten zig het Kind Jesus die allerkostelijkste schat, ja die gene, in wien, volgens den Apostel, alle de schatten der wijsheid, en kennisse Gods verborgen waaren. Col. 2. Zij vonden hem (zegt de Ev.) in den tempel.

Om een regt denkbeeld te hebben, van de plaatse daar d' Ev.

d' Ev. zegt, dat 't Kind weder gevonden is, ~~zoo~~ moeten
w' ons niet inbeelden, als of 't met den Joodschen tempel
~~van~~ als met onze kerken gelegen was, in deze maar
een groote ruijmte te vinden is, neen! gansch niet! want
behalven de 2 voornaamste plaatsen van den tempel, be-
halven 't Heilige, 't w van 't Heilig der Heiligen afgeschei-
den was, ~~zoo~~ was'er ook eene derde plaats voor de priesters
om aldaar alle d' offerhanden voor 't volk op te draagen.
daarenboven waaren'er nog 2 voorhoven, of groote opene
plaatsen, d' eene voor alle slag van menschen, besneedene
en onbesneedene, jooden en heidenen; en d' andere alleen
maar voor de jooden, of joodsche natie. Behalven ~~en~~
alle deze plaatsen, ~~zoo~~ waaren'er nog verscheide schatkamers
daar de schatten des tempels, en d' opschik der priesteren
bewaard wierden. En op eene deezer plaatsen was 't ook dat Marc. 12-41.
naderhand de Heere J. C. s leerde ~~in den tempel zelve zoo~~ 8-20
~~zoo als de text zeid, dat~~ Jesus (ait Joes) leerde in den tempel, bij de
Schatkamer, i.e. in een van die voorzaalen waarontrent
de schatten en kostelijkheden des tempels bewaard wierden.
En hier uit kan men ook eenigzins besluiten, dat daar ter
plaetse bij de schatkamers de gemeene leerplaets der
joodsche Leeraars was. En vervolgens, als de Evt ~~text~~ hier zegt,
dat Jesus gevonden wierd in den Tempel, zoo wil dit zeggen,
dat zij hem vonden op de gemeene leerplaats der jooden,
alwaar d' onderwijzingen en onderregtingen gehouden wierden.
2°. de Evt ~~text~~ zegt dan Zij vonden hem in den tempel, zittende
(addit Ev.) in 't midden der Leeraars.

S. Ambr. (aut alius sub ejus noie.) in 1. Cor. 14.
observat traditionem fuisse Sijnagogae, dat d' ouderlingen
op hooge gestoelten zaten, als zij leerden en disputeerden,
en dat de discipelen of leerlingen beneden in de laagste zaten, en de toehoorders beneden in de laagte.
En volgens deze meining ~~zoo~~ zouden de Leeraars ~~van~~
rondsom op een hoog gestoelte gezeten hebben, en hunne
discipelen op laagere banken rustende aan hunne voeten.
en waarlijk gansch niet vreemd moet ons dit ~~niet voor~~
komen; want in dien tijde 't de gewoonte was dat de discipelen
aan de voeten hunner meesters gingen neder zitten, om hunne

Haec traditio Sijnagogae, ut sedentes disputent seniores dignitate in cathedris, sequentes in subselliis, novissimi in pavimento super mattas.

Lessen te aanhooren. Exple. sic Maria Soror Marthæ de quâ Lucas: Maria sedens secus pedes Dni audiebat verbum illius. Item Paulus qui gloriabatur se fuisse Gamalielis discipulum, et dicebat: Ik ben opgevoedt in deeze Stadt, en aan de voeten van Gamaliel onderweezen naar de waarheid der vaderlijke wet.

Luc. 10 - 39

act. 22 - 3

Nu volgens zulk een denkbeeld van de Joodsche Schoolen, of Leerzaalen, die er in den tempel waaren, zoo kan men tweezins verstaan, en uitleggen, 't géne d' Evt. van 't kind Jesus zegt, naam: dat hij zat in 't midden der Leeraaren 1o. kan men dit zoo verstaan, dat hij met en neffens d' andere discipelen, of Leerlingen, op den Leerlingen banken zat, daar de Leeraars rondsom op verhevene gestoeltens, of banken zaaten, en dus in 't midden der Leeraaren. 2o. Men kan dit ook zoo verstaan, dat Xus waarlijk in 't oppergestoelten der Leeraaren gezeeten heeft, niet juijst als Leeraar boven alle d' andere verheeven, als of hij op een preekstoel onder hen gezeeten had, neen! gansch niet!, maar zoo dat hij met en neffens onder de Leeraaren, in hun gestoelten gezeeten heeft, niet als Leeraar, maar als een leerling, die van de Leeraars bij hem geroepen wierd, om d' overgroote, en blinkende wijsheid, die zij van hem hoorden, en in hem zagen, en om alzoo, het kind Jesus in 't midden van hen hebbende, het zelve wat van nader bij te hooren, en te ondervraagen. zoodat, als de Evt. zegt dat zij hem vonden in den tempel zittende in 't midden der Leeraaren, dit ook zoo wel naar de letter waar geweest kan zijn, dat zij hem in 't oppergestoelte, onder de leeraars vonden zitten, niet als Leeraar, maar gelijk nu gezeid is.

Ita Baradius in hoc loco.

Ita Chemnitius in hoc loco.

Zij vonden hem dan in den tempel zittende (zeit Evt.) in 't midden der Leeraaren, en gelijk d' Evt. er wederom bij voegt: Hen hoorende, en ondervraagende.

3o. Het schijnt een gewoonte onder de leerlingen der Joodsche Schoolen geweest te zijn, dat zij eerst de lessen van hunne meesters met stilzwijgenheid, en leerzaame aanhoorden en daarna van de Leeraars nog nadere onderregtingen vraagden, indien zij iets niet wel verstaan hadden, of indien hen eenige zwaarigheden in der Leeraars onderwijs in gen

wijzingen voorkwamen,

En of dizen zelfden vaer ging 't kind Jesus in ons Evt hier ook te werk. Hij aanhoorde met stilzwijgendheid en nedrigheid, als een Leerling, d' onderwijzingen die de joodsche Leeraars aan hunne leerlingen gaaven, en daarom zegt de Evt: Audientem illos. En dat de Evt en, bij voegt: et interrogantem eos, daar mee geeft hij te kennen, dat Jesus niet alleen de Leeraars hoorde, maar aan hen ook zwaarigheden voorstelde, en alzoo tot nieuwe vraagstukken hen aanleidinge gaf.

4° Hij hoorde dan, zegt de Evt, en ondervraagde. Wat eigenlijk 't voorwerp, of de zaak van dit hooren, en ondervraagen tussen 't kind Jesus, en de Leeraars was, meld de Evt niet.

doch indien men gissen mag, jaa ik durf zeggen, indien men den aaneenhang deezer gebeurtenisse eenvoudig volgd, dat de lezer van den Evt ons zal doen besluiten, dat hij zeggen, dat dit hooren, en ondervraagen liep over de dingen, die zijnen hemelschen vader aangaan als bij v. b. van des zelfs wonderlijke, en aanbiddelijke schikkinge, en bestieringe in de verlossinge des menschelijke geslagte, en den tijde, die reeds al volgens de propheeten, moest gekomen zijn, dewijl de scepter van Juda, volgens Jakobs prophetie weggenoomen was, dewijl de 70 weeken van Daniël ten einde waaren, & dat, dat zeg ik, de Heere Jesus de Leeraars over deze en diergelijke dingen in den tempel aanhoorde, en ondervraagde; dat moet zoo vreemd niet eens schijnen, mids Jesus zelfs van zijne moeder gevraagt wordende, waarom hij aldus met haar gedaan had, waarom hij in den tempel geblijven was, terwijl zij weder na huis keerden, mids hij, zeg ik, zelf aan zijne moeder andwoordde: Waarom zogt gij mij? wist gij niet, dat ik met de dingen, die mijnen vader aangaan, moet bezig zijn? En wat waaren die dingen, daar hij mee moest bezig weezen? Immers 't was 't werk der verlossinge van 't menschelijke geslagte, waar toe zijn vader hem in de werreld had gezonden, daar hij mee bezig was, met de Leeraars te hooren en te ondervraagen.

Zij vonden hem dan in den tempel &c

Habetis A. A. assumti textus explicationem. Een text waaruit wij ook een verheven zedenpunt kunnen leezen. Hier leeren wij op wat manier, en plaats men onzen Jesus, indien men hem geestelijk heeft verloren, moet weder vinden.

Moralia

Hic 1mo quidem Observandum ubinam Maria et Joseph perditum Jesum invenerunt, sc: in Templo.

Atq inde discimus ubinam, si forte Jesum perdiderimus, quaerere debeamus et invenire poterimus)

Ach! A. T. hoe meenigmaal gebeurd het ~~niet~~ dat men onzen J. onzen Zaligm. verliest? Wild gij weeten wanneer dit geschied? ~~als bij~~ Het geschied ~~door zijne heiligmaakende genade niet meer bij ons is~~, als wij hem door doodelijke zonden verlaaten, en zoo zijn geestelijk bijweezen, zijne geestelijke vriendschap verliezen. ach! ongelukkig, die dus Jesus verliest. elendige zondaar, die tot dit ongeluk zijt gekomen, leer nu uit onze ~~text~~ verklaarde woorden, hoe gij dien dierbaaren schat kunt wedervinden. vraagd gij: wel hoe zal ik Jesus, dien ik door eenige dood. zonde heb verlooren, hoe zal ik hem wedervinden? Hoor d'Oude Origenes zal 't u leeren.

Wanneer eertijds d'Oude Origines d'opgenomene woorden ~~verhandelde, zoo~~ uitleide riep hij tot zijne toehoorders uit in deezer voegen: „Maria en Joseph hebben Jesus niet gevonden onder de bloedverwanten, en bekenden, neen! een menschelijk bloedverwandschap kon ~~den~~ Zoone Gods niet bevatten, maar in den tempel hebben z' hem gevonden, want daar is de Zoone Gods te vinden. En bij gevolg zoo 't dan mogt gebeuren (zeit Orig.) dat gijl. Xus ook gingt zoeken, gij! zoekt hem in den tempel, spoed u naa die h. plaetse; want daar is Xus d'eeuwige Wijsheid, de Zoone Gods te vinden„ hom: 19.

Eodem hoc modo S. Bernus loquitur: „Hoe (zeit Bern.) zoud ik u, o! zoete Jesus, onder mijne bloedverwanten kunnen vinden, daar gij zelf onder d'uwe niet te vinden waart?„

Ziet daar dan A. A. waar ~~dat~~ Jesus alleen te vinden is, te weeten in den tempel. even aleens gelijk iemand vrugteloos zoekt naa eene zaake, zoo lang hij daar ter plaatse niet zoekt, daar die zaak berust, zoo ook vrugteloos zoekt een zondaar den verlooren Xus, zoo hij hem niet komt zoeken in den tempel, alwaar hij te vinden is, vleesch en bloed kan ons dit h. bezit niet geven, 't is op h. plaatse maar alleen te vinden.

Vervolgens Xus is niet te vinden op de straaten, in kroegen, en herbergen, of gezelschappen der menschen #

O neen! vandaar komt men (Th. à Kemp.) doorgaans minder mensch t'huis, dan men uitgegaan is. Non in commotione Dnus. 3. Reg. 19-11.

Veel min, en al 't hans, is Jesus niet te vinden in speelhuijzen, en commedien, of diergelijke zondige plaatsen, o neen! o neen! veeleer word Jesus daar verlooren. daar alleen is Jesus te vinden, alwaar Maria en Joseph hem gevonden hebben, te weeten in Gods huis of h. tempel. Hiervan is 't dat al eertijds zeide: de Heer is in zijnen heiligen tempel. Item: O Godt, wij hebben uwe barmhertigheid ontfangen in

Ps. 10-5
Ps. 47-10

in 't midden van uwen tempel. Van deze plaats is 't dat de Heere X̄us naamals zelf zeide: Domus mea domus orationis vocabitur. Hier door leerende dat hij in zijne huize of tempel, als in zijn eigen, en bezonder huis ~~[illegible]~~ te vinden is. 't is aan deze h. plaatse dat men in zonderheit mag toeëigenen 't gene Kristus zeide: daar er 2 of 3 in mijnen naame vergaaderd zijn, daar ben ik in 't midden van hen! & daar, aan mag men zeggen, heeft hij beloofd: Al die bid verkrijgt, wie zoekt die vind, en den genen die klopt zal men open doen. (Wel is waar, over al, en op alle plaatsen kan men X̄us vinden, X̄us zelf heeft ons geleert 't huis te gaan op onze kamer, en den vader in 't heimelijk te bidden, ja heeft ook toegezeid, dat de vader, die 't in 't heimelijk ziet, ons ook zal verhooren. Edog dit neemt niet weg, dat hij boven al te vinden is in de h. en gemeene vergaaderplaatsen, daar de geloovigen den Heere te zaamen zoeken en aanroepen, daar de zwakke opgewekt, en ondersteund worden van de klocken, en regtvaardigen, welkers gebeden volgens Iak. veel vermogen, daar de geheele kerk, uit wiens naame de gebeden geschieden, een heilig geweld doet op den hemel, een geweld 't geen 't welk Gode aangenaam is. En diensvolgend daar is 't dat men den verlooren Jesus wederom moet zoeken)

Matt. 23

Matt. 18–20

Matt. 7–8

NB Tempore effluxo hic conclusi. vide infra.

Matt. 6

O! X̄tenen, 't is in zijnen tempel, in zijn huijs, of kerk dat hij wel bezonderlijk tot den mensche zijne armen uit steekt om hem, als een verlooren zoone in genaade te ontfangen, te omhelsen, en aan zijne h. tafel aan te zetten.

Maer d' onweetende in den geloove Jesus nog zoeken of Jesus meer en meer leeren kennen? O! 't is in den tempel dat hij Jesus door 't hooren prêken, leeren, en onderwijzen moet leeren zoeken.

Maer een afgedwaalde zondaar wederkeeren tot zijnen vader? O! 't is in den tempel door de bediening van 't h. Sakr. van ~~penitentie~~ Boete, dat hij Jesus weder zoeken moet, daar is 't, dat hij met een Magdalena Jesus ~~[illegible]~~ zoeken, en vinden zal; daar is 't dat hij zig ootmoedelijk aan Jesus voeten neder werpende uit Jesus mond ook hooren zal Remittuntur tibi &. daar is 't dat hij met eenen ootmoedigen tollenaar naast de

gaande, en zig met den tollenaar te verne(e)derende en ook uit den mond van Jesus zal hooren: descendit hic justificatus in domum suam. #

(Zietdaar, zietdaar dan A. A. waar dat wij naar Marias en Josefs voorbeeld den verlooren Jesus moeten zoeken, zullen wij hem ook vinden, te weeten, in den tempel.

2do Observ: quid fecerit Xus in templo, scil: quod sederit in medio doctorum, audiens et interrogans eos.

Atqui hinc discimus dat 't niet genoeg is slegs gods huis te betreden, de vergaderingen der gelovigen bij te woonen, maer dat men ook de leeraers der kerke, ik zeg de herders en biegtvaeders moet hooren en ondervraegen, i.e. de zelve te raeden gaen, opdat die door goeden raed, heilzaeme vermaeningen, noodige waerschouwingen den zondaer te regten brengen, en op de weg geleiden om den verlooren Xus wederom te vinden.

Maer eilaes hoe veele zijn er niet die aen deze heilzaeme lesse ontbreeken? Hoe veelen niet die uiterlijk nog al vlijtig en ondersbig zijn in gods huis, die gene kerkdiensten verzuimen, maer ondertussen 't daerbij laeten, daermê laeten berusten? Ik wil nu niet alleen spreken van die genen die alle deze groote feestdagen verbij laeten gaen, zonder van na bij, onder vier ogen de leeraers te spreken en te hooren spreken, en die zig vergenoegen met eens s'jaers te paeschen coram te komen &c, van deze zeg ik, wil ik nu alleen niet spreken, maer voornaementlijk van die genen die zelfs te paeschen zig niet eens vertoonen, en die van jaer tot jaer in 't lange pak maer henen loopen, zonder ooit de herders der kerke van na bij te hooren of te spreken, dan alleen als de noot haer dringt in ziekten en doodsgevaeren, niet alleens als of Jesus zoo maer gereed stond, om haer in genaede aen te neemen als de doodsgevaeren haer benauwen &c

Luc. 38.

de kerk in haere ouden tugt ten aanzien van de boetelingen, die den verlooren Jesus wedervinden zogten, scheen eens tijds al heimelijk te leeren, dat 't eigenlijk in de kerke de vergaderinge der gelovigen is daar men den verlooren Jesus, als wij zijne genade kwijt zijn, moeten wederzoeken. Zij stelde de boetelingen aan de kerkdeure, om van de gelovigen, die er in gingen, kerkegingen de gebeden te verzoeken; zij liet hen in de onderwijzingen tegenwoordig komen om door des heeren bedienaars opgewekt te worden; en eindelijk wierden zij (de boetens tijd voleindigd zijnde) in de kerke door d'oplegginge der handen van den Biss. of [illegible] penitentiarius in de kerke verzoend. En dus leerde de kerk niet duister, waar dat de verlooren genade, of Jesus, weder gezogt moet worden, en ook gevonden word in de kerke, of vergaderinge der gelovigen.)

Conclusio.

Wel aen dan N. F. allen wie wij zijn, zietdaar waar wij Jesus

1. moeten zoeken.
1. die Jesus verloren hebben. &c
2. beginnen te verliezen &c
3. om J. niet te verliezen &c

Dog Xten wie je zyt, leer de belangen van je ziel
beter kennen, heb een regt denkbeeld van d'eeuwigheit
en wat dat zal wezen, eeuwig eeuwig afgescheiden te
blyven van zyn godt, die men in zyn leven niet heeft
willen zoeken. Betreed niet alleen gods huis, maer
zoek hem ook in dat huis op zoo een wyze dat je hem
moogt vinden, zoekt hem onder de leraers, hoort die
en ondervraegt die van nabij onder 4. vier ogen, leg
voor die open op wat wyze dat je Jesus verlooren hebt
opdat zy u leeren mogen wat je doen moet om hem
wederom te vinden, schaem je niet te belyden, ? 'tw
je niet geschaemt hebt onder 't oog van een alziende
godt te bedryven.

O als eertyts de bruid van 't hooglied haeren Cant. 3-3
Bruidegom niet vond daer ter plaetse alwaer zy hem
ging zoeken, zoo vraegde ze eindelyk de waekers die
de stad bewaerden: Heb je de welbeminden van myne
ziel niet gezien? en ze nauwlyks had ze dit gevraegt
of zy vond den geenen die haer ziel beminde.
Nu zoo zoo moet ook de verlooren Jesus onder de waekers
van gods geestelyke stad, ik zeg der Kerke gezogt
worden, aen dew Jesus bevoolen heeft te waeken over
de zielen die hen aenbevolen zyn. Onder deze moeten
we dan na 't V. B. van de Bruid des hooghedts &
deze moeten we te raeden gaen, en ook doen 't geen
ze tot welzyn van ziel en zaligheit raeden &
want volgens de getuygen des h. Geests: de lippen des Malach. 2-7.
priesters bewaeren de wetenschap, en men zal gods wet
uit hunnen mond gaen zoeken, vermits 't d'Engel van
de Heer der heirkragten is

Conclusio

Welaen dan A A)
1° die Jesus nog hebben verlooren, dat zij denken, dat hij hen
van uit zijnen tempel in den hemel tot hem roept, als tot de kerkvoogd
van Laödikie Apoc. 3-15... et exhortare &
2° die verslappen, en dus beginnen Jesus te verliezen, dat zij denken, dat hij roept, als aan
d'Engel van Sardis Apoc. 2-4..
3° die Jesus nog bij zig hebben, dat zij gedenken. 1. Cor. 10-12. Rom. 11-20. dicant. Non nobis Dne &
dat Jesus hen, als d'Engel van Smirne, toeroept Apoc. 2-10. 'tw ons verlaene &

Joh.s van Stiphout

Josef